

๘๙๕.๙๑๓

๙๒๗๕๖

๗.๓

วาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

ปริญญานิพนธ์

ของ

สมรรัตน พันธุ์เจริญ

13 ก.ย. 2533

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2533

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

170423

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานิตินี้
ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....*Dr. Breuss*.....ประธาน
(ผศ.วิฑูร โสภวงศ์)

.....*Dr. Breuss*.....กรรมการ
(รศ.ประสงค์ รายนสุข)

คณะกรรมการสอบ

.....*Dr. Breuss*.....ประธาน
(ผศ.วิฑูร โสภวงศ์)

.....*Dr. Breuss*.....กรรมการ
(รศ.ประสงค์ รายนสุข)

.....*Dr. Breuss*.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อจ.นิศยา บุญสิงห์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิตินี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....*Dr. Breuss*.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่...๒๔...เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๓

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิฑูร โสภวงศ์ ประธานกรรมการ และรองศาสตราจารย์ประสงค์ ราชณสุข กรรมการ ซึ่ง อาจารย์ทั้งสองท่านได้กรุณาใช้เวลาในการตรวจ แก้ไข และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์นิศยา บุญสิงห์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สิริมา วรยิ่งยง และอาจารย์ศรีศิลป์ เทศธรรม ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี และขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยสนับสนุน ให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามจุดหมาย

สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	6
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
วิธีดำเนินการในการศึกษาค้นคว้า	7
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	8
ความหมายของวาทศิลป์	8
การจำแนกประเภทของการพูดตามจุดมุ่งหมาย	11
ประเภทของลีลาการพูด	12
แนวทางการศึกษาวาทศิลป์ในการพูด	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
3 วิเคราะห์วาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ...	37
บทพูดของจะเก็ก	37
บทพูดของมังสีนฐ	115
บทพูดของรานอง	139
บทพูดของไขจู	170
บทพูดของสอเงินยา	210
บทพูดของตะกะฉี่	233

บทที่	หน้า
บทพูดของจันทร์หา	265
บทพูดของทองหนูณี	279
4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	290
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	290
วิธีดำเนินการในการศึกษาค้นคว้า	290
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	290
อภิปรายผล	295
ข้อเสนอแนะ	311
บรรณานุกรม	323
ประวัติย่อของผู้วิจัย	330

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนครั้งในการพูดประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในการโน้มน้าวใจ ..	319
2 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละครวิเคราะห์ผู้ฟังในคำต่าง ๆ	320
3 แสดงจำนวนครั้งที่สถานการณ์แวดล้อมลักษณะต่าง ๆ ปรากฏ	321
4 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละครอ้างหลักฐานด้วยวิธีต่าง ๆ	322
5 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละครแสดงเหตุผลด้วยวิธีต่าง ๆ	323
6 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละครใช้หลักจิตวิทยาในการพูดแบบต่าง ๆ	324
7 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละครแสดงออกซึ่งคุณธรรมในการพูด	326
8 แสดงจำนวนครั้งในการใช้ภาษาในด้านการใช้คำ ส่วนวน ประโยค และโวหารภาพพจน์	327
9 แสดงจำนวนครั้งในการใช้ลีลาการพูดแบบต่าง ๆ	329

ภูมิหลัง

การพูดมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมมนุษย์เพราะมนุษย์เราใช้อาศัย การพูด เป็นเครื่องมือสำหรับติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกัน (ประสงค์ ราชณสุข. 2530 : 1) ถึงแม้ว่า มนุษย์จะมีวิธีการในการสื่อสารอีกหลายวิธี เช่น การใช้เสียง การใช้สัญลักษณ์และการแสดงกิริยาอาการ แต่การพูดก็ใช้กันมากที่สุดเพราะทำได้สะดวก ต่อเนื่อง โต้ตอบรวดเร็ว ชัดเจนและมีข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานการณ์น้อยกว่าวิธีอื่น (นิพนธ์ ศศิธร. 2521 : 4) จึงนับว่าการพูดเป็นวิธีการในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ของมนุษย์

มนุษย์เราใช้การพูดเพื่อประโยชน์หลายอย่าง เช่น ใช้เป็นสื่อในการสนอง ความต้องการนานาประการ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ใช้สร้าง มนุษยสัมพันธ์ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ตลอดจนใช้ แก้ปัญหาและสรรค์สร้างความสำเร็จในต่าง ๆ ให้แก่สังคมส่วนรวม อย่างไรก็ตามการพูด จะเกิดผลดีได้ก็ต่อเมื่อเป็นการพูดที่ดีเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติ การพูด เป็นสิ่งที่ทำให้ได้เสีย และยังอาจเกิดผิดพลาดขึ้นได้โดยที่ผู้พูดไม่ได้เจตนาหรือคาดคิดมาก่อนเลยก็ได้ ดังนั้น การพูดจึงมีลักษณะเหมือนดาบสองคมคือ มนุษย์อาจได้รับผลดีหรือผลร้ายจากการพูดของ ตนเองได้และโดยเหตุที่การพูด เป็นวิธีการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและ พฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในลักษณะที่ผู้พูดต้องการได้ (ยงบุษ กลอุส. 2529 : 28) มนุษย์จึงสามารถใช้การพูด เป็นเครื่องมือในการสร้าง สรรค์หรือทำลายบุคคลอื่นและสังคมได้ ด้วยทั้ง คำกล่าวที่ว่า การพูด เป็นอาวุธที่ร้ายแรงที่สุดและมีอำนาจที่สุดของคน (ฉวย สุรสิทธิ. 2520 : 1) จะเห็นได้ว่าการพูด เป็นสิ่งที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาก ดังนั้นมนุษย์ จึง เล็ง เห็นความสำคัญของการพูดและได้ให้ความสนใจศึกษากันอย่างจริงจังมาตั้งแต่โบราณ

ในประเทศที่ไคซีถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมของโลก ซึ่งไคซีกรีกและอินเดียต่างก็มีการศึกษาเกี่ยวกับการพูด ในสมัยกรีกโบราณการศึกษากการพูดจะมุ่งศึกษาถึงแบบแผนการใช้ภาษาที่สามารถดึงดูดความสนใจ สร้างความประทับใจและปลุกฝังศรัทธาของประชาชนของรัฐเป็นสำคัญ และกรีกมีการกล่าวการพูดที่มีชื่อเสียงมากชื่อว่า Rhetoric หรือวาทศิลป์ของ อริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักพูดในสมัยนั้นมาก เมื่อถึงสมัยโรมันวาทศิลป์ได้จัดเป็นวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งใน "ศิลปศาสตร์ 7 ประการ" การศึกษาเน้นหนักไปในทางการเรียนไวยากรณ์กับตรรกวิทยาเพราะมีความคิดพื้นฐานว่ารูปแบบการใช้ภาษาที่ดี ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และความสามารถในการใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาจะเป็นส่วนที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการพูด (อัมพร แก้วสุวรรณ. 2524 : 4) ส่วนในอินเดียโบราณผู้ที่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนจะต้องศึกษาวิชาการพูดที่เรียกว่า เกก ซึ่งเป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งใน "ศิลปศาสตร์ 18 ประการ" แม้แต่ในพระพุทธศาสนาก็ได้ให้ความสำคัญของการพูดและมีการศึกษากการพูด เช่นเดียวกัน ดังมีคำสอนในคัมภีร์ธรรมบทว่า "ไม้อื่นเป็นของ เบื้องขึ้นในโลก แสงจันทร์ยัง เบื้องขึ้นกว่านั้น คำพูดของสาวชนซึ่งกล่าวเป็นอันดีย่อมเบื้องขึ้นกว่าไม้อื่นและแสงจันทร์" นอกจากนี้ยังมีคำสอนในเรื่องการพูดปรากฏอยู่ในเบญจศีล อภิธรรมกถ 8 ประการ และอุคคกกรรมบท 10 ประการอีกด้วย

สำหรับไทยเรานั้นในสมัยโบราณยังไม่มีการศึกษากการพูดโดยตรงแต่คนไทยก็ตระหนักในความสำคัญของการพูดจึงมีสุภาษิตและคำพังเพยต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการพูดไว้อย่างประการทั้งนี้เพื่อให้เป็นข้อคิด ข้อเตือนใจ ตลอดจนสอนในเรื่องการพูด เช่น พูดที่เป็นศรีนักรั่วปลาหมอตายเพราะปาก พลิ้วปากเสียคือ เป็นคน วรณคดีไทยหลายเรื่องก็กล่าวถึงการพูดไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในบทละครเรื่องวิชาวาหนะสมุทรกล่าวไว้ว่า การพูดมีความสำคัญเป็นอันหนึ่ง ทั้งคำประพันธ์ที่ว่า

ปาก เป็น เอก เลข เป็น โท โบราณว่า
ถึง ฎมากไม่มีปากกล่าวากาย

หนังสือศรีมัญญาไม่เสียหลาย
มีอุบายพูดไม่เป็น เห็นป่วยการ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2509 : 26)

สุนทรภู่ชี้ให้เห็นว่าการพูดเป็นอาวูฐที่ร้ายแรงอย่างหนึ่งของมนุษย์ ดังปรากฏอยู่ใน
เรื่องพระอภัยมณี ตอนนางวาสิธวีจายวักอุศเรนจนอกแตกทายว่า

จะหลิกหลิวชีวหาเป็นอาวูฐ	ประหารบุตรเจ้าสังกาให้สาสูญ
ทอ้งคักคักอิกล้ำที่สำคัญ	นางหมายมั่นมุ่ง เห็นจะเป็นการ

(สุนทรภู่. 2514 : 414).

สุภาวดีโลกนิติคำโคลงกล่าวไว้ว่า ผู้มีวาจาหยาบคายทำลายความดีงามอื่น ๆ ของ
ตนเองทวย ทังโคลงที่ว่า

แม่โถมเจิกเจกไท้	เทพา
อิกอิสวิษยศดา	กอบทวย
บุรุษดอยขุนรฐา	จาพากย์
นับว่าผู้นั้นม้วย	หมกสิ้นสิ่งงาม

(สมเด็จพระมหาเจษฎาธิศร. 2504 : 169)

ในปัจจุบันนี้การพูดเป็นศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจมากขึ้น มีการศึกษากัน
อย่างแพร่หลาย ในสถาบันการศึกษาก็ได้บรรจุวิชาการพูดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับ
ต่าง ๆ และยังมีสถาบันฝึกอบรมการพูดอื่น ๆ สำหรับบุคคลทั่วไปอีกด้วย เนื่องจากการพูดเป็น
ศาสตร์สาขาหนึ่งี่เองจึงต้องมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผล
ในการพูด แต่การพูดจะเกิดประสิทธิผลหรือไม่ เพียงใดนั้นยังต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ
อีกประการหนึ่งคือ ศิลปะในการพูดหรือวาทีศิลป์เฉพาะตัวของแต่ละบุคคล การพูดจึงมิได้เป็น
"ศาสตร์" เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็น "ศิลปะ" อีกด้วย ดังมีคำกล่าวมาแต่โบราณว่าการพูด
เป็นทั้งอรรถประโยชน์ศิลป์และประณีตศิลป์ (ฉลวย สุรสิทธิ. 2520 : 15) และความคิดนี้
ก็ได้รับความเห็นพ้องมาจนถึงปัจจุบัน

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการกล่าวไว้ในปาฐกถาเรื่อง สมบัติของนักพูดว่า (พลตรี
หลวงวิจิตรวาทการ. 2516 : 246) วิชานักพูดเป็นศิลปะอันสำคัญอันหนึ่งและผู้ที่เข้านักพูด
ก็ต้องนับว่าเป็นผู้มีศิลปะอันประเสริฐอันหนึ่งเหมือนกัน

วิสันต์ ปิณฑะวงศ์ (2517 : 1) กล่าวว่า การศึกษานี้ถือว่าเป็นศิลปะอันหนึ่ง
เช่นเดียวกับการประพันธ์ การเขียนภาพและการแต่งบทกวี

เฉลิมศักดิ์ รงคะยสิน (ม.ป.ป. : 53) กล่าวว่า การสื่อความหมายโดยการพูด
เป็นศิลปะที่ยากและละเอียดอ่อนที่สุดวิธีหนึ่งสำหรับการสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์

ศิลปะการพูดเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเพราะ เป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะทำให้การพูดของ
แต่ละบุคคลประสบความสำเร็จมากน้อยต่างกัน ปกติแล้วผู้พูดทุกคนย่อมต้องมีจุดหมายใน
การพูดและปรารถนาที่จะให้การพูดของตนบรรลุผลตามที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นเพื่อประโยชน์ของ
ตนเอง ของผู้อื่นหรือของสังคมส่วนรวมก็ตามแต่ผู้พูดที่มีวาทศิลป์ที่ดีเท่านั้นที่จะสามารถทำให้
การพูดเกิดประสิทธิผลสูงได้ อย่างไรก็ตามวาทศิลป์ในการพูดของแต่ละบุคคลก็เป็นสิ่งที่สร้าง
ให้มีขึ้นและพัฒนาให้ดีขึ้นได้ด้วยการสะสมประสบการณ์ในการพูดให้แก่ตนเอง ซึ่งสามารถทำได้
ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงก็ด้วยการฝึกพูดอยู่เสมอเพราะการพูดต้องอาศัยการฝึกฝน
ให้เกิดความชำนาญจึงจะใช้ประโยชน์ได้ดี ยิ่งชำนาญเท่าใดก็ยิ่งพูดดีขึ้นเท่านั้น (วินิจ
วรรณณอม. 2526 : 3) ส่วนทางอ้อมก็ด้วยการศึกษาจากวาทะที่ดีของบุคคลสำคัญและ
บุคคลที่มีชื่อเสียงในการพูดโดยฟังการพูดของบุคคลเหล่านั้นในโอกาสต่าง ๆ หรืออ่านจาก
วาทะสำคัญที่มีผู้เก็บรวบรวมเอาไว้แล้ว นอกจากนี้วรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าก็สามารถ
ใช้เป็นแหล่งศึกษาวาทศิลป์ในการพูดได้เป็นอย่างดีเพราะวรรณกรรมประเภทนี้ส่วนใหญ่จะมี
บทสนทนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในการแต่ง วรรณกรรมเรื่องใดก็ตามที่ผู้แต่งสร้าง
บทสนทนาโดยใช้ความสามารถทางด้านวาทศิลป์มาประกอบ วรรณกรรมเรื่องนั้นย่อมให้
ประสบการณ์ในการพูดที่ดีแก่ผู้อ่านและทำให้ผู้อ่าน เกิดความประทับใจตัวละครยิ่งขึ้น เพราะ
บทสนทนาที่คมคายจะช่วย เน้นให้ตัวละครโดดเด่นขึ้นในความลึกค้ำึงของผู้อ่านเป็นพิเศษ
นอกจากนี้ยังส่งผลให้วรรณกรรมเรื่องนั้นมีคุณค่าอ่านยิ่งขึ้นด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า (กุหลาบ
มัลลิกะมาส. 2521 : 89) บทสนทนาทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน น่าสนใจและมีชีวิตชีวาขึ้น
โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย มีอารมณ์ขันหรือพูดได้ถูกต้องตามฐานะของตัวละครและ สัมกับ
บทบาทในตอนนั้น

นวนิยาย เรื่องผู้ชนะสิบทิศของยาขอบเป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีทสนทนาอันคมคาย แสดงถึงการใช้วาหศิลป์ในการพูดซึ่งการที่ยาขอบสามารถสร้างบทสนทนาเช่นนี้ขึ้นมาได้ก็เพราะยาขอบเองนั้น เป็นผู้ที่ใช้ชื่อว่าวาหศิลป์ในการพูดเป็นอย่างดี ทั้งที่ มีหนา นาคะบุตร ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของยาขอบไว้ว่า (มีหนา นาคะบุตร. 2523 : 56) เป็นบุคคลที่มีร่างเล็ก ใบหน้ามีเสน่ห์ มีอารมณ์สนุก สุภาพอ่อนโยนและมีวาหศิลป์ในการพูด ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ยาขอบได้แสดงให้เห็นว่าวาหศิลป์นั้น เป็นสิ่งที่ทำให้การพูดเกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดีตามที่ผู้พูดต้องการ ผู้ที่มีวาหศิลป์ที่ย่อมช่วยเสริมให้ประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคม ส่วนรวมและทำให้ผู้นั้นประสบความสำเร็จอย่างสูงในชีวิตได้ จะเห็นหรือมุ่งแรงของตัวละครเอกในเรื่องเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของผู้ที่มีวาหศิลป์ในการพูดเป็นผู้ที่สามารถใช้วาจาถูกใจคนให้เกิดความศรัทธา เชื่อถือ นิยมชมชอบ และรักใคร่ รู้จักเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะและสถานการณ์ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องป้องกันภัยและเป็นอาวุธในการต่อสู้เอาชนะชนะศัตรูได้โดยไม่ต้องใช้กำลัง นอกจากจะเห็นแล้วตัวละครอื่น ๆ ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีวาหศิลป์ในการพูดเป็นอย่างดีทั้งสิ้น ทั้งที่ มีหนา นาคะบุตร กล่าวไว้ว่า (มีหนา นาคะบุตร. 2523 : 67) ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศ จะเห็นว่ามีวาหศิลป์ในการพูดเป็นอย่างมาก สามารถพูดโน้มน้าวจิตใจคนมีเหตุผล ชวนให้ผู้อื่นคล้อยตามได้และตัวละครทุกตัวก็มีปฏิภาณไหวพริบในการโต้ตอบกัน อย่างคมคาย เสมอซึ่งแสดงให้เห็นว่า ยาขอบได้ถ่ายทอดความสามารถในการใช้วาหศิลป์ลงในบทสนทนาของตัวละครในเรื่องผู้ชนะสิบทิศอย่างชัดเจน ดังนั้นการใช้วาหศิลป์ในการพูดจึง เป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีผู้ศึกษาแล้วว่า มีคุณค่าและมีชื่อเสียงมากที่สุดของยาขอบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่องการใช้วาหศิลป์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้แต่งและคุณค่าของวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศในอีกแง่หนึ่ง นอกเหนือจากแง่อื่นที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านวรรณกรรมเรื่องนี้และผู้ศึกษาวรรณกรรมไทย เรื่องอื่นต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบลักษณะการใช้วาทศิลป์ของยาขอบ ที่ปรากฏในบทสนทนาในเรื่องผู้ชนะสิบทิศ
2. แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับวิชาการสาขาวิชาภาษาไทย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ
2. ศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบจากบทสนทนาของตัวละคร 8 ตัว คือ จะเด็จ (บุเรงนอง) รานอง ไซกู ทะกะงุจิ จันทรา สอนินยา มังสินธุ และทองหุ่ญญี่

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

วาทศิลป์ (Rhetoric) หมายถึง ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำในการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้ฟัง และสถานการณ์แวดล้อม มีหลักฐาน มีการเสนอเหตุผลอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ ปกป้องหลักจิตวิทยาในการพูด แสดงออกซึ่งคุณธรรมของผู้พูด มีการใช้ถ้อยคำ ถ้อยคำและโวหารที่ดี สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและมีความคิดเห็นคล้อยตาม ตลอดจนปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้พูดได้ทิ้งงูมมุ่งหมายไว้

สำนวน (Idiom) หมายถึง คำพูดที่เป็นสั้นเชิง มีความหมายในเชิงอุปมา เช่น หุ่ญญี่เป็น เปี้ยบน คนใจเพชร นั้วทอง เป็นต้น

โวหารภาพพจน์ (Figure of Speech) หมายถึง การสร้างภาพให้เกิดขึ้นโดยวิธีต่าง ๆ เช่น อุปมา อุปลักษณ์ บรรณานัย เป็นต้น

อารมณ์สะเทือนใจ (Emotion) หมายถึง ความรู้สึกหวั่นไหวซึ่งเกิดขึ้นในใจของ
ผู้ฟังอย่างฉับพลันเห็นที่ก่อให้เกิดการทุกข์ของผู้ทุกข์ เช่น รัก โกรธ แค้น เสียด ฝืนอาย ตกใจ
อินดี เป็นต้น

วิธีดำเนินการในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสารและเสนอผลการค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์
โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาหลักการทุกหัวไปจากตำราทางค่านวาทวิทยา
2. ศึกษาทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับการทุกข์โศกเศร้าจริงใจ
3. ศึกษาการเสนอเหตุผลในการทุกข์ตามหลักกรรมวิทยา
4. ศึกษาเกณฑ์การวิเคราะห์คือปะการใช้ภาษาจากทฤษฎีทางค่านวรรณศิลป์
5. ประมวลความรู้จากหลักการทุกหัวไป ทฤษฎีทางจิตวิทยา หลักกรรมวิทยา
และทฤษฎีทางค่านวรรณศิลป์มาสรุปเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ว่าทศศิลป์
6. วิเคราะห์การใช้วาทศิลป์ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศของยาขอบ โดยคัดเลือกบทพูดที่ตีพิมพ์
ในเชิงวาทศิลป์จากบทพูดของตัวละคร 8 ตัว จำนวน 60 บท คือ จะเก็ก 18 บท มังสินธุ
5 บท ราวทอง 8 บท ไชย 10 บท สอนินยา 7 บท ตะคาญี 6 บท จันทร์ 3 บท และ
ทองหวนผู้ 3 บท
7. สรุปผลการวิเคราะห์ อภิปรายผลและเสนอแนะ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

วาทศิลป์ในการพูดเป็นศิลปะการใช้ภาษาส่วนหนึ่งในวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็น
ลีลาการพูด (Style) บุคลิกภาพและความสามารถทางด้านภาษาของผู้คน ซึ่งเป็นเรื่อง
ที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง ไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ดังนั้นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง
วาทศิลป์ของชาวอิตาลีปรากฏในเรื่องผู้บรรยายชีวิตจึงได้แก่ทฤษฎีวาทศิลป์เป็นส่วนใหญ่ ส่วน
งานค้นคว้าวิจัยนั้นไม่มากนัก เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าแบ่ง เป็นหัวข้อได้
ดังนี้

ความหมายของวาทศิลป์

คำว่า "วาทศิลป์" ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Rhetoric มาจากคำเดิมใน
ภาษากรีกว่า Rhetor ซึ่งหมายถึง การใช้ถ้อยคำอย่างมีศิลปะ นักพูดที่มีศิลปะและเป็นคำ
ที่ใช้เรียกครูสอนศิลปะการพูดของกรีกที่เรียกว่า "ครูนักพูด" ด้วย คำว่า Rhetoric
หรือวาทศิลป์นี้มีคำอธิบายและมีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

พจนานุกรมของ เวบสเตอร์ ฉบับภาษาอังกฤษ อธิบายไว้ว่า (Webster's
New Universal Dictionary of the English Language. 1977 : 1555)

1. วาทศิลป์ คือศิลปะหรือศาสตร์ของการใช้ถ้อยคำอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งใน
การพูดและการเขียนเพื่อโน้มน้าวชักจูงใจและในปัจจุบันยังหมายถึง ศิลปะหรือศาสตร์ของ
การแต่งเรื่องในเชิงอักษรศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแต่งร้อยแก้วและรวมถึงใช้
ในเรื่องของการพูดด้วย
2. หมายถึง คำร่ำหรือหนังสือที่ว่าด้วย เรื่องการพูด
3. หมายถึง ศิลปะของการใช้คำพูดอันหรูหรา ซึ่งครอบคลุมถึงศิลปะของการพูด
อย่างถูกต้อง สละสลวย มีพลังอำนาจหรือจับใจผู้ฟังหรือหมายถึง ร้อยแก้วที่เขียนขึ้นอย่าง
เพียงตรงและมีการอ้าง เหตุผลสนับสนุน

4. หมายถึง การสรรหาวิธีการพูดให้จับใจโดยอาศัยการแสดงออก ความประทับใจ
ในคำภาษาและกลวิธีในเชิงอักษรศาสตร์

อดัมส์ (Adams. 1962 : 35 - 38) ได้รวบรวมคำจำกัดความของคำว่า
วาทศิลป์จากแนวคิดของ อริสโตเติล ซีเซโร และควินติเลียน ไว้ดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle. n.d.) กล่าวว่า วาทศิลป์คือ พลังอำนาจของ
ประติมากรรมทางใจ ๆ ก็ตามที่สามารถโน้มน้าวชักจูงใจผู้ฟังได้ในการบรรยายหรือการสนทนา

ซีเซโร (Cicero. n.d.) ให้คำจำกัดความว่า วาทศิลป์ เป็นศิลปะของการโน้มน้าว
ชักจูงใจ

ควินติเลียน (Quintilian. n.d.) ให้คำจำกัดความว่า วาทศิลป์คือ ศาสตร์ของ
การพูดที่ดี

ไบรอันท์ (Bryant. 1935 : 404) ให้ความหมายไว้ว่า วาทศิลป์ คือ
ศิลปะในการพูดแสดงเหตุผลได้อย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้ความรู้ เพื่อแนะนำสั่งสอนและชักจูงใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 731) ให้ความหมายว่า วาทศิลป์
หมายถึง ศิลปะในการใช้ถ้อยคำ ส่วนนวนโวหารให้ประทับใจ

จินดา จินตเสรี (2525 : 7 - 8) ได้รวบรวมความหมายของวาทศิลป์จาก
ทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ไว้หลายท่าน เช่น แทน กล่าวว่า วาทศิลป์ คือศิลปะในการพูด
จูงใจให้คนเห็นจริง เปี่ยมอง กล่าวว่า วาทศิลป์คือ บทกวีของคำพูด แฟร์รี อธิบายว่า
คือวุฒิในการแสดงออกและถ่ายทอดไปยังผู้อื่นโดยเร็วพลัน ซึ่งความรู้ที่ซึมซาบอยู่ในใจคน
และกริยา กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของวาทศิลป์ได้แก่ ความยิ่งใหญ่ ความซื่อสัตย์
และความจริง นอกจากนี้จินดา จินตเสรี ยังได้ให้คำอธิบายไว้ด้วยว่า วาทศิลป์ คือ
ศิลปะในการพูดอันเหมาะสม

วิรัช ลภีรัตนกุล (2526 : 3) อธิบายไว้ว่า วาทศิลป์ในความหมายทั่วไป
หมายถึง ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำได้อย่างประทับใจทั้งในการพูดและการ เขียนหรือ
อีกนัยหนึ่งก็คือ ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

อารีย์ สหชาติโกสัย (2516 : 1) กล่าวว่า วาหศิลป์หมายถึง การแสดงออกทางคำพูดอย่างงดงาม น่าฟังชมและก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ การแสดงออกทางคำพูดอย่างยอดเยี่ยม

วิจิตร อวระกุล (2524 : 43) กล่าวว่า การพูดที่เรียกว่า วาหศิลป์นั้น หมายถึง การพูดที่ได้มีการคัดเลือกถ้อยคำพูด ใช้ศิลปะเข้าช่วยให้เกิดความไพเราะ เป็นที่ประทับใจผู้ฟัง และหมายรวมถึงการใช้ถ้อยคำที่มีพลัง มีเหตุผล มีการไตร่ตรองว่าถ้อยคำอย่างนี้จะเกิดผลอย่างไร เราต้องการให้เกิดผลอย่างไรจึงจะเหมาะสม ถูกต้อง เพื่อสามารถจูงใจ ชวนใจผู้ฟังให้เชื่อถือ ศรัทธา คล้อยตามจนทำให้การพูดได้กับความสำเร็จ

เพชรบูรณ์ โรจนธรรมกุล (ม.ป.ป. : 51) ได้สรุปลักษณะงานของวาหศิลป์ไว้

5 ประการ คือ

1. เป็นคำพูดที่สั้นและกระชับ
2. มีความหมายที่แปลได้ในตัว
3. ผู้ฟังฟังแล้วเกิดความหวั่นไหว
4. สร้างความเชื่อถือศรัทธาในตัวผู้พูด
5. น่าสนใจและชวนติดตาม

นันทา ชุนภักดิ์ (2528 : 73) ให้ความหมายคำว่า ศิลปะการพูดว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิดให้ผู้ฟัง เข้าใจ เห็นใจ ยิงใจและชื่นชมได้ ตามที่ผู้พูดต้องการ ตลอดจนสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้เกิดศรัทธา เลื่อมใส คล้อยตาม และปฏิบัติตามผู้พูดอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสารและคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นทำให้ประมวลความหมายของคำว่า วาหศิลป์ได้ว่า วาหศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำในการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์แวดล้อม มีหลักฐาน มีการเสนอเหตุผลอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ บิดเบือนหลักฐานในการพูด แสดงออกซึ่งคุณธรรม ของผู้พูด มีการใช้ถ้อยคำ สำนวน และโวหารที่ สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และมีความคิดเห็นคล้อยตาม ตลอดจนปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้พูดได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

การจำแนกประเภทของการพูดตามจุดมุ่งหมาย

วิจิตร อวระภูธ (2524 : 10) จำแนกประเภทของการพูดตามจุดมุ่งหมายเป็น 4 ประเภท คือ

1. เพื่อเรียกร้องความสนใจหรือบันเทิง
2. / เพื่อการบอกเล่าหรือการสอน
3. เพื่อกระตุ้นหรือสร้างแรงบันดาลใจ
4. เพื่อเกลี้ยกล่อมหรือจูงใจ

วิจิตร วรพณนอม (2526 : 51 - 52) แบ่งการพูดเป็น 3 ประเภท คือ

1. พูดเพื่อชักจูงใจ
2. / พูดเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง
3. พูดเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

การณี พาลุสุข (2526 : 75) แบ่งการพูดเป็น 4 ประเภท คือ

1. / เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
2. เพื่อให้เกิดการกระทำ
3. เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร
4. เพื่อให้รู้ถึงการกระทำที่ตอบของผู้อื่นหลังจากที่มีผู้พูดได้พูดไปแล้ว

จากเอกสารข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการแบ่งประเภทของการพูดในงานวิจัยฉบับนี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. / การพูดเพื่อบอกเล่า ชี้แจง อธิบาย หมายถึง การพูดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจเรื่องที่พูดหรือเข้าใจในตัวผู้พูด
2. การพูดเพื่อโน้มน้าวชักจูงใจ หมายถึง การพูดเพื่อให้ผู้ฟังเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความเชื่อหรือปฏิบัติตามที่ผู้พูดต้องการ
3. การพูดเพื่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ หมายถึง การพูดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์สะเทือนใจแล้วเปลี่ยนพฤติกรรมไปทำตามที่ผู้พูดต้องการ

* ประเภทของลีลาการพูด

มาร์ช (Marsh. 1967 : 280 - 283) อธิบายถึงการแบ่งประเภทของลีลาการพูดไว้ 2 แบบ คือ แบบของซีเซโร และแบบของเคเมเทริอุส ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การแบ่งตามแบบของซีเซโร (Cicero's Classification)

ซีเซโรแบ่งประเภทของลีลาการพูดไว้ 3 ประเภท คือ

1. ลีลาการพูดแบบสง่างาม (Grand Style) เป็นลีลาการพูดที่ยิ่งใหญ่ โดยใช้น้อยคำที่ไพเราะ และหรูหรา ซึ่งใช้คำที่ดีที่สุดในการกระตุ้น เกรี้ยวหรือปลุกใจผู้ฟัง
- * 2. ลีลาการพูดแบบเรียบง่าย (Plain Style) เป็นลีลาที่มีการเลือกถ้อยคำมาใช้ อย่างเหมาะสมเจาะกลมกลืน ใช้คำที่ดีที่สุดในการพูดเพื่อให้ความรู้
3. ลีลาการพูดที่ผสมผสานระหว่างความสง่างามและความเรียบง่าย (Middle Style) เหมาะสำหรับพิสูจน์ข้อโต้แย้ง

การแบ่งตามแบบของเคเมเทริอุส (Demetrius's Classification)

เคเมเทริอุส แบ่งประเภทของลีลาการพูดไว้ 4 ประเภท คือ

1. ลีลาการพูดแบบโอ้อำ (The Elevated Style) เป็นลีลาการพูดที่พยายามจะโน้มน้าวใจ จูงใจหรือเกรี้ยวผู้ฟัง ลีลาชนิดนี้มีลักษณะสง่างาม ใช้คำที่ดีที่สุดกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความยิ่งใหญ่ ความสง่างามและความกล้าหาญ ปกติจะใช้ในพิธีการต่าง ๆ เช่น พิธีศก การกล่าวสุนทรพจน์ และพิธีมอบปริญญาบัตร การเลือกใช้ถ้อยคำจะต้องประณีตเป็นพิเศษได้แก่ การใช้คำประสม คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำที่ก่อให้เกิดความสดชื่น คำที่เหมาะสมกับโอกาสกาลเทศะและคำที่แจ่มแจ้ง คมคาย คำที่แสดงความโศกเศร้าคร่ำครวญ ในการเริ่มต้นหรือสรุปการพูดต้องใช้คำที่หนักแน่น โดยเฉพาะที่จะกล่าวต่อไปนี้

- 1.1 การละสันธานระหว่างประโยคที่มีความสำคัญเข้ากัน
- 1.2 การใช้คำเชื่อม
- 1.3 ใช้คำตรงข้าม
- 1.4 คำที่เร้าใจ
- 1.5 การสลับตำแหน่งกันของคำ

- 1.6 การชักความ
- 1.7 การย้ายตำแหน่งของ คำใหม่
- 1.8 การกล่าวซ้ำ
- 1.9 แสดงความแตกต่างกัน
- 1.10 สัมผัสสระ
- 1.11 สัมผัสอักษร
- 1.12 อุปลักษณ์
- 1.13 นิทานเปรียบเทียบ

2. สลีลาการพูดแบบละเมียดละไม (The Elegant Style) เป็นลีลาการพูดซึ่งจะทำให้เกิดความนิ่มนวลและความจับใจ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความอ่อนโยน เรื่องที่พูดจะดำเนินไปอย่างมีรสชาติด้วยการพูดอย่างคมคาย สุกภาพ สลีลาที่ละเมียดละไมจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะใช้โต้แย้งหรือปฏิเสธ การเลือกใช้ถ้อยคำในลีลาที่ละเมียดละไม จะถูกซ่อนอยู่ในเรื่องที่ถูกพูด การเรียบเรียงถ้อยคำที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิผลนั้น ควรใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 การพูดที่กระชับ แจ่มแจ้ง
- 2.2 ความคาดไม่ถึงและความหมายที่คลุมเครือ
- 2.3 การกล่าวซ้ำความ
- 2.4 ใช้คำสุภาพและกิริยาท่าทางสุภาพ
- 2.5 ความเป็นกันเองและอารมณ์ขัน
- 2.6 การใช้ภาพพจน์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ การกล่าวถึงสิ่งสำคัญน้อยไปหาสิ่งที่

สำคัญมากขึ้น การซ้ำคำเดิมหรือคำขึ้นต้นคำประพันธ์ วลีหรือประโยคโดยซ้ำ 2 ครั้ง หรือมากกว่านั้นต่อเนื่องกัน ใช้คำพูดได้เหมาะสมกับกาลเทศะ การหยุดพูดอย่างกะทันหันก่อนที่จะพูดจบกระแสความและละบางสิ่งไว้ เสมือนไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะกล่าวถึงนั้น การพูดที่เสแสร้งว่าจะไม่พูดและการใช้สุภาพนิมิต ความจับใจเป็นผลมาจากการใช้นิทานเปรียบเทียบ อุปมา คติพจน์ ความจับใจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความหลักแหลม คมคายมากกว่าอารมณ์ขัน แต่ความน่าขันอาจจะเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจได้ ความคมคายเป็นเรื่องของความจับใจ ส่วนอารมณ์ขันเป็นเรื่องของความสนุกสนาน

* √3. สีสการพุกแบบเรียบง่าย (The Plain Style) เป็นสีลาที่จะทำหน้าที่แสดงความคิดอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจให้มากที่สุดเหมาะที่จะนำไปใช้กับเรื่องที่มีจุดมุ่งหมายธรรมดา ประสมการณ์ในชีวิตประจำวันและใช้ในการสื่อสารกับคนทั่วไป สีลาที่เรียบง่ายควรใช้ถ้อยคำธรรมดา ๆ รวมทั้งการอ้างบุคคลที่มีผู้กล่าวถึงอยู่เสมอมากกว่าคนธรรมดาหรือคนที่ไม่เป็นที่รู้จักใช้คำที่เป็นรูปธรรม คำที่มีชีวิตชีวา โดยทั่วไปความเรียบง่ายต้องการที่จะให้หน่วยต่าง ๆ มีความชัดเจน ประโยคต้องสั้นและง่าย เรียงลำดับตามประธาน กริยา กรรม และมีตัวเลขและหลักฐานอ้างอิงอย่างหนักแน่น มีความแจ่มแจ้งและแนบเนียน การบรรยายรายละเอียดเป็นประโยชน์เช่นเดียวกับการยกตัวอย่างและอุปมาอุปไมย

4. สีสการพุกแบบทรงอำนาจ (The Forcible Style) เป็นสีลาที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในเรื่อของอำนาจ ความตั้งใจและความตื่นตัวเป็นลักษณะของสีลาการพุกแบบทรงอำนาจ ซึ่งเป็นธรรมดาที่ต้องใช้การแสดงความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า การกล่าวโทษ การป้องกันตนเอง และจำเป็นต้องแสดงท่าทาง ดังนั้นจึงพบเสมอในศาลยุติธรรมและในการพุกปรึกษาหารือกัน สีลาการพุกจะมีพลังอำนาจก็ต่อเมื่อใช้ถ้อยคำที่เร้าใจ ใช้คำที่ทำให้เกิดภาพ ใช้คำขวัญหรือประโยคสั้น ๆ ที่รุนแรง ถ้อยคำที่เยาะเย้ยแค้นคั้น คำที่มีความหมายกึ่งใจ คำที่มีความหมายคลุมเครือ และมีความต่อเนื่องกันเป็นลำดับ รวมทั้งวิธีพุกที่เสแสร้งว่าจะไม่พุก การพุกพุกอย่างกระหน่ำหนักอึ้ง กระแสความเหมือนไม่เต็มใจจะพุกสิ่งนั้น การใช้บุคลาธิษฐาน การใช้คำที่มีเสียงไพเราะ การซ้ำคำเดิม หรือซ้ำคำขึ้นต้นประโยคสองครั้งหรือมากกว่านั้นต่อเนื่องกัน และใช้การพุกเสียสละสละทศกระเหิน

ในการศึกษาวาทศิลป์ของบาชอบ จากเรื่อผู้ชนะสิบทิศ ผู้เขียนจะแบ่งประเภทของสีลาการพุกตามแบบของ เคเมตรีอุส ซึ่งมี 4 ประเภท คือ

1. สีสการพุกแบบโอ้อวด
2. สีสการพุกแบบละเมียดละไม

3. วิธีการทบทวนแบบเรียงง่าย

4. วิธีการทบทวนแบบทรงอำนาจ

แนวทางการศึกษาทฤษฎีในการทบทวน

จากการศึกษาคำরাและบทความวิชาการ เกี่ยวกับการทบทวนทำให้ทราบหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการทบทวน ซึ่งนำมาประยุกต์เป็นเกณฑ์ในการศึกษาทฤษฎีในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายในการทบทวน

วิธี สกิริยนฤต (2526 : 29) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการทบทวนไว้ว่า การตั้งจุดมุ่งหมายในการทบทวนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การทบทวนโดยไม่มีจุดมุ่งหมายจะเป็นการทบทวนที่ไร้สาระหาประโยชน์มิได้และจุดมุ่งหมายในการทบทวนอาจแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของผู้ทบทวน เรื่องบางเรื่องอาจเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ถ้ามองวัตถุประสงค์ในการทบทวนต่างกันก็อาจต้องใช้วิธีการทบทวนที่แตกต่างกันเพื่อให้สอดคล้องกับ ความมุ่งหมายและสัมฤทธิ์ผลตามต้องการ

อรุณรณ บิลันชนโอวาท (2529 : 116) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์เฉพาะในการทบทวน (Specific Purpose) ไว้ว่าเป็นวัตถุประสงค์ให้ผู้ทบทวนต้องการให้สัมฤทธิ์ผลภายใต้สภาพการณ์หนึ่ง ๆ ที่ผู้ทบทวนจำนวนหนึ่ง

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายในการทบทวนเป็นสิ่งสำคัญที่จะมุ่งชี้ถึงการใช้องค์วิธีในการทบทวนและแสดงให้เห็นว่าการทบทวนแต่ละครั้งนั้น เกิดประสิทธิผลหรือไม่ เพียงใดในการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายในการทบทวนจะพิจารณาว่าผู้ทบทวนจะมีจุดมุ่งหมายเฉพาะในการทบทวนแต่ละครั้งอย่างไร

2. การวิเคราะห์ผู้ทบทวน

อัญชลี ลีสวรรค์ (2522 : 1) ให้ความหมายของการวิเคราะห์ผู้ทบทวนไว้ว่าหมายถึงกระบวนการให้ผู้ทบทวนพยายามค้นหาข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อทบทวนเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบของบรรดาผู้ทบทวน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเตรียมการทบทวนให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในครั้งนั้นโดยเฉพาะและได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ผู้ทบทวนในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. สติปัญญา
2. อารมณ์
3. ความเชื่อ
4. สถานภาพของผู้ฟัง

จันทิมา พรหมโชติกุล (2530 : 51) กล่าวถึง การวิเคราะห์วัยของผู้ฟังไว้ว่า การวิเคราะห์เกี่ยวกับวัยของผู้ฟังจะทำให้ทราบความสนใจ ความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ รวมทั้งลักษณะทางจิตวิทยาของผู้ฟังซึ่งจะทำให้ทราบว่าในการทุกครั้งนั้นควรใช้วิธีพูดและคำพูดอย่างไร

สมิท สัตบุร (2527 : 15 - 17) กล่าวว่า การวิเคราะห์ผู้ฟังควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. ความสนใจ ความรู้ ความเชื่อ กลุ่มสังคมที่ผู้ฟังเกี่ยวข้องกับ ความต้องการจำเป็นและความปรารถนาอื่น ๆ

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

3. อุปนิสัยของผู้ฟัง

ประสงค์ ราชณัฐ (2530 : 24) กล่าวถึงการวิเคราะห์เพศของผู้ฟังไว้ว่า เพศชายมักสนใจใฝ่อยากก้าวหน้าเพราะมีใจหนักแน่นกว่า ไม่อ่อนไหวง่าย การพูดกับผู้ฟังเพศชายจึงต้องมีเหตุผล จริงจัง น่าเชื่อถือ สำหรับเพศหญิงควรใช้คำพูดที่สุภาพกว่าชาย

จากคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในการพูดทุกครั้งควรวิเคราะห์ผู้ฟังในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เพศ
2. วัย
3. สติปัญญา
4. อารมณ์
5. อุปนิสัย
6. ทัศนคติ
7. สถานภาพทางสังคม

3. การวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อม

สวินิก ยมารักษ์ (2522 : 3) กล่าวว่า การที่จะเกิดขึ้นมิได้โดยฉาบฉวยโอกาส ขาดกาลเทศะ หรือขาดผู้ฟัง และการที่จะไม่มีทางสัมฤทธิ์ผลได้โดยฉาบฉวยไม่เหมาะสมกับโอกาส ไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ หรือไม่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง

อัญชลี ลีสุวรรณ (2522 : 6) กล่าวว่า การพูดโดยทั่วไปจะต้องพูดในโอกาส อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ฉะนั้นผู้พูดจะต้องวิเคราะห์ให้ถูกต้อง เพราะโอกาสในการพูดนั้นจะมี อิทธิพลโดยตรงต่อความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และความโน้มเอียงของผู้ฟัง เป็นอันมาก ผู้พูดควรพิจารณาเลือกสิ่งที่จะนำมาพูด หากดูเร้าใจและเตรียมวิธีการพูดให้เหมาะสมกับโอกาสนั้น ๆ โดยเฉพาะ

ประสงค์ ราชณสุต (2530 : 29) กล่าวถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ในการพูดไว้ว่า ผู้พูดควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ในการพูดประกอบด้วย เพราะแม้การพูดในเรื่องเดียวกันหากสถานการณ์การพูดต่างกัน ผลที่ผู้พูดได้รับอาจแตกต่างกันไปได้และสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ โอกาส เวลา และสถานที่

จากทัศนะต่าง ๆ ข้างต้นสรุปได้ว่า ในการพูดทุกประเภทผู้พูดจะต้องอยู่ในสถานการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้ผู้พูดไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ แต่ผู้พูดสามารถ ศึกษารูปแบบสถานการณ์นั้น ๆ ให้อยู่ในสภาพที่ผู้พูดต้องการได้โดยใช้กลวิธีในการพูดที่เหมาะสม ในการพูดทุกครั้ง ผู้พูดจึงต้องวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อมเสมอโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับโอกาส เวลา และสถานที่

4. การอ้างหลักฐาน

จำนง วิบูลย์ศรี (2522 : 85 - 88) อ้างถึงทฤษฎีการพูดให้สัมฤทธิ์ผลของ อริสโตเติลไว้ว่า ตรรกะ (Logic) หรือการใช้เหตุผลของผู้พูดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ของการพูดให้สัมฤทธิ์ผล คุณสมบัติของตรรกะที่พึงมีจะต้องมีข้อเท็จจริง (Fact) และหลักฐาน ทาง ๆ มาสนับสนุนอย่างเพียงพอ และหลักฐานเหล่านั้นต้องสอดคล้องกับความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของผู้ฟังด้วย หลักฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ผู้ฟังมีความเชื่อมั่น สรรพวิชา และคล้อยตามผู้พูดได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ จำนงค์ วิบูลย์ศรี ยังให้

คำจำกัดความคำว่าหลักฐานไว้ว่า หลักฐาน หมายถึง ข้อมูลหรือข้อสนเทศที่ผู้ศึกษานำมาเสนอเพื่อสนับสนุนความคิดของตนและเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าความคิดของตนนั้นสมเหตุสมผล

อรวรรณ ปิณฑนโสภา (2526 : 70 - 74) กล่าวว่า ในเรื่องของหลักฐานนั้น มีการจัดแบ่งออกได้เป็นประเภทดังนี้

1. การยกตัวอย่าง (Examples) อาจมาในสามรูปแบบคือ ตัวอย่างโดยละเอียดจากเรื่องจริง ตัวอย่างย่อ ๆ เพียงคำสองคำ และตัวอย่างที่สมมุติขึ้น
2. การใช้สถิติ (Statistics)
3. การใช้พยาน (Testimony) โดยปกติ หมายถึง การอ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิ แต่สำหรับงานวิจัยนี้หมายถึงบุคคลที่ผู้ศึกษาอ้างถึง เพื่อพิสูจน์ความจริงในเรื่องที่พูด
4. การเปรียบเทียบ (Analogy or Comparison) การเปรียบเทียบแบ่งเป็นสองชนิดคือ เปรียบเทียบโดยภาพพจน์ (Figurative) และเปรียบเทียบของชนิดเดียวกัน (Literal) แต่การใช้ข้อเปรียบเทียบในการพิสูจน์หรือในการโน้มน้าวใจเป็นหลักฐานที่อ่อนคั้งนั้นการนำข้อพิสูจน์ชนิดอื่นมาสนับสนุนด้วยทำให้ประเด็นแข็งแกร่งยิ่งขึ้น
5. รายละเอียด (Details) หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ หรือส่วนต่าง ๆ ของวัตถุชิ้นหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง ๆ หรือความคิดรวบยอดความคิดใดความคิดหนึ่งโดยการให้รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจง ผู้พูดสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างกระจ่างได้ในเรื่องทั้งหมด
6. การพรรณนาความ (Description) การพรรณนาความเป็นขบวนการบอกเล่าถึงรูปร่างหน้าตา ลักษณะหรือบรรยากาศของเหตุการณ์ สถานที่ วัตถุ หรือประสบการณ์ โดยขึ้นอยู่กับ การสังเกตการณ์หรือความรู้สึกของผู้พูด ประโยชน์ของการพรรณนาความก็คือช่วยให้ผู้ฟัง ได้เห็นภาพชัดเจน เกี่ยวกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง
7. การบอกเล่า (Narration) คล้ายคลึงกับการพรรณนาแต่ต่างกันตรงที่ว่า การบอกเล่าเป็นการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับ 9 แผนก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า "บรรยายความ"

การวิเคราะห์การอ้างถึงหลักฐานในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนแบ่งประเภทของหลักฐานเป็น

5 ประเภทคือ การยกตัวอย่าง การใช้พยาน รายละเอียด การพรรณนาความ และ การบรรยายความ

5. การแสดง เหตุผล

สวณิก บมราชย์ และดิเรกพันธ์ อนวัชศิริวงศ์ (2527 : 59 - 63) อธิบาย

เรื่องการแสดงเหตุผลไว้ว่า การแสดง เหตุผลจะต้องประกอบด้วยข้อสรุปกับเหตุผลที่สนับสนุน ข้อสรุปนั้นเสมอไป ในเวลาใดๆก็อาจจะ เริ่มต้นด้วยเหตุผลเสียก่อนแล้วตามด้วยข้อสรุปหรือโดย กลับกันก็ได้ และข้อสรุปหนึ่งอาจมีเหตุผลสนับสนุนเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ กระบวนการ แสดงเหตุผล โดยคำนึงถึงวิธีให้ข้อสรุปจำแนกออกเป็น 4 วิธี คือ

1. วิธีให้ข้อสรุปเป็นกรณีทั่วไปจากกรณีเฉพาะหรือวิธีอุปนัย ข้อสรุปตามวิธีนี้จะเป็น กรณีทั่ว ๆ ไป โดยมีกรณีเฉพาะหลาย ๆ กรณีเป็นเหตุผลสนับสนุน

2. วิธีให้ข้อสรุปเป็นกรณีเฉพาะจากกรณีทั่วไปหรือวิธีนิรนัย ข้อสรุปตามวิธีนี้จะเป็น กรณีเฉพาะ โดยมีกรณีทั่วไปร่วมกับกรณีเฉพาะอีกกรณีหนึ่ง เป็นเหตุผลสนับสนุน

3. วิธีให้ข้อสรุปจากแนวเทียบ วิธีนี้ไต่จากการนำเอากรณี 2 กรณีมาเทียบกัน โดยถือหลักว่า ถ้ากรณีทั้ง สองนั้นคล้ายคลึงกันมาก สิ่งใดเป็นจริงสำหรับกรณีหนึ่ง ย่อมเป็น จริงสำหรับอีกกรณีหนึ่งด้วย

4. วิธีให้ข้อสรุปจากสาเหตุสัมพันธ์ วิธีนี้มีหลักสำคัญอยู่ว่า ปรากฏการณ์ทั้งหลาย ย่อมมีสาเหตุและผลลัพธ์ของมันเสมอ สาเหตุและผลลัพธ์นั้นมักจะมีหลายอย่างสัมพันธ์กันอยู่ สาเหตุบางอย่างก็เป็นสาเหตุต่อเนื่องกัน บางอย่างก็เป็นสาเหตุที่ไกลออกไป สาเหตุ บางอย่างก็เป็นสาเหตุสำคัญ บางอย่างเป็นสาเหตุประกอบ ผลลัพธ์ก็เช่นเดียวกันอาจมีได้ทั้ง ผลลัพธ์ระยะใกล้ระยะไกล ผลลัพธ์โดยตรงและผลลัพธ์โดยอ้อม

วิธีการให้ข้อสรุปจากสาเหตุสัมพันธ์แบ่งออกเป็น 3 วิธีย่อยคือ

4.1 วิธีให้ข้อสรุปจากสาเหตุไปหาผลลัพธ์ วิธีนี้เป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ อย่างหนึ่งว่าจะ เป็นสาเหตุของอะไรหรือทำให้เกิดผลลัพธ์อะไร

4.2 วิธีให้ข้อสรุปจากผลลัพธ์ไปหาสาเหตุ เป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ อย่างหนึ่งว่าเป็นผลลัพธ์ของอะไรหรือ เกิดขึ้นมาจากปรากฏการณ์อะไร

4.3 วิธีให้ข้อสรุปจากผลลัพธ์อย่างหนึ่งไปหาผลลัพธ์อีกอย่างหนึ่ง เป็นการ พิจารณาว่าสาเหตุของผลลัพธ์ที่ปรากฏอยู่แล้วนั้นอาจก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างอื่นอีกอย่างหนึ่ง

จากเอกสารเกี่ยวกับเรื่องการอ้างเหตุผลข้างต้นสรุปได้ว่า การแสดงเหตุผลในการทบทวนมี 3 แบบ คือ

1. การแสดงเหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) เป็นการสรุปผลกรณีเฉพาะจากกรณีทั่วไป

2. การแสดงเหตุผลแบบอุปนัย (Inductive Reasoning) เป็นการสรุปผลกรณีทั่วไปจากกรณีเฉพาะ

3. การให้ข้อสรุปจากสาเหตุสัมพันธ์มี 3 แบบ คือ

3.1 การสรุปจากสาเหตุไปหาผล

3.2 การสรุปจากผลไปหาสาเหตุ

3.3 การสรุปจากผลอันหนึ่งไปสู่ผลอีกอันหนึ่ง

6. การใช้หลักจิตวิทยาในการทบทวน หมายถึง การรู้จักใช้คำพูดโดยเข้าใจจิตวิทยาของผู้ฟัง รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับผู้ฟัง และเหมาะสมกับกาลเทศะ

อรรถพร บิณฑนโรวาท (2526 : 119 - 122) ได้กล่าวถึงหลักจิตวิทยาที่สามารถจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ภาวะหัวใจ 2 ทฤษฎี คือ

1. การใช้หลักแรงจูงใจ การวิเคราะห์ภาวะโดยอาศัยหลักแรงจูงใจมุ่งจะศึกษาว่าเมื่อผู้ทบทวนเสนอสารต่อผู้ฟัง ผู้ฟังใช้แรงจูงใจประเภทใดในอันที่จะโน้มน้าวใจผู้ฟังหรือผลักดันให้ผู้ฟังคล้อยตาม มีทัศนคติโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่ง หรือปฏิบัติตามที่ผู้ทบทวนเสนอมา ในการวิเคราะห์ผู้วิเคราะห์ควรมีความเข้าใจในจิตวิทยา เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของผู้ฟัง คือเข้าใจว่า มนุษย์มีแรงจูงใจหรือแรงผลักดันอะไรบ้างในการจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทฤษฎีที่นำมาใช้วิเคราะห์แรงจูงใจได้แก่

1.1 ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ เอ. เอช. มาสโลว์

(A.H. Maslow) มาสโลว์ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ออกเป็นห้าชั้น เรียงตามลำดับความต้องการพื้นฐานที่เป็นสัจชาญาณไปจนถึงความต้องการที่ได้จากการเข้าร่วมสังคมกับผู้อื่น ซึ่งได้แก่

1.1.1 ความต้องการด้านสรีระ (Physiological Needs)

คือการที่มนุษย์จะหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพระต้องการอาหาร น้ำ การสัมผัส การสร้างภาวะสมดุล ให้เกิดขึ้นกับสิ่งรอบข้าง ความต้องการนี้เป็นความต้องการขั้นแรก และมนุษย์ต้องพอใจกับ ความต้องการนี้ก่อนจึงจะสนใจในความต้องการขั้นสูงขึ้นไป

1.1.2 ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)

มนุษย์ต้องการโลกซึ่งมีระเบียบทุกสิ่งดำเนินไปตามระบบ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใดโดย มิได้คาดฝันและ เหตุการณ์ซึ่งคุกคามก่ออันตราย เป็นสิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยง

1.1.3 ความต้องการที่จะผูกพันกับสถาบันและเป็นที่รัก (Belongingness and Love Needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากที่มนุษย์ได้เข้าร่วมสังคมกับผู้อื่น มนุษย์ต้องการเป็นที่รักของครอบครัว ญาติ มิตรสหาย ต้องการมีความรู้สึกว่าตนเป็นสมาชิก คนหนึ่งในสถาบันที่ตนอยู่

1.1.4 ความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับยกย่องในวงสังคม (Esteem Needs) มนุษย์ชอบที่จะมีความเคารพตนเอง ให้เกียรติตนเองและต้องการที่จะได้รับเกียรติ และความยกย่องจากบุคคลอื่น มนุษย์ต้องการสถานภาพและต้องการให้คนอื่นตระหนักใน ความสำคัญของตน

1.1.5 ความต้องการสัมฤทธิ์ผลในอุดมคติที่ตนตั้งไว้ (Self - Actualization) เป็นความต้องการสูงสุดที่มนุษย์ใฝ่ฝันอยากจะให้ตนเป็นอย่างนั้นอย่างนี้

1.2 ทฤษฎีการโน้มน้าวใจของ เรมอนด์ รอสส์ (Remond Ross) รอสส์ ได้อธิบายถึงหลักจิตวิทยาที่ใช้ในการโน้มน้าวใจมนุษย์โดยนำเหตุมต่าง ๆ ที่ปรากฏบ่อย ๆ ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ 44 เหตุมมาเป็นแรงจูงใจที่มนุษย์ใช้เป็นแรงผลักดันในการที่จะทำ หรือไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดและเรียกเหตุมเหล่านั้นว่า Motive Terms ซึ่งได้แก่ เหตุมต่อไปนี้

1. Cleanliness	ความสะอาด
2. Sanitary	ความถูกสุขลักษณะ
3. Hunger	ความหิว
4. Pleasure	ความรื่นรมย์

5. Rest	ความผ่อนคลาย การผ่อนคลาย
6. Health	ความมีสุขภาพ
7. Protection	การคุ้มครองอย่างปลอดภัย
8. Group Spirit	การแสดงน้ำใจต่อหมู่คณะ
9. Fear	ความกลัว
10. Cooperation	ความร่วมมือ
11. Conflict	ความขัดแย้ง
12. Value	ค่านิยม
13. Mothering	ความรู้สึกถึงแม่
14. Approval	ความเห็นชอบจากวงสังคม
15. Domesticity	การชอบบ้านเรือน
16. Power	การมีอำนาจ
17. Appetizing	ความอยากในรสและกลิ่น
18. Activity	การชอบกิจกรรม
19. Mating	การดึงดูดใจเพศตรงข้าม
20. Comfort	ความสุขสบาย
21. Fighting	การชอบต่อสู้
22. Safety	ความปลอดภัย
23. Conformity	ความสอดคล้องของกันกับสังคม
24. Anger	ความโกรธ
25. Gregariousness	ความชอบหมู่เหล่า
26. Acquisition	การได้มาซึ่งทรัพย์สินของ
27. Companionship	การชอบมีเพื่อน
28. Sympathy	ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
29. Sex	ความชอบ การทำนุบำรุง

30. Deity	ความเชื่อถือในพระเจ้า
31. Quality	ความมีคุณภาพ
32. Reputation	ความมีชื่อเสียง
33. Competition	การแข่งขัน
34. Ambition	ความทะเยอทะยาน
35. Curiosity	ความอยากรู้อยากเห็น
36. Creating	การสร้างสรรค์
37. Enjoyment	ความบันเทิงใจ
38. Devotion	การอุทิศตน
39. Social Distinction	ความมีชื่อเสียงในสังคม
40. Wealth	ความมั่งคั่ง
41. Adventure	การชอบผจญภัย
42. Independence	ความมีอิสระภาพไม่พึ่งพิงพึ่งใคร ไม่อยู่ใต้อำนาจใคร
43. Property	การชอบทรัพย์สินสมบัติ
44. Achievement	การได้สัมฤทธิ์

2. การใช้หลักเน้นอารมณ์ตามทฤษฎีของ อริสโตเติล (Aristotle) อริสโตเติลกล่าวไว้ว่า ในการที่จะใช้อารมณ์มาโน้มน้าวใจคนฟัง จะต้องทำจิตใจของผู้ฟังให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องเสียก่อน (Right State of Mind) ซึ่งหมายถึง ผู้ทุกคนมีหน้าที่ที่จะทุกคนผู้ฟังเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับผู้พูด ผู้พูดจะต้องเร่งเร้าให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ อารมณ์ที่อริสโตเติลกล่าวไว้คือ

ความโกรธและความไม่โกรธ (Anger and Mildness)

ความเป็นเพื่อนและความเป็นศัตรู (Friendship and Enmity)

ความกลัวและความกล้า (Fear and Boldness)

ความละอายและความไม่ละอาย (Shame and Shamelessness)

ความเมตตาทางกฏา (Benavolence)

ความสงสาร (Pity)

ความขุ่นเคือง (indignation)

ความริษยา (Envy)

ความอยากไ้ก็้อย่างผู้อื่น (Emulation)

ความดูแคลน (Contempt)

ในการวิเคราะห์การใช้จิตวิทยาในการที่จะใช้ทฤษฎีความข้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ เอ. เอช. มาสโลว์ (A.H. Maslow) ทฤษฎีการใ้มน้าวใจของ เรมอนด์ รอสส์ (Remond Ross) และทฤษฎีเน้นอารมณ์ของ อริสโตเติล (Aristotle) ประกอบกัน

7. คุณธรรมของบุุคคล

อริสโตเติล (อรรถาธิบาย ปิรันธนีโอวาท. 2526 : 10 อ้างอิงมาจาก Aristotle. 1960 : 8 - 9) แสดงทัศนะไว้ว่า บุคลิกภาพของบุุคคลเป็นวิธีการที่มีผลมากที่สุดในการใ้มน้าวใจบุุคคล และอธิบายว่าคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ บุุคคลที่มีอยู่ในศีลธรรมเรียกว่ามีคุณความดี (Virtue) คุณความดีในความเห็นของอริสโตเติลแบ่งไ้หลายประเภท ไ้แก่ การรักความยุติธรรม (Justice) ความกล้าหาญ (Courage) การรู้จักยับยั้งชั่งใจ (Temperance) ความมีใจเมตตาทางกฏา (Magnanimity) ความโอ่โหม่งอวดดี (Magnificence) ความรักในเสรีนิยม (Liberality) ความสุภาพ (Gentleness) ความรอบคอบ (Prudence) ความสุ่ม (Wisdom) รวมทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ทุกจริง ทำจริงและรักษาคำพูด

ส่วนิท ยมราชย์ (2523 : 14) กล่าวถึงคุณธรรมในการพูดไว้ว่า คุณธรรมเป็นเครื่องคอยกำกับจิตใจให้ตั้งอยู่ในทางที่เที่ยงาม เมื่อจิตใจตั้งอยู่ในทางที่เที่ยงาม บุุคคลย่อมพูดไปในทางที่ถูกต้องที่งามด้วย นั่นคือ พูดให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม คุณธรรมที่สำคัญ เช่น ความเมตตาทางกฏา ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความรู้จักประมาณ ความสุภาพอ่อนโยน ความพากเพียร ความกตัญญูและความเฉลียวฉลาดเป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า ความมีคุณธรรมของผู้ทักจะทำให้ผู้ถูกไต่ถาม เชื่อถือและช่วยให้การทักบรรลุตามจุดหมาย คุณธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความสุภาพ ความกล้าหาญ การรู้จักยับยั้งชั่งใจ ความเมตตากรุณา ความโอบอ้อมอารี ความกตัญญู ความอ่อนน้อม ความรับผิดชอบ ความรอบคอบ ความสุจริต ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาคำพูด ความเสียสละ ความรู้จักประมาณ ความทากเพียร และความละเอียดรอบคอบ

8. ศิลปะการใช้ภาษา หมายถึง การใช้ถ้อยคำ สำนวน และโวหารภาพพจน์ ในการทัก ซึ่งทำให้เกิดลีลาการทัก (Style) ที่แตกต่างกันและ เกิดประสิทธิผลตามจุดหมาย

อรวรรณ บิลันธนโอราน (2526 : 50 - 53) ได้กล่าวถึงศิลปะการใช้ภาษา ตามทัศนะของอริสโตเติลไว้ว่า ศิลปะการใช้ภาษาในการทักนั้น อริสโตเติลถือว่าลีลาของการทัก ซึ่งประยุกต์มาจากลีลาของการเขียน (Lexis) หมายถึง การใช้ถ้อยคำ ไวยากรณ์ และการกล่าวผู้ฟัง ลักษณะของลีลาการทักที่มีดังนี้

1. ความชัดเจนของภาษา (Clarity) ในลีลาการทักธรรมคณาผู้ทักควรใช้คำที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่ทัก เมื่อต้องการให้เกิดฉันทนิพนึงชนิดใดกับผู้ฟัง ให้ใช้การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (Metaphor) แทนซึ่งทำให้ลีลาชัดเจน น่าฟังขึ้นมา

2. การใช้สำนวนที่ถูกต้อง (Purity) หมายถึง การใช้คำที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าคำทั่วไป ไม่ใช้ภาษาที่คลุมเครือ และใช้คำเชื่อมที่เหมาะสมจะทำให้เกิดลีลาที่สะอาดสวยงาม

3. การใช้ภาษาที่ประทับใจ (Impressive) มีลักษณะดังนี้

3.1 การใช้ภาษาบรรยายแทนการใช้คำเพียง 2 - 3 คำ

3.2 มีการใช้อุปมาหรือคำขยาย

3.3 การบรรยายสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยคำที่ไม่ได้หมายถึงสิ่งนั้นโดยตรง

3.4 การใช้พหูพจน์แทนเอกพจน์

3.5 การใช้ข้อความปฏิเสธ (Negative) แทนข้อความบอกเล่าธรรมดา

4. ความเหมาะสมของภาษา (Propriety) มีลักษณะดังนี้

4.1 ภาษาที่แสดงอารมณ์สมกลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องและภาษาที่เข้าถึงอารมณ์ของคนฟังจะทำให้เกิดความเชื่อในสิ่งที่ผู้พูดพูด ไม่ว่าจะจริงหรือไม่ก็ตาม

4.2 ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับบุคคลในท้องเรื่อง ซึ่งทางคนก็มีอายุ เพศ เชื้อชาติ นิสัย และอาชีพแตกต่างกันออกไป

4.3 การใช้ประโยคที่แบ่งตัววิธีธรรมดา หมายถึง การใช้ประโยคความรวมที่มีคำสันธานแสดงความคล้อยตามกันเป็นทวิเชื่อม เช่น ปัญหาสำคัญที่ทางกรุงเทพมหานครจะต้องแก้ไขโดยด่วนคือปัญหาการจราจรและปัญหามลภาวะ

4.4 การใช้ประโยคที่แบ่งให้ความตรงกันข้าม (Antithetical)

5. ความมีชีวิตชีวาของภาษา (Liveliness) มีลักษณะดังนี้

5.1 การใช้อุปมา (Metaphor)

5.2 การใช้เอนธิมัม (Enthymeme) เป็นการแสดงเหตุผลโดยสรุปกรณีเฉพาะจากกรณีทั่วไป ซึ่งปกติจะประกอบด้วยประโยคตรรกะ 3 ประโยค เป็นข้อเสนอ 2 ประโยค และข้อสรุป 1 ประโยค เช่น มนุษย์ทุกคนต้องตาย (ข้อเสนอ) แดงเป็นมนุษย์คนหนึ่ง (ข้อเสนอ) แดงต้องตาย (ข้อสรุป) แต่เมื่อผู้พูดใช้เอนธิมัมจะกล่าวเพียง 2 ประโยค โดยละประโยคใดประโยคหนึ่งไว้ในฐานที่ผู้ฟังเข้าใจ ซึ่งจะมี 3 รูปแบบคือ มนุษย์ทุกคนต้องตาย แดงเป็นมนุษย์คนหนึ่งหรือมนุษย์ทุกคนต้องตาย แดงต้องตาย หรือแดงเป็นมนุษย์คนหนึ่ง แดงต้องตาย การใช้เอนธิมัมเป็นวิธีการที่สำคัญในการโต้แย้งและโน้มน้าวใจ

5.3 การเรียบเรียงข้อความให้กลับความกัน (Antithesis) แต่ให้ความหมายคมคาย

5.4 การใช้กริยาแสดงอาการเคลื่อนไหวทำให้ภาษามีชีวิต (Actuality)

ประสงค์ ราชบุรุษ (2530 : 74 - 76) อธิบายถึงการใช้ภาษาในภาษาพูดที่เรียกว่า ภาษาประสิทธิผลไว้ว่า ในการพูดผู้พูดควรใช้ภาษาให้มีประสิทธิผลซึ่งหมายถึง การใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เวลา สถานที่ บุคคล สถานะ รวมทั้งการใช้ภาษาได้อย่างสมเหตุสมผล มีน้ำหนัก มีพลัง ประเทืองปัญญาและประเทือนอารมณ์ของผู้ฟังจนสามารถจับใจ จูงใจผู้ฟังให้เชื่อต่อชีวิตคล้อยตามได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง หลักในการใช้ถ้อยคำในภาษาพูดไว้ดังนี้

1. ใช้ถ้อยคำให้ตรงกับความหมาย
2. ใช้ถ้อยคำให้ตรงกับระดับของบุคคล
3. ใช้ถ้อยคำที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย
4. ใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย
5. ใช้ถ้อยคำที่กะทัดรัด

6. ใช้อธิบายคำที่มีชีวิตจิตใจ

กาญจนาภรณ์ (2515 : 1) อธิบายความหมายของสำนวนไว้ว่า คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใด ภาษาใดแยกออกได้กว้าง ๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดาพูดออกมากี่เข้าใจกันก็เห็นที่ อีกอย่างพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้ความหมายในคำพูดนั้น ๆ คนฟังอาจเข้าใจได้ทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันจนแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจหรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้เรียกกันว่า สำนวน

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525 : 216 - 229) อธิบายเกี่ยวกับการใช้ภาพพจน์ไว้ว่า ภาพพจน์เป็นวิธีใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้มีความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือแต่ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ (Image) หรืออารมณ์บางอย่างซึ่งยากแก่การบรรยายด้วยการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา และได้อธิบายภาพพจน์ชนิดต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. อุปมา (Simile) คือการเปรียบเทียบซึ่งเกิดจากการบอกความเหมือนกันของสิ่งสองสิ่งด้วยคำที่แสดงการเปรียบเทียบ เช่น รวากับ เหมือน ประหนึ่ง กุจ เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ต้องการอธิบายดียิ่งขึ้น

2. อุปลักษณณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกันของสิ่งสองสิ่งโดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เดียวกัน

3. บุคลาธิษฐาน (Personification) คือการเปรียบเทียบซึ่งเกิดจากการนำความรู้สึกลักษณะและความรู้สึกของบุคคลไปใส่ให้แก่สิ่งที่ไม่มีชีวิต หรือนามธรรมซึ่งไม่มีคุณสมบัติเช่นนั้น เพื่อให้ปรากฏการณ์เหล่านั้นเป็นสิ่งมีชีวิตขึ้น

4. สาธก (Allegory) เป็นความเปรียบอย่างยาวโดยใช้วิธียกเรื่องมาแล้วเพื่อให้ความหมายที่แฝงอยู่ในเรื่องนั้นเป็นเครื่องอธิบายความคิดบางอย่าง ซึ่งผู้ฟังจะเข้าใจได้เองด้วยการเปรียบเทียบ

5. อธิพจน์ (Hyperbole) เป็นการใช้คำพูดเกินจริง

6. อุทมนัย (Climax) เป็นวิธีจัดลำดับความคิดหรือถ้อยคำโดยนำผู้ฟังจากสิ่งที่สำคัญน้อยไปหาสิ่งที่สำคัญมากขึ้นตามลำดับจนถึงจุดสุดยอด

7. การหักมุม (Anticlimax) เป็นวิธีการเช่นเดียวกับอุกมณีนัยแต่ก่อนถึงจุดสุดยอด ผู้พูดก็หักมุมกลับไปหาสิ่งที่ต่ำ สามัญ ไรสาระหรือน่าขันอย่างที่สุด ทำให้ผู้ฟังรู้ได้ทันทีว่าเป็น การพูดถากถาง เยาะเย้ย ทำให้ขบขันหรือเห็นว่าไรสาระ

8. ปฏินัย (Antithesis) เป็นวิธีนำสิ่งที่ขัดแย้งกันมาพูดคู่กัน เพื่อย้ำความขัดแย้งกันของความคิด วัตถุหรือบุคคล โดยการเรียบเรียงคำหรือข้อความให้อยู่ในแบบเดียวกัน

9. ปฏิบท (Oxymoron) เป็นวิธีใช้ข้อความที่คู่กัน ๒ มีความหมายขัดแย้งกัน แต่ในบริบทซึ่งคำที่ขัดแย้งกันนั้นปรากฏอยู่กลับไม่ขัดแย้งกันและได้ความหมายที่

10. ปฏิพจน์ (Antimetabole) เป็นวิธีพูดถึงความศึหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสลับตำแหน่งของคำแล้วทำให้ความหมายกลับเป็นตรงข้าม

11. ปฏิอรรถ (Paradox) เป็นวิธีใช้ข้อความที่ขัดแย้งตัวเองแต่ในบริบทที่ใช้ข้อความนั้นสิ่งที่ขัดแย้งกันกลายเป็นจริงหรือเป็นไปได้

12. การเยาะเย้ย (Irony) เป็นการใช้คำซึ่งมีความหมายในทวิอย่างหนึ่ง แต่ผู้พูดมีเจตนาให้แปลความหมายเป็นตรงกันข้ามซึ่งเป็นเรื่องเยาะเย้ย ถากถาง แกล้งกัน ทุหมิ่น เหยียดหยาม

13. ปุจฉา (Interrogation) เป็นการใช้ข้อความที่เป็นคำถามแต่ไม่ต้องการ คำตอบ

14. ปรนามนัย (Metonymy) เป็นการใช้คำแทนคำอื่นซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กันกับคำนั้น

15. ปรภาคนามนัย (Synecdoche) เป็นปรนามนัยชนิดหนึ่งซึ่งใช้วิธีพูดถึง ส่วนรวมแต่หมายถึงบางส่วน พูดถึงบางส่วนแต่หมายถึงทั้งหมด พูดถึงสิ่ง เฉพาะแทนสิ่งทั่วไป พูดถึงสิ่งทั่วไปแทนสิ่งเฉพาะ หรือพูดถึงวัตถุแทนสิ่งที่หาค่ายวัตถุนั้น

ในการวิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาในการพูดจะวิเคราะห์ในชั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. การใช้คำ ได้แก่ คำกระทบกิต คำที่เหมาะสมกับบุคคล คำแสดงความรู้สึก คำที่ทำให้เกิดภาพ คำที่มีพลังคำานความหมาย คำที่มีความหมายเฉพาะที่

2. การใช้ภาษาบรรยายแทนคำ

3. การใช้สำนวน

4. การใช้โวหารภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา (Simile) อุปสัทสน์ (Metaphor)

บุคคลาธิษฐาน (Personification) สาธก (Allegory) อธิพจน์ (Hyperbole)

อุกมณัย (Climax) การหักมุม (Anticlimax) ปฏินัย (Antithesis) ปฏิพ (Oxymoron)

ปฏิพจน์ (Antimetabole) ปฏิอรรถ (Paradox) การเยาะเย้ย (Irony)

พินิจ (Interrogation) ปรนามนัย (Metonymy) ปรภาคนามนัย (Synecdoche)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีสองด้านคือ งานวิจัยทางด้านการพูด และงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

วิรัช สกิริยกุล (2526 : 59 - 60) กล่าวว่า บุคคลที่มีอายุหรือวัยมากขึ้นย่อมมีโอกาสที่จะถูกชักจูงใจได้ยากและมีความเฉลียวฉลาดมากเท่าใดก็จะชักจูงได้น้อยลงเท่านั้น ทั้งนี้โดยอ้างอิงจากผลงานวิจัยของไฮเดล (Scheidel) ซึ่งวิจัยเกี่ยวกับปัญหาที่ว่าเพศมีส่วนสำคัญต่อการโน้มน้าวชักจูงหรือไม่โดยศึกษาทดลองกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยวอชิงตัน ให้ฟังคำพูดโน้มน้าวชักจูงใจสั้น ๆ หลังจากนั้นจึงเปรียบเทียบค่าความเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมคตินหรือความเชื่อที่เกิดขึ้น ผลปรากฏว่านักศึกษาหญิงถูกชักชวนโน้มน้าวใจให้เชื่อตามหรือเปลี่ยนความคติตามการพูดนั้นง่ายกว่านักศึกษาชาย และอีกปัญหาคือวัยและความเฉลียวฉลาด ในด้านวัยจากผลการวิจัยของเชน มาเปิล (Chane Marple) และ เจนิส และ ดี โรฟ (Janis & D. Rife) ค้นพบตรงกันและสนับสนุนซึ่งกันและกันว่าบุคคลในวัยสูงอายุมิแนวโน้มน้าวจะถูกโน้มน้าวชักจูงใจได้ไม่ง่ายนัก ส่วนในด้านความเฉลียวฉลาด เวกรอกกี (Wegrocki) ค้นพบว่า คนที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมากเท่าใดก็ย่อมถูกโน้มน้าวชักจูงใจได้น้อยลงเท่านั้น

อรรรพ บิลันชนโอวาท (2526) ศึกษาวิเคราะห์หาคะสำคัญของไทย 10 วาทะ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ซึ่งประยุกต์มาจากแนวทฤษฎีวาทวิทยา (Speech Criticism) ของทางตะวันตกผู้เขียนได้อธิบายแนวทฤษฎีที่นำมาใช้วิเคราะห์แต่ละทฤษฎีแล้วจึงนำวาทะของนักพูดในยุคร่วมสมัยมาวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีที่วางไว้โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 กล่าวถึงทฤษฎีวาทะวิเคราะหใ้ในยุคโบราณของอริสโตเติล (Aristotle) ดังต่อไปนี้
หลักเน้นบุคลิกภาพของผู้พูด ใช้วิเคราะหวาทะของนายสัญญา ขรรณศักดิ์ ขอลาออกจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สรุปผลการวิเคราะห

หลักเน้นอารมณ์ของผู้ฟัง ใช้วิเคราะหวาทะของบัญญัติขาทรรพาทกรในงานเสด็จ
พระราชทานเพลิงศพผู้เสียชีวิตในการป้องกันประเทศครั้งที่ 5 สรุปผลการวิเคราะห

หลัก เน้นเหตุผลที่ผู้พูดนำมาเสนอ ใช้วิเคราะหวาทะของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนนันท
ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สรุปผลการวิเคราะห

หลักเน้นลีลาของผู้พูด ใช้วิเคราะหวาทะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จาก
ปาฐกถาเรื่อง "เรานับถือพุทธศาสนาหรือเปล่า" สรุปผลการวิเคราะห

ตอนที่ 2 กล่าวถึงทฤษฎีวาทะวิเคราะหใ้ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งได้แก่ ทฤษฎี
ดังต่อไปนี้

หลักการโน้มน้าวในสมัยใหม่ ใช้วิเคราะหวาทะของ กร.นาท กัณวิรุฬห์ เรื่อง
ผลเสียของโรงไฟฟ้าปรมาณู สรุปผลการวิเคราะห

หลักองค์ห้าของเคมเนซ เบิร์ก ใช้วิเคราะหคำปราศรัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
เรื่องคดีประสาทรบวิหาร สรุปผลการวิเคราะห

หลักแรงจูงใจ ใช้วิเคราะหคำปราศรัยของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ใน
การเปิดประชุมคณะกรรมาการร่วมรัฐบาลและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาดังเศรษฐกิจ
สรุปผลการวิเคราะห

หลัก ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของกริฟฟิน (Griffin) ใช้วิเคราะห
การอภิปราย ของผู้แทนไทยกรณผู้แทนจีนในสหประชาชาติ สรุปผลการวิเคราะห

หลักการตอบโต้สถานการณ์ของ บิตเซอร์ (Bitzer) ใช้วิเคราะหการอภิปรายของ
ผู้แทนไทย กรณผู้แทนจีนในสหประชาชาติปีสุดท้าย (พ.ศ. 2514) สรุปผลการวิเคราะห

หลักรวมทฤษฎี (Eclectic) ใช้วิเคราะหคำปราศรัยของนายสมัคร สุนทรเวช
ที่ว่างแค ในการหาเสียงเพื่อรับเลือกตั้ง เป็นผู้แทนราษฎร สรุปผลการวิเคราะห

มีทนา นาคะบุกร เขียนปริญญานิพนธ์เรื่อง ศิลปะการแต่งผู้ชนะสิบทิศของยาขอบ
ในค่านท่วงทำนองแต่งและกลวิธี เสนอเรื่องและได้ศึกษาชีวประวัติของยาขอบในส่วนที่

สัมพันธ์กับการประพันธ์วรรณคดีประกอบด้วย ในบทสรุปผู้วิจัยได้กล่าวไว้ว่า ยาชอม ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิต ตลอดจนบุคลิกภาพและอุปนิสัยของตนลงในเรื่องวรรณคดีด้วย ในด้านประสบการณ์ เช่น ประสบการณ์ในเรื่องความรัก การขึ้นมาแข่งวิ่งรถกว่า เคยเป็น สารวัตรประจำตัวติดตามสารวัตรใหญ่ เข้าออกในพระบรมมหาราชวัง และงานพิธีต่าง ๆ เป็นต้น ในด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัยผู้เขียนพบว่าบุคลิกภาพของยาชอมมีส่วนสัมพันธ์กับ บุคลิกภาพของจะเก็ก ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชาย เช่น รูปร่าง ความสุภาพอ่อนโยนและ วาทีศิลป์ในการพูด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงกล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง หลักวาทีศิลป์ในการพูดเกี่ยวกับความหมายของวาทีศิลป์ การจำแนกประเภทของการพูด ลักษณะการพูดแบบต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางในการศึกษาวาทีศิลป์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้นักเขียนดำเนินการวิจัยเรื่อง "วาทีศิลป์ของยาชอมที่ปรากฏใน นวนิยายเรื่องวรรณคดี" ได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สรุปแนวการศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยาย

เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ

การศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศในครั้งนี้ ได้อาศัยความรู้และแนวการศึกษาที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เขียนไว้ในเอกสารข้างต้นมาสรุปเป็นแนวทางในการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ความหมายของวาทศิลป์

วาทศิลป์ (Rhetoric) หมายถึง ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำในการพูดให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้ฟัง และสถานการณ์แวดล้อม มีหลักฐาน มีการเสนอเหตุผล อย่างถูกต้องน่าเชื่อถือ ยึดหลักจิตวิทยาในการพูด แสดงออกซึ่งคุณธรรมของผู้พูด มีการใช้ถ้อยคำ ส่วนวนโวหารที่ก็สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและมีความคิดเห็นคล้ายตาม ตลอดจนปฏิบัติตามใน สิ่งที่ผู้พูดได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

แนวการศึกษาวาทศิลป์

แนวการศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ แบ่งเป็น

9 หัวข้อ ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์จุดมุ่งหมายเฉพาะในการพูด จะพิจารณาว่าผู้พูดมีจุดมุ่งหมายในการพูดครั้งนั้น ๆ อย่างไร
2. การวิเคราะห์ผู้ฟังในด้านต่าง ๆ ได้แก่
 - 2.1 เพศ
 - 2.2 วัย
 - 2.3 สติปัญญา
 - 2.4 อารมณ์

2.5 อุปนิสัย

2.6 ทักษะ

2.7 สถานภาพทางสังคม

ในการศึกษาการวิเคราะห์ผู้ฟังจะพิจารณาว่าผู้พูดได้วิเคราะห์ผู้ฟังในทำนอง
อย่างไร

3. การวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อม จะพิจารณาว่าผู้พูดได้วิเคราะห์
สถานการณ์แวดล้อมอย่างไร

4. การอ้างหลักฐาน หมายถึง การที่ผู้พูดนำข้อมูลมาเสนอต่อผู้ฟังเพื่อสนับสนุน
ความคิดของตนและเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าความคิดของตนสมเหตุสมผล การอ้างหลักฐานมี
หลายวิธี คือ

4.1 การยกตัวอย่าง

4.2 การใช้สถิติ

4.3 การใช้พยาน

4.4 การเปรียบเทียบ

4.5 รายละเอียด

4.6 พรรณนาความ

4.7 การบรรยายความ

ในการศึกษาการอ้างหลักฐานจะพิจารณาว่า ผู้พูดใช้วิธีการใดบ้างในการอ้าง
หลักฐาน

5. การแสดงเหตุผล มีวิธีการดังนี้

5.1 การแสดงเหตุผลแบบนิรนัย เป็นการสรุปผลกรณีเฉพาะจากกรณีทั่วไป

5.2 การแสดงเหตุผลแบบอุปนัย เป็นการสรุปผลกรณีทั่วไปจากกรณีเฉพาะ

5.3 การให้ข้อสรุปจากสาเหตุสัมพันธ์มี 3 แบบ คือ การสรุปจากเหตุไปหา
ผล การสรุปจากผลไปหาเหตุ และการสรุปจากผลอันหนึ่งไปสู่ผลอีกอันหนึ่ง

ในการศึกษาการแสดงเหตุผลจะพิจารณาว่าผู้ทูลใช้การแสดงเหตุผลอย่างไรบ้าง

6. การใช้หลักจิตวิทยาในการทูล หมายถึง การรู้จักใช้คำทูลโดยเข้าใจจิตวิทยาของผู้ฟัง รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับผู้ฟังและเหมาะสมกับกาลเทศะ ได้แก่

6.1 การใช้หลักแรงจูงใจ

6.1.1 หลักความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามทฤษฎีของ

A.H Maslow

6.1.2 หลักการโน้มน้าวใจของ เรมอนด์ รอสส์ ได้แก่ แรงจูงใจ 44 ชนิด ซึ่งมนุษย์ใช้เป็นแรงผลักดันที่จะกระทำหรือไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น ความกลัว ความโกรธ ความร่วมมือ ความรักหึงเห่อ ความเห็นอกเห็นใจ ค่านิยม การแข่งขัน การอุทิศตัว การชอบทรัพย์สินสมบัติและการได้สัมฤทธิ์ เป็นต้น

6.2 การใช้หลักเน้นอารมณ์ของผู้ฟังตามทฤษฎีของอริสโตเติล เช่น ความเมตตากรุณา ความสงสาร ความวิริยะ ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ ความละเอียด ความไม่ละเอียด ความกลัว ความกล้า ความเป็นเพื่อน และความเป็นศัตรู เป็นต้น

ในการศึกษาการใช้จิตวิทยาในการทูลจะพิจารณาว่าผู้ทูลใช้หลักจิตวิทยาอย่างไรบ้าง

7. คุณธรรมในการทูล หมายถึง คุณความดีต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในบุคลิกภาพของผู้ทูลและผู้ทูลได้แสดงออกมาในขณะที่ผู้ทูลทูลกับผู้ฟัง คุณธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความสุภาพ ความกล้าหาญ ความรู้จักยับยั้งชั่งใจ ความเมตตากรุณา ความโอบอ้อมอารี ความกตัญญู ความอ่อนน้อม ความรับผิดชอบ ความรอบคอบ ความสุจริต ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาคำพูด ความเสียสละ ความรู้จักประมาณ ความพากเพียรและความละเอียดรอบคอบ

ในการศึกษาคุณธรรมในการทูลจะพิจารณาว่าผู้ทูลได้แสดงคุณธรรมประการใดออกมาในขณะที่ทูลบ้าง

8. ศิลปะการใช้ภาษาในการทูล หมายถึง การใช้ถ้อยคำ ลำนวน และโวหารภาพพจน์ในการทูลซึ่งทำให้เกิดลีลาในการทูล (Style) ที่แตกต่างกันและเกิดประสิทธิภาพตามจุดหมาย การศึกษาศิลปะการใช้ภาษาจะศึกษาในหัวข้อต่อไปนี้

- 8.1 การใช้คำ ได้แก่ คำกระทบก คำที่เหมาะสมกับบุคคล คำแสดงความรู้สึก คำที่ทำให้เกิดภาพ คำที่มีพลังด้านความหมาย คำที่มีความหมายเฉพาะที่
- 8.2 การใช้ภาษาบรรยายแทนคำเพียง 2 - 3 คำ ซึ่งทำให้เกิดความประทับใจ
- 8.3 การใช้สำนวน
- 8.4 การใช้โวหารภาพพจน์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่
 - 8.4.1 อุปมา (Simile)
 - 8.4.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)
 - 8.4.3 มุคลาษิษฐาน (Personification)
 - 8.4.4 สาธก (Allegory)
 - 8.4.5 อทิพจน์ (Hyperbole)
 - 8.4.6 อุคมณัย (Climax)
 - 8.4.7 การหักมุม (Anticlimax)
 - 8.4.8 ปฏิณัย (Antithesis)
 - 8.4.9 ปฏิปท (Oxymoron)
 - 8.4.10 ปฏิพจน์ (Antimetabole)
 - 8.4.11 ปฏิอรรถ (Paradox)
 - 8.4.12 การเยาะเย้ย (Irony)
 - 8.4.13 ปุจฉา (Interrogation)
 - 8.4.14 ปรนามนัย (Metonymy)
 - 8.4.15 ปรภาคนามนัย (Synecdoche)

ในการศึกษาศิลปะการใช้ภาษาจะพิจารณาว่าผู้พูดเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนและโวหารภาพพจน์ชนิดใดบ้าง

9. สีส้าการพูด

การศึกษาสีส้าการพูดจะศึกษาสีส้าการพูดตามแบบของ เทเมทริอัส ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท โดยศึกษาว่าการพูดแต่ละครั้งผู้พูดใช้สีส้าการพูดแบบใดบ้างดังต่อไปนี้

1. ลีลาการผูกแบบโอบ่า
2. ลีลาการผูกแบบละเมียดละไม
3. ลีลาการผูกแบบเรียบง่าย
4. ลีลาการผูกแบบทรงอำนาจ

วิเคราะห์วาทศิลป์ของยาขอมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

ในการศึกษาวาทศิลป์ของยาขอมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ผู้เขียนจะศึกษาจาก บทพูดของตัวละคร 8 ตัวคือ จะเกิด มังสินธุ ราชอง ไชย สอนินยา ตะกะณู จันทรา ทองหวนธุ์ ซึ่งบทพูดดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการใช่วาทศิลป์ในการพูดของยาขอมทั้ง 3 ประเภท คือการพูดอธิบาย ชี้แจง การพูดให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ และการพูดเพื่อชักจูง โดยที่การพูดสองประเภทแรกจะปรากฏ รวมอยู่กับการพูดชักจูงใจเสมอ จึงทำให้บทพูดบทหนึ่ง ๆ มีลีลาการพูดหลายแบบ ซึ่งยาขอมได้ร้อยเรียง เชื่อมต่อกันอย่างมีศิลปะ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ทำให้การพูดเกิดประสิทธิผลตามต้องการ บทพูด ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศจึงมีคุณค่าทางวาทศิลป์อย่างเห็นได้ชัดดังที่ผู้วิจัย จะได้วิเคราะห์โดยละเอียด ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. บทพูดของจะเกิด

จะเกิดเป็นตัวละครเอกในเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ซึ่งมีบทบาทสัมพันธ์กับตัวละครอื่น อย่างกว้างขวาง บทพูดของจะเกิดจึงมีเป็นจำนวนมากและมีลักษณะเด่นในเชิงวาทศิลป์อยู่หลายตอน ดังปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. ตอนนั้นพระวักเณรออกตัวแสดงความในใจที่นางแอมนักจะเกิดให้จะเกิดรู้ จะเกิดเอง ก็แอบชื่นชมนางอยู่เช่นกัน แต่จะเกิดนั้นผูกพันอยู่กับตะละแม่จันทราไปแล้วจึงหักใจไม่ผูกพันกับนั้นพระวักเณรไปมากกว่าเดิม และจะเกิดก็กล่าวปฏิเสธนางไปว่า

ข้าพเจ้าช่างมาพบที่ใดก็ตามเป็นคน หากเป็นัวเป็นความยังจะเห็นเป็นนุว่า เพราะ จะรับใช้เสนอสนองความเมตตาของท่านให้สมใจตัว มาขอถ้าข้าพเจ้าจะบอกไม่รับ ความกรุณาของท่าน ขออย่าได้เข้าใจว่าข้าพเจ้าจะเป็นคนจองหองเลย ข้าพเจ้าเกรงอยู่ว่า 1
ตัวเป็นคนยากหากจะชวนนางผู้ใจสวยก็เหมือนแสงชวนให้มาดื่มความทุกข์ร่วม ประโยชน์ มิได้งอกเงยรังแต่ท่านจะเบื่องตัว / ใคร่ครวญข้อนี้เถิดแม่พระวักเณรผู้รู้คุณ จึงจะเห็นแจ้ง 2
ว่าข้าพเจ้าจะรับความอารีของท่านให้ยืดยาวไปมิได้แล้ว เพียงความนอบใจวาสนาของตัว ก็ยังทำอารมณ์ชุ่นอยู่เนื่อง ๆ แล้ว สติข้าพเจ้าก็จะยิ่งทึบจนเอาคือจิตใจหนึ่งกิมโค ซึ่ง ท่านบอกความซื่อสุจริตแก่ข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าจะมีชีวิตอยู่โดยไม่รู้น้ำใจท่าน แต่ขอให้นับ

เพียงความซื่อซนกับนายมีท้อบ่าวเด็ก แม่เราสมคบกันผูกใจให้เกินกว่านี้วิทกว่าชีวิต
จะเกิดจะสิ้นเพราะความระแวงใจ ข้าพเจ้าว่าทั้งนี้โดยไทมองการกว้างไกลแสรบรอบ
แล้ว มิไควาโดยใจอย่างอื่น ขอท่านอย่ามีความระแวงใจเลย / 2

นั่นแหละที่ฟังคำปฏิเสธก็เกิดความระอวยใจจึงวิ่งหนีไป จะเกิดร้างนางไว้แล้วกล่าวทอไปว่า
ท่านเปรียบเหมือนกิ่งกระหนกข้อฟ้า รอรวันคืนอยู่จะยกไปประคัมจ้วยอดหลังคา
ข้าพเจ้าเห็นคำท่านสูงถึงนี้จึงมีอาจะเอาตัวเข้าไปผูกพันเป็นการถ่วงคำท่านไว้ / 3

นั่นแหละที่ กล่าวคำขึ้นว่าทะเลแม่จันทรานั้นค่าสูงกว่านางมากนัก เหตุใดจะเกิดจึง
หะยานใจไปรักนางใด จะเกิดจึงกล่าวแฉว่า

ท่านกับพระวราหิณคาน์ต่างกัน ถึงทะเลแม่จันทร จะมีค่าควรเมือง แต่สำหรับคนทั้งปวงแล้ว
ก็เหมือนว่าไรค่า เพราะคนที่มาเป็นยวนางนี้มีแต่เจ้าประเทศเอกราชไม่ท้องค
บางทีนางจะสิ้นชาติเสียโดยมิไคอุปภิเมศวรข้า เหตุนี้ข้าพเจ้าจึงจงใจรักนาง ส่วนท่าน
นั้นบรรดาบุตรคนโตแล้วมาทูลใหญ่ให้คู่ควรก็มีอยู่มากหนา ท่านสิจะตกเป็นของชายอื่น
ง่ายยิ่งกว่าทะเลแม่พระวราหิณคาน์ ฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้าเจียมตัวว่าตัวไม่ค้ำพอ ขึ้นไม่บังใจ
เมื่อท่านตกไปเป็นของชายอื่นแล้ว ความที่เคยรักท่านก็จะเป็นเครื่องทศนาการใจ
ข้าพเจ้าจึงขอให้ความซื่อซนแก่ท่านไว้เพียงฐานะบ่าวกับนาย / เพราะเหตุนี้แฉเมื่อ
ไคพิศุจน์ให้ท่านเห็นว่าท่านก็เกินข้าพเจ้าฉะนี้ แลท่านยังควรสิ่งใดอย่าอย่าชายน้อย
อีกหรือ แฉซึ่งท่านทุกคามใจนั้นก็มีไขความนิคกลับเป็นความชอบที่มนุษย์ไม่เคยทำ โดย
แสดงว่าท่านเป็นคนนายนายไม รักแล้วก็ทุกคามใจ หากท่านรับว่าเข้าใจความที่
ข้าพเจ้าว่าแน่แนชคไม่นอยอกนอยใจสืบไปแล้วข้าพเจ้าก็จะปล่อยท่านไป (โชติ แพร่พันธุ์.

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดแสงความทอมนักเป็นเจ็ญน้อยใจในวาสนาของคนที่ไม้อาจรับความเมตตาของนางนั้นหะวักไ้ โดยกล่าวเปรียบเทียบกับว่าเกิดเป็นวัวควายเสียยังมีบุญกว่าซึ่งหมายความว่า วัว ควายนั้น เมื่อไ้รับความเมตตาจากผู้นั้นน่ายแล้วก็สามารุณของผู้นั้น โดยไ้ร่างกายทำงานตามที่นายปรารถนาไ้ทุกอย่าง แต่สำหรับคนนั้นไม้อาจทำไ้ทุกอย่างตามใจเช่นเดียวกับตนเองที่ไม้อาจสามารุณความเมตตาของนั้หะวักไ้ในกรณีนี้ไ้ การกล่าวนำเช่นนี้เป็นการพูดที่นอยนวลเพราะไม้อกล่าวปฏิเสธในทันทีเพื่อจะถนอมความรู้สึกของฝ่ายหญิงไว้ หลังจากนั้นจึงกล่าวถึงแก่นความที่ทนจะบอกไ้นางรู้ โดยพูดอย่างอ่อนน้อมพร้อมทั้งไ้เหตุผลว่าไม้อต้องการจะคังนางมารวมทุกขด้วยซึ่งแสดงไ้เห็นว่าจะเกิดมีความปรารถนาไ้และค่านึงถึงผลประโยชน์ของฝ่ายหญิงเป็นสำคัญ เพราะในขณะนั้นจะเกิดมีฐานะเป็นเพียงคนทองโง่ที่ถูกลงมาช่วยงานในบานของนางนั้หะวักไ้เท่านั้น จึงเป็นการอ้างเหุขยอห้สมเหุขยมยล

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการกล่าวแสดงความสนใจของจะเกิดว่าจำเป็นต้องหยุกยังความสัมพันธ์กับนางไว้ เพราะไม้อเช่นนั้นทนคงว่าวุ่นใจและซาสกียังคึกไ้ที่สุด และเพื่อมิไ้นั้นหะวักไ้เกิดความละอาย จะเกิดจึงบอกกับนางว่าทนจะปฏิบัติทนตามฐานะเดิมเหมือนไม้อรู้ใจนาง และย้าว่าการชุกพันกันมากไปกว่านี้จะทำให้ทนพรอมใจกาย

นั้หะวักไ้เกิดความละอายที่เป็นฝ่ายบอกรักจะเกิดก่อนและถูกปฏิเสธจึงประกาศว่าจะไม่ช้อมีชีวิตอยู่ต่อไป จะเกิดกทใจจึงรังนางไว้และกล่าวโ้มน้าวทอไป

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดกล่าวอุปมาว่า "ท่านนี้เปรียบเหมือนกั้กระหนะขอฟ้า รวันคินอยู่ว่าจะไปยกไปประทับจ้วยขอหลังคา" ซึ่งมีความหมายว่านางนั้นมึค่าสูงควรกับผู้นั้นมึบุญวาสนา ซึ่งเป็นการกล่าวขยของโคยมุงจะไ้นางตระหนักในคุณค่าของตัวนางเอง

นางนั้หะวักไ้กลับยอมจะเกิดพาห้ถึงทะเลเมะจินหระ

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดกล่าวแก้คำพูดของนั้หะวักไ้ โดยหยิบยกความแตกต่างคานสถานภาพทางสังคมของทั้งสองนางขึ้นมาเปรียบเทียบกับ โดยเริ่มด้วยโวหารปฏิเสธว่า "...ถึงทะเลเมะจินหระจะมีคาคูร เมืองแต่สำหรับคนทั้งปวงก็เหมือนไร้คา" แล้วจึงไ้รายละเอียคสนับสนุนคำกล่าวนั้น เพื่อให้นั้หะวักไ้เห็นจริงตาม การเปรียบเทียบกับเช่นนี้จึงเป็นเหุขยอห้ขอหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนเหุขยอที่อ้างในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ซึ่งทำให้คำพูดของจะเกิดหนักแน่นด้วยเหุขยล และเพื่อชจค

ความละเอียดของนางให้ขึ้นไปจะเกิดจึงกล่าวกับนางด้วยโวหารพูดว่า "...เมื่อใดที่ผู้สูงขึ้นไปเห็นว่าคุณก็เกินชาติเจ้าละนะ แลท่านยังควรสิ่งใดอีกอย่าขาดหรือ" และถามด้วยโวหารปฏิบัติว่า "...แลซึ่งท่านทุกท่านในนั้นก็มิใช่ความผิดกลับเป็นความชอบที่มนุษย์ไม่เคยทำ"

การที่จะเกิดทุกข์ประณตพระวาทะครั้งนี้ก็เพื่อให้พระวาทะที่จิตใจจากตนเสียแต่ตน ถึงแม้จะรู้ว่าการทุกข์ของตนจะทำให้นางเกิดความสะเทือนใจ แต่จะเกิดที่ใดก็กล่าวปล่อยใจนางไปเพราะรู้ว่านางเป็นคนที่มีจิตใจหนักแน่นและมีเหตุผล ย่อมจะเข้าใจเจตนาดีของตนและเข้าใจได้ในที่สุด ในการทุกข์จึงใช้วิธีการทุกแบบจะเมื่อยละไม คือสุภาพทวนการทุกข์ที่แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนและให้เกียรตินางเป็นอย่างดี อีกทั้งมีความเมตตาอ่อนโยนเพื่อถนอมความรู้สึกของนาง แลขณะเดียวกันก็หนักแน่นด้วยเหตุผล นั้นพระวาทะนั้นแม้จะมีหวังและเศร้าเสียใจ แต่นางก็เข้าใจในเหตุผลที่จะเกิดน่าน้ำตาและยอมรับความจริงในที่สุด

2. ทอแม้งตราขอร้องไห้จะเกิดเป็นทอสื่อไปเกลี้ยกล่อมมันพระวาทะให้ลงใจกับตนเป็นครั้งที่สอง จะเกิดจำต้องรับคำหึงหวั่นใจนางที่อยู่แล้ว และเมื่อจะเกิดไปเจอจากนางซ้ำทำให้นางซุนเคืองและศัททอจะเกิดความมีคณิจิตใจนาง จะเกิดรู้ว่าเป็นเพราะนางยังมีเยื่อใยต่อตนอยู่จึงกล่าวว่า

เมื่อนั้นพระวาทะท่านอย่าหึงเสียน้ำใจ หึงความที่ข้าพเจ้าจะทุกข์ในกองแห่เสียก่อน ทรงทุกข์
 เหตุผลว่าจะมีค่าควรประการใดแล้วจึงคอยทักทวน คือว่าถอยคำหาเมชิชาพเจ้า
 หึงแล้วมิสุข ไคคิบทวนแล้วก็มีปวณเวเรใจอยู่ไม่พอ แลเมคันทกลงใจแล้วจึงมา
 ในหน้าที่เป็นปากแห่งมัทราชาอีก / อันตัวข้าพเจ้านั้นจะรับไมตรีท่านไมไคด้วยเหตุ
 สองประการ ข้อหนึ่งนี้ เพราะมัทราชาเป็นทั้งเจ้านายตนเองรวมมณีนพมาพยาน
 ข้อสองข้าพเจ้าเฝ้าฯ จะปลงเอาโดยเหตุผลว่า ไม่สมควรจะจุ่งหาเมารวมรัก แต่กระนั้น
 แลยังออกหาเมชิไค ไม่อยากให้ทกไปซ้ำโดยน่านี้อีกอื่น แลมัทราชาเหมือนเอง
 แลข้าพเจ้ารักพระราชาบุตร เหมือนรักตัวเอง ฉะนั้นจึงอยากไห้มัทราชาไคเป็นเจ้าของ
 ท่าน แลข้าพเจ้าจะไม่เสียใจเลยหากท่านทกไปเป็นภรรยาชายอื่นข้าพเจ้าจะตาย
 ก็คงหลับตาจะไม่สนิท เพราะความเป็นห่วงและกังวลถึงเป็นที่สุดแล้ว / อนึ่ง ท่าน
 ปลงใจกับมัทราชาเล่าก็ยังจะไคชื่อว่าท่านหาคุณบูชาบิดาแลวงศ์พระกุลบริบูรณ์เทียบยศ
 เป็นใหญ่กว่าหญิงทั้งกองอยู่ หึงเรายังไคพบปะสนิทกันบ่อยนักอีก ข้าพเจ้าจะพลอเมชิ

ข้อความในตอนนี้เป็นตอนที่เด็กถูกเกลียดกลอนั้นหะวักเพื่อให้นางปลงใจกับมังทร่า
 ทั้งนี้เพราะจะเห็นว่าการที่มังทร่าไปรบกวนนางนั้นเป็นผลดีต่อตัวนางเองและต่อตนด้วย
 เพราะนางจะได้ฟังเทศน์และตนก็มีโอกาสจะช่วยสนับสนุนให้นางมีชีวิตที่ยั่งยืน ฉะนั้นการที่นางเป็น
 แบบละเมียดละไม กับการแสดงความปรารถนาดีเพื่อให้นางรู้สึกซาบซึ้งใจและเกิดความเห็นคล้อยตาม
 จากเหตุผลและความปรารถนาดีที่จะเกิดขึ้นเป็นแก่นในการทุกครั้งนี้ทำให้หะวักปลงใจกับมังทร่าและ
 เขาก็หนีไปในเวลาต่อมา

3. ท่อนางทองสาธิตจะเกิดเข้าไปในวังตามแผนการของสอพิณยา แล้วพาไปซ่อน
 ในห้องของนาง แทนางทองสาธิตหลงรักจะเกิดและพยายามยั่วชวนให้จะเกิดปลงใจกับนาง ซึ่ง
 จะเกิดก็เกือบจะเผลอตัวไปตามมารยาของนางแต่แล้วก็ระงับใจไว้ได้ทันพอดี จึงกล่าวกับนางว่า

ข้าพเจ้าหนแรกเคยไปเฝ้าในอารมย์โจร ค่อมขึ้นเรือนเจ้าทรัพย์แล้วหมายจะฉกเอา
 เครื่องทองลายคราม แก้วทองของแม่จะเพียงยิวเป็น เห็นเนอกระเบื้องบางเป็น
 อย่างพิศ ทั้งลวดลายที่ปรากฏในเนอกระเบื้องก็บอกราคาของนั้นว่ามีค่าเหลืออยู่ ครั้นแล้ว
 ฤๅสแห่งตัวมันหาสให้ระลึกถึงความหมายที่ควร หากจะฉกเอาไปโดยความหมาย
 เกิมเอา เครื่องลายครามนั้นก็สักแต่ว่าไคเป็นเครื่องแลงอาหารมาอ้อมห้อง ถึงแม่
 อคิใจ หัวทองเอาเสียมอหนึ่ง หังของมีค่านั่นไคแก่เจ้าทรัพย์ เพื่อวันหน้าเจ้าของ
 จะนำออกซื้อขายยังจะไคราคางามกว่าที่ตัวฉกไปแลงอาหารกิน อุปมาว่าทองสาธิต
 มาถึงมือข้าพเจ้านี้มิไคราคา รอไว้วันหน้าปะหัวหนามหากเล็กพระเจ้าอยู่หัวคนใด
 ที่พึงใจรูป หลอขอทอพระราชนิพนธ์แก่งานให้ไคหลักฐานเป็นการใหญ่ทองสาธิตจะได้
 สักกสมตัว ข้าพเจ้าสัมผัสเนอของทานแล้วออนละมุนมือ จนไคคิดว่าไม่สมควรจะทำ
 เนอทานให้เป็นราคี ข้าพเจ้าประมาณใจดังนี้แต่เพียงว่าจะถนอมกลิ่นเนอแม่ทองสา
 อันทิมมือตัวไคมา แต่จะกลามุงจำเพาะจะจงตรง เนอของทานโดยตรงนั้นไม่ขอทำใจ
 ไคกล่าอีกแล้ว

1

นางทองสาธิตหวัง จึงอโนว่าจาวาจะบุกคอตายให้จะเกิดทองโหมและทาบตามนางไป
 จะเกิดจึงแสร้งทำโกรธแล้วพูดว่า

ข้าพเจ้าเห็นศรัทธาคนใด แม้เอาชีวิตศรัทธาคนนั้นได้แล้ว มาทรมานจะเสียชีวิตตัวเล็กไม่คิดเสียกาย ทองสำนึกน้ำใจแก่ข้าพเจ้าด้วยลักษณะแค่นี้ จึงว่าจะผูกคอตายเสียเพื่อให้ข้าพเจ้าพักอยู่ในที่นี้ วันพรุ่งนี้จะไต่ของอาญาวัง ทำเมื่ใจเป็นเมฆคลมแก่ข้าพเจ้านอบจะลงเอาว่ารักข้าพเจ้าโดยใจจริงไต่สถานใด ทองสาเอ๋ย อันลักษณะรักแท้ชีวิตของตัวเองนั้นกล้าให้ขอแต่ไต่คนอมชีวิตคนที่รักไว้เป็นแล้วกัน เช่นว่าการอันปรากฏนี้ถึงหากจะแค่นแสนแค่นแต่เมื่อแค่นเพราะรักแล้วก็ควรแก่ไม่เสียกายชีวิตตัว ส่วนชีวิตจะเกิดอันแม่ทองสำรักชอบที่ทองสาทานจะอนาทร ลักษณะการแห่งทาน รักทานคณิชาธิรักจะให้ข้าพเจ้ารุ่งเรือง /

2

นางทองสาเห็นว่า จะเกิดขุ่นใจและไม่เข้าใจนาง จึงไต่ร้องให้พุ่มสายด้วยความอัศจรรย์ใจ จะเกิดเกิดเกิดความเวทนานางจึงทุกข์ในนางคลายความทุกข์ว่า

ทองสาทานมากด้วยเอื้ออาทรข้าพเจ้าทำไต่รันทานไปมิทลอคแล้ว จะกล่าวให้น้องทานสิ้นทุกข์เสีย ข้าพเจ้าจะว่าตั้งแต่เบื่องานของความทุกข์แห่งทานว่าเกิดจากสิ่งใดเป็นมูลอันกับทนนั่น ทุกข์เพราะแม่ทองสาเกิดน้ำใจรักในชายหนึ่ง แลชายนั้นก็สาแค้นกิริยาโถมเอาเอาใจทองสาแม่คู่กัน กระทั่งว่าทวงทิดโถมคั่งว่าจะรับทองสาทานมาเป็นทวงใจตัวเสียในเวลานั้น แต่ครั้นครั้นหนึ่งแล้วชายนั้นก็กลับขังเสีย ทองสาแม่จึงทุกข์เพราะแกล้งไปว่าคนขุ่นใจจูบใจเอาโดยกะนอง ครั้นแล้วมิหอกทั้งทองสาแม่เสียหรือ ความทุกข์แม่จึงเกิดขึ้นเพราะรักแล้วไม่สมรักสถานหนึ่ง อีกสถานหอกตัวลงเปื้อนน้ำมือชายแล้วก็ชอบที่จะให้เป็นตัวทนนไว้ จะทำเหมือนหลอกโถมชมเล่นละนี้ กุลสตรียอมถือเป็นสิ่งให้อาย ทุกทานเป็นมาคั่งข้าพเจ้าว่านี่ไรหรือมิไร

3

นางทองสาขอมรับและขอนถามว่าจะเกิดมาสอนน้ำใจนางเพราะเหตุใด จะเกิดจึงทอนนางไปว่า

ข้าพเจ้าเหมือนหมอยา ก็ชักอาการทนนั่งโง่หนานก่อน จึงจะไต่บอกถึงภัยสาสำหรับแก้สืบไป มัคนี้ปรากฏจากคำทานรับแล้วว่า ทุกข์ใหญ่กระทั้งชีวิตไม่คิดเสียกาย ก็เพราะ

4

คิดว่าข้าพเจ้ารักดวง หลอกสัมผัสของสาแม่ออรุณแล้วจะเลิกข้างเดียว ทุกท่านเกิดแต่
 เหตุนี้ ครั้นท่านแจ้งว่าตัวเองสำคัญเมื่อใด ทุกชั้นก็จะสิ้นไปเอง ของของท่านเป็น
 สาวรุ่นเต็มโตแต่ในกำแหงวัง ท่านยังไม่อาจรู้ถึงซึ่งเนื้อแท้ของการโลภย์ จึงจับเอา
 เพียงกิริยาที่ข้าพเจ้าไม่อาจถือเอาของสาเป็นสิทธิ์นั้น เป็นที่คิดว่าเจ้าจะเกิดรักโสม
 เล่นแต่เพียงผิว จะจริงแท้แน่นอนนั้นหามิได้ ของสาเอ๋ย อันว่ารสสัมผัสจางรึงนี้
 เป็นข้อปรารถนาของชาย ก็แหละเมื่อของสาแม่ออรุณถึงยอมแล้วจะสละสิ่งทางไหนแห่งตัว
 เป็นเครื่องบูชารัก ข้าพเจ้านี้ก็ใจอันระริก เรารอเมื่อใดที่ทางกว่าสันดานบุรุษทั้งปวง

ก็แหละความกระหายใจกำเริบถึงปานนั้นแล้ว กลใจจึงยังเสีย ขอน้อยยาวแต่เพียง
 ใดใดสละหื้ออันเลิศรูปอย่างแม่ของสาเลย มาตราปากจะแหงตากจะบอก แท้ใด
 กกกกคคคคนี้ ขรรคชายยอมคิดว่าเลยตามเลย แทว่าข้าพเจ้าจะแก้ประมาทภาคา
 นำใจตัวที่แม่ของสาท่านยิ่งกว่าสรีระขรรคฯ ท่านสัมผัส ขวบพามาจะให้พบทะเลแม่
 อาชญาวังโศกพาชายหลังจะลายตลอดกลิ้งสิ้นเหง หานเอาตัวเองออกแลกเพื่อการของ
 ข้าพเจ้าแล้ว อันจะมองท่านดูมองหญิงอื่นก็เหมือนไม่รู้จักคน / ซึ่งจะรับอภัยสิทธิ์
 ของสาท่านเอื้อในเวลานั้นงายบอก แคว้นหนายังจะคงอุปถัมภ์ท่านให้ควรแทนหน้า
 สามีหรือโอรสใคร อนึ่งจะหวังว่าใครรองทะเลแม่แล้วจะหลอຍຸມของสาขึ้นทั้งในบุญ
 ขอนเหมือนหมายนกลายไม้ก็กลเดียวกันเป็นการ เบื้องหน้า จะว่าให้เพียงแหล่งไป
 มิได้ก่อน ข้าพเจ้าที่ราคาของสาสูงจึงไม่คิดจ้องสิทธิ์เสียในปัจจุบัน น้องท่านไม่เห็นใจ
 แล้ว ยังสำคัญเอาไปทางอื่นที่ตัวใจเจ็บเอง / น้องท่านรู้จักขายน้อยแต่ให้เชื่อเถิดว่า
 ข้าพเจ้าจากสาวสันดานชายแท้โดยจริง มาตราว่ามีเชอวันหน้าของสาท่านจงสองห้าตัวให้
 สนิทกับชายอื่นเถิด แม่ชายนั่นทองตัวท่านแล้วไม่ทำราคีประหับท่านไว้ ท่านจงเอาคาบ
 มาตัดคอข้าพเจ้าเสีย ซึ่งว่ากำเริบรักแล้วทำการไปตามอารมณ์รักเถื่อนอย่างนี้จะหาได้
 ทั่วทุกตัวชาย ผู้ใดจะรักแลถนอมของสาแม่งานาไม่อาจล่วงพรหมจารีทั้งที่ของสาท่านยินดี
 ถึงข้าพเจ้าน้อยอาหาเลย จะเกิดรักท่านเพื่อเอาไว้นั้นหน้าเหือก มิใช่รักทั้งจะได้ถือเอา
 เป็นที่มาเรอโลภย์ น้องเราหาใช้คนปัญญาหาม อนึ่งสำรวมกิริยาทั้งข้าพเจ้าซึ่งแรงมา
 นานแล้ว มัคนี้เชิญสำรวมจิตใจให้แน่วแน่ คัดโมหะออกไปเสียชั่วคราว ทรงเอาควมปัญญาเถิด
 ทรงแล้วจะรู้ซึ่งถึงนำใจข้าพเจ้ามี

4

5

6

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวเป็นเชิงอุกโทษที่เยาะถั่วเจ้าโสมนางของสาโดยใช้โวหารอุปลักษณ์ อธิบายความคิดของทนายนางของสาเข้าใจ ด้วยการใช้เปรียบว่านางมีค่าสูงซึ่งแสดงความยกย่อง เชิดชูนาง และจะเกิดโต้แย้งออกถึงความมีคุณธรรมประจำใจ คือมีความยับยั้งชั่งใจและความเมตตา ถึงความว่า "... ครั้นแล้วทุกแห่งทั่วบ้านคาสให้ระลึกถึงความหมายที่ควร... ถ้าแม้นจิตใจห้าวหาญเอาเสียมื่อหนึ่ง ทั้งขอมีค่านั้นไว้แก่เจ้าทรัพย์ เพื่อวันหน้าเจ้าของจะนำออกซื้อขาย ยังจะได้ราคางามกว่าที่ทั่วลงไปแลกอาหารกิน" และตามด้วยอุปมาว่า "... อุปมาว่าของสาทมาถึงมือข้าพเจ้าฉันมีไครค่า รอวันหน้าปะหัวหนามหากเลือกพระเจ้าอยู่หัวคนใดที่พึงใจรูป หูลงคอพระราชาเหวี่ยงแก่งหนานให้ไครหลักฐานเป็นการใหญ่ ของสาแม่จะได้ศักดิ์สมตัว" จากนั้นจะเกิดก็ปลอบนางอย่างอ่อนโยนว่านางมีค่าควรแก่การทะนุถนอม โดยใช้คำสรรพนามที่สุภาพ และคำแสดงความรู้สึกเป็นสื่อถึงความว่า "ข้าพเจ้าสัมผัสเนืองนองท่านแล้วออนละมุนมือ จนไครคิดว่าไม่สมควรจะทำเนืองนองให้เป็นราคะ" และยังแสดงความประทับใจในตัวนางของสาโดยกล่าวว่า "ข้าพเจ้าประมาธใจทั้งนี้ แท้เพียงว่าจะถนอมกลืนเนื้อแม่ของสาอันก็มือตัวไว้คม" ในตอนท้ายจะเกิดโต้แย้งเป็นนัยว่าท่านจะยุติการกระทำของท่านไว้เพียงเท่านั้น

นางของสาฟังจะเกิดกล่าวถึงนั้นก็นึกหวังจึงคิดจะฆ่าตัวตาย โดยเจตนาจะให้เจตนาของอาชญาวังตายตามนางไป จะเกิดเห็นว่า จะเข้าตาจนจึงแสวงหาเป็นโหรขบ่าง เพื่อให้นางของสาเกิดความหวังขึ้น

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดชักพอนางของสา โดยยกเอาความคิดของทนายเข้าเทียบถึงความว่า " ข้าพเจ้าแค้นศัทรคนใด แม้นเอาชีวิตศัทรคนนั้นไครแล้ว มากกว่าจะเสียชีวิตตัวแลก็ ไม่คิดเสียกาย ของสามน้ำใจแก่ข้าพเจ้าด้วยลักษณะแค้นจึงว่าจะผูกคอตายเสียเพื่อให้ข้าพเจ้าพักอยู่ในที่นี้ วันพรุ่งนี้จะไครของอาชญาวัง" การพูดเช่นนั้นก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่านางของสาวางทั่วเสมือนเป็นศัตรูกับตน ซึ่งไปกระทบความในใจของนางโดยบังเอิญ แล้วจะเกิดโต้แย้งความไม่เชื่อถือนางของสาโดยกล่าวด้วยอุปมาว่า "... หากมีใจเป็นมวงคอกแก่ข้าพเจ้านอย จะองเอาวารีรักข้าพเจ้าโดยใจจริงไครสถานใด" ซึ่งทำให้นางของสาอึดอัดใจยิ่งขึ้น จากนั้นจะเกิดจึงสอนนางว่ารักแท้คือความเสียสละ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าการกระทำของนางของสานั้นเป็น "สิ่งตรงข้าม" โดยกล่าวว่า

"ทองสาเอ๋ย อันลักษณะรักแท้ชีวิตของตัวเองนั้นกล้าให้ ขอแค่ได้ถนอมชีวิตคนที่รักไว้เป็นแล้วกัน..."

ลักษณะการแหงนหน้ารุกรานทอณิไชรักจะให้ข้าพเจ้ารู้งเรื่อง"

เมื่อนางทองสาเห็นจะเกิดขุ่นใจและไม่เข้าใจจนจึงร้องไห้ฟูมฟายด้วยความอึดอัดตันใจ

ข้อความตอนที่ 3 จะเห็นอาการของนางก็เกิดความเวทนาจึงชี้แจงโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในชั้นแรกจะเกิดไ้สอบถามถึงต้นเหตุแห่งความทุกข์ของนางโดยลำดับความถึง การกระทำของทนต์ทั้งแก้มมา แล้วถามว่าสิ่งที่ทนต์กล่าวมานั้นใช่ปัญหาของนางหรือไม่ ในตอนนั้น การใช้คำที่มีความหมายเฉพาะที่ในความว่า "...อีกสถานหอกตัวลงเปื้อนน้ำมือชายแล้ว ก็ขอที่ จะทำให้เป็นทนต์ไว้"

นางทองสายอมรับพร้อมทั้งยอมถามว่าจะเกิดมาสอบน้ำใจนางเพราะเหตุใด

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดตอบค่านางทองสาด้วยอุปมาว่า "ข้าพเจ้าเหมือนหมอยาที่ซัก อาการทนต์แห่งคนไรห่านกอน จึงจะไ้บอกถึงตัวยาสำหรับแก้สับไป" แล้วจะเกิดจึงทวนปัญหาของนาง อีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงชี้แจงถึงแก่นแท้ของโลภวิสัยโดยยกประเด็นที่นางทองสาเข้าใจผิดขึ้นมากล่าว ก่อน แล้วจึงอธิบายถึงธรรมชาติวิสัยของชายและพรรณนาความรู้สึกที่แท้จริงของทนต์ที่มีต่อนางทองสา โดยใช้คำแสดงความรู้สึกในความว่า "...ก็แหละเมื่อทองสาแม้ถึงยอมแล้วจะละสิ่งหวงแหนแห่งตัว เป็นเครื่องบูชารัก ข้าพเจ้านี้ก็ใจสั่นระริก เราพร้อมไ้ทางกว่าสิ้นคานบุรุษทั้งปวง" จากนั้นจะเกิด จึงยกข้อข้องใจที่นางทองสาคิดงุนงงขึ้นมากล่าวโดยใช้พจน์ที่มีการใช้คำกระหึ่มกว่า "ก็แหละ ความกระหายใจกำเริบถึงปานนั้นแล้ว กลอิจยังเสีย" แล้วจึงไขข้อข้องใจนั้น โดยกล่าวถึงธรรมชาติ วิสัยของชายว่า จะไม่รังเกียจหญิงที่ตนไ้ใกล้ชิดด้วยโดยกล่าวด้วยโวหารแบบประกาศนามนัยว่า "ขออนุญาตแต่เพียงไ้ใกล้ชิดหรืออันเลิศปอย่างแม่ทองสาเอ๋ย มาชวาปากจะแหงนทาจจะบอก แต่ ถ้าไ้กกกอกกกระนี้ ชนมดาชายยอมคิควาเลียมตามเลย" ซึ่งกลุ่มคำที่ว่า ปากจะแหงนทาจจะบอกนั้น หมายความว่าหญิงที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ ในตอนท้ายจะเกิดไ้บอกเหตุผลที่ตนหยุดยั้งความซัดพัน ไว้ว่าเป็นเพราะทนต์รู้สึกสำนึกในบุญคุณของนางทองสา ซึ่งเป็นการแสดงถึง "ความกตัญญู" ของ จะเกิดถึงข้อความว่า "...หวนเอาตัวเองออกแลกเพื่อการของข้าพเจ้าแล้ว อันจะมองหานกจุม มองหญิงอื่นก็เหมือนไม่รู้จักคน"

ข้อความตอนที่ 5 จะเกิดขึ้นจากความลึกซึ้งที่ประเด็นหนึ่งว่า คุณจะรับอภัยขานางทองสา
ในขณะนั้นทำได้โดยง่าย แต่วันข้างหน้าจะทำได้หาหนทางหรือไม่ยังไม่อาจรู้ได้ หรือจะหวังพึ่งบุญ
ทะเลแม่จันทร์หากไม่มีสิ่งใดแน่นอน โทยกกล่าวว่า "อนึ่งจะหวังว่าใครครองทะเลแม่แล้วจะพลอยอุ้มทองสา
ขึ้นฝั่งในบุญ ขอนี้เหมือนหมายนกบนปลายไม้ก็กล่อกเดียวกัน..." ข้อความนี้ใช้สำนวน 2 แห่ง คือ
"พึ่งบุญ" และ "หมายนกบนปลายไม้" และใช้โวหารอุปมา ทำให้ข้อความกระชับรัดกุม และได้
ความหมายลึกซึ้งแจ่มแจ้ง ท่อจากนั้นจะเกิดจึงย่ำในข้อที่ว่าท่านเห็นนางทองสามีค่าสูงจึงไม่คิด
จองนางเป็นสิทธิ์ของตน

ข้อความตอนที่ 6 จะเกิดกล่าวยืนยันอย่างหนักแน่นว่าชายหนุ่มมีกมลสันดานทั้งเช่นที่ตนทุกจริง
และทำให้นางทองสาพิสูจน์ความจริงนี้กับชายอื่นดู และด้วยเหตุที่ตนหวังจะยกของนางต่อไปภายหลัง
จึงขอให้นางไกรทองคำพูดของตนด้วยสติปัญญาแล้วจะเห็นน้ำใจที่แท้จริง

การพูดในตอนนั้นของจะเกิดได้กระทบใจนางทองสาโดยบังเอิญ ทำให้นางทองสาหนักถึง
ความสัมพันธ์ระหว่างนางกับสอพิทยา และยิ่งเห็นถึงน้ำใจที่แท้จริงของสอพิทยาที่มอบนาง ทำให้นาง
รู้สึกชิงชังสอพิทยาและศรัทธาเชื่อดูจะเกิดยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายในการพูดของจะเกิดครั้งนี้เพื่อเกลี้ยกล่อมให้นางทองสาสงบอารมณ์ที่เร่าร้อนลง
และยอมพาตนไปส่งออกนอกวัง ซึ่งจะเกิดทองใจว่าพิศมัยเป็นอย่างมากเพราะรู้ว่า นางทองสากำลัง
บั่นทอนใจและรุ่มร้อนด้วยอารมณ์ที่สวาท อีกทั้งยังนึกหวังที่ตนไม่ยอมสนองตอบอารมณ์ของนาง ซึ่งถ้าตน
ไม่กับความทุกข์ของนางลงเสียก็จะทำให้นางโกรธและแกล้งโหมโหมทนในทองอาชญาวังได้ จะเกิด
จึงพยายามพูดให้ทองกับอภัยขานางและอารมณ์ของนางโดยใช้วิธีการทุกแบบทาง ๆ คือ ในตอนที่ 1 ใช้
วิธีการทุกแบบละเมียดละไม พยายามใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมย และอุปมา ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ
ละมุนละไม และมีการเล่นสัมผัสสระในบางตอนทำให้ข้อความนั้นเรียบรื่น ชวนฟัง แต่เมื่อนางไม่ฟัง
จึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการทุกแบบตรงอำนาจ ในตอนที่ 2 คือแสดงความโกรธและกล่าวโหมหนางว่าจะ
ทำลายตน และเมื่อนางมีท่าทีอ่อนลงจะเกิดก็ใช้วิธีการทุกแบบเรียบง่าย ในตอนที่ 3 คือ ชี้แจง
ความเป็นจริงและเหตุผลต่าง ๆ ที่ตนกระทำไปตามลำดับอย่างแจ่มแจ้งเพื่อให้นางทองสาเกิด
ความเข้าใจและคล้อยตามถ้อยคำของตน ซึ่งนางทองสาที่ยอมฟังจะเกิดและสารภาพกับจะเกิดว่า
นางลงจะเกิดมาตามอุบายของสอพิทยา จะเกิดจึงร่อนกลสอพิทยาโดยให้นางทองสาไปลวงสอพิทยา
อีกต่อหนึ่ง

4. ทอแม้งงายซุนวังศักดิ์สินช่อพิพาหะหว่างโซอูกับจาเลงกะโบ ซึ่งขณะนั้น
 ปลอมตัวโซอูว่า มะจาทอพระพักตร์พระเจ้าแปรและพระอัครเทวี เมื่อใดที่สวนความในชั้นต้น
 ซึ่งสอพิยาเป็นโทษของจาเลงกะโบว่าเป็นผู้ก่อการวิวาทขึ้นก่อน มังงายโคสั่งลงโทษโดยจาเลงกะโบ
 30 ที โดยไม่สืบพยานแถมว่าเชื่อในศักดิ์ของสอพิยาซึ่งเป็นหลานของพระเจ้าแปร แต่ภายหลัง
 จาเลงกะโบพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ผิดจึงจะยอมมาปรับโทษแก่ฝ่ายสอพิยา และมังงายโคให้ทูลพระเจ้าแปรว่า

ข้าพเจ้ากระทำการครั้งนี้หวังจะดับวุ่นวายทั้งเกียรติยศและเกียรติศักดิ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 แลการซึ่งจะชูเกียรติศักดิ์นั้น ข้าพเจ้าก็ทำแล้ว อันคนโทษผู้นั้นถูกพระราชนางสกลาวหาว่า
 หมิ่นศักดิ์หลานหลวง ข้าพเจ้าเห็นแก่ศักดิ์เจ้าว่า ข้ามควรจะยกตัวขึ้นให้เฒ่าเจ้านั้น
 ไม่ว่าจะมีคุณประการใดก็ของพึ่งความเป็นจริงไว้ก่อน จึงสั่งให้ลงโทษคนผู้นั้นให้ทอง
 อชยาศัยพระราชนางสกลาว / 1

อันศักดิ์นั้นพึ่งศักดิ์มาทั้งแต่กำเนิด เกียรติยศเป็นสิ่งที่เกิดเมื่อภายหลัง แต่คนใดไม่ระวัง
 เกียรติยศแล้ว ศักดิ์ที่ผู้มีอยู่ก็จะเสื่อมโทรมไป เปรียบอย่างการศักดิ์สินช่อพิพาหะความนี้
 เมื่อควนลงโทษโทษผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่สอบสวนพยานนี้ ก็เสมือนกับการให้ฝ่ายจำเลยรู้ว่า
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นกษัตริย์อุมศักดิ์ แด่ขอที่จะแสดงว่าพระเจ้ากรุงแปรก็อุม
 เกียรติยศเสมือนกับอุมเกียรติศักดิ์นั้นยังมีโทษแสดง ข้าพเจ้าจึงขอจัดการเสีย ณ เพลานี้ / 2

พระเจ้าแปรสรรเสริญว่าจะเกิดอาชญาแต่ไครราชการก็แล้วที่สดตามว่า จะเกิด
 จะจัดการอย่างไรต่อไปซึ่งจะเกิดไครงานหลวงว่า

จะเรียกตัวมองออนแลบรรดานายช่างที่อยู่ในที่เกิดเหตุมาถามปากคำทีละคน หาก
 หลานหลวงเป็นฝ่ายถูกโทษโทษเจามะจาไป 30 ทีก็ยอมแล้ว แต่ถามความปรากฏว่า
 เจามะจาผู้ซึ่งถูกโทษไปแล้วนี้เป็นฝ่ายถูก ก็จำต้องปรับโทษฝ่ายพระเจ้าหลานเธอเสียบ้าง
 เป็นการชดเชยกัน แหม่นพระองค์อนุญาตให้ไต่ต่งนี้ พระยศและพระศักดิ์ก็จะเฟื่องฟู
 ตลอดไป พอคาวานขึ้นมาแต่เมืองโกธรรความจะสรรเสริญ ว่าพระเจ้าแผ่นดินเมืองแปร
 สมเป็นธรรมนิมหาราช ควรสรรเสริญยิ่งกว่ากษัตริย์ทั้งปวง (โชติ แพร่พันธุ์)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะบอกอ้างว่าการตัดสินใจครั้งนี้ตนทำเพื่อผลดี 2 ประการ คือรักษาพระเกียรติยศประการหนึ่งและรักษาพระเกียรติศักดิ์อีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างความภูมิใจให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการผูกมัดให้พระเจ้าแผ่นดินรักษาศักดิ์ศรีของพระองค์เองอยู่ในที่ถวาย จากนั้นจึงชี้แจงว่าการลงโทษจาเลงกะโบเป็นการทำเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้า โดยอ้างหลักในภาษิตโบราณว่า "ข้าพเจ้าเห็นแก่ศักดิ์เจ้าว่าสมควรจะยกตัวขึ้นเทียมเจ้า" หมายความว่าจาเลงกะโบไม่ควรบังอาจทำสิ่งใดให้พระมหากษัตริย์เสื่อมเกียรติยศและพระราชมารดา ซึ่งเป็นการพูดอย่างมีหลักฐานทำให้พระเจ้าแผ่นดินเชื่อถือนำโดยคำของมัจฉายบยั้งขึ้น

ข้อความตอนที่ 2 มัจฉายบกล่าวหวานลอมควยการใช้สลาการทุกที่โอ้อ่า มีการใช้คำที่สูงเหมาะกับผู้ฟังถึงคำว่า ธรรมิกมหาราช ซึ่งเป็นคำยกย่องพระเจ้าแผ่นดิน ใช้วิธีการละสันธานระหว่างประโยคที่มีความสำคัญเท่ากันทั้งสองข้อความ ซึ่งสัมพันธ์กันคือข้อความที่ว่า "อันศักดิ์นั้นพึงยกตัวมาแต่กำเนิด เกียรติยศเป็นสิ่งที่เกิดเมื่อภายหลัง แต่คนใดไม่ระวังเกียรติยศแล้วศักดิ์ที่มียกจะเสื่อมไหมไป" ข้อความตอนแรกและข้อความตอนหลังต่างก็ละสันธานเช่นเดียวกันและสัมพันธ์กันด้วยคำว่า "แต่" เป็นตัวเชื่อม มัจฉายบกล่าวข้อความนี้ก็เพื่อย้ำเตือนเป็นนัยว่าพระเจ้าแผ่นดินจะต้องรักษาพระเกียรติยศของพระองค์ไว้ให้ดี ต่อจากนั้นจึงจะลอมเขาสู่จุดมุ่งหมายโดยกล่าวถึงว่าตนได้แสดงให้เห็นถึงพระเกียรติศักดิ์ไปแล้ว คือลงโทษจาเลงกะโบโดยไม่มีการไต่สวน ต่อไปก็จะขอแสดงให้เห็นถึงพระเกียรติยศบ้าง

พระเจ้าแผ่นดินทรงปลาบปลื้มชื่นชมในถ้อยคำของมัจฉายบถึงกับทึ่งงอนโดยไม่รู้สึกพระองค์เลยว่ากำลังถูกมัจฉายบหวานลอม และยังทรงตามควยความสนพระทัยว่ามัจฉายบจะจัดการต่อไปอย่างไร

ข้อความตอนที่ 3 มัจฉายบพูดพระเจ้าแผ่นดินว่าจะใช้วิธีสืบพยานจากผู้เห็นเหตุการณ์และเสนอเงื่อนไขว่าถ้าสอพิณยากลับเป็นฝ่ายนิคก็จำต้องไต่รับโทษ แล้วสรุปโดยข้อความทองการมีชื่อเสียงในสังคมมาเป็นแรงจูงใจ ว่าถ้าพระเจ้าแผ่นดินอนุญาตตามที่ตนกราบทูลไปก็จะเป็นหนทางที่จะเผยแพร่พระเกียรติยศของพระองค์ให้จรจรายไปอย่างกว้างขวางว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงธรรมเหนือกษัตริย์ทั้งปวง

มังจายกราบทูลพระเจ้านั้นก็เพื่อโหม่น้าวพระทัยพระเจ้านั้นให้ยอมรับเงื่อนไขในการตัดสินคดีของตน ซึ่งจะเป็นการป้องกันมิให้มีการคัดค้านหรือบายเบี่ยงคำตัดสินในภายหลัง ทั้งนี้ก็เพราะมังจายตระหนักดีว่า ถ้าไม่พูดความนี้ไว้ก่อนพระเจ้านั้นหรือพระอัคร เหว้าอาจจะชักขวางไม่ให้ลงโทษไขว่ไต่เนื่องจากเห็นแก่สอพิณยา ในการทูล มังจายจึงเน้นที่การรักษาพระเกียรติของพระเจ้านั้นเป็นสำคัญและใช้วิธีการทบทวนโอ้อา ไขว่หาอย่างคมคายและหนักแน่นนาเกรงขาม และชักจูงให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือ ซึ่งพระเจ้านั้นก็พอพระทัยในคำกราบทูลของมังจายและให้เรียกมองอออกมาสอบสวนข้อเท็จจริง ผลปรากฏว่าไขว่เป็นฝ่ายผิดและถูกมังจายไต่ด้วยตนเอง

5. ทอเม้งหมายกัฒนาประชิดเมืองแปร เพราะเข้าใจว่าจะเกิดหลงตะละแมกสุมา และคิกทวยศทอทองอุ พระเจ้านั้นจึงให้จะเกิดเข้าเฝ้าเพื่อหยั่งความคึกในฐานที่จะเกิดเป็นชาวทองอุ และมีสัมพันธ์อันสนิทกับมังทรา จะเกิดจึงทูลพระเจ้านั้นถึงความคึกของตนว่า

ถึงหากข้าพเจ้าจะเป็นเนื้อไซของชาวทองอุ แต่หาขณะนี้ไต่สำนักในน้ำพระทัยพระเจ้านั้นแล้ว ก็รู้สึกเหมือนว่าเมืองแปรเป็นเรือนญาติ ถ้าหากทั้งสองฝ่ายจะยุติการทำสงครามกันเสียไต่จะเป็นที่ทองอารมณของข้าพเจ้านั้น

1

พระเจ้านั้นตามจะเกิดความมังทราเจตนาจะทำสงครามให้จงไต่แล้วจะยอมเลิกกราโดยง่ายหรือ จะเกิดจึงทูลว่า

ความประสงค์พระเจ้านั้นจะเบงชะเวกั้น ใครพระทัยจะแผ่อกินหาร เป็นเจ้าเป็นใหญ่ไปทั่วทุกาณประเทศไต่โดยพระองค์เดียว จึงกระทำสงครามแก่เมืองทั่วไป หากเมืองแปรไม่ยอมจะทำการผูกพันให้เคื่อกรอนแก่สมณะพราหมณาจารย์แล้ว ก็ขอไต่จะผูกไมตรีกับพระเจ้านั้นจะเบงชะเวกั้นไต่

2

ขณะนั้นปะชันหวนญักทุกชักขึ้นว่าเพียงแกล่นสองนิ้ว ยังไม่ทันจะระเหยกลิ่นน้ำเมของมารดาจะมาเป็นเหตุเจรจาเอาเมืองแปรไปให้แก่มังทราเจียวหรือ จะเกิดเห็นว่าตนอยู่ตามกลางอำมาคยที่ปรึกษาเมืองแปร ถ้าตนนิ่งเสียไต่จะทำให้ถูกคุมขังไต่ จึงบอปะชันหวนญักไต่

ท่านน่าประชันหุ่นสู้ก็เจริญด้วยอายุแล้ว แลท่านเห็นการโลกมาตลอดเวลา โฉนจึง
บรรทุกไว้แก่ความเมามัวในวิญญูชนฉิมเหยยล ซึ่งท่านกล่าวออกมาทั้งนี้ข้าพเจ้าคะเน
ว่าสิ้นของท่านจะพึงใหม่ประโยชนแก่แปรนอยกว่าสิ้นอัมภักถิณมของข้าพเจ้าเสียอีก /

อันพระเจ้ายอภูหวัตะเบงชะเวคินั้น ท่านน่าจะหรือว่าเหมือนพระยาพิชัยมุน ก่าฉัง
อุคมควยเวียแวงแลเป็เซียวเป็ฉิม ทั้งไพรทออาวสุพทรมณ์ทั้งปวงเจ้า ทองอุกั้วางศึก
แผ่นดินเป็นอันสงมมาในสมัยพระฉิภาของมังทรได้ถึง 45 ปี รัชสกลโยธาทั้งปวงก็
เพิ่มอีกอยู่ว่าเมื่อไรจะไคไจนออกสมรภูมิ / ครั้นเมื่อพระเจ้ายอภูหวัตะเบงชะเวคินั้น
เป็นจอมจักรงศ์ออกมาเองฉะนี้ก่าฉังนำใจทหารทองอุกั้วางอยู่ หากจะชี้ให้ดูโดย
กระจางแลดู อย่างว่าฉะนี้ยังมีที่ที่สองที่ที่จะไคไประจันหน้า นำใจท่านน่าประชันหุ่นสู้
ก็วิทกถึงทัพทองอุ ส่วนจอมทัพทองอุก็เกียวนี่ใครจะทะลุเข้าเมืองแปรให้ได้ในวัน
ในหนึ่ง พิจารณาแล้วยอมเห็นพระหนักว่า แม้เพียงเฉพาะก่าฉังนำใจในอันจะทอ
ยุทธนาการต่อกันเท่านั้น แปรก็เป็นรองทองอุเสียหนักหนักแล้ว / ท่านน่าก็เป็น
ใหญ่กว่าคนทุกอยู่ในเรื่องราชการทหาร แทอภัยเด็กข้าพเจ้าเด็กน้อยจะขอเตือนให้
ประมาณก่าฉังศึกให้จงพระหนักก่อน พลทองอุพม่าครั้งนี้ร่วมน้ำจิตเป็นเชกฉิมกันเดียว
กันว่าจะทำสงคราม ขูมาเหมือนหนึ่งว่าน้ำเหนือไหลลงลงมาตามทางแห่งฤดู น้ำ
ก่าฉังรวมมันแรงจิกนัก ถึงเมืองแปรจะขูมาว่าเป็นไมศนโชนสามขอชมไม่รอบ แท้ก็
เมื่อมาขวางทางน้ำฉะนี้จะหาพระแสน้ำอันพุ่งเข้ามาโดยก่าฉังไคแล้วหรือ รังแกทั้งราก
ทั้งโคนจะถูกถอนล้มหายไปสิ้น /

พระเจ้ายอภูหวัตะเบงชะเวคินั้นจะเกิดพระพนาความก็สร สริญโวหาร ของจะเกิดอยู่ในใจ แทปากก็
พูดไคไปควยวิสัยกัษริยว่า แม้มังทรจะมีพลก่าฉังแข็งแกร่งเพียงไคแต่ตามิคุทสูทเหนือกว่าก็
เหมือนนุที่ไคก่าฉัง กังนั้นอย่าหวังว่าเมืองแปร จะยอมเป็นเมืองออกของทองอุ ซึ่งจะเกิดไคก็ตอบ
ไปว่า

ซึ่งข้าพเจ้าทักไว้เรื่องจะให้เป็นไมศนกับพระเจ้ายอภูหวัตะเบงชะเวคินั้น จะไคหมายถึง
พระเจ้ายอภูหวัตะเบงชะเวคินั้นไปยกให้แก่พระเจ้ายอภูหวัตะเบงชะเวคินั้น ข้าพเจ้าเป็นชายรักศักดิ์
ของท้าวอยู่ โยเลาจะไปแนะชายอื่นไม่ให้เขาเห็นแก่ศักดิ์ของเขาบ้าง / ซึ่งพระเจ้า

ทะเบงระเวทักกระทำศึกสงครามครั้งนั้นใจปรารถนาจะเป็นใหญ่ในแผ่นดินทุกาณแต่ผู้เดียว
 แลที่ปรารถนาก็เป็น คือกรุงหงสาวดีแลกรุงอังวะ แต่เมืองแปรนั้นเป็นเมืองอยู่ใกล้ของ
 กว้างเมืองอื่น ๆ ซึ่งของจะทำการศึกแก่เมืองอื่น โดยไม่แจ้งน้ำใจเมืองแปรเสียก่อนนั้น
 เกือบกว่าจะไปทางโน้นเมืองแปรอยู่ใกล้ก็จะยกเป็นกองโจรเข้าปล้นของของ พระเจ้า
 ทะเบงระเวทักจึงจำคิดทำกับเมืองแปรเสียก่อน เพื่อตัดกำลังอย่าให้ยกเป็นกองโจร
 เอาได้ / ฉะนั้นถ้าหากพระเจ้าแปรจะให้สัตย์แก่ทะเบงระเวทักว่า ถึงของจะยกไปว่า
 บ้านเมืองใดเมืองแปรจะไม่ขอเอาเรื่องด้วย หากพระเจ้าอยู่หัวให้สัตย์ทั้งนี้แล้ว ข้าพเจ้า
 ก็เห็นทางจะทำให้พระเจ้าทะเบงระเวทักเลิกทัพกลับคืนของอยู่โดยง่าย สมณพราหมณาจารย์
 ในเมืองแปรจะไม่เป็นอันใดยากสืบไป

8

9

ขณะนั้นสอพิณยาอยู่ ณ ที่ประชุมกันด้วยจึงได้ฟังจะได้กล่าวเกลี้ยกล่อมพระเจ้าแปร
 ก็เกรงว่าที่ประชุมจะเห็นงามตามคำจะเกิด อันจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่หงสาวดี ก็จึง
 กล่าวชักชวนเป็นใจความว่าอย่าหลงเชื่อคำจะเกิดซึ่งเป็นโศกพิโรธเพราะเมืองแปรและหงสาวดีเป็น
 ญาติสนิทกัน ถ้าเมืองแปรทำศึกต่อต้านของ เมืองหงสาวดีก็ของไม่อยู่และให้ความช่วยเหลือ
 อย่างแน่นอน โดยเฉพาะตัวสอพิณยาเองจะอาสาเป็นทัพหน้าขับไล่ทหารของของด้วยตนเอง เมื่อจะเกิด
 ซึ่งสอพิณยากล่าวดังนั้นจึงกล่าวโต้ตอบไปว่า

สอพิณยาเอ๋ย ท่านพูดนั้นเห็นหนักทอกล่าวไว้ว่า เว้นคำรับคำราพิชัยสงคราม หาก
 ข้าพเจ้าจะแนวท่านเวียนโคเพียงถึงแต่ยังไม่ทันจบ เพราะวิสัยอยู่ใกล้ปรือจนเจนจบใน
 ยุทธศิลป์แล้วย่อมรังเกียจการสงครามนัก จะพึงกระทำสงครามก็ต่อเมื่อไม่เห็นทางจะ
 ออมชอมซึ่งกันโดยวิธีอื่น ซึ่งท่านายจะคิดการศึกนั้นง่ายดอก แต่หาความเดือดร้อนอันจะ
 เกิดแก่พลไพร่ซึ่งจอมจักรจะของหนึ่งคืบให้จงหนัก ข้าพเจ้ากล่าวคำแนะนำพระเจ้าอยู่หัว
 ก็โดยคิดถึงข้อหลังเป็นประมาณ / ข้าพเจ้าจะได้รู้คุณแก่พระเจ้าอยู่หัวเมืองแปรมิได้
 เป็นญาติสองเมือง นกสองหัว สุนัขสองร่างเหมือนอย่างห่าน แลห่านนั้นใคร ๆ ก็รู้ว่าเป็น
 เป็นของรวมทองพระเจ้าสการะวาทิ ห่านหรือจะเห็นฝ่ายเพียงเป็นลูกดีกว่าที่รวมทอง
 คนเมืองแปรตายลงสักสิบพัน ห่านหรือจะวิตกเท่ากับจะทองเสียคนหงสาวดีร้อยคน

10

11

ความกึกในหัวของท่านนั้นข้าพเจ้ายังพอจะเดินข้ามไปได้ ท่านหวังจะมีมือชาวดกรรจ์
เมืองแปร์ เป็นเครื่องช่วยรักษาเมืองหงสาวดีหรือมิใช่ แต่กองทัพพลกว่า 80 พัน
หากว่าจะแบ่งเป็น 4 กอง ยุธักรา เมืองกอง 1 มาแปร์กอง 1 ไปอังวะ 1 ไป
หงสาวดี 1 จะระดมเขารวกรเร็วทันนี้ก็ได้ ท่านสอพิณบาจะหวังไปไยว่าหงสาวดี
จะรอกไปจากเมืองทองอุ / แ่หงสาวดีแลอังวะนั้น ข้าพเจ้าไม่มีโอกาสจะได้ใกล้ชิด
ชี้แจงให้เห็นสาขัยนั้นจะเป็นประการใดก็สุดแต่กรรม ส่วนเมืองแปร์นี้เจ้าคุณพระเจ้า
นรเมศย์น่านพิภพแปร์มีอยู่เหนือหัวข้าพเจ้า จะเกิดจึงช่วยตามสติกำลัง คือแนะนำยอม
เป็นไมตรีถวายความสัถย์เป็นมิตรกับพระเจ้าทองอุเสียบ เมืองของพระเจ้านรเมศย์มี
คุณจะได้เป็นสุขสถาพรสืบไป สอพิณบาท่านอีกแ่จะทำสงครามนั้นแล้วคือความนิมิตหมาย
(โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 628 - 635)

11

12

พระเจ้าแปร์ได้ฟังความที่จะเกิดโต้ตอบกับสอพิณบาก็ถึงเสพระทัยเพราะทั้งสองฝ่าย
ก็มีเหตุผลที่ควรเชื่อถือ จึงถามความเห็นนางเอง ๆ จึงแนะนำให้รับอภิเษกจะละแ่ก่สุมากับจะเกิดเพื่อ
เชื่อมไมตรีระหว่างเมืองแปร์กับเมืองทองอุ ซึ่งพระเจ้าแปร์ก็เห็นด้วยกับนางเอง

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดแก้อ้อเคลือบแกลงในพระทัยพระเจ้าแปร์ โดยกล่าวตามความรู้สึก
ที่จริงใจว่า ตนเป็นชาวทองอุแต่ข้าพเจ้าซึ่งในน้ำพระทัยของพระเจ้าแปร์ จนนึกเหมือนเป็นญาติกัน
ดังนั้น จึงไม่ยากให้ทองอุกับแปร์ทำสงครามกัน

พระเจ้าแปร์ที่สดตามนัยความกึกของมังตราจะเกิดจึงกล่าวชี้แจงต่อไป

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดบอกถึงความประสงค์ของมังตราว่าต้องการจะเป็นใหญ่ในทุก
ประเทศแต่เพียงพระองค์เดียวจึงทำสงครามกับเมืองต่าง ๆ และได้ชี้แนะให้เมืองแปร์ยอมเป็น
ไมตรีกับทองอุเพื่อระงับสงคราม

ข้อความตอนที่ 3 เป็นข้อความที่จะเกิดตอบโต้ปะชันหุนธุ์ซึ่งกล่าวเขาว่า จะเกิด
จะใช้เงินสองน้าที่ยังไม่สิ้นกลืนน้ำนมมาเจรจากาเมืองแปร์ให้มังตรา ซึ่งจะได้โต้แย้งโดยกล่าว
คุณนั้นว่า ปะชันหุนธุ์ที่แ่ทะนงในวิญญูจนลืมคิดถึงเหตุผลและได้ยอนคำของปะชันหุนธุ์ที่หมิ่นว่าตน

ลันยังไม่สิ้นกลิ่นน้ำนมไปว่าเป็นลันที่ท่าประโชนให้เมืองแปร์ยิ่งกว่าลันของปะชันหุญญี่หะนงใน
 วิทยุเสียดอีก การโต้แย้งด้วยวิธีนี้อริสโตเติลอธิบายว่าเป็นการใช้คำพูดของฝ่ายตรงข้ามย้อนโจมตี
 เขาเอง ถึงความว่า "ข้าพเจ้าจะเนว่าลันของท่านจะฟังใ้ประโชนแก่แปร์น้อยกว่าลันอันเฝ้ากลิ่นน้ำนม
 ของข้าพเจ้าเสียดอีก" ซึ่งมีการใช้ปรามานนัยโต้แย้งคำว่า ลัน ซึ่งหมายถึง คำพูด ข้อความตอนที่ 3
 จึงเป็นการกล่าวแก้กันในเรื่องโวหาร

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดใ้กล่าวชมขวัญปะชันหุญญี่ โดยอุปมาว่ามังกรพาเหมือน
 พระยาพิชัยมุนีที่ถูกมก้วยเขี้ยวเล็บ และพระชนาถึงแสนยาบุภาพของกองทัพของอุซึ่งเพียบพร้อม
 สมบูรณ์ทุกด้านทั้งอาวุธยุทธรณ์ และทหาร กองอุก็กระหายที่จะออกรบมานานแล้ว

ข้อความตอนที่ 5 จะเกิดกล่าวสาหัสต่อไปอีกเพื่อทำลายขวัญและกำลังใจของฝ่ายแปร์
 ใ้มากยิ่งขึ้นโดยชี้ให้เห็นว่าการที่มังกรนำพาตัวพระของคเณรนั้นยังเป็นการบำรุงขวัญและ
 กำลังใจของทหารของอุ พร้อมทั้งข่มขู่ขวัญและกำลังใจทหารฝ่ายแปร์ขึ้นมาเทียบว่าเป็นรอง
 ฝ่ายของอุเป็นอันมาก

ข้อความตอนที่ 6 จะเกิดใ้เปลี่ยนสถานการณ์ที่แข็งแกร่งมาเป็นเยือกเย็นลง โดยเคื่อน
 สกิปะชันหุญญี่ใ้ประมาธกำลังฝ่ายของอุใ้ที่ก่อนและย่ำความ เติมอีกครั้งหนึ่งโดยใ้อุปมาโวหาร
 เพื่อใ้มองเห็นภาพชัดเจนขึ้นว่า หลังใจของทหาร ตอนนั้นเหมือนน้ำเหนือที่ไหลมามายอมมีกำลัง
 แรงจึก ส่วนเมืองแปร์แมจะเป็นเมืองสำคัญเทียบใ้กับคนไม้ใหญ่ แต่ถ้าวางหางนำขอมถูกระแสน้ำ
 พัดพัดอนาถนอนโคนพิณาศไป

ปะชันหุญญี่ไม่เห็นช่องทางที่จะใ้จะเกิดใ้จึงนิ่งเสียด พระเจ้าแปร์ก็ส่วอย่างไร เสียด
 ไม่ยอมยกเมืองแปร์ใ้เป็นเมืองออกของของอุ

ข้อความตอนที่ 7 จะเกิดแก้ความเข้าใจผิดของพระเจ้าแปร์ว่ามิใ้ใ้ภัยเมืองแปร์แก่ของอุ
 แล้วจึงชี้แจงเจตนาของมังกร ถึงข้อความตอนที่ 8 ว่า จุดมุ่งหมายในการทำสงครามของมังกรก็คือ
 เมืองหงสาวดีและอังวะ แต่เมืองแปร์อยู่ไกลของอุมากกว่าและอาจเป็นอันตรายแก่ของอุใ้ ดังนั้น
 จึงคงตักกำลังเมืองแปร์เสียดก่อน

ข้อความตอนที่ 9 จะเกิดเสนอเงื่อนไขว่า ถ้าพระเจ้าแปร์ใ้สัถย์ต่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี
 ว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวในสงคราม คนก็สามารถทำให้ของอุเลิกหักกลับไปใ้ใ้โดยง่าย แล้วสรุปว่าเมืองแปร์
 ก็จะไม่สงบสุข โดยใ้โวหารปรามานนัยประกอบว่า "สมพระาณาจารย์ในเมืองแปร์จะไม่เป็นอันใ้

ยากสืบไป" การอ้างถึงสมณพราหมณาจารย์นั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเมืองแปร์เท่านั้นถึงชาวแปร์ทั้งหมดนั่นเอง การพูดในตอนนี้ใช้ "ความป้อตกภัย" มาเป็นแรงจูงใจชาวแปร์ให้คลายความ

ข้อความตอนที่ 10 เป็นตอนจะเกิดกบฏกลางสอพิณยาซึ่งผู้คิดคำนี้ให้แปร์ เชื่อคำพูดของตน และสนับสนุนแปร์ให้ก่อกบฏขึ้นไล่ทหารของอุ จะเกิดกบฏขึ้นมาว่าสอพิณยาไว้ยามทำร้ายสังครามไม่จบ โดยอ้างเหตุผลถึงความว่า "เพราะวิชัยผู้ปกครองเจนจบในพุทธคือปลงแล้วยอมร้างเกียจการสังครามนัก จะทิ้งกระทำสังครามก็ต่อเมื่อไม่เห็นทางจะหอมรมซึ่งกันโดยวิธีอื่น" และย้ำเจตนาที่ที่หมิ่นก่อกบฏเมืองแปร์ เพื่อให้ชาวแปร์เกิดความรักในน้ำใจของตน และเป็นการสร้างทัศนคติที่ก่อชาวของอุควาย

ข้อความตอนที่ 11 จะเกิดกบฏดากดาง ประนามสอพิณยาเป็นเชิงยกตนข่มท่านไปในตัวว่าตนนั้นรู้คุณพระเจ้าแปร์ ซึ่งผิดกับสอพิณยาซึ่งประพฤติกตสองผิดสองฝ่าย โดยยกเอาสำนวน "นกสองหัว" และ "สุนัขสองราง" ขึ้นมาว่า แล้วตามด้วยการตีแผ่ความผิดของสอพิณยาใน 3 ประเด็นด้วยกัน เพื่อชี้ให้เห็นว่าประมุขเมืองแปร์เจตนาใจคิด โดยเริ่มจากประเด็นที่ว่าสอพิณยาเป็นอนุชาของพระเจ้าสการะวุกที่ ย่อมไม่เห็นฝ่ายลูกพี่ลูกน้องอย่างแน่นอนซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ยอมรับ ประเด็นที่สองกล่าวถึงชีวิตชาวแปร์ที่จะต้องสูญเสียไปในสงคราม และชี้ให้เห็นว่าเมืองแปร์เห็นภัยยิ่งขึ้นโดยว่าสอพิณยาว่า "คนเมืองแปร์ตายของสักสิบหมื่น หานหรือจะวิทกเท่ากับทองเสียคนหงสาวดีร้อยคน" ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวแปร์ไม่พึงปรารถนาแน่นอน ประเด็นที่สามชี้ให้เห็นว่าสอพิณยาไม่มีความจริงใจให้ชาวแปร์ แต่จะใช้แปร์เป็นเครื่องกำบังภัยให้หงสาวดีเท่านั้น ถึงความว่า "ท่านหวังจะมีมือชาเขมือกรงเมืองแปร์เป็นเครื่องช่วยรักษาเมืองหงสาวดีหรือมิใช่" คำกล่าวนี้จะทำให้ฝ่ายแปร์ต้องคิดมากขึ้นและไม่คลายความสอพิณยา ทั้งสามประเด็นล้วนแต่แทงใจคำสอพิณยาทั้งสิ้นซึ่งเหมาะกับโวหารปูจณา ที่จะเกิดขึ้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะทั้งสามประเด็นมีเหตุผลที่แนบชัดจนไม่ต้องการคำตอบใด ๆ การพูดของจะเกิดในตอนนั้นจึงมีน้ำหนักและโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เกิดความเชื่อถือได้เป็นอย่างดี ในตอนท้ายจะเกิดทำลายความหวังของสอพิณยาอย่างสิ้นเชิง โดยคุยกวาดควาทองอุ้มกำลังพลมากมายพอที่จะทำศึกกับทั้ง 3 เมืองได้พร้อมกันและสามารถเรียกพลได้ทันที แล้วกล่าวขู่แกมเยาะว่า "ท่านสอพิณยาจะหวังไปไว้วางหงสาวดีจะรอกไปจากเมืองของอุ"

ข้อความตอนที่ 12 จะเกิดกบฏเป็นเชิงอยากจะช่วยขจัดแค้นแก่เมืองหงสาวดีและยังจะเช่นเดียวกับช่วยเมืองแปร์เท่านั้นเพราะไม่มีโอกาส และจะเกิดได้ยั้งถึงคุณที่พระเจ้าแปร์มีต่อกัน

อย่างท่วมท้น ซึ่งทำให้ทนทั้งใจช่วยเมืองแปรอย่างเต็มที่และยิ่งกว่าการ ขอมเป็นไมตรีกับทองอุจะช่วยให้แปรมีความสุขยิ่งขึ้นต่อไป แถหาสอพิณายังอีกจะทำสงครามแปรก็คงพิณาศ ซึ่งเป็นการใช้ "ความปลอศภัย" มาเป็นแรงจูงใจอีกครั้งหนึ่ง

การที่จะเกิดเหตุสว = เจ้าแปรตามความข้างต้น ก็เพื่อจะโน้มน้าวให้พระเจ้าแปรขอมเป็นไมตรีกับพระเจ้ายะเบงชะเวตโดยไมต้องทำสงครามกัน ทั้งนี้เพราะจะเกิดเห็นว่าพระเจ้าแปรนั้นรักษานุญ ขอมไม่ยากให้ชาวแปรได้รับความเดือดร้อน อีกประการหนึ่งพระเจ้าแปรมีความเมตตาและโปรดปรานตนเป็นพิเศษ อาจจะคลอบตามความนึกของตนไปประกอบกับเมืองแปร เองก็ไม่ได้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะทำสงคราม ซึ่งจะเกิดที่ฐานการในในเมืองแปรก็ ในตอนต้นจะเกิดจึงใช้วิธีการทุกแบบละเมียดละไม ด้วยการกล่าวอย่างนุ่มนวล อ่อนโยน แต่เมื่อถูกปะชันเหตุกล่าวชักขึ้นจะเกิดก็เปลี่ยนมาใช้วิธีการทุกแบบรุนแรง ในตอนที่ 3 - 5 โดยใช้การกล่าวโจมตีด้วยโวหารการขู่และทำลายขวัญ ซึ่งทำให้พระเจ้าแปรเกิดความหวั่นไหวในพระทัย แต่เสแสร้งกล่าวว่าจะไม่ขอมยกเมืองแปรให้ทองอุจะ ๗ และถาวรกันทองอุจะทองเป็นฝ่ายปราชัย จะเกิดเห็นว่าพระเจ้าแปรยังยืนกรานจะสู้จึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการทุกแบบรุนแรง ๗ ในตอนที่ 6 - 9 ซึ่งเป็นการพูดขู่แรงและเสนอแนะ และเมื่อสอพิณกล่าวชักคานจะเกิดก็กลับมาใช้วิธีการทุกแบบรุนแรง อีกครั้งหนึ่งเพื่อหักล้างสอพิณ โดยมีการกล่าวป้องกันตนเองและโจมตีกล่าวโทษฝ่ายสอพิณ ซึ่งมีผลทำให้พระเจ้าแปร เกิดความฉงนในพระทัยขึ้นและหันไปปรึกษากับภานอง ๗ จึงแนะนำให้รบประกอบพิธีอภิเษกและละเมียดละไมกับจะเกิด เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมืองแปร กับเมืองทองอุ ซึ่งพระเจ้าแปรก็เห็นด้วยกับภานอง

6. ทอนทะละเมียดละไมทุกเกลียดกล่อมให้จะเกิดช่วย เหวจ่าให้พระเจ้ายะเบงชะเวต ถอนทัพไปจากเมืองแปร แต่จะเกิดไม่ยินยอมและกล่าวกับนางว่า

กุสุมาแม่เอ๋ย ข้าพเจ้านี้เป็นคนรักชีวิตแลรักหนายิ่งกว่าชีวิต แต่ทั้งหนาสั่งชีวิต
ข้าพเจ้ารวมกัน ข้าพเจ้าก็ยังรักน้อยกว่าเมืองทองอุ ฉะนั้นคำใดที่กล่าวเพื่อให้
ข้าพเจ้าเบนไปจากทองอุแล้ว พระราชบิดาท่านอย่าหักกลั่วเลย / ซึ่งข้าพเจ้ามีใจ
มันแก่ทองอุ นั้นมิใช่เพราะเหตุอื่นเหตุนี้ มีอยู่เหตุเดียวที่ข้าพเจ้าเกิดแล้วเป็นคน
ของทองอุเท่านั้นเอง แลการศึกระหว่างสองเมืองนี้แล้ว ข้าพเจ้าแน่ใจว่าทองอุจะได้
ชัยชนะ ฉะนั้นหากจะสู้ประทุษกันไปข้าพเจ้าก็จะนั่งอยู่ แถหาหากข้าพเจ้าเห็นทัพฝ่าย

1

2

พระเจ้าอยู่หัวตะเบงเซเวตี้เป็นรองเมื่อใดเมื่อนั้นก็จะนิ่งคุกคามได้ ข้าพเจ้าจะ
 ลอบเอากำลังทหาร เมืองแปรนี้ไปบอกพระเจ้าทองอุไ้ขึ้น ครั้นแล้วจะกลั้วมาให้
 พระเจ้าแปรพิชิตเสียให้สาสมแก่โทษที่เป็นคนทรยศ / อันความดีของแผ่นดินแปร
 มีอยู่ประการใด ประการนั้น ๆ ก็จารึกอยู่บนใจข้าพเจ้าแล้ว แต่ข้าพเจ้ารักจะเป็น
 ไทรรายเมืองทองอุไ้ยิ่งกว่าเป็นคนไพร่ของพระเจ้าแปร ฉะนั้นตะละแม่อุยกั้กจะ
 เกิดกล่อมข้าพเจ้า จะให้เห็นแปรดีกว่าเมืองทองอุไ้เลย รักสขุข้าพเจ้ารักได้
 หลายนาง แต่เมื่อมาอยู่ณนี้ก็จะรักไว้แต่เมืองเดียว

2

3

ตะละแม่มเห็นว่าเกิดไม่ยินยอมกับร้องไห้ส่งสารตนเองที่มารักผู้ชื้อว่าเป็นศัตรูของ
 บ้านเมือง และว่าพันความรพพรมคงจะทองเสียใจ จะเกิดจึงปลอมนางว่า

ตะละแม่มักจะควนที่คนก่อนไซ้ ระหว่างนี้พระเจ้าอยู่หัวก็ยังไม่ปลงพระทัยให้
 ตะหนักลงไปว่าจะทำสงครามหรือไม่ทำ อีกประการหนึ่งเล่า ถ้าหากตะละแม่มเป็น
 คนช่างคิดการชื้อมาเลือกรักข้าพเจ้าเมื่อเห็นทางที่จะเชื่อมเสีย จะเกิดเป็นคนถนอมทั่ว
 ไว้ในศักดิ์ชายไม่รักสิ่งใดเกินทองอุไ้ทั้งนี้ก็เป็นการชอบแล้วทุกสาวพระเจ้าแปร จะรับรัก
 ข้าพเจ้ารักทองอุไ้ยิ่งกว่ากุสุมา แต่ข้าพเจ้าสัดักทองอุไ้รักเลือกเอากุสุมาแล้วไซ้
 วันหนึ่งชางหนาข้าพเจ้านึกสัดักกุสุมาแม่ เบนใจไปเลือกรักเอาสิ่งที่มีรักน้อยกว่ากุสุมา
 หานหรือ ควรใครในข้อนี้ใจจึงก็แล้วจะคลายความโหม้นสลง แลข้าพเจ้าจะเพียร
 อย่างที่สุดที่จะคามิให้สองทัพสมทบกัน (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 646 - 648)

4

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวถึงความรักที่แท้ที่มอบบ้านเกิดเมืองนอนว่า "กุสุมาแม่เอ๋ย
 ข้าพเจ้านี้เป็นคนรักชีวิตและรักหนานยิ่งกว่าชีวิต แต่ทั้งหนานแลทั้งชีวิตข้าพเจ้ารวมกัน ข้าพเจ้าก็ยัง
 รักน้อยกว่าเมืองทองอุไ้" ซึ่งเป็นการใช้วิธีการแบบอุกฤษณ์ ซึ่งทำให้ตะละแม่มรู้ว่าสิ่ง
 สำคัญในชีวิตของจะเกิดก็คือเมืองทองอุไ้

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการชี้แจงขยายความให้กระจ่างขึ้น โดยแสดงเหตุผลที่แท้ที่ขอทอง
 กอทองอุไ้โดยกล่าวว่า "ซึ่งข้าพเจ้ามิไ้หม่นแก่ทองอุไ้ นั้นมิใช่เพราะเหตุนี้เหตุนี้มิใช่เหตุใดเหตุหนึ่งที่ข้าพเจ้า

เกิดแล้วเป็นคนของทองอุไทรนั้น" ซึ่งเป็นการ โยงผลไปสู่เหตุอันมีพื้นฐานมาจากความมีคุณธรรม ของจะเกิดซึ่งได้แก่ความซื่อตรงและภักดีต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน จึงเป็นการแสดงเหตุผลที่ ทะละแม่ไม่อาจโต้แย้งได้ และจะเกิดได้เปิดเผยถึงความคิดเกี่ยวกับสงครามว่าถ้าทองอุไทร เพลียงพลำขึ้นตนก็จะช่วยแล้วจะกลับมารับโทษจากพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสุจริตใจ ของตนที่มีต่อพระเจ้าแผ่นดิน

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดแสดงความรักซึ่งใจในความดีของเมืองแปร์ ที่มีต่อชนแพ่งที่ ไม่อาจเห็นเมืองแปร์ที่ไปกว่าเมืองทองอุไทร โดยกล่าวด้วยวิธีปณิธานว่า "...แต่ข้าพเจ้ารักจะเป็น ไพร่ รวม เมืองทองอุไทรยิ่งกว่าเป็นคน ไพร่ ของ พระเจ้าแผ่นดิน" และ "รักสหายข้าพเจ้ารักได้หลายนาง แต่เมืองมาตุภูมิตั้งจะรักไว้แต่เมืองเดียว" ซึ่งเป็นลีลาการพูดที่หนักแน่น แสดงถึงความเด็ดเดี่ยว มั่นคงของจะเกิดว่าจะไม่เปลี่ยนใจอย่างแน่นอน และการพูดเช่นนี้ทำให้ทะละแม่ผู้สมุณียศหวังและ ละอายใจต่อบรรพบุรุษจึงได้ขอโทษ

ข้อความตอนที่ 4 เป็นตอนที่เกิดเหตุพลอสองทะละแม่ให้คลายความกังวลด้วยจำนวนว่า "ไม่ควรที่ตนไปก่อนไซ้" และชี้แจงว่าตนรักทองอุไทรยิ่งกว่าทะละแม่นั้นเป็นสิ่งที่สมควร โดยเทียบความ ใหญ่โตว่า "ข้าพเจ้ารักทองอุไทรยิ่งกว่ากุสุมา แต่ข้าพเจ้ารักของของมารักเลือกเอากุสุมาแล้วไซ้" วันหนึ่งนางหาข้าพเจ้ามาอีกสาลักกุสุมาแม่เมใจไปเลือกรักเอาสิ่งที่มีน้อยกว่ากุสุมาท่านหรือ" ซึ่ง เป็นวิธีพูดที่กล่าวถึงยศศักดิ์ส่วนกัน โดยใช้วิธีเปรียบเทียบให้ผู้ที่ตนพูดด้วยเห็นความสำคัญของตัวเอง มากขึ้น โดยที่ผู้พูดไม่โอนอ่อนตามข้อเกลี้ยกล่อมนั้นเลย

ในตอนท้ายจะเกิดได้ให้คำมั่นว่าจะพยายามมิให้เกิดการรบพุ่งกันขึ้น คำพูดนี้โดยล เมื่อทะละแม่ คิดตามคำพูดของจะเกิดก็เห็นจริงตามจึงคลายความเข้าใจลงและหยอกล้อกับจะเกิดอย่างมีความสุข

ข้อความในตอนนี้เป็นตอนที่เกิดเหตุเพื่อให้ทะละแม่ผู้สมุณียศเลิกล้มความตั้งใจที่จะพูดเกลี้ยกล่อม ตน ซึ่งเท่ากับปฏิเสธที่จะเข้าพิธีอุปภิเษกกับนางและปฏิเสธพระประสงค์ของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่ง จะเกิดได้ใช้ลีลาการพูดที่ละเมียดละไมด้วยการใช้ภาษาที่คมคาย สุภาพ มีความกระชับและแจ่มแจ้ง แต่แฝงไว้ด้วยความเด็ดเดี่ยวมั่นคง ทำให้ทะละแม่ไม่สามารถเกลี้ยกล่อมจะเกิดได้ต่อไป

7. ทอมังฉางยงถูกจองจำและล้มป่วยเพราะรัฐชาวกองทัพพระเจ้าตะเบงเซเวตี้
ถูกเมืองแปรเผาทำลายจนแทบเป็น พระเจ้าแปรจึงให้นำตัวมารักษาในวังหลวง ฝ่ายกุสุมา
อยากไปเยี่ยมจึงหาเหตุขออนุญาตพระอัครเทวีไปเยี่ยมสอพิณยา ซึ่งยากเจ็บเพราะช่วยเมืองแปรรบ
พระอัครเทวีจึงให้นางอเทยกาไปควย แคนางอเทยกาแอมไปเยี่ยมมังฉางยงก่อน กุสุมาตามไปพบ
ภาพมากทากักริชยิ่งนัก กล่าวมีภาษคนทั้งสองพร้อมทั้งชี้ให้นางกำนัลไปควยคุเป็นพยาน ความจึง
ทราบถึงพระเจ้าแปรและแพร่ไปทั่ว ทอมาคะละแมกุสุมาจึงขอให้นางกัณโณ ซึ่งขณะนั้นปลอมเป็น
นาคะทะเซโบ ลอบไปตามความสมัครใจว่ามังฉางยงจะเลือกนางหรือนางอเทยกา มังฉางยงจึงได้โอกาส
ชี้แจงให้นาคะทะเซโบฟังความในใจของตน ทั้งยังฝากข้อความเป็นเชิงเตือนสติทะละแมกุสุมาไปอีกด้วย
ถึงคราว

ว่าโดยสัจแล้วจะไม่มีใจกักพิศวาสราภักดีในพระเจ้าแปรมาแต่เดิมก็หาไม่ แต่ทว่า
อย่านับเพียงคนอย่างข้าพเจ้าเลยถึงหากเพชฌาตใจเห็นเมื่อก่อนก็รักสวามีที่รักแต่บัดนี้
อเทยกากับข้าพเจ้านั้นเคยคบหาซึ่งกันและกัน ข้าพเจ้าก็ว่ากล่าวกับนางโดยซื่อสัตย์
หากจะบ่าวเข้าเฝ้าบ้างก็เพียงคนหนุ่มกล่าวคำสุภาพแก่หญิงสาว แต่ใจอเทยกาสึกการ
เกินไปกว่าที่ข้าพเจ้าประมาณไว้ จนถึงจะพันผูกเอาเป็นจริงเป็นจัง / ข้าพเจ้านั้นว่า
โดยเนื้อแท้ใจของทะละแม และจะสะกดใจอย่าให้รักอเทยกาพอจะสะกดได้ แต่ถึงกับ
อย่าให้เอ็นดูเสียเลยนั้นหัดหาไหวไม่แล้ว อนึ่งแต่ได้เห็นโฉมมา หากนใจกล่าวทุกความ
อารมณ์อย่างแม่มหานหลวงผู้นั้นไม่เคยพบจะมี อันคำที่อเทยกากล่าวไว้ท่อนนาคะทะแมเอง
ว่า ผู้ใดจะห้ามข้าพเจ้าไม่ให้รักนางก็ห้ามไปเถิด แต่ส่วนจะห้ามมิให้นางรักข้าพเจ้านั้น
ห้ามมิได้ไม่ขอฟังเลย นาคะทะเซโบหนาก็เป็นชายจงพิเคราะห์คำพูด สตรีกล่าวความ
ออกปากนี้ไฉนแล้ว ชายใดจะเว้นเสียซึ่งความเอ็นดูนางได้ ข้าพเจ้ายกเอาคำแม่มหาน
หลวงมาอ้างว่า ก็เพื่อจะให้พรรคพวกข้างฝ่ายทะละแมพระราชาเห็นใจ ขอท่าน
นาคะทะเซโบจงใคร่ครวญตามคำข้าพเจ้าว่า แลเมื่อท่านก้าวมาถึงขั้นที่จะได้เห็น
ข้าพเจ้ามิได้ห้ามมิออกอุบายเหมือนคำพระราชากล่าวหาแล้ว บัดนี้ข้าพเจ้าก็จะ
ฝ่ายกล่าวโทษแก่กุสุมาบ้าง ท่านจงจำคำที่จะว่าต่อไปว่ากล่าวทะละแมให้จงได้ /

กุสุมาละจะแน้น ความกึกความอ่านยามปกติเจดียวาดลาคัน แกร่นความหึง
 กำริบชั้นเมื่อใด เมื่อนั้นความกึกความอ่าน ก็มกมดงขึ้น หากการกู่ความเอาแต่โทษะ
 ไม่กึกถึงผลไคยเสีย เหมือนหนึ่งความที่เกิขึ้นครั้งนั้น กุสุมาทำการนิพนธ์ หากเห็น
 ข้าพเจ้าอยู่ในห้องกับอเทยหาแต่กำลังเป็นความนิคชอสำคัญ ก็กะละเมอปลงใจจะถือ
 เอาข้าพเจ้าเป็นชีวิตเกี่ยวกับตนแล้ว ควรหรือจะอ้ออิงขึ้นใหญ่ถึงหูอื่นควย / การ
 เอ็กอิงขึ้นนั้นไรจะเสียแก่ท้อเทยซึ่งนางซึ่งเคยเกิดมา ยังละโคธามาถึงข้าพเจ้า
 คนที่นางรักควย ก็แหวะเมื่อคนทั้งปวงทราบเรื่องลือกันไป ว่าขุนวังกับแม่หลานหลวง
 ลอยรักกันแล้ว แลต่อไปดาเรื่องรักระหว่างขุนวังกับพระราชาธิราชรู้อยู่ขึ้นอีก ก็เหมือน
 หนึ่งว่าราชาพระเจ้าแปรไม่มีความไว้วางใจมิวระเว้งไปควยกลสวาหหรือ จึงผูกพันกับตัว
 ขุนวังซึ่งมีความอยู่ อันความชอนก็เป็นชอสำคัญ แทพวยังมีอีกชอหนึ่งสำคัญกว่าคือ
 อเทยหาหลานหลวงนี้มาครจะไคอยู่ใกล้นอยกว่าประยูรญาติทั้งหลายในเมืองแปร
 ข้าพเจ้าก็กะเนญกว่านางนั้นเป็นคนใจเพชร มีไคเกรงใครจะรู้ความชอพิมาหัวพันกับ
 ข้าพเจ้า ข้าเมื่อความรักนี้เปิกเผยขึ้นแล้ว เห็นนางจะพึงถือเป็นชองประหนึ่งว่าไค
 อาวุธความปฏิพัทธ์กับข้าพเจ้าไว้ทอหลายคนทั้งปวงแล้ว อีกประการหนึ่งกะละเมอไม่รู้ถึง
 นำใจข้าพเจ้า มาเอะอะว่ามาให้ความกระหือรือแล้วมาครว่าอเทยหาเสียชอนมีฉันทไป
 นิศชอบชั่วคี่สถานใด ข้าพเจ้าก็จำจะทอรักอเทยหาไว้ให้สมชาวสือ หากการเป็นดังนี้
 กุสุมาจะโทษข้าพเจ้าหาไคไม่แล้ว (โรติ แพรพันธุ. 2520 : 764 - 767)

3

4

ข้อความตอนที่ 1 มังจงยาปฏิเสชาว่าไม่ไครักใคร่อเทยหาเพียงแก่เอ็นดูในความรักคี่ของ
 นางพิมทอนเท่านั้น โดยกล่าวควยข้อความนี้เสชาว่า "...อนาณัมเพียงคนอย่างข้าพเจ้าเลย ถึงหาก
 เพชชชาติใจเห็นก็ยังอกรักสัคที่รักก็แก่ตนมิไค" ซึ่งเป็นการไคแยงควยวิหิวิโสโคเทสเรียกว่า
 มากหรือน้อย คือดาเราพบสิ่งหนึ่งในพิมแนวโนมาว่าจะไม่พบ เรายอมพบสิ่งนั้นในพิมแนวโนมาว่า
 จะพบไคมากกว่า แล้วจะเกิดจึงเท่าความถึงความสัมพันธ์ที่เรามีทอเพชชาว่าเป็นฉันทมิตร แต่นาง
 เป็นฝ่ายคิดไกลไปเอง

ข้อความตอนที่ 2 มังจงยาบิณันว่ารักกะละเมอแต่ก็อเอ็นดูอเทยหาไม่ไค พ้อทั้งอ้าง
 คำพูดของอเทยหาซึ่งพูดทอหน้ากะละเมอกุสุมาขึ้นมาเป็นหลักฐาน และเพื่อให้นาคะกะเซโบเข้าใจ

ความรู้สึกของทนต์และเกิดความเห็นใจ จึงอ้างเอาสภาพที่นาคะตะเซโบริเป็นชายเหมือนกับตนขึ้นมา กล่าวทั้งความว่า "...นาคะตะเซโบริท่านก็เป็นชายจริงทีไรแหละคำพูด สักทีกล่าวความออกมาทั้งนี้แล้ว ชายใดจะเว้นเสียซึ่งความเขินอายบ้างได้" เมื่อเห็นว่านาคะตะเซโบริไม่โต้แย้งใด ๆ จึงกล่าวถึงความผิดของฝ่ายตะละแมและฝากในบอกนางด้วย

ข้อความตอนที่ 3 มังฉงายกล่าวฝากเป็นเชิงตำหนิและเตือนสติกุสุมา ด้วยการชี้แจง อธิบายของตะละแมไปในที่ว่านางเป็นคนเฉลียวฉลาดแต่เมื่อใดเกิดความหึงหวงก็จะขาดสติ ไม่คิดอะไรเลย และเพื่อให้ นาคะตะเซโบริเกิดความเชื่อถือนังฉงายจึงยกเอาการกระทำของตะละแม ในวันเกิดเหตุมาชี้ให้เห็นถึงความผิดของนางในข้อที่ว่านางเป็นผู้ทำให้เรื่องอื้อฉาวขึ้นเอง

ข้อความตอนที่ 4 เป็นการอ้างหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่ามังฉงายมีเหตุผลในการระบุ ความผิดของตะละแม ทั้งนี้โดยให้รายละเอียด และแสดงเหตุผล 2 แบบ คือแบบสรุปจากเหตุ ไปหาผลทั้งความว่า "...หากเห็นข้าพเจ้าอยู่ในห้องกับอเทยาศาสนาสำคัญเป็นความผิดที่สำคัญ ก็ ตะละแมปลงใจจะถือเอาข้าพเจ้าเป็นชีวิตเกี่ยวกับตนแล้ว ควรหรือจะอื้อฉาวให้รู้ถึงผู้นอกด้วย การ เอื้ออภัยขึ้นนั้นใครจะเสียแก่ท้าวเทพยดานางซึ่งเคยคบกับ ยังจะไต่ถามมาถึงข้าพเจ้าคนไหนรักด้วย" และอีกแบบหนึ่งเป็นการสรุปจากผลอย่างหนึ่งไปสู่ข้อเท็จอย่างหนึ่งทั้งความว่า "...ก็แหละเมื่อคน หึงหวงหามเสียงสื่อกันไปว่าขุนวังกับแม่หลานหลวงชอบรักกันแล้ว แลต่อไปถ้าเรื่องรักระหว่าง ขุนวังกับพระราชาธิราชจะบื้อขึ้นอีก ก็จะเหมือนหนึ่งว่าราชาพระเจ้านั้นไม่มีความไว้วางใจ มิฉะนั้นจะไปคอยกล่อกล่าวหรือจึงผูกพันกับขุนวังซึ่งมีสาวอยู่" และผลอีกประการหนึ่งก็คือ "...ซึ่งเมื่อ ความรักนี้เปิดเผยขึ้นแล้ว เห็นนางจะหึงถือเป็นของประหนึ่งว่าใคร่อยากมีความผูกพันกับข้าพเจ้า ท่อนุททาคันทั้งปวงแล้ว" ผลประการสุดท้ายก็คือ "ตะละแมไม่รู้ถึงน้ำใจข้าพเจ้า มาเอะอะวูว ความ ในความกระพือขึ้น แลมาท้าวเทพยดาเสียชื่อมันลนไป ผิดชอบชั่วดีสถานใดข้าพเจ้าก็จำต้อง รักอเทยาศาสนาไว้ให้สมชาวสื่อ หากการ เป็นดังนี้กุสุมาจะโทษข้าพเจ้าหาได้ไมแล้ว" จะเห็นว่าจาก การกระทำของตะละแมกุสุมาเพียงอย่างเดียวนั้น ส่งผลให้เกิดผลต่าง ๆ ได้หลายประการซึ่งมิใช่ ผลที่แก้ตัวนางเลย

บทพูดนี้จะเกิดต่อการพูดให้นาคะตะเซโบริเกิดความเห็นใจตน ว่ามิได้ทำความผิดร้ายแรง ถึงที่ตะละแมกุสุมากล่าวหา แต่ตะละแมกุสุมากลับเป็นฝ่ายที่พาดพิงอย่างมากโดยที่ไม่รู้ตัว การที่มังฉงาย ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ กับนาคะตะเซโบริก็เพราะเห็นว่า นาคะตะเซโบริเป็นชายเหมือนตนและเป็นคนที่

ทะเลแม่ไว้วางใจให้มาสอนน้ำใจตน ทั้งนั้นจึงใช้เป็นสื่อนำความไปถ่ายทอดแก่ทะเลแม่ได้ เพื่อจะ
ไต่ถามและเตือนสติไปในตัว และนาคะทะเลโบกก็เป็นคนวางนอกข้อมมีจิตใจที่เป็นกลางและมีเหตุผล
มากกว่าทะเลแม่ ซึ่งถูกความโกรธครอบงำอยู่ การทุกครั้งนี้จะเกิดได้ใช้สถานการณ์ทุกแบบเรียบ ๆ
ในลักษณะของการสนทนามีการบอกเล่าและชี้แจงเหตุผลเพื่อให้ทะเลทะเลโบกลอยตามเหตุผลนั้น
และเกิดความรู้สึกเชื่อในสิ่งทั้งหมด

8. ตอนจะเกิดขึ้นจากเมืองแปรงกลับไปเมืองทองอยู่ และลอบเข้าไปในตำหนักของ
ทะเลแม่จันทร์หา หนี่งที่จะเกิดสวาทอกนางและรำพันความรัก นางอ้อมไค้ทรงองให้ ครั้นจะเกิด
ไต่ถามนางก็คิดว่าอาจจะเกิดไม่จริงใจกับนาง และนางก็จะทำให้ใจเลิกรักจะเกิดอีกต่อไป แต่
หาไม่ไค้จึงร้องให้เจ็บใจตนเอง จะเกิดประสงคจะปลอมนาง จึงหาที่สงสัยในถ้อยคำและท่าทีของนาง
โดยกล่าวว่า

จะเกิดจากไปก็กลาย ใจทะเลแม่เกิดเปลี่ยนเสียแล้วหรือ จึงว่าเห็นตัวไว้
ไม่ชอบก็ทวยข้าพเจ้าสืบไป จันทร์หาเอ๋ย ข้าพเจ้านี้เชื่อรักและนำใจนาง เหมือน
เชื่อกวามมั่นคงแห่งรากฐานพระสถูปชะวะทองมหาเจดีย์ศรีสุทธานประเทศ มาครว่า
ฝนจะตกสักพันหา พายุจะพัดกลาเป็นเวลาแรมปี รากฐานพระเจดีย์ชะวะทองพนฝน
พนมไค้ฉันใด ข้าพเจ้าจากจันทร์หาไปถึงร้อยปี ใจนางก็คงจะมั่นคงฉันนั้น / บัดนี้ฉันเป็น
ครวญยากข้าพเจ้าจากทะเลแม่ไปก็กว่าแล้ว จะไค้พบชั่วเวลายามหนึ่งเฝ้าแสดงทุกข์นี้
ยังจะจากไปอีก มิรู้ววันใดจะไค้กลับมา ก็กระนั้นขอที่จันทร์หาจะสารวสรวลระวีภิโ
จงหนัก จะเกิดจากนางไปงานศึก ณ ถิ่นแดนประเทศโพ้น รอยยิ้มแห่งพวงแกมทะเลแม่
จะไค้เกิดคาไปเป็นเครื่องบำรุงใจ ก็เสียดจันทราว่าให้ส้าแคงการปริเวหนาคั้งนี้ แม้นจะเกิด
เป็นมาอยู่กลางศึกว่าอีกถึงร้อยโศกที่พบคืนนี้เข้าครั้งใด ข้อมมือก็คงสั่นกำลังคอนค้ำมวนเสีย
เป็นแท้ จันทร์หาประสงคหรือจะเ็นข้าพเจ้าสิ้นชีวิตในกลางสงคราม

ทะเลแม่จึงซักว่าจะเกิดนั้น เจรจาไค้เราจะเป็นเลิศแต่จะยึกเป็นแก่นสารไม่ไค้ และ
กล่าวเป็นเชิงน้อยใจว่านางเป็นลูกกษัตริย์แท้ก็เป็นกำพร้าอาศัยบารมีของน้องเหมือนกาฝาก ไม่มี
บารมีจะเกื้อหนุนใครให้รุ่งเรืองขึ้นได้ ซึ่งทางกับบิดาพระเจ้าแปร ถ้าจะเกิดเปลี่ยนใจนางก็ไม่ทำหนี
แถมยาเจรจาลอกลวงนางอีกต่อไป จะเกิดเข้าใจความรู้สึกของทะเลแม่จึงกล่าวตอบไปว่า

จันทร์กับข้าพเจ้านี้เท่าที่รู้ก็เหมือนคนที่มีหัวใจร่วมกันเป็นอันเดียว น้องท่านเคย
 นึกถึงข้าพเจ้าอยู่ว่าเป็นคนเร่ร่อนไร้ที่ไปก็จริงใจก็รักก็ห่วงใยก็เอ็นดูก็รัก
 จึงปรึกษาหารือขอเอาว่าจะเกิดเป็นชายหรือหญิง ข้าพเจ้าก็ประหวัหิตใจความเสียดใจ
 พระเจ้าแปรนั้นจริงแล้ว ชื่อนี้จะใคร่จะให้เสียก็หาไม่ แต่หาว่าถึงจะเกิดมีใจรักนางข้างโน้น
 แยกแยะความความรักจันทร์หาเอาข้าพเจ้าแทนหลังจะไ้จากหัวใจก็หาไม่ ข้าพเจ้า
 รักน้องท่านนี้โดยใจรักก็ ส่วนที่รักทะเลาะเบาะแว้งเมืองแปร์สก็โดยใจปอง ข้าพเจ้าทำการไว
 ้อย่างไร ข้าพเจ้าก็บอกการนั้นแก่จันทร์ขึ้น น้องท่านจะหนักใจหนักใจอันใด ส่วนนั้น
 ของข้าพเจ้านี้ขอให้อภัยจันทร์จงรู้ว่า เป็นอันที่กล่าวแต่ความจริง

3

จันทร์ฟังจะเกิดกลัวยอมรับว่ารักถูกสุขุมก็บังเกิดความรักขึ้นในใจ จึงพูดอย่างตรงไป
 ตรงมาและเปิดเผยกับจะเกิด โดยพรรณนาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนางกับจะเกิดแทนหลังมาโดยลำดับ
 มีใจความว่าโดยกำเนิดและฐานะของนางกับจะเกิดแล้วไม่มีสิ่งใดเทียบกันได้ คำของนางนั้นคู่ควรกับ
 เชื้อสายกษัตริย์ด้วยกัน แต่นางก็ยังมาปลงใจรักจะเกิดลูกพระนางอย่างจริงใจและซื่อสัตย์จนเกิดเรื่อง
 อื้อฉาวไปทั่ว นางต้องได้รับความขมขื่นโศกนาฏกรรม สิ่งซึ่งมาใด ๆ ที่นางมีอยู่ก็มอบให้จะเกิด
 จนหมดสิ้นไม่ว่าความรัก ชื่อเสียง เกียรติยศ แม้ร่างกายก็มอบหมายให้เป็นกรรมสิทธิ์ของ
 จะเกิดแล้ว จะเกิดเป็นฝ่ายที่มาเปล่าไปเปล่าจึงไม่ท้อมิสิ่งใดเสื่อมเสีย ถึงนั้นจึงควรเห็นใจนาง
 และขอทรงกอบนางซึ่งเท่ากับไ้คอยแทนน้ำใจของนางเพียงพอแล้ว ฝ่ายจะเกิดไม่รู้อะไรจะทอนนางอย่างไร
 จึงไ้แตกสลายปลอบแทนนางไม่ฟัง และกล่าวต่อไปว่าจะให้จะเกิดรักสัมพันธ์กับนางเสีย ส่วนนางนั้นจะยัง
 คงรักจะเกิดแต่จะคิดเสียว่าจะเกิดไ้ตายไปแล้วและนางจะวางตนเหมือนหญิงหม้าย ขอให้จะมี
 ความสุขอยู่กับทะเลาะเบาะแว้งสุขุมเด็ก จะเกิดไ้ฟังทะเลาะเบาะแว้งอย่างเจ็บช้ำจึงกล่าวทอนไปว่า

อันน้ำเนื่อแห่งกลแสนหยากยิ่งกว่ากลสงคราม ข้าพเจ้ามีรูที่จะว่าประการใดแล้ว
 จึงจะชี้แจงให้นางรู้ถนัดน้ำใจทั่วไ้ ข้าพเจ้ารักจันทร์ไม่เลยเป็นที่สองรองใคร แต่หา
 อารมณ์ในวิสัยมนุษย์ที่ใครจะหาประการใด จึงจะห้ามใจอย่าให้รักใคร่หาพระเจ้าแปรไ้ 4
 ข้าพเจ้ารักนางผู้นั้น เหมือนนารอยกรรมแลอสุภมูลลัทธิให้เป็นไป แต่หาความที่
 จงรักจันทร์เกิดขึ้นโดยน้ำเนื่อแห่งดวงจิตแท้ ฉะนั้นอันความรักที่สมกับนางโน้นก็ดีกว่าที่ไ้

ช่ายยากกว่ายากนัก แต่ส่วนข้อที่จะห้ามใจไม่ให้รักจันทร์หา ยิ่งยากกว่าการรักชิตา
พระเจ้าแปร เสียสักรอยเหมาฆ่า ทะละแม่จะคึกครองทั่วเหมือนสตรีหม้าย จะคึกครองใจ
มิให้ยักในช่ายเจ้าอีกสืบไปนั้น ข้อนี้เป็นเหตุในเนื้อตัวของทะละแม่เอง นองหานฟังใจ
สิ่งใดก็ยอมทำได้ในสิ่งนั้น ใจจะเกิดไม่อาจให้เฉพ

4

ทะละแม่จันทร์หาไม่ยอมฟังจะเกิด กลับว่าจะเกิดนั้นก็แต่ทุกกลางนาง ทอหนานางยัง
กล่าววาทักทะละแม่กุสุมาแล้วยามลับหลังจะมียิ่งกว่านี้หรือ จะเกิดเกิดกรรมอย่าใจจึงทุกขึ้นว่า

ชะรอยนองหานจะสร้างไว้กับช่ายเจ้าแต่เพียงเท่านี้แล้ว จึงมันดาลให้จันทร์หา
ทั่วช่ายเจ้าน้อย ว่ากล่าวสิ่งใดก็ไม่ควรของ หานไม่เชื่อคำช่ายเจ้า ๆ ไม่คิดน้อยใจ
หากว่าได้นำความนี้ไปครองให้ถวญเหมือนอย่างเคย ช่ายเจ้าเสียกายแควหาพระอาทิตย์
ไม่เป็นใจ แบนดวงตะวันมอด ปล่อยให้กลางคืนวันนั้นยืนยาวไปหากรรมคาแล้ว
ช่ายเจ้าก็จะพินัยอยู่ หรือแม่แต่จะถูกเขาสงกอกเหมาของหานไว้ กล่าวความจริง
จนนองหานจะเชื่อใจ แทหาว่าคืนแสงเงินจวนเจียนจะหอมมาจับขอบฟ้า เวลาจะอยู่
ควยนองหานเห็นน้อยจนเกินกว่าจะกล่าวคำอนาค็อก ช่ายเจ้าจำเป็นทองจากนอง
หานไป จะขอฝากแก่คำสำคัญไว้สักสถานหนึ่ง ลับหลังช่ายเจ้าชอนนองหานจงคึกคึกทวน
ไร้ของกู

5

จันทร์หาเอ๋ย ช่ายเจ้ามันคืออยู่โคเลา มาตราหาผมมองแต่คนให้ถุกถวนแล้ว ก็คงจะทราบ
ไควว่ามีใครอื่น นอกจากช่ายเจ้าหักคักทะละกูมิได้ หากแต่ทะละแม่เมืองทองอุเอิน
ช่วยกล่อมเกล่าให้คนผู้นั้นใคร่ใคร่คัก ชวนช่ายหาความรูประคับคอบแลตั้งมันคึกคักจะ
สร้างสมคุณความดีคำพิงวิสัยจะเกิดบุญเกิดวาไนจะหนักไปควยความวิริยะพากเพียร
เรีนจบทำวัตรบิษัศสงครามแทะอาบยั้งน้อยเพียงนี้ อันจะเกิดบุญทำคักคักหนาขึ้นควยคุณสมบัติ
ก็เพราะทะละแม่เป็นผู้นั้นขึ้นโคยแท้ และเมื่อทะละแม่สร้างคนผู้นั้นแล้ว บัคนไฉนจึงทำการ
เหมือนนางใจจะแกลงทำสายเสีย /

6

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดถูกจันทร์หาทราบทั่วทุกแห่งและรู้ว่าโทษเรื่องกุสุมาจึงได้โอกาสบอกความรักที่แท้แก่กุสุมา โดยชี้ให้เห็นว่าตนนั้นรักจันทร์อย่างจริงรักแท้ แต่รักกุสุมาด้วยใจปรารถนา โดยไขประโยคสองประโยคที่แสดงความสมมูลกันว่า "ข้าพเจ้ารักน้องท่านนี้โดยใจรักก็ ส่วนที่รักทะเลแม่เมืองแปรรักโดยใจปอง" เพื่อแสดงว่าความรู้สึกนั้นแม้จะต่างกันแต่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน การที่จะเกิดทุกความจริงเรื่องกุสุมา ก็เท่ากับเป็นการแก้คำที่จันทร์กล่าวสมประมาทว่าตนถูกแทงไปในตัวด้วย ถึงความว่า " ข้าพเจ้าทำการไว้อย่างไร ข้าพเจ้าก็บอกการนั้นแก่จันทร์สิ้น น้องท่านจะหมั่นก็หมั่นซื่อสัตย์เถิด ส่วนฉันของข้าพเจ้านี้ขอให้จันทร์จงรู้ว่าฉันเป็นฉันที่กล่าวแก่ความจริง" คำว่า "ฉัน" เป็นการพูดโดยไขประมาทซึ่งหมายถึง "คำพูด" แต่จากการพูดความจริงนี้เองกลับทำให้จันทร์แค้นใจถึงกับบอกให้จะเกิดกักความสัมพันธ์กับนางเสียให้เด็ดขาด

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดพยายามอธิบายความรู้สึกที่แท้จริงที่แท้จริงของนางทั้งสองซ้ำ โดยอ้างว่ารักกุสุมาเพราะกรรมบันดาลแต่รักจันทร์นั้นเกิดจากความซึ้งใจอย่างแท้จริง แล้วสรุปว่าความรักที่แท้จริงต่อจันทร์นั้นยิ่งใหญ่มาก โดยชี้ว่าหารอุกฤษณ์ความคู่กับไวยหารอุกฤษณ์ ถึงความว่า "ฉะนั้น อันความที่พิสมัยท่านนี้ในนี้ดีกว่าคำให้ขาดยากกว่ายากนัก แต่ส่วนข้อที่จะห้ามใจไม่ให้รักจันทร์ยิ่งยากกว่า" การรักบิดาพระเจ้านั้นเสียสละยอมตาย" และกล่าวเป็นเชิงหอคออ้างว่า จันทร์จะคัดรอนตนดีสุดแก่ความพอใจ แต่ใจตนไม่เห็นชอบที่จะทำเช่นนั้น ซึ่งเป็นการกล่าวประชดอยู่ทีเดียว ซึ่งจันทร์ก็ยังไม่ยอมรับฟัง

ข้อความตอนที่ 5 เป็นการกล่าวแสดงความสับสนหวังและน้อยใจที่จันทร์ไม่ยอมเข้าใจ แต่ก็ยังอ่อนน้อมต่อไปโดยชี้ว่าหารอุกฤษณ์ฐาน ถึงความว่า "ข้าพเจ้าเสียกายถวายพระอาทิตย์ไม่เป็นใจแม่ทวงทะเลวันรอรบปล่อยให้กลางคืนวันนั้นยืนยาวไปกว่ากรรมแล้วข้าพเจ้าก็จะทนยืนอยู่ หรือแม่แต่จะถูกเขาสงจะทอดถอนนางไว้อกล่าวความจริงจนน้องท่านจะเชื่อใจ" และกล่าวเป็นเชิงเตือนนางว่าใกล้เวลาที่จะต้องจากไปแล้วว่า "...แต่หากมีคืนแสงเงินจวนเจียนจะหอมมาจับขอบฟ้า..." ซึ่งเป็นการใช้ภาษามรยายแทนคำว่า "ใกล้รุ่ง" ซึ่งเป็นการใช้ภาษาที่ไพเราะทำให้เกิดบรรยากาศที่น่าประทับใจ

ข้อความตอนที่ 6 จะเกิดกล่าวต่อไปว่า จันทร์เป็นผู้สร้างตนให้เป็นคนที่มีความรู้ขึ้นมาด้วยมือของนางเอง แล้วเหตุใดจึงทำเสมือนจริงใจจะทำลายเสีย ซึ่งเป็นการเตือนสติให้นางเกิดความยังคิดว่าการคัดรอนนั้นไม่ใช่สิ่งควรกระทำ

ข้อความตอนที่ 7 จะเกิดยอมรับนิคและชี้ให้เห็นว่าคนนี้มีความสุขเพราะความนิค
สองประการอยู่แล้ว จึงหวังจะให้ทางเป็นทั้งทางใจชาวประโลมใจให้มีความสุข เพื่อจะได้ทำงาน
ให้สำเร็จจึงความว่า "...แต่ข้าพเจ้ามิไคร่ระลึกถึงความทุกข์ทั้งสองข้อนี้ มุ่งหน้าจะพบของท่าน
หวังจะอานนักรักให้หมดตัว หากการใหญ่จะได้ไม่เกิดทุกข์พะวัทพะวน" ซึ่งเป็นการใช้โวหารแบบ
ปรนายนัย หมายถึง ใช้ความรักประโลมใจให้เป็นสุขอย่างเต็มที่ ตอนสุดท้ายจึงกล่าวถึงท้ายเป็น
เชิงตักท้วงว่าทะเลแฉกความโกรธเกรี้ยวเช่นนี้ เพราะจะแก่งให้ตนไปสู่ความตาย

จากบทนี้แสดงให้เห็นว่าจะเกิดพยายามทุกเกลี้ยกล่อมให้จันทราเข้าใจในความรักที่ตน
มีต่อจันทราและกุสุมาเพื่อให้ทางเห็นใจและให้อภัยตนเพราะจะเกิดว่าถึงจันทราจะกำลังน้อยใจ
ในการกระทำของตนแต่ก็ยังรักตนมั่นคงอยู่ไม่เสื่อมคลาย และการที่ตนเสี่ยงภัยเข้ามาอ้อนวอนนาง
ในหิโรฐานยามวิกาลเช่นนี้ ย่อมทำให้ทางไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้ อีกทั้งเป็นโอกาสเกี่ยวกับทะเลแฉก
จะได้อยู่ใกล้ชิดกับตน ก่อนที่ตนจะไปรบในวันรุ่งขึ้นด้วย ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้มีส่วนช่วยให้จะเกิด
ได้รับการอภัยจากทะเลแฉก นอกเหนือไปจากการกล่าวประโลมและอ้อนวอนด้วยดีจากการทุก
ทีละเมียดละไมเพราะเมื่อนวล

9. ตอนจะเกิดไปตีเมืองแปรและกระทำยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปร แห่งจันทวัน
เข้าขวางไว้ เพราะเห็นว่าจะเกิดเป็นคนสามัญไม่คู่ควรจะเป็นคู่ต่อสู้กับพระเจ้าแปร จะเกิดจึงแก่ง
ทุกให้ไต่ขึ้นไปถึงพระเจ้าแปรว่า

นำทหารองครักษ์พระเจ้าแปร ไปเอง วิสัยกษัตริย์มิใช่จะนิคเอาความเป็นกษัตริย์
แห่งทั่วไว้เป็นเครื่องสำหรับไม้สั่นคอก แลแต่เมืองโบราณกาล กษัตริย์ผู้นำทัพสามัญ
โดยท่านองครักษ์หัตถีกับปรากฏอยู่ อันกับเมื่อพระเจ้ามังสุระมณีจักร เจ้าเมืองพระโคทาศึก
ด้วยเมืองมอละนั้น เป็คนอยุ่กับเจ้าเมืองมอละหาชนชาว มังสุระมณีจักรกับเอา
ด้วยพระทัยนิค เรื่องนี้อาตมฉันท์ก็เป็นหมายเหตุไว้ / คนชั้นหลังก็สรรเสริญกันว่า
เจ้าเมืองพระโคเป็นตัวอย่างอันดีของกษัตริย์ พระเกียรติเฟื่องฟูไปในทุกามประเทศ
หลายร้อยปีแล้วก็ยังมิสิ้นคนสรรเสริญพระนามเลย / บัดนี้พระเจ้าแปรเจริณอภัยกษัตริย์
มหาศาลแก่เมืองบุรพมา ประชันนำทหารองครักษ์เสียดังนี้ ข้าพเจ้าให้วิ่งไปว่า คนใด
มีธุระขัด ก็จงลงเอยว่าพระเจ้าแปรเป็นกษัตริย์ที่กล่าวการละเล่นของกษัตริย์

1

2

3

มังสุระมณีจักรถูกอ้างเป็นในแบบฉบับอันที่เมื่อใด พระเจ้านรเมทีนายนานก็จะถูกยก
เป็นตัวอย่างที่ชั่วร้ายกันไปเมื่อนั้น (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 . 1020 - 1021)

3

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวทอไม้ปะชันหุญญ์ด้วยการกล่าวปฏิเสธคำที่ปะชันหุญญ์
อ้างว่า ตนเป็นคนสามัญไม่ควรจะกระทำบุพพหัตถ์กับพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นกษัตริย์ว่าเป็นข้ออ้างที่
เชื่อถือไม่ได้ โดยยกเอาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จากพงศาวดารมอญ ทอเมืองสุระมณีจักร กษัตริย์
เมืองพะโคยอมกระทำบุพพหัตถ์กับเบ็คน้อยลูกเจ้าเมืองมอญมาอ้างเป็นหลักฐานหักล้างคำพูด
ของปะชันหุญญ์

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดขึ้นให้เห็นว่าเจ้าเมืองพะโคเป็นกษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องอย่าง
ไม่เสื่อมคลายจากชนรุ่นหลัง ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของกษัตริย์ ซึ่งเป็นการชี้แนะว่าพระเจ้าแผ่นดินควรจะ
เจริญรอยตามกษัตริย์พระองค์นั้น

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดสร้างกล่าวอย่างมั่นใจว่า ขณะนี้พระเจ้าแผ่นดินก็เจริญรอยตาม
พระมหากษัตริย์องค์น้อย และสร้างกล่าวตำหนิปะชันหุญญ์ที่เข้ามาขวางว่า "ข้าพเจ้าให้วิพากษ์ว่า
คนไกลมิดูชาวชก ก็จงลงเอยว่าพระเจ้านรเมทีเป็นกษัตริย์ที่กล่าวการละเล่นของกษัตริย์ ซึ่งเป็น
การกล่าวทอโวหารเยาะเย้ย และจงทอด้วยการกล่าวเสียกสิว่า "มังสุระมณีจักรถูกอ้างเป็นในแบบฉบับ
อันที่เมื่อใด พระเจ้านรเมทีนายนานก็จะถูกยกเป็นตัวอย่างที่ชั่วร้ายกันไปเมื่อนั้น" ซึ่งเป็นการสรุปโดย
กล่าวถึง "สิ่งตรงข้าม"

การที่จะเกิดพูดกับปะชันหุญญ์ในตอนนี้เป็น การพูดกระหน่ำพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อให้เกิดความละอาย
พระทัย ไม่กล้าแสดงความคร้ามเกรง ขาดกลัวออกมา และก่อให้เกิดชดชิตยะมานะในอันที่จะกระทำ
บุพพหัตถ์กับตน ทั้งนี้เพราะจะเกิดรู้ในลัทธิพระเจ้าแผ่นดินว่าค่อนข้างอ่อนแอแถมชลาด จึงใช้วิธีการทุกแบบ
ทรงอำนาจ โดยกล่าวทอโวหารเยาะเย้ยเสียกสิ ซึ่งมีบั่นให้พระเจ้าแผ่นดินเกิดความละอายใจและ
อกรบในที่สุด เมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้ฟังถ้อยคำของจะเกิดก็เกิดชดชิตยะมานะร้องห้ามปะชันหุญญ์ไว้และ
ทรงกระทำบุพพหัตถ์กับจะเกิดในครั้งนั้น

10. ตอนจะเกิดปลอมเป็นหญิง แล้วตามนางเซงสอนเข้าไปในตำหนักของกุสุมาที่เมืองหงสาวดีโดยเข้าไปอยู่ในห้องของนางเซงสอน นางเซงสอนไม่มีความในใจของจะเกิดคิดว่าจะเกิดตามไปเพราะความรักกัน ถึงยามสองแฉวงนางเซงสอนก็ยังไม่ยอมหลับ เฝ้าแต่ชวนคุย จะเกิดเกรงว่าแผนการของตนจะไม่สำเร็จจึงบอกกับนางว่า

มโหรีที่กยามสองแฉ่วแล้ว เซงสอนแม้อยังไม่เลิกอ่านนอนวันพุงนี้ก็จะเกิดอันเป็นง่วงเหงาห่มกัน เป็นที่พิรุณแก่คนทั้งปวงว่าเมื่อคืนทำอะไรอยู่จึงออกนอน แลถ้ามีนางใดไปดูว่าซึ่งสงสัยก็จะคิดเอาว่าหรือนางผู้เพื่อนที่มาส่งนั้นเป็นชายจึงคลั่งเคลายวนเวียนที่น้อยจนรุ่งทั้งนี้ก็จะพลอยให้การของเราวันหน้าเสีย คิดถึงท่านครั้งไรจะเกิดลอคเข้ามาโดยวิธีนี้ อีกทั้งรังแกจะเป็นที่สงสัย

เซงสอนก็ว่าการนอนนั้นจะนอนเมื่อใดก็ได้แต่โอกาสที่จะไต่เข้าไปใกล้รักกันจะเกิดเช่นนี้หาได้ยาก นางจึงก็ทำงานกลางวันตลอดสัปดาห์ ขอมอคนนอนอีกสัปดาห์นี้จะได้คุยกับนางเช่นคืนนี้จะได้จึงเกลี้ยกล่อมนางต่อไปว่า

ข้าพเจ้าปรารถนาจะถนอมท่านไว้ให้เปี่ยมด้วยความมงคล มาทว่าเราสองจักได้เคยชอกช้ำองกอกเกี่ยวกับอุปสรรคที่นอนน้อยมาเต็มวัน แล้วมันก็ยังจะแนบเนียนอีกมาลวงมาครั้งคืนนี้ก็ แท้ที่ข้าพเจ้าเซงสอนสวาทของนางเพียงภายนอก ทั้งใจบอกว่าจะถนอมพรหมจารีแม่เซงสอนไว้จนให้ถึงวันอันสมควร เลี่ยงคบเป็นชั่วเมียกันแล้ว จึงจะลวงถึงพรหมจารีของเซงสอนเสียให้สิ้น แต่ถ้าวินที่หมายยังไม่มาถึงก็จะรู้สึกพันกันรักไว้แต่ในใจ /

ก็แหละเซงสอนเอ๋ย มันลวงเข้ายามสองแล้ว น้ำค้างลงพรางพรางแล้วข้าพเจ้านางหวงหนัก หากจะเงี้ยวโสศกกับเสียงคนก็สิ้นแล้วกรุ่นแต่เสียงเรไร อันในยามเช่นนี้ความที่ประจักษ์ใจย่อมก็พลอยหลับลงด้วย แท้ที่ความชั่วรู้สึกตัวกันขึ้นทำการ ใจข้าพเจ้าที่หวังจะไม่ลวงเกินแม่เซงสอนให้ถึงชั่วเมียชั่ว มันจะลวงน้ำค้างแล้วเสียเรไรก็ร้องกล่อมใจเยือกเย็นให้เป็นไปคนละทางกับที่คิดไว้แต่คนเสียแล้ว ข้าพเจ้าเกรงแต่ใจตัวเองจะไม่ชนะตัว ความชั่วรู้สึกขึ้นดังที่กล่าวแล้ว แหม่นเราทั้งคู่ยังไม่หลับนอนสะกดใจสงบเสีย

แก้มแม่แรงสอญหอมระรื่น เนื้อแม่ก็ละมุนเมื่อยังนิยมน้ำเตาเล็กกว่าวามอบุญด้วยแววรัก
 เมงจะปลุกชนเห็นจะครองใจไปไม่ตลอด ถึงไม่ยากชั่วก็จำเป็นต้องชั่ว แรงสอญท่าน
 จะตกเป็นภรรยาข้าพเจ้าเสียก่อนวันคืนอันสมควร / ก็แลเราทั้งคู่ก็ทักทายจะพบกัน
 แทะมือก็ลำบากเป็นที่ยังแล้ว ที่รอเข้ามาหาสู่กันก็ถึงนี้ก็เพราะเทพยดาภูษาว่า
 ใจเรามงคลหากัน แม่ข้าพเจ้าปฏิบัติทอดทานโดยละความเป็นมงคลเสียหนีก็เสีย
 ประจำกาณณ์ผู้มีไค อ่อนวอนขอเอาพรหมจารีแห่งแรงสอญท่านเสียเสียจึงมีน้ำที่
 ฟ้ากินจะสิ้นความกรุณาเรา การช่างหน้าที่คิดไว้จะเป็นดังนี้ ฉะนั้นแรงสอญท่านจง
 ชั่ว ระวังใจข้าพเจ้าให้มันอยู่ในการมงคลเถิด เชิญท่านหลับนอนเสียอย่าเฝ้าแต่
 สันทนาพาหุอยู่กัน แม่จะมีใจรักแม่แรงสอญเป็นเพื่อนอยู่มากมายหลายแล้ว ยังจะมา
 ไคขึ้นฉันทานกลาวแล้วคำสวามิภักดิ์ข้าพเจ้าก็ประการหนึ่งเพลงที่ไคนำมาขึ้นสาคที่จะ
 อย่าให้กำเริบแสงวามรุ่งโรจน์ไค แม่เราจะล่วงกรรมอันชั่วลอบรักไคเสียกันโดยใจ
 คะนองเมื่อไค เมื่อนั้นไคกลายเป็นคนมีกตัญญูชอบ ปีเจ้านายประจำวังมีอยู่ก็จะบันทาส
 ให้เราเป็นไปในอันทราย / ว่าแล้วจะเกิดก็อุ้มนางวางลง ณ ที่นอนกอกไว้แล้ว
 กลาวว่า แรงสอญแม่แอบอยู่กับอกข้าพเจ้าแล้วจงหึงหัวใจให้แทนเพราะนางรอนคาย
 ความพิศวาสเด็ก แม่ท่านไม่หลับอีกคุณนี้เป็นโรคที่ของยอมให้เป็นไป ที่จะละแรงสอญ
 ไว้ร้างรอไม่ให้ขอมาเป็นภรรยาจนครบนั้นเห็นจะรวมไคแล้ว (โศกิ แพทพันธุ์.

3

4

5

2520 : 1353 + 1355)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวถึงเหตุผลที่นางแรงสอญควรจะนอนพักผ่อนเสียโดยโยง
 จากเหตุไปหาผลคือในวันรุ่งขึ้นนางอาจจะแสดงอาการ ง่วงซึม โคนกายนอกสงสัยและเสาะหาเหตุผล
 ซึ่งถ้าความแตกจะทำให้หมดโอกาสที่จะเกิดลอบเข้ามาไคอีก แม่นางแรงสอญก็ไม่ไว้ทุกข์กังวลแต่อย่างไค

ข้อความตอนที่ 2 เมื่อเหตุผลมากไม่สัมฤทธิ์ผลก็เริ่มใช้เหตุผลอื่นโดยจะเกิดแสดงความ
 ปรารถนาที่ต่อนางแรงสอญว่าต้องการจะถนอมความบริสุทธิ์ของนางไว้เพื่อความเป็นมงคล แม้ว่าตน
 จะล่วงเกินนางภายนอกแล้ว แพทพันธุ์ของนางจะไม่ยอมล่วงเกินจนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร

ขอความเมตตาใช้ถ้อยคำสุภาพ เช่น รสกาย ล่วงพรหมจารี คำที่พ้องกับความหมายคือ กักพัน กลืนรัก ซึ่งช่วยให้เข้าใจถึงเกิดความเห็นใจและปลื้มใจไปพร้อม ๆ กัน

ขอความตอน 3 จะเกิดบรรยายให้น้ำหนักมากขึ้นด้วยการพรรณนาถึงเหตุจริงใจต่าง ๆ ที่จะทำให้คนเสียความตั้งใจว่าจะไม่ล่วงเกินนาง ประการแรกคือ บรรยายกาศที่เงิบและเบี่ยงเบน ซึ่งจะเกิดโทษพหุณาโดยใช้คำทำให้เกิดภาพและคำที่แสดงความรู้สึกในข้อความว่า "...มันลวงเขายามสองแฉะ นาคางลงพรางพรุ แลซาฟเจ้าหนาวทรวงหนัก" และใช้โวหารบุคลาธิษฐานว่า "อันในยามเช่นนี้ความที่ประจำใจมนุษย์ก็พลอยหวั่นสวาทความชั่วรู้สึกตัวกันขึ้นทำการ" ซึ่งเปรียบเทียบกับกิเลสในใจของคนที่กำลังจะก่อวินาศกรรมให้ทำความชั่ว ซึ่งการกล่าวเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกเหมือนว่าความชั่วนั้นมีตัวที่มีพลังอำนาจจะบันดาลให้คนทำชั่วได้จริง ประการที่สองคือรสนิยมอันเนื่องมาจากตัวนางเองซึ่งตอบถึงความว่า "...แกมแม่แรงสอญหอมระรื่น เนื้อเมื่อก็ดูจะมูมิอ ยังนับนทาเล่าก็ว่าววนอยู่ควายแววรัก เมงจะปูลูชนเห็นจะครองใจไปไม่ตลอด ถึงไม่ยอกชั่วก็จำเป็นทองชั่วแรงสอญทานจะตกเป็นมารยาซาฟเจ้าเสียก่อนวันคืนอันสมควร" ข้อความนี้เป็นการพูดโดยใช้โวหารอุกฤษณ์ ซึ่งทำให้ผู้ฟังหวัดความหวาดหวั่นคล้อยตามขึ้นเป็นลำดับ

ขอความตอน 4 จะเกิดอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชนและนางเองซึ่งตอบ โดยชี้ให้นางเห็นถึงผลที่ตนและนางกระทำในสิ่งที่เป็มมงคล ทำให้เทพคาเมศพรช่วยเกื้อหนุนให้เด็กสอดเข้ามาอยู่ด้วยกันได้ แล้วชี้ผลของการกระทำในทางตรงข้ามว่าเทพคาเมศพรจะบันดาลให้ได้รับความผิดหวังในวันหน้า ทอจากนั้นจึงขอให้นางร่วมมือกันรักษาความดีไว้โดยนอนหลับเสีย เพื่อป้องกันมิให้ตนเกิดกำเริบกิเลสจนเห็นยวรงค์ใจไม่ได้ ซึ่งจะทำให้ได้รับโทษจากผีเจ้านายในวัง หายสุกจะเกิดชุนางว่าตนกำลังจะสิ้นความอดทนแล้ว ซึ่งทำให้นางเองสอญเกิดความหวาดกลัวยิ่งขึ้นและยอมทำตามคำของจะเกิดทันที

การที่จะเกิดพูดกับนางเองสอญตามความข้างต้นก็เพราะต้องการให้นางเกิดความกลัวและรีบนอนหลับ เพื่อตนจะได้สอดเข้าไปพบกับกะละแมงสุมาตามที่ตั้งใจไว้ ทั้งนี้เพราะจะเกิดทราบอัชฌาตย์ของนางเองสอญว่ายอมไม่ปรารถนาจะประพฤติกินซึ่งสุกกอนหามาในนิคประเพณีเป็นแน่ และในสถานการณ์เช่นนี้จึงจำเป็นที่จะเกิดจะต้องกล่าวเช่นนั้นเพราะเป็นวิธีเดียวที่ใช้โดยลัทธิสุก ลีลาการพูดที่จะเกิดใช้ในตอนก็คือ ลีลาแบบละเมียดละไม มีการใช้ถ้อยคำสุภาพและเป็นกันเอง ใช้ถ้อยคำเฉพาะกับกาลเทศะ ตลอดจนใช้โวหารภาพพจน์มาช่วยในการ โน้มน้าวใจให้ปฏิบัติตาม

11. ตอนจะเกิดขอโทษละแม่จันทร์ช่วยสักตนออกจากน้ากาสาวพิศม์ เพื่อจะไต่ออกไป
ช่วยรบกับพวกอั้งยี่ที่กำลังล้อมเมืองทองอยู่ ซึ่งขณะนั้นพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็ไม่อาจเอาชนะข้าศึกได้
จันทร์เห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่และเกรงว่าจะเป็นโยบายจึงถามว่าจะเกิดอะไรขึ้นนางทนมหรือ จะเกิดจึง
เกลี้ยกลอนนาง ถึงความว่า

ข้าพเจ้าจะชี้โหน่งหานขึ้นสวรรค์หรือลงนรกนั้นทั้งความโหดแล้วจึงตัดสินเอาเอง
แลความโหดจะฟังกล่าวแก่กันระหว่างข้าพเจ้ากับจันทร์หานองหานนี้ เราบอมบักแถมแล
เหตุอันมากล่าวกันเป็นสำคัญ ส่วนความข้างสวรรค์นรกนั้น จะเชื่อเอาเป็นข้อหวังก็ขอเมื่อ
ไม่ขัดกับเหตุอันอื่น อันเราจะพิสูจน์ได้โดยความเห็น /

ประการหนึ่งของคัมภีร์นั้น บอมทั้งอยู่แต่ทางใจเป็นมูลแลกาสาวครองนั้นเพียงเสมอแต่ให้
เป็นเครื่องหมาย แลข้าพเจ้าถึงหากจะไต่ดวงคนนั้นก็ไมอาจดวงตัวเอง เพราะตัวนั้น
รู้ใจตัวอยู่ว่าจะรักความเป็นภิกษุหนึ่ใดเลย น้ำใจข้าพเจ้าครั้นถึงจันทร์หานี้ก็
สถานหนึ่ง แลมาแนบดินไคร้น ความอาชวาทคนก็เกิดเพราะเห็นชาวทองอยู่ภายใน
สถานหนึ่ง เหตุสองประการข้างกันนั้นเหมือนเสียงน้ที่เรียกใจตัวให้ออกจากองค์แห่งภิกษุ
เสีย / แต่ข้าพเจ้าคนมาพบนา ใจตัวพ้นจากฐานะบูมำเพื่อพรทมนแล้ว แยกกายยังพัน
ไปมิได้ เพราะเกรงอาชวาทพระเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าอาศัยกาสาวพิศม์ไต่ถามความคิดนั้นให้
บวชเพื่อจะรับอารมพระเจ้าอยู่หัวเสียชั่วระยะหนึ่งคอก ฉะนั้นมาขอว่าการลาสิกขาบท
ข้าพเจ้าจะทำได้โดยไมต้องประเพณีอย่างใด ก็ส่วนใหญ่ในข้อที่ใจตัวปรารถนาจะสึกนั้น
หาขัดไม่ นองหานอย่าแคลงว่าแม่ช่วยเปลื้องมาแล้ว ข้าพเจ้าจะยังไม่พ้นจากความเป็น
พระเลย บุคคลจำพวกที่โหดจืดถูกขอย้อแล้ว หากใจหานยังไม่หลุดไปจากมุ้งเพศสมณะนั้น
ทางหากเล่า ความเป็นภิกษุจึงคงเหมือนยังครองอยู่ครของค แต่ความที่ข้าพเจ้าจะชี้แจง
นี้ทั้งข้อยอยู่แล้วว่าเนื้อแท้แล้วจะเกิดยังครองเพศภิกษุก็เพียงหาญขึ้นเห็นกาสาวมีเป็น
เครื่องหมายแลรักชวายนัยทั้งปวงแรง ก็เพราะปรารถนาจะใหญ่โตไม่แจ้งความจริงใจ
อย่าเห็นตัวเป็นมูลละเมิดวินัยทำศาสนาให้เสื่อมลงเสีย จึงเมื่อใดจะได้โอกาสเปลื้อง
เครื่องหมายคือกาสาวพิศม์ออกจากกาย โดยอย่าให้มีโทษ แต่พระเจ้าทองอยู่แล้วก็จะ
ปรารถนาหนัก แลโอกาสนั้นก็ทั้งใคร่เมื่อใดนอกถ่วงนางผู้พระเจ้าอยู่หัวเอง /

แม่เอ๋ย อันแผ่นดินทองอุเมศวรว่าปัจจุบันจันทราจะมีไซ้เจ้าของ แทนองหนาก็
 ยังชื่อว่ากำเนิดนอกเจ้าของทองอุเมศวรจันทราเช่นกัน หากจันทราเป็นสตรีทอสิหิ
 ที่สมควรจะครองราชย์จึงตกไปถึงจันทราเสียละนั้น เมื่อทะเลแม่ทานจะสาธยายสิ่งใด
 ไ้ปรากฏว่าสิ่งนั้นหาโดยรักของอุปัชฌาย์แล้ว ใครใดจะกล้ายืนหน้ามาทำหิทะเลแม่
 เจ้าของอุเมศวรนี้ใด / ก็แหละการจะให้ข้าพเจ้าได้สักออกเป็นเอาราชการของอนัน
 แพนพันทิพของหนายอเอาองค์เจ้าข้าพเจ้าออกสืบแล้วรีบแล่นไปยังพระเจาอุหัว
 บอกความว่า จันทราไซ้หาเมสืบความจากข้าพเจ้าฉัน ข้าพเจ้ามิได้เปิดปากให้
 กนแต่ยืนบ้นอยู่ว่าการจะเอาชัยแก่องค์นั้นหากสักแล้วออกไปรบไม่ได้ชัยเหมือนปากก็
 ยินที่จะเอาศีรษะตัวเองเป็นเครื่องล้างความผิด เมื่อข้าพเจ้ายืนยืนนี้ปากคำทั้งนี้
 หนายอเกิดแก่เชื้อคณัทธิษะกุลเกี่ยวกับมังทราก็ร้อนใจใคร จะใดเห็นของอุเมศวร
 ทั้งนั้นจึงหมายใจจะสักพระไปสู่นายเอาเมืองนรก แต่ ณ เบื้องเมืองนรกนั้นเชื้อค
 ออกเมสืบยีนโขนประเสริฐไม้อาจหนาศึกษาการหาอา การคุกคามไว้อ่านาภัยของอุใด /
 ทะเลแม่ว่ากล่าวตามคำข้าพเจ้าแนบแล้ว พระเจาอุหัวของจะขึ้นแข็งปากแจ้งว่า
 สิ่งใดมิได้ดนักสืบไปเพราะฝ่ายข้าพเจ้ามิได้สักโดยพลการเอง หรือจะหันเข้าสาธยาย
 โหสณแก่ทะเลแม่ ทะเลแม่จะเวทีกก็จะเกรงฐานศักดิ์เสมอของอุแล้ว แลยังแม่ปรารภถึง
 การเห็นแผ่นดินทองอุเป็นส่วนเมสืบประกอบตัวอีกเล่า จึงทางเที่ยวที่เชื้อให้มังตรา
 ทำหิได้แก่ข้าพเจ้าทางหาการมิได้ปรึกษาเสียก่อน แก่ชื่อนี้เชื่อว่าจันทราของข้าพเจ้าจะอับจน
 หนทางแก่เสีย จึงยื่นเอาอาการมังตราเองว่าพระเจาอุหัวเป็นชายน้ำใจหาร เคยสัก
 แล้ว มาสาธยายความวิตกให้ทราบทั้งวางอุบายให้ทะเลแม่พาทางตามข้าพเจ้าทั้งนี้ ทะเลแม่
 ปัญญาหญิงก็กะเนว่าการคืบขันใหญ่หลวงมิรู้ว่าเป็นร้อนเพียงใด เมื่อถามเอาความจาก
 ข้าพเจ้าจะเกิดโมดนักแล้วทะเลแม่ก็มุ่งจะเอาให้สำเร็จประโยชน์ของเมืองทองอุเป็น
 หักทั้ง อย่างหนึ่งหนายออย่าอวดประจําเพศหญิงเสีย ก็โดยที่พาษาให้เอาให้หนักว่า
 มังตราไม่รู้จักคน ทะเลแม่ผู้ยอมเอาตัวลงไปสู่ไฟนรกก็โดยปรารภนาจะให้มังตรา
 สำเร็จประโยชน์เสกสมบัติเมืองทองอุเป็นสำคัญแล้ว พระเจาอุหัวของยังไม่เห็นความ
 ทั้งใจก็

4

5

6

จะเกิดเห็นจันทร์นึ่งกมหน้าควยความกังวลอย่างยิ่ง จึงกล่าวท้อไปว่า

หากข้าพเจ้าเป็นไม้ก็เหมือนไม้อื่นน้องทานใดเพียรทนน้ำมารุงกระทั่งลำต้นสร้าง
เห็นว่าไม่เน่าตายแน่แล้ว เบื้องโน้นข้าพเจ้าวัยเยาว์อยู่แต่ยังไม่เคยเข้าที่คัมภีร์ แต่
บัดนี้เข้าเครื่องฝึกหัดพระนี้ ความยากเมื่อถูกให้อยู่ในวังมั่งคั่งเป็นฉันทิโกก็แจ้งสิ้นแล้ว
ฉะนั้นเมื่อหน้าหรือจะกลายสอยอารมณ์ระอาให้เป็นนิคคิก แม่จันทร์นึ่งกมปรารถนาจะเห็น
ข้าพเจ้าใหญ่กลาครั้งนี้เป็นทีจะเอาราชการ เป็นบำเหน็จชอแล้ว อย่าอีกเอือนไม่เห็นควย

7

อุบายเฉย

ทะเลเมื่อนั้นเห็นควยกับจะเกิดที่กอดหัวนี้ไหวไม่ได้และพูดว่าจะเกิดเร็ดนางให้ทำการ
ทาง ๆ พิธวันขึ้นชอนทิกถล จะเกิดจึงกล่าวแก่นางว่า

จันทร์นึ่งกมเวลานี้เหมือนไม่ว่างใจกัน แลข้าพเจ้านั้นจะทำการใดก็มิได้คิดฟุ้งเฟื่อง
โดยไม่อาศัยฐาน ข้าพเจ้ากำหนดการใหญ่แต่โดยหิบบเอารฐานน้อย ๆ มาก่อรับกันเป็น
มูล แต่การผูกขมแขงเมืองอันฝ่ายเจ้าของเขารักษาแข็งแรง ไต่กำหนดดูทางรอมคอมแล้ว
ก็ยังสามารถเอาชนะได้ ครั้นนี้จะเอาชนะแต่เพียงชนะความคึกคักมังคธาบูเตียวเท่านั้น
น้องทานอย่าเกรงว่าข้าพเจ้าจะเล็งการโดยไม่คิดผลเสีย อันทางเสียมันข้าพเจ้า
คิดเอากะทั่งจะเวียนเกล้าแล้วมองมิได้ปะเฉย หรือแม่จะเกรงกรรมในข้อที่เกณฑ์
ให้พระสีกชอนนี้ แม่ทรวงให้ซึ่งแล้ว จะหาญใดเป็นฝ่ายทำบาปนั้นไม่มี /

8

เป็นทนต์ฝ่ายข้าพเจ้าทำการขินดีให้แม่ปลื้มองกาสาว่า ทั้งนี้ก็เห็นตัวว่ายังจะได้บุญ
เสียอีก ควยตัวสิริใจคิดว่าชั่วแล้ว มิพักจะเอาผ้าสีอันเป็นเครื่องหมายสำหรับคลุมคนนำใจ
อันประเสริฐเขามาคลุมใจสปรกแห่งทั่ว ฝ่ายทะเลเมื่อน้องทานคนชวยให้ข้าพเจ้า
สำเร็จในความปรารถนาอันนั้นเล่าก็อุปมาเหมือนว่าคนเดินทางผ่านภูผาส่งขาม ปะยา
กาสาว่าสำหรับหนึ่งตกอยู่ในน้ำทวนอันโสโครกแล้ว แลอุปมาสีกานั้นซึ่งเวรเอ็นทนแก่เครื่อง
ครองศิษยพระทะลาคค หอกไว้นานจะเหมือนกลืนทวน จึงเอ้อมไปหิบบยานั้นออกมาเสียจากที่
อันไม่สมควร บัดนี้จึงอุปมาให้ทั้งนี้แม่พิจารณาควยปัญญาล้วนแล้วยังเห็นว่า บาปจะพึงมีแต่
อุปมาสีกานั้นสถานใดเล่า

9

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดแสดงความรักของใจที่ไม่อาจสืกออกไปได้และอาจถึงเหตุผลที่นาง
เพื่อให้นางเกิดความเห็นใจ ดังนั้นเมื่อคิดจะสืกโดยไม่ถูกต้องตามประเพณีก็ไม่ใช่ว่าความรัก และ
กล่าวซ้ำอีกครั้งว่าความเป็นภิกษุอยู่ที่จิตใจ แต่การที่ตนครองจีวรอยู่ทุกวันนี้เป็นเพียงการลวงตาขึ้น
ว่ายังครองความเป็นภิกษุอยู่ แต่รอโอกาสที่จะเบี่ยงเครื่องนุ่งห่มภิกษุออกไปโดยไม่ทรงใครรับ
โทษจากพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ ซึ่งฉันตราเป็นญัตติที่จะทำการนี้ได้ ข้อความในตอนที่ 1 และ
ตอนที่ 2 เป็นการกล่าวถึงใจที่วุ่นวายเหตุผลที่สัมพันธ์กับความรู้สึกรักของจะเกิดซึ่งทำให้ฉันตราเกิดความ
เข้าใจ เห็นใจจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะข้อความที่ว่า "...แต่โอกาสนั้นทั้งใคร่เมื่อใดนอกกว่านาง
ผู้พระเจ้าอยู่หัว" นั้น ทำให้ฉันตราเกิดความรูสึกว่านางเป็นทั้งเจ้าของจะเกิดและเป็นผู้ที่
แก้ไขสถานการณ์ที่หน้าอภิกขุให้คลี่คลายลงได้จึงทำให้จิตใจเกิดความไม่เอียงเอนอยากช่วยเหลือจะเกิดยิ่งขึ้น

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดกล่าวถึงใจฉันตราด้วยการกระทำให้นางสำนักถึงสิทธิในบ้านเมือง
ในฐานะที่นางเป็นเชื้อเนื้อเชื้อไขของพระเจ้าทองกองก้อนแรกเช่นเดียวกับมังฆรวา พร้อมทั้งชี้แนะว่าถ้า
นางจะทำหน้าที่รักษานบ้านเมืองซึ่งนางก็มีสิทธิ์เป็นเจ้าของควยหนึ่งก็ยอมทำได้โดยไม่มีใครกล้ามาตำหนิ
การที่จะเกิดกล่าวเช่นนั้นเป็นการนำข้อเท็จจริงขึ้นมาอ้างซึ่งทำให้ทะเลาะแม่ไม่อาจโต้แย้งได้

ข้อความตอนที่ 5 จะเกิดบอกวิธีการที่จะทำให้ตนไต่ออกศึก โดยให้ฉันตราเป็นสื่อนำความ
ทั้งใจของตนไปแจ้งแก่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ ในลักษณะของการหาข่าวว่าตนไม่ยอมบอกอุบายที่จะเอา
ชนะข้าศึก แต่ยืนยันว่าถ้าออกไปรบแล้วเอาชนะข้าศึกไม่ได้ก็ยินดีเอาศีรษะเป็นประกัน ซึ่งวิธีนี้เป็น
การขู่ขู่ให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ทำตามข้อเสนอของตน และกล่าวถึงความตั้งใจในส่วนของฉันตราเอง
ว่านางเห็นตนยืนยงเช่นนั้น ในฐานะที่เป็นเชื้อสายกษัตริย์จึงต้องเห็นแก่ประโยชน์ของเมืองทองอยู่ยิ่งกว่า
เกรงกลัวบาปจึงสืกพระเจ้าเสียและยอมไปรับบาปในเมืองนรกในโลกหน้า เพราะปัจจุบันไม่อาจทนดู
เมืองทองอยู่ถูกข้าศึกคุกคามได้

ข้อความตอนที่ 6 เมื่อจะเกิดแนะนำวิธีการทุกให้แก่ฉันตราแล้ว จึงสรุปว่านางทำตาม
คำแนะนำของตนแล้ว พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็จะอภัยโทษทางที่จะเอาความผิดแก่ตนอีกต่อไป แต่
ฉันตราก็จะถูกตำหนิว่าทำการ โดยพลการ ซึ่งจะเกิดก็ไต่แนะนำการทุกต่อไปประเด็นนี้ว่าพระเจ้า
ตะเบงชเวตตี้เองเป็นต้นเหตุทำให้เหตุการณ์ดำเนินไปเช่นนั้น และเตือนให้ทะเลาะแม่เข้ามาหาหญิง
เขาช่วยพร้อมทั้งให้คำพิพากษาพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ไม่เห็นความตั้งใจจริงของนาง การที่จะเกิดแนะนำ

นางทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้นางเกิดความมั่นใจในสิ่งที่นางจะกระทำมากยิ่งขึ้น แต่นางก็ยังแสดงความกังวลอยู่ในสีหน้า จะเกิดจึงเปลี่ยนสีอาการทุกใหม่

ข้อความตอนที่ 7 จะเกิดโคใช้โหวหนอขึ้นมา ท่อเนื่องไปกับโหวหนอพูดว่าตนเหมือนกันไม่ให้ทะเลาะแหมเป็นบุญบำรุงเลี้ยงจนงอกงามแล้วอะไรจึงไม่คิดบำรุงต่อไปให้แตกกิ่งก้านสาขาให้มากขึ้น แล้วจะเกิดก็แสดงความสำคัญในความนิยพลากแก่ครั้งเบาว่าของท่งซึ่งเป็นบทเรียนทำให้ระวังตัวไม่ให้ทำผิดอีก ฝ่ายจันทราหังจะเกิดก็พูดมาทั้งหมดก็เห็นคล้ายกันแต่ก็ยังกลางแกลงในความลึกของจะเกิดก็อยู่

ข้อความตอนที่ 8 จะเกิดคิดว่าจันทราไม่ไว้ใจตนจึงกล่าวชี้แจงว่าเมื่อตนคิดจะทำการใหญ่ครั้งใดก็จะอาศัยส่วนย่อย ๆ มาประกอบกัน และโคใช้วิธีโต้ให้เรียกว่า มากหรือน้อย โขยกกล่าวว่า "แต่การบุขแย้งเมืองอันฝ่ายเจ้าของเขารักหาแข่งขัน โทกำหนดครุทางรอบคอบแล้วก็ยังจะสามารถเอาชนะได้ ครั้นนี้จะเอาชนะแต่เพียงความคึกคักมาแต่เพียงเท่านั้น มองหานอย่าเกรงวาทสพเจ้าจะเล็งการโดยไม่คิดละเอียด อันทางเสียนั้นข้าพเจ้าก็คิดเอาหนะ หังจะเวียนเกล้าแถมมองแถมมิได้ปะเลย"

ข้อความตอนที่ 9 จะเกิดโดยประเพณีที่จันทราเกรงกลัวบาปขึ้นมาชี้แจงโดยทุกหังในส่วนของตนเองและในส่วนของนาง ในส่วนท่งจะเกิดก็กล่าวถึงผลของการกระทำในค่านี คือการที่ตนให้ทะเลาะแหมเป็นองศาสาหัสสักรัไม่ไช่บาปแต่กลับเป็นบุญเพราะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ในส่วนของจันทราหังจะเกิดโคใช้วิธีขึ้นมา โดยสมมุติเหตุการณ์ในห่านองเดียวกับมาเทียบว่าการกระทำของนางก็เหมือนการช่วยเก็บองศาสาหัสสักรัชจากอันโสโครก ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ในตอนนั้นการใช้ภาษาบรรยายแทนคำในคำกล่าวที่ว่า "...กลัวกลัวสิริใจกลัวว่าชั่วแล้ว มิพักจะเอาเข้าอันเป็นเครื่องหมายสำหรับคลุมคน อันน้ำไฟประเสริฐ เขามาคลุมใจสกปรกแห่งทั่ว"

ข้อความตอนที่ 10 จะเกิดกล่าวปลุกปลอบจันทราให้คลายความหวั่นกลัวด้วยวิธีพูดว่า "...มรณันเป็นหน้ากลัวจริงแล้ว แต่จันทราหังยังจะมีที่โคที่หน้ากลัวหรือถ้านองห่านจะตกไปอยู่พร้อมกับข้าพเจ้า" ซึ่งเป็นการโน้มน้าวใจโดยใช้อานุภาพของความรักมาเป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 11 จะเกิดกระตุนเตือนให้จันทราระลึกถึงสถานการณ์ของนางในฐานะที่เป็นลูกหลวงของเมืองทองฮู พร้อมทั้งแนะนำนางควรถือเอาการกระทำครั้งนี้เป็นการตอบแทนคุณของแผ่นดิน และปลอบให้คลายความวิตกกังวลว่าจะได้รับความเดือดร้อนใจเพราะมั่งคธา

ข้อความตอนที่ 12 จะเกิดให้คำสัทว่าถ้าได้ออกศึกแล้วไม่ท่ายเสียก่อนก็จะนำชัยชนะ มาสู่ชาวทองอุ และกล่าวแสดงความน้อยใจที่ท้อแทนชาวทองอุท่ายเพื่อราชวงศ์เมงกะนิโยว่า จันทราไม่คิดช่วยตนแล้วจะไม่เห็นแก่ชาวทองอุท่ายไปบ้างหรือ ซึ่งเป็นการขอร้องให้ทะเลาะแม่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จันทราฟังจะเกิดเกลียดล่อม ก็เห็นจริงและยอมช่วยศึกจะเกิดออกจาก การเป็นพระภิกษุแทนที่จะเกิดขอร้อง

จะเกิดเกลียดล่อมจันทราครั้งนี้ก็เพื่อให้นางยอมช่วยศึกทนออกจากการเป็นภิกษุ เพราะจะเกิด เห็นว่าทะเลาะแม่เป็นเหตุที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำกันนี้ เนื่องจากทะเลาะแม่เป็นพระที่นางองค์เดียวซึ่ง พระเจ้าทะเลาะเบาะแว้งที่รักและเกรงใจยอมไม่กล้าทำสิ่งใดรุนแรงทอนาง และทะเลาะแม่ก็เป็นคนรักและเป็น ผู้ให้ความอุปถัมภ์มาตลอดก็มีความปรารถนาที่จะช่วยตนอยู่แล้ว และที่สำคัญนางยอมท้อ เห็นแก่ประโยชน์ของบ้านเมืองเหนือสิ่งอื่นใด การท้อในครั้งนี้จะเกิดได้ใช้การท้อแบบชักแม่น้ำทั้งห้า คือท้อใจให้เหตุผล โหวตและแรงจูงใจทาง ๆ มาโน่นวโน้น การท้อในตอนนี้จะเกิดใช้วิธีการท้อ แบบสละสลวย สลับกับวิธีการท้อแบบเรื้อรัง และในตอนท้ายใช้วิธีการท้อแบบทงอำนาจ ซึ่งท้ายที่สุด ทะเลาะแม่ก็ยอมปฏิบัติตามที่เกิดขอร้อง

12. ตอนจะเกิดเห็นจะออกรบกับกองทัพองวะที่ประชิดเมืองทองอุก่อนเคลื่อนพล จะเกิดได้เรียกนายทหารตัวนาเฉพาะประชุมพร้อมกัน แล้วกล่าวปลุกใจนายทหาร เหล่านั้นถึงความว่า

ทั้งแก้วมีศัสมชาติทองอุ แลบรรดาหัวหน้าออกสงครามนั้น หากนลาการรบของวันใด ล่วงมาจะเป็นประการใด เป็นทนายทองทั้งค่ายนอกเข้ามาในกำแพงเมืองก็ดี หรือทองอุย เข้าเมืองในสองครั้งก็ออกรบอีกดี ผลเหล่านี้ทองทั้งลุ่มเสีย เพราะบัดนี้ทอง ทั้งหลายท่านใดมาอยู่ใกล้ความปกป้องของนายทัพหนึ่ง อันเคยทำชัยให้แก่ทองอุ ณ หุบ เมืองแปรและชายแดนเมาะทะมะโหมมาแล้ว / เชิญท่านจงแลไป พงษ์เหลือรูปบุ๋นพ่อน อันเป็นเครื่องหมายประจำตัวข้าพเจ้า เครื่องหมายอันปรากฏในธงนี้มาทว่าจะเป็น สิ่งหาวิญญูไม่ ทั้งคุณนาจะเป็นของสำคัญสำหรับมนุษย์บัณฑิตท่านก็ดี แก่งนี้ เพราะท่านไม่เคยเป็นทหารอยู่ในภูมิจาชาพเจ้า หากท่านเป็นทหารอื่นข้าพเจ้าเคยนำ กุญแจของท้าวทองอุยของหนุญโศก ณ เมืองแปรบัดนี้แล้ว เมื่อโคทหารทองอุกองนั้น

1

2

ยืนอยู่ใต้มุขประตูนี้ ไม่มีคนใดจะกริ่งเกรงภัยเลย แต่ข้อนี้จะจริงเท็จฉันใด ครุ่นหนึ่งไปถึง
 2 ทรบแล้ว เหล่าทหารที่เข้ามาข้างในข้างหน้าจะโคเห็นเอง / ที่ท่านทั้งหลายเอ๋ย ท่านอย่า
 โคคิดคร้ามขามเกรงว่าข้าศึกนี้ไม่เคยแพเราเลย ข้าศึกของอุมีนั้นไม่เคยแพ้ก็จริงแล้ว
 แต่ไรจะไม่รู้จักแพ้แล้ว ครั้นข้าศึกจะแพ้ก็ครั้งนี้ ทหารของอุมีจะออกรบครั้งนั้นภายหลังกว่า
 3 ทุกครั้งที่ออกมาเพราะข้าพเจ้าจะเห็นว่าไม่มีการออกรบครั้งใดที่พวกท่านจะมั่นใจเหมือน
 ประการหนึ่งเล่า ครั้นท่านจะโคนำทัพหักเวื่อนางแห่งเขาบ่อยกว่าที่รักจะเห็นชัย
 โคแก้ทหารของอุมี ข้าพเจ้าขอเชิญเพื่อนออกมาร่วมบุพการีประณามือ แลกระทำพิธีฐาน
 ในใจฉัน ในอันจะรบเพื่อพระมหाराษฎร์เมงกะบินโยหนึ่ง รบเพื่อวงศ์สกุลของตัวท่าน
 4 หนึ่ง รบเพื่อบ้านมิตรหนึ่ง รวมทั้งรบให้ศาสนาแสงธรรมของเราชาวทองอุ
 เอย์ ออกบุพแล้ว หนามาหน้าข้างท่านจะเห็นศึกเหมือนหรือศึกใด ข้อนี้ไรเรื่อง
 ที่ท่านจะพึงไขความสังเกตุเห็นที่ข้อนี้ที่หนามาหน้าข้างท่านจะมุ่งไป จงละให้ข้าพเจ้า
 บุเรงนองเป็นคนนำข้างศึกประทัมของเหลือรูปยงพอนเห็นถนัดทุกไปทางโคทหารของอุ
 เอย์ ท่านจงสาบานเสียว่าจะตามพิทไปไม่ขอถละเชนกันแล้วข้าพเจ้าจะให้คำมั่นไว้
 5 ทอท่านอย่างหนึ่งว่า แผนข้างตัวของข้าพเจ้าตลอดมาจากตำแหน่งข้างหน้า โดยเกรง
 อารุชข้าศึกจึงถอยมาปะปนเอาทหารเราเป็นได้กำบังแล้ว เมื่อนั้นอารุชท่านในมือ จงใช้
 ประหารข้าพเจ้าเสีย เพราะคนชลาคนนั้นจะยอมให้เป็นนายทัพแห่งท่าน รังแกจะเสีย
 ศักดิ์ของทหารของอุ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2638 - 2640)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดโคกล่าวหาความถึงสถานการณ์และผลของการรบกับอังวะที่
 ยามา และทองอุเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำมาตลอดว่าเป็นสิ่งที่ทหารเหล่านั้นจะต้องเสีย ซึ่งเป็น
 การปลอบประโลมนำใจให้คลายความท้อแท้แล้วจึงปลุกใจโดยสร้างความเชื่อมั่นในตัวของท่าน
 คนใหม่ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ โดยอ้างถึงชัยชนะในการรบที่เมืองแปร์มาเป็นหลักฐาน

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดขึ้นชวนให้เหล่าทหารมองดูของประจำตัวของตน พร้อมทั้งทุกโฉมหน้าใจ
 ในทหาร เกิดความศรัทธาโดยกล่าวว่า ชนนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของทหารของอุมาแล้วครั้งหนึ่ง
 และอ้างถึงเหล่าทหารของอุที่เคยร่วมรบกับตน ณ สมรภูมิเมืองแปร์ว่าเมื่ออยู่ภายใต้การนำของตนแล้ว

ไม่มีผู้ใดเกรงกลัวข้าศึกเลย จากนั้นจะเกิดกึกโก่งสร้างความกระหายใคร่รู้ให้เกิดขึ้นโดยกล่าวว่า "...แต่ตอนนี้จริงเท็จฉันไม่รู้อะไรเลย ฉันหนึ่งไปถึงที่รบแล้ว เหล่าทหารที่ยืนมาในข้างอยู่ข้างหนึ่งนั้นจะได้เห็นเอง" ซึ่งเป็นการใช้ความอยากรู้อยากเห็น เป็นแรงจูงใจให้ทหาร เกิดความกระตือรือร้น

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการกล่าวบำรุงขวัญให้ทหารคลายความหวั่นเกรงข้าศึก และให้ความหวังว่าการรบในครั้งนั้นข้าศึกจะต้องเป็นฝ่ายแพ้และเมื่อเหล่าทหารแสดงอาการราเริงขึ้น จะเกิดจึงกล่าวสัพทปโยกว่าการรบครั้งนี้ทหาร จะมีความมั่นใจกว่าทุกครั้ง ด้วยตนจะเอาชีวิต ออกเป็นเดิมพันเพื่อให้ทหารของอุไคชัยชนะ ท่อจากนั้นจึงกล่าวเชิญชวนให้เหล่าทหารรวมพลัง จิตให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันโดยกล่าวว่า "บัดนี้ข้าพเจ้าขอเชิญชวนออกรวมบุพพณภูมิประเดมิอ และกระทำอธิษฐานในจิตมั่นในอันจะรบเพื่อพระมหากษัตริย์แห่งเมกะอินโยหนึ่ง รบเพื่อวงศ์สกุลของ ข้าพเจ้าหนึ่ง รบเพื่อบ้านเมืองหนึ่ง รวมทั้งรบให้ศาสนาแลสงฆ์ของเราราชวงศ์ของอุ" ซึ่งจะเกิดการใช้การ ข้ำ คำขึ้นต้นวธิ้อย่างต่อเนื่องกัน ซึ่งเป็นกลวิธีในการเร้าใจทหารให้อีกเข้ม ผนะเกี่ยวกับภักดี ใจ ความต้องการที่จะผูกพันกับสถาบันเป็นแรงจูงใจด้วย ในตอนนั้นการใช้ภาษาบรรยายแทนคำใน ความว่า "ครั้งนี้ท่านจะโค่นายข้าศึกเรือนร่างแห่งเขาบอกว่าข้าศึกจะเห็นชัยโค่นทหารของอุ"

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดไปประกาศแก่เหล่าทหารว่าตนจะเป็นผู้นำทหาร เข้าสู่สนามรบ และให้ทหารให้สัตย์ว่าจะตามติดตนไปอย่างไม่วางมือ พร้อมทั้งให้คำมั่นสัญญาว่าตนแสดงความ ซื่อสัตย์โดยเอาทหาร เป็นที่กำบังก็ให้ทหารฆ่าตนเสียเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของทหาร ของอุไว้ การกล่าว เจเนนเป็นการสะท้อนให้เหล่าทหาร เห็นว่าจะเกิดนั้นเป็นแม่ทัพที่ดี มีคุณธรรมคือความกล้าหาญและ พร้อมที่จะเสียสละชีวิตของตน ซึ่งทำให้ทหาร เกิดความศรัทธา เชื่อถือ และมีกำลังใจในการต่อสู้ เอาชนะข้าศึก

ในการพูดปลุกใจครั้งนี้จะใช้คำสรรพนามที่ทำให้เหล่าทหาร เกิดความรู้สึกว่าทุกคนเป็น เสมือนพี่น้อง และเป็นเพื่อนตายซึ่งกันและกันโดยใช้คำว่า พี่น้องทั้งหลาย พี่นางทั้งหลายเอ๋ย เพื่อน ออกรวมบุพพณภูมิ ซึ่งเป็นการ สร้างความเป็นกันเองและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในหมู่ทหาร ฝ่ายทหาร ของอุให้ฟังจะเกิดกล่าวปลุกใจให้เกิดขวัญและกำลังใจในการที่จะออกศึกถวญหน้ากัน

การที่จะเกิดพูดปลุกใจทหารก็เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจเพราะจะเกิดรู้ว่าทหาร เหล่านี้ เคยออกไปปะทะฝีมือกับข้าศึกมาก่อนแล้วและเป็นฝ่ายถอยมาทุกครั้ง ดังนั้นย่อมต้องรู้สึกหุดหอยหรือ เกรงฝีมือข้าศึกอยู่บ้าง จึงพูดปลุกใจให้ทหารมีความกล้าหาญพร้อมที่จะเป็นผู้นำทหารที่ดี

เสียก่อน โดยใช้อาการทุกแบบโอ้อ่า สง่าผ่าเผย มีลักษณะเร้าใจให้อีกเพิ่มคำถามโดยใช้อุบายคำ
ที่หนักแน่นและชวนให้ใจเร้า

13. ก่อนที่จะเกิดจะเข้าที่ค่ายนางสาวก็โดยจะไขกองทัพร้างที่ตนเป็นผู้นำเข้าหาค่าย
เพื่อให้ทัพหลวงซึ่งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เป็นมัญญการพยุพการเข้าไปได้ ซึ่งเป็นการรบที่กองอาศัย
ความกล้าหาญและเสียสละของบรรดานายซางเป็นจำนวนมาก จะเกิดจึงกล่าวปลุกใจนายซางเหล่านั้น
ถึงความมา

แต่เวลาแสงเงาปรากฏให้เห็นวันนี้ เพศคารักษาเมืองทองอุปราธนาศพนายซาง
ชาวทองอุไม่ยอมกว่า 200 ศพ สำหรับเป็นเครื่องบูชาชัยของทองอุเองนั้น ห่านที่ทอง
หังหลายยังจะแจงอยู่แล้วหรือ / ข้าพเจ้าเอาความตายอันมิใช่เรื่องมงคลขึ้นมากล่าว
ในยามมงคลใกล้จะเกิดทั้งนี้ ก็เพราะโดยความจริงสถานหนึ่งและอีกสถานหนึ่ง
ปรารภนาสาแก่ใจให้เป็นแบบอย่างไปเบื้องหน้าว่า อันชัยของทหาร เมืองทองอุนั้น มิได้
อยู่ที่โชคเคราะห์หาค่ายความมงคลประการใดเลย เนื้อแห่งชัยอยู่ที่ทหารทองอุเข้าใจ
มีกันนัก มากกว่าเอาชีวิตออกทุ่มเพื่อแลกให้ได้รับจึงได้แล้วก็มีคิดเสียกายเลย /
นายซางทั้งหลายจงฟังสิ่งอันมงคลที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ ครั้นตอสาขาวเราได้
ชัยชนะแล้ว ห่านจะได้อีกการโหมทัตศึกครั้งนี้ไว้แล้วอวดบุญพรหลานสืบไป แต่
อีกสักหนึ่งแล้ว พณพยานจะทองเขารบประชิดแย่งค่ายนางสาวก็ / อนึ่งซึ่งข้าพเจ้า
ประมาณชีวิตนายซางว่าจะเสียสัก 200 นั้นก็เพราะการเข้าศึกครั้งนี้เป็นการเร็ว
เหล่าคนจำทองแล่นพักเกียวก่อนให้ใคร่ค่ายฝ่ายโน้น อย่าให้ข้าศึกทั่วทั้งสี่ซิมมอดนักได้
ฉะนั้นนายซางทั่วไทหอไม่อาจบังคับพาหนะในทุ่งไปสุคี่เท่า แล้ววิ่งรอกอยู่ทางซางหลัง
เพื่อนแล้ว จะได้อันตรายทอสนุชาติกอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งอักษาศัยพระเจ้า
ตะเบงชเวตตี้เจ้าอยู่หัวทองอุนั้น โปรดให้หุ้มเลี้ยงแถมแกว่นทหารบุกล่า กระนั้นทหาร
ทองอุที่รอกทัพรามเกรงข้าศึกก็ คนสองจำพวกนี้ องค์พระเจ้าอยู่หัวอันพยุพการเข้าไป
ในกองหลวงจะให้นายซางซางเคียงข้างหนึ่งยังเสียด้วยชนกุญแจด้วยกันอีก ขาณกรรจ์
ทองอุมีใจซาลกแล้วจะอยู่ในเสียเลือกบุกล่าไปโย (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 :

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดชีวิตสร้างดวงใจให้เกิดขึ้นในหมู่นักรบที่จะออกรบ โดยกล่าวแบบอุปมาว่า "แต่เหล่าแสงเงาปรากฏให้เห็นวันนี้ เทพคาร์ทิกาเมืองทองอุปราถนา ศพนางชาวทองอุไม่น้อยกว่าสองร้อยศพ สำหรับเป็นเครื่องราชัยของทองอุเองนั้น ห่านทองทั้งหลายยังจะแจจอยู่แล้วหรือ" ซึ่งเหล่าทหารโคทั้งจะเกิดทุกข์นั้นก็พากันลงใจและทุกข์กัน

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดเห็นภิกษุของทหารจึงจะแจ้งว่าการที่ตนทุกข์ความตายในเวลานี้ก็เพราะเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นจริงประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเพื่อให้เป็นแบบอย่างต่อไปว่าชัยชนะของทหารทองอุมีอยู่ที่ไหนจากสาเหตุของทหารเพียงประการเดียวไม่เกี่ยวกับความเชื่อใด ๆ การกล่าวเช่นนี้ก็เพื่อให้ทหารตระหนักในการกระทำของตนและเห็นเมตตาที่จะรับสถานการณ์ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง และจะเกิดปลุกใจทหาร โดยใช้การอุทิศตน มาเป็นแรงจูงใจถึงความว่า "...มาขอเอาชีวิตออกมายุ่งเพื่อแลกให้โครับงูโคแล้วก็มีคึกเสียดายเลย"

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดให้กำลังใจทหารโดยใช้วิธีกล่าวให้คิดว่าทหารทองอุทองเป็นฝ่ายได้ชัยชนะ และจะได้นำชัยชนะไปเล่าให้บุตรหลานฟังต่อไปซึ่งเป็นการใช้ "การไปสัมฤทธิ์" มาเป็นแรงจูงใจให้อีกเพิ่ม

ข้อความตอนที่ 4 เมื่อกล่าวปลุกใจให้กล้าหาญแล้วจึงจะแจ้งแผนการที่จะเข้าที่ค่ายนางสาวคีว่าต้องใช้ความรวดเร็วบุกทะลวงเข้าไป และเชื่อว่าใคร่หากก็จะคงตายด้วยชนะของข้าศึก หรือไม่ก็ชนะของทหารทองอุในกองทัพล่วงที่หนุนตามมา การกล่าวเช่นนี้ขอมหาให้ทหารตระหนักว่าไม่มีทางเลือกอื่นใดที่จะรอดชีวิตได้นอกจากจะบุกทะลวงเข้าเอาชัยชนะจากข้าศึกเพียงประการเดียว เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ทำให้เหล่าทหารสิ้นความครั่นคร้ามศัตรูและตัดความอ้อแอ้ในชีวิตของโค

การที่จะเกิดกล่าวปลุกใจทหารถึงความข้างต้นก็เพื่อให้บรรดาทหารทองอุเกิดน้ำใจเห็นเมตตาพร้อมที่จะเข้าประจัญกับศัตรูอย่างไม่เสียดายชีวิต ในการปลุกใจจะเกิดก็โดยกล่าวถึงความตายโดยตลอด เพราะตระหนักถึงธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ว่า ย่อมมีความรักตัวกลัวตายทุกคน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องขจัดความรู้สึกนี้ออกจากใจของทหารทุกคนโดยทุกใ้ปลงใจในความตายเสียก่อน ด้วยการใช้อุบายการพูดแบบทรงอำนาจ ซึ่งโดยลึกลับก็คาคำหมายเพราะบรรดาทหารต่างก็เข้าใจใจด้วยกัน

14. ตอนจะเกิดลอบเข้าไปพบจันทร์มาและหูกอนวอนให้ยอมรับกุสุมา แต่จันทร์หาใจไม่ได้และในใจจะเกิดกลัวกับกุสุมา จะเกิดกลับแสดงอาการอ้อแอ้งนางจึงโกรธและหูกยั่วโทษต่าง ๆ

จนจะได้รู้สึกโกรธขึ้นมาบ้าง นางเกรงว่าจะเกิดจะแสดงความว่าฉันได้รับความเดือดร้อน ดังนั้น จึงลบท้าแข็งขันลง จะเกิดจึงกล่าวทอไปทั้งความว่า

ข้าพเจ้าก็มิขานของทานแล้วสุดหามอย่าให้ใจ จันทราแม่เคืองข้าพเจ้าจริงแล้ว
แต่เนือแท้ก็รู้ว่าความอาลัยไม่สิ้นเสียเลย เว้นไว้แต่เมื่อทุกข์ก็ควรวราใจของทานก็
ทำเหมือนแกล้งจะทอดละเอาะเอา ทอครั้งนี้ข้าพเจ้าทรมนทุกข์หนักนั้นแล้วฝ่ายทานจึงได้
นอนเข้ามาปลอบมาบ้าง วานทานปลอบเอาให้ตลอด ทอฟังปลาเมื่อสิ้นความทอน แม่จะ
กลับโกรธก็สมควรอยู่ ทูจว่าแม่จะให้ทัตกุสุมามะอีก ครั้นข้าพเจ้าจึงก็โกรธเอาทอนจะ
เทียมเคืองความ / หึงงอนเป็นปรารภนออย่างที่สองรองจากจันทรา นั้น หึง
ข้าพเจ้ายืนยันว่าแน่นอนเป็นคำทนายอยู่ แท้จริงก็ทอทั้งแล้ว จะให้ละสองเสีย ของที่จะ
คือมณูญย์ไข่มุกไม่ปราศจากวิญญูณาตมาทว่าข้าพเจ้าจะไม่สงสารตัวก็อดสงสารนางที่
ถูกละเสียมิได้เลย นอของทานอยู่ในอาการสงมยาควนโกรธให้ข้าพเจ้าใจเสียแรง
ความไม่ไ้สักก่อน หรือทอทั้งว่าข้าพเจ้าไม่อาจจะฝ่ายโน้น จันทราทานอกโกรธมิได้แล้ว
เพื่อที่จะให้ทานสบายใจ ข้าพเจ้าจะให้คำมั่นว่า แม่แน่นอนสงมยทั้งสิ้นความแล้ว ยัง
จงใจจะให้ข้าพเจ้าทัตสัมพันธนางนั้นอยู่เช่นเดิมอีก ข้าพเจ้าจะเกิดก็จักถือค่านองทาน
เป็นสำคัญนิตหนึ่งไม่ของแฉะกับทะเลแม่เมืองแปรอีกสืบไป / เมื่อข้าพเจ้ากล่าวแล้วว่า
สิ่งที่จันทราบังคับโดยอ้อมจะให้ละนางนั้นไว้สิ่งอันไม่มีวิญญูณาต

เป็นทณข้างหนึ่งคือนองทาน อีกข้างหนึ่งคือกองสุวรรณ ข้าพเจ้าประมาณจันทรา
ทานสูงกว่าสิ่งทั้งปวงแล้ว แลเลือกเอานองทานไม่เลือกเอาทองคำทั้งนี้ ทอปราศจากชีวิต
ก็ไม่ว่าจักครวญ แท้ก็ทอข้างหนึ่งคนเลือกข้างหนึ่งก็คนคู่กัน ข้าพเจ้าจะข้างหนึ่งมาสู่
ข้างหนึ่ง ฝ่ายที่ทอจะหรือจะไม่ก็อดครวญ / จันทราเออ ทานนั้นข้าคนทั้งปวงก็กลัวสัก
ว่าอักษาศัยงามแลการุณยคน นอของทานเอาใจตัวไปครอบนางผู้นั้นเด็ก ความโหมนัส
อีกฝ่ายเป็นฉันใดจะเอาออกเอง หากเคราะห์นี้ให้ตกแก่ตัวนองทาน เมื่อข้าพเจ้าใจชั่ว
ลืมอุปการคุณจันทราเสีย แลจะไปไปสวาทนางโน้น จันทราอยู่เบื้องหลังแม่คงไม่รอให้
ความโหมนัสทรมาณตาย เห็นจะฆ่าตัวตายเพราะความแค้นคอก มีหน้าทางโน้นจะซ้ำยิ่งกว่า
ถ้าจันทราจะซ้ำ เพราะคำคนยอมโจษกรจะนอนอยู่ว่า กุสุมาสรางยัวเดิมโดยนิยเมข้าพเจ้า

นางนั้นเป็นคนชั่วในสายทศนทั้งปวงสถานหนึ่ง ชั่วในอักษาศัพทระอักษร เทวีแปรรักเรข
 ภิรมสถานหนึ่ง ทกว่าสิ่งใดที่ชั่วนางนั้นก็ชั่วทุกสิ่ง แลหวังบิณฑาเจ้าเป็นเครื่อง
 แกล้งประการเกี้ยว ขาเจ้าเป็นหลักใหญ่แลหลักสุดท้ายที่เหลือให้กุสุมาภัยแล้ว
 ขาเจ้าจำกัเพราะทองอยู่ในคำจันทร์หาเล่า นางโน่นหรือจะรอหรือทง ราชวงศ์
 หงสาวกัชั่วจะหยาม คนทั้งหลายจะเบียดว่ากุสุมาคนชั่วที่ชั่วหนิไม่ทนเวระชั่วมาขึ้นชม
 ทวัญ ทรันชูลลับละหันทักเห็นสมน้ำหน้าทศรมสนองกรรม / อนาถหนอไชขาเจ้า
 ยกของ ชั่วที่นั้นกุสุมาก็เกิดมาในฐานะลูกกษัตริย์แล้วนำใจนางยอมอยู่สูงโดยใค้อม
 ทมรอยบุญ เมื่อการเปลี่ยนไปรูปนี้ยานิความางจะทนอยู่หน้าคนใด แลทั้งที่นางหนีทาย
 แลวันก็ยังไม่เวทนาที่ขังขังนั้นไม่รู้อันคำนิหาเลย จันทราของทานจงทรวงให้หนัก แล
 หังนี้เพ็งเป็นทุกข์แรกที่เกิดแก่ตัวการสำคัญ คือทะเลแม่งกุสุมาเมืองแปร์ ขาเจ้ายังมิไค
 ยกความทุกข์อื่นจะเกิดกับผู้อื่นเป็นอันกับไป /

บัดนี้กล่าวถึงฝ่ายขาเจ้าคนกลางเล่า มาทว่าเจ้าจะเกิดจะถูกสาปให้เปลี่ยนรูป
 กายเป็นสัตว์ แลยังเหลือให้เป็นคนอยู่เสียวหนึ่ง แลจะกัเรื่องจันทร์หาไปสู่หญิงอื่นนั้น
 ห่าไปมิไค สิบนางกุสุมาจะทายให้เห็นทอหนา ขาเจ้าก็ไมกลาห่าให้คิดใจแมเลย ให้
 ทักความเป็นชั่วขาเจ้าทักไค แลให้ทักความระลึกถึงขอทานองจิณณบิณฑาขอมทักมิไค
 บิณฑามีอันเป็นเพราะขาเจ้าทักละนี้ ความหลังลืมลงหาไคไม่แล้วก็จะเป็นเรื่องที่
 หลอนอารมณ์อยู่เสมอไป / เจ้าจะเกิดจะไม่ไรชั่วที่หน้าขึ้นของทะเลแม่งจันทร์หา หากจะ
 เหมือนโคที่แม่มัวไว้ให้เฒ่าระแหงงาน หน้าขาเจ้าเศร้า หัวใจขาเจ้าสลด หังนี้ไม่ใช่
 เพราะรักจันทร์หาทอนอย แต่เขาไกลหมายจะทอดจันทร์หาเมื่อไคก็อกระลึกถึงอีกนางหนึ่ง
 ที่ตัวไคทอดแล้ว แลนางมาทายเพราะตัวทอดถึงเสียมิไคเลย ขาเจ้าก็จะกลายเป็น
 คนค้มกัค้มราย จะสั่งการในตำแหน่งนายทหารผู้ใหญ่ไคถูกทอดทอดไปหรือ
 ทะเบงชะเวตไคปรกคัษุทวิช บุเรงนองที่เซยแต่พื้นเพื่อนให้เห็นมางแล้ว อย่า
 หวังเลย พระเจ้าทองออันประเสริฐจะเป็นนิม / ขาเจ้าไมคึกษาตัวทายเพราะ
 เสียคายเมียงามจริงแล้ว แต่เลื่อมยศหมคณบิณฑาถึงหัวใจจะรู้จักเห็นแก่จะนิค
 อะไรกับคนที่หนีทาย นี่เป็นทุกข์ที่สองอันเกิดแก่ขาเจ้าตามอันกับตัวการ หังเพียง
 เหนานองทานอยาเพอสะทงสะทอนไปก่อน ควขขาเจ้าเพ็งล้ากับทุกข์เพียงที่เกิดกับ

บุญ ทอนจะล้าถึงตัวน้องท่านเอง ฉะนั้นแม่มองเก็บความหวาดหวั่นวิตกทั้งหลายไว้
 สำแดงกับตัวเด็ก /

8

อันกับเมื่อตัวการทั้งสองเป็นทั้งข้าพเจ้าแจ่มแล้ว จันทราคลายเห่ทอดยานึกว่า
 จะมีอันเสวย เป็นคนผู้เซาทานไคว่ไคว่ถึงฝ่ายซึ่งจะเท่าฝันเสีย แต่ฝ่ายรักสักคืนหนึ่ง
 หนึ่งก็ยังมี คุงคุสุมาถูกคนหนามว่าชั่วทั้งนี้ บางคนก็กลับคิดเสียค่านหนึ่ง จะสรรเสริญ
 เอาว่า วิชาพระเจ้าแปรใจเกิดสมก่าเนกในกระตูลกษัตริย์แล้ว เมื่อถูกหนามว่าชั่ว
 ก็นิโคทนคานหนามอยู่ แลคนเหล่านั้นจะกล่าวความคืบไปอีกว่า ข้าพเจ้าจากลาซึ่งนาง
 เอ็กเกริกพระหมักวาทะรักษาแล้ว แต่จะเสียชะรอยจะทนจันทราสู่สาวเทียมมั่งคัม
 มิได้ บามโคไคสาวไปถึงถิ่นเหตุทั้งนี้ สำหรับคนใจเที่ยงก็จะถือเอาหนามเป็นต้นหา /
 อย่างหนึ่งอริยาตย์จันทราแถมรักข้าพเจ้ายิ่งกว่าทุกสิ่งแล้ว เบื้องหน้าข้าพเจ้า
 หันเพื่อนใกล้ชิดท่านไม่มีกิริยาสำราญแล้ว จันทราจะพลอยเป็นทุกข์ในอาการคนผู้ชั่วตนเอง
 สงสารเหมือนความรักในระหว่างเมื่อยจะถูกร้างรักไคว่ไคว่ไม่มีวันโคไคเห็นหน้ากัน
 แลชื่นชมเลย ข้าพเจ้าถึงถูกมีรายเขาสิ่งอารมณ์แล้ววันรักข้างหน้าจะระแ่มของอุจะ
 ไคยั่วที่ชากลักษณะอ่อนโยน เป็นทุกข์อย่างยิ่งใหญ่ของบรรดาหญิงแล้ว ซึ่งสามีจะสัน
 น้ำหวานสำหรับหล่อประโลมนางเมื่อย จันทราท่านห้ามแก่ข้าพเจ้าแลแก่ตัวแม่เองหนัก
 ที่สูงนี้สกับความรัก ข้าพเจ้ากล่าวความอันท่านฟังเที่ยงทุก ๆ ก็อาจมาทูลแทนหากแม่เพ่ง
 ไหซึ่งควยสติปัญญาแล้วยังแล้วที่แม่เคยคิดจะกลับคิดแลเห็นคล้อยตาม

9

10

ทะเลแม่มจันทราคล้อยตามคำของจะเกิดแก่ยังักอารมณ์หนึ่งนางไมได้ จึงบอกกับจะเกิดว่า
 สุกจะทำใจให้ยอมรับในคำพูดของจะเกิดได้ จะเกิดจึงเกลี้ยกล่อมนางต่อไปว่า

ปัญหานี้แม่เป็นเจ้าของปัญหาคะพิจารณาเอาเองก็เป็นธรรมดาเนียมที่คมาช้าง
 ประโยชน์ดีกว่าอย่างอื่นมิได้ น้องท่านจะคัดสินการนี้ให้ชอบแล้ว จงทั้งตัวเสียเป็น
 คนกลางเหมือนอย่างจันทราแลสุมาเป็นผู้ทั้งสองฝ่าย ส่วนท่านเสมอคนนอกที่ไม่มี
 จิตลำเอียงเข้าข้างใดมาแต่เดิม /

11

ก็แหละหญิงทั้งหลายนั้น บามหอกตัวลงรับสาวชายุไซพอนก็ชอบก็ปลงใจยอมใน
 ขณะนั้นหาไคไม คอลอบสวนว่าตัวเปล่า ไม่เคยบูชาหญิงอื่นมาก่อนแล้ว หญิงธรรมดา

12

กระพำสัจจา นองทานปรารถนาหนีใจจึงสั่งอภารวนเรใจ คณาพิชย์ของเทพดา
 ตั้งอยู่ในเมื่อตะละแม จะชี้ให้ข้าพเจ้าอยู่หรือตาย ก็ทำใจสมประสงคสัน นองทาน
 ประสงค์จะหนีข้าพเจ้าเลิก แลเราสามคนมาชวนกันกอดคอพิณาทนกันหรือ
 ประการใดก็ให้เร่งวามาเถิด

16

ตะละแมฟังคำพูดของจะเด็จก็อึ้งขึ้นเพราะไม่สามารถตกลงใจอย่างหนึ่งอย่างใดได้
 จึงให้จะเด็จกลับมาก่อนแล้วนางจะให้นางข้าหลวงออกไปแจ้งกับจะเด็จเอง แต่จะเด็จเกรงว่า
 ตนกลับไปแล้วนางจะรวนเรใจเสีย จึงรีบประเล้าประโลมให้นางปลงใจยอมรับตะละแมกุสุมา
 เสียท่อนาตน ทั้งความว่า

นองทานจะรักครองให้เกินไปใย ความคิดข้างในแห่งนองทานนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจ
 ได้ถนัดแล้วความวิตกประจำเพศยังมี ขรรคมหาหญิงเมื่อรู้ว่าหญิงเจ้าแข่งสวาทเพิ่มเติม
 กระนั้น ก็กระแวงว่าชายคนกลางจะเห็นอกฝ่ายหนึ่งก็ความไม่เสีย แหม่นนองทานเป็นทุกข์
 ถึงสิ่งนี้แล้ว ข้าพเจ้าจะเปิดอกให้แม่เห็นแลหมดความระแวงเสีย ซึ่งข้าพเจ้าจะกล่าว
 ขอบทว่ารักหญิงอื่นไม่มีเสมอทาน หันนี้เหมือนปลงชายที่ขอบกล่าวคำพลอยอย่างชาย
 ข้างประจิมทั้งปวงไม่เสีย นองทานจึงสวาททวงข้าพเจ้ามาแทนอย ความสนิทใน
 อัครมัยอันหนึ่งเหมือนกันนั้น จะคอยกว่าหญิงหนึ่งอันผูกพันกันมาเพียงชั่วสามปีหรือ /
 ข้าพเจ้ารักนางโน้นเพราะเอ็นดูว่าฝ่ายเราจงรักข้าพเจ้า แต่รักนองทานนั้นเหมือน
 พรหมลิขิตให้เป็นอย่างนี้ไปตลอด ความรักดีหมกตจันทราที่นั้นว่าพันไม่รวมแล้ว นองทาน
 จึงเทียบน้ำหนักเอาเถิด ข้าพเจ้ากระตักปาก เพราะจะพูดเหมือนพราหมณ์ท่อนาคังนี้
 ทุกทีใคร่ตามตามน้ำใจตัวมิได้ จึงขอวนเพียงนี้ให้นองทานระลึกความที่ข้าพเจ้าเคยขอ
 ขึ้นมากรุณาเอง สิ่งใดกระแวงอยู่แต่เดิมก็จะเหินหายไป /

17

18

จันทราฟังจะเด็จอ่อนวอนก็ยินยอม แต่ได้กล่าวเป็นคำขาคไว้ว่าถ้าวันใดจะเด็จแสดง
 ความลำเอียงให้เห็น วันนั้นจะเป็นวันหนึ่งนางก็จะเลิกจะมิได้เห็นหน้ากันอีกต่อไป จะเถิดรู้ว่านาง
 กำลังสะเทือนใจ จึงพูดให้นางเกิดความระทมขื่นแทน ทั้งความว่า

น้องทานจะหามอย่าให้ข้าพเจ้าลำเอียงข้อนี้ดีกว่าจะทำตามมิได้ วิสัยชายหนึ่ง
 อยู่หว่างสองหญิงนั้น ไม่เคยปรากฏว่ามีชาย ะมิดใจให้อยู่กลางไคแนวแนเลย
 เป็นตนข้าพเจ้าอยู่ระหว่างน้องทานและตะละแมกูดมานั้น ก็เกิดความลำเอียงตาม
 สันดานชาย จันทราญน้องและเจ้านายของข้าพเจ้าจามนัก น้ำหนักข้าพเจ้าก็จะถูก
 ถ่วงเพราะเรือนรูปนั้นคาลไป แต่การจะรักเพราะรูปใช้ข้อสูงที่ควรยก ข้าพเจ้า
 จะกล่าวแก่คุณสมบัติแห่งทานเป็นสำคัญ จันทราแม่ก็เอากลุข้าพเจ้ามาแทน้อยแล้ว
 แลมันก็ยังอ้างคงอริยาตย์วิเศษเกินหญิง จะอุ้มชายสุดรักเพราะเห็นแก่เพศเดียวกัน
 ฉะนั้นจะหามอย่าให้ข้าพเจ้าลำเอียงมาข้างจงรัก ขอนขอเด็กแม่อุยามหาเมียบให้
 ยากเลย

19

ตะละแมทั้งนี้จะเกิดแล้วกลืนใจในคำประโลม และกล่าวว่านางอยากมีคาถากำบังตัวเพื่อ
 ลอบไปฟังยามจะเกิดทุกกับตะละแมกูดมาอาจคงจะกล่าวแก่คำหวานเช่นเดียวกัน จะเกิดจึงพูดแก่
 ไปว่า

น้องทานยังเกิดความสงสัยดังนี้ ข้าพเจ้าก็เห็นว่าจันทราหมั่นกักกำบังตัวเสียไคจะ
 เป็นการดีแม้น้องทานลอบแฝงเงาเข้าไปไคถึงที่นั้นแล้ว น้ำที่เพิ่มความรักข้าพเจ้า
 แลสงสารนางโนเมิไซน้อยเลย ข้าพเจ้ากล่าวสาบานต่อแม่เฒ่าว่า ถึงอัมหลังทาน
 ก็ไม่ขอทำการคดแลยกของผู้นสูงเสมอทานเลย เป็นตนเมื่อน้องทานแฝงกายเข้าไป
 ไค ถึงที่ข้าพเจ้าอยู่คอยนางโนนแล้ว จะเห็นข้าพเจ้ากำรับนางนั้นอยู่รู้เสมอ
 ความเคารพตะละแมจันทรา ความกรุณาไคพี่น้องทานไคสำแดงแก่ข้าพเจ้ายามนี้
 ข้าพเจ้าจะเล่ากับอีกฝ่ายหนึ่งไม่ปิดบังเลย นางโนนภักคั่นองท่ามาชานานแล้ว
 ยิงรู้เรื่องอันนี้เข้าสมทนซ้ำ ก็เห็นว่าจะแล่นแต่แปร โดยค้วน มากกราบให้ถึงกับทัก
 ตะละแมทองอุ / จันทราเอ๋ย น้องทานก็คลายความโกรธข้าพเจ้า แลกลับเอ็นดู
 ทั้งเดิมแล้ว ฉะนั้นกล่าวความตรึงใจแห่งตัว นิมิไซกล่าวเพื่อหวังจักให้น้องทาน
 คลายโกรธเลย ถึงหากข้าพเจ้าไคคลุกคลีกับกูดมาใกล้ซิค ใจข้าพเจ้าทำการเกิน
 กรอบที่น้องทานกำหนดให้จริงแล้ว แต่การมิไคกลับมาเป็นของน้องทานไคเมิราคิเลย
 ข้าพเจ้าเคยบอกนางนั้นเสมือนหญิงที่ถือว่าเป็นเมีย แต่ใจกลับเคลื่อนคล้อยไปเสีย

20

21

ทางหนึ่ง พลังคำนึงแคว่ หนึ่งหนุนแซนถ้วนอนข้างละมายทะละแม่เมืองทอง
ข้าพเจ้าจากความชอบโดยวางศักดิ์แห่งตัวเป็นประกัน น้องทานอย่าสงสัยว่า
เลือกทุกแท้ที่เคย (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 3058 - 3071)

21

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวเป็นเชิงประจวบและชักพ้อแกมอ่อนวอนเพื่อปรับอารมณ์
ที่กำลังร้อนของทะละแม่จันทราให้เบือกเย็นลง พร้อมทั้งจะทิ้งต่อไป

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการพูซ้ำแรงถึงเหตุผลที่ทำไมอาจชักจากกลุ่มมาได้ โดยกล่าว
ยืนยันอย่างหนักแน่นก่อนว่า ทพธรรณานึงอื่นน้อยกว่าจันทราแต่กระนั้นก็สงสารอีกหญิงหนึ่งด้วย
นางเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจ เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้จะเกิดกับกำชับให้จันทราสนใจฟังตนให้จบความก่อน
และสัญญาว่าถ้าฟังแล้วยังยืนยันจะให้ชักจากกลุ่มมาตนก็ยินดีปฏิบัติตาม การพูดนี้เป็นการแสดงให้
จันทรารู้สึกว่านางมีความหมายที่จะเกิดเห็นอกว่อกอีกฝ่ายหนึ่งและทำให้ใจชื้นขึ้น

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการขยายความประเด็นที่พูดค้างไว้ให้กระจ่างขึ้น โดยใช้วิธีอุปมาอุป
เป็นความว่า "...เป็นต้นข้างหนึ่งคือน้องทาน อีกข้างหนึ่งคือกองสุวรรณ ข้าพเจ้าประมาณจันทราท่าน
สูงกว่าสิ่งทั้งปวงแล้ว แลเลือกเอาน้องทานไม่เลือกเอาทองคำนี้ ทองปราศจากชีวิตก็ไม่รู้จักคร่ำครวญ
แต่อีกข้างหนึ่งคนเลือกข้างหนึ่งก็คนคู่กัน ข้าพเจ้าจะข้างหนึ่งมาสู่ข้างหนึ่ง ฝ่ายที่ทองจะหรือจะไม่
ออกครวญ"

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดกล่าวยกย่องจันทราว่าเป็นผู้มีจิตใจเมตตากรุณาและอ่อนวอนให้คิด
ในแบบกลับแบบ "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่ากลุ่มนั้นต้องเข้าใจยิ่งกว่า โดยอ้างถึง
ผลร้ายที่นางจะได้รับเบื้องต้นสองประการคือ จะถูกคนทั่วไปตราหน้าว่าเป็นหญิงชั่ว และพระอัครเทวี
ผู้เป็นพระมารดาที่จะรัง จะหวังฟังจะเกิดก็ไม่ไ้ ทางออกจึงมีอยู่ทางเดียวคือต้องซาบซึ้งซาบซึ้งความอาย
ถึงกระนั้นก็ยังจะต้องถูกประณามและสมน้ำหน้าตามหลังอีก

ข้อความตอนที่ 5 จะเกิดกล่าวพรรณนาลักษณะที่น่าสงสารของทะละแม่กลุ่มอีกครั้งหนึ่ง
โดยพูดในแง่ที่ว่าชั่วคืออย่างไรนางก็เป็นธิดาของกษัตริย์ ยอมทนทากหนาย้อยไม่ไ้และเมื่อตายแล้ว
ก็ยังถูกนิพนธ์อีก ทั้งนี้ก็เพื่อให้จันทราเห็นหัวอกของอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะที่อยู่ฐานันดรเดียวกันและ

ฝ่ายที่เห็นใจกุสุมาก็ต้องมียูฆาง และยอมเซ็นขมสรว เสริฐในการกระทำของนาง ขณะเดียวกันก็จะ
 นิทรวาจันทร์าก็ถกกันกุสุมารจนเป็นเหตุให้นางท้องตาย ซึ่งจันทร์าก็จะต้องเกิดความทุกข์เพราะ
 ละอายใจตนเอง ในตอนนี้จะเกิดไคโซ "ความละอาย" มาเป็นแรงจูงใจให้ทะเลาะแฉเห็นจริงตาม
 ข้อความตอนที่ 10 จะเกิดซ้ำอีกโดยการพูดถึงความรู้สึกของครอบครัวในวันข้างหน้า
 เพราะพวกเขาก็มีแต่ความแฉฉใจกราวกระทางแล้วจันทร์าก็จะต้องเกิดความทุกข์อย่างหนักต่อไป
 แล้วจะเกิดกัณเฑาะให้นางไทรทองตามคำพูดของตน จันทร์ฝังจะเกิดทุกข์มาตลอดแล้วก็เห็นจริงตาม
 แต่ยังไม่พอใจไม่ได้ จะเกิดจึงเกิดอีกต่อไป

ข้อความตอนที่ 11 จะเกิดแฉให้จันทร์ทั้งตัวเป็นกลางและมองปัญหาระหว่างนางกับกุสุมาร
 ตามทัศนะของคนที่อยู่ภายนอก ซึ่งเป็นการแฉให้คิดวิชั่น

ข้อความตอนที่ 12 จะเกิดยกประเด็นปัญหาขึ้นมาอภิปรายว่า ปกติหญิงทั่วไปจะพอใจรัก
 แทะชายที่ไม่มีพันธะ แต่กุสุมานั้นกลับไม่แสวงความรั้งเกียจทนตั้งที่ร่อยแฉใจแล้ว ดังนั้นจันทร์จึง
 ควรเห็นใจหญิงทวยกันวากุสุมานี้มากทวยอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการยกเอา "ณธ" ค่านีของการกระทำนั้น
 ขึ้นมาถวาทเพื่อให้อันตรเกิดความเห็นใจอีกฝ่ายหนึ่ง และจะเกิดไคโซเป็นเชิงฝากตัวแทนกุสุมารว่า
 นางรักชายที่เป็นทาสของจันทร์ก็เท่ากับเธอเป็นทาสของจันทร์ทวยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อโน้มน้าวใจ
 จันทร์ให้อีกเอ็นกุสุมารขึ้น

ข้อความตอนที่ 13 จะเกิดชี้ให้เห็นจุดคลัดคลาของปัญหาอยู่ที่ตัวของจันทร์เอง โดยสมมุติ
 เทียบเคียงให้ฟังว่าถาจันทร์เป็นผู้หนึ่งก็จะต้องเห็นใจกุสุมารและช่วยอนวอนจันทร์ให้ทวยซ้ำ ซึ่งเป็น
 การยกยอ สรว เสริฐนำใจกรุณาของทะเลาะแฉทางอ้อม เป็นการเน้นความสำคัญของผู้ฟังให้มากขึ้น

ข้อความตอนที่ 14 จะเกิดกล่าววาลักถึงคุณของจันทร์ทวยทุกคน และใช้ "ความมัวชื่อเสียง
 ในสังคม" มาโน้มน้าวใจจันทร์โดยกล่าวว่า "...จะเนิ่นยั้งนองทวยยังหัตมาทางปรองคองฉะนี้
 คำสรว เสริฐก็เห็นว่าไม่รู้นหสนเลเย" และตามทวยการกล่าวแบบอุปลักษณ์ว่า "คนทั้งหลายยอมถือ
 เหมือนทวยเป็นเครื่องสูงคุมเกลลาชาทเจ้า" ทอจากนั้นจะเกิดจึงขอให้จันทร์มองในแง่ที่ว่าทะเลาะ
 กุสุมารเป็นเครื่องเสริมบารมีให้จันทร์ได้ประคอบภรรมี โดยกล่าวทวยการใช้ "สิ่งทวยชาม"
 ถึงความว่า "บิตแล้วถาองทวยจะถือวามีมารบฉุเพราะเป็นคนเทียงแท้ กุสุมารในราชวงศ์แปร
 บัณที่จริงนางนั้นคือเครื่องเสริมบารมี" และชอรองวาวาไคโซเทพระเคชขอให้ชเทพระคณกับท

ข้อความตอนที่ 15 จะเกิดกล่าวถึงผลึกในภพนี้ว่า จันทราจะได้รับความสุขทั้งกายและใจ เพราะได้รับความยำเกรงจากตนและกุสุม่า และกล่าวแน่วแน่กว่า กุสุม่าจะทองหึงรักและเกรงจันทรา เพราะชาบซึ่งในความกรุณาที่ได้รับ

เมื่อจันทราฟังจะเกิดเกลียดชังจนมิกริยาหาที่ซ่อนแล้ว จะเกิดถึงกับคุกเข่าลงขอคำทอ

ข้อความตอนที่ 16 จะเกิดใช้วิธีหักทักเอาว่าสิ่งที่ตนสูญเสียไปแล้วทั้งหมดนั้น เป็นสิ่งที่ถูกทอง และกล่าวทวนสัญญาที่ตนได้ไว้กับจันทราในตอนต้นอีกว่าตนพร้อมจะปฏิบัติตามประกาศของจันทรา โดยเปรียบว่า "คราพิภพของเพชฌัญญุตาจะไม่พอที่จะแถม จะชี้ให้ข้าพเจ้าอยู่หรือตายก็ทำได้สมประสงค์" เพื่อย้ำว่า จันทราเท่านั้นเป็นผู้นำนางที่จะมั่นคงสิ่งใดก็ได้ ในตอนท้ายจะเกิดโต้ตอบกับจันทรา โดยทางอ้อมว่า ถ้าให้ตนเลิกกับกุสุม่าแล้วทั้งสามคนก็จะทองพิณาศไปด้วยกัน

จันทราที่ตัดสินใจไม่โต้จึงขอให้จะเกิดกลับมาก่อนแล้วนางจะแจ้งคำทอบในภายหลัง จะเกิดไม่ยอมกลับและอ่อนวอนนางต่อไป

ข้อความตอนที่ 17 จะเกิดแสดงความเข้าใจถึงจิตใจของจันทราโดยเปรียบเทียบที่เห็นเป็นข้อวิพากษ์อยู่ในใจ คือความกลัวว่าตนจะลำบาก จากนั้นจึงซักถามความวิตกของนางโดยยืนยันว่า "รักหญิงอื่นไม่มีเสมอทาน" พร้อมทั้งยืนยันให้เชื่อถ้อยคำการสนทนาที่ตนบอกมาแต่เขารวี้ว่า ย่อมมีอาญาทั่มากกว่าความรักที่ก่อตัวมาในระยะเวลาสั้นโดยใช้คำพูดเป็นอุจจารา "น้องทานจงสวาททวยข้าพเจ้ามาแทนอบ ความสนิทในอัยยาศ์อันมีต่อกันนั้นจะทยอยกว่าหญิงหนึ่งอันผูกพันกันมาเพียงชั่วสามปีหรือ"

ข้อความตอนที่ 18 จะเกิดกล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้รักหญิงทั้งสองว่าต่างกัน โดยชี้แจงด้วยโวหารว่า รักกุสุม่าเพราะนางมอบความรักรักก็แก่ตน แต่รักตะละแมจันทราเพราะพระพลสิทธิ์ให้ตนรักก็ต่อตะละแม เพื่อให้จันทราเห็นน้ำหนักของความรักและใช้วิธีแสวงหาที่จะไม่พูดถึงคำว่า "ข้าพเจ้ากระดากปากพูดเหมือนหว่านยอกหนาดังนี้พูดในครมถวนตามน้ำใจตัวมิได้" ตอนท้ายจะเกิดจึงฝากคำอ่อนวอนจันทราไว้ว่าขอให้ระลึกถึงความซื่อของตนไว้เพื่อจะได้สิ้นความระแวง

ตะละแมฟังคำชี้แจงของจะเกิดก็ใจอ่อน แต่ยืนยันคำสาว่าถ้าจะเกิดลำบากเมื่อใด นางก็จะไปจากจะเกิดทันที

ข้อความตอนที่ 19 จะเกิดรู้ว่าตนเป็นทอ จึงพูดให้นางพอใจยิ่งขึ้นโดยกล่าวเข้าให้คลายใจ ยึดคำหามลำเอียงนั้นเองมายืนยันว่าจะทองลำเอียง คือลำเอียงมาทางจันทราที่นางเองโดยกล่าวว่าตนคงทำตามคำของจันทราไม่ไคคงทองลำเอียงมาทางจันทรา เพราะนางมีรูปงาม แต่ก็ยังมีความมั่นใจ

งานไม่ได้ แล้วจะเกิดก็สรร เสริฐจินทรว่านางเป็นหญิงที่พิเศษกว่าหญิงทั่วไป ทำให้จินทราใจชื่นขึ้น
แต่ก็แสดงความโกรธรูทามประสาหญิงว่า เมื่อจะเกิดอยู่กับอีกหญิงหนึ่งก็คงจะกล่าวแต่คำหวานกับนางนั้น
เช่นกัน

ข้อความตอนที่ 20 จะเกิดให้สัทยว่าจาวาถึงอยู่ลับหลังตะละแม่ คนที่ขอทรงและไม่เคยยกของ
ใครเหนือกว่านาง ซึ่งเป็นการไขว่คว้าหาใจโดยแสดงความขอทรงให้ประจักษ์แก่ใจนาง
แล้วเอวาทนไต่ถามในกุสุมาเคารพจินทรอยู่เสมอ และครั้งนี้จะเอาความกรุณาในครั้งนี้ให้นาง
ฟังทวย จะเกิดไต่ถามนางให้นางจินทราเกิดความเมตตาต่ออีกฝ่ายหนึ่ง โดยกล่าวถึงความรักที่
กุสุมาเฝ้าจินทรา

ข้อความตอนที่ 21 จะเกิดเห็นจินทรกลายเป็นคนแล้ว จึงเอ่อดังความสัมพันธ์ระหว่าง
กุสุมาที่แม่จะสนิทสนมกันทั้งสามภรรยา แต่คนก็ยังไม่ได้นางเป็นภรรยาซึ่งจุดนี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้จินทรา
สิ้นข้อสงสัยและเกิดความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ทั้งจินทราและจะเกิดจึงกลับมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดังเดิม

จุดมุ่งหมายในการพูดตอนนี้ก็เพื่อให้จินทรายอมรับกุสุมา และจะเกิดนั้นยังรู้รสชาติของ
จินทราว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตากรุณา ขอมไม่ปรารถนาจะเห็นผู้อื่นทุกข์ โดยเฉพาะทุกข์ที่เกิดจากนาง
มีส่วนทั่วทั้งทวยทวย เมื่อจะพูดให้นางใจจึงยกเอาความทุกข์อย่างสาหัสที่กุสุมาจะไ้รับมากจากก่อน
ตามความทุกข์ของคนที่โยงโยงไปถึงความทุกข์ของจินทราเองทวย เมื่อนางไ้ฟังดังนั้นก็ไ้จอน
การพูดให้นางใจครั้งนี้จะเกิดทอใจความสามารถในการพูดเป็นอย่างมากเพราะการขอให้หญิงหนึ่ง
ยินยอมพร้อมใจรับอีกหญิงหนึ่งนั้น เป็นเรื่องที่เหลือวิสัยที่หญิงทั่วไปจะทำได้ แต่จะเกิดก็ไ้ใช้ลีลา
การพูดแบบทวย ๆ มาให้นางใจจินทราโดยเริ่มด้วยลีลาการพูดแบบละเมียดละไม อ่อนโยนก่อน
แต่เมื่อถึงตอนจะเกิดพูดของตะละแม่จินทราเอง ลีลาการพูดก็เปลี่ยนไปเป็นแบบตรงอำนาจ
มีลักษณะบังคับความรู้สึกของจินทราแต่เมื่อนางก็ยังทำใจไม่ได้ในทันที จะเกิดจึงกลับมาใช้ลีลาการพูด
แบบละเมียดละไมอีกครั้งหนึ่งในลักษณะของการชี้แนะแนวทางปฏิบัติ แต่เมื่อจะขอคำตอบจะเกิดก็ไ้ใช้
ลีลาการพูดแบบตรงอำนาจอีกครั้งหนึ่ง แต่เมื่อจินทราขอปลัดเวลาจะเกิดจึงกลับมาใช้ลีลาการพูดแบบ
ละเมียดละไม อ่อนโยน ตามเดิมซึ่งในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ

13. ทอนพระเจาตะเบงชะเวตี้และจะเกิดเดินทางไปเคารพพทรร ะมนาเดรกุโสขอ
ซึ่งมรณภาพเพราะถูกไขว่คว้าอุปายชาที่เมืองแปร ฝ่ายพระเจาแปรปรารถนาจะยกนางอเทยาราชภาคิไนย
ในแก่พระเจาตะเบงชะเวตี้ ๆ เองก็ทอพระทัยนางอยู่ แก่นางอเทยยานั้นปลั่งใจรักจะเกิดอย่างแนบแน่น

และจะเค็กก็ส่งสารนางจึงส่งนางมาให้ทะเลแม่จันทรา พร้อมทั้งเขียนสาส์นฝากฝังนางอเทยมา
มาควย ซึ่งมีความว่า

จะเค็กทำเนนงั้วรักแลหาสวของจันทรา ขอสงคว ฆะลิกถึงมายังขอกงของหญิง
ทองอุ ทวยความโสมนัสสินท่อนเกิดแก่ชาวทองอุ ฆะแ่งขามมีชัยไคแปรนั้น มาทว่า
จะประมารวมกันให้สินทุกข ก็เห็นว่าความปิตินคั้นนั้นยังจะน้อยเสียกว่าชิงข้าพเจ้า
มือผู้คั้น เพราะแ่งความเราสอ ฆะชัยแก่ขรรคมคาโลก หานจะไคถุณ้อยกับข้าพเจ้า
อันการศึกจะกระทำกับหงสาวดีในเร็ววันนี้ สั้ทรงใจรู้สึกเห็นเสียยิ่งกว่าคราว
สงครามแปร จึงแนใจจักเอาชัยไคเร็วกว่าคราวศึกแปรซ้ำ ข้าพเจ้าจะไคถุณ้อย
รูปครร โททรอันเป็นเรือนอุก ก่อนน้องท่านครบกำหนดทศมาสหลายเดือนเป็นแท้ /
แลจันทราแม่จกทั้งจิตแสวงบุญให้จงหนัก กุศลบุญฐานั้นจะไคเป็นอาภรณ์กำถัมอุกเรา
ให้สิริสง่ายิ่งยศยิ่งเกษ ฐันชั่วอย่างช้อยให้เสมอบุเรงนองกบคินนรชาติา ก็แหละ
เมื่อปรารภให้แม่ไปแสวงบุญนี้ให้เนออุทอที่มีกรอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เป็นกุศลนิมิตประเสริฐ
แก่ก่าเนออุกเราแล้ว ที่จันทรามารทมาปะคราวประกอบบุญยิ่งใหญ ในส่วนความคิก
ข้าพเจ้าเห็นว่าสำคัญกว่าสร้างพุทธปฏิมาเสียอีก เพราะแม่จะไคสร้างชีวิตทอใหม่บุญ
อันแม่ไม่ทออายุให้แลทำจิตตาเลยเสีย อายุคนนั้นก็เหมือนถึงกาล ชีพจรตัวยังจะแทน
อยู่แต่ชีวิตคนนั้นเหมือนวายแล้ว แลคนนั้นมิใช่ใครอื่น คืออเทยมาราชภาติในขณะบิ
กรุงแปร บุญหนึ่งสือยั้วรักมาสู่แม่คั้นแล้ว /

อาการอเทยมาทองอุครั้งนี้ อุจนกน้อยทองพายุพักไปกลางมหาสมุทร แ่งทัวสัน
แล้วหากความกล้วน้ำกว้างเบื้องล่างคอก จึงกวักปีกทั้งเกาะตายคั้นรนไป ราศีทะเลแม่
จันทราชะรอยถายทอดมาสู่ยั้วโดยลักษณะไคอย่างหนึ่งแล้ว แม่นางอเทยมาจึงรักยั้วรัก
ของจันทราเหลือเกินนัก กระทั่งหากทัวทกเป็นของชายอื่นนอกกว่าข้าพเจ้าแล้วก็สมัคร
บลาญชีวิตทัวให้พันทูลหทรมานใจเสีย ความสนิทพิศวาสระหว่างอเทยมาแลข้าพเจ้า
เป็นฉันใดตามเกิดนางนั้นจะเลาถวายแม่เอง / นางนั้นควรเอ็นคถึงปานฉะนี้ก็ แต่
กุสุมักบอเทยมาคังว่าชะตาก่าเนอเป็นศัษฐกัน ทะละแม่ชาวแปร เจริญอุยนาทะละแม่
ทองอุ ปันยั้วแก่หญิงอื่นหลายไคสิน ขอคักกันกันไว้แต่อเทยมานางเคียว หั้เพราะ

กุสุมาวิรกข้าพเจ้านั้น นางอเทยาคูณนี้เคยเสียดกเบี่ยงคลุกคลีกับข้าพเจ้าคราวเดียวกัน
ความไม่ชอบซึ่งกันก็จำเรี่ยขึ้นในทางกมลแทนสืบเนื่องมาทราบนานเท่าปัจจุบันนี้ ความเดิม
เป็นทั้งนี้ลูกหลวงเมืองแพร่จึงทวงกันเฉพาะนางลูกขุนองผู้เดียว จะให้อเทยาคูณนี้สืบ
รายกระทั้งญาติสนิทกันยังห้ามมิได้ /

4

แต่หากเนื้อความเป็นมาเท่านี้ หาเป็นเหตุให้อเทยาคูณนี้ไม่แล้ว เพราะนางสือสระ
คงมีอยู่ เนื้อตัวไม่เป็นของผู้อื่น แต่อยู่มาซึ่งนางนอนชอบโถมนางนี้ข้าพเจ้าหักทวน
พระเจ้าอยู่หัวมิได้ชื่อ ปักจิตเสียว่าทุกเล่นเป็นกลลวง จึงปล่อยให้พาตัวมา แต่การข้าง
พระเจ้าอยู่หัวของข้าพเจ้าจักเรียบแล้ว จะให้อเทยาคูณนี้เล่าเรื่องนั้นถวายทุกกัน

5

ครั้นการขลวงเข้ามาขึ้นของนางก็คงแลเห็นแล้ว ข้าพเจ้าละนางไว้อย่างแตกถอน
ห้าใดไม่ ทะเบงชะเวที่จะคิดข้างรายว่าข้าพเจ้ามิได้รักโดยใจสวาหจริงทอด หากแสร้ง
เกี่ยวกันเพราะเหตุอย่างอื่น / อนึ่งข้าพเจ้านี้ชื่อนักที่เป็นคนใจอ่อน เรื่องจอมกระนี้ปะหน้า

อเทยาคูณนี้บอกอาทรในอกไม่รอกแล้ว จึงขอวอนให้จินทรเป็นคนเจ้าการ กุสุมานั้น
ข้าพเจ้าเป็นคนครองเสียอีก แต่นางนั้นเคียดคำข้าพเจ้านอยเสียดกของนางน แม่
ออกปากคำหนึ่งว่าอเทยาคูณนี้ให้วอนนอกเอ็นดูมิได้จึงออกปากขอมมา นางทวนว่า
เท่านี้กุสุมาไม่อาจชักการหึงพ่วงยอมสำเร็จลงโดยง่าย / ข้าพเจ้าวอนเอาเมียจาก
เมียรักทั้งนี้ ที่เคราะห์แล้วทั้งคนวิถดการคน แต่ถึงคราวอันจนแล้วเมื่อยาใดทำหิได้
อนึ่งซึ่งข้าพเจ้ากล่าววอนทั้งนี้ก็โดยเชื่อน้ำใจของนางประการเดียว ใช้เคยครั้ง

6

กุสุมาแม่เมตตาคาราหนึ่งแล้ว ครึ่งนี้ก็ขอเอาเช่นนั้นอีกเพราะใจข้าพเจ้า
ไม่ประวิงวอนให้ละเอียดกเวลานี้แล้ว แม่ใครรู้แจ้งละเอียดกจึงฟังจากปากอเทยาคูณ
ทุกขทวมอกนางนี้มากมาย ข้าพเจ้าจึงเชื่อนั้นแห้วจินทรแม่ฟังความสิ้นแล้ว ซึ่ง
จักออกเอ็นดูเสียใดไม่เห็นด้วยเลย นางทวนเอ็นดูนางนี้ ว่าชานกุสุมาให้สำเร็จ
แล้วเมื่อนั้นก็ตองควยคำข้าพเจ้าข้างตน คือประกอบบุญยิ่งใหญ่อย่างที่ไม่เคยมีใครทำ
ครึ่งนี้อุปมาอุปมาเชื่อนางนุชมาเถย ทะละแม่จินทรเจ้านายข้าพเจ้า อย่านึกเบี่ยง

7

ไม่รับเอาเลย / ขณะข้าพเจ้าเจริญสมาธิจิตหนึ่งสัณขณนั้น เวลาจิตสงบเหลือประมาณ
ก็แลจิตสงบนิ่งขึ้นข้างเป็นเหตุให้เกิดสงสารตัวเอง จะเกิดทุกข์อยู่ในแปรชอบแต่
จะคิดถึงหญิงใดสหายอยู่แปร อารมณ์จะกลุ้มคิดคร่ำครวญไปถึงคนใด นึกหากแต่แปรไป

8

ทองอุทางไกลเสมอพักหนึ่ง หรือทัวลยแล่นลมไปไ้แล้วโคจรลัดถึงเช่นนี้ข้าพเจ้า
 อภิโมโหคงแล่นไปทองอุ ยัวักจะจนหนังสือถึงเพียงแค่นี้ ทอไ้หงสาวทีแลมี
 ราชการจะเขียนฝากมาอีก หรือหากการศึกษาระหว่างกันทรหด ข้าพเจ้าเสียดาย
 ขวาจารึกหนังสือส่งความคิดถึงมามิไ้ แต่หากใจข้าพเจ้ายังมีอยู่ ก็จักครุ่นคิดถึง
 จันทราเมืงรักไปจนสิ้นสมหทัยใจ แม้อานแจ้งจบแล้วมิไ้ใครจับหนังสือนี้ก็อย่าละอาย
 จิตวาจุบตัวอักษรบนกระดาษเฉย เพราะทั้งสิ้นเกิดแก่อ้อจะเกิดคนที่แม่เพียรอุ้ม
 กระทั่งคนทั้งปวงเรียกขานเรองเอง (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 3964 - 3969)

8

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที 1 จะเกิดพรรณนาความโสมนัสยินดีที่ไ้ทราบข่าวจันทราเมืงครม โดย
 เปรียบว่าความยินดีของชาวทองอุรวมกันเมื่อไ้ชยจากเมืองแปร นั้นยังน้อยกว่าความยินดีของทนายไ้ชว
 ในครั้งนี้ และทนายไ้ชวเกิดความสบายใจว่าสงครามกับหงสาวทีคงจะเสร็จสิ้นเร็วกว่าสงครามแปร
 ทนทีไ้ไ้กลัฉมารับขวัญนางก่อนจะถึงกำหนดคลอด การทนายไ้ชวในตอนนี้จะเกิดไ้ไ้คำที่ไ้เพราะ โอ้อ
 เหมาะสมสถานภาพของทนายไ้ชว เช่น ยศของนางของหญิงทองอุ โสมนัสยินดี ปิติยินดี มีชัยแก่ขรรคมหาโลก
ครมโพธิ์อันเป็นเรือนลูก ครบกำหนดทพมาส ซึ่งสะท้อนถึงความรู้สึกปิติสุขที่มรร เจกอยู่ในใจของจะเกิด
 และความขบของเทิดทูนทีจะเกิดแก่อจันทรา ซึ่งเป็นการประโคมใจให้นางมีใจชุ่มชื่น

ข้อความตอนที 2 จะเกิดแนะนำให้อจันทราทั้งใจบำเพ็ญบุญไ้มาก เพื่อช่วยส่งเสริม
 กวชะตาของบุตรในครม ซึ่งเป็นการนำเอาความเชื่อเรื่องบุญมาจริงใจให้นางเกิดกุศลจิตขึ้นก่อน
 จากนั้นจึงทะลอมเข้าสู่จุดมุ่งหมายทีจะให้นางช่วยเหลือโดยอ้างว่าเป็นเหตุยังเอื้อที่มมาเกื้อหนุนให้นาง
 ไ้สร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ นั่นคือการ ทอชีวิตนางอเทยยามิให้ตายทั้งเป็น

ข้อความตอนที 3 จะเกิดกล่าวอุปมาว่า "อาการอเทยยามาของอนัน คุณกน้อยทองพายุ
 หักไปกลางมหาสมุทร แสงทัวสิ้นแล้ว หากความกลืนน้ำกว้างเบื่องสาออก จึงกวักปีกหงทะบาย
 ขึ้นบนไป" ซึ่งเป็นการใช้ "ความสงสาร" มาเป็นแรงจูงใจให้ทะเลแม่อยากช่วยเหลือ ต่อจากนั้น
 จึงกล่าวเป็นนัยว่าเพราะอำนาจความค้อย่างไ้ค้อย่างหนึ่งของจันทราไ้แม่มาถึงตนควย จึงทำให้
 นางอเทยยามิหลงรักจนถึงกับยอมตายถ้าต้องฟกไปเป็นของชายอื่น ซึ่งจะได้คงจะหมายถึงความเมตตา
 กรุณาซึ่งเป็นคุณลักษณะประจำใจของจันทรา และเป็นการกระตุ้นเตือนให้อจันทราเมตตาและเห็นใจ
 นางอเทยยามิ

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดเล่าถึงปัญหาที่ทำให้คนหนักใจ อันเนื่องมาจากกุสุมาภักดิ์กับนางอเทกยาไม่ให้อะไรเกี่ยวกับตนว่า "ทะเลาะเบาะแว้งอะไร เจริญอุบายหาทะเลาะเบาะแว้งของอุณโณแล้วแก้หนีงอื่นหลายไ้สิ้น ขออีกกันกันไว้ต่อเพศยานางเดียว" ซึ่งเท่ากับเป็นการพูดเปิดทางสะดวกให้ตนเองเมื่อไว้ในภายหน้าควย แล้วจะเกิดจึงกล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้กุสุมาชิงชิงนางอเทกยา และสรุปว่า "...จะให้อเทยานิสัยชั่วร้ายกระทั้งญาติสนิทกันยังชิงหนีไ้" ทั้งนี้เพื่อกำหนดให้จินหราเข้าใจผิดและเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่ออเทกยา

ข้อความตอนที่ 5 จะเกิดเล่าถึงปัญหาที่สองซึ่งมีความสำคัญว่าปัญหาแรกนั้นคือ มังกราทอพระทัยในนางอเทกยา ซึ่งตนไ้หักทอนแล้วแต่มังกราไม่เชื่อ ดังนั้นอเทกยาจึงต้องกินยาให้พิษมือมังกรา ภัยพิภพนี้จึงต้องไปมือเขาแทรก เพื่อให้มังกรายอมปล่อยนาง การพูดในตอนที่ 4 และตอนที่ 5 นี้ จะเกิดไ้ใช้ "ความขัดแย้ง" 2 ประการ มาเป็นแรงจูงใจจินหราให้เกิดความสนใจในความทุกข์ของนางอเทกยา

ข้อความตอนที่ 6 จะเกิดสารภาพกับจินหราว่าตนสงสารอเทกยาจึงขอร้องไห้จินหราช่วยเจรจากับกุสุมา โดยอ้างว่ากุสุมานั้นเกรงใจจินหรามากกว่าเกรงใจตน แล้วจะเกิดจึงแนะวิธีที่จินหราจะพูดกับกุสุมาให้ควย

ข้อความตอนที่ 7 จะเกิดกล่าวเป็นทีว่ตนจะอธิบายในสิ่งที่ตนขอร้องไห้จินหราและบอถึงเหตุผลที่ทำไมเช่นนั้นว่า เพราะอับจนหนทาง จากนั้นจึงกล่าวว่า "อนึ่งซึ่งข้าพเจ้าจากสาววอนทั้งนี้ไ้โดยเชื่อกันน้ำใจของนางประการหนึ่ง ไ้เคยครั้งกุสุมาแม่เมศศาคราหนึ่งแล้ว ครั้งนี้ขอเอาเช่นนั้นอีกเพราะเหิมใจ" ซึ่งเป็นการพูดยกยอ ฝากความหวังและแก้ตัวไปในเวลาเดียวกัน ในตอนท้ายจะเกิดกล่าวสรุปว่าจินหราช่วยเจรจากับกุสุมาสำเร็จก็เท่ากับไ้ประจบประยุตที่ไม่มีใคร เคยห้ามมาก่อน โดยอุปมาอย่างไ้เราว่า "...ครั้งนี้อุปมาบุษบกเจือทานบุษมาเกย" ซึ่งเป็นการพูดโหมน้ำใจจินหราให้เกิดความยินดีในการกระทำครั้งนี้

ข้อความตอนที่ 8 เป็นข้อความตอนท้ายของสารสัน ซึ่งจะเกิดไ้กล่าวคำหวานประโลมใจจินหราแสดงความคิดถึง โดยกล่าวแบบอติพจน์ว่า "...นหากแต่แปรไปของอุทางไกลเสมอพักหนึ่งหรือชั่วลอยแฉ่นมไปไ้แล้ว ไ้ประลึกถึงเช่นนี้ข้าพเจ้าอกใจไม่ไ้คงแสนไปของอุ" และ "...หรือหากการศึกกระทำให้แก่กันทรหด ข้าพเจ้าเสียดายชาวจาริกหนึ่งสอส่งความคิดถึงมาไ้ไ้ แ่หากใจ

ข้าพเจ้ายังมีอยู่ก็จะครุ่นคิดถึงจันทร์หาเมื่ยรักไปจนสิ้นลมหายใจ" สุกหทัยจะเค็ดไคกล่าวคำเข้านางเพื่อให้นางใจชื้น และกล่าววอนโดยอ้อมให้นางเกื้อหนุนทนทอไปอย่าทอทั้งเสีย

จะเค็ดเขียนสาส์นฉบับนี้เพื่ออ้อนวอนให้จันทร์หาเมื่ยรักนางอเทกยาไว้ พร้อมทั้งช่วยเกลี้ยกล่อมกุสุมาให้ยอมรับนางอเทกยา ในฐานะที่เป็นภรรยาของทณอีกคนหนึ่ง ซึ่งจะเค็ดไคได้อโอกาสที่จันทร์หาทั้งครรรพมาเป็นพื้นฐานในการโน้มน้าวใจด้วยการพูดถึงการบำเพ็ญบุญ เพื่อส่งเสริมดวงชะตาของทารกในครรภ์ ทั้งนี้เพราะรู้ว่าจันทร์หาเมื่ยรักใจผูกใจไว้ในกุศลเป็นปกติวิสัยอยู่แล้วยอมเห็นทีทณด้วยคำของทณ ในตอนทณจะเค็ดไคเล่าการทุกแบบโอ้อา หฐหา มีกฎไรด้วยคำที่ประณีต ไพเราะเป็นพิเศษเพื่อถาพอกความรู้สึกโสมนัสยินดีไปยังจันทร์หา และสร้างความรู้สึกดีงามให้เกิดขึ้นทวนเมื่อถึงตอนกล่าวขอร้อง อ้อนวอนจึงใช้เล่าการทุกแบบละเมียดละไม อ่อนโยน และดีด้าแบบเรียวสลบกันไปจนจบจดหมาย เมื่อนางทราบความในสาส์นแล้วก็ไคช่วยเจรจากับทะเลแม่กุสุมาไคสำเร็จตามความประสงค์ของจะเค็ดไค

16. ทอนกรุงหงสาวดีแตก พระเจ้าหงสาวดีสะการะวูทพี่และพระมเหสีลงเรือหนีล่องหน้าไปก่อน สอพิณยาอนุชาและโษณคนสนิทหนีไปเมืองเมาะทะมะไค จะเค็ดไคส่งคนออกตามพระเจ้าหงสาวดีและยกทัพตามไปไคเมืองเมาะทะมะแตก จะเค็ดไคจับโษณไปสวนสอพิณยาชวนท้าวอยู่ในท่าหนัก ขณะนั้นทหารตามจับพระเจ้าหงสาวดีไคแตก พระเจ้าหงสาวดีปลงพระชนมพระองค์เองก่อน จะเค็ดไคจึงทักพระเศียรแซงถึงน้ำฝั่งสงมาให้ออพิณยาพร้อมทั้งสาส์นฉบับหนึ่งซึ่งมีความว่า

จะเค็ดไคชาวทองอุขอสาแวงความเห็นทุกขมายังสอพิณยาเพื่อนเิม ด้วยข้าพเจ้าปัจจุบันนี้จะหายไปทางไคให้คนเห็นตัวก็ไค ถึงคนเหล่านั้นมีกิริยาไม่ออกปากสรร เสริญ ทอหนา ก็สาแวงแวงตาเป็นที่ยกของนิยมนั้นอยู่ มาทณจะผ่านชุมนุมทหารที่ทางเมืองเป็นทณทหารอังวะ ทหารแปร แลตลอดถึงทหารหงสาวดีที่เข้าสวามิภักดิ์ก็ไค เมื่อนั้นคนเหล่านั้นชุมนุมกันอยู่มากปราศจากกระดากปาก ก็มีการร้องอวยพร ชนมแก่ข้าพเจ้า อังคะนึ่งพร้อมกัน / ข้าพเจ้ามารำลึกตัวเองเป็นผู้น้อยคอยศักดิ์เสมอทนาย สำหรับปฏิบัติท่านครั้งโน้น แล้วรำลึกถึงถึงวสาสนาจะทาคณตั้งท่านสอพิณยายศักดิ์ใหญ่

1

2

3

แต่ก่อนเล่าก็อศาคูรด้วยฐานะท่านทุกวันมีไคเลย / สอพิณยาท่านนั้นทหารหัวเมืองก็คิดนว่าหาฝีมือไม่ ซึ่งชุกกายเหมือนหนูกล้วนน้ำยอมทายอยู่ไค เลคนหงสาวดีของท่าน

กว่าเกิดกับพระภุชเณรมหาภิกษุขีเสียดิเบลา ละเลื้อยกลาสำหรับชัศคิยพระภุช
 เสียดิ มาซ่อนตัวกับนี้ไซ้จะพ้นความตาย ข้าพเจ้ากล่าวทั้งนี้คำหนึ่งนั้นมิได้คิดเห็น
 ขึ้นว่า ท่านสอพิณยาอย่าอย่าใจเลย / อนึ่งกับนี้ไซ้ฉันตกเป็นเชลยของข้าพเจ้า
 แลพระเจ้าอยู่หัวท้าวพระเฑียรก็อยู่ในถึงซึ่งสงมา ทกว่าตัวกำลังข้างหงสาวดี
 เหลืออยู่แต่ท้าวเฑียร แ่กตกอยู่กับพอลมคะเนนอกความปึกักหนัไม่รอดแล้ว ทหาร
 ของอุทกสมายไวมือโคกลองใจจรูกับปล้นวังเจ้า เมื่อนั้นสอพิณยาท่านจะสนชอบ
 ควนน้ำมือทหารแล้ว / ก็แหละสการะอุกพิณยาท่านนั้นน้ำใจสมภักดิ์กับมาราษฎร
 พระเจ้าเมกะโทปุระเสริฐสำนักก็จะทอภัยเพราะทหารแล้วลอมแล้ว เมื่อนั้น
 สการะอุกพิณยาท่านก็ขึ้นเชือกคอกทอภัยเอง ข้าพเจ้าจึงปากความขอเฝ้าให้สอพิณยา
 พระเจ้านองคำวิสุทธิให้สมควร ท่านแจ้งหนังสือข้าพเจ้าเท่านั้น อย่าให้สวาชาพระเจ้า
 บั้นเอาให้ท่านทำสายตัวก่อน ข้าพเจ้าใคร่ให้ท่านทอภัยควนน้ำมือท่านเองจริงแล้ว
 หากมีเหตุสอพิณยาอย่างสมควรยิ่งสำหรับให้คนสรรเสริญว่า ท่านนั้นใจเพชรสมแก่เป็นคู่ชั้น
 บุเรงนอง / กล่าวโดยน้ำใจชาย ฝ่ายข้าพเจ้าเสียดิอีกตกพระฐานะเป็นคนชนะทุก
 ทุกทางกระนั้น ยังไม่ขอสมหนาท่านเพราะกลัวเห็นสีหน้าท่านอาย ก็เมื่อขณะยังเป็นโค
 เพียงนี้แล้ว ท่านเป็นฝ่ายแพแพจะกลาสุหนาท่านข้าพเจ้าหรือ จึงกล่าวโดยความอดสู
 วิสัยชายท่านยอมรวมแผ่นดินกับข้าพเจ้ามิได้ประการหนึ่ง / หรือมิว่าข้างการศึก
 อันปรากฏแก่คนทั้งปวง กล่าวแต่เนื้อความข้างพิสวาหอนซึ่งระหว่างกันแล้ว เจเพาะ
 เราสองก๊ก ความซอณก็เห็นกันฉันค้อย ซึ่งสอพิณยาทั้งนี้ไม่ควรอยู่คู่หน้าข้าพเจ้า แลอยู่
 คู่มนุษย์ทั้งปวงอีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าจะสั่งให้แกสอพิณยาท่านเห็นเป็นลำดับไป
 เมืองทนต์จับแต่เราสองอุยัรจนจำเรียว หากเมื่อสริยศอันใหญ่เป็นพญาเฑียรไช
 พระเจ้าเมกะโยนโย ครั้นนี้ท่านเฝ้าเครื่องข้าพเจ้าภายในหลายเรื่อง ทำโดยซึ่งหน้า
 มิได้ ปลงใจจะลอบทำร้าย แลให้หญิงมาลวงข้าพเจ้า หญิงนั้นมิใช่ใครอื่นเนื้อแท้คือ
 เมียท่านเอง นางทองสาโคยนี้ก็ด้วยท่านพระหม่อมสาวคราวขึ้น ฝ่ายท่านก็กระหน่ำใจ
 ว่านางนั้นคงปลงใจด้วยสนิททอของข้าพเจ้านั้นคงสมคะเน สอพิณยาเอ๋ย แ่ทว่าท่าน
 จะรอยมีสิ่งซึ่งควรน้อยใจอย่างใดในลักษณะ จึงหญิงซึ่งเกาะใจไว้ได้ก่อนครั้นนางนั้น
 มาปะข้าพเจ้ามิทันได้เสียประสาธน์เมียเสียอีก ก็กลับหยอนสวามิภักดิ์ข้างสอพิณยา

3

4

5

6

7

แลมาฝึกไปข้างข้าพเจ้า นางทองสำนั้นช่วยข้าพเจ้ารอดปองร้ายครั้งนั้นก็หนหนึ่ง
แล้ว ยังซ้ำอีกหนหนึ่งครั้งลอมทองอยู่เป็นการ คัมชัน หากคนข้างในสื่อข่าวออกไป
ข้างนอกถึงเมืองแฟรมิโก ยามนั้นนางทองสำมีลูกกับท่านคนหนึ่งแล้วยังคงน้ำใจ
รักก็ทอข้าพเจ้ารีบออกไปซ่อนกลกับยวนางเอง หัฟหงสาวคิมหายครั้งนั้น
ทองหวนญียกมาแต่แปรหิมิไซใครอื่น เมียท่านอันรักข้าพเจ้าอยู่เสมอเพียงโอมนอก
นั้นแล้วเป็นท้าวการ ความชอบทานคงไม่แรงมากอน จึงแจ้งแล้วมันก็ควร เสียใจให้
จงหนักก็ประการหนึ่ง /

7

สืบสองรองลงมาทางทองสาคนแรกแล้ว ก็ถึงถึงแม้นางภาติโนยพระเจ้าแปร
นางนั้นคือคู่อันผู้ใหญ่สองเมืองปลงใจหมั้นไว้แก่ท่าน แลนางนั้นแต่ก่อนแมก็ไม่คิดนึกท่าน
ข้างรังเกียจเลย คะเนาะจะนิยมอยู่ภายในเสียอีก จึงแล้วนางนี้ฝ่ายท่านหันใจ
ออกหางนางเองก่อน แลเหตุคือออกเทยาทบข้าพเจ้าทองทาน นางนั้นส่ำแรงความ
ไม่มีไมตรีออกนอกหน้า ฝ่ายท่านทอก่อนจึงทอออกหางไป /

8

สืบสามกล่าวถึงหญิงอันเคยเป็นสัทธิแก่ท่าน แลปัจจุบันสัทธินั้นตกแก่ข้าพเจ้า นางนี้
คือทะละแมเมืองแปรอันฝ่ายท่านชวงชิงหาทั่วไปไคก่อน แลทุกวันนี้หากมีคนใดเอารือ
สือพินยามาเอย ทะละแมยอมปิกหูเสีย เพราะถือเป็นเรื่องเสนยทไม่สมควรฟัง ยาม
เมื่อข้าพเจ้าแลท่านเข้าบุทญิมจึงซัยกันนั้น กลุ่มยอมสวทมนทอราชนาทพทศคุณให้ชัย
ไคกับข้าพเจ้า ความฉิบหายปราชัยไคกับสือพินยา ข้าพเจ้าว่าอีกกลุ่มมาเมียตัวรักตัว
ก็ห้ามอย่าให้ชนฉำยกับไค ฉะนั้นเมื่อกลับเอากลับทั่วไปไปสอกทานสือพินยา อนาดเอย
แสนสูกจะอากรแทน /

9

ก็แลละบรรดาหญิงคนกลางทั้งสี่ซึ่งเราสองรักพ้องกันแต่ก่อนนั้น ภายไม่มีแต่ใจ
สาปแช่งทานทั้งยันทันนักขณะแพข้าพเจ้านั้นแล้ว สือพินยาท่านยังจะรักษาชีวิตไว้รอ
วันหาร ทองอุจิมไคแลจากกลางเมืองคุจโช ให้อสามหญิงคนกลางเห็นประจักษ์แก่
ท่านนั้น ก่อนดวงใจท่านจะแตกคัมมิ เจ็บปวดเพราะถูกความระลึกภายในทรมาณหรือ
วานสือพินยาท่านล่านึกเกิด ตัวตายลักษณะนั้นจักเจ็บร้ายเสียกว่าเจื่อนเนื้อให้ตาย
แต่ที่ละน้อยๆ อย่างหนึ่งกำหนดโทษท่านนั้น ฝ่ายทองอุก็ถือเป็นท้าวการ หนนหลังโช
ความหนักเบาแห่งโทษยอมเสมอโชชอุอยู่ จะเอาเลือกยสมสำหรับให้หนนปุนยิกกันก่อเป็น

10

รูปสฤๅนแล้ว แลกระตูกจะป่นป็นหินปูนด้วย ให้สฤๅนป้องกันใส่อิฐอิงคารเจ้าสงฆ์ของ
 ชาวทองอุโฆษท่านพระเจ้าตะเบงชเวตีกำหนดทศลบตามโซลุดังนี้ อโยชัยไปให้ไค้ความ
 ความอายอย่างทีส่าหิ๊ แลไว้หู่ไว้ทั้งค้ำคนทีลวนแก้ปยศเลย / สอพิณยาสืบไปแทนขอ
 เนื้อพระยามหากษัตริย์แลไม่ตายเพราะสิ้นวัยตามธรรมชาติประการหนึ่ง แลเพราะขอ
 บุรุษตายกลางทีรประการหนึ่งแล้ว ก็ควรตายด้วยน้ำมือตัวเองจึงจะสม ข้างเจ้า
 สงเมียงสอกลไยพิณภายในสำหรับตัวเองทีคไว้เขาคับขันเห็นแนจะตายด้วยมือ
 ทหารเราจะได้กินให้สงมาแล สอพิณยาท่านทรงการทั้งปวงให้กว้างยาวแล้ว
 จึงปฏิบัติทศนให้รอบด้วยวิสัยชาชาติทหารอย่างมีใจรึงเรงความตายเลย / ขาคีนี้
 สันชาติท่านก็เห็นอยู่เองว่าสันหาสุชาฟเจ้า เจมจิตตูกของเวรแก่กันในชาติหน้า
 ทำเอาชนะชาฟเจามาไรเวรท่านเกิด หากท่านคือคนชั่วดูอ้อมมิอาจตายโดยลักษณะ
 บุกฉาดตายแล้ว เร่งมือไว้ให้ทหารทองอุสังเกกเห็น วันพรุ่งรุ่งอรุณชนะเข้าปล้นวัง
 แลทหารเราทั้งนั้นรู้ว่าไม่สู้ จะโค้งมือไม่จับหาคำขอรุณแลเอาชีวิต แลวันพรุ่ง
 เราจะให้ทหารเราปล้นวัง ๗ เพลาได้แสงอรุณ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 4260 : 4265)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวเขาเย็บสอพิณยาโดยสแสร้งแสดงความเห็นใจใน
 ความทุกข์ที่สอพิณยากำลังประสบอยู่ และพูดโอ้อวดที่ตนได้รับความนิยมนกยของอย่างมากมาจาก
 คนทั่วไป โดยเฉพาะทหารแปร ทหารอังวะหรือแม่ทัพทหารหงสาวดี ซึ่งล้วนแต่เป็นฝ่ายของสอพิณยา
 มาก่อนก็กลับชื่นชมยินดีกันอย่างออกนอกหน้า ซึ่งการพูดเช่นนี้เป็นการขมให้สอพิณยาเกิดความรู้สึก
 น้อยเนื้อต่ำใจ และเร้าให้เกิดอารมณ์ริษยา

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดพูดเปรียบเทียบฐานะของตนเมื่อครั้งทีทองแปร นินิบัติสอพิณยาใน
 ฐานะที่เป็นแขกของเมืองทองอุกับฐานะของสอพิณยาในขณะนี้ว่าตนคิดแล้วอดเศร้าใจช่วยไม่ได้
 ทั้งนี้เพื่อให้สอพิณยาเกิดความรู้สึกเศร้าใจในความตกต่ำของตัวเอง

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดกล่าวถ้อยคำที่บรรดาทหารต่างเมืองพากันก็เตียนว่าสอพิณยา
 ไร้ฝีมือจึงได้แหกข้อศอกความตายโดยกล่าวอุปมาว่า "...จึงชุกกายเหมือนหนูกลิ้นน้ำยอมตาย

อยู่ในฐานะ" จากนั้นจึงอ้างด้วยคำที่ชาวหงสาวดีกล่าวกันว่าสอพิณยาไม่มีชีวิตขณะมานะเสียที่ที่เกิดมา ในราชตระกูล แม้จะซ่อนตัวก็ไม่พ้นความตายไปได้อีกเช่นมาลำดัยอีก ซึ่งเป็นการพูทให้สอพิณยาเกิดความเจ็บอาบและบ่ห่อใจ ทอนท้ายจะเกิดขึ้นย่นว่าสิ่งที่ท่นำมากล่าวนั้นเป็นความจริง และแส้งปลอมโยนว่า อย่างน้อยใจซึ่งเป็นการกระตุ้นให้สอพิณยาเกิดความน้อยใจในความไร้ความสามารถของตน

ข้อความตอนที่ 4 จะเกิดชมขวัญสอพิณยาให้รู้สึกสิ้นหวังโดยกล่าวถึงไขว่ว่าทกเป็นเชลยของตน ส่วนพระเจ้าหงสาวดีนั้นจะเกิดโศกเศร้ามรยาบว่า "พระเจ้าอยู่หัวที่ทานพระเศียรก็อยู่ในถึงซึ่งสงมา" เพื่อให้สอพิณยารู้สึกสะเทือนใจอีกแล้วให้ตระหนักโดยกล่าวแบบอภิปทว่า "ทกทั่วทั่วกำลังข้างหงสาวดีเหลืออยู่แทนนุเกียวก แศทกอยู่กัมลอมณะนั้นนอกกว่ามีปีกก็หนีไม่รอกแล้ว" และชี้ว่าอิกว่าสอพิณยาทกตายควยน้ำมือของทหาร เดวโดยใประนามนัยว่า "ทหารของอุทกสมายไว้ เมื่อคล่องใจก็รู้กัมลอมวังเดา เมื่อนั้นสอพิณยาทานจะสนชอควยน้ำมือทหาร เดว"

ข้อความตอนที่ 5 จะเกิดยกทวอย่างวีรกรรมของพระเจ้าสการะวุตทซึ่งเชือกคอกตายก่อนที่จะถูกทหาร เดวเข้ามาชี้นำให้สอพิณยาคิดฆ่าตัวตาย โดยยอมรับว่าตนจงใจทำเช่นนั้นก็เพราะหวังที่ปรารถนาจะเอื้อให้สอพิณยาไ้รับคำสรรเสริญว่าเป็นคนใจกล้าเสมอกับทซึ่งเป็นคู่แข่ง โดยใ้สำนวนว่า "หากมีเหตุสอพิณยาอย่างสมควรยิ่ง สำหรับใ้คนสรรเสริญว่า ทานนั้นใจเพชรสมแก่เป็นคู่ขันบุเรงนอง" ซึ่งเป็นการประนามสอพิณยาทางอ้อมว่าเป็นคนชลาศ

ข้อความตอนที่ 6 จะเกิดซ้ำเติมสอพิณยา โดยชี้ให้เห็นว่า ความตายแท้สอพิณยาไ้รับเป็นสิ่งที่น่าอับอายอย่างยิ่ง ซึ่งจะเกิดโศกแล้วโดยเร้าให้สอพิณยาเกิดความละอายทวการยกเอาน้ำใจของตนออกมาเทียบว่าตนเป็นชายชะยังไมกลาพหน้าสอพิณยา เพราะกลัวสอพิณยาจะอาย แล้วอคคิไม่ไ้ว่า สอพิณยาผู้แพะจะกลาสุนหาตนหรือ ซึ่งเป็นการพูทแบบจุจจา จากนั้นจะเกิดจึงกล่าวทไปว่าควยความอาบดังกลาวมาแล้วสอพิณยาจึงไมควรมีชีวิตอยู่ต่อไปซึ่งเป็นเหตุลปรการแรก

ข้อความตอนที่ 7 จะเกิดเปลี่ยนจากศึกรมาพูทถึงศึกรระหว่างตนกับสอพิณยา โดยกล่าวเป็นนัยว่าสอพิณยาก็เป็นฝ่ายแพทอีก ซึ่งเป็นเหตุลปรการที่สองที่สอพิณยาสมควรตายเสีย แล้วจะเกิดจึงบรรยายความทามลำคัม เพื่อพิสูจน์ให้สอพิณยาเห็นจริงและตระหนักในความพ่ายแพ้ของตนโดยเริ่มเท้าความถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวของกัณหญิงแต่ละคนรวมถึง 3 คน เริ่มตั้งแต่เมื่อครั้งสอพิณยาเป็นแขกเมืองของทองอูแล้วมีเรื่องชุนเคืองตน ถึงกับวางแผนใ้นางทองสาซึ่งเป็นเมียลับไปลวงตนมา

ข้อความตอนที่ 11 จะเกิดกล่าวกระตุ้นให้สอพิณยาเกิดความทรงในเกียรติของเชื้อพระวงศ์ โดยกล่าววาทาไมทบทวนวัยหรือตายในสนามรบก็กองทาบขวาน้ำมือตนเองจึงจะสมเกียรติ ซึ่งเป็นการใช้ความทอการมีเกียรติยศชื่อเสียงมาเป็นแรงจูงใจให้สอพิณยาคิดฆ่าตัวตาย แล้วจะเกิดจึงบอกว่า ตนส่งเมียยังสอศไธยาพิณมาให้สอพิณยาควยแล้ว ซึ่งเป็นการแสดงเจตนารมณ์อันซัดแรงของตนที่จะให้สอพิณยาฆ่าตัวตาย โดยใช้แรงกระตุ้นความกล้าหาญมาเป็นแรงจูงใจด้วย

ข้อความตอนที่ 12 จะเกิดพูดเชือกเงื่อนสอพิณยาให้รู้สึกอับยั้งขึ้นโดยกล่าวว่า "ชาตินี้สิ้นชาติหากเห็นอยู่เองว่าสิ้นหาสุชาพเจ้า เจ็บจิตผูกจองเวรแก่กันเ็นชาติหน้า ทำเอาชะตาพเจ้ามาใช้เวรหานเด็ก" ซึ่งเป็นการพูดเร้าให้สอพิณยาเกิดความเศร้าใจในโชคชะตาของตนที่ตนเองเป็นผู้แพ้อย่างหมดทางสู้ จากนั้นจึงพูดแสดงความกตัญญูและเย้ยหยันว่า "หากท่านคือคนชั่วผู้นอนมื่ออาจตายโดยลักษณะถูกฉาหาญแล้ว เรงก็มีมือไวไ้ทหารทองอยู่ซึ่งเกกเห็น วันรุ่งรุ่งอรุณขณะเขาปล้นวัง แล้วทหารเราทั้งนั้นรู้ว่าไม่รู้ จะไ้คงมือไม้จับท่านควยอาวูชแเอาชีวิต"

การที่จะเกิดเขียนสาส์นถึงสอพิณยาให้เพื่อบั่นคันให้สอพิณยาฆ่าตัวตาย ซึ่งจะเกิดได้เลือกสรรกล่าวแต่สิ่งทีสะเหือนอารมณ์และมันหอนจิตใจของสอพิณยาให้รู้สึกเจ็บอาย ชื่นแค้น เศร้าใจ ห่อแค้นและสิ้นหวัง เพราะจะเกิดกระหนักรู้ว่าสอพิณยานั้นเป็นเชื้อสายกษัตริย์ย่อมมีความทรงในศักดิ์ศรีของตน ประกอบกับสถานการณ์คับขันจนมุมเช่นนี้ย่อมไม่มีทางเลือกก่อนที่ทการฆ่าตัวตาย จะเกิดได้ใช้ลีลาการพูดแบบหลายแบบคือในตอนต้น ใช้ลีลาการพูดแบบโอ้อา เพื่อโอ้อวดและเมื่อจะขมสอพิณยาให้วาคหน้า จึงใช้ลีลาการพูดแบบทรอำนาจ ในตอนกล่าวถึงนางทั้งสามก็ใช้ลีลาการพูดแบบเรียมคละเคล้าไปกับแบบทรอำนาจ ซึ่งเมื่อสอพิณยาอ่านสาส์นจบก็เกิดความข่อยหัวใจและสิ้นหวังจึงไข่มกสิ้นแห่งตัวตาย สมคังเจตนารมณ์ของจะเกิด

17. ตอนพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ไ้ครองตำแหน่งจักรพรรดิแห่งพุกามประเทศและย้ายราชธานีมาอยู่ทกรุงหงสาวดี พระเจ้าตะเบงชเวตตี้มีพระราชประสงค์จะรับนางโชอ้าวสมเอกมาอยู่ในกรุงหงสาวดีด้วย แต่นางนั้นพะวักไม่ยินยอมเพราะซึ่งนางโชอ้าวกระคังการะเคื่องตอนางมาแต่เมก จึงนำความไปร้องทอพระทัมที่พร้อมทั้งยื่นคำขาดให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้หักขาดกับนางโชอ้าว มิฉะนั้นนางจะฆ่าตัวตาย พระเจ้าตะเบงชเวตตี้จึงขอร้องให้จะเกิดช่วยเจรจากับนางนั้นพะวัก ซึ่งจะเกิดก็รับคำและไ้เจรจากับนางคังความว่า

ครั้งโน้นมาทว่าระนันทา แท้จำได้ว่าถ้าตัวจะไ้ทั้งห้านี้ ก็เพียงอุปมา
ความอันหนึ่งเหมือนซึ่งเราพระทัยพระเจ้ายูหัวไว้ แต่คนต่อมาเป็นตัวข้าพเจ้าก็
ยอมอุปมาทั้งข้าพเจ้าทั้งสิ้น คือกล่าวลักษณะนางนั้นทว่าคือกรรมเหี้ยทั้งเรือน เป็น
ศรีสง่าเพิ่มพระเกียรติและบารมีพระเจ้ายูหัวแล้ว แต่นางโงหัวคือเรือโอ้โฮ้เสมอทรง
เล่นเป็นที่สำราญโดยอุทัยคະนองแห่งองค์พระเจ้ายูหัว ข้าพเจ้าอุปมาความข้อนี้
พระเจ้ายูหัวก็ใคร่เสด็จทอดพระเนตรนาง อันอุปมาว่าเรือโอ้โฮ้แต่ในกลางราตรีนั้น
ข้าพเจ้าจึงเกิดสะทึงกลัวความงมงายมาทำกิจบารมีก็ตั้งนี้ ข้างที่พันผูกกับกรรมเหี้ย
มีเทพธิดาอยู่หรือ ข้าพเจ้าจึงถามความข้อนี้ตามจริง มิได้มีอันเกรงพระทัยมั่งคณา /

1

อนาถเอ๋ย ความรักคืออัมมิงตามีทอเมียวขวัญที่ไ้กับสัทนันทแล้ว สงสาร เจ้านาย
ข้าพเจ้าไม่ว่าจะเปรียบกับความซึ่งเวรสงสารครั้งใด พระเจ้ายูหัวเหมือนมุกขีในมรณภูมิ
มั่งคณาที่คนทั้งปวงเหอทว่าเป็นสิ่งสูงส่งคนนั้น ทว่าพระเจ้ามั่งคณากลับเห็นตนเองเป็น
คนต่ำสำหรับตาเมียวกรมอง ทะเบงชะเวทไ้สำคัญอุทัยคະนองทว่าท่านเป็นที่เลิศละเอียดย
พระองค์เองจึงแสนอาศรัยทะโลธิตท่าน แลไมอาจเชยชมในสมที่รักไว้ในพระทัยเลย /

2

นางนั้นทว่าชักขึ้นว่าจะเกิดยกยอมมั่งคณาจนเห็นไ้ชักจะเกิดก็สวนขึ้นว่า

ข้าพเจ้าสาบานต่อคุณอาวูแล้วว่า การทั้งสิ้นจะทุกโดยจริง ท่านจงเชื่อคำที่จะ
เล่า เบื้องว่าพระเจ้ายูหัวนำพาประภังคองค์เอง อัมมิงตราอยู่ประเสริฐนั้น
จะทว่าสิ่งใดเมื่อนางยอมแล้วทว่าทว่าโดยจะรู้เลือกคำไ้เป็นกับปิยโหวทาคูจเขา
อัมมิไ้เลย แต่ครั้งนั้นทว่าความไพเราะ จิบจิตข้าพเจ้าก็เพราะพระเจ้ายูหัว
สำคัญมลสันดานโดยสุจริตขึ้นเอง มั่งคณาว่าน้ำน้าเหล้าเป็นของโปรดอยู่ใน
สายเลือด เมื่อสนแล้วก็พอพระทัยคະนองสนุก กระทำกิจยาโสนหยาบ ปะเตะ
ปะทอยมหาคเล็กไ้เลี้ยงขึ้นเอง พระเจ้ายูหัวสำราญกายแลใจลักษณะนั้นเมื่อใด
ทะไ้แลไปสบตาแม่เมื่อนางท่านแวบหนึ่ง ก็สะทึงเฮือกเพราะปะส่ายตาเมียวกรมคำหั้น
เต็มแวว พระเจ้าทะเบงชะเวทไ้จำเรื่อชีวิตเหมือนโจรใหญ่ใจหมิ่นอันเป็นคนโหด
ถึงหากเหล้ากรมเมืองชุกแลคาบอยู่กับมือทั้งตามเขม่นหมายจะเอาชีวิตตัว โจรหยาบ

3

กิมไคเกรงเสมอมาอยู่ จริยศีลเสมอสามเณรน้อย แลแวทาทเพ่งตัวถือเอาความ
 ชั่วแห่งตัวเป็นเครื่องปลงการ เป็นอยู่ดังนี้ในพระทัยพระเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าจึงกล่าว
 ว่ามิ่งทราอันคนทั้งปวงเทอความสูงสุคนั้น พระเจ้าอยู่หัวกลับเห็นว่าตัวเป็นคนทำ
 สำหรับจะเฝ้าท่าเมียบรรยากาศมอง พระเจ้าอยู่หัวเป็นนักรบแจะไคคฤคส
 ภัยทนายสนธิ สนิทวาทแวทาทเมียบ่เสียดนี้ ใจรักหนักไม่อาจโอโสมไกลชดก็เป็น
 เครื่องอาครุาใจหนึ่งมีเมียบ่สำหรับทนายเทอ มิใช่มีไว้กอดชม จึงองค์ะเบงชะเวก
 มาทองคำเปรียบโซ้อวคือเรือโอ อันจะหายเลินโดยคะนองพระทัยไคแล้วก็เป็น
 ทัณฑ์พระทัย ข้าพเจ้าจึงรับว่า ทัณฑ์ทนายทัณฑ์มาทองคำพระเจ้าอยู่หัว
 เขาดั้นนั้นแจะเพ่งเนื้อแท้ มิ่งทราพระราชนิพนธ์กิมไคบ่คเลย / มิ่งทราสำแดง
 มลเหตุที่เหมือนคอยังคับไหวงทนายก็เห็นสมจริงทุกประการอยู่แล้ว นันทะวคินาย
 ข้าพเจ้าใจหินหรือจึงเฝ้าไม่ถูกว่า พระเจ้าอยู่หัวเทอทนายไหวไคหรือเฝ้าเอา
 จนสุดสิ้นแลปากไม่อาจกล่าว ข้าพเจ้าคนกลางจะเฝ้าให้ฟังเอง อย่างสูงโซ้อ
 ก็เหมือนจอกกระเบื้องเนื้อบาง กุญพระเจ้ากรุงจีนสร เอามาถวายทอดอย่างวิเศษ
 สำหรับคนคอสุราคุญพระเจ้าอยู่หัวจะไคทวิความวิเศษแห่งรสเมียบ่เสียด
 แดส่วนนันทะวคิครมเสียดนั้นแจะเปรียบทอดอย่างทำกึ่งเป็นปากเกล้าเป็นมิ่งขวัญสง่า
 กับเกศประจำ ข้าพเจ้าว่าทนายทั้งปวงทนายทนายทนายแล้ว ยอมเห็นซึ่งถึงเหตุ
 อันมิ่งทราประพฤตินั้นกำเริบสวาทโซ้อเกินทนายนั้น เนื้อแท้เป็นกลสัมผัสในเครื่องโซ
 สองสิ่งนี้มาให้คนสำคัญนิคไปเอง บ่ได้อยู่กับเกล้าแเทพระเป็นเจ้าทองเป็นวันละครั้ง
 กับจอกเหลาสมบ่ออยู่แต่เป็นทนายนิคครั้งนั้นยังจะหาคนไคสำคัญจอกเหลา
 ว่าเป็นเครื่องสูงกว่าบ่มีอยู่หรือ /

3

4

นางนันทะวคิชักขึ้นว่าเรื่องระหว่างนางกับนางโซ้อวนั้นเป็นเรื่องใหญ่ นางไม่อาจ
 ทำใจไคง่าย ๆ กังที่จะเคียดชัง จะเคียดจึงกล่าวท้อไปว่า

สันทาอาการแห่งทนาย กิหินใจไคด้วยตาข้าพเจ้านักแล้ว กระไรมาทำเป็นทาส
 หิริ มีทนายกับทนายยอมใจ แก่นความสำหรับเจรจากันแต่ทนายฝ่ายทนาย ก็ยอมให้มค
 ทนายทนายนั้นแห่งทนายว่าเมื่อไคพิชุนไคไคเป็นการประจักษ์ว่ามิ่งทราวิภักคิทนาย

5

ยิ่งกว่าไอชั่วแล้วแลเมื่อนั้นท่านจะดอนคำอันใดก็ตรองพระทัยพะเจ้าอยู่หัวไว้
เมื่อนั้นคำนี้เป็นที่เที่ยงแท้ เมื่อครู่ท่านก็รับแล้วว่าพินาศจะหาทางพระเจ้าอยู่หัว
รักษาเกรงท่าน ฝ่ายท่านก็ไม่อาจปัดความมั่งคั่งมาได้ก็รักแลเกรงท่านนั้นเลย จึง
มีคณินวชาพะเจ้าจะเอาชนะเพราะคำนั้นอันท่านยอมให้คณินวชาพะเจ้าก็ยอมทำได้
แต่นี้มีเอาสิ่งนี้ออกใช้เพราะสิ่งนี้ถึงได้มีใช้สิ่งอันขึ้นใจตัว /

อนึ่งการทิ้งปวง อันเกี่ยวด้วยแม่นางโซ้อัสมะเอกกล่าวไต่เน็บแต่ใครจักหนา
นางนั้น กระทั่งถึงเวลามานั่งเฝ้าจาก้วยท่านมัติน โซ้อัสมะไม่เคยให้สิ่งใดจะบิตถือไว้
เป็นเครื่องบันทึกแก่ตัวเลย ยิ่งเรื่องของนางนั้นเฉพาะที่หัวท้ายมาถึงมันหะวักท่านค้วย
ข้าพเจ้าก็ได้รับแต่พระมหาสาหัสเป็นต้นถูกหาเหมือนหนุมานโซ้อัสมะนี้ มันหะวักท่าน
กล่าวหาเป็นพระมหาสาหัสแก่ข้าพเจ้าแล้ว มาบัดนี้จึงขอให้ท่านสนใจ /

ข้าพเจ้าใครเห็นอำนาจตัวใดแต่ความเมตตาแห่งท่าน คือสิ่งหนักเบาสิ่งใด
ไม่ว่า หากข้าพเจ้าจากลาขอเอาแล้ว ถึงพันหมื่นอนาชาท่านไม่พักให้แก่เขา แทน
ก็อาจให้สิ่งนั้นแก่ข้าพเจ้าจะได้บุญเดียว ข้าพเจ้าทั้งใจจะขอเอาของมีค่าเช่นนี้
จึงจะจะจงจะขอแต่สิ่งซึ่งท่านสัญญาใจจะมีให้ คือเรื่องให้เลิกทากรอนโซ้อ้วเสีย
จากพระเจาพุทธมิ่งมรมา แผนางท่านถือคนคือนายข้าพเจ้า ก็ขอให้ท่านสำคัญทั้งใจ
ทั้งทนต์ให้มาว่าบุญบารุงหรือฐานะใหญ่อันกรรมเหตุนะเบงชะเวทีจักรพรรดิ ไชยการอันเม
ยัตถือเป็นสาระใหญ่ คงสำคัญอยู่ทั้งเป็นนงนอยของข้าพเจ้าแต่ก่อน ก็ขอให้เลิก
ไว้แก่ตัวที่ท่านฉันใด ฝ่ายท่านหอกอาลัมย์ใดก็เลิกสุดแต่ข้าพเจ้าจะเลิกหรือห้ามตามท่าน
บุญเดียว ข้าพเจ้าขอสิ่งนี้ ก็รู้ว่าเป็นสิ่งใหญ่ กับผู้อื่นไม่อาจขอเอาแล้ว

นั่นแหละจึงย้อนถามว่า สิ่งที่คุณไม่ยอมให้แก่บุเรงนอง และบุเรงนองก็ไม่กล้าขอ นั้น
เป็นสิ่งที่บุเรงนองจะขอจากนางได้ไฉนนั้นหรือ บุเรงนองก็ยอมรับว่าจริงตามนั้น เพราะตนเห็นว่า
สิ่งที่ตนจะให้แก่นันตะวักในภายหน้านั้นยิ่งใหญ่กว่า

ส่วนเฉพาะสายทาท่านอื่นที่ว่าโชอ้วนของ ข้าพเจ้าคนกลางจะไม่ยึดถือ เพราะเห็นว่าทั้งสองเป็นญาติพาทแก่กัน แต่เมื่อใดสายทาศาพเจ้าคนกลางใดเห็นเอง ว่าโชอ้วนของเมื่อนั้นข้าพเจ้าจะเอาอำนาจ แลความเป็นคนโปรดของพระเจ้าอยู่หัว

ผู้หนึ่งนั้น เขาเสี่ยงกับความอันตรายเจ้าอยู่หัวพิโรธเพราะหว่านนางโช้วคว้ายมือ
ตนเอง ข้าพเจ้าจะขอทานโทษอย่างสูงสุดอันหาคนใดกล้าขอมิได้จริงแล้ว แต่ถึงยาม
ข้าพเจ้าให้ ก็จะไม่ให้สิ่งซึ่งตัวเองไม่เคยให้แก่ใคร ข้าพเจ้ากลัวเหมือนเอาปาก
เป็นกำนัลไว้ก่อน ทอเมื่อใดก็ทำทั้งตกปากไว้ เมื่อนั้นนั่นแหละที่ท่านจะเห็นคุณ
ข้าพเจ้ายิ่งกว่าทานโทษขอกินนิภา /

8

นั้นแหละที่พึงปรารถนาของกล่าวอย่างหนักแน่นกับหาที่อ่อนลง จะเกิดก็กล่าวซ้ำว่า

คำสัจซึ่งข้าพเจ้าล้นปากไว้กับท่านนั้นก็จะหลุดต่อพระเจ้าอยู่หัวจึงสิ้นทุกกัน
ข้าพเจ้าจะถวายสิ่งซึ่งองค์พระเจ้ายะเบงชะเวตเเองก็มีไคหวังคือโพนางโช้ว
เข้ามาอยู่ในกำแพงพระราชวังหงสาวดีฐานเสมอแล้วคราวใดพระเจ้าอยู่หัว
เริงพระทัย เพราะไคของถวายที่สูงสุดแล้ว คราวเสด็จที่ข้าพเจ้าเอามาง
เบื้องนั้นพระเจ้าอยู่หัวจะไคเห็นใจ ฉะนั้นกับมีความอันตรายเจ้าอยู่หัวจะรักโช้ว
มากน้อย แลการควมมีความอย่างอื่นอย่าคิด แม้จงคิดแต่เรื่องจะเกิดข้าเภาจะขอ
สิ่งหนึ่ง แผนางของเภาแลนายรักจะให้หรือมิให้สถานเดียว /

9

เมื่อเห็นฝ่ายหนึ่งกับหน้าทริทรองอยู่จะเกิดจึงกล่าวต่อไปว่า

เกิดแล้วนับแต่จำความไคกระทั่งบัดนี้ ความสัจเป็นแท้ไม่เคยเห็นทั่วอณู
ครั้งใดก็ตั้งตัวทูลเกล้าเพิ่มเติมได้ ถ้าเริบความอยากไคหน้าจึงกล่าวขอเอาแต่พระโยชน
ตนฝ่ายเดียวกระนั้นเลย ข้าพเจ้าจะเกิดจะขอคนโดยลักษณะนี้เป็นครั้งท้าย ครั้งนี้
พระเมออยู่หัวท่านล้นปากอีกอ้อกายในค้วยอยากบอกไม่ยอมให้ ลีจะบอกออกมาที่ยาก
เพราะเกรงใจแล้ว อย่าล้นปากเกรงใจข้าพเจ้าสถานอันอยู่เลย ฝ่ายข้าพเจ้า
จะอ่านจะถือจะเอาภิรยาอ้อซึ่งแห่งท่านเป็นเครื่องขอมิไคแห่งการนี้เอง ก็แหละ
เมื่อท่านอ่านการนั้นนักแล้วจำจะทูลความรู้สึกภายในไว้อย่างหนึ่ง เมออยู่หัวท่านอย่าถือ
เหมือนข้าพเจ้าล้นความภักดีเลย ควดยแทนชราบเท่าถึงวันสิ้นชีวิต ข้าพเจ้าคงถือแม
นางนั้นแหละคือเจ้านายตัวจนสิ้นชีวิต คงถือเสมออย่างซึ่งพึงนับถือพระบรมวงศ์ทุกผู้ใน
ราชวงศ์เมงกะยินโย แต่ฐานะชาเภาคนสนิทฐานอน แผนางอย่าว่าข้าพเจ้าจะเสีย

10

เพราะข้าพเจ้าทักปากรของทอดทานฐานคนสนิทที่สุดสนิท เมื่อท่านเอื่อนำใจข้อนี้มาได้
ก็จำเป็นแต่ข้าพเจ้าจะทอหัตถ์ให้เจียมใจ / (โศติ แพทพันธุ์. 2520 :

4503 - 4511)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จะเกิดกล่าวยอมรับว่าเป็นความผิดของคนที่ชกนางนางโธ้อมาถวาย
พระเจาตะเบงชเวตี้ โดยกล่าวด้วยอุปมาและอุปลักษณะตามลำดับว่า "นางนั้นแหละที่อักรรมเหสี
ทั้งเรือน...แต่นางโธ้อคือเรือโอ" เมื่อมิ่งทราได้ฟังก็รอนรอนอยากพบนางโธ้อ ทนจึงถูกคิด
ถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจาตะเบงชเวตี้กับพระอักรรมเหสีว่าจะเป็นในรูปใด จึงทูลถาม
จนรู้ความในใจของพระเจาตะเบงชเวตี้ แล้วจะเกิดก็ถ่ายทอดสิ่งที่ทูลให้นางนั้นแหละที่ฟัง

ข้อความตอนที่ 2 จะเกิดกล่าวแสดงความเห็นใจพระเจาตะเบงชเวตี้ โดยกล่าว
อุปมาว่า "พระเจาอยู่หัวเหมือนนกยูงในนรกภูมิ แลมาคร่ำครวญถึงใครจะประกอบกรรมบุญอันมิใช่
วาสนา" แลขยายความว่าพระเจาตะเบงชเวตี้จนถึงจะได้รับการยกย่องเทิดทูนอย่างสูงสุดจาก
คนทั่วไป แต่ในสายตาของนางนางโธ้อแล้วกลับกลายเป็นคนต่ำ นางนางโธ้อก็แย้งว่าจะเกิดทุกยกยอ
มิ่งทรา จะเกิดก็ยืนยันว่าตนพูดความจริง

ข้อความตอนที่ 3 จะเกิดกล่าวพรรณนาความอ้างถึงอัศบายของพระเจาตะเบงชเวตี้
ว่าเป็นคนพูดจริงไม่รู้จักประทุษร้ายด้วยคำให้โทษเพราะหูคนฟัง แต่การพูดกับทนต์ครั้งนี้ทนต์รู้สึกจับใจใน
ถ้อยคำเป็นอย่างยิ่ง แลจึงเล่าถึงคำพูดนั้นให้นางฟังซึ่งเป็นการขยายความประเด็นที่ว่าในสายตา
นางนางโธ้อนั้นพระเจาตะเบงชเวตี้ก็เป็นคนต่ำก็เพราะเมื่อพระเจาตะเบงชเวตี้สำเร็จกับสุรา
ก็จะแสดงกิริยาหยามทำให้นางส่งสาสนานำหน้าอยู่เสมอ และจะเกิดก็เล่าถึงความรู้สึกภายในใจของ
พระเจาตะเบงชเวตี้โดยอุปมาว่า "พระเจาตะเบงชเวตี้จำเรือกู้ชีวิตเหมือนโจรใหญ่ใจพิถีพิ
อันเป็นคนโหด ถึงหากเหลากรรมเมืองขนูแลตามอยู่ก็มีมือ ทั้งตามเขม่นหมายจะเอาชีวิตตัว โจรหยาม
ก็มีได้เกรงเสมือนมาปะอยู่จำเรือกู้ชีวิตเสมอสามเขม่นแลแวตาทิเพ่งตัวถือเอาความชั่วแห่งตัวเป็น
เครื่องปลง การเป็นอยู่ดังนี้ในพระทัยพระเจาอยู่หัว" ทั้งนี้เพื่อทำให้นางนางโธ้อยังเข้าใจถึงความรู้สึก
ในจิตใจของพระเจาและเกิดความเข้าใจเห็นใจขึ้นและจะเกิดก็ยอมรับซ้ำอีกว่าตนเป็นนุญคนเองที่
เกิดเรียมความไปทวงใจคำของพระเจาตะเบงชเวตี้เข้า

ข้อความตอนที่ 4 จะเด็ดกล่าวแสดงความเห็นใจพระเจ้ายะเอนงะเวตี้และเหน็บแนม
แกมประชดประชันนั้แหละว่าเป็นคนใจกว้างหรือจึงไม่เข้าใจในความคิดของพระเจ้ายะเอนงะเวตี้ แล้วจะจึก
ก็ชี้แจงให้นางเข้าใจว่าค่าของนางโซอ้วนนั้นไม่อาจเทียบเท่ากับนางนั้นหะวี้ได้ โดยกล่าวด้วยอุปมาว่า
"อย่างสูงโซอ้วนก็เหมือนจอกกระเบื้องเนือบาง คุณพระเจ้ายะเอนงะเวตี้เอามาถวายอย่างวิเศษ
สำหรับคนคอสุราคุณพระเจ้ายะเอนงะเวตี้จะไ้พิพิความวิเศษแห่งสเมธิษณะเสถียร แต่ส่วนนั้นหะวี้
อีกคนหนึ่งเล่าจะเปรียบอย่างทำกึ่งเป็นปากเกล้าเป็นเมื่องขวัญส่งกับเกลประจำ" ต่อจากนั้นก็
ขยายความโดยชี้ถึงแก่นั้นหะวี้ควรไ้ไ้ครอง โดยไ้พูดจาประกอบว่า "เป็นอยู่กับเกลแท้พระเป็น
เจ้าทองเป็นวันละครั้ง กับจอกเหล้าอบบดล้าบออยู่แต่เป็นทกคำนี้รู้ก็ครั้งนั้น ยังจะหาคนใดสำคัญ
จอกเหล้าว่าเป็นเครื่องสูงกว่านี้เมื่ออยู่หรือ" นั้นหะวี้ก็ยังไม่ตกปากยอมรับ จะเด็ดจึงหว่านล้อมนาง
ต่อไปอีก

ข้อความตอนที่ 5 จะบอกกล่าวเป็นเชิงรู้ทันความคิดของนางว่าอ่อนตามคำตนแล้วแต่ไม่ยอมรับปากก็เพราะหิริ และโตเท่าความถึงเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้แทนवादานสามารถพิสูจน์ได้ว่าพระเจาตะเบงสะเวทักนางยิ่งกว่านางโง้อแล้ว นางจะถอนคำที่ทรอนไว้ ซึ่งผลก็ได้ปรากฏออกมาแล้วว่านางเห็นด้วย แต่ถึงกระนั้นตนก็จะไม่คาดคั้นนางโดยให้เหตุผลที่ฟังแล้วรู้สึกโพร่าและสัมผัสได้ถึงความรู้สึกของนางล่อนโยนว่า "... เพราะสิ่งนี้ถึงได้มีให้สิ่งอันชิ้นใจตัว"

ข้อความตอนที่ 6 จะเคลื่อนไปกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับนางโช้ว ตั้งแต่เริ่มรู้จักจนถึงปัจจุบันว่านางไม่เคยทำในสิ่งใดให้ประหัยใจคนเลย และยังทำให้คนถูกมันทะวักกล่าวหาว่าเป็นคนหนูนางโช้วขึ้นมาอีกด้วย การที่จะเกิดกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อให้นั้นทะวักเกิดความเชื่อถือว่าทมิไคย์กัไปขางนางโช้วแต่อย่างใดและไคซอรองไให้นั้นทะวักทำในสิ่งที่จะทำให้คนสนใจ ข้อความตอนนี้มีการซ้ำคำแสดงความรู้สึกในความว่า "...ข้าพเจ้าก็ได้รับเคราะห์มหาหุส เป็นต้นถูกหาเหมือนหนูนางโช้วดังนี้ นั้นทะวักทานกล่าวหาเป็นเคราะห์มหาหุสแก่ข้าพเจ้าแล้ว"

ข้อความตอนที่ 7 เป็นตอนที่ จะเกิด ข้อให้นางนั้นหวัดใจเลิกลักรอนพระ เจ้าทะเบงชะเวกั
เรื่องนางโช้ว จะเกิดได้ไข่มุกสีภาพเฉพาะตัวของตนมาจูงใจนาง โดยแสดงความเชื่อมั่นใน
ตนเองออกมาในคำพูดว่าตนจะขอในสิ่งที่นั้นหวัดใจไม่ยอมให้แก่ผู้ใดตนก็มั่นใจว่านางจะคงให้
สิ่งนั้นแก่ตน และสิ่งที่ตนขอก็คือให้เลิกลักรอนโช้ว และให้เรือฟังตนในจานะที่นางเป็นนายเก่าและ

เป็นน้อง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้นางเห็นแก่ความสัมพันธ์ที่มืตอกันเมื่อนั้นท้าวท้าวถามว่าจะเกิด
จะบับคั่นนางหรือ จะเกิดยอมรับโดยให้เหตุผลว่าสิ่งที่ตนจะให้แก่นั้นท้าวท้าวไปนั้นเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่า

ข้อความตอนที่ 8 จะเกิดกล่าวถึงกรณีนั้นท้าวท้าวเห็นว่านางโซ้อ้วนของว่าตนจะยังไม่รับฟัง
แต่ถ้าใครเห็นด้วยตนเองแล้วก็จะจัดการกับนางโซ้อ้วนด้วยมือของตนเอง โดยยอมเอาตัวเข้าเสี่ยงกับ
ความพิโรธของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้การทุกเช่นนี้เป็นการให้หลักประกันแก่นั้นท้าวท้าวว่านางจะได้รับ
การดูแลอย่างดีที่สุดจากจะเกิด จากนั้นจะเกิดก็บอกกล่าวอย่างหนักแน่นมั่นคงเป็นเชิงสัญญาว่า "ข้าพเจ้า
จะขอทานอย่างสูงสุดอันหาคนใดกล้าขอมิได้จริงแล้ว แต่ถึงยามข้าพเจ้าให้ก็จะให้สิ่งซึ่งตัวเองไม่เคย
ให้แก่ใคร" นั้นท้าวท้าวฟังจะเกิดพูดอย่างหนักแน่นก็ยอมอ่อนลง

ข้อความตอนที่ 9 จะเกิดเห็นนางมีท่าทีอ่อนลงจึงพูดถึงสิ่งที่ตนจะทำต่อไปคือ จะนำเอา
สัญญาที่ตนให้ไว้แก่นั้นท้าวท้าวไปพูดพระเจ้าตะเบงชเวตตี้และจะถวายนางโซ้อ้วนให้เข้ามาอยู่ในเมือง
หงสาวดีในตำแหน่งสนมเอก ซึ่งเป็นวิธีที่จะผูกมัดน้ำใจพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ไว้ วันหนึ่งนางเมื่อนาง
ขอสิ่งใดพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็จะให้ใจและยอมให้ตนเป็นการตอบแทนน้ำใจ แล้วจะเกิดจึงกล่าว
รวบรัดให้นั้นท้าวท้าวให้คำตอบแก่ตน แทนนางก็ยังอ้ออึ้งอยู่

ข้อความตอนที่ 10 จะเกิดเห็นภริยาของนาง ดังนั้นจึงกล่าวเป็นเชิงอ่อนใจว่า ไม่ปรารถนา
จะกล่าวอ่อนนงนางอีกแล้ว และกล่าวรวบรัดว่าตนรู้คำตอบจากอาการอ้ออึ้งของนางแล้ว ในตอนท้าย
จะเกิดก็พูดเป็นเชิงขู่แกมน้อยใจว่าต่อไปนี้ตนจะปฏิบัติตนนางตามฐานะที่เป็นเจ้านายในพระราชวงศ์
แต่จะหักความสัมพันธ์สนิททั้งเดิมออกไปจากใจตนเสีย แล้วจะเกิดก็ถ่มกรามนางเป็นที่ลา นั้นท้าวท้าว
จะเกิดกล่าวทักเตือนตนด้วยความน้อยใจจึงรับรับคำว่านางยอมตามที่จะเกิดขอ

การที่จะเกิดพูดเกลี้ยกล่อมนางนั้นท้าวท้าวครั้งนี้ก็เพื่อให้นางเลิกบับคั่นกับพระเจ้าตะเบงชเวตตี้
ให้ทักตนนางโซ้อ้วน โดยชี้ให้เห็นข้อขัดแย้งระหว่างนางกับพระเจ้าตะเบงชเวตตี้และชี้ให้เห็นเหตุพระเจ้า
ตะเบงชเวตตี้โปรดปรานนางโซ้อ้วน ซึ่งในตอนแรกจะเกิดได้ใช้เหตุผลมาชี้แจงทุกแง่ทุกมุมแต่เมื่อ
นางนั้นท้าวท้าวยังไม่ยินยอมจะเกิดก็ใช้ความสัมพันธ์สนิทที่มืตอกันมาบับคั่นนางเพราะว่าอย่างไรเสีย
นางยอมเห็นแก่ไมตรีจิตที่มืตอกันมาช้านาน ในการประสาธน์ร่ายว่าครั้งนี้จะเกิดได้ใช้วิธีการพูด
2 แบบ คือในช่วงแรกเป็นการพูดแบบเกลี้ยกล่อมจึงใช้วิธีการพูดแบบนุ่มนวล ส่วนในตอนท้ายเป็น
การบับคั่นจึงใช้วิธีการพูดแบบพรออำนาจ ซึ่งทำให้นางนั้นท้าวท้าวต้องยอมจำนนต่อคำขอของจะเกิด

18. ทอนพระเจ้ตะเบงชะเวตภิรมย์กับจะเกิดเพื่อแก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำระหว่าง
ชาวมอญหงสาวดีกับชาวพม่าเมืองทองอุ จะเกิดจึงแนะให้พระเจ้ตะเบงชะเวตให้มาปฏิบัตินตาม
จารีตประเพณีของชาวหงสาวดีเช่น การแต่งนม การแต่งกาย เป็นต้น พระเจ้ตะเบงชะเวตทั้งจะเกิด
แนะเช่นนั้นก็ไม่พอใจและกล่าวว่าทำไมเช่นนั้นเสียเกียรติชาวทองอุและไม่เคยเห็นมูฮนะเป็นฝ่ายประพฤติ
ตามประเพณีของมูแพ จะเกิดจึงหัวเราะแฉกหัวเราะ

ข้าพเจ้าแน่ว่าท่านครั้งใดท่านรับแล้วว่าเป็นประโยชน์ทุกครั้ง เป็นไครครั้งนี้ท่านมาทำคุณ
พระทัยเสียก่อน ไม่ฟังคำข้าพเจ้าให้ตลอด แลข้าพเจ้าจะถามความอย่างหนึ่ง มังตรา
ผู้ประเสริฐล่องลอยเห็นน้ำค้างตกตามกนกนิพนธ์ให้ปรากฏว่าเสกขสมิทธิมหาจักรพรรดิ
ทุกยามแล้ว วันภายหน้าอันษานานยังจะจำเริญไปนานนัก แต่ท่านอุจจะไคเป็นใหญ่เพียง
แคลทุกยามประเทศเท่านี้มิคคอกยากให้พระบารมีแผ่กว้างไกลออกไปยังนานาประเทศ
เกินสมแม่อิระวดีหรือ /

พระเจ้าตะเบงชเวตศีกวาท่านถามเป็นแบบยลนัยแล้ว จะเท็จจึงกล่าวต่อไปว่า

ข้าพเจ้าทหารหน้าอาสาศึกษาท่านยังหนุ่มอยู่ ก็เชื่อฝีมือแลกำลังแห่งตัว ว่าคงจัก
 ยืนยงมาแห่งทวนกลางสมรภูมิ อยู่ได้ไม่น้อยกว่า 5 ปีแลคืบมา ฉะนั้นจึงมิไ้กระหน่ำเพียง
 ยศทหารใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิพุทธาม ข้าพเจ้ามองข้าวมองขวานหาแลหลังแลวกก็ยัง
 เห็นแผ่นดินที่กว้างใหญ่มียอดไม้มน้อย ทิศจรจะถวายเป็นตะเบงซะเวตเจ้านายตัว แ่กการ
 จะแย่งบุพชกับเจ้าของท้องถิ่นใหญ่กว้างทั้งนั้น ทางกว่าเราจะยกคนสองอุเหลาเราไปเอา
 หงสาวดี แปรแลอังวะ ถ้วยเมืองเหลานี้เป็นเมืองเอกมีพระ เจ้าอยู่หัวกินเมืองจริงแล้ว
 แ่กเนื้อแท้ก็ยังเป็นคนแคว้นน้อย เสมอลูกแม่อิสรระวดีออกเรือนแตกกันไปเป็นใหญ่คอก
 คอบัดนั้นบุญมั่งทรงาทานรวบอิสรระวดีไว้รวมกันได้ กำลังหานักสมบุรณ์เป็นใหญ่ ควรแ่กจะ
 ทอศึกด้วยกรุงยะช่ายแลลานชางกระทั้งนครพิงค์เชียงใหม่แลกรุงศรีอยุธยา มหานคร
 เหลานี้ตะเบงซะเวตท่านจะทอด้วยได้ก็พอเมื่อท่านมีอำนาจมั่นในเมืองพุทธาม

พระเจาตะเบงชะเวตกลาวชัดขึ้นว่า ท่านเอาอำนาจแลลงอันขึ้นมาล่ำกับนั้นชนใจอยู่
แต่เกี่ยวของสถานใดกับการจะในชาพเจ้าแลของอุขาวเราทั้งปวงร้อเกล้าเสียมุ่นใหม่ตามมอญ
หงสาวดีเล่า

จะเค็ดจึงชี้แจงว่าการอนึ่งง่ายนัก อำนาจแลบารมีมั่งคั่งท่านจะมั่นคงใน
ทุกาประเทศหวันคลาณมิไค้ก่อเมื่อชาวหงสาวดีจะภักคั่นองท่านหนึ่งชาวทองอุ
แทชาวหงสาวดีรำมัญ จะภักคั่นท่านพมาทองอันเป็นเรื่อางขนางกันอยู่ใน
ชายเลือกท่านเป็นคนจะเอาอะไระโยชนท่านจึงจำต้องทำตัวเป็นชาวหงสาวดี
ให้เหล่าเหลงสำนักแล้วแลภักคั่นท่านคั่นท่านคือชาวเหลงแลมอญเกิดเป็นเจ้าชีวิต
เขาโดยทรง กำลังช้างม้ายคนเสียบยงอาวุธทั้งนี้ หงสาวดีอุทุมกว่าอุกแม่เริะวดี
อัน มั่งคั่งท่านกินเมืองหงสาวดีไค้นอกกว่าบารมีท่านแทบพหุชาติแล้ว ยังมอญนาย
ฝ่ายหงสาวดีเสียทีกำเนิดในกษัตริย์ชาติันกรมคอกมิใช่พ่ายแพ่แก่กันเพราะกำลังพล
แลท่านเป็นใหญ่ครองใจชาวเหลงให้ลงทุกอยู่แล้ว อำนาจบารมีท่านจะมั่นคงในดินนี้
ก็เป้นมั่นคงเบื่องท่อนท่านจะทำการไค้ชัยแก่นานาประเทศข้างเคียง มั่งคั่ง
เจ้าชีวิตพมาทมนเกล้าใหม่และจাজิตประเพณีของชาวพมาเสีย ชำแ่นคั่นเชื้อสาย
เคียวกับท่านยอมประพฤติโดยพระราชนิยมแห่งท่าน เครื่องสำหรับชาวญมมอญ
พมาอันไปจากชำแ่นคั่นของตะเบงชะเวต หาทระคายตากนราญญเจ้าของดินเเิม
มิไค้สถานหนึ่งแล้ว แลจะเพาะดวงใจทุกของชาติศัตรูเกา ให้ทุกคั่นแลคอยภักคั่น
ท่านนับวันทวีขึ้นอีกสถานหนึ่ง มั่งคั่งละจาวีรและเรื่อนเกล้า คุณเป็นเหมือน
สละเกียรติชาวทองอุจริงแล้ว แต่หากคั่นจึงจะเห็นว่าสิ่งนี้มิใช่จาวีรและประเพณี
ของคนหงสาวดีคั่นองคตะเบงชะเวต เเนอแห่งคตะเบงชะเวตญประเสริฐกำลัง
กลืนดวงใจทุกดวงของชาวหงสาวดี ข้าพเจ้าว่าทั้งนี้พระเจาอยู่หัวยังสว่างไสว
อยู่หรือ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 4559 - 4562)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 เมื่อจะเห็นอาการไม่พอพระทัยของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้กับหัวเราะ แล้วกล่าวคำหั้นแถมเอ็นดูความใจร้อนของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ว่า "ข้าพเจ้าแนะนำท่านครั้งใดท่านรับแล้วว่าเห็นประโยชน์ทุกครั้ง เป็นโรครั้งนี้ตามมาทำขุนพระทัยเสียก่อนไม่ฟังคำข้าพเจ้าให้ตลอด" ซึ่งใช้วิธีอ้างถึงความสำเร็จของตัวเอง แล้วจึงตั้งคำถามโดยการนำเอา "การมีอำนาจ" มากระตุ้นให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เกิดความสนใจที่จะแผ่ขยายอาณาเขตออกไปยังดินแดนอื่นนอกเขตลุ่มแม่น้ำอิรวดี

ข้อความตอนที่ 2 เมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เกิดความสนใจ จะเกิดจึงกล่าวแสดงการอุทิศตน ในการที่จะตีเอาเมืองต่าง ๆ มาถวายแก่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ พร้อมทั้งชี้แจงถึงสภาพการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างที่เมืองในเขตทุกคามกับเมืองอื่น ๆ ที่จะรุกรานต่อไป โดยชี้ให้เห็นว่าสิ่งสำคัญคือการมีอำนาจอันมั่นคงในเมืองทุกคาม ซึ่งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ได้แสดงความสงสัยว่าเรื่องนี้เกี่ยวของกับการปรับตัวให้เข้ากับชาวมอญอย่างไร

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการกล่าวขยายความโดยให้รายละเอียดว่าอำนาจของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ในทุกคามประเทศจะมั่นคงได้นั้น ต้องอาศัยการผูกใจชาวหงสาวดีให้รู้สึกจงรักภักดีอย่างแท้จริง ซึ่งทำได้โดยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้ปรากฏแก่ชาวหงสาวดีซึ่งจะช่วยขจัดความแค้นใจระหว่างชาวพม่าและชาวมอญในหงสาวดีได้ และเมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ครองใจชาวหงสาวดีได้ก็ย่อมเป็นชัยชนะเบื้องต้นในการต่อสู้กับเมืองอื่น ๆ ต่อไป ในตอนท้ายจะเกิดข้อชี้ให้เห็นว่าการที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ยอมแต่งกายและเปลี่ยนแบบชาวหงสาวดีนั้นเป็นการกระทำที่ถูกทอดโดยวิธีปฏิบัติในคำว่า "...สิ่งเดียวที่จารีตและประเพณีของคนหงสาวดีก็คือองค์ตะเบงชเวตตี้ เนื้อแห่งองค์ตะเบงชเวตตี้ประเสริฐกว่าถึงกลิ่นคางใจทุกดวงของชาวหงสาวดี" ซึ่งมีการใช้สำนวนที่มุ่งถึงความหมายด้วยได้แก่ สำนวนว่า "กลิ่นคางใจ" ทำให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้รู้สึกภาคภูมิใจว่าเป็นฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าชาวหงสาวดีอย่างสมบูรณ์ และยินยอมปฏิบัติตามข้อเสนอของจะเกิดโดยแต่งกายแบบรามัญ แล้วเสด็จออกผนวชการปฏิญาณสถานที่เคารพสักการะของชาวเมืองหงสาวดี

การพูดครั้งนี้จะเกิดต้องการจะโน้มน้าวพระทัยพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ให้เปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากชาวพม่ามาเป็นแบบชาวรามัญโดยใช้ "การมีอำนาจ" และชื่อเสียงเกียรติยศมาเป็นแรงจูงใจสำคัญ

ทั้งนี้เพราะจะเกิดตระหนักถึงว่าสิ่งเหล่านี้จะโหมท้าวพระทัยพระเจ้าตะเบงชเวตโกเป็นอย่างดี เพราะพระองค์ทรงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะแผพระราชอำนาจให้ครอบคลุมไปในดินแดนต่าง ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง และการเสนอในสิ่งที่ต้องพระทัยย่อมช่วยเพิ่มความชื่นเคืองพระทัยลงได้ ฉะนั้นการพูดในตอนนี้เป็นแบบมโนวาท แต่แฝงไว้ด้วยพลังเร้าใจซึ่งมีผลให้การพูดประสบความสำเร็จ

2. บทพูดของมังสิณธุ

มังสิณธุมีตำแหน่งเป็นพระมหาเถรชคตียาจารย์เจ้าสำนักกุโสคมเมืองทองจู้ เป็นผู้ร่วมก่อตั้งราชวงศ์เมงกะยีนโย โดยเป็นทั้งเพื่อนและพระอาจารย์ของพระเจ้ามหาสิริชัยสุระปฐมกษัตริย์แห่งทองจู้ มังสิณธุเป็นผู้ที่รอบรู้ในตำราพิชัยสงคราม มีความชำนาญในเพลงทวนเป็นเลิศ รู้ฤกษ์ยามและทำนายกาลภายหน้าได้อย่างแม่นยำ มังตรา จะเกิดและจีสะเบงทางก็เป็นศิษย์ของมังสิณธุ แต่มังสิณธุเน้นเมตตาและมีอุปการคุณต่อจะเกิดเป็นพิเศษยิ่งกว่าศิษย์อื่นจึงทะนุบำรุงอย่างเต็มความสามารถ โดยหวังจะให้เป็นที่พึ่งพิงของมังตราต่อไปภายหน้า ซึ่งการก็เป็นไปตามเจตนาทุกประการ และด้วยเหตุนี้มังสิณธุเป็นผู้ที่จงรักภักดีต่อราชวงศ์เมงกะยีนโย และเป็นผู้นำรากฐานความรุ่งเรืองให้แก่เมืองทองจู้ จึงทำให้มังสิณธุเป็นปูชนียบุคคลของเมืองทองจู้ เป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพยำเกรงและเชิดช้อย่างสูงจากพระราชาชนกและชาวเมือง มังสิณธุมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องผู้ชนะสิบทิศจึงมีบทบาทสำคัญอยู่หลายตอน ดังต่อไปนี้

1. ตอนจักรพรรดอบไปพบกับจะเกิดในห้องที่เรือนนางเลาชี และถูกมังตรากลั่นแกล้งจนความทราบถึงพระเจ้ามหาสิริชัยสุระ จะเกิดถูกลงทัณฑ์ โดยให้เนรเทศแห่งมังตราลงสารจะเกิดจึงรีบไปเชิญพระมหาเถรกุโสคมมาช่วยทูลขอภัยโทษ พระมหาเถรทูลขอลดหย่อนโทษของจะเกิดต่อพระเจ้ามหาสิริชัยสุระ ดังความว่า

อาตมาเห็นว่าบุษย์ของโดยโลก็วิสัยเป็นบุษย์เมอะ ทั้งที่ตนเกี่ยวพันน้อยเมือง ๆ ก็หาเลื่องรู้เนื้อแท้ของความพิศมัยเกี่ยวพันไม่ อันกรรมที่จะเกิดก่อขึ้นครั้งนี้ แม้จะผิดร้ายก็เพียงเมื่อพิเคราะห์กันเถิน ๆ หากพิเคราะห์โดยตองแท้แล้วจะว่าเป็นความผิดขึ้นออกฤกษ์โทษนั้นมิเห็นสม / อันลักษณะความรักนั้น ย่อมเป็นทั้งเครื่องทำลายและเครื่องอุ้มชูโลกและประการนี้ จึงยอมมีทั้งคุณและโทษแก่กัน อันศิลปศาสตร์ใด ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ถ่ายทอด

1

2

แถมหาพิศ นั้นจะไต่อบรมิใหม่หาพิศ กล่าเสมอในคราวที่ความเสนาหาสอนก็หามิได้
โดยเหตุนั้นเมื่อผู้ใดของอยู่ในเรื่องรัก ผู้นั้นย่อมเป็นไต่หึงมหาโจรแลมหาเถร มันย่อม
เบบไฉนนั้นให้เป็นเพชฌฆาตเป็นคนอกคณูไมรรุณ หรือว่าจะเป็นพระแลเทพบุตรก็ได้
ทั้งสิ้น ทั้งนี้พระองค์จะปรับโทษเอากับจะเค็ดกระไรนักหนา

2

พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระทรงแย้งว่าจะทำให้เสียการปกครอง พระมหาเถรจึงไต่
กลับไต่ไปว่า

หากจะถือเอาการปกครองทางฆราวาสเป็นกำหนดโทษแล้ว ซึ่งมหาพิศลงทัณฑ์
จะเค็ดเพียงเนรเทศนั้น อาทมายังเห็นว่าพลอยเสียข้า หากจะหาความกรุณาใน
ใครอื่นมาเสมอด้วยแล้ว / แตถาจะมารำลึกกันถึงความเป็นไปของสัตว์ของอยู่ใน
สงสารวิญญูกันอภัยแก่มันนุรนามคนอง ยังจะปรับเอาความนิคอันเกิดแก่จิตใจ
มันเจหามิไต่ก่อน หึงปรับเออว่าเป็นความนิคของกิเลสอันเกิดแก่สัตว์ทั้งหลาย
ผู้นั้นยังไม่พึงพอใจจะดับมันเสียด้วยการปลงใจเป็นสงฆ์ / แหมมหาพิศ ไต่รำลึกด้วย
ปรีชาญาณทรงการทั้งหลายระหว่างพระราชาธิกาก็จะเค็ดผู้นั้นอาจแล้วจะหึงเห็นว่า
ความอุกอาจของจะเค็ด ไต่เกิดแต่ความเป็นอยู่ของปุถุชนสอนมันทีละน้อยละน้อย แล
ความอันเอนอิงด้วยเชิงเสนหานั้น แหมเถาะกับผู้นั้นมันยังจะคิดหรือว่าเจ้าว่าไพร่
หรือผิวเมียใคร สักทั้งหลายยอมหมายมันเอาแท่งที่ไฉนไม่ปรารถนาให้จงไต่ อาทมา
ว่าถวายแต่เพียงนี้ มหาพิศก็เป็นใหญ่แก่คนทั้งหลายในเมืองทองอุ ทั้งฝ่ายราชอาณาจักร
และพุทธอาณาจักรและพุทธอาณาจักร จงครองให้กว้างออกไปโดยพระปรีชาเถิด

3

4

5

เมื่อพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระไต่หึงคำพระมหาเถรก็คล้อยตามจึงอึ้งอยู่ พระมหาเถร
เห็นว่าความพิโรธโดยรรเทาสแล้วจึงกล่าวต่อไปว่า

อันน้ำใจอาทมานั้น แม้จะสละแล้วซึ่งความเมืองแลสงครามตามวิสัยนครองฆ่ากาฬสัตว์
ก็ยังลำเอียงอยู่อย่างที่จะให้กรุงทองอุรุ่งเรื่องประหนึ่งเมืองแก้ว และเมื่อพระองค์ขึ้น
เถลิงราชสมบัตินั้นก็แจ้งในความภักดีของอาทมาภาพอยู่ ครั้นบัดนี้อาทมาเล่าขานลง
ประหนึ่งว่าพฤษภาไต่เกิดแล้วซึ่งไพร่ที่โค่นตน นับวันจะยุเป็นไพร่ใหญ่พอนขึ้นทุกวัน

6

ลมกล้าเมื่อใดก็จะหักสะบั้นศูนย์สิ้นลงไปในเมื่อ นั้น ฉะนั้นอาทมาจึงเสาะแสวงอยู่ที่
จะได้ใครสักคนหนึ่งไว้เจ็บรอนทวยเมืองทองอุ แลสนองคุณมหาพิชแทนตัว /
ขณะนี้ในบรรดาบุตรขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวงอันศึกษาศิลปศาสตร์อยู่ในสำนักกุโลกอ ก
แลเห็นแพรว ราชบุตร ก็จะได้สองคนที่เป็นเคน จะส่งเสริมภักฏภานุการของ
พระเจ้ายุหัวใหญ่เรื่องไป ๗ กาลเบื้องหน้าได้ พระราชบุตรนั้นก็สืบสายสันตติวงศ์
อยู่แล้ว แลจะได้เกิดก็เป็นคณาจารย์ทั่วกล่า ซึ่งมังตราจะไค้ขับเข้าไปเมืองหน้า กระนั้น
วิชาการไค้หาอาทมาเคยถ่ายเทถวายแทนมหาพิช ๗ กาลนั้น ๗ มัคนี้วิชาการนั้น
มังตราแลจะได้ไค้รับถ่ายทอดจากอาทมาด้วย / จึงพิจารณาจะได้แล้วมัน
เหมือนลูกช้างเผือกอันมีมันไว้สำหรับขึ้นระวางเป็นคณาจารย์ แทนมหาพิชจะขับไป
เสียเล่า วิสัยคณาจารย์อันของลักษณะนั้นมันหรือจะระหกระเหินอยู่ในป่าไปจนตาย
หน้าทกไปอยู่บ้านเมืองใดทกเติมกล่าขึ้นก็จะเป็นกำลังแก่บ้านเมืองนั้นเป็นแท้
อาทมาจึงเสียกายกำลังที่ฝึกปรือมาเป็นที่สุด ทกว่ามันจะตายเสียในแผ่นดินทองอุ
ขณะนี้ ความเสียตายนี้จะน้อยเสียกว่า / ฉะนั้นเมื่อโทษทนายมหาพิชก็ไม่ประสงค์
จะเอาแก่นมัน ส่วนโทษเนรเทศนั้นก็เสียประโยชน์ทั้งไค้แจ้งไว้แล้ว ฉะนั้นอาทมาก็จะ
ขอหักโทษเนรเทศมันไว้ แลคิกอ่านปณิณมันสถานอื่น (โรติ แพทพันธุ์. 2520 :

22 - 24)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 พระมหาเถร แสดงความไม่เห็นด้วยที่พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระกล่าวโทษ
จะเคียวทำนุค้อย่างร้ายแรง โดยไ้ใช้วิธีกล่าวอย่างกว้าง ๆ ถึงมนุษย์ทั่วไปว่าไม่เข้าใจในเรื่อง
โลกียวิสัยทั้ง ๆ ที่ตนเกี่ยวของอยู่กับสิ่งนั้นซึ่งเป็นการพูดกระหนาบพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระอยู่ให้

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการพูดอธิบายโดยชี้ให้เห็นถึงอำนาจแห่งความรักว่ามี
พลังอำนาจทั้งในทางสร้างสรรค์และทำลาย มีทั้งคุณและโทษ โดยกล่าวด้วยอุปมาว่า "...โดย
เหตุนี้เมื่อผู้ใดของอยู่ในเรื่องรัก ผู้นั้นย่อมเป็นไค้ทั้งมหาโจรและมหาเถร... เป็นเพศอาท
เป็นคนอกตัญญูไม่รู้จักคน หรือว่าเป็นพระแลเทพบุตรก็ไค้ทั้งสิ้น" พร้อมทั้งเตือนให้รำลึกถึงเมื่อครั้ง
พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระเคยมีความรักและชี้ให้เห็นว่าความรักทำให้คนเปลี่ยนแปลงไค้ทั้งในทางที่ดี

และชั่ว หันไปเพื่อให้พระเจ้านาฬิธิษะสุระเกิดความเห็นใจว่าจะเกิดทำผิดเพราะถูกอำนาจแห่งความรักครอบงำ จากนั้นจึงตั้งกระทู้ถามว่าเมื่อเป็นเช่นนี้พระเจ้านาฬิธิษะสุระจะลงโทษจะเกิดสถานหนักไปทำไม พระเจ้านาฬิธิษะสุระได้อ้างถึงหลักการปกครองว่าถ้าไม่ลงโทษจะเกิดเช่นนี้ก็จะทำให้เสียการปกครองไป

ข้อความตอนที่ 3 เมื่อพระเจ้านาฬิธิษะสุระอ้างถึงหลักการปกครองทางฆราวาส พระมหาเถรก็ไม่กล่าวคัดค้าน แต่กลับแสดงความเห็นสนับสนุนเป็นเชิงซ้ำเติมจะเกิดว่าโทษเนรเทศที่ไกรมันนั้นยังน้อยไป พร้อมทั้งกล่าวสรรเสริญความกรุณาของพระเจ้านาฬิธิษะสุระด้วย การพูดเช่นนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าทมิฬเห็นดีเห็นงามกับการกระทำของจะเกิดเลยแถมทนอย ซึ่งเป็น การป้องกันตนเองและสร้างความพอพระทัยให้แก่พระเจ้านาฬิธิษะสุระไปด้วย

ข้อความตอนที่ 4 เป็นการกล่าวโน้มน้าวให้พระเจ้านาฬิธิษะสุระเกิดความเมตตาจะเกิดและให้ภัย โดยอ้างว่าจะเกิดอยู่ในวัยหนุ่มกำลังคะนอง ความดีที่ก่อขึ้นไม่ใช่มาจากกมลสันดาน แต่มาจากกิเลสตามธรรมชาติของปุถุชนธรรมดา ซึ่งเป็นการใช้ "ความเมตตากรุณา" มาเป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 5 เป็นการกล่าวชี้แนะว่า การพิจารณาความผิดของจะเกิดนั้นต้องใช้ ความคิดใคร่ครวญ แต่พระมหาเถรก็ไต่ถามถึงความผิดของจะเกิดไปด้วยโดยใช้คำว่า "จะเกิดผู้บังอาจ" เพื่อแสดงว่าทมิฬเข้าข้างจะเกิดเลย และใช้วิธีแก้ตัวแทนโดยกลับมากล่าวอ้างถึงอำนาจแห่งความรักอีกว่า "...แต่ความอันเอนอิงด้วยเชิงเสน่หานั้น แหมเกาะกับมันผู้ใด มันยังจะคิดหรือว่าเจ้าว่าไพร่หรือชั่วเมียใคร สัตว์ทั้งหลายยอมหมายมั่นเอาแต่สิ่งที่ใจมันปรารถนาให้จงได้" จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้พระเจ้านาฬิธิษะสุระทรงวินิจฉัยด้วยพระองค์เอง โดยยั่วว่าพระองค์ทรงเปี่ยมด้วย สติปัญญา ทั้งสมกับ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้านาฬิธิษะสุระฟังคำพระมหาเถรก็เห็นคล้อยตามจึงสั่งอยู่ พระมหาเถรจึงกล่าวโน้มน้าวต่อไป โดยเน้นที่ผลประโยชน์ที่เมืองทองอุจะไกรรับ

ข้อความตอนที่ 6 พระมหาเถรเปิดเผยความในใจว่าถึงแม้จะเป็นสงฆ์แล้ว แต่ก็ยังปรารถนาที่จะเห็นความเจริญรุ่งเรืองของเมืองทองอุ และไต่ถามเอาพระเจ้านาฬิธิษะสุระเองเป็นพยานยืนยันความจริงใจนั้น จากนั้นจึงปรารถนาถึงความชราภาพของตนโดยอุปมาให้เห็นจริงตามว่า "...ครั้นบัดนี้อาตมาเล่าชราลงประหนึ่งว่าพญาคูเกิดแล้วซึ่งโพรงที่โคนต้นไม้วันจะยุเป็นโพรงใหญ่พอนั้นทุกวัน ลมกล้าเมื่อใดก็จะหักสะบั้นซุนย้านซอกลงไปเมื่อนั้น" และความชราตัวเองเป็นเหตุ

ให้คนที่ทองแสงหน้าที่จะมาสืบพหุเจตนากรรมของตนต่อไป ซึ่งเป็นการแสดงเหตุผลโดยอ้างจากเหตุไปสู่อุผล

ข้อความตอนที่ 7 พระมหาเถรแสดงความเห็นว่าศิษย์ที่มีความสามารถเด่นในสำนักกุโสดอ ก็มีเพียงมั่งคั่งกับจะเกิด และเพื่อมิให้พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระเกิดความระแวงในตัวเองจะเกิด จึงชี้แจงให้เห็นว่าสภาพภาพของมั่งคั่งจะมั่นคงต่อไปในฐานะที่เป็นราชบุตรสืบราชสันตติวงศ์ ส่วนจะเกิดนั้น จะช่วยส่งเสริมบารมีมั่งคั่งต่อไปภายหน้า ซึ่งพระมหาเถรไถ่ถามว่าท้าววิฑูรย์ปลื้มใจว่า "...พระราชาบุตรนั้นก็สืบสายสันตติวงศ์อยู่แล้ว และจะเกิดก็จะเป็นคณาจารย์ ท้าวกล่าวซึ่งมั่งคั่งจะได้ขึ้นไปเบื้องหน้า" และกล่าวให้พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระมีความเชื่อมั่นว่ามั่งคั่งและจะเกิดเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดีถึงที่พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระเคยได้รับมาแล้ว

ข้อความตอนที่ 8 พระมหาเถรได้แสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งว่าตนหมายมั่นจะให้จะเกิดมาทำหน้าที่แทนตน โดยกล่าวท้าวอุปัชฌาย์ว่า "...จึงพิจารณาจะเกิดแล้ว มันเหมือนลูกช้างเผือกอันนี้ก็มันไว้สำหรับขึ้นระวางเป็นคณาจารย์" และแสดงความเห็นว่าถ้าพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระเนรเทศจะเกิดไปเสีย ก็เท่ากับส่งให้ไปเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองอื่น ซึ่งท้าวอุปัชฌาย์ก็เลี้ยคายความพยายามที่ได้ปรึกษามาเป็นอย่างดีถึงกับเปรียบเทียบว่า แม้จะเกิดคาบอยู่ในทองอุ้งก็ยังเลี้ยคายน้อยกว่า

ข้อความตอนที่ 9 เป็นการกล่าววาทะคัดค้านความเพื่อมิให้พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระมีโอกาสโต้แย้งใด ๆ อีก โดยกล่าวสรุปว่าเมื่อโทษตายของจะเกิดนั้นพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระก็ไม่ประสงค์ ส่วนโทษเนรเทศก็จะทำให้เสียประโยชน์แก่ทองอุ พระมหาเถรจึงใช้โอกาสนี้หลอกล่อให้ระงับโทษเนรเทศไว้ พร้อมทั้งแสดงความจำนงว่าจะเป็นผู้พิจารณาโทษจะเกิดด้วยตนเอง

พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระจำนนต่อเหตุผลของพระมหาเถร ประกอบกับความเกรงใจจึงยอมให้พระมหาเถร เป็นผู้ลงโทษจะเกิดตามที่เห็นสมควร

บทพูดในตอนนี้เป็นตอนที่มั่งคั่งพยายามพูดแกต่างให้จะเกิดรอดพ้นจากการถูกเนรเทศ ซึ่งมั่งคั่งได้แสดงความเห็นโต้แย้งกับพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระ โดยในตอนต้นได้กล่าวท้าวโหวตเชิงอธิบายแสดงความเชื่อมั่นว่าความผิดของจะเกิดไม่ใช่เรื่องร้ายแรง มั่งคั่งได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจแห่งความรัก โดยใช้จำนวนโหวตที่ตนเคยเพื่อให้นครระงับโทษพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระ ในขณะที่เดียวกันก็จับตาสังเกตท่าทีไปด้วย เมื่อพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระยังคงแสดงท่าทีแข็งกร้าว โดยอ้างเหตุผลทางคคิโลกมาโต้แย้ง มั่งคั่งก็หักล้างเสียด้วยเหตุผลทางคคิธรรมที่ลึกซึ้งกว่า พร้อมทั้งกล่าวขมขื่นให้

ทองพระทัยแท้ก็แบ่งไว้ช่วยการป้องกันตนเอง จากนั้นจึงกลับมากล่าวซ้ำถึงอำนาจแห่งความรักอีก
ครั้งหนึ่ง เมื่อเห็นว่าพระเจ้านพาสิริชัยะสูร มีท่าทีอ่อนลงแล้ว จึงชี้แจงเหตุผลที่ตนคอยทะนุบำรุง
จะดีกว่าก็เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินเป็นสำคัญ ด้วยการให้โภหารภาพพจน์ประกอบโดยตลอดและ
ใช้วิธีรวบรวมศักดิ์ศรีความซื่อสัตย์จะเกิดไปลงโทษเอง ซึ่งสุดท้ายพระเจ้านพาสิริชัยะสูรจะสรรหาข้อโต้แย้ง
ใด ๆ มาตอบโต้ก็อึดใจก็สงบยอมตามความประสงค์ของมังสิณฐ การทุกวันนี้จึงประสบความสำเร็จ
สำเร็จด้วยการใช้สัจการทุกแบบทรงอำนาจ สลับกับสัจการทุกแบบนุ่มนวล

2. ตอนจะเกิดขึ้นจากคุกเมืองแปรกลับมาเมืองทองอุ และเข้าเฝ้าพระเจ้า
ตะเบงชเวตี้เพื่อปรับความเข้าใจว่าทำไมให้พรยศทองอุ แพร่พระเจ้าตะเบงชเวตี้ไม่ยอมรับฟัง
และให้ทองอุหนีขุนพลพาจะเกิดออกไป ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่พระมหาเถรสวนทางเข้ามาแล้ว
เฝ้าเหตุการณ์ออก จึงยับยั้งให้จะเกิดรออยู่ภายนอกก่อน จากนั้นจึงเข้าเฝ้าพระเจ้าตะเบงชเวตี้
ซึ่งกำลังจะเสด็จออกไป พระมหาเถรจึงกล่าวทักท้วงว่าพระเจ้าตะเบงชเวตี้ไม่ยำเกรงตนแล้วหรือ
พระเจ้าตะเบงชเวตี้กล่าวปฏิเสธและบอกว่ารู้เจตนาของพระมหาเถรจะมาแก้ตัวให้จะเกิด ซึ่ง
ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ขอให้พระมหาเถรรักทองอุให้มากกว่าจะเกิดซึ่งเป็นศิษย์ทวย พระมหาเถรจึงตอบไปว่า

มังศราพินเรานั้นไม่เคยคิดความเค็ม อาตมากล่าวคำหึงหวั่นหวังประโยชน์แก่ทองอุ
เป็นที่ตั้ง มังศรามหาบพิตร ศัสนะนั้นหากว่าล่วงรู้ถึงเมงกะยินโยโดยทางใด มหาณัษิย์ 1
เมงกะยินโยจะตรมพระทัยว่า คุณมังศราพินยังไม่สิ้นความเม มังอาจนมีมังสิณฐผู้มี
คุณแก่แผ่นดิน / อันอาตมานี้เมื่อก่อนพร้อมทั้งสองจะกุมทาลปิตร์ ก็กุมคานพามาเขมมี
ทองอุซึ่งพระเจ้าตะเบงชเวตี้เห็นเป็นที่สงบอยู่ ณ บัดนี้ พระเจ้าตะเบงชเวตี้เจ้าทองอุ
ควรจะรู้เสียด้วยว่า เพราะมีมือแลความคึกคักมังสิณฐผู้คอก หมูโจรผู้ร้ายแลหัวเมือง
ข้างเคียงหมกมุ่นมาเข้ายักยักจึงสงบไป ทองอุเป็นทองอุขึ้นมาได้ก็เพราะอาตมามีส่วนช่วย 2
มังสิณฐยอมทุกใจเต็มปากว่าตัวเป็นคนสร้างทองอุ ฉะนั้นพระเจ้าตะเบงชเวตี้ก็อย่าได้
กล่าวอีกเป็นอันขาดว่า อาตมารักสิ่งอื่นเกินทองอุ ซึ่งจะขอโทษให้จะเกิดนั้นก็โดย
พิจารณาแล้วเห็นว่ามังสิณฐเคยมีประโยชน์แก่เมงกะยินโยเท่าใด จะเกิดคึกคักมังสิณฐ
ก็จะทำประโยชน์ให้มังศราพินบุรุษ เมงกะยินโยใดคั้งนั้น /

มังตราฟังพระมหาเถรกล่าวแก่เขื่อนั้นจึงเดินไปว่า พระมหาเถรทุกคั้งนี้ก็จะช่วย
จะเกิดให้พบกับ ทนยอมรับว่าพระมหาเถรสร้างทองอุษณาแท่งหนึ่งว่าจะเกิดจะเป็นผู้ทำลายทั้งนี้เพราะ
ไม่ทำตามคำสั่งของตน ซึ่งเป็นเหตุให้ตนต้องพ่ายแพ้แก่เมืองแปรอย่างยับเยินและสูญเสียทหารไปมากมาย
ดังนั้นจะเกิดก็ควรได้รับโทษให้ตายทุกไปตามกัน พระมหาเถรจึงขมิใจกล่าวตอบว่า

อาตมาไม่แข็งแรงมหาพิทธีถึงเรื่องราวใดจะเกิดจึงไม่กล้าหนีจากเมืองแปร เพราะ
ความขี้ใจน้อยให้ทราบแทนก่อนแล้ว มาเราจงเจรจากันด้วยแค้นความ มังตรา
ยังคิดว่าความเอาแต่โทษตามนิสัยเมื่อน้อย มหาพิทธี เขียวด้วยวัยวุฒิแก่เลิศด้วยชาติวุฒิ
ควรจะทรงการให้ถูกฉนวนควรแก่การ เป็นผู้ครองแผ่นดิน ซึ่งมหาพิทธีปรารถนาเสียพล
ไป 40000 ถ้าจะเอาโทษตายแก่จะเกิดแล้ว พล 40000 กับ 1 คน เสียข้าเพราะฉะนั้น
มหาพิทธีจงคิดหักเสียซึ่งสิ่งที่สูญไปแล้ว จงหาทางที่หาประการใดจึงจะไต่แก้แค้นแทน
ชาวทองอุษณาเสียชีวิตมาแล้วเด็ก และความขี้ใจน้อยข้าพเจ้าก็เห็นทางอยู่ คือให้จะเกิดเป็น
นายทัพคุมพลไปทำศึกด้วยแปรอีกครั้ง

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ชักขึ้นว่าคนไม่ใช้ทหารจะได้ทำตามคำแนะนำของพระมหาเถร
ซึ่งทำให้พระมหาเถรรู้สึกเคืองแค้นกล่าวตอบไปว่า

มังตรากล่าวคำเหมือนคนหาสติปัญญาได้ ท่านสียังไม่ประจักษ์ว่าจะเกิดผิด เป็น
เพียงสงสัยเท่านั้นโยมาปากเอาเหมือนหนึ่งประจักษ์ความดองแท้แล้ว ส่วนอาตมานี้
หวังจะพิสูจน์ความจริงในข้อนี้ จึงอยากจะให้จะได้คุมพลไป หากทำศึกเสียทีหรือ
อาใจใส่เมื่อแม่แก่แปรเป็นอันใด จึงคอยเอาโทษให้ถึงตาย

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้คิดว่าถ้าจะเกิดเสียทีหรือคิดไม่ชอบตนจะมีเสียข้าสองหรือ
พระมหาเถรจึงชักความหากระแวงของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้โดยกล่าวว่า

อาตมาขอเอาตัวออกเป็นประกัน หากจะเกิดเสียทีแล้วนั้นนายไม่คืนทองอุษณา
กลับไปอ่อนน้อมยอมใจแก่แปรแล้ว มหาพิทธีจึงเอาโทษอาตมาแทน (โจิตี แพร์พันธุ.

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 พระมหาเถรแสดงความไม่พอใจและกล่าวโทษว่าพระเจาตะเบงชเวที่ कुหมื่นตนโดยไมไ้ทรงอง จากนั้นจึงแก้ความเข้าใจผิดของพระเจาตะเบงชเวที่เข้าใจว่าตนจะมา พุกแกแแทนจะเค้ก โดยบอกจุดประสงค้ในการพูคว่าพูคเพื่อประโยชนของเมืองทองอุเป็นสำคัญ "อาตมา กล่าวคำห้ดสั้นนี้ หวังประโยชน์แก้ทองอุเป็นห้ดทั้ง" แล้วจึงกล่าวทำห้ช้ว่าพระเจาตะเบงชเวที่ कुหมื่นตนซึ่งเป็นผู้หม้คุมทอแ่นคิน ซึ่งพระมหาเถรไ้อ้างไปถึงพระวิญญานของพระเจ้าเมงกะยินโยว่า จะทองทรหมพระห้บ ถาหลวงรู้ว่าพระเจาตะเบงชเวที่กล่าวคำคุหมื่นตนเช่นนี้

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการพูคเพื่อพิสูจน์ให้พระเจาตะเบงชเวที่เห็นว่าตนรักเมืองทองอุ เหนือสิ่งอื่นใดโดยกลาวนำโดยไ้ปรนามนัยว่า "อันอาตมานี้เมื่อก่อนห้ดทั้งสองจะกุมทาลป้ครก็ กุมคามทวามาแรมปี" ซึ่งหมายความว่าก่อนจะมาเป็นสงฆ์นั้นตนเคยเป็นทหารมาก่อน การกล่าวเช่นนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนไ้อุทิศตนให้แก้เมืองทองอุมาทั้งแ่ตน แล้วจึงกล่าวเป็นเชิงเคื่อนให้พระเจา ตะเบงชเวที่ส่านกึในคุณความดีที่ตนไ้สร้างเมืองทองอุให้เป็เริกแ่มาจนทุกวันนี้ พรอห้ดห้ดามให้ พุกคุหมื่นตนอีกโดยเค้กชาค จากนั้นจึงแ่จโดยโยงจากเหตุไปสู่ผลว่าการขอโทษให้จะเค้กก็ทำไปเพื่อ ประโยชนของพระเจาตะเบงชเวที่เอง โดยกล่าวว่า "ซึ่งจะขอโทษจะเค้กนั้นก็โดยพิจารณาแล้ว เห็นว่า มังสิษฐเคยมีประโยชน์แก้เมงกะยินโยเท่าใด จะเค้กคิยยังสิษฐก็จะทำประโยชน์ให้มังตรา บุบุตร เมงกะยินโยไ้ค้ดทั้งนั้น" ซึ่งเป็นการไ้ประโยชน์เพื่อความสุขล้นกัน

พระเจาตะเบงชเวที่ก็ไ้ถียงว่าจะเค้กปาดันคำส้งตนจนทำให้พายุแพแกเมืองแปรและสุฎุเสีย ทหารไปมากมายและย่นย่นจะให้จะเค้กคายตามคนเหล่านั้นไป

ข้อความตอนที่ 3 พระมหาเถรกล่าวตักความและตักเคื่อนพระเจาตะเบงชเวที่ไ้ละความ โกรธ แล้วห้ดมาไ้ทรงองควปริชาญาให้สมกับที่เป็นกษัตริย์ แล้วชี้ให้เห็นว่าการลงโทษจะเค้กให้ คายตามไปนั้นเป็นการ เ้เพิ่มการสุฎุเสียให้สูงขึ้น จากนั้นจึงเสนอแนะว่าควรแก้แ่ค้ให้ทหารทองอุ โดยให้จะเค้กคิยห้ดไปทำศึกกับเมืองแปร แ่พระเจาตะเบงชเวที่ไม่ยอมทำตามคำแนะนำของพระมหาเถร

ข้อความตอนที่ 4 พระมหาเถรรู้สึกเคืองจึงกล่าวทำห้พระเจาตะเบงชเวที่ทรง ๆ ว่า พุกเหมือนคนไร้ปัญญา ปรักปราคาจะเค้กโดยไม้ทันพิสุจน์ให้รู้แ่จ และที่ตนให้จะเค้กคิยห้ดไปรบกับเมืองแปร ก็เพื่อพิสูจน์ความจริง แ่เมนิคจริงจึงคอยลงโทษ

พระเจาตะเบงชเวที่จึงตั้งกระทูว่าถาจะเค้กคิยไม้ขอจะมิเสียข้าสองหรือ

ข้อความตอนที่ 5 พระมหาเถรเห็นพระเจ้ายะเบงชะเวตหวากระแวงดังนั้น จึงลั่นวาจา เอาตัวออกเป็นประกันเพื่อมิให้มีการย้ายเบียงอีกต่อไป ซึ่งการกล่าวเช่นนั้นแสดงให้เห็นถึงความเสียสละ และความรับผิดชอบของมังสิญญ พระเจ้ายะเบงชะเวตจึงยินยอมให้จะเกิดไปทำศึกกับเมืองแปร

การพูดโน้มน้าวใจพระเจ้ายะเบงชะเวตครั้งนี้ พระมหาเถรได้ใช้บุคลิกภาพเป็นแรงจูงใจ สำคัญเพราะพระชนกหาพระเจ้ายะเบงชะเวตเคารพยำเกรงจนอยู่แล้ว พระมหาเถรจึงกล่าวถึง คุณความดีที่ตนเคยทำให้แก่เมืองของอู รวมถึงพระราชาวงศ์เมงกะบิโยทวย ซึ่งเป็นสิ่งที่พระเจ้ายะเบงชะเวตซึ่งแก่ใจอยู่แล้ว หวังเพื่อให้พระเจ้ายะเบงชะเวตเกิดความเกรงใจ และ พระมหาเถรยังแสดงให้เห็นถึงความจริงใจว่าตนขอโทษให้จะเกิดก็เพื่อประโยชน์ของของอูอย่างแท้จริง โดยยอมเอาชีวิตเป็นเดิมพัน การที่พระมหาเถรทกลงใจเช่นนี้ก็เพราะรู้ว่าพระเจ้ายะเบงชะเวต หวากระแวงและไม่ไว้วางใจจะเกิด ตนจึงต้องพูดให้พระเจ้ายะเบงชะเวตเกิดความเชื่อถือและ คลายความระแวงสงสัยจากการพูดในตอนนี้จึงเป็นแบบทรงอำนาจ ทวยการกล่าวโทษ การแสดงท่าทาง ชื่นเคื่อง การกล่าวทวยประโยชน์อื่น ๆ แท้ก็ในใจผู้ฟัง

3. ตอนพระเจ้ายะเบงชะเวตคิดมิชอบที่จะเกิดเพราะกลัวที่จะเกิดที่เมืองแปรได้แล้ว แต่ไม่ยอมกลับของอูเพื่อเข้าพิธีอุปภิเษกกับตะละแมจันทร่า กลับคิดจะไปเมืองหงสาวดีเพื่อติดตาม ตะละแมกุสุมาซึ่งถูกสลือหินยาลักพาตัวไป พระเจ้ายะเบงชะเวตจึงลั่นวาจากับพระมหาเถรว่าจะไม่ยอม ให้จะเกิดกลับเข้าเมืองของอูอีกต่อไป พระมหาเถรจึงพูดเกลี้ยกล่อมถึงความว่า

มหาบพิตรคำวี่ จะตัดคนผู้นั้นออกเสียจากความสนิทสนมอันมีมาแต่เดิม ก็จักว่าลงทัณฑ์ แก่คนผู้นั้นตามประสาญาติ มาตราว่าลงนั้นจะเป็นที่เสียหรือที่ได้ก็ตกอยู่ในอุทิวังศ์เอง

แต่พิจารณาอีกสถานหนึ่งมุ่งแต่ที่ทานุทิศประโยชน์ของเมืองของอูแล้ว ซึ่งมหาบพิตร จะตัด จะเกิดเสียจากสารบนิหารของอูนั้นไม่เห็นสมควร ก่อน /

โดยที่คนผู้นั้นจะประกอบกรรมเป็นความชั่วก็สุดแท้เถิด แต่คนผู้นั้นเป็นนายทัพของอูก็ ยอมจะทำไปในฐานะและตำแหน่งของมหาบพิตร จะละคน 20000 ทหารของอูในบังคับ บุนเรงนองเสีย แทนหงสาวดีกำลังศึกใหญ่ทำอันตรายแก่ 20000 ชีวิตของอูเสียหรือ อีกประการหนึ่งเล่าแม่มังชามหาบพิตร ไม่ปรารถนาจะนับจะเกิดเป็นกำลัง ก็คนผู้นั้น ทำทางในอันจะแผ่ถินหารพระเจ้ายะเบงชะเวตไว้วางแล้ว ตัดเสียก็รังแต่แปรแผลหงสาวดี

1

2

ซึ่งกำลังติดพันสงครามกันอยู่นั้นได้ใจ ฉะนั้นอาทมาจึงลงเนื้อเห็นว่า ไม่นับจะเกิด
 เขารวมพระญาติชอบแล้ว แต่จะพลอยไม่นับว่าเป็นทหาร ของอุเสียคายนั่นยัง
 ไม่ชอบก่อน มหาพิทราชสงครามของกรุงธนบุรี / มีคัมภีร์บอกเนื้อจะขวางทั้ง มีเสียคายน
 ความคมไว้อีกสิ่งอื่นหรือ จะเกิดโคแปง โดยกำลังพล 20000 มีหน้าคนยุ้นความคึก
 ฤทธิชอบกับสุชุม อาทมาไม่เชื่อว่าเจ้าจะเกิดจะคิดทอศึกทวยหงสาวดีโดยมมม
 เพราะความแคลงของชาวแปรแปรประการเดียว ชะรอยจะเกิดจะแลดูทางเห็นจึงได้
 ทำการคนยุ้นเป็นคนเชือกัว เห็นว่าเอาไว้อีกก่อนต่อไปจะแย่งกันหารพระเจ้าอยู่หัว
 ของอุไปหัวลุมแม่น้ำระวดีโดยแท้ มหาพิทราชสงครามซึ่งระหัดให้ (โชติ แพร่พันธุ์

2

3

2520 : 1911 - 1912)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 พระมหาเถร ไม่กล่าวถึงคัมภีร์พระเจาตะเบงชเวตที่จะชักความสัมพันธ์
 กัน ญาติกับจะเกิด แต่แสดงความไม่เห็นด้วยที่จะชักจะเกิดออกจากการ เป็นทหาร ของทองอุโดย
 อ้างถึงผลประโยชน์ของทองอุเอง

ข้อความตอนที่ 2 พระมหาเถรชี้ให้เห็นถึงผลเสียที่จะบังเกิดขึ้นสองประการคือ
 ประการแรกทองอุจะทองสุเสียทหาร สองหมื่นคนไปพร้อมจะเกิด ซึ่งพระมหาเถรได้ใช้การพูดแบบ
 ปุจฉาว่า "...มหาพิทราชสงคราม 20000 ทหารของอุในมังคัมบุเรงนองเสีย แหมหงสาวดีกำลังศึกใหญ่
 มีหัวอันตรายแก่ 20000 ชีวิตของอุเสียหรือ" ประการที่สองก็อาจจะเกิดเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยแม่
 พระราชอำนาจของพระเจาตะเบงชเวต ถ้าชักจะเกิดจากการ เป็นทหารก็จะทำให้เมืองอื่นได้ใจ
 ในตอนนั้นพระมหาเถรได้ใช้ "ความมีอำนาจ" มาเป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 3 พระมหาเถรกล่าวเตือนสติพระเจาตะเบงชเวตให้เลิกใครงวญให้
 โดยกล่าวด้วยปุจฉาความคล้ายปร นามนัยว่า "มีคัมภีร์บอกเนื้อจะขวางทั้งมีเสียคายนความคมไว้อีกสิ่งอื่นหรือ"
 ซึ่งหมายความว่า จะเกิดมีส่วนเสียคายนหนึ่ง เมื่อพระเจาตะเบงชเวตที่ชักไปเสียแล้วไม่เกิดเสียคายน
 คุณประโยชน์ที่จะได้รับในค่านอื่น ๆ บางหรือ แล้วพระมหาเถรก็แสดงความเชื่อมั่นในกรรมกระทำของจะเกิด
 ว่าทองมีเหตุผลมากกว่าเรื่องความแคลงตะละแม่เมืองแปร และคาดคะเนว่าจะเกิดคงจะสูญทางค่าน
 หงสาวดีไว้สำหรับการ สงครามในวันข้างหน้า ในตอนท้ายจึงชี้แนะว่าพระเจาตะเบงชเวตควร เอาตัว

จะเกิดไว้อีกต่อไป และในความมั่นใจว่าจะได้จะช่วยแม่พระ ราชอำนาจของพระเจ้าตะเบงชเวตตี
ให้ครอบคลุมทั่วเม่นำอิระวดีอย่างแน่นอน เมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตตีฟังพระมหาเถร เกลี้ยกล่อมก็เห็น
คลายตามและยังไม่สั่งการใด ๆ ทอไป

พระมหาเถรประสบความสำเร็จในการ เกลี้ยกล่อมพระเจ้าตะเบงชเวตตีครั้งนี้นักบวชการทุก
ที่ชุมนุม เม่นวอล มีเหตุผล ใช้โวหารที่คมคาย ชวนคิด ทลอดจนใจแรงจูงใจที่เหมาะสมกับอัธยาศัยของ
พระเจ้าตะเบงชเวตตี สัณการทุกจึงเป็นแบบเม่นวอล

4. ตอนจะเกิดจึงทะเลาะเม่นวอลมาจากสอพิณนาโค และพากลับมาเมืองแปร
แต่ภายหลังเกิดซัดใจกับนางเรื่องจะเกิดหัวพันกับนางอเทยยา จะเกิดพยายามปรับความเข้าใจ
แต่พระอัคร เหวือกักกัน จะเกิดจึงเดินทางกลับของอุ ฝ่าพระเจ้าตะเบงชเวตตีกำลังอยู่ในระหว่าง
กริ้วจะเกิดจึงไม่ยอมให้เขาเฝ้าโดยแสงทำป่วย พระมหาเถรจึงไปเยี่ยมถึงที่บรรทม พระเจ้า
ตะเบงชเวตตีเลยไม่พินิจกล่าวทักท้อว่าพระมหาเถรรักจะเกิดยิ่งกว่าตนพระมหาเถรจึงชี้แจง
พร้อมทั้งเกลี้ยกล่อมว่า

"อาตมาเสมอด้วยนายมาคนมำรุงเลี้ยงราชพาหนะพระเจ้าอยู่หัว ระวังระไว
หอดหญ้าสุ่มไฟอย่าให้ร่านรื้นเป็นอันกวนได้ อาตมาเอาใจใส่บำรุงมาคนของพระเจ้าอยู่หัว
กระนั้น ส่วนข้างพระเจ้าอยู่หัวเองนั้น ลักกรวาทหนึ่งนายมาคนก็มิได้จับเสี้ยนโมกด้วย
ถวายเป็น อุบาสาขอนจะเอาเป็นขอบงวานาคนมำคนก็มายิ่งกว่าพระเจ้าอยู่หัวไคยหรือ

1

พระเจ้าตะเบงชเวตตีนั้นคลายความน้อยใจและคลายพิโรธลง แต่ยังเกรงว่า
พระราชาวงศ์จะครหาว่า ไม่เอาโทษจะเกิด จึงถามพระมหาเถรว่าจะทำอย่างไรดี พระมหาเถรจึง
กล่าวทอไปว่า

อาตมาเจรจากับมหาพิชิตด้วยเรื่องโลกเล่า มหาพิชิตหนักความระแวงจะว่าได้
ลำเอียงในข้างจะเกิด ฉะนั้นจะเว้นเนื้อความข้างโลกเสีย ยกเอาหลักฐานอันมีเทิยม
แล้วในพระสูตร ขึ้นมาแสดงถวายเป็นว่าปึงสัตว์ทั้งหลายยอมยั้งความเวียนวาย จักเกิด
เป็นภานหรือหาญสุญกายสลายร่างไปก็ดี ทั้งนี้ยอมแก่กุศลแลอกุศลแลกรรมอันเป็นของ
คนกระทำแล้วขณะสัตว์ยังเป็นมฤ

2

แลสัตว์ทั้งหลายนั้นเมื่ออายุจักสิ้น ย่อมเกิดแต่เหตุสี่ประการ หนึ่งชื่อว่าอายุ ไร้ยัยอันว่า
 อายุควรสิ้นแทนอยแลตาย สองชื่อว่ากรรม ไร้ยัย อันว่าอายุยังไม่ถึงควรตายแลมาตาย
 สามชื่อว่าอโร ไร้ยัยอันว่าแก่เฒ่าแล้วควรตายแลตาย สี่ชื่ออุปัจเจกรรม ไร้ยัย อันว่าอายุที่
 ก็นึกแล้วมีอันเป็นให้เขาที่รับพันแห่ง เอาทกน้ำคกคนโมแลตาย กาลของลำดับความมนุษย์สิ้น
 แต่โดยเหตุ 4 ประการดังนี้ ปางเมื่อตายแล้วก็ถูกนำไปปรากฏกายอยู่เบื้องหน้า
 พระยามราช บุตรชายของไปไหวพระยามราชก่อน และพระยาเจมารกนั้นทรงสัตย์ธรรม
 นึก ก็ถามบุตรว่า สุกะหำบาปไว้เป็นฉันทโคเรงค้ำนังคแล้วว่าไปแต่โดยสัตย์จริงเมื่อ
 กังนั้นเหวคา 4 องค์ อันจาริกไว้ซึ่งบุญบุญเลบาปแห่งคนทั้งหลายอยู่ในพื้นนั้นด้วย ผู้ใด
 ทำบุญเพเจาก็เขียนชื่อใส่ไว้ในแผ่นทองสีสุก แล้วทูนเหนือหัวไปไหวพระยามราช ๆ
 ก็หยิบบัญชีข้างบุญขึ้นจกหัวอนุโมทนาขึ้นท้าว มบุตรกระทำแล้วจึงบาปไร้ เหวคาก็ทราขอ
 ใส่ไว้ในแผ่นหนังมา แลเมื่อพระยามราชสอบปากค้ำนั้นเล่า ผู้ใดกระทำแต่บุญก็ยอม
 ว่าลิกโคควยอำนางบุญ พระยามราชก็ชี้ของให้ไปสู่สวรรค์อันมีวิมานทองประกอบด้วย
 แกว 7 ประการ ลุแล้วจึงความสุขทั้งปวง หากแต่ผู้ใดกระทำบาปกริ่งเกรงอาชญา
 พระยามราช บังอาจทูนเองไม่บอกถึงบาปแล้ว เพเจาก็คลึงสนับอันมันหนักไว้
 ออกยืนยืน บาบทุกต่อไปไม่ตลอดก็รับเอาว่าจริงแล้ว เชื้อนั้นพระยามราชก็บังคับให้
 พนักงานพาไปโดยบาปกรรมอันหนักแลเบา นั้น ผู้ใดกระทำบุญเลบาปกล่าวกันเพชคา
 ก็ยกเอาบุญเลบาปมาคู้ทั้งสองฝ่าย ข้างใดหนักก็ไปสู่ข้างนั้น ครั้นแล้วจึงกลับมาข้างเนา
 อันว่าคนผู้กระทำบุญเลบาปเสมอกันทั้งนั้น ก็ตกไปอยู่ในวิมานเปรต คือเป็นยมบาล
 15 วัน เป็นเปรต 15 วัน ลางคนกลางวันเป็นเปรต กลางคืนเป็นยมบาล กลางวัน
 เป็นยมบาล กลางคืนเป็นเปรต ลางคนเป็นเปรตแต่ข้างแรม ข้างขึ้นเป็นเหวคา
 กลับกันไปมาสุดแต่บุญกรรมดังนี้ คาบโคเป็นยมบาลความสุขอันควร เหวคาก็พร้อมมูล
 แลมีหน้าพิงการบังคับเหล่าเปรต คาบโคเป็นเปรตคามันก็ยอมเห็นแต่ทุกข์ กิริยา
 ถูกไล่แห่งที่เจ็บปวดทมิโคเลย กรรมแห่งตนโดยอรอดแห่งพระสุทร เป็นไปดังนี้
 เบื้องว่าฟ้าดินกำหนดให้คนผู้ทำบุญทำบาปละกันผลัดกันเป็นโทษในเปรตวิมานเป็น
 คนละคาบละคราวนั้น มหาพิทท จะเห็นรอบเห็นควรอยู่หรือ /

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็ตอบว่าเห็นชอบด้วยทุกประการ

พระมหาเถรโคของจึงกล่าวทูลว่า ขณะนั้นยอทกละแห่งห้อมหาบพิตร ก็พึงแลเห็น
แต่เมื่อไครนั้นหลบเข้าไปในพระเนตร เมื่อนั้นทอกไม่อาจสามารถเห็นประจักษ์
พระเจ้าอยู่หัวท่านจะลงทัณฑ์เอาแก่จะเกิด ณ ปัจจุบันนี้ จักว่าราชทัณฑ์อันเกิดแต่บัญชา
พระเจ้าทองอุ้มเขมวคกวกขันเป็นที่ให้เมื่อย่างว่าพัฒนากรรม อันพระยาเมราชของเอาแก่
คนผู้ใด ณ เมืองนร กอิมหาบพิตร ไครถึงความดีของคนผู้นั้นแล้วหักกลบลบด้วยความ
ชั่วบ้างแล้วหรือ /

มังฆาตมหาบพิตรท่านเอ๋ย อ้าวว่าอาชมากล่าวความถึงดอมเกียติทัวเพื่อหวังคุณคน
เสมอศิษย์เลย ก็แหละมังสินธุขึ้นทำการอย่างใดเล่าคนชาวทองอุ ๗ บัดนี้จึงถือเสมอ
เทพเจ้าประจำทองอุ เพียงแต่กวาดตามองไปข้างใด ไครอยู่ในสายตามังสินธุมหาเถร
ก็ทรูกลายระยอเพราะความเคารพ คนทั้งนั้นเคารพอาชมาไชวจะเกรงกลัวเป็น
สงฆ ผู้ใหญ่แต่สถานเดียวก็หาได้ วิสัยเหล่าเราชาวทองอุ นั้น กิ่งเทพบุตรมาเอา
กำเนิด ความรู้สึกในดวงมณีนันเล่า รู้จักกัญญ์ทอคนอันทำคุณแก่เมืองมรคา มังสินธุ
เอาชีวิตทัวออกเป็นเครื่องแฉดวางตั้งชาติชาวทองอุให้เม่งกะยบโยปราบคาภิเนก
เป็นกษัตริย์ขึ้น กิ่งนี้ชาวเมืองทั้งสินจึงเคารพแลกลัวเกรงมังสินธุอยู่ แต่จะเปรียบ
คุณูปการอันอาชมากระทำแล้วเบื้องโน้น กับจะเค็ดทำไว้เบื้องนี้ ไม่เห็นว่าคุณค่าจะ
ปรากฏไกลกัน อาชมาเหมือนคนวางหลักทั้งหัวเสาซึ่งที่มุ่งแลเห็นเป็นหมายสำคัญ
ถนัดแล้ว ส่วนจะเค็ดนั้นคุณคนกระทำในหมันคงอยู่ในพิสุธาไม่มีวันคลอนแคลน /

อาชมาลงหลักปักฐานของอุปประเทศไว้แล้ว แะทว่าสิ่งใดสร้างขึ้นแล้วหาใส่ใจบุรณะ
มิได้ นานวันก็เสื่อมโทรมไปเอง คนทองอุไคร้ทั้งอาชมาเพียงว่าโคกก่อตัวเองขึ้นให้เป็น
ทัว แต่จะเค็ดนั้นคุณโคกตัวเองจะลาถเอาเชื้อชาติของอุให้กำจรกระเจายไป เบื้องหน้า
ไครจะคิดการข้างไม่เป็นมิตรด้วยทองอุเล่า แปร เมืองเอกราชขณะนี้ ก็เป็นเครื่อง
ให้ชาวเมืองอื่นหัวน้าวหนัก จะเค็ดมาทว่าเขาวอายุ ก็ทำคุณแก่ทองอุยิ่งกว่าซาพเจ้า
เสียอีก / แะซึ่งกล่าวแล้วแต่ข้างความดี จะหนวมากกล่าวข้างความชั่วบ้าง จะเค็ด
กำเรบไปเอาแต่เรื่องในอกตัวเป็นสำคัญ เทิกเฉยต่อรับสิ่งมหาบพิตรเสีย ตามหญิงไป

กระทั่งนางสาวก็ ขอน้ำอาทมาจะไคยคืนหรือเห็นไปข้างว่าจะไคยไคยคืนนั้นหาไม่ หาก
เห็นคนผู้นั้นหนุ่มแก้วยี่ไกลเพลิงสวาทก็ยอมเปลี่ยนรูปไปข้างมากน้อยสุดแต่อาตมยังคิด
ที่ยังเหลืออยู่ / และจะไคยก็ไคยเป็นชายมิไคยทางไปกว่าพระเจ้าทองอุ มหามพิทสมเสียบ
ชั่วคราวก่อนซึ่งว่าหญิงอันจะไคยจะเข้าสู่พิทอุปกเมกคายนันเป็นพื้นนาง เปียบเอาควยอก
มหามพิทเอง ถูกชายปองรักรวมแลไคยนางไปกระนั้น อาตมาภาทคะเนว่า อย่าง
มังตราเจ้าโหระ จะทำการชะล้างกว่าจะไคยเสียบอีก ขอนี้กระโรมมหามพิทไม่ไคยครอง
กู (โหติ แพรพันธุ. 2520 : 2220 - 2226)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 พระมหาเถรกล่าวปลอบพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ให้คลายความน้อยพระทัย
โดยให้อุปมาทอนเนื่องกับปูจา เพื่อบ่มใจให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เกิดวินัจฉัยและเข้าใจพระทัยว่าตน
หะบุบารุงจะไคยก็เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เห็นจริงตามและคลายความน้อยใจ ความพิโรธ จึงปริกษาพระมหาเถร
ว่าทำอย่างไร พระอุทิสระวงศ์จะไม่ครหาว่าไม่ลงโทษจะไคย

ข้อความตอนที่ 2 พระมหาเถรไม่ตอบคำของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้โดยตรง แต่ใช้วิธีสาธก
โดยยกเอาความในพระสูตรมาแสดงถวาย เพื่อให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้สิ้นความระแวงว่าตนจะ
เข้าข้างจะไคย และเพื่อเป็นหลักฐานให้เกิดความเชื่อถ้อยยิ่งขึ้น ซึ่งเนื้อความโดยสรุปในพระสูตร
กล่าวถึงเหตุแห่งการตายของสัตว์โลกสี่ประการ และเมื่อตายแล้วก็ต้องไปพบพระยายมราชเพื่อ
ตรวจสอบความดีความชั่ว ถ้าทำดีก็ไปสวรรค์ ถ้าชั่วก็ลงไปสู่นรก ถ้าทำดีและชั่วเสมอกันก็ต้องไปอยู่
วิมานเปรต ต้องเป็นเขมบาลและเป็นเปรตสลับกันไปตามแต่กรรมจะกำหนด จากนั้นพระมหาเถรจึง
ย้อนถามพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ว่าเห็นด้วยกับการตัดสินเช่นนั้นหรือไม่ พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็ตอบว่า
เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

ข้อความตอนที่ 3 พระมหาเถรเห็นใจของจึงกล่าวอุปมาด้วยสำนวนที่ว่า "บงเจ้าศา
ตว์เองเข็ญไม่ออก" ว่าเป็นเช่นนี้เกี่ยวกับการลงทัณฑ์จะไคยในครั้งนั้น ซึ่งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ตัดสิน
โทษจะไคยรุนแรงกว่าพระยายมราชตัดสินโทษในนรกเสียอีก แล้วจึงกล่าวเตือนสติให้ยังคิดความปูจา
ว่า "มหามพิทไคยถึงความดีของคนผู้นั้นแล้วหักกลบลบคายความชั่วบ้างแล้วหรือ"

ข้อความตอนที่ 4 พระมหาเถรพยายามโน้มน้าวให้พระเจ้าตะเบงชเวตตีซึ่งนำหนักความดีความชั่วของจะเกิดว่าช่างใจจะยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยกล่าวถึงคุณความดีก่อนด้วยการหยิบยกคุณความดีที่ตนได้ทำไว้แก่เมืองทองอุจนเป็นเหตุให้ชาวทองอุไศรพากย์ยกเป็นอย่างสูงมาเปรียบเทียบกับคุณความดีที่จะเกิดได้ทำไว้ให้แก่ทองอุจนขณะนั้นว่ามีคุณค่าใกล้เคียงกันโดยกล่าวอุปมาให้เห็นชัดเจนขึ้นว่า "อาตมาเหมือนคนวางหลัก ทั้งหัวเสาตรงทั้งมุมแลเห็นเป็นหมายสำคัญมั่นคงแล้ว ส่วนจะเกิดนั้นคงคนกระทุ้งเสาให้มันคงอยู่ในหลุมชาไม่มีวันคลอนแคลน"

ข้อความตอนที่ 5 พระมหาเถรกล่าวด้วยความโศกเศร้า "สัจพจน์" ว่า "อาตมาลงหลักปักฐานทองอุประเทศไว้แล้ว แท้พวสิ่งใดสร้างขึ้นแล้วหาได้จูบพระมโศกนานวันก็เสื่อมโทรมไปเอง" ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างในสิ่งที่จริงอยู่แล้ว ซึ่งทำให้พระเจ้าตะเบงชเวตตีโต้แย้งไม่ได้ แล้วพระมหาเถรจึงชี้ให้เห็นว่าจะเกิดจะเป็นผู้เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ทองอุสืบแทนตนต่อไปโดยกล่าวด้วยอุปมาว่า "จะเกิดนั้นคงโคตัวเอก จะลากเอาเชือกขาคีทองอุให้กำจรกระจ่ายไป" จากนั้นจึงชี้ให้เห็นการแผ่ไกลในวันหน้าว่าต่อไปจะไม่มีใครกล้าประกาศตนเป็นศัตรูกับทองอุ พร้อมทั้งยกเอาความปราชัยของเมืองแปรมาเป็นหลักฐานที่จะทำให้เมืองอื่น ๆ เกิดความหวาดหวั่นและได้กล่าวเชิดชูจะเกิดว่าถึงจะอายุยังน้อยแต่ก็ทำประโยชน์ให้แก่ทองอุยิ่งกว่าตน

ข้อความตอนที่ 6 เมื่อกล่าวถึงคุณความดีของจะเกิดแล้ว พระมหาเถรจึงย้อนกล่าวถึงความผิดของจะเกิดที่ขัดพระประสงค์ของพระเจ้าตะเบงชเวตตีเพราะติดตามตะละแม่มุสุม่าไปถึงเมืองหงสาวดี โดยได้พูดป้องกันตนเองก่อนว่า "ขออำนาจจะเกิดนี้คิดหรือเห็นไปข้างว่าจะเกิดไม่ผิดนั้นหาไม่" แล้วจึงพูดแก้แค้นจะเกิดโดยอ้างว่าจะเกิดยังอายุน้อยจึงถูกเพลิงสวาทชักนำไปดังข้อความที่ว่า "...หากเห็นคนผู้นั้นหนุ่มแกวียไกลเพลิงสวาทก็ยอมเปลี่ยนรูปไปนาง..." การใช้คำว่า เพลิงสวาท เป็นการใช้คำที่เหมาะสมและมีความไพเราะทางความหมาย ทำให้พระเจ้าตะเบงชเวตตีเข้าใจถึงความรุ่มร้อนที่ลุ่มอยู่ในใจของจะเกิดซึ่งทำให้เกิดความเห็นใจจะเกิดขึ้น

ข้อความตอนที่ 7 เป็นการกล่าวชี้แนะให้พระเจ้าตะเบงชเวตตีทำให้เป็นกลางไม่โกรธแทนตะละแม่มุสุม่า แล้วให้คิดเปรียบเทียบโดย "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" พร้อมทั้งกล่าวแนะนำการว่าถ้าพระเจ้าตะเบงชเวตตีถูกชิงรักหักสวาทไปเช่นเดียวกับจะเกิดก็คงจะก่อการยิ่งกว่าที่จะเกิดทำเป็นแน่ เมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตตีฟังพระมหาเถรกล่าวแล้วก็เกิดความเข้าใจจะเกิดมากยิ่งขึ้น

การพูดในตอนที่ฉันมีจุดมุ่งหมายสองประการคือ ประการแรกต้องการให้พระเจ้า
ตะเบงชะเวตคลายความน้อยพระทัยและหาพระแสงว่าตนรักจะเกิดมากกว่าและประการที่สอง
ต้องการเกลี้ยกล่อมให้คลายความกลัวจะเกิดลง ซึ่งฉันสัญญาไว้ใช้สัปดาห์พูดที่ฮอนโนน เนบวอด
โดยตลอด ทำให้พระเจ้าตะเบงชะเวตมีพระทัยเยือกเย็นลง ยอมรับฟังเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ
มากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจอันดีและทำให้สถานการณ์ที่ตึงเครียดคลคลายลงด้วยดี

5. ตอนสี่ทงสาวก็มาปรึกษาของอุ พระเจ้าตะเบงชะเวตออกบัญชาการรบ
ตามลำพังเพราะจะเกิดของราชกับวชอูห์วักโกโสคอ แต่ของอุทกเป็นรองฝ่ายข้าศึก จะเกิด
ร้อนใจจึงร่วมกันคิดอุบายกับพระมหาเถร โดยให้จะเกิดคุยว่าวิธีจะเอาชนะข้าศึกได้ ความทราบ
ไปถึงพระเจ้าตะเบงชะเวต ๆ คิดจะรักเอากลยุทธ์จากจะเกิด ชุมเมืองมายจึงแนะให้พระเจ้า
ตะเบงชะเวตที่มนัพระมหาเถรไปฉันทนเชิงเทิน และให้ทะเลแม่จันทราที่มนัจะเกิดไปฉันทน
ที่บานนางเลาซี จะเกิดคิดหาทางจะลี้จิงพูดเกลี้ยกล่อมทะเลแม่จันทราให้ช่วยลี้ให้ ความทราบถึง
พระเจ้าตะเบงชะเวต จึงท้าวพระที่นาง ฝ่ายพระมหาเถรรับท้าวจะเกิดกลับวักโกโสคอ พระเจ้า
ตะเบงชะเวตเสด็จตามไปทั่วพระมหาเถรออกมารับหน้าแล้วแสวงหาโกรธและกล่าวกับพระเจ้า
ตะเบงชะเวตว่า

มึงท้าวหาเมมาถึงที่อยูพระผู้เฒ่าแล้วนับแต่ความคิดจะเลื่อนเปื้อนเสื่อมโทรม
ครั้งนี้ด้วยเหตุใดหรือ

1

พระเจ้าตะเบงชะเวตเห็นสีหน้าและฟังถ้อยคำของพระมหาเถร ก็คิดสังเกตุจึงกล่าว
ตอบไปว่าพระมหาเถรก็รู้ที่อยู่แก่ใจแล้ว พร้อมทั้งกล่าวตักพ้อเป็นเชิงน้อยใจว่าตนถูกโกรธโดย
ไม่ทราบสาเหตุหรือเป็นเพราะพระมหาเถรซึ่งซึ่งตนจึงแสดงกิริยาเช่นนั้น ซึ่งพระมหาเถรก็กล่าว
ตักความเสียว่าอย่าแสวงหาเป็นโมรู้ พระเจ้าตะเบงชะเวตจึงย้อนถามว่าตนมีความผิดอะไร
พระมหาเถรจึงขึ้นเสียงลำทับว่า

จอมคนของอุชัวแล้วไม่ยอมรับหรือ อาตมานี้ชั่วก็เคยไปจีพิกษิมังทรามาแต่บ่อย
ก่อนเป็นพระเจ้าอยู่หัว บัดนี้พอตัวเต็มควรแก่เสวยถวัลแล้ว ใจพลอยเต็มตามกระทั้งทำ
ความมัวหมองให้เกิดแก่อาตมา ก็แหละจะเกิดจำออกจากเครื่องครองของภิกษุเพราะ

2

ใคร เป็นคนความคิดเล้า มีใจมั่งคั่งหาหนาคือคนเห่ขอกหรือ การทั้งปวงนึกแล้วบังคิใจ
มั่งคั่งหาหนากน้อยเมื่อครั้งโน้นก็ชื่อว่าตะเบงชะเวตี้เจ้าทองอยู่แล้วทำการใดไม่ปรึกษา
ก็เพราะคล้ายความเคารพบนอบมั่งคั่งลงไป การของตัวทำไปไม่กลอนั้นพระแก้ว
ไม่ขอเกี่ยวของควยคอก แต่การครั้งนี้พลอยแปดเปื้อนถึงพุทธอาณาจักรควยแล้วจะไม่ให้
ทุกคนหันมิดใจ หรือจะห้ามไม่ให้พูดให้จงได้โดยเค็ดชากแล้ว มั่งคั่งหาหนางดอคงมั่งคั่ง
ออกจากตำแหน่งมหาสมณเมืองทองอยู่เสีย

2

พระเจ้าตะเบงชะเวตี้ก็ฟังคำกล่าวหาของพระมหาเถรก็ทรงหนัก พระมหาเถรเห็น
ดังนั้นจึงสำคัญว่า

ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวสอบวางอุบายให้พางมณฑลเอาภิกษุผู้ศิษย์ไปนั้นเจ้าหัวสอบสวน
ทราบสิ้นแล้ว แลเรื่องเห็นว่าชั้วฉะนั้นหาอาจุพิทองไปง่ายไม่แล้ว การทั้งนี้เหมือนหนึ่ง
พระเจ้ามั่งคั่งหา จะเป็นคนทำการให้คนอื่นกลืนเอาตามา

3

พระเจ้าตะเบงชะเวตี้ไม่อาจโต้แย้งก็จึงยอมรับนิคและถามมั่งคั่งหาว่าให้จะเค็ดบวช
เสียใหม่ไ้หรือไม่ พระมหาเถรจึงตอบไปว่า

แม้นบวชไ้ก็จักกลับบวชให้จะเค็ดเสีย ควยเอ็นคัมมันเป็นที่ลุดแล้ว คนผู้นั้นรู้ตัวว่า
อาศัยกาสาวคลุมวางคอก จึงไ้พนาอาญาพระเจ้าอยู่หัวมั่งคั่งหา แต่ครั้นนี้พางมั่งคั่งหา
เองกลับมั่งคั่งจนลึกกร่นนี้ จะเค็ดลิ้นเกรงว่าจะไม่รับความนิคกันให้ถูกตัวเพราะ
เห็นแก่หน้าพนาอง ความนิคทั้งนั้นสจะพลอยตกแก่มน้อยเป็นคนกลาง จึงว่าหากอาญาจะ
บวชซ้ำให้ก็ยอมตาม แต่อาญายอมตามมิได้ไ้ก่อน เพราะตัวอย่างแต่เบื่องบราณมีสมัย
พระบรมศาสดานั้นเป็นธรรมเนียมเมื่อรับนิคณันต์บ้านไ้ไ้ถึงวันกำหนดก็มิยกฐูปหนึ่งไป
บ้านนั้นแต่เจ้าเพื่อแนะให้แต่งทั้งอาสนะ และเบื่องนี้เมื่อบวชหนึ่งนามมหาภิกษุผู้มั่งคั่งหา
ออกบวชโดยน้ำใจศรัทธา จุลกาฬผู้นองกับบวชตามพี่ชายบาง จึงหวกภรรยาของจุลกาฬ
คิดจะรังแกจุลกาฬกลับมาเป็นผู้ครองเรือนตามเดิม ก็อุบายนิคณันต์พระพุทเจ้าไปสู่
เรือนตนแล้วขอเอาพระจุลกาฬไปแนะให้ไปอาสนะ ครั้นพระจุลกาฬไปถึงเรือนนั้นแล้ว
พวกญาติของพระจุลกาฬก็เข้าจับเบื่องกาสาวออก ไ้หนึ่งพบเป็นคฤหัสถ์แล้วส่งกลับมา

4

นำเสด็จพระศาสดาและพระสงฆ์ไป จุลลกทมิฬจินตโนเทศกฤตส์แล้ว ความประพฤติก
 พระสงฆ์แสดงทูลอุทกาทักท้วงทำเยี่ยงกระทำทูลกฤตส์ / เนื้อความในธรรมบททั้งนี้
 ก็เป็นเครื่องให้อาตมาพิจารณาเห็นว่าความของเจ้าจะเกิดได้ จะเกิดมิได้มีจิตจินตโน
 พระศาสดานาคหาวคเณร จาอาชญาพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างสำคัญออก ท้าวถูกเปลื้อง
 กาสาวแล้วจึงมารบจะให้หาทเจ้าบวชอีก ทั้งที่โง่ทมิฬความสมัครไม่เลย ก็แหละ
 ลักษณะบุ๋มบู่เพ้อทมนั่นบ่อมีมโนมุงเป็นพื้น กุศลกรรมจึงจะบังเกิดตามทั่ว หากคน
 หนึ่งบวชครั้งแรกนั้นเรื่องราวทั้งปวงมิได้เอื้ออำนวยราวดนทั้งนี้ แต่ครั้งนพนาทพระเจ้าทอง
 จักรการปลกเปลื้องนำเหลือแล้ว แลเจ้าจะเกิดก็กล่าวชัดแจ้งว่าทั่วจะบวชกับบวชโดย
 เกรงอาชญาหลวงประการเดียวอีกเล่า อาตมาจะจัดการสถานใดให้จะเกิดบรรล
 ความเป็นสมณะอีกนั้น เห็นมีแต่ทางไม่สมควร ไม่อาจทำลงไปในเรื่องที่เห็นแล้วว่าม
 ราคีแก่ศาสนา /

พระเจ้าตะเบงชเวตโกไม่ทันเล่ห์ว่าจาของมังสิษฐจึงทูลแสดงความไม่สบายพระทัย
 ออกมาที่ตนไม่สามารถลงล้างคำหั้นและคำกล่าวหาของมังสิษฐได้ มังสิษฐเห็นท่าทีของพระเจ้า
 ตะเบงชเวตโกอนลงจึงกลับกล่าวป้อบว่า

มหาบพิตร พุทธคานัสนใจอาจารย์เจ้าเจ้าวัฏโศกอกไม่รู้อย่างเลย มหาบพิตร เป็นผู้
 อำนาจ หากทูลคำหั้นจากภูเขาคีเคณันมิถอเท้านั้น และผู้เขานั้นก็ไม่มีสิ่งใดจะใช้เป็น
 อำนาจลงโทษเอาท่านได้ มังทราท่านยังว่าไม่มีความสบายใจ ก็ส่วนจะเกิดมันเล่าทำนิก
 อธิษาศัยพระเจ้าทองอยู่ กลัวกันในฐานะเป็นที่เคารพสักการะในน้ำจิตแท้ก็ประการหนึ่ง
 กลัวกันในฐานะเป็นเจ้าชีวิตจะเอาโทษเป็นตายแก่ตัวก็ได้อีกประการหนึ่ง ชื่อนี้
 มหาบพิตร ยังจะได้คิดหรือว่าจะเกิดกลัวอาชญามังทราท่านสถานใด อันวาสนามังตรา
 ท่านสืบไปก็คงจะได้เป็นใหญ่กว่ากษัตริย์ทุกหัวเมืองในอกแม่น้ำระวดี จึงควรอุทิศใน
 การอาตมาช้า ลางทีพระบารมีอาญาจะเกิดแตกฉานขึ้นคิดได้ถึงหัวอกตนแลถูกผู้
 /

มังทราเอ๋ย อันนิสยถือตัวเป็นใหญ่นั้นก็ชอบแต่ลักษณะผู้เป็นใหญ่ครองคนอยู่คอก
 หากความถือตัวใจตัวนั้นจะทรงรู้ที่เคราะห์หว่าอย่าให้มันทางเสีย ทุกวันให้หัวอกราษฎร
 ของอรุณและหัวอวังตราเจ้าทองอยู่เองก็รอนยิ่งกว่าผู้อื่น อย่าว่าสงขลเจ้ากล่าว

แห่งใจคำเลย จะเค็ดผู้ล้มหาบทพิทก็เห็นประโยชน์ในตัมน้อยบ้างหรือมิใช่ จึงได้
ทำการถึงกับจะลงเอาความคึกคักอันจะใช้ในการ บูชแห่งมัน

7

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ทองคำถามนั้นก็ก้มหน้าด้วยความละอาย พระมหาเถรจึง
ส่ำทับซ้ำว่า

ยกเอาชัทธิมานะอันว่าจะสู้เอาตัวตาย มิให้ไพร่ถูกอกเสียแล้วอาตมาก็จะเนว่า
มหาบทพิท ย่อมปรารถนาจะให้คนผู้น้อย แลชัทธิมานะชอนนั้นแล้ว ซึ่งอาตมาขอทำหิ
วามหาบทพิทถือแต่ความคึกคัก กระทั่งพิเคราะห์เห็นผลเสียแล้ว ยังสู้จะเลือกข้าง
ยอมเสีย / ความแค้นซึ่งองค์พระเจ้าอยู่หัวมีเหตุ จะเกิดขึ้น อาตมาก็เห็นสมควรยิ่ง
แล้วในเชิงชาย จะหาใครใคอุปการะคนคึงพระเจ้าทองอุฏการะสหายร่วมพระเท
นั้น คนเอาจนจบสี่ทวีปจักหาไม่ใคร่เลย เมื่อการ เป็นคึงนี้เจ้าจะเค็ดคนเซลาเพราะหลงใน
รูปรัศวัครุหนึ่ง บังอาจสำแดงให้ปรากฏประจักษ์ไม่ยักด้วยพ้องอันมหาบทพิท
พระราชนาณนี้ ก็เห็นความผิดคิดว่าหมิ่นเอาพระเกียรติพระเจ้าทองอุฏ มหาบทพิท
จะคุมแค้นมันจนไม่คิดถึงวันอุภัยโทษนั้น จึงใคร่ควมถึงความเค็ดที่คล้ายคึงกันบ้าง
สมัยเมื่อพระเจ้าทองอุฏปัจจุบันยังเป็นครุณรัศวัครุตำแหน่งรัชทายาทประเทศทอง
นั้น ก็มีความผิดหนึ่งข้ออาชัณในราชสำนักพระเจ้าทองอุฏ เรื่องว่าชายหนึ่งบังอาจหลอ
พระเกียรติพระมหाराชาวงศ์ เนื่องด้วยทะเลแม่จันทราพันางตะเบงชเวตตี้เค็ดด้วยกัน
เป็นมูล แลคนผู้ทำความผิดคึงนี้มิใช่ใครอื่น คือเจ้าจะเค็ดอันทำความผิดคึงนี้แล้วคึงกัน

8

ครั้งโน้นจะเค็ดได้โทษแต่เมงกะยิโยพระเจ้าทองอุฏคองคอง ฐานบังอาจลักลอบควย
พระราชธิดา ครั้นนั้นพระเจ้าเมงกะยิโยสำแดงพระพิโรธยิ่งกว่าพระพิโรธแห่งองค์
ตะเบงชเวตตี้ในปัจจุบันนี้เสียซ้ำ เป็นคนจะลงเอาชีวิตจะเค็ดเสียให้สิ้น ณ เพลานั้น
ก็แลพระ เจ้าตะเบงชเวตตี้หรือมิใช่กลัออกมาวัดกุโลสอ รับเอาอาตมาเข้าไปหลอ
อภัยโทษจะเค็ดแต่ในเพลาราศี ชีวิตของคนผู้นั้นยืนยาวมาถึงกาลบัดนี้ก็เพราะได้มั่งทรง
มหาบทพิทบำรุงมหาบทพิทประกอบขางการบูชไว้แล้ว ไยจะกลัมารอนความมงคลชื่อนั้น
เสียเองเล่า หรือหากจะเทียบความคึกคักของจะเค็ดครั้งโน้นกับครั้งนี้ ก็ให้เห็นถนัดว่า
ครั้งโน้นเสียอีกเป็นโทษฉกรรจ์เพราะคนเฒ่าอชัณบังอาจปองใจแก่กลุหลวงแล้ว น้าที่

ศีรษะมันจะติดตัวอยู่ได้ เพราะเจ้าเมงกะบินโยราชบิดาหันยังสู้พระทัยให้อภัยแก่อาชญา
 มังสินธุเสีย กระไรมังทรานหาพิทรีไม่คิดเจริญรอยสมเด็จพระราชาบิดาประเสริฐ
 มาตั้งจิตจงเวรกระทั่งถึงคราวที่ควรอภัยโทษมันแล้วยังไม่อภัย เป็นความหาพิทรี
 พิโรชกร ขางขวาวไกวแกว่งไปกระทบแกว่งอย่างคึก อันธรายแล้วแถมถือนิโกรธ มี
 กิจใจแค้นมิไ้โกรธชาวอีก คึงนี้พระโยชนโคทังมีสองความพิโรธนั้นนอกกว่าที่
 ความทรนาคแก่ตัวเอง / อาชญาตัวอาชญาเป็นพิทรีที่เกรงของมหาพิทรียิ่งนัก
 แม่นทั้งใจจะช่วยคนนิโคตมิคหน้าออกปากคาคันจะเอาคำอภัยจากมังทราน้ำใจได้
 แล้ว มังทรานานุศิษย์เคาะมังสินธุเคร่งหรือจะกล่าซัดคำครุ แต่อาชญาหาถ้อยศักดิ์
 ที่เคยเป็นคนประศาสน์วิทยาการมาคาคคัมหาพิทรีในลงเนื้อเห็นตามไม่ จึงสู้แจ้ง
 แสดงเหตุให้เห็นพระหนักโดยกว้างยาวทุกด้าน หวังจะในองค์พระเจ้านองอุมีจิตกรุณา
 แก้นั่นเองแล้ว กุศลอันจะเกิดแก่อภัยสัตว์บุญยาก จักได้เป็นของพระเจ้าของอุเอเอง /

8

9

พระเจ้าตะเบงชเวตัยยังมีทูลอยู่จึงกล่าวว่าเกรงจะเคียดจะไ้ใจและชาวเมือง
 จะคุดมนัสนาของคองจะเคียด พระมหาเถรจึงกล่าวทูลไปว่า

มหาพิทรีที่สถันนี้เพราะเพ่งตัวผู้เคียว มิได้เพ่งถึงข้อเสียแห่งพระราชาวงศ์
 เมงกะบินโยเมืองทองอุเอย ก็แผละความเข้าใจของคนที่ว่าพระเจ้าทองอุสิถ
 จะเคียดออกเอาราชการ กับความจริงที่ว่าจจะเคียดทองอุสิถเพราะพื้นางยอให้สิถกระนั้น
 ข้างไหนโทษจะหนักยิ่งกว่ากัน แลข้อที่ว่าตะละแม่เป็นผู้สิถพระนั้นจะยิ่งเสียกว่าหรือ
 มิใช่ คึงนี้แลกลาโถมังทรานาชาชาติชาตรีไม่ยอมรับคำครหาเพื่อแก้หน้าพางเสีย
 มิให้ชั่วในคำคนลือเสียเอง พระเจ้าอยู่หัวเสียจะเสียแต่ผู้เคียว หากตะละแม่พาง
 เสียมันแล้วจะพลอยมัวหมองไปทั่วทุกหน้าในราชวงศ์ทองอุ ถึงตัวพระเจ้าอยู่หัวทาน
 ก้อย่านภาวจะไ้ไหนไป /

10

ยังลำคูลูกอยู่ก่อนนั้นนั้น มหาพิทรีทานอยาวาชาทเจ้าลำเล็กหรือทวงความชอบ
 เลย เมื่อคณปิกลายโนนแคว้นตะเบงชเวตทานแตกทัพมาแต่เมืองปรเน้น ถาล
 ทอมาจะเคียดนั้นเมืองแปรคินทองอุไ้แล้ว มหาพิทรีก็จะเอาโทษคนผู้นั้นฐานไม่สุจริต
 มั่นทอเมืองมารคร แลอาชญาแล้วทูลทิดทานไว้ว่ากล่าวให้คนผู้นั้นคุมคนไปทำศึก

11

โดยตกลงให้เอาศีรษะตัวเป็นประกัน หากคนผู้นั้นทำการไม่สำเร็จ แต่คนนั้นจะเค็ด
ทำการสำเร็จเอาแปะ เป็นเมืองออกแก่ของอุแล้ว เสด็จมาหาพระเจ้าตะเบงชเวต
ก็เพื่อขอขมายไปทั่วทุกาประเทศ แต่พระเจ้าตะเบงชเวตก็ใจใหญ่ก็พระราชทาน
บำเหน็จรางวัลแก่คนมีความชอบคนนั้นหัวหน้า เป็นคนจะเค็ดที่เคยคนนั้นพระเจ้าอยู่หัว
ก็มีความเต็มใจแต่ยศให้น้อยอยู่หรือแลให้เป็นบุตรของกษัตริย์นครราชประเทศความเป็น
เชษฐภรรดาพระเจ้าของอุโดยเปิดเนย แด่ทหารเหล่านั้นผู้นั้น เป็นคนตะเค็ดเกลอเข้า
อาทมาญหนึ่ง ก็ได้นำมาเป็นปลัดหัวของอุ ผู้ใดได้นำความคืนในครั้งนั้น รางวัลก็
ได้กันทั่วทุกตัวคนแล้ว แต่คนอีกคนหนึ่งคือเจ้าขวักโสคอตัวการใหญ่ กล่าเอาศีรษะเป็น
เกณพินวางใหญ่ของไปเอาเมืองแปะมาถวายได้นั้น พระเจ้าของอุก็จะระลึกความ
ชอบโดยอยู่หรือ แม้ถึงคราวระลึกก็เมื่อคราวอาทมาญมาทูลเตือนครั้งนี้ แลกล่าวถึงก็จะหา
รางวัลถวายมหาสงฆอาทมาก็ขอปฏิเสขรางวัลสิ่งอื่นเสียสิ้น แลแลกเอาขอหมิงทราทาน
จะพระราชทานโทษจะเค็ด อย่าถือเป็นขอเค็ดมันสืบไปนแล้วเป็นรางวัล /

11

มังฆาณนามพิชนั้น ชาวเมืองก็สรรเสริญกันว่า เป็นพระเจ้าทรงธรรม ส่วนชาวใน
พระราชสำนักก็ว่าพระเจ้าอยู่หัวโกร่งายแต่หายเร็ว ประกอบทั้งอภัยคัยงาม นิยม
ฟังคำดำกับเหตุผลข้างถูกเป็นสำคัญว่าสิ่งอื่นอันความคิที่อาทมาจะขอภัยโทษจะเค็ด
มันไซ้ โดยยกเอาบำเหน็จฆาณนามพิชยังมีไต่ถวายขึ้นมาอย่างนั้น มิใช่เป็นความคิที่
จะจุขึ้นในขณะนั้นเนื้อแท้ก็คิดแต่แถมฆาณนามพิชก็ว่าคนผู้นั้นแล้ว แต่หากเห็นว่าความคิที่
แห่งมันไซ้เรื่องเล็กน้อย ก็ขอบจะไต่รับโทษให้ประจักษ์พระอำนาจพระเจ้าอยู่หัวเสียบ้าง
แถมยังมิฆาณนามพิชก็ทราบมันให้หาวคกลัวในพระราชอาญาเป็นกำลังอยู่ เห็นว่า
รู้สำนึกแล้วก็ควร จะยับยั้งไว้บ้างแล้ว อาทมาจึงไต่ยกเอาบำเหน็จฆาณนามพิชยังมีไต่
ทศแทมมหาสงฆของอุ ผู้มีความชอบขึ้นมาเจรจา / ๗ บัดนี้อาทมาทำการ เหมือนหนึ่ง
มันนักรก็จะเค็ดคนผู้นั้นจริงแล้ว แต่ผู้ใดที่เคราะห์ซึ่งจะแจ้งว่า คนผู้นั้นเป็นที่รักแห่ง
อาทมาก็เพราะรักเมืองของอุคอก มังฆาณนามพิชก็คิดอุให้รอบคอบก่อน อยานอยพระทัย
ว่ามังฆาณนามพิชใจดีไปในศิษย์ อันกระหนัคิให้เห็นลายไว้เลย แม้อาทมาเห็นแก่ไต่
ฝ่ายเดียวแล้วไซ้จะรีรอมมาเป็นตัวการ ขอโทษเอาครั้งนี้ มีว่ากล่าวเอาประโยชน์เสีย
ชานานแล้วหรือ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2614 - 2627)

12

13

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 มังสินธุออกมาต้อนรับพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ด้วยสีหน้าแสดงความโกรธ พร้อมทั้งตั้งคำถามอย่างหมิ่นเหม่และแฝงความน้อยเนื้อต่ำใจไว้อย่างเต็มเปี่ยม ทำให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้รู้สึกหงุดหงิดและรู้สึกน้อยใจในหน้าที่และวาจาของมังสินธุจึงย้อนถามว่าทำไมมีความผิดใคร

ข้อความตอนที่ 2 มังสินธุเห็นพระเจ้าตะเบงชเวตตี้กล่าวขอร้องจึงขึ้นเสียงส่าหับทูลยุづณาไปว่า "จอมคนของอู๋แล้วไม่ยอมรับหรือ" จากนั้นจึงกล่าวตำหนิและกล่าวโทษความยุづณาอีกว่า "...ก็แหละจะเกิดจ้อออกจากเครื่องครองของภิกษุเพราะใคร เป็นต้นความคิดเล่า มีโซ่มังตราทวนคือตนเหตุคอกหรือ" ตามทูลคำกล่าวหาว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ปกปิดลาซาแข็งและคลายความเคารพทูลลงไป แล้วจึงกล่าวออกท้าวาทของทุกเรื่องนั้นก็เพราะเป็นเรื่องราวของมาดิงศาสนา พร้อมทั้งกล่าวหาหาว่าถ้าจะไม่ให้ทุกก็ของตอกตนออกจากตำแหน่งมหาสังฆของของอู๋เสีย ซึ่งเป็น การกล่าวหาหาทำให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ของพระหนักความคลาคไม่ถึงว่าเรื่องจะลุกลามไปถึงเพียงนั้น

ข้อความตอนที่ 3 มังสินธุเห็นอาการพระหนักของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้จึงกล่าวส่าหับเป็นเชิงคุกคามให้ทิวความพระหนักยิ่งขึ้นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่และกล่าวย้ำอีกว่าการกระทำของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ทำให้คนอื่นคลานทน

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ฟังมังสินธุกล่าวโทษตน จนสำคัญว่าตนผิดจริง จึงยอมรับผิดแล้วปรึกษาวาจะแก้ไขโดยให้จะเกิดบวชใหม่ใครหรือไม่

ข้อความตอนที่ 4 มังสินธุสอโอกาสที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้หลังกลเข้ามาหาจึงพูดแซะไปเป็นทิวว่าอยากบวชให้จะได้ใหม่ เพราะสังสารที่ของอาศัยปากาสาวพัสดุมารุมกันภัยจากอาญาของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ จากนั้นจึงแส้งพูดคักคอกแค้นจะดีกว่า แต่เมื่อมาถูกตะละแม่มัจฉาจับสีกเสียคั้งนี้เกรงว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้จะเห็นแก่ความเป็นพี่น้องไม่เอาผิดกับพระพี่นางแต่จะเอาผิดกับตนแทน คั้งนั้นหากจะไหวบวชซ้ำก็จะยอม เมื่อมังสินธุพูดคักคอกกันให้จะได้แล้วจึงแสดงความเห็นของตนว่าจะยอมให้จะเกิดบวชซ้ำนั้นยังไม่ไคพร้อมทั้งกล่าวสาธกโดยนำเรื่องราวในคัมภีร์ธรรมบทซึ่งมีเนื้อความทำนองเกี่ยวกับภริยาของพระเค็ดขึ้นมาอ้างเพียบเพื่อให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เกิดความเชื่อถือ

ข้อความตอนที่ 5 เมื่อเล่าเรื่องจบแล้วจึงสรุปว่าผู้ที่บวชนั้นต้องบวชด้วยใจสมัคร จึงจะไถ่กุศลตามแนวทางของพระศาสนา แต่จะเกิดบวชเพื่อหนีอาญาหยังยังถูกจับสึกจนเกิดเรื่องราว ออณาจะให้บวชซ้ำอีกก็จะไม่สมควร

พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ไถ้คำปฏิเสธของมังสิษฐก็ไม่สามารถลงมือจับตัวไม่สามารถลงมือล่า คำทำนุและคำกล่าวหาของมังสิษฐได้

ข้อความตอนที่ 6 มังสิษฐฟังพระเจ้าตะเบงชเวตตี้แสดงความไม่สบายพระทัยจึงกล่าวปลอบให้คลายกังวลลง แล้วจึงเสนอแนะให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้คิดเปรียบเทียบน้ำใจพระองค์ เกรงพระมหาเถรกับน้ำใจที่จะเกิดเกรงพระองค์ว่าจะเป็นไปในลักษณะใด เพื่อให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ยังเห็นถึงความไม่สบายใจของจะเกิดว่ามีมากมายเพียงใด จะได้เกิดความเห็นใจ จะเกิดชื่นชม จากนั้นจึงกล่าวเป็นเชิงเตือนให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ระลึกถึงภารกิจอันยิ่งใหญ่ในวันหน้า ให้รู้จักใช้วิจารณ์ญาณเพื่อเสริมสร้างปัญญาบารมีให้แตกฉานและรู้จักคิดถึงอกเขาอกเรา

ข้อความตอนที่ 7 เป็นการกล่าวสั่งสอนใหม่สัมมาทิฐิ และชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ในขณะนั้นว่าชาวเมืองทองอุ้งคำธำรงใจ โดยเฉพาะพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เองยอมรับพระทัยว่า ผู้ใดแล้วจึงกล่าวเป็นเชิงอุกฤโทษที่ทองถามแทงใจคำว่า "จะเกิดผู้ใดมาหาพิชิตก็เห็นประโยชน์ในตัวมันอยู่บ้างหรือมิใช่ จึงให้ทำการถึงกับจะลงเอาความคึกคักอันจะใช้ในการบูชแห่งมัน" ซึ่งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็ตกแตกมหนาศวความละอายน มังสิษฐจึงทำนุพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ให้ไปในทางที่ถูกต้องเพราะเลือกทางเสียมากกว่าทางใด

ข้อความตอนที่ 8 เป็นการพูดเกลี้ยกล่อมให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้พระทัยอ่อนด้วยการแสดงความเห็นคล้อยตามพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ผู้ใดใจแคบจะเกิดที่หมิ่นพระเกียรติของพระองค์ และกล่าวสรรเสริญนำพระทัยการุญที่พระองค์จะเกิดด้วยทิพพจน์ว่า "จะหาใครใคอุปการะคนดังพระเจ้าทองอุ้งคำธำรงร่วมพระเศ้านั้น คนเอาจนจบชีวิตไว้จักหาไม่ได้เลย" การที่มังสิษฐใช้สรรพนามแทนจะเกิดว่า "สหายร่วมพระเศ้า" นั้นเป็นความจริงใจที่จะขอให้เห็นแก่ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่พระองค์และจะเกิดมีต่อกัน จากนั้นจึงกล่าวแก้แค้นที่จะเกิดมัจฉาจนหมิ่นพระองค์ว่าทำไม! เพราะความหลงใหลรูปสวัชณะแล้วจึงขอให้พระองค์อภัยโทษให้จะเกิด โดยกล่าวว่าพระองค์เคยช่วยจะเกิดหนีหรือพ้นจากอาญาจากพระเจ้านามหาลิธิชัยะสุระ มาครั้งหนึ่งแล้วด้วยความดี

ท่านองเดียวกันกับครั้งนี้ และเปรียบเทียบกับให้ฟังว่าความคิดครั้งก่อนดกรรจกว่าครั้งนี้ แต่พระเจ้ามหาสิริชัยะสุระก็ยังทรงพระราชนานอภัยโทษให้ เพราะเห็นแก่ตนและกล่าวเป็นเชิงตำหนิว่า พระเจาตะเบงชะเวตพยายามที่จะเกิดเกินควรพร้อมทั้งกล่าวเปรียบเทียบกับอย่างคมคายด้วย ประนามนัยว่า "...เป็นท่นความหาบพิรพิโรธกรธางชวาวาไกวแกว่งไปกระทบแก้วที่อย่างคิอันตราย แล้วแสงอาทิตย์ก็โกรธ มีกิจใดแทนมิได้ไซ้กรธาวาอีกดังนี้ ประโยชน์ใดสิ่งมีส่นองความพิโรธนั้น นอกจากทำให้ความพหวนแก่ตัวเอง" ซึ่งเป็นการกล่าวเป็นนัยว่าจะเกิดขึ้นเป็นกำลังสำคัญสำหรับ พระเจาตะเบงชะเวตถ้าหากทั้งละเลยเสียก็จะเสียประโยชน์โดยใช่เหตุ

ข้อความตอนที่ 9 มังสินธุทักทักเอาว่าท่นว่าพระเจาตะเบงชะเวตทั้งรักและเกรงท่นดาต่นจะคาตคั่นให้พระองค์ตกปภาให้ภัยแก่จะเกิดก็สามารถทำได้ด้วยพระเจาตะเบงชะเวตยอมไม่กล้าขัดเพราะความเคารพท่นเป็นอาจารย์ แต่ท่นไม่ทำเช่นนั้นหวังจะให้พระองค์ได้กุศลจากการให้อภัย ซึ่งพระเจาตะเบงชะเวตยังบ้ายเบียงโดยอ้างว่าจะเกิดจะได้ใจและท่นมันทน

ข้อความตอนที่ 10 มังสินธุเห็นว่าพระเจาตะเบงชะเวตยังมีท่นอยู่จึงชี้แจงให้เห็นว่าผลเสียจากคำครหาที่พระเจาตะเบงชะเวตได้รั้มกับที่ทะเลแม่จันทราจะไคร้มันมีน้ำหนักไม่เท่ากัน ทางฝ่ายทะเลแม่ยอมเสียหายมากกว่าเพราะทำให้เสื่อมเสียถึงพระราชนวงศ์ แต่ทางฝ่ายพระเจาตะเบงชะเวตนั้นจะเสียเพียงผู้เดียวเท่านั้น และเพื่อไม่ให้พระเจาตะเบงชะเวตมีโอกาสโต้แย้งอีก มังสินธุจึงหันมากล่าวถึงประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งซึ่งพระเจาของอุเองก็คาดไม่ถึงดังปรากฏในข้อความตอนที่ 11

ข้อความตอนที่ 11 มังสินธุได้กล่าวทวงความดีความชอบที่ท่นควรจะได้รับ โดยพูดหาความถึงเหตุการณเมื่อครั้งท่นยอมเอาศีรษะเป็นประกันเพื่อให้เกิดไปคีเมืองแปร เป็นการได้โทษ ซึ่งจะเกิดกิตติเมืองแปรสำเร็จและทุกคนก็ได้รับบำเหน็จรางวัลกันถ้วนหน้าแล้ว ยังแต่ท่นผู้เดียวซึ่งมังสินธุได้กล่าวด้วยญจว่า "...ผู้ใดได้หาความดีในครั้งนั้นรางวัลถึงไค้กันทั่วทุกตัวคนแล้ว แต่คนอีกคนหนึ่งคือเจ้าชวาวุโสทอดตัวการใหญ่ ถ้าเอาศีรษะเป็นเกิมพันวางให้บุเรงนองไปเอาเมืองแปรมาถวายไค้ท่น พระเจาของอุยังจะระงับความชอบไค้ด้วยหรือ" จากนั้นจึงทูลว่าท่นไม่ต้องการรางวัลใด ๆ นอกจากขอให้พระราชนานอภัยโทษให้จะเกิดเพียงประการเดียว การท่นเช่นนั้นยอมเป็นเสมือนการย่นคำชาคทอพระเจาตะเบงชะเวตให้พระราชนานอภัยโทษให้จะเกิดไม่มีทางบ้ายเบียงไค้ก

ข้อความตอนที่ 12 เมื่อย่นคำชาคทอพระเจาตะเบงชะเวตแล้ว มังสินธุก็เกรงว่าพระองค์ช่นมัวพระทัยจึงระงับเสียด้วยการกล่าวอ้างถึงคำสรรเสริญที่ชาวเมืองของอุและชาวราชบริพารฝ่ายใน

กล่าวขวัญถึงพระองค์ว่าทรงธรรม อธิษาศัยงามและบิณฑิอเหตุผลเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการ ยกย่องให้
เกิดความปลื้มพระทัยขึ้น และเพื่อมิให้พระเจาตะเบงชะเวตรู้สึกว่ามีคนทรองคเพื่อปกป้อง
จะเกิด จึงกล่าวชี้แจงว่าที่น่าเฝ้าเรื่องบำเหน็จความชอบขึ้นมาอาจเพื่อชอภัยโทษให้จะเกิดนั้นคิดมา
แต่แรก แต่ทอการให้จะเกิดสำนึกในพระราชนาของพระองค์จึงระงับไว้ก่อนแต่ขณะนี้เห็นสมควร
แก่เวลาแล้วจึงนำมากล่าว

ข้อความตอนที่ 13 เป็นการพูดออกหัวว่าการที่ตนแสดงออกว่ารักจะเกิดนั้นแท้จริงก็เพราะรัก
เมืองทองอุและปลอมนิให้พระเจาตะเบงชะเวตน้อยพระทัยโดยไข่พูดว่า "...อนาถนอพระทัยว่า
มังสินธุมีใจปึกใจในศิษย์อันกระหนาคิดให้เห็นลายไว้เลย เมื่ออาพาเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียวแล้ว ไบจะรือ
มาเป็นตัวการขอโทษเอาครั้งนี้ มีว่ากล่าวเอาประโยชน์เสียชานานแล้วหรือ"

การพูดในครั้งนี้มังสินธุได้ใช้สื่อปะการพูดหลายแบบควบกัน ในข้อความตอนที่ 1 - 6 เป็น
การพูดในลักษณะทั้งพูดทั้งปลอมนิให้โดยใช้ลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ ข้อความตอนที่ 7 เป็นการพูดแทงใจคำ
โดยใช้ลีลาการพูดแบบเรียบ แท้แต่แฝงความอ่อนโยนไว้ด้วย ในข้อความตอนที่ 8 - 9 เป็นการพูด
เกลี้ยกล่อมด้วยการใช้การพูดแบบนุ่มนวล มีการใช้ตอบคำในกระหนงใจผู้ฟังในแง่มุมที่ต่างกัน ได้แก่
"สหาบรมพระเทา" "พระราชนิคาญประเสริฐ" มีการใช้ภาษาบรรยายแทนคำ ได้แก่ "ศิษย์มันจะ
คิดตัวอูมิได้" และมีการใช้โวหารภาพพจน์ที่คมคายเพื่อโน้มน้าวใจให้เห็นคล้อยตาม ข้อความตอนที่ 10
เป็นการพูดชี้แจงจึงมีลีลาการพูดที่ค่อนข้างเรียบ ข้อความในตอนที่ 11 ใช้ลีลาการพูดที่นุ่มนวล แท้
แต่แฝงไว้ด้วยลีลาที่ทรงอำนาจ และตอนที่ 12 เป็นการพูดแบบนุ่มนวล โดยตลอด การที่มังสินธุเปลี่ยน
ลีลาการพูดไปเป็นลำดับก็เพื่อให้สอดคล้องกับท่าทีและคำโต้ตอบตลอดจนอุปนิสัย อารมณ์และทัศนคติ
ที่พระเจาตะเบงชะเวตแสดงออกซึ่งในที่สุดพระเจาตะเบงชะเวตก็สั่นหนทางปฏิเสธและยอมให้จะเกิด
ออก กับข้าศึกที่ล้อมเมืองทองอุอยู่

3. บทพูดของรานอง

รานองมีตำแหน่งเป็นมหาอุปราชของเมืองแปร เป็นผู้มีอชยาศัยดี มีสติปัญญาและ
สุชุมรอบคอบเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระเจาแปร เป็นอย่างยิ่ง เมื่อครั้งพระเจามหาสิริชัยะสุระ
แห่งทองอุทรงพระประชวร รานองได้รับมอบหมายให้เป็นทูตไปเยี่ยมไข้และสอคล้องสดานการไข้ใน
ทองอุไปในตัว รานองจึงได้พบกับจะเกิดซึ่งเป็นพนักงานคอยอำนวยความสะดวกให้แก่แขกเมืองที่

มาจากเมืองต่าง ๆ ซึ่งทำให้ราษฎรเดือดร้อน รวบรวมได้ขึ้นชื่อมัจฉายก้วย เมื่อจะเกิดถูกส่งตัวไปเป็นไส้ศึกในเมืองแปรในนามของมัจฉายก้วย และเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าแปรจนให้เป็นมหาดเล็กใกล้ชิด ราษฎรซึ่งเฝ้าสังเกตมานานจำได้ว่าเป็นจะเกิด จึงทำให้ความแตก และราษฎรก็เป็นผู้ที่แนะนำให้พระเจ้าแปรแก้ปัญหา โดยให้จะเกิดแต่งงานกับตะละแมกสุมาเพื่อระงับสงครามระหว่างเมืองแปรกับเมืองทองอุ และราษฎรก็ยินยอมชอบในบุคลิกลักษณะและความเฉลียวฉลาดสามารถของจะเกิดเป็นการส่วนตัวด้วย ส่วนจะเกิดก็ยินยอมในตัวของราษฎรเช่นกัน ราษฎรจึงเป็นชาวแปรที่พบพบหาสำคัญในการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเมืองแปรกับเมืองทองอุมากที่สุด ทั้งนี้ด้วยอาศัยบุคลิกภาพที่น่านับถือและการเจรจาที่มีลักษณะประนีประนอมนั่นเอง บทพูดของราษฎรที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. ตอนจะเกิดปลอมตัวเป็นมัจฉายก้วยเข้าไปอยู่ในราชสำนักของพระเจ้าแปร พร้อมทั้งจาเลงกะโบ สือออง และเนงมา แขนงองจำจะเกิดได้ ประชันหุ่นญี่แบ่ที่จึงคิดจะทำลาย จะเกิดกับนายกองทั้งสามเสีย ราษฎรห้ามไว้และชี้แจงว่า

ประชันหุ่นญี่แบ่ท่านอายุล่วงมาป็นนี้แล้ว ไฉนจึงว่าความประจักษ์เกิดมหาความยิ่งกิมิได้ ฉะนั้นเล่า ท่านนั้นก็ป็นหลักเมืองแปรผู้หนึ่ง จะทำการโดยไม่ไซ่ตรงหน้าหลังนั้น

1

ควรหรือ /

การสงครามระหว่างเมืองทองอุกับเมืองแปร สองเมืองนี้จะสิ้นสุดลงโดยสิ้น จะเกิดแลพรอคพวกอีก 3 คนหา ไคโม อันทหารเสือทั้งนั้นนำที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้จะรักเสมอแถวตาแลมือเท้า หากเราทำลายของสุกรักของเรา กระนั้นแล้ว กษัตริย์ทองอุหมดยุ่เสือครองคงจะยอมเอาชีวิตแลกเพราะความแค้น เมืองแปร กับเมืองทองอุก็จะไม่กระทำการแก่กันตามเชิงทัพกษัตริย์ เห็นที่ตะเบงชเวตตี้จะหมายจงลงกระทำการแก่เราประจักษ์กองโจรคือสุกแท้ก็ทำลายได้ ก็จะทำลายเสียให้พินาศหายไป / อีกทั้งการจะตอบแทนกลางกันด้วยสงคราม นั้นไม่ชอบใจเรา วิสัยคนผู้กำลังน้อยดุจแปร จะทำการโดยไม่ประมาณกำลัง ไม่ทองแบบอย่าง ชอบแต่จะหาทางผูกทองอุไว้โดยไม่ตรี อาณาประชาราษฎร์ทั้งหลายจึงจะเป็นสุข ฉะนั้นขอท่านประชันหุ่นญี่แบ่จึงละซึ่งความคิดในอันจะก่อเวร โดยสงครามเสีย มาเพ่งพินทางอันผูกกันไว้ด้วยไมตรีเถิด /

2

3

ปะชันหฺนุญัก้านันว่าพระเจ้ตะเบงชะเวตี้หม่ามั้นจะทำสงครามกับเมืองแปรให้
จงได้ การปล่อยจะเกิดไ้ไม่อาหฺนุยกั้ความท้งใจของพระเจ้ตะเบงชะเวตี้ได้ รานองจึงขยาย
ความคิดของตนต่อไปว่า

การที่เราครองแล้วยังพอจะเห็นทางอยู่บ้าง ซึ่งจะแข็งต่อแข็งเข้าหากันนั้นในนเลย
ไ้จะทานิน ครั้นจะอ่อนน้อมยอมแก่ทองอุไ้โดยใจแจ้ง ฐไปถึงไหนก็ไ้อายยอมทำ
ไม่ได้แล้ว แต่เราครองเห็นทางประการหนึ่ง ซึ่งจะยังศึกครั้งนี้ได้โดยละมุนละไม
กรุงแปรจะไม่เสียทั้งพลไพร่และชื่อเสียง /

4

ปะชันหฺนุญัก้าทมฺยญฺญน้อย ไม่แลเห็นทาง รานองจึงเปิดเผยวิธีการของตนว่า

อันพระยาช้างสารอยู่ถึงในกลางป่าลึกยังนำตัวตกเข้าไปในเพี้ยบคล้อม เพราะความ
ระเริงเหลือในรูปรสแห่งนางทั้งอันเป็นช้างทอง ส้าหาอันใดก็มั่งงายขึ้น แม่จะกล่า
แข็งค่ายศิลาพิทยาการ แทะนินากั้ประมาณไ้ว่าทางไปวช นาคจะพลอยหม่มแก่ความ
ตามไปควยทั้งรูปร่างท้งที่มันคนสันคนเช่นเจ้ามั่งงายขึ้น อุปมาเสมอพระยาช้างอันเป็น
จาโหลงจะผูกควยสิ่งอื่นไ้อยู่ เห็นว่ายากกว่าจะผูกไ้ควยรูปสรอันเป็นที่เจริญตาแห่ง
อิสตรี แลความใกล้ชิดเบื้องยุคลบาทพระเจ้อยู่หัว ๗ เหล่าทูกวั้น ก็เห็นว่าเหลือทีศวาส
ของเจ้ามั่งงายจะเกิดมีขึ้นเป็นแน่แท้ ถ้าพระเจ้แปร เป็นไ้ใจให้ทะเลแถมกุสุมาพร ระราชिका
ยินคั้ควยเมื่อใด การกั้จะเหมือนเพลิงไ้ลอมหม่น จะเกิดทหาร เมืองทองอุไ้จะตื่นกะตัก
อยู่ในหลุมเสนห์ เห็นทีเมืองแปรจะไม่เป็นอันตรายแลนายทหารทั้งสามกั้เป็นเพื่อนร่วม
ตายกัน เราไ้จะเกิดไ้คนเดียวกั้เหมือนรวมเอาทหาร เมืองทองอุไ้ทั้งสามไว้ควย /
ท้าวอย่างนี้มื่ออยู่เหมือนครั้งมั่งสุระมัจฉิกร เมืองหงสาวดี กระทำบุพชนาการ ชัมเคียวกับ
เมงของกรุงอังวะนั้น พระเจ้เมงของจับลิมพระรามาหาร เอกกรุงหงสาวดีไ้ แลจก
ไ้หุอุปภิเชกกับพระราชา ครงั้นสองหัวเมืองกั้เว้นกระทำให้กั้แก่กัน และนั้นพระเจ้
เมงของยอมเสีย 1 แลกับ 1 ยังมื่อยลปานนั้น ครั้นนั้นหากเมืองแปรยอมเสียทะเลแ
กุสุมาเพียง 1 แต่แลกไ้ถึง 4 กระนั้นกำไ้มีเกินตัว / (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 :

5

6

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ราชองไม่เห็นด้วยกับความคิดของปะชันหฺวันฉฺยที่จะทำลายล้างจะเกิดและนายกองทั้งสาม จึงกล่าวหักทวงเป็นเชิงเตือนสติให้ปะชันหฺวันฉฺยระงับความวู่วามลงเสียโดยกล่าวด้วยปจณาวา "ท่านนั้นเป็นหลักเมืองแปรผู้หนึ่ง จะทำการโดยไม่ไตร่ตรองหนาลังนั้นควรหรือ"

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการกล่าวชี้แจงให้เข้าใจว่าการกำจัดจะเกิดมิใช่วิธีแก้ปัญห โดยข้อความนี้เสนอว่า "การสงครามระหว่างเมืองทองอุกับเมืองแปร สองเมืองนี้จะสิ้นสุดลงโดยสันจะเกิด และพรรคพวกอีกสามคนหาได้ไม่" จากนั้นจึงให้ข้อสังเกตด้วยการกล่าวอุปโลกน์ว่า "อันทหาร เสือทั้งสี่นั้นหาที่พระเจาตะเบงชะเวตี้จะรักเสมอแควคาแลมือเท้า" ทั้งนี้เพื่อให้ปะชันหฺวันฉฺยตระหนักว่าคนทั้งสี่จะเป็นชนวนแห่งความพิโรธของพระเจาตะเบงชะเวตี้แล้วจึงให้เหตุผลเนื่องกันไปว่า "หากเราทำลายของสุภักดิ์ของเขารบนั้นแล้ว กษัตริย์ของอุหมุมบุเลือกอรอน คงจะยอมเอาชีวิตแลกเพราะความแค้น" ซึ่งเป็นการโยงเหตุไปสู่ผลและผลนั้นก็นำไปสู่ผลอีกอย่างหนึ่งคือ "เมืองแปรกับเมืองทองอุจะไม่ทำบุพชนาการแก้กันตามเชิงพิพาทกษัตริย์ เห็นที่ตะเบงชะเวตี้จะหมายจงลาง กระทำแก่เราประดุจกองโจรคือสุกแต่ที่ใดทำลายใดก็จะทำลายเสียให้พินาศล้มหายไป" การให้เหตุผลเช่นนี้ยอมทำให้ปะชันหฺวันฉฺยเกิดความหวาดหวั่นขึ้น

ข้อความตอนที่ 3 ราชองแสดงความไม่เห็นด้วยที่จะแก้ปัญหาค่ายสงคราม โดยอ้างเหตุผลที่เมืองแปรมีกำลังน้อยไม่เข้าหลักในการทำสงคราม แล้วจึงเสนอแนะให้บุกไมตรีกับเมืองทองอุโดยอ้างถึงความสุขของราษฎร และขอร้องให้ปะชันหฺวันฉฺยลดเลิกความคิดที่จะกองสงครามเสีย ข้อความในตอนที่ 2 และ 3 เป็นการพูดโดยใช้ "ความปลอดภัย" ของเมืองแปรมาเป็นแรงจูงใจ

ปะชันหฺวันฉฺยฟังราชองเกลี้ยกล่อมก็ค้านว่าการปล่อยจะเกิดไว้มองอาจบุคยังความปรารถนาของพระเจาตะเบงชะเวตี้ได้ ราชองไตร่ตรองคำค้านของปะชันหฺวันฉฺยอยู่ครู่หนึ่งจึงกล่าวโน้มน้าวต่อไป

ข้อความตอนที่ 4 ราชองชี้ให้ปะชันหฺวันฉฺยเห็นความไม่เหมาะสมของการใช้วิธีการที่แข็งแกร่งเกินไปและอ่อนแอเกินไป โดยอ้างว่าวิธีที่แข็งแกร่งจะทำให้เมืองแปรพินาศ ซึ่งราชองกล่าวเปรียบด้วยอุปโลกน์ว่า "...ซึ่งจะแข็งแกร่งเข้าหากันนั้นไหนเลยใช้จะทานหิน" ส่วนการใช้วิธีที่อ่อนแอก็จะทำให้เมืองแปรได้รับความอับอาย การที่ราชองกล่าวเช่นนั้นก็เพราะตระหนักว่าผลของทั้งสองวิธีดังกล่าวนั้นไม่เป็นที่ปรารถนาของปะชันหฺวันฉฺย จากนั้นจึงกล่าวว่าทมิฬจะมุนละไม่ในการแก้ปัญหาคั้งนี้

ปะชันหฺนฺญีฟังรานองแล้วกล่าวขึ้นว่าตนยังมองไม่เห็นลู่ทางถึงที่รานองกล่าว ซึ่งรานองก็
ได้เปิดเผยถึงวิธีการ ของตนให้ปะชันหฺนฺญีฟัง

ข้อความตอนที่ 5 รานองเริ่มทบทวนกล่าวด้วยอุปมาว่า "อันพระยาช่างสารอยู่ถึงใน
กลางป่าลึก ยังนำตัวตกเข้าไปในทะเนียบคล่อมเพราะความระแวงเหลือในรูป สแห่งนางพึงอันเป็น
ช่างต่อ...คนเช่นเจ้ามั่งฉางขึ้นอุปมาเสมอพระยาช่าง อันเป็นเจ้าโหลง จะผูกด้วยสิ่งอื่นให้อยู่ เห็นว่า
ยากกว่าจะผูกโคด้วยรูปสอื่นเป็นที่เจริญตาแห่งสตรี" การกล่าวเปรียบเช่นนี้ยอมทำให้ปะชันหฺนฺญี
เข้าใจในความลึกของรานองอย่างชัดเจน และเพื่อให้ปะชันหฺนฺญีเกิดความเชื่อถือในความลึกของตน
รานองจึงแสดงความเชื่อมั่นว่าความคิดนี้แน่วแน่ไม่ว่าจะสำเร็จใดด้วยตนสังเกตเห็นว่า จะเกิดมีหน้าที่
ทอดละเมอสุมา และยังคงคาดคะเนต่อไปว่าถ้าพระเจ้าแปรช่วยเป็นใจ การที่จะเป็นไปดังคิดซึ่งรานอง
ได้กล่าวด้วยอุปมาว่า "การก็จะเหมือนเพลิงไคลมพุน" จากนั้นจึงสรุปผลในปณิสาปคือเมืองแปรจะ
ปลอดภัยซึ่งเป็นสิ่งที่ปะชันหฺนฺญีรารณายิ่งกว่าสิ่งใด

ข้อความตอนที่ 6 รานองต้องการให้ปะชันหฺนฺญีสืบทางค่านและเห็นด้วยกับความคิดตน
จึงยกตัวอย่างเหตุการณ์ในพงศาวดารรามัญขึ้นมาอ้างประกอบโดยกล่าวด้วยสาธกถึงคำว่า
"ตัวอย่างนี้เมื่ออยู่เหมือนกันยังสู้ระมัญจักร เมืองหงสาวดีกระพ่ายพุนการ ชับเคียวกับเมงของกรุงอังวะนั้น
พระเจ้าเมงของจับสมิงพระรพพหาร เอกกรุงหงสาวดีได้ แลจกให้อุปภิเษกกับพระราชาธิศา ครั้งนั้น
สองหัวเมืองก็เวนกระพาศกัน" ในตอนหาบจึงสรุปให้ปะชันหฺนฺญีเห็นว่าผลที่เมืองแปร จะได้รับนั้น
ยิ่งใหญ่กว่าที่พระเจ้าเมงของเคยได้รับ

การพูดครั้งนี้รานองได้พยายามโน้มน้าวให้ปะชันหฺนฺญีด้วยวิธีพูดแบบชักแม่น้ำทั้งห้า ซึ่งทำให้
ปะชันหฺนฺญีจำแนกด้วยเหตุผล โวหาร ความคิดที่สุขุมและการใช้จิตวิทยาได้อย่างเหมาะสมกับอุปนิสัย
และความต้องการ ของปะชันหฺนฺญี ซึ่งรานองรู้ดีว่าถึงปะชันหฺนฺญีจะมีนิสัยวู่วาม หุนหัน แตกมีความรัก
บ้านเมืองเหนือสิ่งใด ดังนั้นการพูดโน้มน้าวที่อิงอยู่กับประโยชน์ของบ้านเมืองจึงเป็นการสนองความ
ต้องการทางจิตใจ ทำให้ปะชันหฺนฺญีลงมือช่วยเหลือขุดลอกการฉกชิงเครื่องยศให้นอนคลายลง ฉะนั้น
การพูดในตอนนี้มีหลายแบบคือในข้อความตอนที่ 1 และตอนที่ 2 มีลีลาที่ค่อนข้างเคร่งขรึม
ในตอน 3 - 5 เป็นลีลาการพูดที่ค่อนข้างละเมียดละไม ด้วยการใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมย
และอุปมา ตอนที่ 6 มีลีลาที่เรียบง่าย แต่แจ่มแจ้งด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์
มาประกอบพร้อมทั้งการสรุปให้ชัดแจ้ง

2. ตอนจะเกิดล้มป่วยในคุกเมืองแปะ พระเจ้าแปะจึงสั่งให้รานองนำจะเค็ดมารักษาในวัง และพยายามผูกเกลี้ยกล่อมให้จะเค็ดมาสวมักคักแก่เมืองแปะ แต่จะเค็ดปฏิเสธโดยสิ้นเชิง และเมื่อรานองไปเยี่ยมคุกอากร จะเค็ดก็แสร้งถามว่าพระเจ้าแปะรับสั่งเรื่องใดบ้าง จะเค็ดจึงเล่าความที่ตนเจอจาโทษตอบกับพระองค์ รานองนั้นนิยมนมขื่นจะเค็ดก็ชอบมาก อยากให้มารับราชการร่วมกับตนจึงเกลี้ยกล่อมจะเค็ดซ้ำอีกตั้งความว่า

จะเค็ดท่านกล่าวความตามอารมณ์หนุ่ม ยิ่งขาดความสุ่มสำหรับจะหยิ่งความใดไป
 1 ภายข้างหน้า ข้าพเจ้าใครขอแนะนำท่าน แต่ท่านอย่าถือว่าคำกล่าวนี้นี้เป็นคำของ
 รานองผู้เป็นอุปราชเมืองแปะเลย จงถือเสมือนว่ารานองเพื่อนผู้หนึ่งซึ่งรักน้ำใจท่านเถิด /
 ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าท่านมีอาการอันไม่สุขุม จงเดินไปโดยวิธีหนุ่มนี้ ก็เพราะท่าน
 2 พึงเล็งการแตกานเคียว ท่านว่าตัวเป็นคนของอุจจะทรงของอุจจนวันทายนั้นชอบแล้ว
 แต่ทว่าท่านจะยอมยอมเอาพระทัยพระเจ้านระบิตไว้ แลเจนนายข้าพเจ้า
 3 ปรารถนาจะชุบเลี้ยงท่านเป็นราชบุตร เขยนี้ ก็มีไว้ว่าเมื่อท่านเป็นเขยเมืองแปะแล้ว
 จะออกไปทำลายนางชาติของอุจก็หาไม่ / ท่านใดเป็นเขยพระเจ้าแปะขึ้น ก็เหมือนเป็น
 เทวทูตสมานให้สองเมืองมีสันติไมตรีจิตแนบแน่นต่อกัน ของอุจจะยกมาแลกเกรงใจว่า
 จะเค็ดเป็นเขยเมืองแปะข้างแปะ จะยกไปของอุจก็คิดว่าจะเค็ดเป็นสหายสนิทแห่ง
 3 พระเจ้าตะเบงชะเวตี้ ราชไมตรีทั้งสองนครนี้ก็ยังยืนเสมือนหนึ่งว่าท่านเองเมืองแปะ
 ถึงของอุจมากรวมเป็นเมืองเดียวกัน จักว่าท่านนำไมตรีไปสู่ของอุจ จะเรียกว่าทรยศ
 แก่ของอุจก็อยู่หรือ /

จะเค็ดฟังคำรานองก็รู้ว่ารานองมีเหตุผลและจริงใจกับตน จึงกล่าวคำขอบคุณแต่ก็
 ไม่ยอมรับคำพร้อมทั้งอ้างเหตุผลนานาประการให้รานองเข้าใจและขอร้องให้คุมขังตนไว้อย่างเดิม
 เพราะไม่ต้องการให้เป็นบุญคุณตนเองไป รานองเห็นสุจริตจะกลายกล่อมจะกล่าวขึ้นว่า

จะเค็ดเอ๋ย มาคราวนี้ข้าเจ้าจะแก้แค้นดีกว่าท่าน ถิ่นผมในลักษณะท่านรักน้ำใจเหมือน
 4 หนึ่งสหายสนิท อันความจริงหน้าข้าพเจ้าจะคุมตัวท่านตั้งแต่วันนี้แล้ว หากเห็นว่าบัดนี้
 กาลก็ล่วงมากอนวัน จะผ่อนให้ท่านพักเป็นสุขในเรือนหลวงนี้เสียอีกคืนหนึ่ง พรุ่งนี้จึง

จะมาส่งตัวไปคุมไว้ ณ โรงจำคุกเดิม ข้าพเจ้าพยายามช่วยท่านแล้ว หากเป็นกรรม
 จี๋ใจเรามิได้ปลงเห็นร่วมกัน ว่าโดยส่วนตัวข้าพเจ้าไม่เคยขังท่านเลย ตกเขาไปอยู่
 คุกแล้วจะสู้เวียนไปเยี่ยม สิ่งใดที่จำเป็นจำนำไปตามทางการนี้จะเคื้ออย่าคิดผูกเวร
 เป็นส่วนตัว (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 768 - 771)

4

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ราชองกล่าวคำหั้นจะเคื้ออย่างตรงไปตรงมาในความอารมณ์ร้อนว่า
 แล้วราชองก็กล่าวอย่างสุภาพ ถ่อมตนและแสดงถึงอัธยาศัยไมตรีอันดีว่าตนขอแนะนำจะเคื้อ

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการพูดแนะนำให้จะเคื้อยอมขอมอบรับข้อ เสนอของพระเจ้าแปร
 โดยแสดงความเห็นด้วยที่จะเคื้อจะจงรักภักดีต่อมาตุภูมิ แต่ชี้แนะว่าการ ขอมอบรับตำแหน่งราชบุตร เษย
 ของเมืองแปรมิใช่การทำลายเมืองของญอแต่อย่างใด ซึ่งราชองได้กล่าวด้วยข้อความนิเสธว่า
 "...ก็มิใช่ว่าเมื่อท่านเป็นเชษเมืองแปร แล้ว จะต้องไปทำลายล้างชาติของญออีกหาไม" ซึ่งเป็นการพูด
 ที่มุ่งให้จะเคื้อเกิดเกิดความสบายใจว่าตนมิได้ทรยศต่อมาตุภูมิ

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการพูดจูงใจให้จะเคื้อปลงใจด้วย โดยหยิบยกเอาผลดีที่จะเกิดขึ้น
 กับทั้งสองฝ่ายมากล่าวโดยไขว่คว้าว่า "ท่านได้เป็นเชษพระเจ้าแปรขึ้น ก็เหมือนเป็นเทวทูตสมานให้
 สองเมืองมีสันติไมตรี จิตแนแน้นต่อกัน" และได้เน้นถึงสันติสุขอันยั่งยืนระหว่างสองเมืองพร้อมทั้ง
 กล่าวทิ้งท้ายให้จะเคื้อไตร่ตรองด้วยญาณว่า "... จักว่าท่านนำไมตรี ไปสู่ของญอจะเรือกวาทร ยศแก่
 ของญอใดอยู่หรือ"

จะเคื้อฟังคำแนะนำของราชองก็เข้าใจในเจตนาแต่ไม่อาจปฏิบัติตามได้จึงขอร้องไห้คุมขังตน
 ไว้อย่างเดิม ราชองเห็นว่าจะเคื้อไม่เปลี่ยนใจแนแล้วจึงหันมากล่าวฝากไมตรีกับจะเคื้อ

ข้อความตอนที่ 4 ราชองกล่าวกับจะเคื้ออย่างสุภาพอ่อนโยนถึงความรู้สึกนิยมชมชื่นหมั่นทอ
 จะเคื้อและขอโน้มน้าว ซึ่งการพูดในตอนนี้เป็น การพูดที่ตนเองกล่าวด้วยความจริงใจอย่างแท้จริง

การพูดเกลี้ยกล่อมให้จะเคื้อปฏิบัติตามข้อ เสนอของพระเจ้าแปรในครั้งนี้ ราชองได้กล่าวเน้น
 ที่การผูกสัมพันธ์ระหว่างสองเมืองด้วยสันติไมตรี เป็นประเด็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นว่าจะเคื้อนั้น
 อยู่ในวัยหนุ่มและใฝ่ใจในทะเลาะเม่งดุดามอยู่แล้ว และในสถานการณ์ที่จะเคื้อตกเป็นนักโทษกรร จ์ของ

เมืองแปรนี้ก็เป็นข้อบังคับใ้ก่อการหนึ่ง แต่ลปรากฏว่าจะเกิดไม่ยอมปลงใจด้วยทั้งที่รู้สึก
ซาบซึ้งในน้ำใจไมตรีอันจริงใจของรานองอยู่เป็นอันมาก ถึงแม้การพูทในครั้งนี้จะไม่ประสบความสำเร็จ
สำเร็จโดยตรงแต่รานองก็สามารถญ่น้ำใจจะเกิดไว้ใ้ความอัศจรรย์ที่สุภาพ นุ่มนวลและมีความจริงใจ
ซึ่งคุณลักษณะนี้ใ้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในลีลาการพูทแบบละเมียดละไม

3. ทอนจะเกิดกัทัฒนาลอมเมืองแปรแล้วส่งตะคะฉุเป็นทูตถือหนังสือไปหา
พระเจ้าแปร แต่ตะคะฉุทูลพระเจ้าแปรว่าจะเกิดใ้เวลาเมืองแปรซ่อมป้อมปราการใ้แข็งแรง
ภายใน 10 วัน แล้วจึงจะเข้าตี พระเจ้าแปรรู้สึกหวั่นวิตกในคำบอกเล่าของตะคะฉุจึงปรึกษากับ
รานองซึ่งรานองก็ใ้กราบทูลถึงความว่า

พระเจ้าอู่หัวจะถือเอาภิรยาภายนอกเป็นเครื่องบอกภิรยาภายในขณะสงครามนั้น
หาใ้ไม่ อัมมสาวาทเกาะประการนั้นยอมอยู่ในคุณลักษณะของตัวแม่ทัพ คือมุกตะมายา
มนุสสะหิงสา จะปลุกปลองความยากของมนุษย์จึงมูสา กุสะสัพพะวาทิ เจตนาบังโลก
ใ้ทั้งอยู่ในกุสละจึงมูสา อลิกะวะจะนัง เอาความไม่จริงบอกแญ่ตามเพื่อจะนำความ
ของตัวจึงมูสา อันพันธุโนจะพรางภรรยาจึงกล่าวมูสา มะมะละหยา เพื่อนำบัคทุกข์
ของตัวเองจึงมูสา ยะสะวาจา ถ้าความลับเขาใ้จึงมูสา ไชยะสิโน จะเอาชัยชนะ
แก่ท่านจึงมูสา / ลักษณะแห่งมูสาเป็นคุณมีเกาะประการดังนี้ จะเกิดถูกเฝ้ามาสำหรับ
เป็นนายทัพใดจะไม่ฟังยักคหลักมูสานี้ใ้ในยามสำคัญ แต่ทว่าจะเกิดเป็นคณธลามูสา
ความก็ปัดครั้งเปิดครั้ง ลุภายหลังก็ทำการเอาตามพิทวนลอกใ้ คุเณจึงประหนึ่งว่า
จะเกิดบอกว่าจะเอาสิ่งใ้ก็ทำเอาในสิ่งนั้น คนผู้นี้เรียกกลสงความมาลิกยอมสันติใ้
กลอุบายนานาประการ อุปมาว่าอสรพิษคราถึงรอบอายุชัยกำลังลอคอนเปียก

ก็ลอคราบทั้งใ้ใ้คนแลสัตว์อื่นเห็นจะใ้เป็นทีกลัวเกรง สัตว์ใ้ค่อนความคิดเห็น
ความงูก็หวั่นใ้ว่าตัวเข้ามาใ้กลัย จะบายนหาเคล็ดไปทางอื่น หากใ้ไม่ว่าอสรพิษ
ลอคราบเพราะถึงคราอายุชัยอันแรง / และการศึก ๗ บัคคสันชาพะเจ้าเล็งเห็น
เหมือนอย่างปะชันหวนอุกถาว จะเกิดเคินทัตมาใ้ใ้เร็ว เพราะนำมาแต่ทัตมา ส่วน
ทหารอื่นคงจะตามมาภายหลังเป็นมันคง ฉะนั้นซึ่งจะเกิดสิ่งทุตมาว่าใ้พระองค์
เร่งซ่อมป้อมปราการ เสียใหม่ภายใน 10 วัน ลวงไปแล้วจะเข้าตีนั้นมิใช่ใ้โดยจะเกิด

เชื่อฝีมือคนออก หากจะขู่ให้พระองค์พระทัยแล้วแต่คิดขอมแซมพระนคร แลจัดการ
ทหารข้างในเมือง ส่วนจะเค็ดก้นอนเป่าคายสบายใจคอยทัพหนุนของตนที่จะมาภายใน
10 วันนั้น พลพร้อมเมื่อใดจึงกลายกเข้ามาเอาเมืองแปร จะเค็ดมุสนั้นโดยฉลากแมน
ไม่รู้ทันก็จับหาได้ไม่ เมื่อรออยู่ครบกำหนด 10 วัน แล้วทัพของอุเซามาที่จริงพระองค์
ก็จะเห็นว่าเค็ดเป็นคนว่าไรหานั้นจะเข้าใจจึงถามผู้สาคหาไม / ข้าพเจ้ายังความ
ข้างกองทัพของอุจะมีดังนี้เป็นแท้ จึงจ้ออาสาสมัครให้พระเจ้าอยู่หัวคุมคนเข้าล้อมปล้น
ค่ายจะเค็ดเสียในคืนวันนั้น ทหารในค่ายมีน้อยก็จะเสียให้แก่เราเป็นมั่นคง
(โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 980 - 981)

3

4

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ฐานองครุณหักถึงความหวั่นวิตกในพระทัยของพระเจ้าแปร จึงชักจูงความ
รู้สึกกังวลกลัวให้หมดสิ้นไป โดยกล่าวขวยข้อความนิเสธว่า "พระเจ้าอยู่หัวจะถือเอากริยาภายนอก
เป็นเครื่องบอกกริยาภายในขณะสงครามนั้นหาได้ไม่" ซึ่งหมายถึงพระเจ้าแปรไม่ควรเชื่อคำบอกเล่า
ของตะคะฉฐีในภาวะสงคราม จากนั้นจึงบอกเอาหลักฐานจากประการมากล่าวเพื่อเป็นหลักฐาน
ยืนยันว่าวิธีการที่จะเค็ดนำมาใช้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐาน

ข้อความตอนที่ 2 ฐานองชี้ให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของจะเค็ดที่สามารถนำหลักฐานมา
มาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และกล่าวถึงอุปมาที่จะเค็ดนำมาใช้ โดยกล่าวอุปมาเป็นความว่า
จะเค็ดเปรียบเหมือนอสริที่กำลั้งอ่อนกำลั้ง จึงลอกคราบไว้ให้ศัตรูหวั่นเกรงและหนีไปโดยไม่รู้เท่าทัน
ในอุปมาซึ่งทำให้พระเจ้าแปร เจ้าพระทัยและคลายความหวั่นวิตกลง

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการตีความ กลสวางของจะเค็ดโดยอ้างว่าตนกับพระชินหุณญ์เป็น
เห็นตรงกัน ซึ่งการตีความนั้นถูกต้องตามแผนการที่จะเค็ดกำหนดไว้ทุกประการ

ข้อความตอนที่ 4 ฐานองกล่าวอย่างเชื่อมั่นในการตีความของตน และเพื่อเป็นการพิสูจน์
ให้เห็นจริง ฐานองจึงอาสาพระเจ้าแปรออกไปปล้นค่ายจะเค็ดในคืนนั้น

การพูดในตอนนั้นเป็นการพูดเพื่อปลุกปลอบพระทัยพระเจ้าแปรให้คลายความวิตกและเกิดกำลังใจ
ในการที่จะต่อสู้ ซึ่งฐานองสามารถทำได้สำเร็จโดยการชี้แจงให้เข้าใจในกลสวางของจะเค็ด ทำให้
พระเจ้าแปรไม่รู้สึกว่าจะเค็ดเป็นศัตรูที่น่าเกรงขามอีกต่อไป และฐานองยังสร้างขวัญและกำลังใจ

ให้แก่พระเจ้าแปร โดยแสดงให้เห็นว่าเมืองแปร เป็นฝ่ายได้เปรียบฝ่ายทองฮู่ ซึ่งเป็นการพูดที่เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์ เนื่องจากพระเจ้าแปรมีความหวั่นเกรงในความฉลาดและความสามารถของจะเก็กอยู่แล้วซึ่งรานองก็ตระหนักดีจึงยอมลงความรู้อันเสียและหลีกเลี่ยงสถานการณ์จากการเป็นรองให้กลับเป็นฝ่ายได้เปรียบ ลีลาการพูดในตอนนี้เป็นแบบเรียบง่ายเป็นส่วนใหญ่

4. ตอนสื่อองไ้รับคำสั่งจากจะเก็กให้ถอนทหาร จากเมืองแปรอย่างกระทันหัน สื่อองจึงไปทูลลาพระเจ้าแปร แต่ไม่โต้เข้าเฝ้าจึงปากกลากับรานองไว้แล้วรีบออกเดินทาง เมื่อรานองเข้าเฝ้าพระเจ้าแปร ก็ทูลความที่สื่อองมาลา ฝ่ายพระอัคร เทวียู่ในที่นั้นด้วย ก็ไม่พอใจที่รานองปล่อยให้สื่อองไปและกล่าวตำหนิว่ารานองทำการหละหลวมและตัดสินใจโดยพลการซึ่งเสมือนกับเป็นใจให้ทหาร ทองฮู่ ทรานเมืองหงสาวดีซึ่งเป็นอุกฤษิทธิ รานองฟังพระอัคร เทวก์กล่าวตำหนิต่อหน้าพระเจ้าแปร ก็ละอาบใจจึงตอบอย่างตรงไปตรงมาว่า

อันรชกิจจานุกิจทั้งสองนี้ ข้าพเจ้าย รานองทะนงตัวว่าจะเฝ้าคุมองสิ่งใด ก็มองได้
ไกลเกินกว่าพระแม่เจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก แลการหยั่งใจคนเล็กก็หยั่งได้คิคน้อยกว่าถูก /
ก็แลทัพทองฮู่เป็นอิสระ ฝ่ายเรามาในนายจะไ้บังคับบัญชาการตามใจชอบ เนื้อแห่สื่ออง
ยอมฟังแต่คำสั่งอันจะมาแทนายทหาร ทองฮู่สูงขึ้นไปกว่าคอก การถอนทหาร ครั้นสื่ออง
คงรับคำมาเป็นแน่นอนแล้ว ซึ่งคนผู้นั้นมาลาพระเจ้าอยู่หัวก็กระทำเป็นพิธีนอยเคารพ
ผู้ใหญ่ เมวว่าปะองศพระเจ้าแปร เองหักทวงไว้ก็เห็นว่าสื่อองคงไม่ฟังคำ ยิ่งจะหักทวง
รักรึงไว้ก็รั้งจะจากกันไปโดยสันไมตรี / ข้าพเจ้าย รานองเห็นว่าวันหน้าถึงหากสันก็ยิ่งจะ
เกิดเหตุสำคัญไ้ยิ่งกว่าวันที่ล่วงมา แลเหตุเกิดแล้วข้าพเจ้าเห็นการ เป็นดังนี้เช่นที่ว่า
มานี้ จึงทำเจาหน้าเพราะพะมาบใจจะรักษาไมตรี ระหว่างสองเมืองนี้ไว้

พระอัคร เทวี่ ฟังรานองกล่าวแก้หัวเราะและกล่าวเยาะว่า รานองยังคิดถนอมไมตรีกับทองฮู่หรือ แล้วจึงเล่าความที่พระเจ้าแปร ทกลงพระทัยจะร่วมมือกับเมืองหงสาวดีต่อสู้กับเมืองทองฮู่ ซึ่งพระเจ้าแปร ก็ยอมรับและกล่าว เป็นเชิงขอโทษที่มีไ้ปฏิบัติ รานองแต่ไว้ หนากกับประชันหน้ากัน โดยจะให้เป็นความลับ และอ้างว่าประชันหน้ากันเองก็อยากจะทำสงครามกับทองฮู่ซึ่งเมืองแปรจะเป็นฝ่ายคอยตีกระหนาบหลัง รานองทราบเรื่องดังนั้นก็กล่าวทวงทิงว่า

ศึกครั้งนี้ไม่ควร เป็น ประชันหุนันธุการทหารก็ถือเป็นขอเคร่งครัดอยู่ว่า ถึงหาก
 ท้าวตาก็จะขอท่ายอบบนอาณามา ในทองอย่างธรรมเนียมทหารอันดี พระเจ้าอยู่หัว
 ปรึกษาการสงครามด้วยทหาร มาตราเห็นข้างตัวเป็นรองอยู่บ้าง แขน่าใจทหาร
 หรือจะยังการสงคราม ซึ่งประมาณว่าหงสาวดีแลแปรรวมกันเข้าได้แล้ว จะทอด
 ท่องอุระย่ายับลงไถ้นั้นผลยังไม่แน่นอนคอก ก็แลทองอุ่นั้นจะเค็ดแลมั่งตราทั้งสอง
 4
 ตั้งว่าพ่ายคัมภีร์กำลังงามอยู่ด้วยเขี้ยวเล็บ อนึ่งจะเค็ดนั้นเล่าก็มีใช้ไกรพ่ายคัม
 แด่เพียงหนึ่งแลชนที่คลุมตัว ครั้งเมื่อเข้าตีแปรก็เห็นความคึก และเมื่อประหาร
 สองทหารชาวโมณีนก็เป็นที่พระหนักในฝีมือ ฝ่ายหนึ่งกำลังพลมาก แท่วสัยศึกจะทำการ
 ภัยกำลังพลประการ เกียวกันมิได้ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1637 - 1639)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ราชองคคอปโตคำทำนายของพระอัครเทวีโดยการกล่าวแบบยกตนข่มท่าน
 อย่างจงใจเพื่อเป็นการปรามทางอ้อมมิให้คำทำนายโดยไม่มีเหตุผลอีกต่อไป

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการชี้แจงเหตุผลที่ตนไม่หักทวงหนวงเหนียวสือองไว้เพื่อลด
 คำทำนายแบบกล่าวหาของพระอัครเทวี

ข้อความตอนที่ 3 ราชองคคกล่าวอ้างถึงเหตุผลที่ตนปล่อยให้สือองไปอีกครั้งหนึ่งโดยกล่าว
 ด้วยคำคมก่อนว่า "ข้าพเจ้ายะลิกว่าวันหน้าถึงหากสิ้น ก็ยังจะเกิดเหตุสำคัญไฉนยิ่งกว่าวันหลวงมา"
 ทั้งนี้เพื่อแสดงว่าการตัดสินใจของตนนั้นได้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองแล้ว จากนั้นจึงกล่าวอ้างถึงเหตุผล
 โดยยกเอาสำนวน "เจ้าหนา" มาประกอบเพื่อประชดพระอัครเทวีที่ทำนายว่าตนตัดสินใจโดยพลการ

เมื่อพระอัครเทวีฟังคำชี้แจงแบบประชดก็โคของที่จะหับถมร ราชองจึงบอกความที่พระเจ้าแปร
 จะร่วมมือกับเมืองหงสาวดีทำศึกกับเมืองทองอุ พระเจ้าแปรจึงเปิดเผยความจริงที่ตนปรึกษากับ
 ประชันหุนันธุ ราชองทราบเรื่องจึงกล่าวทวงทงขึ้น

ข้อความตอนที่ 4 ราชองแสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจพระทัยของพระเจ้าแปรและ
 ชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าแปรคิดคดที่ปรึกษากับประชันหุนันธุ

ข้อความตอนที่ 5 เป็นการทวงทมิให้วังผลจากแผนการรบนจนเกินไปและชี้ให้เห็นถึงความสามารถของจะเค็คและมังฆา โดยกล่าวอุปมาว่า "ก็แสงทองนั้นจะเค็คและมังฆาทั้งสองตั้งว่าหยักรุ่นกำลังงามอยู่ด้วยเขียวเลื้อย" ซึ่งทำให้พระเจ้าแปรตระหนักถึงความเหนือกว่าของคูสงคราม และนางองค์ลาวเจาจึงที่จะเค็คซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญโดยกล่าวด้วยอุปมาว่า "อนึ่งจะเค็คนั้นเล่าก็มีไขโครพหยักรุ่นแต่เพียงหนึ่งแสงหนึ่งกลุ่มตัว" ทั้งนี้เพื่อให้พระเจ้าแปรรำลึกได้ว่า จะเค็คนั้นเทียบพร้อมด้วยฝีมือและสติปัญญา และเพื่อยืนยันความจริงในข้อนี้ นางจึงอ้างผลงานของจะเค็คเมื่อครั้งที่เมืองแปรและชาวแมนทิทชาวโมนินตายทั้งสองคนมาเป็นหลักฐาน และในตอนท้ายนางองค์ลาวสรุปท้ายด้วยข้อความนี้เสวว่า "...แต่วิสัยศึกจะทำการด้วยกำลังพลประการเดียวนั้นมิได้"

การพูดในตอนนี้เป็น การพูดเพื่อให้พระเจ้าแปร เลิกล้มความคิดที่จะร่วมมือกับเมืองหงสาวดี ในการพูดนางองค์ลาวแสดงความคิดโต้แย้งกับพระอัคร เทวีอย่างตรงไปตรงมา เพื่อแสดงให้พระเจ้าแปร เล็งเห็นถึงความคิดอันไรสาระของพระอัคร เทวี และโต้แย้งถึงการร่วมมือกับหงสาวดีโดยชี้ให้เห็นถึงความสามารถและความพร้อมของฝ่ายของซึ่งพระเจ้าแปรมิได้คำนึงถึง การที่นางทวงทมิ พระเจ้าแปรครั้งนี้ก็เพราะตระหนักดีว่าความคิดที่จะส่งทหารไปร่วมรบกับหงสาวดีนั้นเป็นความคิดของพระอัคร เทวี ส่วนพระเจ้านั้นพระทัยอ่อนจึงสุดแต่ใจจะชักจูงไปในทางใด ดังนั้นนางจึง โหม่นาวพระเจ้าแปรให้เอนเอียงมาทางตน ซึ่งพระเจ้าแปรก็กลับมาเห็นค้อยตามนาง แต่ในที่สุดก็ถูกพระอัคร เทวีประชดประชันจนเกิดหิฐุและยอมให้ปะชันหุนญี่นำทหารไปช่วยหงสาวดี การพูดในครั้งนี้นางองค์ลาวใช้ลีลาการพูดสองแบบคือ ในตอนโต้แย้งกับพระอัคร เทวีใช้ลีลาการพูดแบบโอ้อวด โดยเริ่มตนและสรุปความอย่างหนักแน่น ส่วนในตอนทวงทมิพระเจ้าแปรนั้นใช้ลีลาการพูดแบบ หางอำนาจ โดยพูดเป็นเชิงขู่ให้รู้สึกหวาดหวั่นในฝ่ายศัตรู

5. ตอนพระอัคร เทวีเมืองแปร บุกพระเจ้าแปรให้ทรยศต่อของอู โดยส่งปะชันหุนญี่ไปช่วยหงสาวดีรบกับบุเรงนอง เมื่อนางทราบเรื่องแม่ไม่เห็นด้วยแต่ก็ทัดทานไม่ได้ วันคืนที่กลางรายก็ปรากฏขึ้นกับปะชันหุนญี่ นางเองเห็นดังนั้นก็เกิดความห่วงใยปะชันมากจึงตามไปส่งปะชันที่นอกเมืองแล้วกล่าวเตือนสติปะชันหุนญี่ ถึงความว่า

เราทั้งสองรับราชการร่วมกันมาแต่ครั้งน้อย ๆ กระทั่งว่ากันท่านก็ได้เป็น
 หลักเมืองแปรข้างการทหาร ข้าพเจ้าก็เป็นใหญ่อยู่ข้างราชการพลเรือน แม้มี
 ราชกิจจานุกิจอันใด เราสองคนก็ได้ปรึกษานานหรือต่อกันเนือง ๆ ความสนิทก็ย่อมมี
 มากเป็นธรรมดา มีหน้าที่นี้ปะชั้นน้องท่านขราลงเป็นอันมากแล้ว แปรสิ้นคนที่ท่าน
 จึงต้องออกศึกอีกเล่า ทำการสงครามเมื่อแก่ดังนี้ วิสัยมนุษย์ขราลงเร็วแรงแล
 ความชักสินใจอันเคยเกิดเคยมาแต่ครั้งหนุ่ม ก็จะมีคนชมเชยไป จะให้จับใจ
 ตั้งกองกองยาอยู่ / อนึ่งน้องท่านจะออกศึกครั้งนี้จะประจันหน้ากับราชศัตรู คนสำคัญ
 คนผู้นั้นในใจผมความคึกคักสูง จะทำการ เมืองใดก็หยั่งเอาโดยปัญญาเป็นประมาณ
 ประกอบด้วยน้องท่านอัชฌาตย์เป็นทหาร เหลือเกินนัก ไม่ออกนอกคำปรามาสแล
 ไม่เบี่ยงเบนต่อภริยาที่ข้าศึกแสวงเบียด อันใดมากระหนาบก็จะดูความ เป็นลักษณะนี้
 คล้ายบุเรงนองเจ้าอุบายจะทำการ คลองใจทั้งว่ากำหนดแปรไว้นั้น / น้องท่าน
 ไปไกลตาแล้วจงระวังตัวให้หนัก ข้าพเจ้าจะฝากคำเตือนสติไว้เป็นอย่างสำคัญ
 หักข้อพิพาทกับบุเรงนองเมื่อใด เมื่อนั้นน้องท่านจงคิดการศึกษาให้ซำไปถึง 5 ชั้น
 อีกสถานหนึ่งนั้นน้องเราจงจดจำไว้ให้มั่น การศึกษานี้ข้างของอุบยา
 หักแปรแลหงสาวดีก็สมกัน บุเรงนองเจ้าความคึกคักจะหาทางให้แปรแลหงสาวดี
 ทั้งทัพพร้อมกัน แล้วจึงจะคิดเข้าตีในเหล่าเที่ยวไม่ละอ้าละลึง ฉะนั้นทราบใด
 น้องท่านแยกพลออกจากหงสาวดีไว้ทัพของจะไม่คิดการ เข้าตีให้แตกหักเลย
 (โรติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1642 - 1644)

1

2

3

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ปรากฏทุกแสดงถึงความหวังใญ่ปะชั้นหุนญี่โดยกล่าวหาความถึงความสัมพันธ์
 อันสนิทกันและปะชั้นหุนญี่ต่อกันมาแต่เดิมก่อน ทั้งนี้เพื่อใญ่ปะชั้นหุนญี่เข้าใจในความรู้สึกของกันแล้ว
 จึงแสดงความหวังใญ่ปะชั้นหุนญี่ต้องออกศึกในครั้งนี้ จากนั้นเตือนให้ตระหนักถึงวัยที่ขราลง

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการเตือนมิใญ่ปะชั้นหุนญี่ประมาทศัตรู และชี้ให้เห็นถึงความได้เปรียบ
 ของฝ่ายตรงข้าม โดยเน้นหุนญี่และความเฉลียวฉลาดของบุเรงนองเป็นแม่ทัพ พร้อมทั้งชี้แจงถึง

จุดอ่อนที่สำคัญของปะชันหฺวันฉฺยที่มิสยวามโดยเื้อนควยอทิพจนว่า "...แมลักษณ์นี้ คล้ายบุเรงนอง เจาอุบายจะทำการคล่องใจทั้งวากำหารแปรไว้นัมือ" ทั้งนี้เพื่อไ้ปะชันหฺวันฉฺยกำกับสติของตนเอง ใ้หมั่นคง

ข้อความตอนที่ 3 รานองกล่าวเื้อนหฺวันฉฺยและชี้แนะถึงการคึกกลึศกรวมทั้งคาคกรในกลศก หฺวันฉฺยจะนำมำใ้ในการรบครั้งนั้นและเลณวิธีแก้ใ้ให้ควย ทั้งนี้ควยความหวังใ้ปะชันหฺวันฉฺย อยางแท้จริง

รานองกล่าวเื้อนปะชันหฺวันฉฺยเพื่อไ้ปะชันหฺวันฉฺยทำการรบอย่างมีสติและรอบคอบเพราะ รานองตระหนักถึงอุปนิสัยของปะชันหฺวันฉฺยว่า เป็นคนพองตัว ใจร้อน หุนหันและวียของปะชันหฺวันฉฺย ขราแล้ว นอกจากนั้นปะชันหฺวันฉฺยยังเป็มอยุควยความเคียคแค้น จึงจึงบุเรงนองและปรารณายอย่างย้ง ที่จะทำให้ลายล้างใ้สิ้นเสี้ยนหนาม รานองจึงเกรงว่าปะชันหฺวันฉฺยจะทำการรบโดยมุ่งจะเอาชนะจนลืมิใช้ สติปัญญา ซึ่งจะทำให้เสียพลังำคศกที่เหนือกว่าโดยง่าย สัการทุกในครั้งนั้นเป็นแบบละเมียบละไม มีความกระชับแก่สุภาพและเป็นกันเอง แต่ฝ่ายปะชันหฺวันฉฺยนั้นพองในศักดิ์ศรีและความสามารถของตน จึงมิไ้สนใจในคำเื้อนของรานอง ในที่สุดก็ประสบความพ่ายแพ้ถลันมา

6. ตอนปะชันหฺวันฉฺยพ่ายแพ้แจะเค็คในการรบรวมกับเมืองหงสาวดี กองทัพของ เมืองแปรถูกตีแตกย่อยยับ ปะชันหฺวันฉฺยหนีออกมาไ้พร้อมกัทหารเพียงเล็กน้อยซึ่งทำให้เกิดความ ละอายใจและเสียใ้ใจอย่างลึกซึ้งแพบจะทำลายตนเอง ฝ่ายจะเค็ครู้วำปะชันหฺวันฉฺยออกไปไ้จึงทำ อุบายจะไ้ปะชันหฺวันฉฺยฆ่าตัวตาย โดยไ้หะคะฉฺยแ่งกายไ้หุขและประกาศทอชาวแปรว่าจะมารอ คำนับศพปะชันหฺวันฉฺย ชาวพมาถึงพระเจาแปรจึงส่งรานองออกค้นหาปะชันหฺวันฉฺยจนพบ ปะชันหฺวันฉฺย เห็นรานองก็ประหลาดใจจึงถามวำรานองมีหฺรสิ่งไค รานองเห็นสภาพของปะชันหฺวันฉฺยจึงทอวำ

อันหฺรที่ถึงตัวข้าพเจ้านั้น ก็เพราะว่าหวังควยราชการทหาร เมืองแปร ทุกวันนี้
แนปะชันวางมือเสียก็เหมือนวาลักขัยสำหรับฝ่ายทหารแปรหามีไมแล้ว / 1

ปะชันหฺวันฉฺยองไ้และคานวำดาตมมีค่าสูงคั้งที่รานองกล่าวจริง กองทัพแปรคง ไม่ทอสูญเสียมาจนคั้งที่เห็นประจักษ์อยู่แ่ตาคั้งนั้น รานองจึงกล่าวทอไปวำ

น้องท่านอบรมใจและกายอยู่ในวิถีทางทหาร กลไกจึงมาเห็นว่าการสงครามนั้น
มีแต่รูปชนะประการเดียว ขณะแพร่รรมภักดิ์ วิสัยชาติชายใจทหารนั้นมาทราบว่ามือ
เท้าถูกสับสิ้นแล้ว ก็ขอบจะรักษาชีวิตไว้ให้ไว้เอาปากกัดเนื้อศัตรู เป็นการแก้แค้น
น้องท่านไม่ปรารถนาจะทรงชีวิตไว้เพื่อพยายามครั้งนี้เห็นว่าใจอ่อนนัก / เกล
ลอสยังไมรู้ความในเมือง มีคันทหารของอุกแตงเครื่องชาวไวท์เข้ามาควยตะคองเป็น
อันมาก และคนพวกนี้เขาจะเกิดสิ่งโง่มาเยือนศพของท่าน จะเกิดคะเนน้ำใจเกลอสเรา
เป็นทหารแต่เพียงผิว ยามรบก็ปรารถนาจะได้ชวชาญเป็นเกียรติประคับความโอ้อ
แก้ตัว ครั้นหาชัยมิได้แล้วก็สิ้นน้ำใจจะคิดการแก้เมื่อวันหน้า ชาวของอุกยามปะชันท่าน
ถึงเพียงนี้ จงใส่ใจทรงให้คิดเถิดว่าท่านสมควรจะปล่อยให้ความทุกข์สุมตัว หรือควร
จะเร่งตัวให้สมบูรณ์ไว้ ระคนไพร่โคพอกแตกแล้วจึงคิดแก้เมื่อ /

2

3

ปะชันหุนธุ์ฟังรานองกล่าวก็สยบใจขึ้น แต่ยังไม่สิ้นความโหม่นสั่น จึงรำพันความทุกข์ใจ
เป็นความว่าตนไม่อาจทำใจได้โดยง่าย เพราะชีวิตทหารแปรอยู่ในความรับผิดชอบของตน เมื่อพ่ายแพ
ยเป็นเช่นนี้จึงไม่อาจดูหน้าชาวแปรได้ควรรู้สึกผิดที่พาทหารไปตายเปล่า มีหน้าข้าทอหรมานใจกับ
ความโหม่นสั่นของผู้สูญเสียญาติของตนไป รานองจึงกล่าวกลับไปว่า

เกลอสท่านคิดไกลไปเปล่า วิสัยชาวแปรแห่งเรานั้นยอมรับหน้าต่อหน้าทุกคน
นรปะติเจ้าอยู่หัวแปรปกครองคนโดยราชธรรมทศพิธ ชาวเมืองยอมมีจิตกตัญญ
ตามแบบในการศึกแห่งพระองค์ ฉะนั้นชายใดที่ตายไปแล้ว หมูญาติที่ยังอยู่ก็คอยเ
ข้อเคียวว่าเมื่อใดจะมีผู้แก้แค้นทดแทนให้บุตรหลานตน / ซึ่งท่านจะมาระลึกตัวเอง
เพราะคิดเพียงสั้น ๆ หาสมควรไม่ แปรเสียทหารแล้วเหมือนกำหนึ่งเสียไปแล้ว
ยังจะเสียขุนพลอีกเหมือนว่าเสียทั้งกำและทั้งกอง เมื่อไรจะฟื้นตัวเล่า
พระเจ้าอยู่หัวอาทรถึงเกลอสท่านก็จึงกำชับให้ชาวแปรมาหักทวงไว้เพื่อว่าท่านจะ
เข้าใจการผิดไป (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1762 - 1764)

4

5

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 รานองตอบคำถามปะชันหุนธุ์ถึงเหตุผลที่เดินทางมาผูกปรารภให้
ปะชันหุนธุ์ตระหนักในคุณค่าของตนเองที่มีต่อเมืองแปร

ปะชันหฺนฺญ์กล่าวคำนี้เป็นความว่าทมิได้มีค่าสูงถึงที่รานองกล่าวเพราะถ้าเป็นเช่นนั้น กองทัพแปรคงไม่พ่ายแพ้ยับเยินดังที่ปรากฏอยู่

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการกล่าวเตือนสติให้ปะชันหฺนฺญ์ข่มใจในความพ่ายแพ้ที่ได้รับ และกระตุ้นให้เกิดกำลังใจโดยใช้อุบายที่เร้าใจให้เข้มแข็งถึงคำว่า "ชาติชาย" "โจทหาร" และใ้การกล่าวแบบอติพจน์มากระตุ้นให้เกิดความหรรหอกจนถึงความว่า "...มาครว่ามือเท้า ถูกสับสิ้นแล้ว ก็ชอบจะรักษาชีวิตให้ไว้ เอาปากกัดเนื้อศัตรู เป็นการแก้แค้น" จากนั้นจึงแก้งคฤหมัน วาออนแอเพื่อใ้ปะชันหฺนฺญ์เกิดน้ำใจทรนงขึ้น

ข้อความตอนที่ 3 รานองเล่าความที่จะเกิดห่ากลหวังจะใ้ปะชันหฺนฺญ์ฆ่าตัวตายด้วยความละอายใจใ้ปะชันหฺนฺญ์ฟัง แล้วจึงกล่าวยุวปะชันหฺนฺญ์ถูกศัตรูพยายามเพื่อให้เกิดหิริขึ้นจึงไม่ควรหลงกลศัตรู จากนั้นจึงแนะทางเลือกสองทางใ้ปะชันหฺนฺญ์ตัดสินใจเองว่าจะปฏิบัติตนอย่างไร

ปะชันหฺนฺญ์ฟังรานองแล้วค่อยคลายใจลงแต่ยังทำใจไม่ได้เพราะความรู้สึกละอายใจและความสลกใจอย่างรุนแรงในความสูญเสียที่ชาวแปรได้รับ รานองจึงกล่าวแก่ใ้ปะชันหฺนฺญ์สบายใจขึ้น

ข้อความตอนที่ 4 รานองกล่าวปลอบปะชันหฺนฺญ์โดยยกเอาคุณสมบัติของชาวแปรขึ้นมาอ้าง แล้วจึงกับความกังวลใจของปะชันหฺนฺญ์ที่ท้อชาวแปรสูญเสียโดยกล่าวแทนชาวแปร เหล่านั้รว่าอยู่ที่จะมาช่วยแก้แค้นให้ซึ่งเท่ากับเป็นการปลุกการะนี้ไว้แก่ปะชันหฺนฺญ์ไปในตัว

ข้อความตอนที่ 5 รานองแสดงความไม่เห็นด้วยกับการที่ปะชันหฺนฺญ์จะทำลายตนเองโดยชี้ให้เห็นถึงความสูญเสียที่ชาวแปร จะได้รับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งรานองกล่าวด้วยอุปมาว่า "แปร เสียทหารเลวเหมือนกำปั้นเสียไปแล้ว ยังจะเสียขุนพลอีกเหมือนว่าเสียทั้งกำทั้งกอบ" และถามด้วยปุจฉาว่า "เมื่อไรจะพ้นตัวเล่า" ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เห็นแก่บ้านเมือง ในตอนท้ายรานองใ้กำลังใจใ้ปะชันหฺนฺญ์หาถึงความหวังใ้พระเจ้าแปรมีตอปะชันหฺนฺญ์เพื่อนำรุ่งขวัญใ้ปะชันหฺนฺญ์กำลังใจเข้มแข็งขึ้น

การพูดของรานองในตอนนี้เป็นกรพูดปลุกปลอบใ้ปะชันหฺนฺญ์ปลงใจที่จะยืนหยัดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง การที่รานองกล่าวกับปะชันหฺนฺญ์เช่นนี้ ก็เพราะเห็นว่าปะชันหฺนฺญ์เป็นคนดี นงทนและรักศักดิ์ศรียิ่งนัก เมื่อประสบกับความพ่ายแพ้ต่อศัตรูอย่างยับเยินเช่นนี้ ย่อมต้องเสียใจอย่างรุนแรง

จนถึงกับคิดทำลายตนเองหนีความอับศัไค์ ลีลาการพูดในตอนนี้มีหลายแบบ คือตอนที่ 1 เป็นลีลาแบบ ละเมียดละไมด้วยการกล่าวอย่างสุภาพ ตอนที่ 2 - 3 เป็นลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ ด้วยการกล่าว ปลุกใจให้เกิดพลัง ตอนที่ 4 เป็นลีลาการพูดแบบโอ้อวด ด้วยการกล่าวอย่างภาคภูมิใจแสดงความทนง ในศักดิ์ศรี ตอนที่ 5 เป็นลีลาการพูดแบบละเมียดละไม ด้วยการใช้อุปมาอย่างคมคาย ซึ่งในที่สุก ประชันหุ่ญญิกับอมรับฟังรานอง

7. ตอนประชันหุ่ญญิสันชีวิตและทะคะญีเข้าเฝ้าพระเจ้าแปร เพื่อชี้แจงให้พระเจ้าแปร เข้าใจถึงความจำเป็นที่คงทำลายประชันหุ่ญญี และโน้มน้าวให้พระเจ้าแปรผูกไมตรีกับคงอุ้มมากกว่า หงสาวดี แต่พระเจ้าแปรกำลังพิโรธจึงไม่ยอมรับฟัง ให้คุมตัวทะคะญีไปจองจำไว้แล้วตีมาทอวารานอง ว่าไม่ยอมโตทะคะญี รานองนั้นมีความเห็นว่าเมืองแปรควรผูกไมตรีกับคงอุ้มมากกว่าหงสาวดี จึงกล่าว ทอมพระเจ้าแปรว่า

อันวิธีจะตีการมโอดวคเฝ้าปากกัน เพ่งเล็งแต่การข้างชนะเป็นใหญ่ในมิใช่เป็นงานยาก แต่การพูดเพื่อชนะทั้งนั้นสมควรแต่เป็นเรื่องสนุก ฝ่ายโคเจรจากอับสังข้างเลวว่าเป็นคิ ไค้ก็เป็นพืยกของกันในเรื่องความ ส่วนการจะโตกับทุกของอื่น พระเจ้าอุหน่าญีประเสริฐ จงรำลึกเสียก่อนว่าเราโตเพื่อการโตเป็นเคิมพัน ทะคะญีข้างแปรไม่ควรแตกกับ คงอุ้ ฉะนั้นหากข้าพเจ้าจะเอาชนะก็คงว่าสมควร เป็นอย่างยิ่งที่แปร จะแตกสัมพันธ์กับ คงอุ้เสีย สมมุติเอาว่าข้าพเจ้าตอบคำชนะแล้ว แปรสมควรแตกกับคงอุ้จริง ความ จินยานั้นแล้วจะเกิดกับแปร ทะคะญีเจรจาโดยการนั้นจริงแล้ว แต่การมทะคะญี ไซ้จะไร้เสียซึ่งความจริง ข้าพเจ้าจะเจรจามาขอยอแก้ตัวมาพุกชุมชูทุกของอุ้เสีย ไค้ คำนั้นจะมีคนสรร เสริญก็แก้ข้อตัว ส่วนเมืองมาคญีนั้นจะยับลงเพราะทหารของอุ้

พระเจ้าแปรไค้ฟังรานองกล่าวดังนั้น จึงถามว่ารานองเห็นว่าเมืองแปรควรผูกไมตรี กับคงอุ้หรือรานองกล่าวตอบว่า

อันความเห็นชอบนั้นมิใช่ฟังเห็นเมื่อไค้ฟังคำทะคะญีแล้ว เมื่อก่อนประชันหุ่ญญีจะยก ทหารไปสมทบช่วยหงสาวดีข้าพเจ้าก็หักทวงอยู่ เพราะข้าพเจ้านั้นเพ่งเล็งไปไกลมิใช่ อาลัยศฤงคารแลนิสัยแห่งตนตายเดียว ยังมองไปถึงความสมบูรณ์สุขแห่งอาณา ประชาธาษฎรแปรทุกผู้ควย จึงเห็นสมควรจะเป็นมิตรกับคงอุ้ไว้

มาตราว่าล้มเรื่องศัตรูภายนอกเสีย เมืองแปรนี้ก็จะดำรงเอกราชต่อไปได้อีกนาน
 ทั้งนี้เพราะราชกุมารในเขตดินแปรไม่มี องค์กระเจ้าอยู่หัวถึงสวรรคตเสีย
 มีแต่ทะเลแม่กลุมมาเล่า เมืองแปรจะได้วิบุรุษโคตรอง แม่น้ำตกเป็นของหัวเมือง
 ข้างเคียงเป็นตน เมืองทองอยู่ เมืองอังวะ เมืองหงสาวดีก็จะตกแก่ชาวแปรคนใด
 คนหนึ่งที่เขาพันกันเอง ขณะแล้วทั้งหัวเป็นใหญ่ ราชบัลลังก์แปร เบื้องหน้าจะโคลงคลอน
 เหมือนตั้งอยู่บนพื้นทราย ฉะนั้นถ้าเราจะคบหงสาวดีก็ของหวานหงสาวดีมัน แท้แล้ว
 หงสาวดีเห็นว่ามีมันเสมอทองอยู่ / อีกสถานหนึ่งราษฎรแปรทั้งปวงก็เห็นชาวทองอยู่อาศัย
 อยู่เที่ยงตรง แลมีคุณค่าแก่ตัวอยู่มากหน้าคนทะเลแม่อยู่เป็นสายสัมพันธ์ในราชวงศ์แปรก็พอใจ
 แก่ชาวทองอยู่ก็ทราบดีแล้ว เบื้องหน้าเมื่อบุตรพระเจ้าอยู่หัวสิ้น หากเราคบข้าง
 หงสาวดี ๆ จะถือเป็นญาติ ไหนเลยจะยอมวางมือจากแปร รังแต่จะดูเอาเป็น
 แผ่นดินของหัวเสีย ฝ่ายทะเลแม่อยู่ข้างอนุเรงนองเล่า ก็จะคิดการเอาเมือง
 พระราชบิดาค้น เบื้องนั้นเลือกในองค์กระเจ้าอยู่หัวห่านจะใคร่ได้แล้ว ยังชาวแปร
 ทั้งปวงจะใคร่คนอื่นเหมือนว่าปลูกรือนแล้วยัก รือไม่จบ กว่าใคร่ปลูกรือนสมความ
 คิด เนื้อไม้ซาล้างงาม ส่วนการจะคบข้างทองอยู่เหมือนลงรากเสม้านแล้วไม่รื้ออีก
 ปะกับไม้ไผ่ป่า ไม้วันคอยแต่งเสริมเติมก็จะใคร่ปลูกรือนงาม / อนึ่งหรือว่าจะข้าง
 สุกเอาเอาถิ่นเราโคไม่ศรีทองอยู่ ๆ จะจูเข้ามาทอเหตุหักเอาเมืองเราไว้เป็นพื้น
 ในวันสองวันนั้นเป็นแท้ แต่เราไปคบข้างหงสาวดี ๆ ทุกวันนั้นเหมือนหนูโคกลั่นแววกินแต่
 รังรังตัวมันไว้ ไหนเลยจะกลามาทอศึกด้วยแปร กิ่งนี้ไม่ว่าจะมองสั้นหรือมองยาวก็
 ไม่สมควรที่จะก่อกองสงครามด้วยของอันเอง โบราณจารย์ยอมกล่าวไว้ เมื่อใดการ
 สงครามจะใหญ่สงครามประการคือ คินแค้นหนึ่ง มิตรหนึ่ง แลทรัพยากรหนึ่ง เมื่อนั้นจึงควร
 ทำสงคราม ก็แหละเราจะก่อกองสงครามของอัน ข้างเจ้ามองไม่เห็นเราจะโคสิ่งใด
 จากทองอยู่ นอกจากเปล่าเปลืองตัว

พระเจ้าแปรฟังรณางซึ่งแจ้งก็คลายตาม แทนหนักว่าถ้าจะถกกันมาผูกไมตรีกับทองอยู่ก็
 ก็เกรงว่าจะเป็นพิศรหาวาเป็นภัยภัยแล้วไม่รักษาสัตย์ รณางหัวเราะแล้วกล่าววา

พระเจ้าอยู่หัวท่านมาบังเกิดละอายในเหตุอันมิไต่สมควร หญิงแพศยามีละอาย
 จินหาย กุศลที่สิ้นละอายจินหาย สงฆ์โลกก็จินหาย กษัตริย์ไม่โลกก็จินหาย ลักษณะ
 จินหายเกิดแก่คนสี่จำพวกมิไต่เหมือนกันเป็นดังนี้ กษัตริย์ชาติมักบยอมเกิดมาเพื่อ
 รักษาคนแทนสมบัติแห่งทั่ว แลรุกเอาดินแดนของผู้อื่น กษัตริย์โคโลนั้นแล้วพลกนิกร
 ในปิตุภูมิคนทั้งจะพ้นจากการ เบียดเบียน กันพระองค์ยังไม่ทองโลกถึงล่วงสิทธิผู้อื่น
 เพียงแต่โลกเพื่อรักษาสิ่งที่ตนมีอยู่เช่นนั้นยังไม่คิดทำอีกหรือ จะหวังไปไหนจะรักษา
 พระนามว่าพุทโธอะไร แล้วเหมือนสลักรอยในศิลา พระองค์พระเจ้าอยู่หัวรักษา
 ถอยหงสาวดี ควรจะจารึกว่าพระเจ้าแปร เจรจาอันเกียวนั้นอาจเป็นได้ แท้ที่ว่า
 ชาวแปรแลเมืองแปรจะจินหายเพราะพระเจ้าแปรรักจะกล่าวเพียงอันเกียวนั้น
 พงสาวการก็จะจกไว้อีก ข้าพเจ้าเห็นว่าคนทั้งปวงจะสรร เสริญว่าซึ่งพระเจ้าแปร
 บยอมเสียค่า โดยหวังจะเลี้ยงชีวิตราษฎรให้ร่มเย็นนั้นสมพระนามธรรมิกราชแล้ว /
 อนึ่งเราขอมก้วยทองอุทัยนี้เกียรติกศักดิ์จะทางกว่าเมื่อเสียเมืองครั้งก่อนข้า
 เจ้าจะเค็ดถอนอมตะละเมอเมืองแปรทั้งว่าเป็นปึกเกล้าทั่ว กระไรเล่าจะไม่พลอย
 ยกศักดิ์เมืองแปรให้เสมอมาเสมอไหลทองอุทัย (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 :
 1796 - 1801)

6

7

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ราชานองอธิบายถึงหลักการพูดเพื่อให้พระเจ้าแปร เจ้าใจว่าในการพูดนั้น
 ต้องคำนึงถึงจุดหมายเป็นสำคัญ และชี้ให้เห็นว่าการโต้กับตะกะญี่ครั้งนี้มีเมืองแปร เป็นเดิมพัน ถ้า
 ตนโตการมชนะตะกะญี่เสียก็จะเกิดกับเมืองแปร โดยให้เหตุผลว่า "ตะกะญี่เจรจาโดยคารมนั้น
 จริงแล้ว แต่การมตะกะญี่ไซ้จะไรเสียซึ่งความจริง"

พระเจ้าแปรฟังราชานองกล่าวดังนั้น จึงถามว่าราชานองเห็นว่าเมืองแปรควรผูกไมตรีกับ
 ทองอุทัยหรือ

ข้อความตอนที่ 2 ราชานองตอบรับว่าตนคิดเช่นนั้นมาแต่เดิมด้วยการกล่าวแบบนิเสธว่า
 "อันความเห็นชอบนั้นมิใช่ฟังเห็นเมื่อได้ฟังคำตะกะญี่แล้ว" พร้อมทั้งให้เหตุผลว่าเพราะตนเห็นแก่

ประโยชน์สุขของชาวแปร โดยกล่าวแบบนิเสธเช่นกันว่า "มิใช่อาจารย์ศฤงคารแลลสิริยศแห่งตน
ถ้ายศเดียว" ซึ่งเป็นการ เกลื่อนพระเจ้าแปรทางอ้อมค้อมและสรุปว่า "จึงเห็นสมควรจะเป็นมิตรกับ
ทองอุไว"

ข้อความตอนที่ 3 ราชองโพนนำพระทัยพระเจ้าแปรให้คล้อยตามความเห็นของตน
โดยชี้ให้เห็นปัญหาทางการเมืองของเมืองแปรในวันข้างหน้าด้วยการให้เหตุผลตามข้อเท็จจริงว่า
"ทั้งนี้เพราะราชกุมารในเขตต์นครหน้าเมืองพระเจ้าอยู่หัวถึงสวรรคตแล้ว มีแต่ทะเลแมงกูดมาเอา
เมืองแปร จะไคว้รบุรุษโคตรอง" ซึ่งเป็นการกล่าวโดยไขปรนามนัยประกอบ และตามด้วยการชี้ให้เห็น
ผลร้ายในชั้นปลายด้วยการกล่าวอุปมาว่า "ราชบัลลังก์แปร เบื้องหน้าจะโคลงคลอนเหมือนกิ่งอุทุม
พรทราย" แล้วสรุปโดยชี้ให้เห็นว่าทองอุไวนั้นคงกวาดหงสาวดี

ข้อความตอนที่ 4 ราชองเปรียบเทียบให้เห็นผลสืบระหว่างสองเมือง โดยกล่าวถึง
ผลเสียในการผูกไมตรีกับหงสาวดีก่อนว่า ทอไปหงสาวดีก็จะทรงรวบรัดเอาเมืองแปรไปเป็นของตนและ
ทะเลแมงกูดจะมาครองใครรับความเดือดร้อน โดยกล่าวคยปรนามนัยและอุปมาต่อเนื่องกันว่า "เมืองนั้น
เลือกในอุทพระเจ้าอยู่หัวท่านจะใคร่อยู่แล้ว ยังชาวแปรทั้งปวงจะใคร่อีกเหมือนว่าปลุกเรื้อนแล้วยักเรือ
ไม่จบ กว่าจะไคว้รูปเรื้อนสมความคึกเนื้อไม้ก็ชำรุดงาม" จากนั้นจึงกล่าวถึงผลดีในการผูกไมตรีกับทองอุ
ไวโดยอุปมาว่า "สวนการจะคยขวางทองอุไวนั้นลงรากเสถียรแล้วไม้อ้ออีก ปะกันไม้ไผ่ป่า นับวันคย
แท่งเสริมเพิ่มก็จะไคว้รูปเรื้อนงาม" ข้อความในตอนที่ 3 - 4 เป็นการพูดด้วยการใช้ "ความมั่นคง
ปลอดภัย" ของเมืองแปรมาเป็นแรงจูงใจพระเจ้าแปร

ข้อความตอนที่ 5 ราชองกล่าวโพนนำทอไป โดยเปรียบเทียบให้พระเจ้าแปรเล็งเห็นผล
ที่จะเกิดจากการปฏิเสธไมตรีกับทั้งฝ่ายทองอุไวและฝ่ายหงสาวดีว่าโผล่เหมือนกันคือเมืองแปร จะไม่รอคย
ไปจากทองอุไว โดยกล่าวเป็นเชิงคุกคามหงสาวดีด้วยการอุปมาว่า "แต่ถ้าเราปักข้างหงสาวดี
หงสาวดีทุกวันนี้เหมือนหนูไถกลืนแมว ก้นแท้งรังตัวมันไว้ ไทนเลยจะกล้านมาทอศึกคยแปร" ซึ่งเป็นการ
โพนนำใจให้พระเจ้าแปรลดความเชื่อถือนหงสาวดี แล้วจึงสรุปว่าแปรไม่ควร ทอศึกกับทองอุไวและอ้างถึง
"ข้อยอมรับมีอยู่แล้ว" โดยกล่าวว่า "มิราชนจาร ย่อมกล่าวไว้ เมื่อใดการสงครามจะโผล่สามประการ
คือดินแดนหนึ่ง มิตรหนึ่ง แลทรัพยากรหนึ่ง เมื่อนั้นจึงควรทำสงคราม" ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานให้พระเจ้าแปร
เกิดความเชื่อถือนและคล้อยตาม ในตอนท้ายจึงกล่าวสรุปโดยชี้ให้เห็นว่าไม่มีประโยชน์ที่จะทอสงคราม
กับทองอุ

พระเจ้าแปรฟังรานองซึ่งแจ้งก็คล้อยตาม แต่หนักคิดว่าถ้าจะถล่มมาบุกไม่พอกับทองอุ๊ก็เกรงว่าจะเป็นที่ครหาว่าเป็นกษัตริย์แล้วไม่รักษาสัตย์ รานองหัวเราะแล้วกล่าวโหม่นาวทอไป

ข้อความตอนที่ 6 รานองอ้างถึงความละอายของคนสัประการมากล่าวเป็นหลักฐานซึ่งมีความอยู่ตอนหนึ่งว่า "กษัตริย์ไม่โลกถึฉิบหาย" เพื่อชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าแปรมิได้ทำในสิ่งที่น่าละอายแต่อย่างใด พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบด้วยการกล่าวแบบอุปมาว่า "กษัตริย์ชาติกันทรยอมเกิดมาเพื่อรักษาถิ่นแดนสมบัติแห่งตัว แลรุกเอาถิ่นแดนของผู้อื่น...ก็พระองค์ยังไม่ทองโลกถึฉิบหายถึงฉิบหายผู้อื่น เพียงแต่โลกเพื่อรักษาสิ่งที่ตนมีอยู่เช่นนี้ยังไม่คิดทำอีกหรือ" จากนั้นรานองจึงชักความกังวลพระทัยของพระเจ้าแปรเสีย โดยกล่าวชี้ให้เห็นว่าการรักษาสัตย์ไม่เป็นผลดีต่อเมืองแปรด้วยการไขปริศนานัยประกอบว่า "พระองค์พระเจ้าอยู่หัวรักษาดอยหงสาวดี ควรจะจำไว้ว่าพระเจ้าแปร เจรจาฉิบหายนั้นอาจเป็นได้ แ่ทว่าชาวแปรแลเมืองแปรจะฉิบหายเพราะพระเจ้าแปรรักษาดอยเพียงฉิบหายนั้น หงสาวดีการก็จะจกไว้อีก" แล้วสรุปว่าการยอมเสียคำพูดเพื่อรักษาชีวิตชาวแปรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการสรรเสริญยิ่งกว่า

ข้อความตอนที่ 7 รานองกล่าวจูงใจพระเจ้าแปรซ้ำโดยใช้ความต้องการมีเกียรติมาเป็นแรงจูงใจ โดยเปรียบเทียบว่า "อนึ่งเรายอมควายทองอุ๊ขึ้น เกียติศักดิ์จะต่างกว่าเมื่อเสียเมืองครั้งก่อนแล้ว" พร้อมทั้งให้เหตุผลโดยใช้อุปมาและอุปมาตอบเองกันว่า "เจ้าจะเคียดจะถนอมตะละแมเมืองแปรทั้งว่าเป็นปากเกล้าตัว กระไรเราจะไม่พลอยยกศักดิ์เมืองแปรให้เสมอมาเสมอไหลทองอุ๊ควาย"

จุดมุ่งหมายในการพูดครั้งนี้เพื่อโหม่นาวพระทัยพระเจ้าแปรให้เลือกบุกไม่พอกับทองอุ๊ โดยเน้นที่ความปลอดภัยของเมืองแปรและความสุขของชาวแปร เป็นสำคัญ เพราะรานองตระหนักดีว่าพระเจ้าแปรรักษากรุงยิ่งนัก และหงสาวดีก็เกรงทองอุ๊และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเหนือสิ่งอื่นใด จะหวังเป็นที่พึ่งไม่ได้ ฉะนั้นการพูดในตอนนี้เป็นแบบเวียนวนย่ำ ดสนมสานกับลีลาแบบทรงอำนาจ ด้วยการให้เหตุผลและโวหารแบบอุปมาและปริศยานัยประกอบ ซึ่งพระเจ้าแปรก็เห็นคล้อยตามรานอง

8. ตอนพระเจ้าตะเบงชเวตศัลโลงชัยชนะที่ไตเมืองหงสาวดี หลังจากพระเจ้าตะเบงชเวตเจ้าบรรทมแล้วและจะเคียดแยกตัวไปพักผ่อน คงเหลือแต่ราชองกับจะเลงกะโบสนทนากันอยู่ รานองนั้นดื่มสุราเข้าไปก็ถึงหน้าอยู่และไต่กล่าวกับจาเลงกะโบเป็นทำนองทำนายการณายหน้าว่าต่อไปบุเรงนองจะเป็นใหญ่แทนที่ในพุกาม จาเลงกะโบสะอึกใจในคำพูดของรานองจึงชักเอาความรานองจึงบรรยายความตามความคิดของตนว่า

ข้าพเจ้าจะลึกลับความมั่นคงแห่งการแผ่นดินก่อน แล้วจึงจะยอมมากล่าวข้างล่าง
 1 มิ้ม มุลออินจันแล้วเป็นใหญ่ยิ่งกว่าคนทั้งปวงในลุ่มแม่น้ำระวดีนั้น เกิดเหตุอุกฉุกภัย
 ของคนหัวเมืองอันมิใช่คนของอุ / แม่น้ำระวดีมีลูกใหญ่เสมอ 4 เมือง แลทุกวันนี้
 พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เป็นใหญ่แก่หัวเมืองทั้ง 4 จริงแล้ว แต่อุปมาตะเบงชเวตตี้มั่งคั่ง
 2 เสมอมาทางกฎอันเป็นเครื่องหมายสำหรับคนใหญ่เสมอ หากจะเกิดบุญเรือนงั้นคือ
 หน้าแห่งคนใหญ่อันสมควรแก่กฎนั้นเอง นายกองคชเยยชาพเจ้าวาเพียงแคน วานทานเทียม
 สิ่งสองนี้เองเกิดว่าผู้คนแลแล้วจะเกรงสงามนามกฎหรือกลัวหน้าคน /

จาเลงกะโมไม่เข้าใจคำเปรียบของรานองจึงขอให้รานองช่วยไขความให้กระจ่างขึ้น
 รานองจึงกล่าวขยายความเป็นความว่า

ข้าพเจ้ากล่าวที่ตนแล้วจะพิเคราะห์รูปปัญหานี้จำเป็นที่เคราะห์หทัยยารมณคน
 3 หัวเมืองอันมิใช่ชาวของอุ แลข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นให้ถวาททั้ง 4 เมือง แห่งแรกจะ
 ว่าแต่มาตุภูมิแห่งชาพเจ้า องค์ตะเบงชเวตตี้มาสู่แปรสองหน หนึ่งนั้นมาในฐานะ
 ไกรฐานแห่งเคื่องงามแห่งกษัตริย์เบญจระทัตตัวเองจะเอาตัวไม่รอดกลับไปของอุ
 หนสองมาครั้งนั้นจาพระคุณกุโสคอสัน ครั้งนั้นมาทั้งกษัตริย์ยาว่าแปรระชาราชกร
 จะได้เกิดน้ำใจนับถือสิ่งใดเลย มังชราเข้าแปร โคอิภิรยารอนชาวเงินอาจารย์
 ขบวนแห่งสำหรับจะให้ประชาราชกรปัสสนาญชุนิกหนึ่งกัมไคมี / แท้จะเทียมข้าง
 4 จะเกิดมาแปร 4 หน หนแรกมาเสมอของประหลาดแก่ตาเสวการมาททั้งปวงใน
 สำนักพระเจ้าแปร คือมันตนแต่โดยคนนักราชาประจวบพระเจ้าอุยหัว แต่
 มันปลายความก็เคยแก่คนทุกผู้ว่านักราชันคอฟเซมมังชราจะมาเบองนนักกศัพทปมอ
 มังจายเทจจวิมิโคประจักษ์ พระหนักแต่คำลือจึงคนที่ยมหยันคำลือไว้ในอกมิอยู่
 ต่อวันแหกคุกพาคนโทษออกไปกลางที่ลอมคักเอาศีรษะเมงกวางเงไคมานั้นแล้ว
 บรรดาคนแปรฝ่ายทหารยิ่งแจ้งมีมอมังจาย สิบมาคนผู้มาแปร หนสองจะเปรียบ
 ครั้งก็ต่างกว่าองค์ตะเบงชเวตตี้มาเองยิ่งนัก แลจะเกิดเขาแปร ครั้นนั้นก็กระทำ
 เมกตาคิจคูลุมไปทั่วหลังคาเรือนราชกร จะเกิดมาแปร ครั้นสามครั้งนั้นจึงได้ตัว
 ตะละแมเมืองแปรมาปรากฏ และเนื้อความอันบุญเรือนงพาคคนไปเทียบหงสาวดีก็

เนื้อความอันทำเอาปะชันหุนถึงสันอาดัยชีวิตก็ ชาวแปร์ก็โจษชานกันอุญฎิหารียี่ใช้
เรื่องคนธรรมคาทำ ครั่งสี่ครั้งนั้นบุเรงนองมีหมายกำหนดก่อนว่าจะทำพิธีอภิเษก ณ
๗ เมืองแปร์ จึงครั้งนั้นประหารราษฎรชาวแปร์รอบรับ โคนิคนหนึ่งข้างในใจมิไกรว่าลึกซึ้ง
คนบุญหนักทางเมืองเลย ระลึกเอาอุญฎิหารียี่ของพระราชาบุตรเขย คือเชื้อสายพระเจ้าแปร์
นายทณ ความสนิทในอุษายาชัยชาวแปร์ เกิดก่อนนายทัพท่านคังนี้ จึงข้างความรู้สึกชาวแปร์นั้น
มิเห็นหรือว่า อันคนแปร์ทั้งมวลจะพลอยชื่นชมตะเบงชะเวตี้ ก็เพราะเกิดแต่ชื่นชมบุเรงนอง
เป็นรากฐานยิ่งใหญ่นา /

ข้าพเจ้าพรณนการข้างเมืองแปร์ยาว ก็โดยอารมณ์ชาวแปร์นั้น เป็นแม่บทสำหรับ
ยึดถือเป็นเครื่องพินิจน้ำใจชาวอังวะและหงสาวดี

ข้างอังวะนั้นข้างนี้ว่าจะเห็นความชื่นชมข้างคนทั้งสองนี้หักเหกัน พระเจ้า
ตะเบงชะเวตี้เป็นฝ่ายเข้าตีไคอังวะข้างนี้ ลางทีคนข้างอังวะจะเกรงบารมี
แต่ชัยอันนี้จะเปรียบกับบุเรงนองไคแปร์นั้น เปรียบกับเมไค เพราะพระเจ้าทองอุหรื
จะบุกรุกคนเหล่านั้นไคเสมออุษายาชัยบุเรงนอง อนึ่งนายทัพแห่งท่านทำการข้างแปร์
อุญฎิหารียี่ถอนยาว ฝ่ายเมิงตราไคอังวะสี เบืองปลายยกมาช่วยกระหนาบเมาะตะมะ
กลับตกเป็นเชลยทหารอังวะเสียเอง ยินว่าต่อไปจะเกิดว่าลึกซึ้งทอกลึงชานแลหาพระเจ้า
อังวะอันจับไว้เป็นเชลย องค์ตะเบงชะเวตี้กระทำการมีแสนอำนาจไคราษฎรอังวะ
ระย้อมอยู่มาจริงแล้ว แต่คนใหญ่ฝ่ายอังวะนั้นมิมีบังเกิดจิตระย้อมก็คงเกิดจากชานจิต
บุเรงนอง มังตราพระเจ้าอยู่หัวสำแดงพระเดชแลบารมีปรากฏแก่ตาคนดำ ก็เสมอ
อาวุธธากไคแต่เพียงเปลือกแต่ข้างจะเค็ดคนายทัพนั้น ซึ่งจับใส่หินทวารจอมคนอังวะ
แล้วปล่อยเป็นอิสระเสียสองครั้งสองหนก็ก็ แหงเอาเมิงกวางแง เมิงธลาแงสิ้นชีวิต
ทั้งสองพี่น้อง แลยามเมิงยกออกแงเสียแขนไม่อาจรักษาค่าย แต่จะเค็ดมิไคพาคน
เข้าแย่งให้ฝ่ายท่านอันทรายก็ก็ สองประการนี้ก็เห็นข้างบุกรุกคนใหญ่ฝ่ายอังวะไว้
มันคงเหลือกำลังนัก จึงการพ่ายหนานั้นก็เลือกบุเรงนองบังเอิญมิลงใจด้วย
พระเจ้าอยู่หัว ฝ่ายคนใหญ่อังวะก็อาจแข็งเมืองกับพระเจ้าอยู่หัวเพราะหาที่เกรง
มิไค แต่ฝ่ายบุเรงนองนั้นขึ้นชั่วชาวอังวะจะฉวยของไม่อ่อนน้อม ก็คงไม่อาจประกาศ
เป็นศัตรู ความสำคัญของนายท่านทั้งสองแก่ตาคนข้างอังวะนั้นต่างกันอยู่ดังนี้ /

4

5

และหรือจะว่าช่างทองอุไทรมีบุญตะเบงชะเวตี้โดยเฉพา ช่างนั้นเนื้อความกลับกัน
 หมายช่างเมืองอังวะคือมิงทาไทแก่น้ำใจคนช่างสูง และเกิดไค่ฝ่ายราษฎรสามัญ
 เนื้อความหมายกันทั้งนี้จริงแล้ว หากณมิติไค่เป็นเช่นเดียวกัน ในอังวะพระเจ้ทองอุท
 กับสามัญชนไค่เสมอจะเกิดกั๊วสามัญชน จะเกิดราษฎรสามัญอยู่ยก้าไนพถิ่นนั้น พหัย
 มาให้ชาวทองอุคะนองน้ำใจยิ่งนัก แลศึกษาคึกทองอุเลาพระเจ้ทองอุห่าที่จะรัมีนุยก
 บินวาทองรอนถึงนุเรงนองละจีวรมาใส่เกราะเอง ความชอบประจักษ์แก่กาคคนทองอุ
 ประหนึ่งป้าหริย์แล้ว แลความชอบทั้งนี้พระเจ้ทองอุห้วยนุเรงนองขึ้นเป็นที่เชยอีก ก็
 เหมือนทูนไค่คนทั้งปวงนิยมนามมีนุเรงนอง จึงเมืองทองอุนั้นจะวออย่างขอญพระเจ้
 ทองอุ ก็ว่าไค่ก้ากั๊วนุเรงนอง / แลกวาคาไปที่ไกลทั่วแล้ว แทนจะมาพิเคราะห์
 พะชรณอันเรายินยอมกัน คือเมืองหงสาวดีเมืองใหญ่ยิ่งกว่าทุกหัวเมืองแห่งนี้ อภัย
 เสียเด็ก หากข้าพเจ้จะเปรียบความหนักไปหน่อยแต่ความอันยกขึ้นเปรียบนั้นคือเป็น
 ของจริง รัมีนุยกมีมิงทาตะเบงชะเวตี้คองห้อย ส่วนจะไค่คนนั้นเสมอด้วยแสงจันทร์
 นายกองคชอห่ากั๊วบาพระหนกเพาจะคำข้าพเจ้ทั้งนี้ /

6

7

จาเลงกะโบกั๊ววังวาราของทุกความฉกรรจ์นักเพาจะความซื่อและความที่สนิทกับ
 นุเรงนอง รานองก็ซัดจะเลงกะโบขึ้นว่า

ข้าพเจ้ว่าโดยอาการซื่อจริงแล้ว แท่ทอนั้นมิไค่ว่าเพาจะสนิทแก่ฝ่ายนุเรงนอง
 ทรองกอนคนใหญ่ฝ่ายทองอุหนึ่งอันจะไค่ห่าพิชเียบเมืองหงสาวดีเป็นพระเจ้
 จักรพรรดิอีกไม่กี่วันข้างหน้านั้น ก้าวพระบาทนั้บควยบางหนึ่งยังจะเคยเียบในเมือ
 หงสาวดีแล้วหรือ ฉะนั้นมิงทาจะตั้งตัวเป็นใหญ่ในเมืองหงสาวดีนั้น ชาวเมืองจะเียบถือ
 กันับประหนึ่งของจริงที่อวยางวิเศษอบางหนึ่ง จ่าจะกมหนานับถือทั้งที่มีรูวาทะคุณสาค แต่
 จะไค่คุดมาคุดช่างเียบกลางเมืองหงสาวดีอ่านจแลมีโอกั๊วชลาปรากฏ ชาวเือง
 เวณแพทหารยอมรวาพระเจ้สการะวุทธิแลทหารตัวคั๊วหงสาวดีทุกผู้สิ้นเพาจะความคิด
 แลมีนุเรงนอง จะไค่กั๊วชชะน ๗ หงสาวดีครั้งนี้อีกเกริกยั้งกวมกระทำแก่เมืองอื่น
 แล้ว เอยชื่อทองอุค้ำหนึ่ง ก็รู้สึกคล้ายเรียกชื่อนายทัพแห่งหนาค้ำหนึ่งนี้หรือจะมีให้เปรียบ
 รัมีนุยก ก็แลเหตุประเทศอันออกนามทุกามประเทศนี้ ก็รู้สึกแหวเมืองทั้ง 4 ที่ออกชื่อ

8

แล้วเป็นประมาณ พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เป็นใหญ่ปกครองใจคนไทคนขามทั้ง 4 เมือง
มิได้เสมอเสียแล้ว วิเคราะห์ข้างความแผ่นดินยามแปรผัน จึงว่าบุเรงนองจะได้
เป็นใหญ่ยิ่งกว่าคนอื่นจะเป็นพระเจ้าหงสาวดีปัจจุบัน / ความแผ่นดินปรากฏชัดแจ้ง
เสียด่างทางเลขฐานโทกระนั้นแล้ว สืบมาวิเคราะห์ข้างไสยอันใดแก่ ลางนิมิตนั้น ยิ่ง
หนุนความแผ่นดินเป็นทั้งว่าจะขึ้นอีกเล่า มเหสีสำหรับพระยามหากษัตริย์นั้น เสมอ
ข้างตระกูลเมื่ออภิเษกสามัญชนจะหึงไต่คอก จึงคราวกษัตริย์นิวเกาปราชัยแล้ว รักรัก
กษัตริย์ฝ่ายใดได้รักก็จำเลี้ยงไว้เป็นเครื่องประกันบุญ แทนองค์ตะเบงชเวตตี้กลับ
ประทานที่เชยเสียละนั้น เลื่องฝ่ายนำใจมนุษย์ว่าจอมคนรักทหาร เกลี้ยกว่าหญิงยอม
เลื่องใด แต่จะเลื่องข้างนิมิตว่าเทพเจ้าคลจิก ไฉนทรงกระทำให้อย่างรอนบุญตัวเอง
ก็ยอมไต่คุกกัน /

8

9

จาเลงกะโปทั้งรานองกล่าวแล้ว ใจหนึ่งก็ไม่ยินดีในความค้อยของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้
อีกใจหนึ่งก็อคยิดในวาสนาของบุเรงนองเสียมิได้ จาเลงกะโปจึงสงบใจแล้วแสดงความเห็นค้านว่า
บุเรงนองมักก็ค้อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้อย่างแน่นแน่น ลางนิมิตทาง ๆ หรือจะเปลี่ยนใจบุเรงนองให้
ผันแปรไปได้ รานองเห็นจาเลงกะโปเข้าใจเจตนาของตนคลาศเคลื่อนไปจึงกล่าวแก่ว่า

จาเลงกะโปเอ๋ยทั้งนี้ทั้งนี้จะเจรจาเอาความนิคมมาให้แก่ผู้เขารานองชราแล้ว
หนึ่งนั้นก็เอาราชการแต่ตำแหน่งน้อยเท่านั้นมาจนได้เป็นอุปราชหรือจะกล่าวทุกคำ
อันเสียนนามแผ่นดิน ข้าพเจ้าพูดทั้งนี้ประสาเราสนทนากันทั้งในวงศานุภคินิ
อย่างหนึ่ง แลอย่างหนึ่งก็เจรจาจำกัดความผันแปรแลลางนิมิตจะเสริมบุญ
บุเรงนองเป็นใหญ่ มิได้ความผันแปรแลลางทั้งนี้จะเป็นคำมูลใหญ่ของ
คิดการใหญ่ ละความสัตย์ในพระเจ้าอยู่หัวตะเบงชเวตตี้เสีย /

10

ข้าพเจ้านั้นความทรยศในใจทำตัวเป็นคนคล้อยส้างเกตทิรียากการอันทองอุเคลื่อนไหว
นั้น นึกหนึ่งมิได้มี แต่หากบุญตัวเฝ้าอยู่อยู่กับตำแหน่งหลักแผ่นดินตำแหน่งหนึ่ง จึงการอัน
เกิดขึ้นมีว่าข้างเมืองแปร หรือแกเมืองอื่นก็ การนั้นใดไม่เร้นลับพอควรรู้ถึงมาถึงของ
ข้าพเจ้าอยู่กับหาเม็กษาเมืองหงสาวดีด้วยกันครั้งนั้น การพุทธซึ่งทองอุเล่งหงสาวดีกระทำ
แก่กัน ณ เมืองเมาะตะมะนั้น ข้าพเจ้าก็พลอยบุญคู่เกี่ยวกับนายกองคชชาวทองอุเช่นกัน

11

เบื้องว่าเมาะตะมะแตกแล้ว จะเค็ดไค้ทัวโสหันทวาทะเจ้าอังวะแผ่ฝ่ายเมงกยอกแง
ก็ทำอุบายจับตะเบงชะเวตี้ไค้ ๗ ค่ายเมืองเมาะตะมะนั้น เบื้องนั้นข้าพเจ้าก็คอย
ข่าวว่าเมื่อใดจะเค็ดจะถล่มมากระทำให้ปราบคาบิเสกเอามงกุฎมหาจักรพรรดิไค้
เกล้าประกาศแคว้นญัตถ์ ๗ เมืองหงสาวดี

11

จาเลงกะโบชักขึ้นว่าทมนึงหวางรานองก็ยิงเจรจาความร้ายแรงยิ่งขึ้น รานองหัวเราะ
แล้วกล่าวทอไปว่า

จาเลงกะโบท่านนั้น ฝีมือก็ควร จะนับเป็นเอกผู้หนึ่งในการทหารไค้ แต่การรู้จัก
พิเคราะห์ที่กว้างไกลสุ่มนั้น ยมทานจะมีหงอกประมาณไม่เกินห้าเส้น สิบเส้น เห็นว่า
จะเห็นการที่กว้างไกลเสมอข้าพเจ้า อันยมชาวแล้วทั้งสี่รชนจะมีไค้ จะว่าข้าพเจ้า
กล่าวโวหารกล้านั้น ฟังเอาว่าที่ใดจะเป็นอย่างวามิไค้ก่อน คอยฟังกลิโธเมงกยอกแง
จับตะเบงชะเวตี้ไค้ข้าพเจ้าจึงคอยข่าวเรงนองประกาศญัตถ์ /

12

ก็หาละความชื่อนั้นเนื้อแท้เป็นความในอก จะเอาสำคัญอะไรจกกันนั้นหาไค้ไม่
จึงคนชมเรงนองอุคมความหรือ หรือกระทั่งครั้งหนึ่งทองโหมในแปร เพราะมิไค้เป็น
ใจจากพระเจ้านั่งทรงานั้น หันนี้เป็นความสั้น ๆ จะลงเอาเป็นที่จริงจึงเห็นยังมีไค้
อย่างหนึ่งครั้งโน้นจะเค็ดค้ำแกงที่พระชนกหนึ่งประทุษจริตยอมงายแก่คนเห็นทางกว่า
ครั้งนี้เสมอทำอุบายให้เมงกยอกแง เห็นเป็นกตลวง มิไค้ชวนแตกเซอโดยสัจย์เสีย
นึกหนึ่งแล้วเมงกยอกแงยามเจ็บแขนชากแลการ บุรุษก็เข้าหาจนคนนั้นมาเลือกก็ลาก
ชีวิตตะเบงชะเวตี้ไปตามตัว ความโลกิวิมกับดวงจิตจะเค็ดนึกหนึ่ง ราชชนมิตทั้ง 4
หัวเมืองก็จะตกแจะเค็ดแลค่าน้อยจะหาคนคิดมิไค้ด้วยเหมือนเมงกยอกแงก็ทำที่
กว่าครุฑมิลลิ่งคมาไว้นั้นแหละจะเค็ดเอง มาทรวามูเรงนองหักค่ายชิงศพนองเมีย
ตัวมาไค้แลมานูงชาวใส่ให้ตามพระโกศ คนทั้งปวงก็จะสรร เสริญพระเจ้านูเรงนอง
ตะเบงชะเวตี้ไม่มีพระโอรสสำหรับสืบเชื้อ ยศอำนาจเรงนองที่เขยก็ยิ่งใหญ่ออยู่แล้ว
คนทั้งสี่ยอมเห็นสมควรจะได้กินเมืองแทน อุบมาจะเค็ดเป็นขุนศาลทำเมินหนามิรู้
เสียนึกหนึ่ง เมงกยอกแงก็จักประมวสสินบมาให้อเอง / ข้าพเจ้าจะเนอฮิยาชัย
คนที่ว่าอย่างคิก็เพียงที่ค้อย่างมนุญจึงพลอยคะเนว่าครั้งนี้นายทัพของอุกัพันที่จะละ

13

14

ความใคร่ใฝ่รักลาภเอาตามวิสัยมนุษย์ ดังนั้นจึงคอยเงี่ยหูฟังข่าววันขึ้นปราบภิเษก
ของญูเรงนอง แทนจาเลงกะโบเอเยเกลลอทานที่เกินกว่าจะหาหน้าใจเทียบได้ใน
มวณมนุษย์ จึงทำการเสนอสมบัติจักรพรรดิประเทศทุกคามทั้งนี้ มีค่าเพียงมาแก้หา
ประโยชน์ใดที่หนึ่ง จึงไม่โยก ความที่อันประจบประแจงไว้ปรากฏชัดเจจนถึงเพียงนี้
ข้าพเจ้าจึงกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงแลมีกลาง อนึ่งยกกลางอันเป็นการภายในนั้น
เมื่อมาเจรจากัน แล้วเหตุลางความเปลี่ยนแปลงในภายในนั้น แม้นพระเจ้า
ตะเบงชะเวตกำลังเรืองพระทัยแลความอันเราสองเจรจากันนี้ถึงพระกรรณ
ตามใดข้าพเจ้าจะแจ้งถวายโดยจริงมิได้คึกคัก (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 :

4382 - 4393)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 เป็นตอนที่รานองกล่าวแก่นินให้จาเลงกะโบทราบถึงการลำดับความใน
เรื่องที่จะกล่าวต่อไป พร้อมทั้งบอกที่มาของความคิดนั้นว่าเกิดจากการสังเกตด้วยสายตาตนเอง
ซึ่งเป็นคนวงนอก

ข้อความตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ในแง่การเมือง รานองต้องการจะบอกจาเลงกะโบ
ว่าพระเจ้าตะเบงชะเวตนั้นได้ชื่อว่าจักรพรรดิแห่งทุกคามก็เพียงโดยตำแหน่งเท่านั้น แทนญูเรงนอง
คือจักรพรรดิแท้จริงซึ่งรานองได้กล่าวอย่างคมคายควยอุปมา และอุปสมุข ตามลำดับว่า "...แต่
อุปมาตะเบงชะเวตนั้นทรงเสนอหมายงกฏอันเป็นเครื่องหมายสำหรับคนใหญ่สวาม หากจะได้ญูเรงนองนั้น
คือคือนำแห่งคนใหญ่อันสวามงกฏนั้นเอง" จากนั้นจึงกล่าวขยข้อความที่ความหมายคลุมเครือให้
จาเลงกะโบคิดเอาเองว่า "...วานทานเทียบสิ่งสองนี้เองได้กว่าผู้คนแลแล้วจะเกรงสงามหมายงกฏ
หรือกลัวหน้าคน"

จาเลงกะโบฟังคำเปรียบของรานองแล้วก็ยังไม่เข้าใจ จึงขอให้รานองช่วยไขความให้
กระจ่างขึ้น

ข้อความตอนที่ 3 รานองกล่าวย้ำอีกครั้งว่าตนพิจารณาปัญหาตามสายตาของคนวงนอกเพื่อ
ให้จาเลงกะโบไม่ระแวงตน แล้วรานองจึงชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกชาวเมืองทั้งสิบต่อพระเจ้าตะเบงชะเวต

โดยเริ่มจากเมืองแปรซึ่งสรุปผลไ้ว่าการเสด็จสู่เมืองแปรของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ทั้งสองครั้ง ควบสาเหตุทางกันไม่มีสิ่งใดเป็นที่ประทับใจของชาวแปร ในตอนนั้นรานองไ้กล่าวเปรียบที่หาของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ควบอุปลักษณะตอนหนึ่งว่า "องค์ตะเบงชเวตตี้มาสู่แปรสองหน หนึ่งนั้นมาในฐานะไ้กรุ่นเคียวงามแห่งตน"

ข้อความตอนที่ 4 เป็นตอนที่รานองกล่าวถึงการมาสู่เมืองแปรของเจ้ตตี้ครั้งแรก ควบสาเหตุทางกัน รานองไ้บรรยายโดยสรุปว่าจะเกิดสามารถทำให้ชาวแปรประทับใจไ้ทุกครั้ง ครั้งแรกประทับใจในฝีมือเชิงรบ ครั้งที่สองเพราะความมีเมตตาจิต ครั้งที่สามประทับใจในสติปัญญา ความสามารถและครั้งที่สี่ประทับใจในความจริงใจที่จะไ้คืนเมืองแปร ในตอนท้ายรานองไ้กล่าวสรุปให้เห็นว่าบุเรงนองครองใจชาวแปรไว้ไ้โดยแท้จริง

ข้อความตอนที่ 5 รานองกล่าวออกตัวอย่างมีเหตุผลที่พรรณนาความทางค่านเมืองแปร ยืดยาว ซึ่งเหตุผลที่รานองนำมาอ้างนั้นเป็นหลักฐานที่จะแสดงให้จาเองกะโยเห็นว่าการวิเคราะห์ความทางค่านเมืองอื่น ๆ นั้นมีเค้ามูลที่น่าเชื่อถือ จากนั้นรานองจึงวิเคราะห์ความทางค่านเมืองอังวะ โดยเริ่มจากมองอย่างผิวเผินแล้วค่อย ๆ เจาะลึกลงสู่แก่นแท้ของความในใจของชาวอังวะ ในการวิเคราะห์รานองไ้ใช้วิธีพรรณนาความ เปรียบเทียบน้ำหนักของความสามารถของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้และจะเกิดควบกันไ้โดยตลอด ในขั้นต้นรานองกล่าวเปรียบเทียบชัยชนะที่จะไ้ได้รับจากเมืองแปรกับชัยชนะที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ไ้ได้รับจากเมืองอังวะว่าจะเกิดชนะทั้งศึกและชนะใจชาวแปรควบ ส่วนพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ชนะศึกเพียงประการเดียว ขั้นต่อมารานองกล่าวเปรียบเทียบบารมีและอำนาจของทั้งสองฝ่ายที่มีต่อชาวอังวะ ซึ่งปรากฏว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ชนะท่าต่อราชบุตรซึ่งรานองกล่าวอุปมาว่า "มังกรพาพระเจ้าอยู่หัวสำแดงพระเดชแลบามีปรากฏ แก่ตาคนต่ำก็เสมออาวุธตกไ้แต่เพียงเปลือก" ส่วนจะเกิดนั้นกระท่าต่อเป็นใหญ่ซึ่งยอมผูกใจชาวอังวะไ้มั่นคงมากมาย ขั้นสุดท้ายรานองพูดไ้ถึงวันข้างหน้าในแปรจะเกิดที่วาทาพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เกิดแตกร้างกับจะเกิดอังวะยอมแข็งเมืองต่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้มากกว่าจะทำกับฝ่ายจะเกิด

ข้อความตอนที่ 6 รานองกล่าวถึงความทางค่านเมืองทองอุไ้โดยไ้สำนวนว่า "ไ้ร่มใบบุญ" ประกอบไ้เป็นที่สังเกตว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้จะมีบารมีครองใจชาวทองอุไ้มากกว่าจะเกิด

แตร นางกลับกล่าวพรรณนาความเพียงสั้น ๆ โดยเปรียบเทียบการครองใจชาวอังวะกับชาวทองอุ
ของจะเด็จและพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ ซึ่งจะเกิดทำไ้ยิ่งใหญ่กว่าทางคานอังวะ ส่วนทางคานเมือง
ทองอุนั้นจะเกิดเป็นสามัญชน แตร นางบารมีไ้เท่าเทียมกับพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ เป็นกษัตริย์
รานองจึงสรุปว่า บารมีคานเมืองทองอุนี้กำลังกัน ในตอนที่กล่าวถึงผลงานของจะเด็จมีการใช้
ปรณามนี้ กังความว่า "...ยิมาทองรอนถึงบุเรงนองละจิวมาใส่เกราะเอง"

ข้อความตอนที่ 7 เป็นตอนที่กล่าวความทางคานเมืองหงสาวดีซึ่งรานองเริ่มพรรณนา
ด้วยการกล่าวเปรียบเทียบบารมีของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้กับของจะเด็จที่ค่อนข้างรุนแรง โดย
กล่าวถึงพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ด้วยการอุปโลกน์ว่า "...รัศมีบารมีมั่งคั่งที่ตะเบงชเวตตี้หนึ่งหอย"
และกล่าวถึงจะเด็จด้วยการอุปมาว่า "ส่วนจะเด็จนั้นเสมอด้วยแสงจันทร์" เพื่อให้จาเลงกะโบ
เข้าใจว่า บารมีของจะเด็จนั้นแผ่ไปไกลและรวมเกินกว่าบารมีของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้

ฝ่ายจาเลงกะโบไ้ฟังความเปรียบเทียบรุนแรงก็ตกใจจึงท้วงขึ้นว่ารานองทุกครั้งนี้เพราะ
ความซื่อและความที่สนิทกับจะเด็จซึ่งหมายถึงว่ารานองลำเอียง รานองเข้าใจความคึกของ
จาเลงกะโบจึงกล่าวชี้ชัดขึ้น

ข้อความตอนที่ 8 รานองตอบคำจาเลงกะโบแบบแบ่งรับแบ่งสู้ แล้วกล่าวชวนให้
จาเลงกะโบไ้ทรงของด้วยปุจฉาว่า "ทรงก่อน คนใหญ่ฝ่ายทองอุหนึ่งอันจะไ้ทำพิชัยเขียบ
เมืองหงสาวดีเป็นพระเจ้าจักรพรรดิไ้ก่อนข้างหนามัน ก้าวพระบาทนับด้วยข้างหนึ่งยังจะเคย
เขียบในเมืองหงสาวดีแล้วหรือ" ข้อความนี้มิได้ขมขื่นด้วยการใช้ "ภาษามรรยาบทแทนคำ"
ไ้แก่ "คนใหญ่ฝ่ายทองอุหนึ่ง" แทนคำว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ และ "ก้าวพระบาทนับด้วยข้างหนึ่ง"
แทนคำว่าก้าวหนึ่ง จากนั้นจึงเปรียบเทียบถึงการยอมรับนับถือที่ชาวหงสาวดีจะมีต่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้
และจะเด็จ ซึ่งรานองไ้กล่าวถึงพระเจ้าตะเบงชเวตตี้โดยใช้อุปมาว่า "ชาวเมืองจะนับถือก็มิ
ประหนึ่งของขลังที่อย่างวิเศษอย่างหนึ่ง" ซึ่งเป็นการสรุปสั้น ๆ ให้จาเลงกะโบเข้าใจในสถานะภาพที่
แท้จริงของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ ส่วนจะเด็จนั้น รานองไ้พรรณนาถึงความเก่งกล้าสามารถที่เมือง
หงสาวดีไ้ พร้อมทั้งกล่าวสรรเสริญจะเด็จด้วยปุจฉาว่า "...เอ๋ยขอทองอุคำหนึ่งก็รู้สึกคล้ายเรียกขอ
นายทัพแห่งคานหนึ่ง นหรือจะมีไ้เปรียบด้วยรัศมีจันทร์" จากนั้นจึงกล่าวสรุปความคึกของในใน
ประเด็นทางการ เมืองนี้ด้วยเหตุผลสั้น ๆ ว่า "พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เป็นใหญ่ แต่ครองใจคนให้
คนขามทั้งเมืองมิไ้เสมอพิเศย"

ข้อความตอนที่ 9 เป็นการวิเคราะห์ในแง่ของไสยศาสตร์ เกี่ยวกับความเชื่อตำนานนิมิต ซึ่งรานองไคหยิมยกประเด็นที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ประหาณเหตุของพระเจ้าสการะวุกุทัให้แกจะเกิดมาวิเคราะห์ ทั้งแง่ความมีน้ำใจของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้และแง่ของนิมิต โดยที่ความวาทะเจ้าตะเบงชเวตตี้รอบนุญตนเอง

จาเลงกะโบฟังรานองแล้วจึงคำนับว่าบุเรงนองจงรักภักดีต่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้อย่างแน่นอนตำนานนิมิตหรือจะทำให้จิตใจบุเรงนองมันแปรไปได้ รานองจึงกล่าวแก่ความเจ้าใจที่คลาดเคลื่อนของจาเลงกะโบ

ข้อความตอนที่ 10 รานองกล่าวเป็นเชิงปรามให้จาเลงกะโบระวังคำพูดและกล่าวยืนยันถึงความบริสุทธิ์ใจในการแสดงความภักดีเห็น โดยอ้างถึงความรู้ในหลักเสวณมาตยและความไว้วางใจของจาเลงกะโบ จากนั้นจึงชี้แจงประเด็นที่จาเลงกะโบเข้าใจคลาดเคลื่อนไป

ข้อความตอนที่ 11 รานองเกรงว่าจาเลงกะโบจะระแวงตนจึงผูกป้องกันตนเองไว้ก่อนถึงการที่ตนเองรู้ความเป็นมาของเมืองทองอุและเมืองอื่น ๆ อย่างทั่วถึงโดยยกตำแหน่งมหาอุปราชเมืองแปรมาเป็นข้ออ้างซึ่งเป็นการอ้างที่สมเหตุสมผล ในตอนนั้นรานองไคหยิมยกไปถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งพระเจ้าโสมนัสเป็นเชลยของจะเก็คและพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เป็นเชลยของเมงกะยอกแง พร้อมทั้งเปิดเผยถึงความในใจของคนที่คอยฟังข่าวว่าเมื่อใดจะเกิดจะทำพิธีปราบคาภิเนกเป็นจักรพรรดิ เมืองหงสาวดี

จาเลงกะโบฟังรานองกล่าวความร้ายแรงก็ชักขึ้น แกรานองกลับหัวเราะแล้วกล่าวต่อไปว่า

ข้อความตอนที่ 12 รานองกล่าวเป็นทำนองยั่วเย้าจาเลงกะโบในแง่ที่ย่อนความสามารถในการมองการณ์ไกล โดยเปรียบเทียบด้วยตนเองด้วยการกล่าวด้วยปรามนัย และอุปมาว่า "ผมทำหน้าที่หงอกปรมาณไม่เกินห้าเส้น สิบเส้น เห็นว่าจะเห็นการณ์ไกลเสมอข้าพเจ้าอันมขาวแล้วทั้งสี่ขณะนี้จะมีได้" จากนั้นจึงกล่าวปฏิเสธที่จาเลงกะโบว่าตนกล่าวโหวดกล่าวขยอความนิเสชว่า "...จะว่าข้าพเจ้ากล่าวโหวดกล่าวนั้น ฟังเอาว่าที่ใดจะเป็นอย่างว่ามีไคก่อน" แล้วจึงชี้แจงเหตุผลที่ตนคิดว่าจะเกิดจะปราบคาภิเนกขึ้นเป็นจักรพรรดิ

ข้อความตอนที่ 13 รานองแจกแจงความคิดของตนให้จาเลงกะโบฟังโดยยกเอาความข้อสำคัญมาเป็นแก่นของความคิด เริ่มจากการแสดงเหตุผลแบบนิรนัยว่า "ก็แหละความข้อนั้นเป็นความในอก จะเอาสำคัญอะไรจากกันนั้นหาได้ไม่ (กรณีทั่วไป) จึงคนชมบุเรงนองอุคนความข้อ

หรือกระทั่งครั้งหนึ่งทองโชนในแปรร เพราะมิได้เป็นใจจากพระเจ้ามังทรานั้น ทั้งนี้เป็นความคัน ๆ จะลงเอาเป็นที่จริงจึงเห็นยังมีไค" (กรณีเฉพาะ) การกล่าวเช่นนี้เพื่อให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้น ทั้งสองประการ นั้นมิใช่ข้อพิสูจน์ความซื่อสัตย์ของจะเด็จที่ต่อพระเจ้าตะเบงชเวต จากนั้น รานองจึงพิสูจน์ให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ของจะเด็จ โดยยกเหตุการณ์ก่อนที่จะเกิดขอแลกพระเจ้า โสหันพวากับพระเจ้าตะเบงชเวตจากเมงกยอกแงมาเป็นข้อพิสูจน์ซึ่งรานองได้ชี้ให้เห็นว่าถ้าจะเด็จ คิโกไม่ซื่อและทำกลขอเมือเมงกยอกแงประหารพระเจ้าตะเบงชเวตเสีย จะเกิดก็จะไคครอง ราชสมบัติแทน โดยละม่อม ซึ่งรานองได้กล่าวด้วยอุปมาว่า "...ควยเหมือนเมงกยอกแงก็ทำที่ กวากรัตนบัลลังก์มาไว้แหบเหาะจะเด็จเอง" และ "อุปมาจะเด็จเป็นขุนศาลทำเป็นหนามรู้เสียชนิดหนึ่ง เมงกยอกแงก็จักประมวลสินภมาใหเเอง"

ข้อความตอนที่ 14 รานองเปิดเผยถึงความคิดของคนที่คาดคะเนจากธรรมชาติวิสัยของ มนุษย์ว่าในครั้งนี้จะเกิดคงหักความโลภไม่ไค ซึ่งเป็นเหตุให้ตนคอยฟังข่าวพิชิตปรานคาภิเษกของ จะเด็จแล้วรานองก็ชี้ให้จะเด็จเเลาะโบายเห็นว่าความคาดคะเนของเขานั้นกลับเป็นตรงกันข้ามโดยกล่าว ด้วยอุปมาว่า "...เถอดทานทีเกินกว่าจะหาน้ำใจเทียบไคไคมาลงมนุษย์ จึงทำการเสมอสมมติ จักรพรรดิประกาศทุกาทั้งนี้คำเพียงมาแก้หาประโยชน์ไคตัวหนึ่งจึงไม่ใช่ไค" การกล่าวเช่นนี้ เพื่อพิสูจน์ให้จาเลาะโบายเห็นว่าจะเด็จมีความซื่อสัตย์เห็นอวิสัยมนุษย์ทั่วไปจริง ซึ่งเป็น "สิ่งเกิดขึ้น ที่ไม่น่าเชื่อ" ในตอนท้ายรานองได้กล่าวสรุปว่าความดีของจะเด็จเป็นแรงบันดาลใจให้ตนกล้าพูดถึงความนับแปรรและนิมิตต่าง พร้อมทั้งยืนยันว่าตนยินดีรับนิมิตชอบในสิ่งที่ตนพูด

การพูดในครั้งนี้เป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวของรานองที่มีต่อจะเด็จ เป็นการพูดใน ลักษณะของการสนทนาที่มิได้มุ่งหมายจะโน้มน้าวจะเด็จโบายโดยตรง แต่อาศัยศิลปะในการพรรณนา ความ อันมีรากฐานอยู่บนข้อเท็จจริงและเหตุผลตลอดจนการลำดับความที่สอดคล้องต่อเนื่องกันไป โดยตลอด ทำให้จาเลาะโบายเห็นคล้อยตามความคิดของรานอง และการที่รานองกล่าวพูดเรื่องนี้กับ จาเลาะโบายก็เพราะเห็นว่าจาเลาะโบายเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยเยือกเย็น สุขุม มีความรู้คิดและใจกว้าง ประกอบกับขณะนั้นเป็นยามปลอดมีเพียงตนและจาเลาะโบายสนทนากันตามลำพัง เนื้อหาที่ตนพูด ย่อมไม่แพร่หลายถึงผู้อื่น ฉะนั้นการพูดในตอนนี้เป็นการพูดแบบเรียบง่าย มีการพรรณนารายละเอียด อย่างแจ่มแจ้งและแนบเนียน

4. บทพูดของโซอู

โซอูเป็นทหารคามยิมือเอกของเมืองหงสาวดีและเป็นคนสนิทของสอพิณยาอนุชาของพระเจ้าหงสาวดีการะเวกทิ โซอูติดตามสอพิณยาไปทุกหนทุกแห่งจึงมีบทบาทสัมพันธ์กับตัวละครอื่นอย่างกว้างขวาง โซอูเป็นคนเจ้าเล่ห์เพทุบาย เป็นศัตรูตัวฉกาจของจ๊ะเง็ก เพราะโซอูพยายามทุกวิถีทางที่ทำลายจะเก็กและเมืองทองอุ โซอูวางแผนทำลายล้างจะเก็กตั้งแต่ตอนที่ครั้งแรกที่เมืองทองอุ วางแผนให้สอพิณยาลักพาตะละแมงคู่มาคนรักของจะเก็ก ปลุกปั่นล่อลวงให้จ๊ะเง็ก บุตรขุนพลเมืองทองอุมาเป็นพวกและทรยศต่อบานเมืองจนทำให้พ่อลูกฆ่ากันตาย และวางแผนลอบฆาตสังหาร ซึ่งการกระทำต่าง ๆ นี้ได้สร้างความเจ็บแค้นแสนสาหัสให้แก่จะเก็ก และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จะเก็กถูกพยายามและตามล้างโซอูจนสำเร็จ ถึงแม้โซอูจะร้ายกับศัตรูแต่โซอูก็เป็นผู้ที่มีความซื่อตรงและจงรักภักดีต่อเจ้านายและบ้านเกิดเมืองนอนของตนอย่างไม่เสื่อมคลาย บทพูดของโซอูส่วนใหญ่จะเป็นบทพูดเพื่อโน้มน้าวใจซึ่งปรากฏอยู่ในเหตุการณ์สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ตอนพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ยกทัพไปตีเมืองแปรโดยมีทองหว่าญเป็นแม่ทัพเรือ และจ๊ะเง็กบุตรชายเป็นผู้ช่วย โซอูก็จะทำลายกองทัพอเรือของทองอุจึงทำอุบายลอบเข้าไปขอพบจ๊ะเง็กและไต่ถามขบถให้จ๊ะเง็กทรยศต่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้โดยมิให้จ๊ะเง็กเห็นถึงความว่า

ข้าพเจ้าทราบว่าบิดาท่านคุมกองเรือมาถึงมีอะไรสักสิ่งถึงท่าน สงสัยว่าจะออกมาช่วย
จึงลอบมาเขียนแกล้งนำท่านไว้ด้วยความดีใจว่าสหายเอางานเอากองขึ้นฉนั้น เห็นที
ภายหลังจะหนักขึ้นด้วยยศศักดิ์

1

โซอูกับจ๊ะเง็กสนทนากันถึงทุกข์สุขครู่หนึ่ง โซอูก็ชวนคุยถึงความเก่าแก่เมืองทองอุ
จ๊ะเง็กก็วกเข้าหาเรื่องลูกสาวชาวบ้าน โซอูก็ของจึงลอบชวนว่า

นี่ก็ยากได้ลูกเขาเมียใครก็ได้สำเร็จความปรารถนาครั้งนี้ โดยท่านเป็นใหญ่ใน
อำนาจวาสนารุ่งเรืองคอก แคว้นหน้าตาอำนาจท่านเสื่อมลง เมื่อใด จะคิดเอาแต่
อารมณ์อย่างเคยสนุกมาแล้ว ก็จะมีโทษภัยกับตัวเป็นแน่ ข้าพเจ้าคิดถึงท่านแล้วไทนอยใจ
แทน เป็นบุตรขุนพลผู้ว่าการทหาร แต่ตำแหน่งขุนพลเบื้องหน้าสจะตกไปอยู่กับมืออันพอ
มิได้เคยรู้ราชการทหาร ลักนอย

2

จิสะเบงรู้ทันไขลูจึงถามว่า ไขลูหมายถึงจะเกิดหรือ ไขลูก็ยอมรับว่าใช่แล้ว
เสแสร้ง พูดต่อไปว่า

มังกรายกพลมาครั้งนี้ก็ปรารถนาจะโตตัวจะเติบคืบไป เชิญท่านพิเคราะห์หน้าใจ
พระเจ้าทองอุฎฐิ์ สุขุมพละมาหลายหมื่นไม่เห็นแก่ความยากก็เพราะปรารถนา
คน ๆ เดียวกัน เมื่อโตไปแล้วเขาหรือจะไม่เลี้ยงกันไว้ให้อ้อ

3

จิสะเบงฟังคำนี้ก็แสดงอาการ ขุ่นแค้นอยู่ ซึ่งไขลูก็สังเกตเห็นและรู้ที่ของจิสะเบง
จึงกล่าวซ้ำไปอีกว่า

สอพิณยานายข้าพเจ้าและเพื่อนท่านพลอยร้อนใจในเหตุนี้ด้วย จึงให้ข้าพเจ้า
มาบอกความว่า บัดนี้ก็จะเกิดทำการพลาการให้พระเจ้าแปร จักรยอโตว่าเป็นไส้ศึก
จึงถูกจองจำไว้ในคุกใหญ่ ถ้าทั้งนี้ก็จะเกิดเองชาตินี้มันคงจะหลุดออกจากโรง
จำมิได้แล้ว เว้นแต่จะทราบทำดีมีชัยนั้นแล้วจะเกิดจึงจะสิ้นกรรม ฉะนั้นถ้าการครั้งนี้
คิดว่าท่านเป็นใจช่วยฝ่ายพระคัมภีร์เมืองแปรแตก ก็อุปมาหนึ่งท่านช่วยแก้เอาตัว
จะเกิดให้ออกมาเดินยาไปบนตัวท่านเอง แทะหากท่านมิได้เป็นใจหนุนกำลัง
ข้างเรือแล้วตะเบงชะเวกี้ทำการไม่สำเร็จจะเกิดของจำอยู่ตลอดชีวิต ทำแห่ง
ขุนพลเมืองทองหรือจะพมือนาน วิสัยชายชราชราครั้นนั้นยอมเพงเล็งเอาทางที่ตัว
จะงอกงาม จิสะเบงท่านยังจะเห็นด้วยคำของข้าพเจ้าอยู่หรือ

4

จิสะเบงฟังไขลูพูดก็เอนเอียงไปตามคำของไขลู แต่ยังไม่ตกลงใจแน่นอนลงไป ไขลู
จึงนำเอาเพชรพลอยที่ติดตัวมามอบให้จิสะเบงแล้วกล่าวว่า

สอพิณยานุชาพระเจ้าหงสาวดีมีน้ำใจรักถึงสหายเค็ม จึงฝากสิ่งของทั้งนี้มาให้
แต่ข้าพเจ้ามานอยใจอยู่ว่า ท่านสอพิณยาทำการใดก็เพงเล็งแต่ทางจะให้ประโยชน์
แก่ท่านฝ่ายเดียว ส่วนท่านสอพิณยาจะตอบแทนด้วยของเลย แม้เพียงจะปฏิบัติให้ทองใจ
นายข้าพเจ้าก็หาไม่ นายข้าพเจ้าปรารถนาจะเห็นท่านเป็นขุนพลยิ่งกว่าจะเห็นจะเกิด
ได้เป็นขุนพล ท่านกลับรักตัวของตัวเองน้อยกว่าที่นายของข้าพเจ้ารักเสียด้วยซ้ำ
(โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 685 - 687)

5

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 โขลุกล่าวท้าทายจิสะเบงด้วยการแสดงความรู้สึกที่ถึงแล้วแก้งสัพยอก เป็นที่หยิ่งเชิงจิสะเบงว่ามีความตั้งใจจริงในการทำศึกมากน้อยเพียงใด

เมื่อถามทุกข์สุขกันแล้ว โขลุก็ชวนคุยถึงความเก่าที่เมืองทองอุและเมื่อจิสะเบงพูดมาถึงเรื่อง จุกอุสาวชาวบาน โขลุก็โธงจะหวนลอมจึงกล่าวสอซนกลางคัน

ข้อความตอนที่ 2 โขลุทบทวนให้จิสะเบงเกิดความรู้สึกเป็นศัตรูกับจะเกิดยิ่งกว่าเดิม โดยชี้ให้เห็นว่าจะเกิดกำลังจะมีอำนาจเหนือจิสะเบงซึ่งเป็นการเร้าให้เกิดความริษยา จากนั้นจึง แสร้งแสดงความเจ็บร้อนแทนจิสะเบงก่อน ทั้งนี้เพื่อให้จิสะเบงเกิดความไว้วางใจจน พร้อมกับจูงใจ จิสะเบงให้เกิดความปรารถนาในตำแหน่งขุนพลเมืองทองอุโดยขยุให้เกิดความระแวงจะเกิด ในตอนนี้ มีการใช้ "ภาษาบรรยายแทนคำ" ในความว่า "...แต่ตำแหน่งขุนพลเบื้องหน้าสจะตกไปอยู่กับมืออันพอ มีโคเคษฐราชการทหารฮักน้อย"

ข้อความตอนที่ 3 โขลุทขยั่วยุให้จิสะเบงเกิดอารมณ์ริษยาจะเกิด โดยชี้ให้เห็นว่าจะเกิด เป็นต้นเหตุของความยากลำบากในครั้งนั้น ทั้งยังเป็นฝ่ายจะได้รับผลตอบแทนที่คอกักวย

จิสะเบงฟังคำยุของโฆลุก็รู้สึกริษยาจะเกิดคนยากกับความซึ่งจะเกิดคอยก่อนจึงทำให้กลายเป็น ความขุ่นแค้น ซึ่งโฆลุก็เชิงจิสะเบง

ข้อความตอนที่ 4 โฆลุต้องการให้จิสะเบงร่วมมือในการทำลายกองทัพเรือจึงใช้ "การแสดง น้ำใจทอหมู่คณะ" มาเป็นแรงจูงใจขั้นต้นโดยอ้างถึงสอพิณยาว่ามีความห่วงใยจิสะเบงจึงให้ทมาส่งข่าว ทั้งนี้เพื่อให้จิสะเบงซาบซึ้งในน้ำใจของสอพิณยา จากนั้นจึงเล่าเรื่องที่จะเกิดถูกจองจำอยู่ในคุกเมืองแปร์ ให้ฟังและชี้ให้เห็นว่าทางรอดของจะเกิดคืออยู่ที่ชัยชนะของฝ่ายทองอุ แล้วโฆลุจึงพูดโน้มน้าวให้จิสะเบง ตัดสินใจโดยใช่หลัก "สิ่งยวนใจและสิ่งยับยั้ง" ซึ่งโฆลุได้กล่าวถึงสิ่งยับยั้งก่อนโดยกล่าวด้วยอุปมาว่า "อ...ฉะนั้นถ้าการครั้งนี้ว่าท่านเป็นใจช่วยฝ่ายบกระคมตีเมืองแปร์แตก ก็อุปมาหนึ่งท่านช่วยแก่ เอาตัวจะเกิดให้ออกมาเคินยาไปบนตัวท่านเอง" จากนั้นจึงกล่าวถึงสิ่งยวนใจโดยนำเอาตำแหน่งขุนพล ทองอุมาเป็นแรงจูงใจจึงความว่า "แต่ถ้านหากท่านมิได้เป็นใจหนุนกำลังข้างเรือแล้ว ทะเบงชะเวตี้ หากการไม่สำเร็จจะเกิดต้องจำอยู่ตลอดชีวิต ตำแหน่งขุนพลเมืองทองอุหรือจะพ้อเมื่อท่าน" ในตอนท้าย โฆลุก็พูดยุให้น้ำให้จิสะเบงเลือกประการหลังและกล่าวหยิ่งเสียจิสะเบงด้วยอุปมาว่า "จิสะเบงท่านยัง จะเห็นควาของข้าพเจ้าอยู่หรือ"

จิสะเบงนั้นเริ่มเอนเอียงไปตามคำของโซลู แต่ก็ลังเลอยู่ โซลูจึงนำเอาเพชรพลอยที่
สอหินยาไหมมามอบให้จิสะเบง

ข้อความตอนที่ 5 โซลูมอบสินบนให้จิสะเบงพร้อมทั้งอ้างว่าเป็นของฝากจากสอหินยา
เพื่อหวังจะให้จิสะเบงซบเซาซึ่งในน้ำใจของสอหินยา แล้วโซลูจึงแสวงงักพ้อแถมทำให้นิสะเบง
โดยยกเอาน้ำใจเอื้อเฟื้อของสอหินยาที่มอบจิสะเบงมาลาวาก่อนแล้วตามด้วยคำชักพ้อว่าจิสะเบง
ไม่ใช่ที่ในน้ำใจที่สอหินยาหยิบยื่นให้ จากนั้นจึงเร้าใจจิสะเบงให้เกิด "ความทะเยอทะยาน" ขึ้น
โดยกล่าวว่า "นายข้าพเจ้าปรารถนาจะเห็นท่านเป็นขุนพลยิ่งกว่าจะเห็นจะเค็กโกเป็นขุนพล"
พร้อมทั้งทั้งท้ายด้วยคำเปรียบเทียบกับนิสะเบงผู้รู้สึกลัวว่าตนหลงผิด โดยกล่าวว่า "ท่านกลับรักตัวของ
ตัวเองน้อยกว่าที่นายของข้าพเจ้ารักเสียกว่า" ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้จิสะเบงเกิดความเห็นแก่
ประโยชน์ฝ่ายตนขึ้น

โซลูพยายามทุกไม่นำใจจิสะเบงให้ร่วมมือกับตนในการทำลายกองทัพเรือของฝ่ายกองอู
โดยขอให้จิสะเบงหยุดการรบทางเรือไว้เพื่อให้เมืองแปรรับศึกทางบกเพียงด้านเดียว และโซลูพยายาม
ยั่วยุให้จิสะเบงริษยาและเห็นจะเค็กโกเป็นศัตรูกับคนสำคัญที่จะกองทำลายล้าง ด้วยโซลูนั้นนิสัย
จิสะเบงว่าริษยาจะเกิดอยู่ก่อนแล้วเพราะจิสะเบงเป็นบุตรของกองหนุนขุนพลเมืองกองอู ขอมหวังจะ
สืบตำแหน่งขงจากบิดาแต่จะเกิดกลับมีแนวโน้มนำว่าจะได้ครองตำแหน่งนี้ยิ่งกว่าเพราะมีฝีมือและเป็น
โปรดปรานของพระเจ้าตะเบงเซเวตี้ อีกทั้งฝ่ายกองอูก็เป็นต่อในการทำสงคราม การทำลายความ
สามัคคียอมช่วยหักกำลังของฝ่ายกองอูได้เป็นอย่างดี และการโน้มนำใจครั้งนี้ประสบความสำเร็จ
ด้วยการใช้วิธีการทุกแบบละเมียดละไม และแบบทรงอำนาจ

2. ตอนสอหินยาและโซลูช่วยพระเจ้าแปรรบกับทหารโมณีน โซลูถูกทวนของเมงกววงเง
เป็นแผนลกรรจ์ สอหินยาจึงสั่งให้ดอยเข้าเมือง ฝ่ายโซลูทำแผนเสร็จแล้วตกคำจึงสนทนากับสอหินยาว่า
มีความเห็นอย่างไรในการศึกครั้งนี้ สอหินยาก็ได้แต่แสดงความหนักใจออกมา โซลูจึงพูดหวานลอมขึ้นว่า

ข้าพเจ้านี้เป็นคนของพระเจ้าอยู่หัวเมืองหงสาวดี หากการจะพึงเกิดประโยชน์
แก่พระองค์เจ้าอยู่หัวหรือพระราชวงศ์อย่างสอหินยาท่านแล้ว มาคราวจะถึงเอาชีวิตแลก
ก็ยังไม่คิดเสียตาย แต่ถาถการนั้นทำเพื่อผู้อื่นเสียก็ให้คิดแล้วแต่จะทวีความเจ็บใจ

สอพิณฯสงสัยในคำพูดของไขชูลูจึงกล่าวท้วงขึ้นว่าไขชูลูไม่ควรคิดว่าพระเจ้านั้นเป็นคนอื่นเพราะเป็นญาติผู้ใหญ่ของตนและตนก็หมายปองราชธิดาของพระเจ้านั้นอยู่ด้วย จึงควรให้ความช่วยเหลือตามควร ไขชูลูตอบสอพิณฯไปว่า

พระอนุชาท่านนี้ถึงหากฉลาดก็ยิ่งซำดความเฉลียวเพราะความที่ท่านไปหมายหมั้นธิดาพระเจ้านั้นสิ ข้าพเจ้ากลัวว่าพระเจ้านั้นจะถือหลอกไข อันพระเจ้านั้นเองก็มีอารมณ์ทรงอยู่ในความสัตย์ธรรม ฉะนั้นการจะปลงหลอกแล้วเอาลูกมาสวมแทนเห็นจะยากยิ่ง พระเจ้านั้นถือว่าเป็นกษัตริย์หรือจะกล้าทำเช่นนั้นได้สอง แทะว่ามันไม่ยินยอมเป็นการจวนตัวคอก จึงคิดขายเมียรับคำท่านไว้แต่เพียงครึ่งเดียว แดคำที่ว่าอันนั้นมิใช่คำของพระเจ้านั้นโดยตรง เป็นแต่ให้พระอัครเทวีทอบแทน พระองค์กล่าวเพียงว่าทำศึกชนะโมณินแล้วก็ลงสมคะเน ซึ่งพระอัครเทวีกล่าวคำไว้ ดังนั้นเห็นทีจะโดยพระเจ้านั้นเสียสอนเป็นแน่แท้ เขาด้วยกันเมียกันสิ่งใดเงื่อนจำอยู่ในอกก็รู้ถึงกัน จะเอาเป็นว่าพระอัครเทวีพูดจริงนั่นมิเห็นสม พระเจ้านั้นหวังเพียงเป็นกลจะเอาสวธิดาของพระอนุชาท่านออกสงครามเป็นแท้ / แทะท่านชนะโมณินได้แล้ว นั่นแล้วจึงจะเป็นของให้พระเจ้านั้นออกปากได้ว่าจะยกราชธิดาให้ท่านเป็นความชอบ แลนำพระทัยพระเจ้านั้นแนบยกลงให้ ก็คงยกให้ท่านเป็นบำเหน็จแก่ผู้มีคุณต่อแผ่นดิน คงจะให้ลูกสาวตัวเป็นชายอเทยมาชู้หลานโดยแท้ ทั้งนี้พระเจ้านั้นใครจะให้คนทั้งปวงสรรเสริญว่า ตัวทำการสิ่งใดก็ยุติธรรม ฉะนั้นถ้าสอพิณฯท่านชนะโมณิน ข้าพเจ้าก็จะเห็นทางสำเร็จแล้วมิใช่จะใดแต่ลูก ถึงหลานคุณนั้นเดิมพระเจ้านั้นระบิตก็คงแต่งตั้งให้พร้อมกัน จัดเป็นกำโรหลายสถาน แต่มิฉะนั้นการบูชพระหว่างโมณินก็อุปมาเหมือนเอามือไปจับไฟ อายทหารชาวคงทั้งสองกำลังก็ราวกับยักษ์ จะจับเคียวเอาด้วยก็มีมือไม่เห็นทางเอาชัยได้แต่จะเอาข้างอุปมา ศึกษาโมณินก็ยกมากระชั้นกำแพงเมืองอย่าว่าแต่ทหารจะเลิกสอออกไปเลย มาทราบว่าหนูตัวหนึ่งวิ่งออกไปจากกำแพงแจ้งเห็นก็คงไม่รอคอยตายชาวโมณินไปได้ แลเห็นอยู่เพียงระการเคียวว่า ตั้งมันปิดประตูรักษาเมืองอยู่ฉนั้น ต่อถึงวันตฤณานองตามหลุมรอบเมือง ชาวโมณินได้ลำบากแล้วจะถอยกลับไปเอง แทะว่าเมื่อเช้าก็กลับไปโดยคืนฟ้าอากาศมันคาลตามดู

2

3

ทั้งนี้ ความชอบก็คงหาเกิดกับสอพิณยาท่านไม่การหมายจะได้พระราชาธิกาจักสัน
พระเจ้าแผ่นดินไม่มีข้ออ้างในอันจะยกทะเลแม่มาเป็นบำเหน็จ ความที่หมายไว้ก็ตกเป็น
อันเหลวไป

3

สอพิณยาฟังโซฮูพรรณนาความก็เห็นคล้อยตามและเกิดความทันทะใจว่าทะเลแม่กุดสุมา
จะหล่นมือไป จึงถามโซฮูว่าจะทำอย่างไรต่อไป โซฮูจึงตอบว่า

ทุกประสงค์อันยิ่งใหญ่ในอุทธาหรณ์ของท่านนั้นอยู่ที่ว่า หากใดจะได้ทะเลแม่มารวม
อธิรมย์โซหรือมิโซ สอพิณยาจึงว่า โซฮูท่านกล่าวถูกแล้ว โซฮูจึงว่าสืบไปว่าข้าพเจ้า
อยากจะทำการ อย่าให้ท่านคิดว่าข้าพเจ้าคิดการซึ่งลุ่มกอนหนม ฉะนั้นขอท่าน
จงไปฟังการมพระอิศร เทววิเทศมเร่งรักขอเอาทะเลแม่เสียให้มัน แก่ชอน ข้าพเจ้า
จะทำนายการล่วงหน้าไว้เสียก่อนว่า พระอิศร เทววิเทศมออกปากแพทว่าบัดนั้นแล้วเป็นของที่
เราจะไถลมือทำการหนัก ทั้งไถลแล้วแล้ว พระอุทธาหรณ์หวังแต่จะได้ทะเลแม่กุดสุมา
เป็นข้อใหญ่ เมื่อพระอิศร เทววิเทศมจะนี้เราก็จะลอบลักพระราชาธิกาพานไป

4

สอพิณยาฟังคำแนะนำของโซฮูก็ร้องขึ้นว่าท่านทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะเกรงว่าพระเจ้าแผ่นดิน
จะเคืองตน โซฮูจึงกล่าวตอบว่า

ท่านอย่าไถ่ตนไปเลย อันความพาคึงด้วยเรื่องแสนยานั้น มีตัวอย่างหรือว่าใคร
กลัวใคร ท่านพาตัวทะเลแม่ไปแล้วก็ขึ้นคำว่าท่านรักนางนัก ความกลัวราชาอาญา
มากแล้ว แต่ความรักนางยังยิ่งกว่า แลเอาความที่พระอิศร เทววิเทศมปากแล้วกลับปิดเสีย
ให้พระเจ้าแผ่นดินฟัง การเป็นดังนี้ถึงท่านจะถูกทำหนักเพียงลุ่มโทษฐานเป็นคนหมิ่นคิดการ
เบาความวู่วามเอาแต่ใจ ไม่เกรงความผิดชานาชาหลัง ท่านทำไฉนดังนี้จะเหมือน
ช่วยพระเจ้าแผ่นดินให้เสียชื่อในข้อที่ปลดหล่นแล้ว เอาลูกคนสวมคิงว่า
มาแล้ว (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 813 - 817)

5

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ไชยธรรมาธิราชมีความรู้สึกเจ็บใจที่ทรงช่วยพระเจ้าแผ่นดินโดยกล่าวหาว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นคนนอกใจ

สอพิณยาท้วงว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นญาติผู้ใหญ่และตนก็มาบงการราชกิจอยู่จึงช่วยพระเจ้าแผ่นดิน

ข้อความตอนที่ 2 ไชยธรรมาธิราชเห็นที่สอพิณยาท้วงและแกล้งดูหมิ่นมาอภิปรายเพื่อพิสูจน์คำกล่าวของตนว่าเป็นความจริง โดยประมวลจากอุปนิสัยของพระเจ้าแผ่นดิน สถานการณ์ในขณะนั้นและคำทอประกายของพระอัครเทวีทอประกายสอพิณยาท้วงว่า "ข้าศึกชนะโมณินแล้วก็คงสมคะเน" แล้วไชยธรรมาธิราชจึงสรุปว่า พระเจ้าแผ่นดินทอประกายสอพิณยาท้วงให้ชนะโดยอาศัยฤกษ์มาเป็นแรงใจ

ข้อความตอนที่ 3 ไชยธรรมาธิราชเห็นสอพิณยาท้วงโดยชี้ให้เห็นว่าทางแห่งความสำเร็จนั้นอยู่ที่ความเพียรและโดยอรรถที่คมคาย แต่ทางที่จะนิคหวังนั้นเปิดกว้างกว่าซึ่งไชยธรรมาธิราชจึงชี้ให้เห็นจริงโดยกล่าวถึงสถานการณ์การรบ ที่เสียเปรียบศัตรูทั้งด้านกำลังและการใช้อุปบาย โดยกล่าวทวยอุปมาว่า "แม้คนพิเคราะห์การยุทธระหว่างโมณินก็อุปมาเหมือนเอามือไปจับไฟ อ้ายทหารชาวคงทั้งสองกำลังก็ราวกับยักษ์" และกล่าวทวยอรรถพจน์ว่า "มาทราว่าหนูตัวหนึ่งวิ่งออกไปจากรู กำแพงเชิงเทียนก็ยังไม่รอกสายทหารชาวโมณินไปไหน" จากนั้นจึงกล่าวถึงการรักษาเมืองรอดอยู่ซึ่งจะทำให้เมืองแปรพันภัยไฉนไม่เป็นประโยชน์ต่อสอพิณยาท้วงอย่างใด

สอพิณยาท้วงไชยธรรมาธิราชโดยละเอียดก็เห็นคล้ายตาม จึงปรึกษาไชยธรรมาธิราชว่าควรทำอย่างไรต่อไป

ข้อความตอนที่ 4 ไชยธรรมาธิราชมีความต้องการขอสอพิณยาท้วงใจแล้วจึงกล่าวแหม่นพราดว่าทมิฬแผนการ พร้อมทั้งขอร้องมิให้สอพิณยาท้วงนิคตนโดยกล่าวทวยสำนวนว่า "...อย่าให้ท่านทำหน้าข้าพเจ้าคือการชิงสุกก่อนหาม" จากนั้นจึงแนะนำให้สอพิณยาท้วงไปทูลขอฤกษ์กับพระอัครเทวีเพื่อนำเอาคำปฏิเสชมมาเป็นข้ออ้างในการลักพาทะเลาะแหม่นไป

สอพิณยาท้วงคำแนะนำของไชยธรรมาธิราชและไม่กล้าทำตาม ไชยธรรมาธิราชจึงเกลี้ยกล่อมต่อไป

ข้อความตอนที่ 5 ไชยธรรมาธิราชให้สอพิณยาท้วงเกิดความกล้า พร้อมทั้งแนะนำข้อแก้ตัวที่จะทูลพระเจ้าแผ่นดิน โดยให้อ้างถึงความรักที่ผูกพันกับทมิฬ พร้อมทั้งโยนความผิดขึ้นต้นให้พระอัครเทวีซึ่งจะทำให้พระเจ้าแผ่นดินตำหนิได้ไม่เต็มปาก ในตอนท้ายไชยธรรมาธิราชเห็นความสับสนในใจของสอพิณยาท้วงโดยอ้างว่าการลักพาทะเลาะแหม่นไปเป็นการขวนขวายให้พระเจ้าแผ่นดินถูกครหาได้

จุดมุ่งหมายในการพูดของโชชูครั้งนี้ก็เพื่อโน้มน้าวให้สอหินยาเห็นด้วยกับความคิดของตน ที่จะลักพาตะละแม่อีกชุดไปเมืองหงสาวดี โชชูได้ชี้แจงให้สอหินยาตระหนักว่าโอกาสที่จะโคตรอง ตะละแม่อีกชุดนั้นเป็นไปโดยยากซึ่งยอมทำให้สอหินยาต้องหาช่องทางอื่นที่จะโคตรองตะละแม่มากอง ซึ่งโชชูก็เข้าใจความต้องการของสอหินยาที่ประกอบด้วยเสียงเห็นว่าการหนีในเมืองแปร กำลังถึงขีดสุดจากการถูกทหารโมนยีนล้อม เป็นโอกาสเหมาะที่จะทำอุบายพาตะละแม่อหนี ในตอนแรก สอหินยาไม่กล้าทำตามคำแนะนำของโชชูแต่เมื่อโชชูทรงคำชี้แจงโดยละเอียดของโชชูก็เห็นว่า เป็นทางเดียวที่จะทำได้จึงตัดสินใจทำตามอุบายของโชชู ซึ่งการพูดในตอนนี้เป็นแบบเรียบง่าย

3. ตอนสอหินยาและโชชูฉวยพระอัศวิน เทวีและตะละแม่อีกชุดให้ออกจากเมืองแปร แล้ววางยาสมภารอนธมไปในป่า สอหินยาแยกชุดมาไปอยู่กับตน ปลอบให้โชชูยอมรับมหาพรตอัศวิน เทวี ครั้นรู้ถึงพระองค์พระอัศวิน เทวีจึงถามเอาความ โชชูไม่อาจปิดบังจึงกล่าวว่า

ขอสมเด็จพระนางเจ้าอัศวิน เทวีท่านอย่าได้กังวลงถึงพระราชาธิราชและเจ้าหลานเธอ
เลย หนอภักษีทั้งสองพระองค์ขณะนั้นคงเสวยสุธารมณชงกันแลกันแล้ว

พระอัศวิน เทวีฟังโชชูทุกทีโรยแล้วทราบดีว่าโชชูเป็นเพียงคนสามัญ ไม่ควรพูดล่วงเกิน
เช่นนี้แล้วจึงถามหาพระราชาธิราช โชชูจึงกล่าวถ่วงเวลาโดยชี้แจงว่า

สมเด็จพระนางเจ้าอยู่หัวไม่ทราบความตระหนักจึงทำหนังสือเจ้าโดยความ
โปรดส่งสืบซึ่งความกระวนกระวายพระทัย ข้าพเจ้าจะพูดความทั้งสิ้นโดยละเอียด
แลสมเด็จพระนางเจ้าอยู่หัวคงแจ้งแก่พระทัยอยู่แล้วว่าสอหินยาอุบายพาพระเจ้า
หงสาวดีนายข้าพเจ้านั้น มีใจจงรักในตะละแม่มหาพรตราชบุตรยิ่งนัก ชีวคิดว่ารักกว่า
อื่นแล้วยังมีใจถึงรักตะละแม่มหาพรตราชธิดา จึงสอหินยาไม่เกรงต่อความยากแ
ความตาย สู้เอาตัวเข้าฝ่าคมอาวุธก็เพราะหมายมาดปรารถนาจะได้แม่ศรี เมืองแปร
มาเป็นของตัว /

หากสอหินยาเป็นคนอาภัพ มันจะเป็นคนหน่อเนื้อเชื้อไขสอหินพระเจ้ายองพระเจ้าน้า
ก็หาได้เอื้อเอ็นดูไม่ สอหินยากำลังอยู่ในวัยชรา อันใจจะร้อนจับจิตเหมือนหนึ่งเพลิงที่
เกิดเนื่องด้วยความรักหาส คณพระเจ้ายองพระเจ้าน้าบอกปิดเสียสอหินยาภิครมตรอม
จะนั่งกินนบนอนกินน้ำ ยากลำบากวิปริตไป

ข้าพเจ้าจึงเห็นทุกแห่งเจ้านายทั่วจึงออกอุบายกลาวกล ลอบพาทั้งสมเด็จพระนาง
เจ้าอยู่หัวและพระราชธิดาออกมาเสียทั้งนี้ แลบัดนี้กาลก็ล่วงเลยมา สอพิณยานั้นรูปทรง
เป็นที่สง่าสมจะนับเนื่องเข้าไปวงศ์ประยูรหงส์ มิใช่คนกาอันมีลักษณะทรามแปลกปลอม
เขามา ข้าพเจ้าจะเนวำป่านจะนับสอพิณยากกับทะเลแมคงเจรจาเป็นที่เข้าใจกันแลปลงใจ
รวมเป็นชีวิตเดียว ถ้อยถ้อยสมัคร จะพิศวาสทอกันเป็นแท้ การ เป็นดังนี้ขอพระนาง
เจ้าอยู่หัวท่านจงคลายพระหทัยลง

4

พระอัคร เหวีว่าทองอุบายก็โหม่นสใจ ว่าพันถึงพระราชธิดาด้วยความห่วงใย ไซสุ
เห็นดังนั้นจึงพูดหวานลอมชวนว่า

พระนางเจ้าอยู่หัวก็เป็นใหญ่กว่าคนทั้งแผ่นดินแล้ว จงซึ่งเกศการณให้ถวนถัดเด็ก
อันสอพิณยาลอบพาพระราชธิดา มา แหมเพ่งไปตามหนทางเกากันคิในชนมประเพณี
จริงแล้ว แถก่าจะพิเคราะห์โดยสุชุมจะมีข้อใดเป็นข้อชักสอพิณหรือ สอพิณยานี้โรชา
หาพระกนิโก นองกนิชียลอบลักลูกกนิชีย ทางหัวเมืองก็จะสรร เสริฐว่าหนอกนิชีย
ทั้งสองนี้มีความปฏิพัทธ์ทอกันแนงกลายยิ่งนัก ประหนึ่งพระเจ้าอยู่หัวเมืองหนึ่งยกทัพไป
ชิงนางเมืองหนึ่งทั้งนี้ในเชิงสงครามก็ยังไม่ทำหนกัน / อนึ่งซึ่งสอพิณยาหาไค้ลอบลัก
ทะเลแมมาโดยเดียวเช่นนี้ ก็เพราะหมายจะรักษาประเพณีไว้ให้เป็นศรีแก่พระราชมหธิ
อีกอย่างหนึ่งว่าไม่ไค้มาโดยพลการ การปลงใจทั้งปวงนั้นพระอัคร เหวีเมืองแปรก็มีสวน
เห็นถึงงามควมงาม แลเท่าที่กำหนดไว้ถึงหงสาวดีทั้งพิธิอุปภิเษกโดยท่านองมหาราชวงศ์
เสร็จงานเป็นอันดีแล้วก็จักชบวนพยุหนำพระนางเจ้าอยู่หัวเสด็จโดยแดนชลขึ้นไปยังแปร
ตามเดิม ฉะนั้นการ ครั้นนี้ขอสมเด็จพระอัคร เหวีท่านอย่าวิตกการ เดินทางเลย นึกเสีย
ว่าไปช่วยแต่งการอุปภิเษกพระราชมหธิ ณ เมืองหงสาวดีเถิด (ไซติ แพร่พันธุ์

5

6

2520 : 869 - 871)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ ๑ ไซสุทูลพระอัคร เหวีเป็นนัยให้เข้าใจว่าทะเลแมกลุ่มมาตกลงปลงใจเป็น
ภรรยาของสอพิณยา

เมื่อพระอัครเทวีโคพังโซอุทูลวงเกินกุสุมาภักตวาทโซอุทวยความพิโรธและถามหาพระราชาธิกา

ข้อความตอนที่ 2 โซอุทูลวาทเทือนไทรพระอัครเทวีสงบทะหัย แล้วจึงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น โดยละเอียดด้วยการพรรณนาถึงความรักของสอพิณยาที่มีต่อกุสุมา โดยกล่าวให้จับใจพระอัครเทวี ทวยทิพจนว่า "...ชีวิตที่ว้าวกว่าคนอื่นแล้ว ยัฉมิไค่กึ่งที่รักทะเลแม่พระราชาธิกา" และโดยบอกเอา การที่สอพิณยาช่วยออกรบให้เมืองแปรมมาเป็นหลักฐานสนับสนุนและเรียกร้องความเห็นใจไปในตัว

ข้อความตอนที่ 3 โซอุทูลวาทศัพทพระเจาแปรและพระอัครเทวีแทนสอพิณยาโดยเร้าอารมณ์ ไทรพระอัครเทวีเกิดความสงสาร สอพิณยาพร้อมกับเทือนไทรระลึกถึงความเป็นญาติสนิท แล้วโซอุจึง กล่าวแทนความนึกของสอพิณยาโดยอ้างถึงวัยที่กำลังหนุ่มและความรักที่รอนแรงตามวัย จากนั้นจึง ทุบทเป็นเชิงกล่าวไทรพระเจาแปรและพระอัครเทวีว่าเป็นคนเหตุนให้สอพิณยาเกิดความทุกข์

ข้อความตอนที่ 4 โซอุสารภาพวาทนเป็นคนออกอุบายชักพาทะเลแม่ โดยอ้างถึงความ จงรักภักดีที่มีต่อสอพิณยา แล้วจึงพยายามประนีประนอมโดยกล่าวยกของสอพิณยาพร้อมกับเสียสละไปถึง จะแก้ด้วยการไขปริศนานี้ว่า "สอพิณยานี้รูปทรงเป็นที่สง่าสมจะนับเนื่องเข้าในวงศ์พระบุตรหงส์ มิใช่ในกกาอันมีลักษณะหยาบเปลือยปอมเข้ามา" ซึ่งการกล่าวเช่นนี้เป็นการเร้าให้พระอัครเทวีเกิด ความรู้สึกนิยมชมชื่นในตัวสอพิณยาและเกิดความรู้สึกแค้นจะแก้ซึ่งจะก่อให้เกิดความรังเกียจเกลียดชัง ตามมา จากนั้นโซอุจึงทูลให้พระอัครเทวีสั่งหวงไทรพระราชาธิกาและปลงใจยอมรับสอพิณยา โดยกล่าว คาคคะเนวากุสุมาและสอพิณยาคงตกลงกันด้วยความเข้าใจเรียบร้อยแล้ว

ฝ่ายพระอัครเทวีรู้ว่าทองอุบายที่โหมงสใจและราพันถึงพระราชาธิกาค้วยความน่วงโย โซอุ จึงกล่าวหวานลอมทอไป

ข้อความตอนที่ 5 โซอุกล่าวสนับสนุนสอพิณยาซ้ำอีกโดยเริ่มด้วยการ เทือนไทรพระอัครเทวี ไทรทรงเสียใจแล้วจึงหยิบยกประเด็นเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้นมากล่าวโดยคาคคะจะเป็น ขอระคายไทรพระอัครเทวีอยู่ ซึ่งโซอุได้กล่าวควบคู่กันว่า "...แนบเพ่งไปตามหนทางเก่ากนิคในขนบ ประเพณีจริงแล้ว แตดาจะพิเคราะห์โดยสุชุมจะมีข้อใดเป็นข้อบกัสอยู่หรือ" จากนั้นจึงกล่าวถึงความ เหมาะสมระหว่างฐานันดรศักดิ์ของทั้งสองฝ่าย โดยอ้างว่าจะได้รับแต่คำสรรเสริญจากเมืองอื่น และ โซอุได้อ้างธรรมเนียมการทำศึกเพื่อชิงนางของพระมหากษัตริย์ขึ้นมาเป็นข้อสนับสนุนให้คำพูดของตนมี น้ำหนัก น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ข้อความตอนที่ 6 ไขข้อข้องใจถึงเหตุผลที่สอพิณยาพาพระอัคร เทวีมาด้วยว่าทำเพื่อรักษาเกียรติของคณะแม่ไว้ให้ถูกของตามประเพณี พร้อมทั้งแจ้งกำหนดการอุปภิเษกที่สอพิณยากำหนดไว้ให้พระอัคร เทวีทรงทราบเพื่อให้เกิดความสบายพระทัยขึ้น

การทุกในตอนนี้เป็นตอนที่ไขข้อข้องใจให้พระอัคร เทวีให้อภัยและยอมรับสอพิณยา โดยชี้ให้เห็นว่าสอพิณยานี้ทำผิดเพราะความรักที่มึนท้อถูสมำซึกนำไป และพยายามปรับอารมณ์ของพระอัคร เทวีให้คลายความพิโรธและความกังวลลงและเกิดความเมตตาสงสาร นิยมนั้นสอพิณยาขึ้นแทนด้วยการใช้อธิบายการทุกแบบละเอียดละไม มีความสุภาพและมีการใช้โวหารภาพพจน์ประกอบเพื่อให้เกิดความจับใจ แต่การทุกชักจูงในครั้งนี้เป็นการจูงใจในชั้นต้นซึ่งพระอัคร เทวียังไม่สามารถทำได้ในทันทีจึงทับทนโดยการให้ไขข้อพาไปพบกุสุมา

4. ตอนไขข้อให้สอนให้สอพิณยาไปสารภาพนิกกับพระอัคร เทวี พร้อมทั้งแนะนำของที่จะมีขึ้นให้พระอัคร เทวียอมรับตามไปยัง เมืองหงสาวดี ซึ่งสอพิณยาปฏิบัติตามที่ไขข้อแนะแก่พระอัคร เทวี ไม่ยอมรับฟังและยังบริหารสอพิณยาอย่างรุนแรง สอพิณยากลับมาเล่าให้ไขข้อฟังถึงความกังวล ไขข้อจึงรับหน้าที่ไปเจรจาแทนมีความว่า

ข้าพเจ้ามาขอถวายบังคมลาสมเด็จพระนางเจ้าอยู่หัว ด้วยบัดนี้พระอนุชานาย
ข้าพเจ้าเห็นการอพยพและการไปก็ว่าจะชักชวนเข้าป่าลึก ไม่คิดคืนเข้าหมู่บ้าน
คน ข้าพเจ้าวิตกเห็นเป็นอันตรายหากปล่อยให้เดินเที่ยวจึงอาสาตามไป แม้จะกำ
ลำบากก็จะสู้ทนปฏิบัตินาย /

1

แต่ข้าพเจ้ามาเป็นทุกข์ถึงพระองค์สมเด็จพระนางเจ้ายิ่งนัก เพราะว่า
อาณาเขตที่เราพำนักอยู่กันเป็นทางกิ่งก้อยู่ในเขตพสุกันดาร ยากทั้งอาหารการกิน
แลหนทางที่จะเดินต่อไปทั้งสิ้นแสงตะวันแล้ว เหลาสัตว์จัญบาทเป็นต้นว่า เหลาเลือก
กายาก่ายาประหนึ่งโค้งมากมายตกกัน ครั้นตกกลางวันแล้ว เหลาหมูโซลงข้างป่าก็
จะออกหากิน อันคนผู้จะเดินในแคว้นป่านี้เพียงสองหรือสามคนมิมีใคร หากเป็นชาย
ก็ยิ่งต้องเดินเป็นจำนวนสิบแลกรมอาวุธมั่นคงครมื่อ ข้าพเจ้าวิตกถึงการ ขอนจึงสั่งให้
ไพร่พลทั้งหลายอยู่ตามเสด็จพระนางเจ้าอยู่หัว หากไพร่พลเหล่านั้นไม่พอใจอ้างว่า
เราดีเป็นเนื้อเลือกชนชาวหงสาวดีโดยแท้ จะทิ้งสอพิณยาเจ้าตัวมาตามเสด็จเพื่อน

2

นางพระยาเมืองแปรงั้นหาชมไม่แล้ว เป็นตาปรุประการใดก็จะตามสอหินยา
 ทลออกไป / ตกเป็นอันว่า พระอัคร เทวีจำจะต้องเดินไพร่ล่ำทั้งกับพระราชา
 เพียงสองพระองค์เป็นแน่แล้ว หากว่าเป็นเพราะเหตุอย่างนั้นเหลือก็คงรอกไปทล
 ใต้ถึงแปรง แต่ทว่ากว่าจะทลปากเสียปากข้างไปใต้ครั้งนี้ ขอสมเด็จพระนางเจ้าอยู่หัว
 จงระวังให้จงหนัก กลางวันขณะเย็นยามมีความประมาท กลางคืนอย่าเห็นแก่ความยาก
 จงป็นไปหานักเสียนคนไม่สูง ถนอมพระองค์ทั้งนี้สักแต่กราบ ก็พอจะล่วงออกนอกแค้น
 อันตรายใดจึงจะพ้นภัย ข้าพเจ้าขอช่วยพระองค์พระนางเจ้าอยู่หัวได้เพียงคำเตือน
 ขอนี้

2

3

พระอัคร เทวีฟังคำไขอุกสะกังพระหทัยแล้ว จึงเอ่ยขึ้นว่าสอหินยาเป็นคนก่อกรรมแล้ว
 เหตุใดจึงทอทั้งปัญหาเสียกลางคันเช่นนี้ ซึ่งไขอุกทุกแทนแทนสอหินยาวา

สอหินยาก่อนแล้วก็ตั้งใจจะสานให้ใครรูปจนสุดปัญญาไ้บังอาจดวงไ้ตัวทะละแถมมาแล้ว
 ก็จะนำไปเมืองหงสาวดี และเหอคนุชาไว้เหนือสิ่งทั้งปวง แทว่าพระนางเจ้าอยู่หัว
 หากไม่เห็นชอบในอันที่สอหินยาจะสานตามเค้าทีทอไว้จนเต็มรูป อนุชาพระเจ้า
 สการะวุฒิทั้งจำใจปฏิบัติทั้งนี้ อยู่ไปก็ว่าเป็นเครื่องรำคาญตา เป็นกรรมแล้ว
 จึงต้องทุบถอนถอนตัวไปตามประสาชาก / แมว่าสอหินยาคะทะละแถมไว้กลางกอง
 ส่วนตัวสอไปหาความสุขเสียยังหงสาวดีเมืองเฝม อย่างนั้นพอจะกล่าวไ้ว่าสอหินยา
 ก่อกรรมให้ฝ่ายพระนางเจ้าอยู่หัวข้างเฝม แท้คันนี้สอหินยารักแล้วไม่สมคะเน
 จะทุบรักทุเหวไปประหนึ่งมีไม้ค้ำคอง ทั้งนี้พระนางเจ้าอยู่หัวอย่าคิดเลยว่ สอหินยา
 ขี้ฉ้อแลก่อกรรม สอหินยาก่อกรรมในมันทันจริงแล้ว แต่ในมันปลายนี้ พระอัคร เทวี
 หานเป็นคนก่อเอง / สอหินยากำลังหมั่นแนแนสอปัญญาไ้เจียมแหลม พระเจ้า
 สการะวุฒิทั้งใจไ้เป็นรักษาบาทสนองพระองค์ ชาวหงสาวดีทั้งหลายหมายใจไ้ว่า
 จะไ้พิงสติปัญญาแห่งพระอนุชาของคัน แทว่าก็กลับเหมือนหนึ่งพลกหนามือเป็นหลังมือ
 สอหินยากันที่เจียมแหลมและจะเป็นที่พึ่งแก่พระราชมารยาชาวหงสาวดีนั้น พระอัคร เทวี
 เมืองแปรง่หารเสียแล้ว บัดนี้เหลืออยู่แต่สอหินยานู้เขลา จะชอกชอนไปเหมือนคนหา
 ฝีมือแลความคึกคักไ้ เหมือนว่ามีไ้เป็นลูกกษัตริย์แลนองกษัตริย์ พระอัคร เทวีห่าน
 ทรองความชอนแล้วควรร เออเอิ้นคู้

4

5

6

พระอักร เห็นฟังไขลุเห็นว่าล่อมก็จ้ออน ค้วยไม่เคยชินกับความยากลำบากและห้วนกลัวยในป่าจึงอ่อนเสียงลง และกล่าวเป็นเชิงวอนให้สอพิณยาเห็นใจคนที่จะต้องเสื่อมเสียเกียรติยศและต้องได้รับความเคียดกรอนอยู่ตามลำพังในป่า ทะละแมกสุมาเห็นพระอักร เห็นอ่อนงอไขลุจึงชักขึ้นว่า จะขอยอมทนายอยู่ในป่าแก่พระอักร เห็นไม่เห็นค้วย ไขลุเห็นตัวเป็นตอจึงกล่าวตอบไปว่า

อันจะว่ากล่าวมิให้สอพิณยาเกล็ดไปนั้นก็พอทำได้ แต่ทว่าจะปลอมให้สอพิณยาคืนไปหงสาวดี แลพระนางเจ้าอยู่หัวหนานก็จะทวงไปหงสาวดีค้วย แม่นสมเด็จพระนางเจ้าอยู่หัวรับคำจะทำไฉนคั้งนี้ ก็เหมือนขอขมาให้สอพิณยากระเซอะกระเซิงเกล็ด ทั้งช่วยพระองค์เอง ขอมให้สอพิณยาเสื่อมเสียเพราะความกระหายแห่งสัจจ แลการทั้งนี้ทุกฝ่ายยอมสำเร็จค้วยก็

7

พระอักร เห็นคั้วว่าขอขมากรองคูก่อน เพราะยังชิงสอพิณยาไม่หาย ไขลุเห็นเป็นที่ของตนแล้วจึงรุกทอไปโดยกล่าวว่า

จะมัวรอข้ามไค้คอก สอพิณยาอารมณ์ร้อนประหนึ่งเปลวไฟ แม่นไม่ออกเกินทางในเพลาอัน ปะทุหนึ่หนึ่เข้าป่าไปเสีย พวกไพร่ทั้งปวงก็จะคอยติดตามพระนางเจ้าอยู่หัว จะได้รับความร้อนพระหทัย

8

ฝ่ายพระอักร เห็นเห็นไขลุเจรจาทางซึ่งซึ่ง ก็รับปากว่าจะเดินทางไปพร้อมกับสอพิณยา (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 878 - 886)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ไขลุแล้งมาแจ้งข่าวการ เดินทางเข้าป่าของสอพิณยากับพระอักร เห็น โดยกล่าวเป็นนัยว่าสอพิณยาปลื้กตัวไปสู่อุบัติความลำบากก็เพราะความสะเทือนใจ พร้อมทั้งแจ้งว่าตนต้องติดตามสอพิณยาเป็นนายไปค้วย

ข้อความตอนที่ 2 ไขลุต้องการจะขู่พระอักร เห็นให้เกิดความกลัวภัยในป่า แต่เสแสร้งแสดงความห่วงใยให้พระอักร เห็นและพระราชาธิราชต้องอยู่กับตามลำพัง แล้วไขลุก็พรรณนาถึงความยากลำบากในการ เดินทาง การแสวงหาอาหารและภัยจากสัตว์ร้ายต่าง ๆ เช่น เลื้อ ข้าง ซึ่งไขลุ

ได้สร้างภาพที่น่าสะพรึงกลัวให้เกิดขึ้นโดยกล่าวขวัญมาว่า "...เหล่าเสือกายากำยำปรหนึ่งโค
ก็มากมาบอกกัน" ในตอนนั้นจึงมีการใช้คำทำให้เกิดภาพ ไคแก่ ทุกกันการ กำยำ และมีการใช้
"ภาษาบรรยายแทนคำ" ไคแก่ สั้นแสงตะวัน ซึ่งทำให้เกิดภาพและเร้าความรู้สึกวังเวงใจ จากนั้น
จึงชี้ให้เห็นถึงความน่ากลัวของการ เติบ่าควยคนจำนวนน้อย พร้อมทั้งแสดงความวิตกแทน
พระอัคร เทวีและกุเรื่องขึ้นว่าตนได้สั่งให้ไพร่พลตามเสด็จเป็นเพื่อนพระอัคร เทวีแต่ไม่มีไคยินยอม
ทั้งนี้เพราะต้องการให้พระอัคร เทวีเกิดความรู้สึกไร้พลัง ข้อความตอนนี้อาจแสดงความรู้สึกคือ เป็นทุกข์
ถึง และวิตก

ข้อความตอนที่ 3 ไชยกล่าวถึงการตัดสินใจของพระอัคร เทวีอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงชี้ชัด
ด้วยการพูดถึงความยากลำบากในการ เติบ่าทั้งเวลากลางวันและกลางคืน โดยเลือกพูดแต่สิ่งทรมาน
ที่พระอัคร เทวีและตะละแมจะทำได้ เพื่อให้เกิดความหดหอยหวนอันล้นพ้นซึ่งเป็นการ โหม่นน่าใจ
ทวยความกลัว

พระอัคร เทวีฟังคำพูดของไชยก็เกิดความกลัว จึงกล่าวทูลว่าขอพินยาว่ากกรรมแถมมาทั้งปวงหา
เสียดกลางคืน

ข้อความตอนที่ 4 ไชยกล่าวกำหนดขอพินยาโดยชี้แจงถึงความตั้งใจของขอพินยาที่ขึ้นก็จะ
รับมิชอบการกระทำของตน แล้วจึงบอกสาเหตุที่ทำให้ขอพินยาเกลียดไปโดยระบุว่าพระอัคร เทวีเป็น
คนเหี้ย ซึ่งเป็นการกล่าวโทษพระอัคร เทวี

ข้อความตอนที่ 5 เป็นการพูดโต้แย้งประเด็นที่ว่าขอพินยาเป็นผู้ก่อกรรมในครั้งนี้ โดยไชย
พูดแบ่งรับแบ่งสู้ว่า "ขอพินยาก่อกรรมในบันทึกจริงแล้ว แต่ในบันทึกสาบั้นพระอัคร เทวีท่านเป็นคนก่อเอง"

ข้อความตอนที่ 6 ไชยกล่าวเป็นเชิงชวนให้พระอัคร เทวีเมตตาต่อขอพินยา โดยชี้ให้เห็นว่า
ขอพินยาจะต้องเป็นที่พึ่งของชาวหงสาวดีต่อไปในภายหน้า ซึ่งการพูดเช่นนี้ทำให้พระอัคร เทวีไม่รู้สึกว่า
เป็นฝ่ายตกเป็นรองขอพินยาแต่เป็นฝ่ายที่เหนือกว่า

พระอัคร เทวีฟังไชยหวานลอมก็ใจอ่อนปร ะกอบกับความกลัวภัยในป่า จึงเจรจากับไชย
อ่อนเสียงลงและพูดขอความเห็นใจจากไชย ฝ่ายตะละแมก็ดูมาเห็นพระอัคร เทวีทำให้อ่อนงอไชยก็
ประหวัดว่าตนยอมตายอยู่ในป่าแต่พระอัคร เทวีไม่เห็นด้วย

ข้อความตอนที่ 7 ไชยที่พระอัคร เทวีจึงกล่าวขอร้องเสนอให้พระอัคร เทวีไปเมืองหงสาวดี
ด้วยโดยอ้างถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย

พระอัคร เทวียังซึ่งสอพิณยาไม่หายจึงขอมั้คิดว่าจะตริกทองคุณก่อน แต่ไขชูเห็นเป็นที่ของฝ่ายตน จึงกล่าวรูกออกไป

ข้อความตอนที่ 8 ไขชูกล่าวเร่งรักให้พระอัคร เทวีกัสนิพระทัย โดยอ้างว่าสอพิณยากำลัง ใจร้อนยิ่งนัก โดยกล่าวทวนอุปมาว่า "จะมีวรอขามิไคคอก สอพิณยาอารมณ์ประหนึ่งเปลวไฟ" และชี้ สำนัอีกครึ่งหนึ่ง

การพูดในตอนนี้เป็นกรพูดโน้มน้าวใจให้พระอัคร เทวียอมเดินทางไปยังเมืองหงสาวดี พร้อมกับสอพิณยา ซึ่งไขชูได้พูดชวนดาไม่ยอมเดินทาง รวมไปถึงสอพิณยาก็จำเป็นต้องทิ้งให้อยู่เฝ้า ความเป็นมาของพระราชาธิกา จึงทำให้พระอัคร เทวีกเกิดความกลัวและไขชูก็รู้ว่าเป็นสิ่งทวนวิสัยที่หญิง อย่างพระอัคร เทวี่จะเลือกทำเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะความอ่อนแอที่มีอยู่ตามธรรมชาติผนวกกับความ ไม่เคยชินกับความทุกข์ยากมาก่อน ฉัฉาการพูดในข้อความตอนที่ 1 - 3 นี้ เป็นแบบทร จออำนาจ ข้อความตอนที่ 4 - 6 เป็นการพูดให้เกิดความเห็นใจสอพิณยาซึ่งใช้ฉัฉาการพูดแบบละเมียดละไม มีลักษณะเป็นการโต้แย้งควยการพูดอย่างสุภาพและข้อความในตอนที่ 7 - 8 เป็นการพูดแบบทร จออำนาจ มีการยื่นขอตกลงกันและจบลงควยการ เร่งรักแกมขู่ซึ่งการพูดเช่นนี้ยอมเหมาะสมกับสถานการณ์ฝ่าย สอพิณยาเป็นต่อ ซึ่งในที่สุกพระอัคร เทวี่ก็จำยอมไปควย

5. ตอนจะเกิดเคาเมืองเมาะตะมะแล้วจึงเอาตะละแม่งุสุมาไปจากสอพิณยาไคทำให้ สอพิณยาโกรธแค้นยิ่งนัก จึงปรึกษากับไขชูว่าจะไม่รอยกทัพไปหงสาวดีแต่จะรบกับจะ เกิดที่เมืองเมาะตะมะ นี้ให้ไค ไขชูเห็นสอพิณยาว่าวามจึงเตือนสติแต่สอพิณยาท่องพ้อไขชูว่าไม่เห็นใจทน ไขชูจึงพูดหวานลอม กังความว่า

ข้าพเจ้าเป็นข้ารับใช้ร่วมพระอนุชาท่านมาช้านาน เรื่องอันไม่เจ็บแค้นด้วยนั้น
พระอนุชาท่านเคยเห็นหรือ แตหากข้าพเจ้าเหมือนคนอยู่วงนอก ถึงว่าเจ็บก็เจ็บ
อย่างมีสติจะตริกทองคุณความทั้งปวงให้สมควร / ทหารของเราอันว่าเกาส่วนเป็น
ทหาร เมาะตะมะ ทหารหงสาวดีแท้ประมาณล้วนเดียวกันนี้ ซึ่งท่านจะพาพลจู่เข้าตี
หรือจะสู้ทหาร กองอูอันร่วมเป็นใจเดียวกันไคสถานหนึ่งเล่า มั้คั้นตามทางพระราชาอนุชา
ท่านสันนิษฐานว่าจะเคิดหนีไปร่วมอยู่ควยทหาร กองอูคั้งนี้ จะเคิดไคคนหาฝีมือไม่
ก็เหละเมงชลาแงเมงกวางแกงพันองสองทหาร โมนินันนี้มิใช่สินเพราะมีอมันหรือ

1

2

จะเกิดไคร่รวมทหาร กองอุกัประหนึ่งพระยานาคโคโจนลงห้วงมหาสมุทร จะตามทอดีให้
แตกหักในวันพรุ่งหามิไคแล้ว เห็นแต่จะกระทำแก่นันโดยกลศึก นั้นแล้วชัยในครั้งสุด
จึงจะเป็นของฝ่ายทานสอพิณยา

2

ฝ่ายสอพิณยาไม่ยอมฟังเสียงไขว่ คิควนเวียนแคว่กุกุสุมาจะถูกจะเกิดครอบครอง
เสียแล้ว ไขว่จึงกล่าวทอไปว่า

มหาอุปราชทานถือเอาแต่ความแค้นเป็ประมาณ กระหังล้มความจงรักของข้าพเจ้า
ไขว่ อภัยเถิดมหาอุปราชทานอย่าแค้นในคำของไขว่ข้าเก่าเลย ซึ่งทำนามาวักจวบแต่
ว่าใจจะปลุกเพราะเหตุที่พราดกว่าป่านนี้ฝ่ายคนของอุมิเชยชมสมสองควยทะเลแม่ชานานัน
ซอมนมหาอุปราชทานหลงทำใจตัวเองไปปลุกเพราะอ่อนแก่ความ ไยไม่คิดคิดเสียโดยทง
ในน้ำใจชาย ถัดทะเลจะแมงคนมหาอุปราชทานก็แจ้งแก่น้ำพระทัยเองว่า ครึ่งท่านักแปร
บุญสวาทควยจะเกิดเป็นพุมมา บัดนี้เจ้านางนละทานเพราะรักนอยกว่าคนฐู่เกาตั้งนี้
เสียกายพิทหน่อเนื้อเชื้อชิตยชาติกรงหงสาวดีมาลงอาลัยนาง มาทว่านางนั้นจากอกไป
ควยอาการถูกโจรชาฐิตีหึง กังเฝ้ามาทว่าสอพิณยาทานจะเอาชีวิตแลกเพื่อชิตตามก็เห็น
สมควรอยู่ แต่ข้าพเจ้านั้นใจवानางเป็นใจควยจะเกิดเสียข้า มหาอุปราชทานอย่าหลง
มาเจ็บใจเพราะความอาลัยนางเลย/ อนึ่งหรือว่าทะเลแม่พระชานานันไม่เป็นไปควย
ก็ทะเลเวลาว่างมาป่านนี้แล้ว เจ้าจะเกิดจะละมือไว้หรือคังว่าแก้วอันประเสริฐตกลง
กลางสระคือทะเลแล้ว วิสัยมพิทมาทว่าจะหนักความเสียกาย ก็ยอมคิดหักใจเสีย
เพราะเสียกายสืบไปก็ช่วยตัวให้ขึ้นในสิ่งใดทอนใดมิได้ ข้าพเจ้าขอเตือนสติให้พระอนุชา
ทานคิดเสียซึ่งความรัก กังวลแต่ในข้อจะคิดแก้มือให้สมชายที่ถูกชายนั่นเกิดแล้วการจะ
แก้มือควยความแค้นคังนั้น มุ่งเอาความพิทมาเป็นใหญ่มิใช่มุ่งจะได้แก้มือเร็ว เราทำการ
ได้เปรียบเท่าใดก็เป็นคนเจนนเหลืมชายนั่น พระอนุชาทานไม่ควรจะคิดร้อนรนแล
อุบายอันจะจับตัวอ้ายตัวการให้จงได้ ไม่จับเป็นก็จับตายนั้นพอจะแลเห็นอยู่

3

4

สอพิณยาฟังไขว่ซึ่งเจนนนั้นว่า เสื่อมใจชานะนั้นก็เกิดละอายและค่อยเห็นคล้อยตาม
คำไขว่จึงชักทอไปว่าอุบายใดที่ไขว่เล็งเห็น

เมืองนี้เห็นควร เราจะยกทหาร เมาะตะมะหังสิ้นเข้ายึดประจันหน้าให้ทหาร ของอุ
 กังวลไว้ไม่อาจถอยสถานหนึ่ง แลหามาตั้งว่าทริงทหาร ของอุไว้กับที่ จะชัยชัย
 ประการใดก็เกรงที่เราอยู่ แลฝ่ายเราเมื่อชิงไคมันกระนั้นแล้ว มหาอุปราชทานจงให้
 มาใช้ถือนั่งสือไปหงสาวดี เร่งให้เสียดโคณสุกัญญะทนต์โอบกระหนาบหลังทหาร ของอุ
 ไว้ มาทรวาจะทำให้สาธกแก่ความแค้นแล้ว ถึงหากจะลอมไคณักก็อย่าเพิ่งออกทะลุมบอน
 สงบนิ่งกระทั้งว่าทหารของอุซกแซกนอกรีแล้ว เบื้องนั้นมหาอุปราชทานจึงคอยคุมคน
 ออกทะลุเอา แผนการทั้งปวงเป็นไปตามข้าพเจ้ากำหนดแล้ว นอกทวารุ้เดินนำคำคืนแล้ว
 ออย่าหวังว่าจะเกิดจะมีมหาอุปราชทานทน ความแค้นก็สิ้นในขณะนั้นเพราะไคณมือ
 สมควรกัน ขอมหาอุปราชทานจงทำคั่งว่าเกิดจะมีมาคืบคลานแรงทำการคั่งว่า
 ทางคนทางมีอาวุธอยู่ในมือเพราะเหตุใด เราทำการเลือกแต่ข้างเป็นฝ่ายไคณเปรี๊ยะ
 ข้าเขียวไม้คึกกว่าหรือ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1478 - 1480)

5

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ไชยวงศ์คำศัพท์ของสอพิณยาจึงกล่าวแก่ควยบุจฉาว่า "ข้าพเจ้าเป็นข้า
 รับใช้รวมพระอนุชาหาเมษาชานาน เรื่องอันไม่เจ็บแค้นควยนั้น พระอนุชาทานเคยเห็นหรือ" ทั้งนี้เพื่อให้
 สอพิณยาคลายความน้อยใจลง

ข้อความตอนที่ 2 ไชยวงศ์แจ้งให้เห็นถึงข้อเสียเปรียบสองประการในการที่จะตามต่อศึกกับ
 จะเกิด ประการแรกเป็นความเสียเปรียบในค่าน้ำใจของทหาร ประการที่สองเป็นความเสียเปรียบ
 ในค่าน้ำมือ ซึ่งไชยวงศ์ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่จะเกิดประหาร เมงฮลาแงและเมงกวงแงขึ้นมาเป็น
 หลักฐานยืนยันคำกล่าวของตน โดยกล่าวควยบุจฉาว่า "จะเกิดใช้คนหาฝีมือไม่ ก็แหละเมงฮลาแง
 เมงกวงแงพี่น้องสองทหาร โมนินันมีใช้สิ้นเพราะมีมือนหรือ" ทั้งนี้เพื่อมิให้สอพิณยาประมาทแล้วไชย
 จึงอธิบายให้สอพิณยาเข้าใจในสถานการณ์โดยกล่าวควยบุจฉาว่า "จะเกิดใช้รวมทหาร ของอุก็ประหนึ่ง
 พระยานาคไคณลงหวงมหาสมุทร จะตามต่อที่ให้แก่หักในวันพุงหามิไคแล้ว" จากนั้นจึงแนะนำให้ใช้
 กลศึกเอาชนะจะเกิด

ฝ่ายสอพิณยาไม่ยอมฟังเสียงไชย คิควนเวียนแคว่ว่ากูจะมาจะถูกจะเกิดครอบครองเสียแล้ว

ความพร้อมในการป้องกันตนเองและระวังตัวมากกว่า การตามที่จะได้จึงไม่สะดวกและเสี่ยงต่ออันตรายซึ่งไขลุก็สามารถหว่านล้อมสอพิณยาโคสำเร็จ จักช่วยการใช้สถานการณ์ทุกแบบเรียบง่ายในตอน 1 - 3 ซึ่งมีการบรรยายความลึกลับอย่างตรงไปตรงมาและชัดเจน ในตอนที่ 4 เป็นการทุกแบบละเอียดละไม คมคายช่วยการใช้สำนวนและโวหารภาพพจน์และตอนที่ 5 เป็นสถานการณ์ทุกแบบเรียบง่าย ช่วยการบรรยายความตามลำดับและสรุปทุกคำทุกชนวนึก

6. ท่อนหงสาวดีและอึ้งวระรวมมือกันต่อต้านทองอุ โดยหงสาวดียกทัพไปประชิดเมืองแปร์ และทัพอึ้งวระไปประชิดเมืองทองอุ ทางเมืองแปร์นี้มีทองหู่ใหญ่กับตะเคยเป็นแม่ทัพ ออกรบและสามารถป้องกันเมืองแปร์ไว้ได้ ฝ่ายสอพิณยาจึงปรึกษากับไขลุเพื่อนหาทางเอาชนะ ไขลุจึงทำอุบายลอบเข้าเมืองแปร์ เพื่อเกลี้ยกล่อมพระอัครเทวีให้ช่วยทำการยุบชาวแปร์ให้กระทางกระเบื้องทองอุ ในระหว่างที่ไขลุยังติดต่อกับพระอัครเทวีไม่ได้ก็ไปขอพบจิสะเบงก่อน เพื่อหวังจะใช้จิสะเบงเป็นเครื่องมืออีกทางหนึ่ง ไขลุไม่พบจิสะเบง แต่ไกรว้จิสะเบงไปติดพันนางโซอัวบุตรสาวของประชันหู่ใหญ่ ไขลุจึงมองเห็นทางที่จะทำการโค่นสะดวกขึ้น วันรุ่งขึ้นไขลุจึงไปพบกับจิสะเบงแต่จิสะเบงโกรธ และบอกว่าที่ไขลุทำอุบายเผาเรือทองอุเมื่อครั้งก่อนพร้อมทั้งบอกว่าไขลุมหาความตาย ไขลุทำที่ใจเย็นแล้วกล่าวกับจิสะเบงว่า

เราเป็นนักเลงเสียเปล่าไม่ฟังคำครู ก็ทะเลาะประคาอาจารย์นั้นยอมนิยมนศิษย์
ในหว่า ความเชื่ออย่างหลงละเมอใช้ให้หนักเกินขอบังควร เป็นคนการจะเข้าเขื่อนทาน
ถึงพัน มหาอุปราชหงสาวดีก็รู้ก็คิดทวนหนักว่า จิสะเบงท่านไม่รู้ เค้าคงจะผูกใจแค้นเรา
อยู่ แต่ข้าพเจ้าสอพิณยาขอความจริงเป็นสำคัญนอกหน้านั้นไม่ปรารมภ์ถึง เพิ่งเล็ง
แต่เพียงอย่าให้ซึ่งเลย โทษกรรมตามคำกล่าวของท่านเป็นคำหนักอยู่แล้ว หากข้าพเจ้า
ขาดความสุขจิตของท่านเป็นเกราะกำบังกายอยู่หรือจะกล้าเขามา รังแต่ไม่ยอมพบโดย
วิสัยคนหักหลังกันแล้ว ไม่พักจะมองหน้ากันอีกแต่ข้าพเจ้าจะไต่ถามแล้วคั้งนั้นก็หาไม่ /
ทั้งข้าพเจ้าแลสอพิณยาสหายท่านไม่เป็นอันสบายใจเลย โดยกะเนว่าจิสะเบงท่านอยู่ไกล
จะพิจารณาเอาแต่เหตุที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่รู้ซึ่งถึงความหลังพลาตที่เป็นไป ฉะนั้นบัดนี้มาครว่า
หงสาวดีกับทองอุจะขึ้นประจันหน้ากันในเชิงศึก สอพิณยามหาอุปราชก็สู้รักถึงสหาย
ฉบับในข้าพเจ้าหลีกตามารอคเฝ้าเรือโหนดถึงท่านโดยปรารถนาขอเคียวจะวากล่าวความ
จริงในหน้าเข้าใจคิดเสีย /

1

2

จิสะเบงท้านแคนในข้อที่ครั้งก่อน ข้าพเจ้าเป็นเหตุไปเจรจาความให้ท่านผ่อนหย่อนการ
 ข้างกองทัพอเรือเพื่อจะให้แปรที่ทองอุสะทวงข้างนกตายเคียว ครั้นแล้วฝ่ายแปรกลับทำลาย
 ล้างกองเรือของท่านเสีย เมื่อท่านแคนขอนั้นครุฑีเคราะห์เสียก่อนว่า ฝ่ายแปรครั้งนั้น
 มหาอุปราชสอพิณยาแลข้าพเจ้าเป็นผู้นับชากการเอง หรือฝ่ายรานองแลปะชั้นขุนพลแปร
 ทอกลีการเอง แลเมื่อรานองเภาเรือทองอุแล้ว อนุชาพระเจาหงสาวดีก็กับรานองก็
 นิคิดใจกันแต่เดิมว่า แ่ก่พามาจะจะเป็นความจริง ก็ชักข้อพิพจน์ให้ท่านเชื่อได้ ฉะนั้น
 มหาอุปราชสอพิณยาจึงรอนใจอยู่แลให้ข้าพเจ้ามาแจ้งความจริงแก่ท่านประการหนึ่ง
 แลมาคิดค่าทดแทนประดาขาวของมีราคาอันท่านจิสะเบงส่งไปในกองเพลิงครั้งนั้นด้วย /
 จิสะเบงท้านโกธกับข้าพเจ้ามาครั้งใดเล่า ฝ่ายข้าพเจ้าถึงกับจะกลับคิดเอาไฟเข้า
 เภาท่านเสีย ถึงหากบัคนี้จิสะเบงจะละอัยยาศย์นักเลงแล้ว ก็คงจะคิดให้ถึงวิสัยนักเลง
 ชื่นท่านแลเรา อันคนใดซื่อแล้วสมัยท่านยังเป็นนักเลงสนุกนั้นลึกละลือต่อเขามิหรือข้าพเจ้า
 ว่าเพียงแค่นี้ จิสะเบงท้านจงกรีกเอาตามกระบวนความเด็ก /

3

4

จิสะเบงฟังไขลุกล่าวถึงความสัมพันธ์เคิมและกล่าวโทษว่ารานองเป็นผู้นำการ เภาเรือ
 ทองอุโดยพลการก็อ้าอึ้งอยู่ ไขลุเห็นท่าที่จิสะเบงจึงกล่าวต่อไปว่า

ความเสียหายในวันเกิดแก่เพลิง หากจิสะเบงท้านจะฟังได้คั้นเขาะลงโทษข้าพเจ้า
 แล้ว ก็เชิญเอาเด็ก แ่ก่ข้าพเจ้ามาวิตกว่าเพลิงทำท่านขอยยับแล้ว ท่านยังจะทำ
 ข้าพเจ้าให้ขอยยับตามควยเพลิงโกรธ สิ่งเสียตกวามไคคั้น แ่ก่ส่วนที่ยังไม่เสียจะกลับ
 เสียตาม สอพิณยากำชัยให้ข้าพเจ้าบอกความท่านอย่างหนึ่ง แ่ก่เห็นอาการท่านจะทอนรับ
 ก็เพียงให้ข้าพเจ้านั่งพิศคำบัคนี้ จะหาหมอยาให้คักนอยใจหาหาไคไคไมแล้ว /

5

จิสะเบงฟังไขลุเกลี้ยกล่อมก็ใจอ่อนลง จึงกลับพูดกับไขลุและเชิญให้นั่งเสมอกับตน
 ไขลุกล่าวขอบคุณแล้วจึงกล่าวต่อไปว่า

อันคำของท่านนั้น มหาอุปราชหงสาวดีให้ข้าพเจ้ามาชานว่า จะจัดเป็นเครื่องของดี
 มีราคามาเล่า ยามศึกยกมาแต่มาสุญจะเอาของมีราคาอย่างใดติดตัวมาได้ แ่ก่ถึง
 กระนั้นอัยยาศย์ท่านก็ทวงควมหาอุปราชยิ่งนัก ยิ่งเห็นพลอยประสพเคราะห์ร้ายเกิดกิดการ

6

ช่วยมหาอุปราชเป็นมูลเหตุกระนั้นด้วย สอพิณยาเจ้านายข้าพเจ้าก็ปรารถนารบดียิ่ง
จะทอแห่กันให้สมควรกัน แลการทอแห่ทั้งนี้สอพิณยาหมายจะแก่งทั้งให้จิสะเบง
มีศุภใจใจไต่สำเภาราชการ เมืองเมาะกะมะจะเปรี๊ยะยศก็จุเจ้าประเทศราชอัน
ขึ้นแห่งสาวกั แต่ดาเหียบโดยเหตุแอลแล้ว เมื่อจิสะเบงท่านเป็นใหญ่ ณ เมาะกะมะ
จะมีเกียรติยศยิ่งเสียดว่าเจ้าประเทศราชทั้งปวง เพราะจิสะเบงท่านนั้นสอพิณยา
ยกย่องขึ้นเป็นมิช (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2352 - 2356)

6

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ไข่อธิบายกล่าวทำหิมนเองว่าขอเกินไปที่เข้ามาหาจิสะเบงโดยอ้าง
ถึงคำสอนของครูทั้งความว่า "...ก็แหละประกาศาจารย์นั้นยอมนิยมนสอนศิษย์ให้รู้ความซื่ออย่า
หลงละ เมื่อใช้ให้หนักเกินซอแม้งครว" ซึ่งเป็นการอ้างถึง "ซอขอมรับที่มีอยู่แล้ว" เพื่อแสดงว่าตนนั้น
ไม่เชื่อซอขอมรับนั้นแต่เชื่อในความซื่อของตนยิ่งกว่าซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวต่อไปที่ว่า "...แต่ข้าพเจ้า
สิดือเอาแต่ความซื่อความจริงเป็นสำคัญนอกกว่านั้นไม่ปรารถนาก็ถึง" จากนั้นไข่อธิบายถึงสาเหตุความผิด
ครั้งก่อน โดยชี้ให้เห็นว่าตนมิได้แสดงพฤติกรรมเบี่ยงคนผิดจะพึงกระทำ เพื่อให้จิสะเบงเกิดความเชื่อ
ถอยคำของตน

ข้อความตอนที่ 2 ไข่อธิบายกล่าวให้สอพิณยาโดยอ้างว่าสอพิณยาบ่อนใจจึงให้ตนมาแก้
ความเข้าใจผิดของจิสะเบงซึ่งไข่อธิบายถึง "สิ่งเกิดขึ้นที่ไม่น่าเชื่อ" ทั้งความว่า "...บัดนี้
มาทราบว่านางสาวกักับทองอุจะขึ้นประจันหน้ากันในเรื่องศึก สอพิณยามหาอุปราชก็รู้ะลึกถึงสหายซื่อให้
ข้าพเจ้าหลักตามารอคเภาเรือเฝ้าถึงท่าน โดยปรารถนาขอเฝ้าจะวาทความจริงให้หายเข้าใจ
ผิดเสีย" เพื่อแสดงว่าสอพิณยานี้มีความจริงใจกับจิสะเบง

ข้อความตอนที่ 3 ไข่อธิบายกล่าวหาความถึงประเค้นที่จิสะเบงเข้าใจผิด แล้วพูดถึงกันฝ่ายตน
ให้ตนผิดโดยหันไปกล่าวโทษนางทองและปะชันหุญญีแทน และเพื่อให้จิสะเบงเกิดความเชื่อถือว่าสิ่งที่
ตนพูดนั้นเป็นความจริง ไข่อธิบายอ้างว่าสอพิณยาจะซื่อซื่อคำเสียหายไป ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมี
คุณธรรมและน้ำใจอันดี ขณะเดียวกันก็เป็นการวางดินบนล่อใจจิสะเบงด้วยซึ่งเป็นการใช้ "การไต่มาซึ่ง
ทรัพย์สินของ" มาเป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 4 ไซลูยืนยันความซื่อของฝ่ายตนโดยยกเอาน้ำใจนักเลงของจิสะเบง
 เข้าเทียบ โดยกล่าวด้วยพจนาคังความว่า "...อันคนใดซื่อแล้ว สมัยท่านยังเป็นนักเลงชุกนั้น
 คึกคักขอเขามาหรือ"

ฝ่ายจิสะเบงฟังไซลูกล่าวมาทั้งหมดก็ยังไม่ปลงใจเชื่อจึงโต้แย้งอยู่

ข้อความตอนที่ 5 ไซลูเห็นจิสะเบงยังไม่เชื่อจึงกล่าวเป็นที่อ้อนใจว่าจิสะเบงจะลงโทษตน
 ก็ยอม แต่แล้วก็กลับทวงว่าถ้าจิสะเบงทำเช่นนั้นก็จะเสียสองต่อ แล้วไซลูก็พูดแบ่มขึ้นว่าทำไมชาวจาก
 สอพิณยามาบอก แต่เกียจจนว่าจิสะเบงตอนรับตนไม่สมฐานะ

จิสะเบงฟังไซลูเกลี้ยกล่อมก็ใจอ่อนลงจึงพูดกับไซลูและใหนั่งเสมอตน

ข้อความตอนที่ 6 ไซลูเห็นจิสะเบงมีท่าอ่อนลงแล้วจึงย่อเฒ่ากล่าวถึงคำเสียหายที่จะ
 หกแทนให้จิสะเบง โดยอ้างว่าสอพิณยาสั่งความมาแล้วไซลูก็กล่าวถึงความนิยชมชอบและความเอื้ออาทร
 ที่สอพิณยามีต่อจิสะเบงเพื่อให้จิสะเบงเกิดความซาบซึ้งใจ แล้วจึงบอกถึงความตั้งใจของสอพิณยาที่
 จะให้จิสะเบงไปเป็นเจ้าประเทศราช ณ เมืองเมาะตะมะ โดยใช้ "ความต้องการที่จะไ้รับเกียรติ"
 มาเป็นแรงจูงใจถึงความว่า "เมื่อจิสะเบงท่านเป็นใหญ่ ณ เมืองเมาะตะมะก็จะมีเกียรติยศยิ่งเสียกว่า
 เจ้าประเทศราชทั้งปวง"

การที่ไซลูกลับมาสันทนกับจิสะเบงอีกครั้งหนึ่งก็เพื่อจะใช้เป็นสะพานในการดำเนินอุบายที่
 จะชักนำสิ่งของฝ่ายตนเอง โดยพยายามเกลี้ยกล่อมให้จิสะเบงมาเป็นพวกของฝ่ายตน ขณะที่ไซลูเจรจา
 ก็ไ้กล่าวหาคึงและอ้างถึงสอพิณยาโดยตลอด เพราะรู้ว่าจิสะเบงเชื่อถือสอพิณยามากกว่าตน อีกทั้ง
 ไซลูยังแสดงความอ่อนโยนและเอาใจจิสะเบงอยู่ในที่เพราะรู้ว่าจิสะเบงมีความโกรธตนอยู่และทนก็อยู่
 หามกลางศัตรู แต่ไซลูก็สามารถเจรจาจนจิสะเบงคลายความโกรธลงและจึงกล่าวทุกเรื่องสอพิณยาจะ
 ยกเมืองเมาะตะมะให้จิสะเบงครองในฐานะเจ้าประเทศราชซึ่งในตอนแรกจิสะเบงก็แสดงความ
 ไม่ไว้วางใจแต่เมื่อไซลูทูลนำชื่อ จิสะเบงก็คลายความระแวง ไซลูจึงฉวยโอกาสขอร้องให้จิสะเบงช่วย
 ส่งคนออกนอกเมืองแปร และเมื่อไซลูย้อนกลับมาพูดเรื่องเมืองเมาะตะมะอีก โดยยกยอว่าจิสะเบงมี
 ความสามารถเหมาะสมที่จะปกครองชาวเมืองซึ่งหัวแข็งไ้ จิสะเบงก็หลงคำยอจึงกล่าวแบ่งรับแบ่งสู้
 เป็นทางไมตรีว่า การพูดในตอนนีไ้ใช้ลีลาการพูดแบบละเมียดละไม ด้วยการกล่าวอย่างอ่อนโยน

7. ทอนโซลูเกลียกลอมไต้หวันโซอัวร่วมมือกับตนในการทำลายล้างของอู โดย
 เสนอสนธิสัญญาโซอัวเสรีรับไมตรีจากจิสะเบงซึ่งมาติดพันอยู่ เพื่อปลุกปั่นให้จิสะเบงสามัคคี
 กับเมืองแปรซึ่งจะมีผลให้ของอูถอนกำลังและทำลายล้างกันเอง

อันท่านกับข้าพเจ้ามีความปรารถนาจะร่วมกัน คือขอเอาชาวของอูมิใช่
 เมืองมิตร ท่านนั้นประสงค์ยังเกิดเกล้าขึ้น ข้าพเจ้าประมาณน้ำใจท่านว่า มาทรมานมีมือ
 ประคองโซลูแล้วก็คงกล่าวหาว่าข้าพเจ้าประหารชาวของอูซึ่งหน้า ฉะนั้นท่านเป็นใจ
 ร่วมการกับข้าพเจ้าเมื่อใด ความจะได้เอาชีวิตชาวของอูออกแทนทดความพยายาม
 ประชวรก็คงสัมฤทธิ์ผล / ข้าพเจ้ามาในเมืองแปรประสงค์อย่างเดียวแต่จะช่วยแผ่นดิน
 แปรให้เป็นเอกราช ควรแก่ศักดิ์จะเป็นเมืองพระยาใหญ่ของหงสาวดีตามเดิม แต่
 มาปะชาวแปรมากมายจิตใจทรามนัก นี่ให้ของอูบังคับเหมือนคนไม่รู้จักเงินอายุ
 กึ่งนั้นชั่วแสนนางเห็นด้วยคำข้าพเจ้าก็จักสำเร็จความแค้นชาวของอูประการหนึ่ง แล
 ช่วยปลดแอกออกจากแปรอีกประการหนึ่ง / จิสะเบงผู้ทรงอำนาจในราชการทหาร
 ผู้หนึ่งนั้น เมาโฉมเป็นทาสแก่โซอัวแม่แล้ว มิรักจะทำรักจะเป็นไร ประคองใจ
 จิสะเบงให้หมายไว้ว่ากล่าวให้เห็นด้วยเมืองแปรเสีย ลำทั้งข้าพเจ้าเพื่อนเก่า
 ประมวลสินบนมาชวนจิสะเบงก็มีใจลังเล อยู่ข้างแปรมาถูกสมัครจากปากแสนนาง
 ท่านทูล จิสะเบงหรือจะมีอันอยู่ในกำมือท่าน ฝ่ายท่านเป็นคนบังคับจิสะเบงให้
 เสียคนหนึ่ง การนอกนั้นเป็นพนักงานข้าพเจ้าจะจักทำเอง ของอูถอยจากแปร เมื่อใด
 สดุดีบรรจิจุติประชันอันเป็นเครื่องหมายเหมือนเมืงไ้ประจักษ์ว่าขุนพลแปรแพแตกความคึก
 ทหารของอูจนทั่วตายนั่น ก็จะมาลงกับพันดินเพราจะทหารหงสาวดี

ฝ่ายนางโซอัวรู้ความประสงค์ของโซลูก็ทันทันใจเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่เกินตัว
 จะรับได้ ทั้งยังต้องเอาตัวเขาสลุดกับจิสะเบงซึ่งชอบสวนลามอยู่เสมอและนางก็รังเกียจในข้อนี้
 จึงไม่รับปากกับโซลู โซลูจึงเกลี้ยกล่อมต่อไปว่า

แม่จงเห็นแก่บุญญาบิณฑ์อันผู้ใดได้ใคร่ เพราะคิดว่าตัวสินลุดเป็นชายแล้วก็
 หอคอดาลัยเสียว่าคงหาเชื้อสายเจียรอนแทนตัวมิได้ ประการหนึ่งนั้นแสนนางจึงเห็นแก่

ความเป็นเอกราชที่ชาติเชอปีภูมิของนางเองเสียแต่ของอุ สองอย่างสองประการนี้
เป็นเหตุใหญ่ แม่นางจงเอาขึ้นหักเหก่อนเสีย หากท่านรับคำให้แข็งแรง ถ้าจะเบง
ไคมันแล้วอุบายต่อไปข้าพเจ้าจะวากลาวให้ฟังเอง (โชติ แพรทพันธุ์. 2520 :
2396 - 2371)

4

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 โขลุไคกล่าวชักจูงนางโช้วด้วยการเร้าความรู้สึก "เป็นเพื่อนและ
เป็นศัตรู" โขยไทนางโช้วรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันนาง และฝ่ายของอุเป็นศัตรู พร้อมทั้งหยิบยก
เอาประเด็นที่ปะชันหวนดูสืบชีวิตมากล่าวเพื่อกระตุ้นให้นางเกิดความสะเทือนใจซึ่งนำไปสู่ความ
ซนเคื่อง จากนั้นจึงใช้ "ความร่วมมือ" และ "การไปสัมผัส" มาเป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 2 เมื่อโซลูจูงใจให้นางโช้วเห็นประโยชน์ส่วนตนแล้วจึงหันมากล่าวถึง
ประโยชน์ของบ้านเมืองโคยไซ "ความมีอิสรภาพไม่อยู่ใต้อำนาจใคร" เป็นแรงจูงใจและกล่าวบริภาษ
ชาวแปร โขยแสดง "ความขุ่นแค้น" ว่ายอมเป็นทาสชาวของอุโดยไม่มี ความอาบเพื่อกระตุ้นให้
นางโช้วเกิดความรู้สึกที่จะอวดอ้างคำขุ่นแค้นนั้นแล้วโซลูก็กล่าวสรุปให้นางโช้วรู้สึกการร่วมมือกับโซลูนั้น
เป็นสิ่งที่ดีคุณค่า

ข้อความตอนที่ 3 โซลูเสี้ยมสอนให้นางโช้วรู้วิธีที่จะดำเนินการตามแผน โขยไทนาง
เป้าหมายไปที่จะเบงควายการทำทาสจะเบงวาร์ก แล้วโซลูก็รับอาสาจะดำเนินการตามแผน
เอง ในตอนท้ายโซลูพูดยั่วยุให้นางโช้วเกิดความรู้สึกโกรธทหารของอุขึ้นอีกขณะเดียวกันก็สร้าง
ความนิยมในทหารหงสาวดีขึ้นแทน ข้อความตอนนี้มีคำที่พ้องกับความหมายคือคำว่า "เมาโงม"
นางโช้วฟังโซลูพูดชักจูงก็เกิดความมั่นใจว่าเป็นเรื่องใหญ่และตัวนางเองก็รังเกียจ
จะเบงจึงไม่รับปากว่าจะร่วมมือกับโซลู

ข้อความตอนที่ 4 โซลูเกลี้ยกล่อมซ้ำให้นางโช้วเห็นแก่คุณูปการของปะชันหวนดู โดย
จัดย้อนในใจของนางโช้วซึ่งเคยเจ็บใจตนเองที่ตกมาเป็นหญิง โดยเจตนาจะกระตุ้นให้นาง
เกิดความหะยานให้ลุกขึ้นต่อต้านของอุอีกครั้งและโซลูก็ย้ำถึงผลประโยชน์ของบ้านเมืองอีกครั้งหนึ่ง
โดยเน้นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในขณะนั้น

การที่โซลูพยายามชักจูงใจนางโซอัวให้ร่วมมือกับตนก็เพราะเห็นว่านางโซอัวเป็นหญิงที่อิสระเบงถูกใจรักอยู่ ซึ่งเป็นโอกาสที่นางจะได้ใกล้ชิดและโซลูมาหาหญิงสาวอิสระเบงให้ถลำตัวตามแผนการของตนได้ง่าย ทั้งนางโซอัวก็ยังอยู่ในวัยเยาว์มีความทะนงตัวสูงและพินทุมีความเหมือนปะชันพุนทุเป็นนิกา และนางยังมีความชิงชังทหารของอุเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับในขณะนั้นเมืองแปรอยู่ในความควบคุมดูแลของทหารของอุไม่มีอิสระ กังนั้น การทุกเร้าให้เกิดความปรารถนาจะลอบรอยแค้นส่วนตัวและกระตุ้นให้ปะหาอิสระภาพจึงได้รับการตอบสนองในทิศทางที่โซลูต้องการในที่สุด อีฉากรุกในตอนนี้เป็นแบบโอ้อา คุยการพยายามชักจูงใจ เร้าใจผู้ฟังให้เกิดความกล้าที่จะตัดสินใจกระทำตามแผนการ การเริ่มต้นและจบการทุกุโชคที่หนักแน่น เร้าใจ

8. ตอนแผนการยุบงชาวแปรให้กระต้างกระเคื่องคอกของอุล้มเหลวเสียจนสุดฤทธิ์แนะนำให้สอพิณยากับโซลูกลับสู่หงสาวดีเพื่อเสริมรับศึกใหญ่ของอุ แต่สอพิณยานั้นค้หมายกับแมงกยอกแวงว่าจะยกทัพตามไปตีเมืองของอุด้วยกัน จึงให้เสียงโคนอยู่คุมสถานการณ์ทางแปรกับอิสระเบง และให้ส่งเชลยชาวของอุไปหงสาวดี ฝ่ายอิสระเบงเห็นชาวของอุถูกควบคุมไปก็รู้สึกใจหายและพินทุใจในความนิคของตนจนเกิดความห่อถอย โซลูจับคาคูอยู่ก็รู้ที่จึงรีบเกลี้ยกล่อมอิสระเบงถึงความว่

คนของอุหั้นนั้นล้วนแต่ไพร่พล เบื่องว่าตกไปหงสาวดีแล้วชาวเมืองข้าพเจ้ามิได้ชมชู่
เอา น้าที่จะไม่ถูกใจแค้น วันหน้าเมื่อท่านได้สำเร็จราชการ เมาะทะมะแล้วทหารของอุ
พวกนี้ท่านอิสระเบงบำเหน็จเขาให้ถึงขนาดก็จะสวามิภักดิ์รักเป็นทหาร กองสมัครตายตัว
ท่านอิสระเบงเสียอีก

1

อิสระเบงฟังโซลูพูดก็สบายใจขึ้นบ้าง แต่ยังพินทุใจในความนิคของตนอยู่มาก จึงพูดเปรียบกับโซลูว่า ตนตกชากับของอุมาเข้ากับสอพิณยา แล้วหวังว่าจะได้นางโซอัวมาเป็นของตนนั้นยังมองไม่เห็นทางใด ๆ เลย โซลูจึงเกลี้ยกล่อมอิสระเบงต่อไปว่า

ข้อนี้อิสระเบงใจหาพิหาร ควรปรารมภ์หรือ สอพิณยานายข้าพเจ้าให้หารกอมมือ
เอาเมืองแปรมิได้แล้วจะไถ่ล้นความมานะในทางอื่นอีก แล้วโซลูก็เสนอความซึ่ง
สอพิณยากำหนดจะไปของอุ แลกล่าวซ้ำว่าสอพิณยาบายน้าไปของอุครั้งนี้เปรียบ

2

พระยาเหี่ยวร่อนกายอยู่กลางอากาศ แลเขม่นเอาปลาน้อยอันโลดเต้นที่ตัวอยู่ในน้ำ
ถนัดแล้ว จึงกางเส้นพุงตัวลงมา ณ เมืองทองอุไท์อันจะมามีคนหงสาวทีจะลอมเข้า
ชายเมืองคานหนึ่งทแกล้วทหารหงสาวทีจะลอมเข้าไว้คานหนึ่ง ครั้นทองอุจะเป็นอัน
นอกกว่าเมืองออกหงสาวทีนั้นหาได้ไม่แล้ว ทองอุนิมหายลงเมื่อใด ก็เหมือนพระยา
คชสารทองอุชูทรวงหัวใจตัวลอมลงแล้ว แปรเสมอวงเงาหรือจะไม่เป็นกรรมสิทธิ์
แก่นายพรานผู้กระทำสาทพระยาคนนั้นได้ ซึ่งพานทอดใจว่าจะมีไคนางงามที่หมายไว้นั้น
ขอจิสะเบงเกลอหานอยาเพื่อทอดใจก่อน ข้าพเจ้าเฝ้าท้าวจะสู้สอความกระทั้งกลางคน
แต่เนื้อความอันเกี่ยวกับกลสวาทก็พอจะพูดไคพันเพื่อนอยู่บาง /

สหายเอ๋ย อันน้ำรักอย่างหาไม่มีก่อนนางผู้ถูกปะชันหวนนี้ขึ้น ข้าพเจ้าพอพิเคราะห์
เห็นว่าอายุจิสะเบงตกเข้ามาป็นผู้มีหน้าอิศริก็เคยอิงมาหลายแล้ว ฉะนั้นน้ำรักแห่ง
ท่านจึงมิใช่เค็กรุ่นหามคะนอง ซึ่งเอาความพอกาเป็นประมาณ ก็แหละเปรี๊ยะว่า
ครั้งนี้เรามีชัย ท่านสออยรายเข้าแปรแล้วสิ่งไคที่นางโซ้อหวังไว้ ก็สมใจนาง ๆ นั้น
ยอมยักนิวสาอาจเอื้อมไว้คอยกับท่าน แลเมื่อการเป็นคั้งข้าพเจ้าว่านี้ จิสะเบงจะ
มองนางว่าสวาททั้งทึงใจเสมอละไคนางโซ้อไคขณะนั้นแลคั้งหน้าทำกิริยาตาเหมือน
แม่หมายเสียสามีนั้นคงเปรี๊ยะกับมิได้ ความรักมากยอมเกิดแต่รักยากคอก จิสะเบง
ท่านจงฟังคำครู

จิสะเบงฟังไขลุแล้วก็นิ่งคิคไคทรวงอยู่ ไขลุรู้ใจจิสะเบงอยู่แล้วจึงกล่าวในสิ่งที่
เลียดแทงใจซ้ำอีกว่า

เรื่องรักท่านอย่าตั้งหน้าวิตกเลย วิตกแต่ถึงทองอุไท์ ตัวท่านเทียบยศเท่าทหาร
หงสาวทีตัวนายแล้ว ณ บัดนี้ก็จะเปลี่ยนเวรกันออกคุมทหารคัจฉาพเจ้าแลมหาอุปราช
เช่นกัน บุเรงนองทหารทองอุไท์ก็มิอยู่ จิสะเบงท่านเป็นคนซึ่งวิตกกัควรวิตกในข้อนี้เด็ก

จิสะเบงไคฟังไขลุกล่าวเป็นเชิงหยามทมิในเชิงรบ กระทั่งถึงบุเรงนองคู่แข่งก็ไม่พ่นกล
ของไขลุจึงตอบไปเป็นความว่าจะทุ่มเหชีวิตให้กับการศึกครั้งนี้ ไขลุเห็นจิสะเบงหลงตามกลของทมิก็ยั้ง
จึงกล่าวทมิไปว่า

ข้าพเจ้าเป็นคำทวนถนุญทั้งนี้ ความที่เคยวิตกมีอยู่บ้างก็คลายไปสิ้นเพราะความรู้
ความคิดแห่งท่านนั้น มหาอุปราชเจ้านายข้าพเจ้าก็เคยยกของงอบูมากครั้ง แหมท่านทำ
การ เติมมือแล้วก็คงประสมขยซึ่งก็ สถานหนึ่งหากจิสะเบงท่านทำการ เติมมือเมื่อใด
เมื่อนั้นข้าพเจ้าว่าความอันเกิดแก่การกระทำของท่านคนเดียว จะยิ่งกว่าแถมข้าพเจ้า
แถมมหาอุปราชท่านร่วมกันเสียซ้ำ

5

จิสะเบงฟังไขอุทกยกยกยอตน จึงถามว่าไขอุเจตนาจะยกยกตนให้เค็มในคำยอหรือไขอุ
เกรงจิสะเบงจะระแวงตนจึงกล่าวแฉว่า

หาใช่เช่นนั้นดอก ท่านนั้นเป็นชายชาติผู้มีมือ ข้าพเจ้าหรือจะกล้าหมิ่นด้วยคำยอ
เพียงทง ๆ จะว่ากล่าวสิ่งใดที่ดลใจแล้วแต่ก่อนแล้วจึงกล่าว ว่าท่านนั้น
เป็นคนอยู่ในเนื้อแท้ของอุ ฉะนั้นย่อมจะรู้เห็นสิ่งทั้งปวงดีกว่าข้าพเจ้าคนหน้าใหม่อีก
ข้อหนึ่งเฉฉ จิสะเบงท่านเกิดแต่อกญาว่าการทหาร มาตราว่าเมื่ออยู่ของอุจิมเฮอร์ราชการ
เป็นล่ำเป็นสัน แต่การภายในซึ่งมีเกี่ยวข้องกับบิดาท่านก็คงพอแจ้ง ฉะนั้นมหาอุปราช
หมายใจจะไต่ของอุครั้งนี้ ก็โดยคิดทั้งแรงและสติปัญญาท่านเป็นสำคัญ (โชติ แพร่พันธุ์.

6

2520 : 2473 - 2477)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ไขอุปลอบจิสะเบงให้คลายความกังวลถึงทหารของอุที่ถูกกวาดต้อน
ไป โดยชี้ให้เห็นว่าคงไม่เกิดปัญหา แล้วพูดให้ความหวังแก่จิสะเบงว่า "...วันหน้าเมื่อท่านได้
สำเร็จราชการ เมาะตะมะ ทหารของอุพวกนี้ท่านจิสะเบงบำเหน็จเขาให้ถึงขนาด ก็จะมีสวามิภักดิ์
รักเป็นทหาร กองสมัคร ทายด้วยท่านจิสะเบงได้ยิ่งอีก"

จิสะเบงฟังคำกล่าวของไขอุก็แหมชื่นชมบ้าง แต่ก็ยังพรั่นในความนิคของตนอยู่มาก จึงพูด
เปรียบกับไขอุว่าตนชักชากับของอุมา เขากับสอพิณยา แล้วหวังว่าจะได้นางไขอุมาเป็นของตนนั้น
ยังมองไม่เห็นทางใด ๆ เลย

ข้อความตอนที่ 2 ไขอุเห็นจิสะเบงเริ่มท้อใจจึงพูดให้กำลังใจจิสะเบงโดยกล่าวด้วยใจจริง
และอุปโลกน์ถึงความว่า "ขอจิสะเบงใจหาทหารควรปรารภหรือ สอพิณยานายข้าพเจ้าใช้ทหารกอมมือ

เอาเมืองแปรมิไคแล้วจะได้สืบความมานะในทางอื่นอีก" แล้วโซลูก็เล่าแผนการที่สอหินยาบิกจะไปตีเมืองทองอุ และคุยโอ้ด้วยการกล่าวอุปมาว่า "สอหินยาบิกนำไปทองอุครั้งนี้เปรียบพระยาเหี้ยยรอนกายอยู่กลางอากาศ แลเขมรเอาปลาอันโยนโลกเทินที่ตัวอยู่ในน้ำนักแล้วจึงกำไ้จับตัวลงมา" และตามด้วยคำกล่าวมาหมายการไขข้อความนิเสธว่า "ครั้งนี้ทองอุจะเป็นอื่น นอกกว่าเมืองออกหงสาวดีนั้นหาไคไม่แล้ว" จากนั้นโซลูจึงพูดความหวังอันบริบูรณ์ของจีสะเบงให้เรื่องร้องขึ้น โดยกล่าวด้วยอุปมาถึงความว่า "ทองอุมีหลายของเมื่อไค ก็เหมือนพระยาขจรสารทองอาวูรทองหัวใจ ตัวมดองแล้วแปรแสงองวงงาหรือจะไม่เป็นกรรมสิทธิ์แก่นายพราหมณ์กระทำชาติพระยาขจรนั้นไค ซึ่งหอกใจว่าจะมิไคนางงามที่หมายไว้นั้นขอจีสะเบงเถลไถลหาหนออย่าเพ้อหอกใจก่อน" การที่โซลูกล่าวเช่นนั้นเป็นการจูงใจทางอ้อมให้จีสะเบงร่วมมือกับฝ่ายตนอย่างเต็มที่ถึง โดยเน้นถึงบำเพ็ญกิจการที่จีสะเบงหมายมั่น

ข้อความตอนที่ 3 โซลูกล่าวเป็นเชิงสอนจีสะเบงให้รู้เชิงในเรื่องรัก โดยเริ่มด้วยการกล่าวแสดงความเห็นใจในความรักของจีสะเบงที่มีต่อนางโซอัว จากนั้นจึงแนะให้จีสะเบงใจเย็นในเรื่องนี้ โดยชี้ให้เห็นว่า "ความรักมากย่อมเกิดแต่ภัยยากดอก" ซึ่งชี้เนื้อความที่มีอำนาจในการจูงใจให้เกิดความอศน จีสะเบงก็ฟังก็งัดคิดโทษของคำกล่าวของโซลู โซลูนั้นรู้ใจจีสะเบงก็อยู่แล้วจึงกล่าวให้เสียกแห่งใจนี้อีก

ข้อความตอนที่ 4 โซลูพูดหันเหความสนใจของจีสะเบงไปสู่เรื่องการศึกษาโดยกล่าวว่า "เรื่องรักหาหนออย่าวิตกเลย วิตกถึงทองอุโชน" แล้วโซลูก็แจ้งให้จีสะเบงรู้หน้าที่ตนอยู่และสร้างกล่าวเห็นแนะเชิงที่เห็นว่า "บุเรงนองทหารทองอุทั่วทิศมีอยู่ จีสะเบงท่านเป็นคนซึ่งวิตกก็ควรวิตกในข้อนี้เถิด" ทั้งนี้เพื่อยั่วให้จีสะเบงเกิดที่ริมานะแล้วจะไคหุ้หมเห้กำลังความสามารถอย่างเต็มที่มาเข้าข้างตนเพื่อไ้ชนะบุเรงนอง

จีสะเบงฟังโซลูกล่าวหยนทน ก็หลงกลตอบโซลูเป็นความว่าจะหุ้หมเห้ชีวิตไ้กับการศึกครั้งนี้ โซลูก็ยินดีเพราะสมใจนึก

ข้อความตอนที่ 5 โซลูต้องการให้จีสะเบงเกิดความสับสนใจจึงกล่าวยกยอจีสะเบงว่า "...เพราะความรู้ความคิดแห่งท่านนั้น มหาอุปราชเจ้านายชาวเจาก็เคยยกยออย่างมากครั้น เมื่อนานทำการเพิ่มมือแล้ว ก็คงประสพผลข้างดี สถานหนึ่งหากจีสะเบงท่านทำการเพิ่มมือเมื่อไค เมื่อนั้นชาวเจาว่าความอันเกิดแต่การกระทำของท่านคนเดียวยะยิ่งกว่าชาวเจาแลมหาอุปราชหัวร่วกันเสียช้"

จีสะเบงฟังคำยอของโซลูก็ถามว่าโซลูเจตนาจะยกยอให้ตนเคลิ้มในคำยอหรือ

ข้อความตอนที่ 6 ไขข้อกล่าวปฏิเสธที่เพื่อให้เห็นว่าบทพูดอย่างจริงใจกับจิสะเบง แล้วกล่าวแก้ควมเหตุนั้นโดยอิงจากเหตุไปสู่นผล ดังความว่า "ควยท่านนั้นเป็นคนอยู่ในเนื้อแท้ของอุณนี้ ย่อมจะรู้เห็นสิ่งทั้งปวงดีกว่าข้าพเจ้าคนหน้าใหม่ อีกข้อหนึ่งเล่า จิสะเบงท่านเกิดแตกอกญวการทหาร มาทราว่าเมื่ออยู่ของอุณจะมีเอาราชการ เป็นอ่าเป็นสัน แต่การภายในซึ่งมีเกี่ยวข้องกับบิดา ท่านก็คงพอแจ้ง ฉะนั้นเมื่อหาอุปราชหมายใจจะโคกของอุณครั้งนี้ ก็โดยคึกทั้งแสงและสติปัญญาท่านเป็นสำคัญ" การกล่าวแก้เช่นนี้ ก็เพื่อให้จิสะเบงเกิดความรูสึกปลอบใจในความสำคัญของตนและมีกำลังใจอีกใหม่ที่จะออกศึกมากยิ่งขึ้น

การพูดในครั้งนี้ไขข้อไขวิธีพูดหลายแบบเพื่อจูงใจให้จิสะเบงมีกำลังใจในการออกไปทำศึกกับของอุ โดยในชั้นแรกก็ให้ความหวังแก่จิสะเบงในเรื่องนางโซอัว เพราะรู้ว่าจิสะเบงกำลังหลงรักนางโซอัว ชั้นต่อมาใช้วิธีกระตุ้นให้เกิดหิฐมานะโดยกล่าวเปรียบเทียบกับบุเรงนอง ทั้งนี้เพราะไขข้อตระหนักดีว่าจิสะเบงมีขบถอยู่แล้ว ชั้นสุดท้ายใช้วิธียกย่องและให้ความสำคัญเพราะเห็นว่าจิสะเบงมีนิสัยเป็นนักเลงอยู่ในกมลสันดาน นอกจากนี้ไขข้อยังเล็งเห็นว่าในการจะไปทำศึกกับเมืองของอุณนั้น ถ้าโคจิสะเบงมาเป็นกำลังสำคัญก็จะทำให้ฝ่ายตนทำการรบโคสะดวกและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การพูดครั้งนี้ใช้วิธีการพูดหลายแบบ คือข้อความตอนที่ 1 เป็นวิธีการพูดแบบเรียบง่าย ข้อความตอนที่ 2 - 4 เป็นวิธีการพูดโอ้อวด ขวยอ้างไขข้อปลุกใจ และอุปมา และกล่าวอย่างหนักแน่น ส่วนตอนที่ 5 - 6 ใช้วิธีการพูดแบบละเมียดละไม ขวยความสุภาพนุ่มนวลและความกระชับ แจ่มแจ้งและเหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งการพูดในครั้งนี้สัมฤทธิ์ผลด้วยก็

9. ตอนทัพบงสาวก็เผชิญหน้ากับทัพบงอุในสนามรบเมืองของอุ ไขข้อวางตัวจิสะเบงให้ฮ่อกรบกับของอุโดยหวังจะให้ของอุพ่ายเพราะนำมือของจิสะเบง เมื่อจิสะเบงรู้ว่าจะของรบกับบิดาของตนเองก็รู้ว่าไขข้อมีเจตนาจะบีบคั้นตนก็โกรธ ไขข้อจึงเกลี้ยกล่อมว่า

ข้าพเจ้าพูดสิ่งใดควยท่าน ก็ระลึกเป็นนิจว่าพูดกับคนมีสติปัญญา ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าจิสะเบงท่านจะเชื่อสิ่งใดจนมา นอกจากสิ่งนั้นเหตุผลเพียบพร้อมอยู่คอก จิสะเบงท่านจึงจะเชื่อถือเป็นสำคัญ ฉะนั้นสิ่งอันข้าพเจ้าจะพรรณานี้ จิสะเบงจงฟังให้จบแตรองให้ละเอียดอย่าไม่เห็นสมเสียก่อน จึงคอยโกรธข้าพเจ้า

อันความวาทะจิกของเคารพแลร์กับท่านนั้น ชื่อนี้เกิดขึ้นกับใจบรรดาคนที่เป้นบุหรหรือคิดแต่ว่ามีความรดาเอง แลประเพณีนั่นคอกสอนให้เป็นไป จิสะเบงท่านทรงเอา

1

2

ซ่อนเสียก่อน ครั้นแล้วท่านจะเห็นเองว่า ธรรมชาติทางทั้งหลายนั้นนับแต่ความถูกต้อง
 ทว่าสอนให้ใคร่ความารคาเป็นกามา บรรดาผู้ใหญ่เฝ้าเจ้าโง่ซ่อนซ่อน หยั่งโหยงจะ
 เห็นคิดว่าเพื่อประโยชน์แห่งตัวเอง เบื้องหน้าคำว่าพอแถมแต่เพียงคำเดียวก็อาจ
 กทัวมึงคัมฝ่ายที่ใคร่ขอว่าเป็นลูกสะกดก ข้าพเจ้าเพ็งว่าท่านจะเบงอย่าเพอลงเ็น
 เห็นควย เพราะข้าพเจ้ายังมิทให้เ็นอย่างอื่นอีก /

ซึ่งว่าจิสเบงท่านยกเอาความที่ของหญิงเป็นภิกว่าขึ้นคุณหนักแล้วนั้น ท่านกล่าว
 โดยคึกแล้วหรือว่า ของหญิงทั้งใจจริงแท้ให้จิสเบงท่าน หรือของหญิงปรารถนาเ็น
 เป็นเหตุแล้ว จิสเบงพลอยถือกำเนิดเสมอเพียงเสริมปลายเหตุเอง วิสัยชายหญิง
 อยู่ในวัยโลกก็ ย่อมปรารถนาจะร่วมรสโดยสองฝ่ายทางพอใจพอกากันแลกันเป็นสำคัญ
 ทอก บุตรนั้นพลอยเกิดขึ้นตามธรรมชาติเอง แต่เมื่อหารกนั้นถือกำเนิดในอุทร มนุษย์
 หญิงชายก็จำเลี้ยงหารกนั้นเป็นธรรมชาติ จะมารักใคร่รวมกายหลังก็ธรรมชาติ
 มนุษย์ เสนอผ้าใหม่เสื้อใหม่ถึงคราวใดคนยอมยินดีแล้ว แต่หารกนอกรูปนาเ็นยอมยินดี
 จะไต่หรือ / อุปมาทั้งเรือน้อยหอยหลังเรือใหญ่ก็จะองเอาว่าเรือใหญ่เป็นเจ้าบุญคุณ
 จูงเรือน้อยไปทั่วทุกแห่งนั้นมิไต่ก่อน วิสัยเรือใหญ่ไร เรือน้อยพวงเป็นมิวารก็เป็นที่ขาด
 ความโอแกเรือใหญ่เอง เป็นตน ครั้นนั้นแล้วทรงคำข้าพเจ้าว่า ของหญิงปรารถนาจะให้
 บุตรตนเอารารการของอุเพื่อเ็นหน้าตน ครั้นท่านจิสเบงเกิดความคิดไปเสียอย่างหนึ่ง
 แล้ว ของหญิงจะพึงถูกเป็นบ่าเ็นใจไม่สมหวังจึงเกิดกั้งแค้นท่าน จิสเบงท่านถือบิคา
 ท่านเป็นฝ่ายมีคุณ แทนกระไรเล่าผู้มีคุณจะหาท่านไต่ ส่วนจิสเบงเสียอีกไม่เคยมีคุณกับ
 ของหญิง กระนั้นไม่คิดถึงทางประหารท่านของหญิงเลย / จิสเบงก็เป็นชาติอาชวไนย
 เมื่อใคร่อาชวาทานไต่แล้ว ท่านยังจะนับคุณคนผู้นั้นเหอไต่หรือ ฉะนั้นคำว่ากลัวคุณ
 ของหญิง ข้าพเจ้าขอคานไต่ แต่หาท่านกลารับว่าแพกแล้วมีอรุณผลของอุ กั้งนี้
 ข้าพเจ้าจึงจะสันทคาน เพราะความชยามีใคร่เกิดขึ้นในน้ำใจพหรรแล้ว จะเ็น
 ให้ออกไปสู่อีกเหมือนขับให้ออกไปทาย / ข้าพเจ้าว่าทั้งนี้ท่านจะไม่เ็นควย แต่ถึง
 คราวเ็นเมื่อปลาเขาไปให้คากุมตัวเป็นเชลยเขาแล้ว บิคาท่านปรารถนาจะไต่หน้า
 ในารการของอุ จิบไต่ตัวท่านก็จะพรมานอวค้ำใจตนแก่พระเจ้าของอุ พหรรจะทำ
 เป็นตนลงหวาย ทอกเ็น อย่างนี้ เป็นเสมอของพหรรของหญิงไม่คิดทำเลย ยิ่งพรมาน

ลูกตัวผู้ก็สาหัสเท่าใด ชุมพลของอุก็จะได้ค่าหมั้นเกินกว่านั้น ฉะนั้นค่าของข้าพเจ้าจากลาว
ขณะนี้ ท่านไม่เห็นด้วยแล้ว เบื้องหน้าตัวทักไปอยู่ในตระกูลสำหรับข้างเถื่อนนั้นแล้ว
จีระเบงจึงจิกคอได้ถึงคำพิพากษาหนึ่งข้อคือข้าพเจ้าไร้ชื่อ

6

จีระเบงฟังคำเกลี้ยกล่อมของไขลูแล้วจิตใจก็เอนเอียงตาม แต่ก็ยังอึกอักอ้างอยู่
ไขลูเห็นได้จึงรีบกล่าวต่อไปว่า

ดูการขาดคนเป็นของร้ายในความประหลาดมนุษย์และเพศผาญขาดคนโดยหน้าที่
กระมังเมืองนั้น ใครเล่าจะบังอาจทำหิเอวาท่าชั่ว บัดนี้จีระเบงหาเมียใหม่ที่
ทหารใหญ่ฝ่ายหงสาวดีแล้ว ท่านมองไปที่ชาติหงสาวดีทุกขุแล้ว ไม่เห็นแก่หน้าคนผู้ใด
อย่างนี้จึงจะเป็นที่สรรเสริญสำหรับทหาร อย่างหนึ่งมหาอุปราชสั่งคนเป็นความสำคัญ
มาแล้วว่าให้ทำทางถอย ก็แหละบัดนี้จีระเบงจะเวกตัวไปจากแล้ว ภายหลังกลับเสียคง
กระตักทองคำ คงกลับมาไต่ฝ่ายเราออกว่าอาวูชชะนทหารฝ่ายโน้นแล้ว จักได้ถอยสะควก
หรือหากท่านยังเกรงกองทัพญอญู ข้าพเจ้าจะออกจับตัวของคุณเอง ส่วนท่านนั้น
ก็จับทวนายกอง อันเป็นทหารรองหน้าค่ายกองทัพญอญูเด็ก (โศกิ แพร์ตัน. 2520 :

7

2924 - 2927)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ไขลูกล่าวเป็นเชิงยกย่องว่าจีระเบงเป็นคนฉลาด ช่างไตร่ตรอง ทั้งนี้
เพื่อปรบอารมณ์จีระเบงให้สงบลง แล้วจึงขอร้องให้จีระเบงฟังในสิ่งที่ตนจะพูดต่อไปให้จบก่อน

ข้อความตอนที่ 2 ไขลูตั้งประเด็นปัญหาลงขึ้นว่า "อันความว่าบุตรจักต้องเคารพแลรักบิดานั้น
ชอนี้เกิดขึ้นกับใจบรรดาคนที่เป็นบุรุษ หรือคิดแต่ว่าบิดามารดาเองแลประเพณีนั้นออกสอนให้เป็นไป"
ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้จีระเบงเกิดความสนใจและคิดตาม จากนั้นไขลูจึงพยายามเปลี่ยนทัศนคติของจีระเบงใหม่
โดยลบสร้างความเชื่อที่อยู่ในสำนักดั้งเดิมเสียด้วยการกล่าวว่า "ธรรมดาทหารทั้งหลายนั้น นับแต่ความ
ก็ถูกพร่ำสอนให้รักใคร่บิดามารดาเป็นต้นมา บรรดาผู้ใหญ่เฝ้าเจ้าโอรสชอนี้ ยิ่งให้ซึ่งจะเห็นถนัดว่าเพื่อ
ประโยชน์แห่งตัวเอง เบื้องหน้าคำว่าพอแลแต่เพียงคำเดียวก็อาจกหัวบังคับฝ่ายใดก็ได้ชื่อว่า

ลูกสะทว" การกล่าวเช่นนั้น เพื่อโน้มน้าวให้จิสะเบงเห็นว่า บิคามารค่าเป็นผู้ที่มีความเห็นแก่ตัว

ข้อความตอนที่ 3 ไชลูกกล่าวโต้แย้งความคิดของจิสะเบงที่ว่าทองหุญญีมีความผิดตนยิ่งนัก โดยกล่าวทวนปจวาทว่า "ท่านกล่าวโดยคิดแล้วหรือว่าทองหุญญีตั้งใจจริงแท้ให้จิสะเบงท่าน หรือทองหุญญีปรารถนาอันเป็นเหตุ แล้วจิสะเบงพลอยถือกำเนิดเสมอเพียงเสริมปลายเหตุเอง" ซึ่งเป็นการกล่าวโจมตีทองหุญญีและสร้างความเชื่อใหม่ให้เกิดขึ้นในความคิดของจิสะเบง จากนั้นไชลูจึงขยายความคิดของตนโดยให้รายละเอียดเพื่อให้จิสะเบงเกิดความกระจ่างขึ้น

ข้อความตอนที่ 4 ไชลูกกล่าวขย่งให้จิสะเบงเห็นว่าทองหุญญีเห็นแก่ตัว โดยใช้การอุปมาว่า "อุปมาทั้งเรือ น้อยหอยหลังเรือใหญ่ขึ้น จะลงเอาว่าเรือใหญ่เป็นเจ้าบุญคุณ เรือเล็กน้อยไปทั่วทุกแห่งนั้นมิได้ก่อน วิสัยเรือใหญ่ไร เรือเล็กทวงเป็นบริวารก็เป็นพี่ชาคความโอแกเรือใหญ่เอง" แล้วไชลูยกตัวอย่างการกระทำของทองหุญญีในครั้งนั้นถึงความว่า "เป็นต้นครั้งนี้แล้วตรงกับคำข้าพเจ้าว่าทองหุญญีปรารถนาจะให้บุตร ทนเอาราชการทองอุเพื่อเพิ่มหน้าตน" คำกล่าวในตอนนี้เป็นการใช้ "มูลเหตุจูงใจ" ซึ่งหมายถึงทองหุญญีมิได้ทำให้จิสะเบงแท้จริงทำเพื่อตนเอง จากนั้นจึงกล่าวขย่งให้จิสะเบงเกิดความน้อยใจและเห็นว่าทองหุญญีเป็นศัตรู โดยกล่าวว่า "จิสะเบงท่านถือบิดาท่านเป็นฝ่ายมีคุณ แต่ทว่ากระไรเล่าผู้ใดจะหาทานใด ส่วนจิสะเบงเสียอีกไม่เคยมีคุณกับทองหุญญี กระนั้นไม่คิดถึงทางประหารทานทองหุญญีเลย"

ข้อความตอนที่ 5 ไชลูกกล่าวจากฐานจิสะเบงโดยแสดงความไม่เชื่อถือน้ำคำอ้างที่ว่ากลัวคุณทองหุญญี ด้วยการกล่าวแบบปจวาทว่า "จิสะเบงก็เป็นชาติอาชาไนย เมื่อใครอาจหาทานได้แล้วท่านยังจะนับคุณคนผู้นั้นเทอดไว้อีกหรือ ฉะนั้นคำว่ากลัวคุณทองหุญญี ข้าพเจ้าขอค้านไว้" แล้วจึงกล่าวหาว่าแท้จริงแล้วกลัวฝีมือของทองหุญญีดังคำกล่าว "แต่หากท่านถวิลว่าที่แท้กลัวฝีมือขุนพลทองอุ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงจะสั่งท่าน" พร้อมทั้งกล่าวเย้ยหยันว่า "เพราะความชยาคมีใครเกิดขึ้นในน้ำใจทหารแล้ว จะเตือนให้ออกไปสู่ที่เหมือนขี้บให้ออกไปตาย" คำกล่าวในตอนนี้เป็น การกล่าวเพื่อให้จิสะเบงเกิดหิริมานะขึ้น

ข้อความตอนที่ 6 ไชลูทูลจิสะเบงโดยเน้นให้เกิดความกลัว และเน้นความรู้สึกเป็นเพื่อน และเป็นศัตรูไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งไชลูได้เน้นให้จิสะเบงเกิดความกลัวและความเป็นศัตรูกับทองหุญญีถึงความว่า "...บิดาท่านปรารถนาจะไถหนานในราชการทองอุ จันใดตัวท่านก็จะหวนมาขอค้ำใจตน

ของอุปัชฌาย์พ่อกระทั่งทอดตัวให้ชายหนึ่งกองตัวประสงคโหมใจชายนั้นให้ลงยถา
ของอุปัชฌาย์ โสวัตน์ทำดังนี้ครั้งโน้นก็เห็นเป็นการแค้นนัก กระไรนัก
มาสงวนวลไว้ม่าเธอชาวทองอุเธา กาลโน้นขณะโสวัตน์เป็นสาวรุ่นอยู่กับเมืองแป
นั้น ข้าพเจ้าเป็นสื่อให้จีระเบงบุตร ทองหวนนี้ ประรณนาจะฟังความคิด ทานักว่า
อย่าเอยคนแค้นจีระเบงเลย ถึงหากตะเบงชะเวตเอง นางโสวัตน์มีความยินดี
คำทานทกปากทั้งนี้ แลมันยังรักษาไว้ใต้อยู่หรือ

1

นางโสวัตน์โกรธธูยิ่งนัก แต่ไม่กล้าโต้เถียงกับโซอุเพาะเกรงผู้คุมสองคนที่อยู่ใกล้ ๆ
โซอุที่นางจึงบอกว่าสองคนนั้นเป็นคนของทณ นางโสวัตน์จึงว่าโซอุว่าแกกลองทณให้ออกมาเพื่อจะว่า
ในใคอาหยหรือ แลนางก็กล่าวแกว่าที่นางรักก็กับพระเจ้าทองอุก็เพาะไกรับความเมตตาจากพระองค์
จึงก็กะทดแทนคุณ แลว่าโซอุที่อ้างว่าฉันถึงปะชันหวนนี้เป็นการแก่งกลองทณให้นางออกมาเพื่อ
จะขอความช่วยเหลือ ทอนท้ายจึงรู้ว่าจะเปิดความซ่อนให้ออฉวขึ้น แต่โซอุนั้นขุสดีไว้ไคและกล่าวกับ
นางว่า

การทั้งนี้จะลงว่าฝ่ายใคช่วยฝ่ายหนึ่งแล้วพึงฝ่ายเดียวนั้นหนีไค จะว่าให้แท้คือ
สองฝ่ายช่วยกันและกันจึงจะชอบ ซึ่งพระเจ้าทองอุบำรุงรักษาน ๗ ปีปัจจุบันนี้ ก็ไค
พิทวาธิในรูปสมบัติแห่งทณเป็ประมาณแลพระมหากษัตริย์นั้นจะสืบอิสริยยศรูปมาเรอ
ละหรือ พระเจ้าทองอุโปรดปรานโสวัตน์ทุกวันนี้ จะหาสิ่งยักถือว่ายิ่งขึ้นก็หาไม่
ทางว่าฉันทะวคิมเหลือใหญ่้น นางเฝ้าทราว่าสืบไปไคพทลภาพปากแห่งหวน
ตะเบงชะเวตก็จำเป็นจะครองรักโดยอำนาจทะวคิมพอคินพอคินหนึ่ง แลบุเรงนองชู้รักเดิม
แห่งนางผู้หนึ่ง คนทั้งสองนี้แล้วคือหลักประกัมมิให้ตะเบงชะเวตเป็นใจ

2

นางโสวัตน์ไม่ทันความคิดของโซอุก็หลงกล รับชู้ว่าโซอุเรื่องนางนั้นทะวคิมรักกับ
บุเรงนองเมื่อครั้งก่อนไคอย่างไร

โซอุที่ว่าในเมืองทองอุนี้ ข้าพเจ้าเคยมาโดยภูมิสถานครั้งหนึ่งแล้ว ครั้ง เมงกะยินโย
ประชรพนัถ ข้าพเจ้าโดยเสด็จลอพินยาเยยมาโซพระเจ้าทองอุองค์เดิม แลครั้งนั้น
ทะวคิมจับจิตพิทอญวามบริ เวชจะเค็ด อันกนิยศบุเรงนองบดิน แลเมเหลือพระเจ้าทองอุ

3

แต่ครั้งรุ่นจำเริญอยู่กับเรือนทำการทางทาหะยอกินนั้น เจรจากคำหนึ่งก็ขายทางทา
สมกันเสียก่อนนับครึ่งมิถวนเล่า ทั้งนี้ข้าพเจ้าไซ้มิไกรเห็นเป็นที่พอใจ กระทั่งคึกสงัก
ไม่นานหาญไหญ่มิไกร ทั่วขุนวังเข้าเฝ้าไซ้พระเจาทองอุ จะเกิดแสนางนั้นทะวักสองหน
สาวรุ่นนั้น ก็ลอบพบกันในส่วนน้อย เกี่ยวก้อยสนทนากะระริกกระริกทอดกัน ความที่เคยเห็น
เป็นมาเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงกล้าเรียกเอวว่า บุเรงนองชู้รักเดิมเจ้าแม่อยู่หัวเมืองทองอุ

3

นางไซ้จึงชักว่าพระเจาทะเบงชะเวที่อุปลิกเชกกับนางนั้นทะวักโดยไม่รู้ความสัมพันธ์
ระหว่างคนทั้งสองหรือ ซึ่งไซ้ตอบนางไปว่า

ก็ดังนี้เป็นการของบุญจะทุกถึงเขาไซ้ ข้าพเจ้าจะกล่าวข้อเกี่ยวโยงกับแม่นาง
ไซ้ว่าเป็นการสำคัญ โดยเนื้อความทั้งไค้ล้ากับแล้วทั้งเห็นไค้ชักว่าเมียบจะกุ่มน้ำใจ
พระเจาทองอุไว้ ทลอคออำนาจบุเรงนองเสื่อมวันไค้ แลทะยอกินสิ้นลงวันไค้แล้ว
จึงจะให้หัวไค้วาร์คมีนางนั้นทะวักจะทั้งเสื่อมลง ทะยอกินชราลงบุญอยู่ไปมิไค้
ยาวนานจริงแล้ว แต่จะเกิดสิแมนละไค้ตามปกคิมันเล่ามันวันนับแต่คนบุญจะเวืองบารมี
ไม่เห็นท่าวันไค้จะหุคเสื่อมลงเลย วันทะบะเคชะบุเรงนองยาวเกิน วันข้างทะเบงชะเวที่
โปรคทานมันวันจะขึ้นเป็ลือไป ทางวาร์บุสมบิไค้ไซ้ทานเลศนิก ทะเบงชะเวที่ท่าที่
เคลิบเคลิ้มหนักแล้ว พระมเหสีหักทานโดยอำนาจกเมไค้ คร่ำครวญไปทางบุเรงนองเขา
คนบุญนั้นที่หนึ่งสือว่ากล่าวมาเสนอปรทคหนึ่ง น้ำที่ระวังพระเจาทองอุไว้หุค / ..
ข้าพเจ้าบอกคั้งนั้นนางไซ้เอาบุญเข่าวางที่จะเห็นไปข้างว่าข้าพเจ้าชักกับมาชู้ให้ทาน
สะกุงกลัว แม่นแม่ว่าลี้คั้งนี้จงมองไปท่าแห่งบุเรงนอง ณ ปัจจุบันก่อน ชุนพล
คนแทนทองหวนไค้ได้แก่ทะคะคะบุญเจ้าจริงแล้ว แต่คนทั้งปวงยอมรู้ทั้งนี้จะได้คยกรุแห่งตัว
มิไค้คนหยามคอก หากเนื้อแห่อ่านาจในราชการทหารทองอุทุกวันนี้ จะได้จะว่ากล่าว
สิ่งไค้ชื่อนั้น ทหารแลคนทั้งปวงก็ลงใจทั้งทั้งสิ้น อนึ่งจะว่าข้างช้ชาคคักสินการบวรงค์
ลงกรรมเล่า มังทรามัวทานทำรอยคางให้คนเห็นเสียหนหนึ่ง แต่ครั้งพาคนไปทาย
ณ เมืองแปร ชาวทองอุทั้งปวงก็มันมิถือความคึกเสมอบุเรงนอง / ไค้ทานบังเกิด
น้ำใจสุจริตคอกคนบุญัวชอบจะสวร เจริญแล้วแต่ความสุขวิ ทะคนเขลาคั้งนี้จึงจะพาตัวเอง

4

5

6

เขารายขอความยินยารวเกี่ยวกับมั่งทราญัวเป็นแท้ ข้าพเจ้าจึงว่าอยู่เมื่อคนว่า
การอันเราปรึกษากันนั้นคนจะลงเอาว่าทานสงเคราะห์ข้าพเจ้าฝ่ายเดียวไม่เห็นถูกก่อน
เนื้อแท้ฝ่ายข้าพเจ้ากำลังจะชวนทานอยู่ด้วยกัน

6

นางโซ้วฟังคำไขว่คว้าก็หันความคิด และถามโซ้วว่าจะมาชักจูงให้นางทรยศต่อ
พระเจ้าตะเบงชะเวตี้ และคิดการร้ายรวมกับโซ้วหรือไม่

โฉมเชื้อสายปะจันท์ผู้นี้มีสติปัญญาเกินพิกัด มีคติหนึ่งว่าปะจันท์นั้นเป็นที่
เคารพกันแก่ทั่วแล้ว ข้าพเจ้าจะยอมตกอยู่ในคุก คอยหวัดสนทนากับนางโซ้วทุกวัน
ตะเบงชะเวตี้ผู้นางท้องกับเขาจะนำมือบุเรงนอง ข้าพเจ้าเอาอำนาจคนผู้นี้มากล่าว
มิใช่ชวนทานทรยศหากจะชวนแม่จุกยัวให้ทนท้องกับ ข้าพเจ้าคือคนสามัญเสมอเป็น
นายทหาร ก็ทำตามกฎโบราณ มิได้ถือพระมหาทักษิ์ทางหัวเมืองเป็นกลางมลาแห่งตน
ดำเนินรอยนายทหารหงสาวดีผู้กล้า เป็นคนเจ้าฉมิงนครอินทรีลอบเข้าไปจนถึงที่ข้างใน
ณ ที่พระเจ้าอังวะแล้วมิได้มีพระเศียรก็เพราะยึดกฎสำหรับทหาร เอกอุทงศาวการ
สถานเดียว ฉะนั้นโซ้วแม่งกลางใจให้สะอาทอยาระแวงคำใดแต่ข้าพเจ้าว่าชักชวนให้
ประทุษร้ายพระเจ้าของอู / ข้าพเจ้าบอกกล่าวความทั้งหลายนี้ เพราะใครให้โซ้วบุช
ปะจันท์เคารพแห่งตัวครองสวาทด้วยพระเจ้าของอูยวีนสถานหนึ่ง แลรักษาราชสมบัติ
พระเจ้าของอูมิให้เสียแก่คนหาพระกุลกำเนิดมิได้ ยัวจะเสียก็ให้แก่พระยามหาทักษิ์
สมพระเกียรติคุณกันจึงจะชอบ พระเจ้าตะเบงชะเวตี้เลี้ยงพี่เขยทุกวันนี้จะว่าถูกเสีย
ไว้ริมพระที่ก็ยังอันตรายน้อยกว่า จะเค็ดอยู่ของอูพระหนักอำนาจใหญ่หลวงแล้ว แทน
พระเจ้าของอูหลงมิตรยังส่งไปเพิ่มบุญ ณ เมืองแปรอีกแสนละไว้ไม่รอนเสียเล่าจะเค็ด
เมายศเพิ่มชนาชั้นแล้ว ปรารภณาสัมบัติพระเจ้าตะเบงชะเวตี้เมื่อใดก็ยอมจะเอาได้
เมื่อนั้น มีหน้าจะเค็ดศักดิ์เสมอด้วยคนสามัญดังแตกอนคนทั้งหลายยังนับถือน้อยอยู่บาง
แทนพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ยากเข็ญมารวมวงศ์ของคนของอูแทบจะล้มเสียซึ่งจะเค็ดเป็นไพร่
แต่เดิมมา /

7

8

แลคนอันจะใคร่จะเค็ดลงได้ ในปัจจุบันนี้ไม่เห็นผู้นั้นนอกจากพระเจ้าหงสาวดีนายข้าพเจ้า
ก็แหละข้าพเจ้าโซ้วนี้เป็นกำลังสำคัญทางหงสาวดีหนึ่ง แม่นางช่วยเพ็ดหลินให้หลุมที่จำไป

9

รอกแล้ว จะเกิดคนพิพากษาทอห่านจะถึงคราววิบหายอย่างหนึ่ง จะเกิดคนอันจะบังอาจ
 คิกร้ายชิงราชสมบัติของอุจะถึงคราววิบหายอย่างหนึ่ง จะเกิดคนคอยหมั่นหานางนั้นทะว
 มเหสีให้เป็นทีเกรงของมังฆาพระสวามีท่านจะถึงคราววิบหายอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้า
 จะทิ้งสของของทานปะชันตามความฝันใดก็ได้โดยได้เข้าสู่ศึกแลสมโอกาสอาวุธแรงของ
 วายนันแล้วจึงจะช่วยให้โซ้อ้วนทงของทุกขัสมค่าปะชันวอนฝากฝัง / อนึ่งข้าพเจ้า
 หังนี้โซ้อ้วนยากึกเป็นอุบายลงปรหารบุรุษของทหารใหญ่สิ้นชื่อแล้ว ตอนนั้นท
 หงสาวที่จะถูกลงเอาของอุ เจ้านายข้าพเจ้าฝ่ายหงสาวดีนั้น พระทัยรักภักดี
 ค้าศึกแลเอ็นดูแก่ไพร่พลประมาณ ไหนจะคุมคนมาเฝ้ามาถึงของอุ อนึ่งเอาหงสาวดี
 จำเป็นเข้าศึกครั้งนี้สืบแต่สอพันยามหาอุปราชใครได้ขายอันจะเกิดชิงมานั้นคืน ฉะนั้น
 การศึกทำกัน ณ เมืองแปร เมืองหน้าศึกโน้นมีบุรุษของแม่หมค่ออำนาจแล้ว พระเจ้า
 หงสาวดีจะกลับคืนไปเสวยสุข ณ เมืองหงสาวดี ฝ่ายโซ้อ้วนอยู่ข้างนั้นนางมเหสีสิ้นอำนาจ
 ชู้เกิมนุญ จะโคปป้องครองความเป็นคนโปรดแห่งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เหตุนี้ /
 ข้าพเจ้าหังนี้แน่วใจไปของอุเสียคืนหนึ่ง หากมิใช่เรื่องสำคัญนี้แล้วทานปะชันทวน
 จะมาปรากฏให้เห็นเป็นศุภกิมิหรือ โซ้อ้วนท่านอุทสาพมาเยือนข้าพเจ้า ก็เห็นน่าใจ
 ใจคนทั้งคนอยู่แล้ว ข้าพเจ้าโซ้อ้วนคนอยู่ อย่างนี้ก็จะแน่วไปข้างประโยชน์เหตุนี้เลย
 (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 3652 - 3662)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 โซ้อ้วนกล่าวถึงความภักดีของปะชันทวนผู้พี่ต่อมาตุภูมิและกล่าวถึง
 ตนเองด้วยการใช้อุปมาว่า "ฝ่ายข้าพเจ้าเป็นชาวเมืองอื่น หากเจ้านายเจ็บรอนแทนกัน ก็พลอย
 รอนโดยเสด็จเจ้านาย หากตัวมาได้ยากคอยวันเป็นพี่ของเหลว" แล้วจึงตั้งข้อท้วงติงในการกระทำของ
 นางโซ้อ้วน โดยกล่าวหาความเป็นเชิงกระเทยกระเทียมแถมเยาะเย้ยว่า "ส่วนท่านนั้นหนทนว่าอชยาศัย
 เกิดเคียวแคนคนทองอุราพาออก ะหังทอคั่วให้ชายหนึ่งทอตัว ประสงค์โหมใจชายนั้ให้ลงนลาย
 ของอุประเทศเสีย โซ้อ้วนท่านทำดังนี้ครั้งโน้นก็เห็นเป็นการ แค้นหนัก กระไรนักมาสงวนบวโลไว้
 บำเรอชาวทองอุเลา" แล้วตามด้วยการใช้ "คำพูดของฝ่ายตรงข้ามย้อนโจมตีเขาเอง" ดังความว่า

"กาลโพธิ์พระโธ้วท่านเป็นสาวรุ่นอยู่กับเมืองแปรนั้น ข้าพเจ้าเป็นสื่อให้จีระเบงบุตรของหญิง
ประรณนาจะฟังความคิด ท่านก็ว่าอย่าเอยคนแก่ขึ้นจีระเบงเลย ถึงหากตะเบงชะเวที่เองนางโธ้ว
ก็มีไม้มิความยินดี คำท่านทักปากตั้งนี้แลมันก็ยังรักษาไว้ไต่อยู่หรือ" การที่โชติทักท้วงว่านางโธ้ว
ก็เพื่อให้นางรู้สึกตัวว่าผิดทั้งการกระทำและคำพูด

นางโธ้วฟังคำท้วงก็โกรธยิ่งนักจึงกล่าวแก่ท่านภักดีกับพระเจ้าทองอุทุมพรว่า
จะทักแทนบุญคุณ แลนางจึงว่าโชติแต่งกลสงนางมาเพื่อขอความช่วยเหลือและขู่ว่าจะเปิดความขึ้น
ให้โชติฉาวขึ้นแต่โชติคุณสติไว้ได้ไม่แสดงท่าทีหวั่นเกรง

ข้อความตอนที่ 2 โชติโต้แย้งโดยปฏิเสธคำกล่าวของนางโธ้วด้วยการใช้ข้อความนี้เสมอว่า
"การทั้งนี้จะลงว่าฝ่ายใดช่วยฝ่ายหนึ่งแต่ลำพังฝ่ายเดียวมันหาได้" แล้วจึงกล่าวแก่ "จะว่าให้แท้
คือสองฝ่ายช่วยกันแลกันจึงจะชอบ" แล้วโชติก็เตือนนางโธ้วมิให้ทนงตัว โดยกล่าวทักว่า
"ซึ่งพระเจ้าทองอุทุมพรรักษานาง ๗ ปีจวบนี้ก็โดยพิศวาสในอุปสมบทแห่งท่านเป็นประมาณ แลพระ
พระมหากษัตริย์นั้นจะสิ้นอิศริยยศมรณาเธอละหรือ" จากนั้นจึงกล่าวเปรียบเทียบสถานะภาพของ
นางโธ้วกับนางนันทะวดี โดยชี้ให้เห็นว่าสถานะภาพของนางโธ้วไม่มั่นคงส่วนนางนันทะวดีมีสถานะภาพ
มั่นคงกว่า พร้อมทั้งอ้างชื่อทศกษัตริย์และบุเรงนองว่าเป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญของนันทะวดีโดยกล่าวเป็น
เงื่อนไขว่า "นางเฒ่าครวว่าสืบไปก็ทุกพลภาพ ปากแห่งหูนัน ตะเบงชะเวที่ก็จำเป็นจะต้องรัก
โดยอำนาจทศกษัตริย์ทศกษัตริย์หนึ่ง แลบุเรงนองผู้รักเกิมนางผู้หนึ่ง คนทั้งสองนี้แล้วคือหลักประกัน
มิให้ตะเบงชะเวที่เปลี่ยนใจ" ถกกล่าวเช่นนั้นเพื่อกระตุ้นให้นางโธ้วเกิดความสงสัยใคร่รู้

ฝ่ายนางโธ้วไม่พ้นความคิดของโชติ ก็รับสั่งว่าโชติรู้เรื่องนางนันทะวดีผู้รักกับบุเรงนองได้
อย่างไร

ข้อความตอนที่ 3 โชติได้โอกาสจึงเล่าให้ความถึงความเดิมเมื่อครั้งตนไปทองอุทุมพรกับสอพิณยา
และใคร่เห็นเรื่องราวระหว่างจะเกิดกับนางนันทะวดี โดยพยายามบรรยายเนิ่นถึงความเสนาหาคู่กันทั้งสอง
มีต่อกัน ดังความว่า "... เจริญต่อคำหนึ่งก็ชายนางทาสกับเสียก่อนนับครั้งมิถ้วนแล้ว" และกล่าวเป็น
เงื่อนไขชวนให้คิดว่า "พระทั้งก็กลังคในบานหาญใหญ่ได้... จะเกิดแลนางนันทะวดีสองหนุ่มสาวรุ่นนั้น
ก็ลอบพบกันในสวนน้อย เกี้ยวคอยสนทนากัน ชิกร ะรักต่อกัน"

นางโธ้วชักใจรู้ว่าพระเจ้าตะเบงชะเวที่อุปภิเษกกับนันทะวดีโดยไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง
คนทั้งสองหรือ

ข้อความตอนที่ 4 โขธูบอกไปในสิ่งที่นางโซ้อ้วถามแล้วถึงความสนใจมาสู่ประเด็นที่ทน
ต้องการ โดยชี้ให้นางโซ้อ้วเห็นภัยจากบุเรงนองที่จะมาถึงตัวนางในวันหน้าโดยกล่าวว่า "วันตะบะ
เกษะบุเรงนองยาวขึ้น วันข้างตะเบงชะเวตี้ไปรคทานันวันจะสิ้นเปลืองไป" และโขธูก็กล่าวบุช้ำ
ให้เห็นว่าบุเรงนองมีอำนาจเหนือพระเจ้าตะเบงชะเวตี้

ข้อความตอนที่ 5 โขธูเกรงว่านางโซ้อ้วจะไม่เชื่อจนจึงพูดอีกคำว่า "ข้าพเจ้าบอกทั้งนี้
นางโซ้อ้วอายุเยาว์ ลางที่จะเห็นไปข้างหน้าข้าพเจ้าชักก็เฝ้าดูให้ท่านสะกุกกลัว" แล้วโขธูจึงอ้างข้อมูล
สมัยสนุนความคึกของคนที่กล่าวมาแทนโดยพรรณนาความ ชี้แจงให้เห็นว่าบุเรงนองเป็นบุญอำนาจ
ทางการทหารของทองอุไว และชาวทองอุไวไม่ศรัทธาฝีมือการรบของพระเจ้าตะเบงชะเวตี้เสียแต่
บุเรงนอง การกล่าวเช่นนั้นเป็นการยุให้นางโซ้อ้วระแวงบุเรงนองยิ่งขึ้น

ข้อความตอนที่ 6 โขธูแสร้งกล่าวชมที่นางโซ้อ้วชอบทรงต่อพระเจ้าตะเบงชะเวตี้แต่ก็เตือน
ให้เห็นภัยที่จะตามมาเพื่อให้นางโซ้อ้วเกิดความกลัวภัยและหาทางเอาตัวรอด

นางโซ้อ้วรู้ทันโขธูจึงถามว่าจะชักจูงให้นางทรยศพระเจ้าตะเบงชะเวตี้และคิดการร้าย
ร่วมกับโขธูหรือ

ข้อความตอนที่ 7 โขธูเห็นนางโซ้อ้วเกิดความระแวงก็ชื่นใจจึงขุนนาง และพูดเอาบุญคุณว่า
"มีคติหนึ่งว่าปะจันนั้นเป็นที่เคารพมีคุณแก่ตัวแล้ว ข้าพเจ้าจะยอมติดอยู่ในคุกคอยหัวชนนำหน้าโซ้อ้ว
ขณะวันตะเบงชะเวตี้วันนางทองภัยเพราะน้ำมือบุเรงนอง" ทั้งนี้เพื่อแสดงว่าตนทุกข์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
แล้วจึงกล่าวแก่เพื่อให้นางโซ้อ้วสิ้นความระแวงตนถึงความว่า "ข้าพเจ้าเอาอำนาจคนผู้นี้มากล่าว
มิใช่ชวนทานทรยศชั่วหากจะชวนแม้นลูกชั่วให้ทนกองภัย" จากนั้นจึงพูดอีกว่าตนยึดถือคุณธรรมถึง
ความว่า "ข้าพเจ้าคือคนสามัญเสมอเป็นนายทหาร ก็ทำตามกฎโบราณมิได้ถือพระมหากษัตริย์ต่าง
หัวเมืองเป็นศูนย์กลางแห่งตน คำเป็นรายนายทหารหงสาวดีอยู่แล้ว" แล้วจึงยกตัวอย่างเหตุการณ์ใน
พงศาวดาร มอญมากล่าวเป็นหลักฐานยืนยันคำพูดของตนถึงความว่า "เป็นตนเจ้าลัมนครอินทร์ ลอบ
เข้าไปจนถึงที่ข้างใน ณ ที่พระเจ้าอังวะแล้วมิได้มีพระเศียรก็เพราะยึดกฎสำหรับทหาร เอกคู่
พงศาวดารสถานเดียว"

ข้อความตอนที่ 8 โขธูกล่าวถึงเหตุผลที่ตนกล่าวความทั้งหมดในครั้งนี้นั้นล้วนแต่เป็น
เหตุผลที่เนื่องกับผลประโยชน์ของนางโซ้อ้วเองทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพื่อให้นางโซ้อ้วเกิด
ความรู้สึกว่าตนเป็นพวกเดียวกับนางและเกิดความไว้วางใจยิ่งขึ้น แล้วโขธูจึงพูดยุยงให้นางโซ้อ้ว

เห็นบุเรงนองเป็นศัตรู โดยชี้ให้เห็นอันตรายจากบุเรงนองด้วยการกล่าวอุปโลกน์ว่า "พระเจ้า
ตะเบงชเวตตี้ซึ่งพี่เขยทุกวันนี้จะว่าถูกเสียไว้มีพระพักตร์ยังอันตรายน้อยกว่า" แล้วบรรยายความ
ให้นางโซ้อเห็นว่าบุเรงนองนี้มีอำนาจมากเกินไป ถ้าปล่อยไว้จะเป็นอันตรายต่อราชสมบัติของ
พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ หวังชาวเมืองทองอุทุมม์ในกำมือของควย ขอความทอนเนื้อคำพิมพ์ถึงทาง
ความหมายคือคำว่า "เมายศ"

ข้อความตอนที่ 9 โซอโน่นาวีให้นางโซ้อช่วยเพิกขุสพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ให้หนีออกจาก
ที่คุมขัง โดยอ้างว่าตนจะช่วยกำจัดจะเค็ค และชี้ให้เห็นว่าเมื่อสิ้นจะเค็คแล้ว ผลประโยชน์ทั้งหลาย
จะตกอยู่กับนางโซ้อ ในตอนท้ายโซอกล่าวอ้างถึงปะชันหุญญี่ว่า "ข้าพเจ้าจะพึงสนองคุณ
ท่านปะชันหุญญี่ตามความฝันโดยโคเข้าสู่อุศิก และสมโภชสร้างบุเรงนองวาย นั้นแล้วจึงจะช่วย
ให้โซ้อพ้นกองทุกข์สมคำปะชันหุญญี่ฝากฝัง" การกล่าวเช่นนี้ยอมให้นางโซ้อเกิดความซาบซึ้งใน
น้ำใจของโซอผู้หมกมุ่นและปะชันหุญญี่เป็นนิจ

ข้อความตอนที่ 10 โซอเกรงว่านางโซ้อจะคิดระแวงว่านางสาวที่จะยกมาที่ทองอุทุมม์ จึงพูด
ป้องกันไว้ก่อนโดยให้เหตุผลสามประการ ประการแรกคือ "เจ้านายข้าพเจ้าฝ่ายนางสาวคือนั้น พระทัย
โง่เขลาหยาบคาย" ประการที่สองคือ "นางสาวที่จำเป็นเข้าศึกครั้งนี้ สืบแต่สอพันยามหาอุปราชใครได้
ชายอื่นจะเค็คชิงมานั้นคั้น" และประการที่สามคือ "การทำกัน ณ เมืองแปร เมืองหน้าศึกโน้น" ใน
ตอนท้ายโซอได้ย้ำถึงประโยชน์ที่นางโซ้อจะได้รับอีกครั้งหนึ่งถึงความว่า "ฝ่ายโซ้ออยู่ข้างนี้ นาง
มเหสีสืบอำนาจจุ้เกิมหุญญี่ จะคอยปกป้องครองความเป็นคนโปรดแห่งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้คนเดียว"
ซึ่งสิ่งที่โซอนำมากล่าวนี้เป็นสิ่งที่นางโซ้อต้องการมากที่สุด

ข้อความตอนที่ 11 โซอกล่าวฝากให้นางโซ้อนำความที่ตนกล่าวมาแต่ตนไปเฝ้าครองและ
ย้ำด้วยคำว่า "หากมิใช่เรื่องสำคัญแล้ว ท่านปะชันหุญญี่จะมาปรากฏให้เห็นเป็นศุภกิมิต่อบุหรือ"
ทั้งนี้เพื่อให้นางโซ้อเห็นความสำคัญและไม่ละเลยในสิ่งที่ตนได้กล่าวไปแล้ว และไม่สักระแวงว่า
ตนกำลังใช้เล่ห์หลวงกับนาง จากนั้นโซอก็กล่าวยกย่องนางโซ้อว่า "โซ้อท่านอุตสาหมาเยือนข้าพเจ้า
ก็เห็นน้ำใจของคนอยู่แล้ว" และพูดป้องกันตนเองว่า "ข้าพเจ้าโซอรู้คุณคนอยู่ ยอานิกจะแนะไป
ข้างประโยชน์คนเดียวเลย" ข้อความนี้เป็นการใช้คำกระหัดรัด คือ กษัตริย์ศาสตร์

การพูดในครั้งนี้เป็น การพูดเพื่อให้นางโซ้อช่วยเพิกขุสให้ตนได้รับอิสรภาพ ซึ่งโซอได้
พยายามเกลี้ยกล่อมนางโดยอ้างถึงความห่วงใยต่อฐานะปะชันหุญญี่ที่ตนนางเป็นพื้นฐานเพื่อให้นาง

ว่าลึกถึงความลึกของบุญเรงนอง จากนั้นจึงยุยงให้นางเกิดความระแวงภัยและเกิดความรู้สึกเป็น
 ศัตรู ขณะเดียวกันก็จูงใจให้นางคิดถึงผลประโยชน์นานาประการที่นางจะได้รับทั้งทางตรงและ
 ทางอ้อม การที่โซ่ผูกกับนางโซ่อัวเช่นนี้ก็เพราะเห็นว่านางนั้นเคยผูกใจแค้นบุญเรงนองมาก่อน เมื่อ
 ตนแสดงให้เห็นว่าบุญเรงนองจะเป็นภัยแก่นางและผลประโยชน์ของนางก็ย่อมทำให้เกิดความหวั่นเกรง
 และเอนเอียงมาคล้อยตามคำพูดของตน อีกทั้งสถานการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่มีเข้ามาให้นางโซ่อัว
 เห็นคล้อยตามได้โดยง่าย การพูดในตอนนี้อยู่สถานการณ์หลายแบบ ข้อความตอนที่ 1 ใช้แบบทรงอำนาจ
 มีการชักพ้อทอว่าเป็นเชิงกล่าวโทษและพูดเบาะเบียด กระหม่อมกระเทียม ข้อความตอนที่ 2 เป็นลีลา
 การพูดแบบละเมียดละไม ถวายอาศัยความหลักแหลมและการกล่าวอย่างมีใจองงำคลุมเครือชวนคิด
 ข้อความตอนที่ 3 ใช้ลีลาแบบเรียบง่าย ข้อความตอนที่ 4 เป็นลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ ถวายการ
 กล่าวโทษ ข้อความตอนที่ 5 - 6 ใช้ลีลาการพูดแบบเรียบง่าย ถวายการแสดงความกตัญญูอย่างชัดเจนน
 มีหลักฐานอ้างอิงอย่างหนักแน่น ข้อความตอนที่ 7 - 11 ใช้ลีลาการพูดแบบเรียบง่าย ถวายการแสดงความ
 กตัญญูอย่างชัดเจนน มีการให้รายละเอียดและยกอุทาหรณ์ประกอบ ซึ่งนางโซ่อัวก็รับฟังแต่ย์มิได้
 รับคำแก้ต่างใดและโซ่ก็ได้ให้คนของตนไปเกลี้ยกล่อมนางในทำนองเดียวกันนี้อีก ซึ่งในที่สุดนางก็ตกลงใจ
 ที่จะร่วมมือกับโซ่

5. บทพูดของสอพิณยา

สอพิณยาเป็นพระอนุชาของพระเจ้าหงสาวดีสการะวุกที่และเป็นพระนัดดาของพระเจ้าแปร
 พระเจ้าแปรได้หมั้นหมายสอพิณยาไว้กับนางอเทกยาหลานหลวงฝ่ายพระอัครเทวี แต่สอพิณยาดับหลงรัก
 ทะละแมกกุสุมาและหลอขอทอพระเจ้าแปรและพระอัครเทวีในระหว่างที่ศึกอังวะมาประชิดเมืองแปร
 พระเจ้าแปรไม่พอพระทัยแต่ก็มอบแบ่งรับแบ่งสู้ไว้ โซ่จึงยุยงให้สอพิณยาดักพากุสุมาและพระอัครเทวีหนี
 ไปเมืองหงสาวดี การกระทำในครั้งนั้นทำให้เกิดเคียดแค้นสอพิณยามาก จึงตามไปชิงกุสุมาคืนมาได้
 เมื่อจะเกิดตีเมืองหงสาวดีแตก สอพิณยานี้ไปโจมตีเมืองเมาะตะมะ จะเกิดทองการให้สอพิณยา
 ฆ่าตัวตายจึงเขียนสาส์นไปเฝ้า สอพิณยาไม่เห็นทางเอาชีวิตรอดจึงฆ่าตัวตายสมเจตนารมณ์ของจะเกิด
 สอพิณยาเป็นตัวละครฝ่ายปรปักษ์กับจะเกิด จึงมีบทพูดที่น่าสนใจอยู่หลายตอนดังต่อไปนี้

1. ตอนสอพิณยามาเฝ้าพระเจ้าแปร ณ ทัพเมืองแปรและได้พบกับทะละแมกกุสุมา
 สอพิณยาเกิดหลงรักนางจึงพยายามตีสนิทเพื่อจะบอกความในใจของตน วันหนึ่งสอพิณยาแอบเห็น

นางอเทยาสอบพบกันจะเกิดในที่ลับตาคน จึงเข้าไปแสดงตัวให้เห็นและพูดจาว่าร้ายจนเกิดวิวาทกันขึ้น ความทราบถึงพระเจ้าแผ่นดินว่าจะเกิดและสอพิณยาประลองฝีมือกันจึงเสด็จไปทอดพระเนตรและตะละแม่มกุฎมาสงสัยในท่าทีของคนทั้งสอง จึงหาโอกาสเสียบเคียงถามสอพิณยาในขณะที่สอพิณยาขอรองเท้าทางพารมธุรยาน สอพิณยาได้โอกาสจะทำให้นางอเทยยาและทัมมจะเกิดพร้อมกัน จึงแสลงคำอีกซ้อนแล้วจึงกล่าววว่า

เรื่องนั้นหากคนอื่นถามแล้วเป็นตายก็ไม่ขอเปิดปากบอก แต่ตะละแม่มักจะเอาความ
เรานั้นเป็นญาติสนิทข้าพเจ้าจึงกล่าวบอกไม่ขวยใจ / 1

ชะรอยแต่เบื้องภูมิระชาทินัน ข้าพเจ้าคงจะต่างกว่าเขาอื่น ละเสียดซึ่งกองปรการกุศล
บุญกุศลหาได้ทำไว้ชาติหนึ่งมันศาลาให้เกิดมีอันทุกข์ใจ อุตสาหน์ยากลำบากเกิด มาฝาก
กายหมายจะเอาพระเจ้าสูงเป็นที่พึ่ง ครั้นมาถึงเมืองแปรสมคะเนแล้วประสพอันหวังจะ 2
ร่วมชีวิตด้วยกันแล้ว ควรจะเกิดความยินดีกับกันทุกขหนัก อันคู่ยั่วตัวเมืงซึ่งจะปกป้อง
ครองกันไปโดยเกิดแห่งเสียดแค้นแสนทรมานนี้ ถึงหากรวมเรือนกันแล้วก็จะมาเขวร่วม
ชีวิตต่อกันด้วยยังมีไต่ถอน /

กุฎมาได้ฟังสอพิณยาถวาทาหนือเทยยาเป็นแ่งทั้งนั้นก็ตกใจ จึงซักว่านางอเทยยา
หาสิ่งใดละเมิดทอสอพิณยา สอพิณยาแสลงก็หน้าเศร้าและทำที่ไม่อยากบอก แต่ในที่สุดก็เอ่ยขึ้นว่า

เมื่อข้าพเจ้าประณัน นางอเทยยาเดินคลอข้างซุนวังออกมาจากละเมาะไม้อันเป็น
ที่ถ้ำบังหน้าตา ทั้งสองมีท่าทางพิรุณพิกลอยู่ มาทราว่าไม่ถือสำคัญอะไรแวงมิได้อีกประการหนึ่ง
ถึงหากจะยกเอาความที่นางอเทยยาเป็นคู่หมั้นออกเสีย แต่ความที่นางเป็นเชื้อพระวงศ์ 3
ยังเห็นแก่นำเนื้อของพระเจ้าแผ่นดินอยู่ ข้าพเจ้าเห็นว่าซุนวังประพฤติดุขานั้นเกินนัก ครั้น
ออกปากกล่าวถวาทา ก็เกิดปากเสียดทะเลาะกัน หากข้าพเจ้าเป็นคนหุ่นหันนึกหนึ่ง
ไม่ยังมีมือไวยาง หน้าพิรุณซุนวังจะวายเสีย

กุฎมาได้เห็นว่าจะได้คุยกับนางอเทยยาในที่ลับตาคนก็ข้องใจ คิดวนเวียนอยู่ สอพิณยา
ไม่รู้ความนับก็กล่าวทอไปว่า

ซึ่งคำโบราณว่า ไม่สำคัญเกิดปล้องยังมีเสมอกัน มีสันมียาว อุณาเหมือนพื้นทอง
 ยังทางอัยยาศัย ข้าพเจ้าพระราชนิศาหานั้นแล้ว หวนกลับไปทูลเทศยาเจ้าเห็นชัดว่า
 คามิได้เสมอกัน อยวาทะกิตติเมตกันเอง หากอเทศยาได้เพียงเดียวหนึ่งของพระราชนิศา
 หานั้นแล้ว มาทราจะเกินจากหงสาวดีมาเมืองแปรกลับไปแล้วกลับมาอีก 10 ทลบ ก็
 ไม่กรังกลัวแก่ความยาก (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 490 - 492)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 สอพนยาใช้วิธีเสแสร้งทำเป็นไม่อยากจะทูลเพื่อเร้าใจให้กุสุมาเกิดความสนใจ
 ในเรื่องราว

ข้อความตอนที่ 2 สอพนยาสร้างทุกขัตถ์ตนเองเป็นเชิงน้อยใจในวาสนาของตน พร้อมทั้ง
 ปรับทุกขว่า "ชะรอยแต่เบื้องผู้มีมะชาติโน้น ข้าพเจ้าคงจะทางกว่าเขานั่น ละเสียซึ่งกอรปการกุศล
 บุญกุศลทั่วหาได้ทำไว้ ชาคันจึงมีมันคาอาให้เกิดขึ้นอันทุกข์ใจ อุทิศสาทนต์ยากลำบากนั้นเกิดมาฝากกาย หมาย
 จะเอาพระเจ้าสูงเป็นที่พึ่ง ครั้นมาถึงเมืองแปรสมคะเนแล้วประสพอันหวังจะร่วมชีวิตด้วยแล้ว ควรจะ
 เกิดความยินดี กลับได้ทุกข์หนัก" ซึ่งเป็นข้อความที่ทราบที่ชวนฟังด้วยสัมผัสสระ และสะท้อนถึงความรู้สึก
 ของสอพนยา แล้วสอพนยาจึงแสดงความตั้งใจในทวนนางอเทศยานุเป็นคู่หมั้น เพื่อให้กุสุมาเห็นว่า
 นางอเทศยามีความนึก

ฝ่ายกุสุมาได้ฟังสอพนยาเล่ากล่าวคำทวนอเทศยากก็ตกใจ จึงชักว่าอเทศยาทำสิ่งใดละเมิดต่อ
 สอพนยา สอพนยาแสร้งคืนหน้าเศร้าและทำทีไม่อยากจะบอก แต่ในที่สุดก็เล่าเรื่องราวให้นางฟัง

ข้อความตอนที่ 3 สอพนยาเล่าถึงทำทีที่จะเลิกและนางอเทศยาเดินออกมาจากหมู่ไม้
 โดยชี้ให้เห็นว่าคนทั้งสองมีพิรุณทำให้ตนรู้สึกระแวง การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อให้กุสุมาเกิดความเห็นใจตน
 และเพื่อให้นางเกิดความนิยมในน้ำใจของตน จึงกล่าวว่า "ถึงหากจะยกเอาความที่นางอเทศยาเป็น
 คู่หมั้นออกเสีย แต่ความที่นางเป็นเชื้อพระวงศ์ก็ยังเห็นแก่หน้าเนื้อของพระเจ้าแปรอยู่" จากนั้นจึงกล่าว
 ทับถมจะเลิกให้นางเห็นว่าเธอจะเลิกนั้นเป็นเหตุที่ไม่น่าไว้วางใจ

เมื่อกุสุมาได้ยินว่าจะเลิกอยู่กับนางอเทศยาในที่สุดก็สนใจ คิควนเวียนอยู่ สอพนยา
 ไม่รู้ความนัยจึงกล่าวความต่อไป

ข้อความตอนที่ 4 สอพิณยากล่าวยกยอกุสุมาว่ามีอชยาศัยงาม โดยเปรียบเทียบกับนางอเทยาคทวยการกล่าวอุปมาว่า "ซึ่งคำโบราณว่าไม่ลำเค็ญเกิดปล้องยังมีเสมอกับมีสัณนิบาอุปมาเหมือนพื้นองยังต่างอชยาศัย ข้าพเจ้าทูลพระราชบิดาแล้วทวนกลับไปทูลทศบาลเจ้าเห็นชัดว่าคำนี้ใกล้เคียงกัน" จากนั้นจึงแสดงความนิยมชมชื่นในตัวกุสุมาโดยกล่าวทูลขออภิเษกกันว่า "หากอเทยาคทไ้เพียงเสียวหนึ่งของพระราชบิดาท่านแล้ว มาทูลว่าจะเกินจากหงสาวดีมาเมืองแปรกลับไปแล้วกลับมาชักสิบทอน ก็ไม่เกรงกลัวแก่ความยาก" การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อให้อกุสุมาเข้าใจความรู้สึกของคนที่มิทอนนาง

การทูลในครั้งนี้สอพิณมุ่งหมายจะให้อกุสุมาเข้าใจในตัวตนที่แท้จริงของนางอเทยาคทผู้เป็นคู่หมั้น โดยพยายามแสดงให้เห็นว่านางอเทยาคทเองก็มีใจผูกพันกับตนถึงกับทำการโดยไม่ไฉนหาตนให้ปรากฏ และเพื่อให้นางเกิดความเห็นใจจึงสร้างทำเป็นน้อยใจในการกระทำของนางอเทยาคท สุดท้ายจึงให้มากล่าวยกยอกุสุมาโดยคิดว่านางจะเคลิบเคลิ้มตามถ้อยคำของตน ประกอบกับขณะนั้นตนก็อยู่ตามลำพังกับกุสุมาจึงเป็นโอกาสที่จะบอกความในใจแก่นางได้ การทูลในครั้งนี้เป็นการทูลในเชิงเกี้ยวพาราสี ฉะนั้นการทูลจึงจะไม่เยือกเย็น ภัยการใช้ภาษาที่สุภาพ นุ่มนวล มีการใช้สัมผัสสระในข้อความและคำคล้ายทวนโวหารอุปมา และอภิปจน์ แต่การทูลของสอพิณยาในครั้งนี้ก็มิได้ปรากฏผลแต่อย่างใด เพราะกุสุมานั้นใจจะจ่ออยู่กับมังงายและมังงายก็เข้ามาชักเสียก่อน

2. ตอนสอพิณยาและไขล่อเรื่องราวทักกับจะเลงกะโป แต่ไขล่อเป็นฝ่ายไกร้มาคบเจ้สอพิณยาเกรงว่าตนจะเป็นฝ่ายผิด จึงชิงไปทูลเรื่องราวทศบาลอัครเทวีก่อน โดยใส่ความว่าจะเลงกะโปเป็นชู้ก่อก่อเรื่องขึ้น ดังความว่า

ข้าพเจ้านี้เดิมเมื่อยังมิไค่หลวงกำแพงเมืองแปร ก็เพิ่มใจในความผูกพันมีเชื้อแฉดอยู่ในเรื่องบุคลบาท สมเด็จพระเจ้านร ะบดียิ่งนัก แด่ครั้งหลวงเข้ามาภายในกำแพงเมืองแล้ว ก็มาไค่สำนึกว่า ตัวมิควรเข้าไปร่วมวงศักรัณียมหาศาล เพราะลำพังศักดิ์ของตัวเองนั้น หากจะมีคนหมิ่นก็ไม่แลเห็นเสียที่ทรงส่วนใด แต่เพราะมาเกี่ยวพันเป็นน้ำเนื้อเชื้อไขกับราชวงศ์แปรนี้สิ สิ่งใดกระหมื่นคนทั้งปวงก็โจษขานกันว่า โน่นแน่คนผู้นี้กระทำเอาแก่ราชันคทาพระเจ้าแปร ฉะนั้นเมื่อใครหมิ่นเมื่อใด ข้าพเจ้ารู้สึกสะเทือนใจทุกครั้งทีห้อยไห้คนขึ้นชื่อว่าหลานชายพระเจ้าแปร ถูกหมิ่นมาวกับตัวเป็นคนเหตุน่าโศกนาฏ พระเจ้าอยู่หัวโดยลาร แปลกไปคืบ

พระอัคร เทวีทั้งสองพินยากล่าวว่า กระทั่งก็กันไปตามคำของสอพิณยาแล้วชักว่าผู้ใดคนหนึ่ง
ให้สอพิณยาระคายใจ สอพิณยาเห็นตนเป็นทองจึงแสลงทำเป็นหมกมัวยิ่งขึ้น และทำที่เป็นอีกอ้อก้อยคนหนึ่ง
จึงกล่าวต่อไปว่า

ข้าพเจ้าจะอาบจะหุงสาเหตุแก่สมเด็จพระเจ้าน้านัก เพราะคนนี้เป็นตัวการนั้นเป็น
เสมอคนอื่นไม่ปรากฏหลักฐานแถมว่าคนนั้นไม่ได้ถูกข้าพเจ้า การกระทำของมันก็ 2
ไม่ทางไปกวาดถูกข้าพเจ้าเอง

จากนั้นสอพิณยาจึงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น โดยแต่งความเป็นเงื่อนงำให้เห็นว่าจาเลงกะโบ
เป็นฝ่ายผิด พระอัคร เทวีทั้งสองพินยาก็รู้สึกเจ็บร้อนแทนจึงกล่าวว่าความเรื่องนี้ไปหูลพระเจ้าน่าน
สอพิณยาก็แสลงกล่าวว่า

เรื่องนี้เป็นที่ที่พระเจ้าน่านจะของพระทัยด้วย 3

พระอัคร เทวีเห็นสอพิณยาทำที่สงบเสงี่ยมก็ยิ่งรู้สึกเวทนาและกริ้วฝ่ายจาเลงกะโบยิ่งขึ้น
จึงให้นางชานหลวงไปหูลเชิญพระเจ้าน่านมา สอพิณยาจึงแสลงกล่าวว่า

ถ้าข้าพเจ้าร่วมได้กับพระเจ้าน่านจะเป็นเรื่องใหญ่ทั้งนี้ ก็เป็นอันจะหุลเลย
(โชติ แพร่มพันธุ์. 2520 : 503 - 505)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 สอพิณยากล่าวว่าให้พระอัคร เทวีเกิดอารมณ์โกรธ รวมไปกับคนด้วย
โดยยกเอาความเป็นอาชญาจริงใจให้เกิดความเจ็บร้อนแทนกัน และสอพิณยายังได้กล่าวประจบให้
พระอัคร เทวีเกิดความเอ็นดูขึ้นโดยกล่าวว่า "ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจทุกครั้งที่พลอยให้คนอื่นขึ้นชื่อว่า
หลานชายพระเจ้าน่าน ถูกผู้หนึ่ง รวากับตัวเป็นคนเหตุพาให้พระนามพระเจ้าน่านโดยสาร์แปดแปดไปด้วย"
ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนนั้นเคารพเทิดทูนพระเจ้าน่านด้วยการแสดงความรู้สึกเสียใจ

พระอัคร เทวทัตคำกล่าวของสอพนียาที่กล่าวไว้ก่อนนั้นสอพนียาให้ระคายใจ สอพนียาจึงแต่ง
ทำเป็นหม่อมม้วยขึ้นและทำให้ออกอยู่คนเดียวจึงกล่าวต่อไป

ข้อความตอนที่ 2 สอพนียากล่าวเป็นเงื่อนไขเหมือนไม่เต็มใจที่จะกล่าวถึงคนนั้น โดยแสดง
ความรู้สึกอาบใจที่จะฟ้อง แต่กล่าวโทษว่า "แหมทราบว่าคนนั้นไม่ได้ถูกข้าพเจ้า การกระทำของ
มันก็ไม่ทางไปถูกข้าพเจ้าเอง" ซึ่งเป็นการเร้าความรู้สึกใครรู้ให้เกิดขึ้น

สอพนียากล่าวถึงนั้นแล้วก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้น โดยแต่งความเป็นเงื่อนไขให้เห็นว่า จาเลงกะโบ
เป็นฝ่ายผิด พระอัคร เทวทัตสอพนียาเล่าก็เหมือนนั้น จึงกล่าวว่าจะนำเรื่องนี้ไปทูลพระเจ้าแผ่นดิน

ข้อความตอนที่ 3 สอพนียาแต่งกล่าวอย่างอ่อนน้อมเป็นที่เกรงพระทัยพระอัคร เทวทัตเพื่อให้
นางเกิดความเมตตาขึ้น

พระอัคร เทวทัตเห็นสอพนียาทำที่สงบเสงี่ยมก็ยิ่งรู้สึกเวทนาและกลัวฝ่ายจาเลงกะโบยิ่งขึ้น
จึงให้นางขานลงไปทูลเชิญพระเจ้าแผ่นดิน

ข้อความตอนที่ 4 สอพนียาใช้กลวิธีพูดโดยทำที่เป็นฉากไม่ถึงว่าเรื่องราวจะถูกลบไปเช่นนี้
ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนมีเจตนาจะให้เป็นอย่างนั้นเลย

การพูดตอนนั้นสอพนียาพูดเพื่อชักจูงให้พระอัคร เทวทัตเกิดความเชื่อว่าจาเลงกะโบเป็นฝ่ายผิด
โดยพยายามพูดเร้าให้พระอัคร เทวทัตเกิดความโกรธ ด้วยการกล่าวหาว่าจาเลงกะโบหมิ่นศักดิ์ศรีของตน
ซึ่งเท่ากับหมิ่นพระเจ้าแผ่นดิน การที่สอพนียากล่าวเช่นนี้เพราะรู้ว่าพระอัคร เทวทัตมีนิสัยดื้อยศศักดิ์
ยิ่งนัก และมีความชิงชังรังเกียจคนของอุยกูร์อยู่แล้ว อีกทั้งการที่ทศมาโจ ฆโหจจาเลงกะโบก่อนเช่นนี้
ย่อมเป็นฝ่ายได้เปรียบทุกประการ ฉะนั้นการพูดในตอนนี้ละเมียดละไม ด้วยการพูดอย่างสุภาพแผ่วคาย
ความอ่อนน้อมถ่อมตนและความสงบเสงี่ยมชวนให้เกิดความเมตตา และใช้วิธีเสแสร้งว่าไม่อยากจะพูด
ตลอดจนกล่าววาจาแสดงความเกรงใจตลอดเวลา ซึ่งทำให้การพูดในครั้งนี้ประสบความสำเร็จสม
เจตนาของสอพนียา

3. ตอนพระเจ้าตะเบงชเวตศักราชที่พม่าประชิดเมืองแปร เพราะเข้าใจว่าจะเกิดหลง
งูสุมาและคิดทรยศต่อทองกู พระเจ้าแผ่นดินเรียกจะเค็คเข้าเฝ้าเพื่อหยั่งความคิดในสงคราม จะเค็คไคหล
เป็นเนื้อความว่าเพื่อความสงบสุขของชาวแปร พระเจ้าแผ่นดินก็ควรยกไมตรีกับทองกูไว้ โดยให้สัตย์กับ
พระเจ้าตะเบงชเวตศักราชว่าทองกูจะไปตีเมืองโค เมืองแปรจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายสอพนียานั่งอยู่ใน
ที่ประชุมด้วยก็เกรงว่าที่ประชุมจะคล้อยตามจะเค็ค จึงรับกล่าวชักชวนว่า

ในราชสำนักเมืองแปรนั้นสันคนก็มีปัญญาเสียแล้วหรือ คนผู้เป็นไส้ศึกมาแต่ทั้งสี่พลอย ๆ
อยู่ขณะนี้แล้วอุทิศสาส์นร่วมฟัง ทั้งส่วนจะเกิดเล้าก็ปากกล้าเกินตัว หรือว่ายังปัญญาแล้ว
เห็นที่ปรึกษาบรรดาขุนนางเมืองแปร เป็นคนโง่ จึงกล้าแนะนำอุปายให้แปร ขอมให้สัตย์แก่
ทองอุ แลแล้วทองอุจะไ้ทำศึกแก่งสาวก็แลเมืองอื่นไ้คคของใจ /

อันหงสาวดีกับเมืองแปรนั้น มิใช่จะเพิ่มมาแต่เมืองกัน เป็นฉันทุภคินิโทษในเวลานี้
แม่เมื่อครั้งพระเจ้าโคเมงสออยู่ประจักษ์ฐานพระราชาแห่งเมืองแปรปัจจุบันนี้ เจ้า ก็เคยกระทำ
การอันเป็นไมตรีต่อหงสาวดีเนื่อง ๆ หรือเหมือนเมื่อครั้งพิณยารม เจ้าหงสาวดีกำลังทรง
เกรงเรื่องกตัญญูภาพยิ่งกว่าเมืองอื่นในสุทตามประเทศนั้น ยากหาทัพเสียมาถึงกำแพง
เมืองแปร หากว่าพิณยารมมีใจโลภจะริบเอาเมืองแปรในเวลานั้นแล้วก็ยอมจะทำได้ แต่
เจ้าหงสาวดีมิไ้ทำให้แม่แตกอกไม้คอกหนึ่งเป็นอันขายลงเพราะน้ำมือทหาร ความข้อนี้
อาตมยังมิทันนึกไว้เป็นพงสาวการให้เห็นพยานความสัมพันธ์ของสองพระนครนี้ ก็แหละ
บัดนี้ไมตรีอันพันนาการ เกิดขึ้นแล้วความนี้ พานขุนนางที่ปรึกษาทั้งปวงจะขอมให้มอบ
ลงเพราะเจ้าคนไส้ศึกของทองอุหรือ / มังฆาเมืองทองอุเป็นคนใจทรามช้า จึงจ้องจะ
ระรานเมืองอื่น แก่ขวางอยู่ด้วยเมืองแปรนี้สืบเป็นชาวกตัญญูสำคัญ หากเมืองแปรยอมเอ
อวยเป็นไมตรีด้วยก็จะเสมอขึ้นมือลงไปหาพาปร่วมกับมังฆา สถานหนึ่งอย่างว่าทองอุ
สมบุณด้วยกำลังพล ขอนี้จะยากอะไรนักมาศว่าเมืองแปรสมัครต่อสู้ด้วยแล้ว พระเจ้า
หงสาวดีผู้หลานหรือจะใจทำไมขอมให้ยอมพล ส่วนตัวข้าพเจ้าเองเล่ามาศว่าไม่มีอำนาจ
เป็นเจ้าหงสาวดี จะสนองคุณพระปิตุลาธิราชเจ้าด้วยกำลังพลทหารของตัวมิได้ แต่กำลัง
ของตัวเองยังมีอยู่ ก็จะอาสาเป็นทัพหน้าไล่ตะเบงชะเวตลงลำนน้ำแม่ริระว ดีไ้ได้
พระเจ้าสูงแลหนออำนาจทั้งปวง อย่าคิดทอดอยู่ในความศึกครั้งนี้เลย วิสัยชายชาติทหาร
ถึงคราวตายแมนตาอยู่บนอาณามาจึงขอที่จะสรรเสริญ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 :

632 - 633)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 สอดคล้องกับเค้าเรื่องย่อว่า "ในราชสำนักเมืองแปร
สันคนก็มีปัญญาเสียแล้วหรือ คนผู้เป็นไส้ศึกแก่ทั้งสี่พลอย ๆ อยู่ขณะนี้แล้วอุทิศสาส์นร่วมฟัง" ทั้งนี้เพื่อให้

ฝ่ายแปร เกิดความตื่นตัว แล้วจึงหันไปว่าจะเกิดเป็นเจ็ฐหันโดยกระทันหันเทียบฝ่ายแปรไปพร้อมกันว่า "ทั้งส่วนจะเกิดเขาก็ปากกล้าเกินตัว หรือว่ายังปัญญาแล้ว เห็นที่ปรึกษาบรรดาขุนนางเมืองแปร เป็นคนโง่จึงกล้าแนะนำขบถให้แปร ขอมให้สัถย์แก่ของอู แล้วของอูจะไ้ทำศึกแก่งหงสาวดีแลเมืองอื่นได้ คลองใจ"

ข้อความตอนที่ 2 สอพิณพยายามพูดย้าเตือนให้ฝ่ายแปรคำนึงถึงสัมพันธภาพอันดีระหว่างเมืองแปรกับเมืองหงสาวดี โดยกล่าวหาความถึงเหตุการณใ้แประวัติศาสตร์ สมัยพระเจ้าสโคเมงสอปฐมกษัตริย์ราชวงศ์แปร และสมัยพระเจ้าพินยารามแห่งหงสาวดี โดยเน้นให้เห็นถึงคุณภาพของพระเจ้าหงสาวดีและพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อเมืองแปร ซึ่งสอพิณยกกล่าวถวายอภิพจนว่า "หากว่าพินยารามมีใจโลก จะริบเอาเมืองแปรในเวลานั้นแล้วก็ยอมจะทำไ้ แต่เจ้าหงสาวดีมิไ้ทำให้แม่แก่อกไม้ดอกหนึ่งเป็นอันทราบของเพราะน้ำมันอาหาร" ซึ่งสอพิณยาคืบยันความจริงข้อนี้เพื่อให้ฝ่ายแปร เกิดความเชื่อถือโดยอ้างหลักฐานตามหลักกรรมกวีหาว่า "ความซื่อสัตย์ยังมีหนักไ้เป็นหงสาวดีให้เห็นพยานความสนิทสนมของพระนครนี้" ในตอนท้ายสอพิณยาคักกล่าวปลุกใจถวายพจนาว่า "ก็แหละบัดนี้ ไ้หรือไ้ทันชนาการ เกลียกันไ้ควมนี้ ไ้ ทานขุนนางที่ปรึกษาทั้งปวงจะยอมให้ล้มหายลงเพราะเจ้าคนไ้ศึกของของอูหรือ"

ข้อความตอนที่ 3 สอพิณกล่าวประนามพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ว่า "มังตราเมืองของอูเป็นคนใจหายขาส้างจ้องจะระรานเมืองอื่น" แล้วจึงกล่าวเตือนให้ฝ่ายแปรตระหนักถึงความสำคัญของเมืองแปรเอง โดยกล่าวถวายอุปถัมภ์ว่า "แต่ควางอยู่ถวายเมืองแปรนี้สืบเป็นชวากหนามสำคัญ" จากนั้นจึงเตือนมิให้หลงเชื่อจะเกิดพวมทั้งจงใจโหมเข้ากับฝ่ายตน โดยกล่าวว่าถ้าแปร จะทำสงครามกับของอูพระเจ้าหงสาวดียอมไม่ค้ำคยทั้งคำกล่าววว่า "...มาตรว่าเมือแปร สัมคร ทอศึกถวายแล้ว พระเจ้าหงสาวดีผู้หลานหรือจะใจคำไม่ยอมให้ยืมพล" ซึ่งเป็นการใช้ "ความรวมมือ" มาเป็นแรงจูงใจและตามควย "การอุทิศตน" ทั้งคำกล่าววว่า "ส่วนตัวข้าพเจ้าเองเล่า...ก็จะอาสาเป็นทัพหน้าไ้ตะเบงชะเวตี้ลงลำนน้ำอิระวดีไ้ไ้" และท้ายที่สุดสอพิณยาคักกล่าวปลุกใจให้หาหนทาง โดยไ้ "ความทองการมีชื่อเสียง" มาจูงใจ ทั้งความวว่า "วิสัยชายชาติทหาร ถึงคราวตายแมนตายอยู่บนอาณมาจึงชอบที่จะสรร เสริญ"

การพูดตอนนั้นเป็นการพูดเพื่อจูงใจให้ฝ่ายแปรปฏิเสธที่จะเป็นมิตรกับของอูและรักษามิตรสัมพันธ์กับฝ่ายหงสาวดีเช่นเดิม การที่สอพิณยกกล่าวขึ้นในตอนนั้นก็เพราะเกรงว่าพระเจ้าแปร และขุนนาง

ต่าง ๆ จะหลงเชื่อกรรมจะแก้ด้วยพระเจ้าแปรนั้นไปรอบปรานจะแก้เป็นส่วนพระองค์อยู่แล้ว ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นเมืองหงสาวดีก็จะเป็นอันตาย สอพิณยาจึงพยายามผลักดันให้แปรทำสงครามกับทองอุเพื่อเป็นกันชนให้แก่เมืองหงสาวดี วิธีการทุกจึงเป็นแบบพหุอำนาจ ในตอนที่ 1 เป็นการเบาะเบียด กระหมกระเทียบ ให้อัศวิน ตอนที่ 2 เป็นวิธีการทุกแบบเรียบง่าย ด้วยการให้ความถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และมีหลักฐานอ้างอิงอย่างหนักแน่น มีความแนบเนียนจนฝ่ายแปรไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการกล่าวชมหรือหว่านบุญคุณ ตอนที่ 3 ใช้วิธีการทุกแบบโอ้อวด ด้วยการพูดอย่างหนักแน่น ใช้โวหารอุปมาอุปไมยประกอบและจบการพูดด้วยการกล่าวอย่างคมคาย การพูดในครั้งนี้ของสอพิณยาสามารถโน้มน้าวใจพระเจ้าแปรได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อพระเจ้าแปรฟังจะเกิดกลัวกลัวสอพิณยาต่อไปจนจบความแล้วก็ไม่อาจหักสอพิณยาหยาบได้ว่าจะเชื่อฝ่ายใด ทองหันไปปรึกษากับรานองซึ่งรานองได้แนะนำให้เลือกฝ่ายจะแก้เพื่อความสงบสุขของเมืองแปร

4. ตอนศึกโมณินมาล้อมเมืองแปร พระเจ้าแปรให้ปะชันหฺวันฉู่และมองฮอน นายกองข้างออกไปสู้รบ แต่ปะชันหฺวันฉู่หายแพลงกลับมา พระเจ้าแปรจึงให้รานองมหาอุปราชไปเจรจาสงบสอพิณยาซึ่งพักอยู่ในเมืองแปรด้วยมารชาชวนรบ ไขว้เห็นเป็นโอกาสที่สอพิณยาจะทอดทิ้งขอกุสุมาไทจึงแนะนำให้สอพิณยานายเบี่ยงกับรานองและให้ไปหูลงขอกุสุมาทอพระเจ้าแปร แต่สอพิณยาเห็นว่าควรที่จะเจรจากับพระอัครเทวีก่อน สอพิณยาจึงไปเฝ้าพระอัครเทวีซึ่งกำลังตระหนักในข่าวศึกอยู่ ครั้นเห็นหน้าสอพิณยากับบีที้และเรียกไปถามความเห็นการศึกในครั้งนี้ สอพิณยาสบโอกาสจึงเล่าความนาหวาที่หนทาง ๆ ให้ฟังแล้วกล่าวต่อไปว่า

โมณินบีที้กับทองอุ แลไพร่ทูลผู้ฉวนสำสันสมบุรณ์ กำลังประหนึ่งพระยายักษ์
ประกอบทั้งเป็นคนคอนชำนานุการหนัก กุญแปรครั้งนี้มีอาการ เทียบด้วยคนไข้นัก

1

พระอัครเทวีฟังสอพิณยาแล้วยิ่งตกใจ จึงถามว่าสอพิณยาไม่คิดจะช่วยเมืองแปรหรือ
สอพิณยาแสวงทำหน้าที่สลดแล้วกล่าววว่า

ข้าพเจ้านี้ใคร่จะตายเสียด้วยซ้ำก็มิอยากอยู่เป็นคนแล้ว

2

พระอัครเทวีสงสัยในคำพูดของสอพิณยาจึงซักว่า ผู้ใดเป็นต้นเหตุให้สอพิณยาคิดเช่นนั้น
สอพิณยาจึงตอบว่า

คนผู้ทำให้ข้าพเจ้าหมดอาลัยชีวิตนั้นไม่ใช่ใครอื่น พระเจ้าสูงกับพระเจ้าต่ำทั้งสององค์
 นั้นแล้ว แล้วสอพิณยาแสงขับนำท้าวออกมาตลอดท้าวแล้วกล่าวว่าวิสัยหมดแล้ว ทุกข์ใดเล่าจะมี
 พังเกิดมากเช่นทุกข์รัก ข้าพเจ้าจะออกศึกครั้งนี้ความประสงค์ทั่วใคร จะตายเสียยก จึง
 ขอทุกฝ่ายไว้ให้สมแก่พระเจ้าปดุงมีพระคุณ อันข้อซึ่งพระเป็นเจ้าทั้งสองพระองค์ปลง
 พระทัยให้ข้าพเจ้ารวมอภินิหารด้วยแม่มางอเทยยานี้ก็จัดเป็นภรรยาอยู่ หากแก้วบุญเรา
 มีเคสร่างสมร่วมกันมาแต่ปฐมชาติ ข้าพเจ้ามิได้มีใจรักนางอเทยยากี่สถานหนึ่งแล้ว
 แต่มาคิดหักเสียวเมื่อพระเจ้าเป็นทั้งสองยินยอมยกให้แด่ นางก็มีไต่ทำสิ่งใดมีก็ควรจะ
 รับไว้เป็นภรรยาแทนตน แท้ที่ข้าพเจ้าได้พบกับท้าว นางอเทยยานี้ถึงว่าโดยนิยมนาง
 ตกเป็นคู่หมั้นข้าพเจ้าแล้วก็ ชวนน้ำใจจริงแท้แห่งนางนั้นจะนิยมนางข้าพเจ้าก็หาไม่ สังเกต
 อาการไพร่ไปนิยมนางอื่น ขอนข้าพเจ้าเคยพบกวนตาของตัวเอง นางอเทยยานี้ลอบไป
 สนิทนากับมังงายทุกวัน ณ ไกลหมู่บ้าน ณ อุทยานหลวง แลเมื่อหญิงสาวชายหนุ่ม
 เข้าไปสนทนาในหัตถ์นั้น จะว่าโดยความชอบเห็นผิดก็ จำจะปลงไปว่าเป็นความอัน
 พากพิงไปถึงเรื่องพิศواسเป็นแน่แท้แล้ว เพราะธรรมชาติสาวจะไกลหนุ่มย่อมบังเกิดใจ
 อางขนาง หากเชื่อสวาทหาไม่แล้ว ก็คงไม่ยอมมานั่งเจรจาสนิทสนมด้วยตามทักลวามานี้
 พระเจ้าปดุงก็เป็นผู้ทรงปัญญาจะแลเห็นคล้อยตามคำของข้าพเจ้าหรือไม่

3

พระอัคร เทวีทราบเรื่องนางอเทยยานหลงรักจะเค็ดคืออยู่แก่ใจแล้วจึงไม่อาจปฏิเสธได้
 ก็นิ่งอึ้งอยู่ สอพิณยาเห็นตนเป็นท้อจึงกล่าวท้อไปว่า

ข้าพเจ้านั้นนางตัวอยู่ว่าเป็นหน่อเนื้อเชือกษัตริย์ เป็นน้องร่วมเศวตฉัตรพระเจ้าอยู่หัว
 กรุงหงสาวดี คงจะมีสักวันหนึ่งที่จะได้เป็นใหญ่ในประเทศแห่งนั้น ก็แต่เมื่อข้าพเจ้า
 เป็นใหญ่เปรียบประดุจหลักชัยเมืองหงสาวดีแล้ว อเทยาก็จะถูกนับเนื่องเข้าเป็น
 เจ้าอยู่หัวเมืองนั้นด้วย และความประพฤติของนางเป็นข้อพิรุณอยู่ดังนี้ สมเด็จพระเจ้าปดุง
 ไม่เอ็นดูแก่ความเป็นมงคลของเศวตฉัตร เมืองหงสาวดีหรือ อันไม่พมกอยู่ไต่หนทาง
 คนเดินข้ามไปมาก็ดี แ่ถ้านใดเอาไม่มาจำหลักเป็นพระพุทธรูปแล้ว จะให้เคารพบูชา
 ข้าพเจ้าก็ยอมทำตามได้ แต่ทองคำเนื้อหนักกว่ามาหลอมที่เป็นรูปอัมพมกลแล้ว จะ

4

๔ — เคารพเพราะเป็นรูปทองคำหาได้ไม่ ความตั้งอกอุหาหมณ์ว่าบนพระเจ้าน้า
จงใคร่ครวญดูเถิด

4

พระอัคร เทวพิงสอพิณยาทุหม์หลักมีเกณฑ์ จึงออกท้าวว่านางหาเพื่อความสุขความเจริญ
ในมนุษยชาติ และถามสอพิณยาวจะให้นางทำอย่างไรต่อไป สอพิณยาจึงตอบว่า

อันความประสงค์ที่จะกล่าวต่อไปนี้ถึงหากข้าพเจ้าไม่มีจิตละอาบละอวลดวงเกิน
แต่ความซนหากพระเจ้าน้าคิดเห็นว่า ขรรคมณเฑียรยอมเสาะประสงค์จะใคร่ใดแต่ของ
ที่ที่แล้ว นางที่จะเห็นใจสอพิณยานุหฐานว่า ตามขรรคมณเฑียรอว้างเคียงคู่กัน ทะละแม่
พระราชธิดาก็เกินกว่าอเทกยาอยู่แล้ว 5 เอา 1 มีหน้ามันือเทกยาซึ่งลกลาคั่วลง
เสียอีก ค่าทะละแม่ที่สูงหัวขึ้น 10 เอา 1 ข้าพเจ้านุหฐานเพียรห้ามใจประการใดก็
อพยพาให้แม่ทะละแม่กุสุมาณีได้แล้ว จึงออกไปกล่าวอนตมทวง พระเจ้าน้าจะ
ทำนิโทษสถานใดก็สุดแก่ภรรยาเถิด

5

พระอัคร เทวพิงสอพิณยาเพราะคิดไม่ถึงว่าสอพิณยาจะกล่าวเช่นนั้น จึงได้แก้กล่าวเป็นเชิง
ปฏิเสชโดยอ้างว่าจะทำให้พระเจ้าน้าเสียพระเกียรติยศเพราะชิงชางจากหลานมายกให้ลูกสาว
ตนเอง สอพิณยาจึงกล่าวตอบว่า

ข้าพเจ้าจะเนแต่แรกแล้วว่าพูดไปก็คงไม่สำเร็จ แต่หากเป็นความจำเป็นอันอยู่ใน
หัวใจท้าวจึงว่าออกมาเสียให้แจ้ง ข้าพเจ้าประสงค์เพียงใดกล่าวความซนเท่านั้น จะ
ประสงค์ตรงความสำเร็จนั้นมิได้ แลเพราะเหตุนี้จึงได้กล่าวไว้แต่ข้างบนว่า ข้าพเจ้า
ใคร่จะออกไปยังสมรภูมิแลเดิมมือทหาร โมนินทำลายตัวเสีย ข้าพเจ้าจะอาสาเมืองแปร
เพื่อประโยชน์จะให้เป็นที่เครื่องทรมานอารมณ์ นึกถึงพระราชธิดาครั้งใดก็เพียรซ้ำใจอยู่นั้น
หายขมไม่แล้ว บัดนี้อาการข้าพเจ้าก็ยังไม่หายสนิท จึงยังเป็นโอกาสอันดีซึ่งจะได้
เปลื้องพลาเสียทหาร โมนินโดยง่าย

6

พระอัคร เทวพิงสอพิณยาถึงจะล้าละลึง จึงได้แต่แบ่งรับแบ่งสู้ว่าจะขอปรึกษา
พระเจ้าน้าก่อน สอพิณยาเห็นนางเสียงอ่อนลงจึงกล่าวแต่เพียงว่า

ชีวิตข้าพเจ้าสิ้นลงแล้ว ส่วนที่จะงอกงามสืบไปอยู่ที่พระเจ้าน่าจะช่วยชุบให้
รอดตายเป็นแท (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 794 - 799)

7

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 สอพิณยากสาวรู้ให้พระอัคร เทวีเกิดความหวาดหวั่นในการศึกยิ่งขึ้น
โดยสร้างภาพความน่ากลัวของทหารโมณีนให้เกิดขึ้นในใจของพระอัคร เทวีด้วยการอุปมาว่า
"โมณีนียกกับทองอุ แลไพร่ทุกขุนด่าน ล้วน สมบูรณ์ กำลังประหนึ่งพระยายักษ์" และชี้ให้เห็นว่า
เมืองแปรตกอยู่ในอันตรายโดยกล่าวเปรียบว่า "กรุงแปรครั้งนี้อาการ เทียบค่ายคนไขหนัก"

พระอัคร เทวีหึงสอพิณยาแล้วก็ยิ่งตกใจ จึงถามว่าสอพิณยาไม่คิดช่วยเหลือเมืองแปรหรือ

ข้อความตอนที่ 2 สอพิณยาแสร้งทำหน้าสลดและทอพระอัคร เทวีด้วยการกล่าวแสดงความ
หมกมุ่นในความรัก เพื่อให้พระนางเกิดความสงสัยใคร่รู้

พระอัคร เทวีสงสัยท่าทีและคำพูดของสอพิณยา จึงซักถามผู้ใดเป็นต้นเหตุให้สอพิณยาคิดเช่นนั้น

ข้อความตอนที่ 3 สอพิณยาทอพระอัคร เทวีถามตรงว่าพระเจ้าน่าและพระนางเองเป็น
ต้นเหตุแห่งความรู้สึกหมกมุ่น หรือทั้งแสร้งทำหน้าสลดเพื่อให้เห็นว่าน้อยใจแล้วจึงกล่าวระบาย
ความทุกข์ว่า "วิสัยหนุ่มแล้ว ทุกข์ใจเลาจะหึงหึงเกิดมากเช่นทุกซีก ข้าพเจ้าจะออกศึกครั้งนี้
ความประสงค์ทั่วไกร จะตายเสียดอก" ทั้งนี้เพื่อให้พระอัคร เทวีเข้าใจว่าความทุกข์อย่างสาหัส
จะก่อให้เกิดความเห็นใจเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงหยิบยกปัญหาระหว่างตนกับนางอเทยยาขึ้นมากล่าว
โดยพูดถึงตนเองไว้ก่อนว่าตนนั้นไม่ไกรกับนางอเทยยาแต่ก็ไม่รังเกียจที่จะรับนางไว้เป็นภรรยา
เพื่อสนองความกรุณาของพระเจ้าน่า แล้วจึงพูดเป็นเชิงกล่าวโทษว่านางอเทยยาประพฤติผิดวิสัย
ของขุนนาง โดยอ้างถึงการกระทำของนางที่ตนได้เห็นมา พร้อมทั้งแสดงความมั่นใจในความสัมพันธ์
ของนางอเทยยากับจะเกิดโดยกล่าวว่า "จำจะปักลงไปว่าเป็นความอันผาคพิงไปถึงเรื่องพิศวาสเป็น
แน่แท้แล้ว" และให้เหตุผลประกอบเพื่อให้พระอัคร เทวีเกิดความเชื่อถือ ในตอนท้ายจึงขออนุญาต
ปูลงว่า "พระเจ้าน่าก็เป็นบุตรบุญตา ยังจะแลเห็นคล้อยตามคำของข้าพเจ้าหรือไร"

ฝ่ายพระอัคร เทวีนั้นทราบเรื่องนางอเทยยาหลงรักจะเกิดก็อยู่แก่ใจแล้ว จึงไม่อาจปฏิเสธได้
ก็นิ่งอึ้งอยู่ สอพิณยาเห็นตนเป็นทีจึงกล่าวรุดทอไป

ข้อความตอนที่ 4 สอพิณยาให้เหตุผลเพิ่มเติมโดยกล่าวถึงสถานการณ์ของตนในวันข้างหน้าว่า จะท่องเที่ยวเมืองหงสาวดีต่อไป และชี้ให้เห็นว่านางขอเทศาภิบาลประพฤติก็นไม่คู่ควรกับตน แล้วยอนถาม พระอัคร เหวีด้วยการใช้ปรภาคนามนัยซ้อนในใจว่า "สมเด็จพระเจ้าป่าไม้เอื้อมเกล้าความมงคลของ เสวศัลย เมืองหงสาวดีหรือ" จากนั้นจึงกล่าวสาขกประกอบให้พระอัคร เหวีใคร่ครวญตาม

พระอัคร เหวีเห็นว่าสอพิณยาพูดมีหลักมีเกณฑ์ จึงออกตัวว่านางทำไปเพื่อความสุจริตความจริง ในบุญกุศล และถามสอพิณยาว่าจะให้นางทำอะไรต่อไป

ข้อความตอนที่ 5 สอพิณยากล่าวสารภาพกับพระอัคร เหวีว่าตนรักกุสุมาโดยเปรียบเทียบให้เห็นว่ากุสุมาดีเกินกว่าขอเทศาภิบาล และขอความเห็นใจโดยกล่าวว่า "ข้าพเจ้ายอนหาหนทางใจ ประการใดก็ขออย่าให้นิมนต์อะแมงกุสุมาผิดแล้ว"

ข้อความตอนที่ 6 สอพิณยากล่าวอย่างสงบนเสียงเบาเจียมตัวว่า "ข้าพเจ้าจะเนแท้แรกแล้วว่า ทุกไปก็คงไม่สำเร็จ... ข้าพเจ้าประสงค์เพียงใดกล่าวความซนเท่านั้น จะประสงค์ตรงตามสำเร็จนั้น มิได้" แต่แล้วสอพิณยาก็กลับสู่ทางอ้อมให้พระอัคร เหวีตกใจว่า "ข้าพเจ้าใคร่จะออกไปยังสมรภูมิ แลเยี่ยม มื้อทหาร โมนินท่าลายตัวเสีย" และเพื่อให้พระอัคร เหวีเกิดความสงสัย และเห็นใจว่าตนยอมตาย เพราะนิคหวังในความรักจึงกล่าวว่า "ข้าพเจ้าจะอาสาเมืองแปร เพื่อประโยชน์จะให้เป็นที่เกรงขาม อารมณ์ นึกถึงพระราชหัตถ์ใดก็เพียร เข้าใจ ยอนนั้นหายขมไม่แล้ว" ในตอนท้ายสอพิณยาได้โน้มน้าวให้ พระอัคร เหวีเห็นใจตนยิ่งขึ้นโดยกล่าวว่า "บัดนี้หากข้าพเจ้ายังไม่หายสนิท จึงยังเป็นโอกาสอันดี ที่จะได้เพื่อยงพลาเสียทหาร โมนินโดยง่าย" ซึ่งการกล่าวถึงอาการบาดเจ็บนั้นก็เพื่อให้พระอัคร เหวี ระลึกถึงคุณความดีของตนในครั้งก่อน

พระอัคร เหวีไม่รู้จักสอพิณยาก็ดลละลัง จึงได้แต่แบ่งรับแบ่งสู้ไว้ว่าจะขอปรึกษากับพระ เจ้าแปร ก่อน

ข้อความตอนที่ 7 สอพิณยากล่าวฝากตัวกับพระอัคร เหวีว่า "ชีวิตข้าพเจ้าสิ้นลงแล้ว ส่วนที่จะออกงานสืบไปอยู่ที่พระเจ้าป่าไม้จะชุบให้รอดตายเป็นแท้" ซึ่งเท่ากับเป็นการ ขอร้องให้ พระอัคร เหวีช่วยสนับสนุนตน

การพูดของสอพิณยาในครั้งนี้เป็นการพูดเพื่ออ่อนน้อมให้พระอัคร เหวีเกิดความเห็นใจใน ความรักที่ตนมีต่อกุสุมา และช่วยเป็นปากเสียงพูดขอพระเจ้าแปร ค่าย ทั้งนี้เพราะสอพิณยาเห็นว่า

พระอัคร เทวีนั้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพระทัยของพระเจ้าแปรมาตลอด และสอพิณยาได้ใช้สถานการณ์
ในขณะนั้นให้เป็นประโยชน์ โดยถือโอกาสที่พระอัคร เทวกำลังสนใจในตัวสอพิณยา แสร้งทำให้เกิดความ
หวาดหวั่นยิ่งขึ้นแล้วจึงกล่าววอนให้เห็นใจตนในภายหลัง สอพิณยาได้ใช้สถานการณ์ทุกอย่างแบบผสมผสานกัน
ในตอนที 1 - 4 เป็นลักษณะการพูดแบบทรงอำนาจ เริ่มด้วยการพูดให้พระอัคร เทวีกเกิดความสนใจในตัวตน
จากนั้นจึงเป็นการพูดชี้แจงโดยมีการพูดป้องกันตนเองและการกล่าวโทษนางอเทเวศยา ตอนที่ 5 - 7
เป็นสถานการณ์พูดแบบละเมียดละไมด้วยการกล่าววอนขออนุญาตตนแถมวิงวอนเพื่อให้พระอัคร เทวีก
เกิดความสงสารซึ่งพระอัคร เทวีกก็เกรงว่าสอพิณยาจะกระทำวุ่นวายจึงรีบปากแน่นรีบแย้งผู้ว่าเจ้าจะพูด
พระเจ้าแปรให้ทราบก่อน

5. ตอนสอพิณยาได้รับสาส์นจากพระอัคร เทวีกเมืองแปรซึ่งเขียนมาบอกสอพิณยาว่า
จะเกิดกามมาชิงกุสุมา สอพิณยาอ่านสาส์นแล้วก็เข้าไปพบกุสุมาเพื่อให้อ่านสาส์นนั้นด้วย ขณะนั้นนาง
ปอดะเที่ยงและเซ่งฮงอยู่งานในที่นั้นสอพิณยาจึงรีบออกไปเสีย แต่กุสุมาเรียกสองนางนั้นให้อยู่ด้วย
สอพิณยาเห็นว่านางมีพระแท่นตั้งแ่งกับตนก็น้อยใจจึงยื่นสาส์นให้พร้อมทั้งบอกว่ามีพระจะพูดตามลำพัง
กุสุมาจึงให้สองนางนั้นออกไป สอพิณยาจึงกล่าวกับนางว่า

ข้าพเจ้านี้เป็นเพียงมัว กุสุมาแม่จงไต่เอ็นดู วานอย่ารักข้าพเจ้าให้หนีไปกว่า
กุสุมาหอนล้มพันรทกกันแต่เดิมเลย

กุสุมาได้ยินสอพิณยาว่าดังนั้น ประกอบกับข้อความในสาส์นบางตอนเสียกแทงใจก็เกิด
ความโกรธ จึงกล่าวขอร้องสอพิณยาไปเป็นความว่า การที่จะให้นางรักสอพิณยาเหมือนรักจะเกิดนั้น
เป็นไปได้ไม่ได้ แต่มางกับเคยบทร้องในหน้าที่ของภรรยาและไม่เคยประพฤตินอกใจสอพิณยา สอพิณยา
ฟังนางกล่าวเสียงแข็งก็กลับอ่อนลงแล้วกล่าวว่า

น้องหาเมามากอยู่ด้วยความไม่พอใจ ข้าพเจ้าพูดหนักก็กลับพิโรธหาโลเอา กุสุมาเอ
มาครข้าพเจ้ามีพิพเนตร เทพยาคองคโคได้ ก็จะมีเอามาเล็งดูให้รู้ว หวังใจเมียรัก
ของข้าพเจ้านั้นเป็นไมหรือหินประการใด จึงที่ข้าพเจ้ามอบหมายความจงรักภักดีไปสู่
น้องท่านนั้น มิได้ขาดซึ่งเข้าใจกุสุมาแม่เลย / กุสุมาน้องเราจงคะนึ่งให้ซึ่งเด็กหากจะ
หาหัวพิภพจบจักรวาลก็ ยังมีชายใดอีกหรือที่มิจิตใจอย่างสอพิณยานี้ ข้าพเจ้ารัก

น้องทานสินทนแนทนทนอย่างไร ถึงวันที่ได้เป็นแม่แล้วถูกกุสุมาแจ้งข้อเท็จจริงอยู่
จนปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่เคยสละรักน้องทานลงเลย นับว่าเป็นสตรีอื่น ถึงว่าแต่เดิม
ไม่เคยคิดปลงใจ แต่เมื่อมาปะชาญผู้ชั่วจงรักเหมือนอย่างสอพิณยาจงรักเมียคนฉนั้น
น่าที่ใจหญิงนั้นจะหวนเอื้อคึกเอ็นดูบ้าง / บัดนี้คุสุวาทแห่งแม่คนเดิมตามมา ทิเคราะห์
ก็ว่าอายคนผู้นั้นใจจอกุสุมาแม่ไม่นอยออยู่ แต่ของทานจงทำให้เป็นกลาง ลงคึกที่
หรือว่า ระหว่างข้าพเจ้ากับจะเกิดขึ้น เนื้อแพ้ยาคอยอมจะเป็นที่ควร เมตศา จะเกิด
ตามแม่มาถึงหงสาวดีเห็นประจักษ์อยู่บางวารักคอกจึงสู้คึกตามมา แต่จะเกิดรักน้องเรา
ก็เพราะเม่ออยู่แปรสิน้องเราเออรักทอมน คนผู้นั้นมีหวังว่าจะได้ จึงตามคึกไม่ละมือ
ก็แหละข้างข้าพเจ้าผู้นั้นเล่า จึ่งแล้วทำการเหมือนหยวนหยวนไม่เกรงใจ ไซ้ชุนยา
ลักน้องท่ามาเป็นสัพพิตแห่งตน แต่สิ่งใดที่ข้าพเจ้าทำไป สิ่งนั้นมีไซ้ข้าพเจ้าทำเพราะ
รักกุสุมาแม่มากกว่าสิ่งอื่นหรือ ข้าพเจ้าเฝ้ารักทั้งที่น้องทานไม่รัก จะเอื้ออวยภิรมย์
รวมก็สักแต่ประเวณีครองจะเป็นไป ทั้งที่ข้าพเจ้าถูกทั้งนี้ขงสมควรจะคึกแค่นหรือ
ป็นปึงทอกุสุมาให้สมกันบ้าง แต่เพราะรักเป็นที่สุดคอกจึงสู้คึกที่ชุนของ น้องเรา
จงคอกใจหนีออกเสียเอาใจมอบยู่ใส่สักครุ จึ่งจะรู้สักสงสารแก่สอพิณยา จะเกิดกับ
เรานั้นจะอยู่รวมแนทนกันก็มิได้แล้ว กุสุมาแม่เป็นที่รัก ขามศพเราเกิดจึงชิงน้องเราไป
(โชติ แพรทพันธุ์. 2520 : 1491 - 1494)

4

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ ๑ สอหินยากกล่าวประชดแกมอ้อมวอนให้กลุ่มารู้สึกตัวว่าประชดคติตนไม่เหมาะสม
 ทะละแม่อุสุม่าได้ยื่นสอหินยากกล่าวประชด ประกอบกับข้อความในสำนวนบางตอนเสียคแห่งใจ
 ก็เกิดความโกรธจึงกล่าวย้อนสอหินยาไปเป็นความว่า การที่จะให้นางรักสอหินยาเหมือนรักจะเกิดขึ้น
 เป็นไปไม่ได้ แต่นางก็มีเคยบพร่องในหน้าที่ภรรยาและไม่เคยประชดคินอกใจสอหินยา สอหินยาฟังนาง
 กล่าวเสียงแข็งก็กลับเป็นฝ่ายอ่อนลง

ข้อความตอนที่ 2 สอนนิยายกล่าวถึงพ่อค้าความรู้ลึกซึ้งของใจ โดยใช้อุทธพจน์ และอุปมาอุปไมย
ต่อเนื่องกันถึงความว่า "มาตราช่างเจ้าเขมรพิพเนตร เทพยาคองคโคโค ก็จะมีเขมรมาเล็งคิใหญ่รา

หัวใจมีรักของข้าพเจ้านั้น เป็นไม้อ่อนนิ่มประการใด จึงที่ข้าพเจ้านอบหมายความจงรักภักดีไปสู่
น้องท่านนั้น มิไ้ความซึ่งเข้าใจกุสุมาแม่เลย"

ข้อความตอนที่ 3 สอพิณยากล่าววอนให้กุสุมาเห็นใจตน โดยกล่าวด้วยถ้อยคำที่อ่อนกว่า
"กุสุมาน้องเราจงคะนึ่งให้ซึ่งเกิด หากจะหาหัวพิภพจบจักรวาลก็ ยังมีชายใดอีกหรือที่มึงจิตใจ
อย่างสอพิณยานี้" แล้วสอพิณยาก็ชี้ให้เห็นว่าตนรักกุสุมาอย่างเสมอทนเสมอปลวเมาตลอดเวลาเพื่อ
ให้นางเกิดความซาบซึ้งใจในความดีของตน จากนั้นจึงกล่าวต่อไปว่า "นิว่าเป็นสวธอื่น ถึงว่าแต่เดิม
ไม่เคยคิดปลงใจแต่เมื่อมาปะชายผู้ว่าจงรักเหมือนอย่างสอพิณยาจงรักเมื่อนั้น น้าที่ใจหญิงนั้น
จะหวนเชื้อติดเอ็นกับบาง" ทั้งนี้เพื่อให้นางหวนคิดไทรทรวงถึงการกระทำของนางที่มึงทอนและเกิด
ความละอายใจขึ้น

ข้อความตอนที่ 4 สอพิณยากล่าวพูดที่จะเกิดตามมาหงสาวดีซึ่งมีมากล่าว และพยายาม
โน้มน้าวให้กุสุมาเห็นใจในความรักของตน โดยเปรียบเทียบความรักของจะเกิดและความรักของตน
ว่าความรักของตนนั้นเปี่ยมอยู่ด้วยความจงรักภักดี โดยกล่าวด้วยถ้อยคำว่า "...แต่สิ่งใดที่ข้าพเจ้า
ทำไป สิ่งนั้นมิใช่ข้าพเจ้าทำเพราะรักกุสุมาแม่ยิ่งกว่าสิ่งอื่นหรือ ข้าพเจ้าเฝ้ารักทั้งพี่น้องท่านไม่รัก
จะเออว่าขอมิร่วมร่วมก็สักแต่เพราะแม่ผู้ครองจะเป็นไป" และสอพิณยายังชี้ให้เห็นว่าตนไ้ทอน
มาเพียงใด ดังกล่าวที่ว่า "ทั้งที่ข้าพเจ้าถูกทั้งนี้ ซึ่งสมควรจะคิดค้นหรือปมึงทอนกุสุมาให้สมกันบ้าง"
แต่เพราะรักเป็นที่สุดท่วงทีสุดใจที่ซึ้งของ" ซึ่งที่สอพิณยาหยิบยกขึ้นมากล่าวนั้นเป็นสิ่งที่สอพิณยาไ้พิสูจน์
ด้วยการกระทำแล้ว แต่จะเกิดยังไม่ไ้พิสูจน์ตนเองในสิ่งเหล่านี้ การพูดในตอนนั้นจึงมีพลังในการ
โน้มน้าวใจเป็นอย่างดี ในตอนท้ายสอพิณยาไ้กล่าววอนกุสุมาด้วยอุปมาอุปไมยถึงความรักว่า "น้องเราจง
ถอดใจหินออกเสีย เอาใจมนุษย์ใส่สักครู่จึงจะรู้สึกสงสารแก่สอพิณยา" และประกาศอย่างแรงกล้าว่า
และหนักแน่นว่า "จะเกิดกับเรานั้นจะอยู่ร่วมแผ่นดินกันมิไ้แล้ว กุสุมาแม่เป็นที่รัก ซามศพเราเกิดจึง
จึงน้องเราไป" ทั้งนี้เพื่อให้กุสุมาตระหนักในความรัก ความห่วงแทนของตน ข้อความในตอนนั้นมีการใช้
คำแสดงความรักคือ รักเป็นที่สุด และ ซึ้งของ

การพูดของสอพิณยาในตอนนั้นเป็นการพูดเพื่อให้กุสุมาเกิดความเห็นใจในความรัก ความภักดี
ของตน ซึ่งสอพิณยากล่าวออกมาด้วยความสะเทือนใจในพาทีที่กุสุมาแสดงความตระแหนตั้งแง่กับตน
เมื่อรู้ข่าวว่าจะเกิดตามมาถึงหงสาวดี แต่สอพิณยาไ้ไม่กล่าวกล่าวคำรุนแรงทอนกุสุมาเพราะเกรงว่านาง
จะแข็งขันกับตนยิ่งกว่าเดิม ดังนั้นจึงไ้แต่กล่าวประจบประชันในตอนนี้ 1 ซึ่งเป็นลีลาการพูดแบบ

ทรงอำนาจ และตามด้วยลีลาการพูดแบบโอ้อวด ด้วยการกล่าวอย่างจริงจัง หนักแน่นแต่ใจด้วยการคร่ำครวญเพราะความสะเทือนใจ มีการใช้โวหารอุปลักษณ์ และโวหารอติพจน์ เพื่อให้เกิดความแจ่มแจ้งและคมคายมีพลังเร้าใจให้คล้อยตาม ซึ่งเมื่อถูกสมาธิฟังคำกล่าวของสอพิณยาก็เกิดความรู้สึกสะเทือนใจและรู้สึกสงสารสอพิณยาคืน จึงทำให้สอพิณยาคลายใจว่าสอพิณยาจะจัดการกับจะเกิดอย่างไรก็สุดแต่ใจ นางจะไม่ขอเกี่ยวด้วยและนางก็ไม่ได้แสดงความซึ่งเคียดเคียดกับสอพิณยาอีก

6. ตอนเสียงโคนสุกัญญ์ขุนพลเมืองหงสาวดีแนะนำให้หงสาวดีชักชวนพระเจ้าโสมนัสพาแห่งเมืองอังวะมาช่วยรบกับเมืองทองอุ พระเจ้าสการะวุฒิและสอพิณยาเห็นด้วยกับความคิดของเสียงโคนสุกัญญ์ สอพิณยาก็ส่งสาส์นถึงพระเจ้าโสมนัสพาในนามของพระเจ้าหงสาวดี ทั้งความว่า

ข้าพเจ้าสการะวุฒิเป็นเจ้าใหญ่ฝ่ายใต้ทุกาณประเทศ ขอเจริญไมตรีจิตมายัง
พระเจ้าโสมนัสพา ข้าพเจ้าตระหนักว่าท่านได้เมืองอังวะ ในลำแม่น้ำรวตีฝ่ายเหนือ
ก็พลอยยินดีด้วย แลลคิโครจะให้แผ่นดินกรุงหงสาวดีแลแผ่นดินกรุงรัตนบุรีอังวะเป็น
สุวรรณภูมิเดียวกัน / ข้าพเจ้าแจ้งว่าท่านปลัดแผ่นดินอังวะเสียใหม่ ละเนาเครื่องฉลอง
อิสริยยศให้ครบอย่างพระยามหากษัตริย์นั้น ของเดิมเป็นของระเวนนางเขนคูริ หานคง
จะมียินดี ทั้งนี้ข้าพเจ้าจึงให้เจ้าพนักงานคุมเครื่องราชกกุธภัณฑ์เศวตฉัตรบังพระสุริยะ
แสงพระบัลลังก์สำหรับหนึ่งมาสู่พระบารมี พระเจ้าอยู่หัวกรุงอังวะพระองค์ใหม่ จักได้เป็น
ศรีสง่าแก่มหาราชราชฐานนครบยสออย่างท้าวพระยามหากษัตริย์ครองเมืองเอก /
แลปัจจุบันกาลนี้ ข้าพเจ้ามาว่าถึงถึงความปกติสุขของลูกแม่เฒ่ารวตีเล่าก็สุดคั่นที่พึงเห็น
พระยามารประหารความสุขอาพาประชาราษฎรแห่งแคว้นทุกาณปรากฏขึ้นแก่สายตา
ด้วยปัจจุบันนี้ มังทรานุเยาว์เดลิ้งราชย์ทองอุออกนามตะเบงระเวตนั้น มีใจโลภพยายาม
ซำนัก แดครั้งเมงกะยินโยนุบคายังอยู่นั้น ประดาหัวเมืองเอกเป็นต้นแปรแลหงสาวดี
ก็คบหาเมงกะยินโยนุบคานี้ ครั้นเมงกะยินโยนุบคานี้ มังทรานุเยาว์มิได้คิดถึง
ความสัมพันธ์จริง อันมิคาดหมายกับเขื่อนทอกัน ฉวยโอกาสขณะที่พระเจ้าแปรวางใจ
ว่าตัวเป็นคู่ญาติสนิทนั้นเข้าปล้นเอาแปร แลถ้าเร้นจิตจะล่านักยกมาจะทอดุทธด้วย
หงสาวดี แทพแลลหวหาร เมืองหงสาวดีเมงกะยินโยนุบคานี้กำลังรวมอันข้าศึกจะหมิ่นเสีย
มิได้ ทองอุชิตชายแดนหงสาวคืออยู่หาเพลงก็ถอยรุดไปเอง / แต่มิค้นข้าพเจ้าจะเน

กว่า มังตราเห็นช้างเมืองอังวะยัดคัมภีร์ใหม่ การภายในไม่เรียบร้อยก็จงจะ
โหมหน่าเข้ามาหาพาชาชัยลัทธิกรู อังวะเป็นแดนนั้น ข้าพเจ้าเวหนาวาพระเจ้า
โสทัณฑพาทาน ปรามคาภิเษกเป็นไทเอกเกริกในแคว้นพุกามแล้วจะมาปราบยแพะ
อุกเล็กเล็กน้อยเซมิงมหาห้าวไม แลทุกวันนี้ข้าพเจ้าได้ข่าวทางลัทธิว่า มังตรา
กระหม่อมจิกนักชาวโมโยินแฉฉะทั่วพระเจ้าโสทัณฑพาทานนั้น จักเจนาการสงคราม
มิได้เสมอมาพาทานของอุยเอะ เพียงพาทานมากองหนึ่ง มังตราที่ว่าอาจสามารถจับเอา
หานได้ มังตราจะมีจักกำเรือนหนึ่งทั้งนี้ ทั้งใจจะเป็นใหญ่ในแคว้นเมือระวดีก็อยู่เดียว
ฉะนั้นพระเจ้าโสทัณฑพาทาน อย่าเห็นแก่ความสาธุเพียงครุยามในแคว้นพุกามจะเลย
เอาแรงช่วยกันด้วยรอนอาพาประชัยเมืองหงสาวดี เมืองแปรแล้วจะให้ไปยกทัพสุโข
ข้าพเจ้าระดมช้างมารพลไว้เป็นอันล้นแล้ว คอยวันคืนแต่จะรีบยกไป แลข้าพเจ้าขอควย
พาทานหงสาวดีก็ถูกล้าล้งมือทำการวันฉีก พระเจ้าแปรก็จะคุมพาทานออกมาสมทบควย
พุกามประเทศแคว้นไท่พม่าโพ้งพาทานของอุยสำนักได้อีกสืบไปแล้ว ไหนเล่าพาทานเก่ง
แต่ปากนั้นจะทานกำลังพลสองเมืองสมทบ ก็จะถอยร่น หนีออกจากลุ่มเมือระวดีเป็น
มั่นคง ฉะนั้นหากพระเจ้าโสทัณฑพาทานเจ้ากรุงอังวะไม่รู้เรื่องเทศาพาทาน พาทานพามาใจจะ
รวมเป็นไซมิชแล้ว ก็ให้พาทานยกทัพแล้วพาทาน โมโยินแลพาทานอังวะประชิดของอุ
คูกคามไว้ อย่าให้พาทานคนพาทานหลบหนีไปไล่สะดวก ส่วนพาทานที่คร่าเอาให้ไว้
มังตรานั้นเป็นพาทานที่ข้าพเจ้าพาทานเจ้าอยู่หัวหงสาวดีเอง / แหมพระสหายยินดีในคำ
ข้าพเจ้า เนอคินอาพาเซตของอุยประการหนึ่ง ทรัพย์สินสมบัติในท้องพระคลังของอุ
ประการหนึ่ง เครื่องอุปโภคสำหรับพระยามหากษัตริย์แลบรรดานารีทั้งสิ้นในราชวงศ์
ของอุยประการหนึ่ง ทั้งสามประการนี้ ข้าพเจ้าจะยอมให้พาทานเลือกเอาเป็นบำเหน็จมือ
เป็นคนเรอได้ ประการหนึ่งแลเราทั้งสองพระนครจะได้เป็นเกลอสนิท ถนอมไมตรีจิต
ให้ยืนยง เป็นสุวรรณอันหนึ่งอันเดียวกันสืบไป ขอพระสหายพาทานเร่งแต่งหนังสือตอบ ให้
ข้าพเจ้าทราบโดยความควย (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2138 - 2141)

4

5

6

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 สอพิณยากล่าวถูกโมหิกับพระเจ้าโสหนพาทตามธรรมเนียม โดยแสดงความยินดีที่พระเจ้าโสหนพาทได้เมืองอังวะ และแสดงความปรารถนาจะเป็นมิตรกับอังวะโดยกล่าวขวยปล้ำกันว่า "...แลลึกลึใครจะให้แผ่นดินกรุงหงสาวดีแลแผ่นดินกรุงรัตนบุรีอังวะเป็นสุวรรณปถิทีเดียวกัน"

ข้อความตอนที่ 2 สอพิณยาแจ้งให้พระเจ้าโสหนพาททราบว่าพระเจ้าหงสาวดีได้ส่งเครื่องทองอัฐริขรียมาให้ใหม่ โดยให้เหตุผลที่กล่าวว่าจะเป็นเพื่อพระทัยของพระเจ้าโสหนพาทว่า "ของเดิมเป็นของชะเวงนั้นเชิงคูริ ท่านคงจะมียินดี" การที่สอพิณยากล่าวเช่นนี้ก็เพื่อแสดงน้ำใจโมหิของฝ่ายหงสาวดีให้พระเจ้าโสหนพาทเกิดความซาบซึ้งใจ ซึ่งเป็นการโน้มน้าวใจด้วยการใช้ "ความเป็นมิตร" และ "การไถ่เลี้ยงทรัพย์สินของ" เป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 3 สอพิณยากล่าวชักจูงให้พระเจ้าโสหนพาทเกิดความรู้สึกเป็นศัตรู กับเมืองทองอุ โดยชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้เป็นภัยต่อแว่นแคว้นทุกแห่งทั้งกล่าวแบบปรนายนัยว่า "แลปัจจุบันกาลนี้ ข้าพเจ้ามารำลึกถึงความปถิสุทธของลูกแม่อังวะที่เจ้าก็ส่งนักที่พึ่งเห็นพระยามารประหารความสุขอาณาประชาราษฎร์แห่งแว่นแคว้นทุกแห่ง ปราบทุกแห่งแสนสาหัส" จากนั้นจึงกล่าวประนามพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ว่า "มีใจโหดร้ายนัก" และกล่าวโทษว่า "ฉวยเอาโอกาสขณะที่พระเจ้าแปรวางใจว่าตัวเป็นคฤชณิกสนิหนั้นเข้าปล้นเอาแปร แลกำเริบจิกชนานัก ขมขมาจะทอดูทุกข์ของหงสาวดี" ซึ่งในตอนนั้นสอพิณยาได้กล่าวเบี่ยงเบนความจริงเพื่อรักษาเกียรติภูมิของหงสาวดีไว้โดยกล่าวโอ้อวดว่า "แต่ทว่าแลหงสาวดีเมืองหงสาวดีมีพระสงฆ์นักกัจฉัตร วมอันข้าศึกจะหมิ่นเสียมิได้ ทองอุชิตชายแดนหงสาวดีอยู่หาเพลาก็อยู่ไปเอง" ทั้งนี้เพื่อให้พระเจ้าโสหนพาทเกิดความเลื่อมใสในความแข็งแกร่งของเมืองหงสาวดี

ข้อความตอนที่ 4 สอพิณยากล่าวยุแหย่ให้พระเจ้าโสหนพาทเกิดความระแวง โดยใช้วิธีกล่าวอย่างเชื่อมั่นว่า "...มึงทราบเห็นข้างเมืองอังวะบัลลัแผ่นดินใหม่ การภายในไม่เรียบร้อยก็คงจะโจรหนาเข้ามาหมายราชบัลลังก์กรุงอังวะเป็นแน่แท้" แล้วจึงกล่าวเป็นทีหว่านโยในเมืองอังวะ จากนั้นจึงยั่วยุให้พระเจ้าโสหนพาทเกิดความโกรธ พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ โดยกล่าวหาว่าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้กล่าววาจาจากุหนินพระเจ้าโสหนพาทว่า "ชาวโมมยีนแลเงาะตัวพระเจ้าโสหนพาทานั้นจักเจนนการสงครามมิได้เสมอมาอาหารทองอุเลย เพียงทหารมากองหนึ่ง มึงทราบที่วาจาจะสามารถจับเอาตัว

ท่านได้" ในตอนท้ายสอพิณยาไคกล่าวชักชวนให้พระเจ้าโสหันพวกร่วมมือกับฝ่ายตนทำการต่อต้านพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ไคโดยกล่าวว่า "ฉะนั้นพระเจ้าโสหันพวกรู้เห็นแก่ความสำราญเพียงครุยามในเศวตฉัตรอังวะเลย เอาแรงช่วยกันกับรอนอาณาประชานิเมืองหงสาวดี เมืองแปรแลอังวะให้เป็นปกติสุขเถิด" ซึ่งเป็นการใช้ "การอุทิศตน" มาเป็นแรงจูงใจ

ข้อความตอนที่ 5 สอพิณยาอธิบายแผนการรบอย่างคร่าว ๆ ให้พระเจ้าโสหันพวกรับ และชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าตะเบงชะเวตี้จะทรงจอมพลในครั้งนี้ โดยกล่าวด้วยปรามนัยว่า "ไหนเจ้าทหารก่อกองทัพจากนั้นจะทานกำลังพลสองเมืองสมทบ" จากนั้นจึงกล่าวเชิญชวนให้พระเจ้าโสหันพวกร่วมมือกับฝ่ายตน โดยกำหนดให้ทำการประชิดเมืองทองอุไ้

ข้อความตอนที่ 6 สอพิณยากล่าวโน้มน้าวให้พระเจ้าโสหันพวในชั้นสุดท้ายโดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้พระเจ้าโสหันพวเลือกบำเหน็จมือจากเมืองทองอุไ้เป็นคนแรก ซึ่งสอพิณยาไคเลือกกล่าวแต่สิ่งที่มีค่าเพื่อให้พระเจ้าโสหันพวเกิดความปรารถนาในสิ่งเหล่านั้น และท้ายที่สุดสอพิณยาไคยังถึงสัมพันธ์ไมตรีอันแนบแน่นระหว่างเมืองทั้งสองอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้พระเจ้าโสหันพวมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน

การที่สอพิณยาเขียนสาส์นถึงพระเจ้าโสหันพวก็เพื่อชักจูงให้พระเจ้าโสหันพวมาร่วมผนึกกำลังกันต่อต้านทองอุไ้ โดยสอพิณยาไคโน้มน้าวให้พระเจ้าโสหันพวด้วยการแสดงความเปี่ยมมิตรด้วยและบุงให้โสหันพวเกิดความรู้สึกเป็นศัตรูกับทองอุไ้ โดยสอพิณยาไคเน้นว่าอังวะเพิ่งเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ทองอุไ้ยอมพ่ายมันจะเขามาถูกรานอย่างแน่นอน ซึ่งคำกล่าวนี้นับเป็นการกล่าวถึงสถานการณ์ที่เป็นไปได้ นอกจากนี้สอพิณยายังจูงใจพระเจ้าโสหันพวด้วยการ ยกย่องและสื่อใจด้วยทรัพย์สินศฤงคารต่าง ๆ เพราะเห็นว่าพระเจ้าโสหันพวเป็นชาวป่ามดเคี้ยมยอมยินดีในทรัพย์สินศฤงคารที่ฝ่ายตนจัดส่งมาให้ การพูดในตอนนี้นำวิธีการพูดหลายแบบผสมผสานกัน ในตอนที่ 1 - 2 ใช้วิธีการพูดแบบโอ้อวด ด้วยการใช้คำที่เหมาะสมกับโอกาสและกาลเทศะ การใช้คำที่เป็นแบบแผน ไคแก เจริญไมศรีจิต สุวรรณปัติ มาสู่พระบารมี ตอนที่ 3 ใช้วิธีการพูดแบบเรียบง่าย ซึ่งเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของพระเจ้าตะเบงชะเวตี้แต่ก็แฝงด้วยความโอ้อวดในตอนท้าย ตอนที่ 4 เป็นการพูดอย่างตรงอำนาจ ด้วยการเร้าใจให้เกิดความโกรธ ตอนที่ 5 เป็นวิธีการพูดแบบเรียบง่าย เป็นการนัดหมายแผนการในการทำศึกอย่างคร่าว ๆ ตอนที่ 6 เป็นวิธีการพูดแบบโอ้อวด ด้วยการกล่าวให้คำมั่นสัญญาอย่างหนักแน่น เมื่อพระเจ้าโสหันพวอ่านสาส์นของสอพิณยาแล้วก็เกิดความยินดีและเอนเอียงไปกับคำชักชวนของสอพิณยา

แต่ทัศนคติสภาพการณ์ภายในของเมืองอังวะยังไม่สงบราบคาบที จึงยังไม่มีการ คักสินพระหทัยแน่นอน
ลงไป

7. ทอนสอพินบาเป็นราชทูตเชิญเครื่องอัฐบริขารจากพระเจ้าสการะวุกที่ไปมอบให้แก่
พระเจ้าโสมนันทา ณ เมืองอังวะ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เขารวมสงครามต่อต้านเมืองทองอุ พระเจ้า
โสมนันทาก็โสมนัสในพระกรุณาของพระเจ้าสการะวุกที่ยิ่งนัก จึงทูลเชิญให้สอพินบาขึ้นนั่งบนที่นั่งเสมอ
อาสน์ของตน ฝ่ายสอพินบาจึงกล่าวว่า

เป็นคุณอันพระเจ้าอยู่หัวท่านโปรดลงเหนือร่างข้าพเจ้าแล้ว แลข้าพเจ้าเฝ้าทูล
จะกำเนิกโดยกรมเสวกตม เมืองเอก ก็ยังรู้ว่าบุญญาภิหารแห่งทมิฬจะอยู่ในที่เสมอ
ด้วยพระเจ้าโสมนันทาท่าน อันใดแล้วซึ่งเสวกตม เมืองเอกโดยบารมีมิใช่กำหนด

1

พระเจ้าโสมนันทาฟังสอพินบากล่าวดังนั้นก็ยิ่งชื่นชอบสอพินบา จึงทูลชวนให้พักอยู่ใน
เมืองอังวะสามวันเพื่อพระองค์จะได้จัดหาของมีค่าไปถวายพระเจ้าสการะวุกที่ไคหัน สอพินบาก็ตอบว่า

พระเจ้าหงสาวดีมีน้ำพระทัยส่งเครื่องของทั้งปวงนี้โดยความปิตินที่อันสุจริต จะ
หมายเอาสิ่งใดตอบแทนได้ อนึ่งทุกวันนี้พระเจ้าอยู่หัวหงสาวดีก็รื้อพระทัยแต่การ
สงคราม ทูลว่ามังฆาตมิจักทำเรืบนยาบช่าไคชัยแก่แปร แลมีหน้าครั้งหนึ่งก็ยก
ข้าพเจ้าจะเท่าความเก่าว่า ทะเบงชะเวตที่ทุ่ง ในนี้มีอพทแลหวหนารแห่งทั่วว่าอัน
หัวเมืองในทุกามประเทศนี้ ประสงค์เมืองไคก็ยอมจะไคสำเร็จเป็นต้นเมืองอังวะมีมิใช่
ทะเบงชะเวตจะไม่หมายตาไว้ ยิ่งไครู้ว่าอังวะยัคคั่นดินใหม่ พระเจ้าอังวะองค์ก่อน
เป็นไมตรีต่อทองอุ ทะเบงชะเวตยอมผูกคั่นในพระเจ้าโสมนันทาเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่
ด้วย / อนึ่งนั้นเจ้าเมืองทองอุลืเฝ้าว่า ลำพังทหาร ทองอุบุกับมาชั่วเวลาวันหนึ่งก็
อาจสามารถแย่งค่ายเกาะกุมตัวพระเจ้าโสมนันทาแต่ครั้งประชิดแปรไคกระนั้น น้ำที่
ว่าแมนพระเจ้าอยู่หัวท่านไมควยชิงทำการ เสียก่อนตามเนื้อความนัคแนะในราชสาส์น
พระเจ้าสการะวุกที่แล้ว นานไปพระเจ้าอยู่หัวท่านมิพักต้องยกไปทองอุคอกทะเบงชะเวต
จะยกมาอังวะเอง

2

3

พระเจ้าโสหนทวาหังสอพินยารอขึ้นถึงเมื่อครั้งที่จะได้แก่ค้ายโมนินโค ก็เกิด
ความสะเทือนใจขึ้น จึงกล่าวว่าพระองค์นี้จะรวมสงครามกับหงสาวดี แลขอเวลาจัดการแก้ปัญหา
ภายในเมืองอังวะให้ลุกลงไปก่อน สอพินยาก็เสียน้ำใจเกรงว่าพระเจ้าโสหนทวาหังสจะร่วมมือไม่เต็มกำลัง
จึงกล่าวเกลี้ยกล่อมทูลไปว่า

นำพระทัยพระเจ้าอยู่หัวซึ่งจะเอาการเขมราชิราชของข้าพเจ้าทำเพิ่มขนาดนั้น
เมืองข้าพเจ้าคันทงสาวดีกราบทูลขอขึ้นใหญ่แล้ว นำพระเจ้าหงสาวดีจะทรงพิทักษ์
ในพระทัยยิ่งนัก แต่หาเนื้อความอันพระเจ้าอยู่หัวท่านกำหนดไว้แล้วว่า ไว้รอการ
ภายในเรือนร้อยก่อนจึงจะคิดปราบศัตรูภายนอกคือกองทัพหงสาวดี ข้าพเจ้าพิเคราะห์แล้วก็
เห็นช่องจะหลอทัพท่านควยว่า ทุกวันเมื่อระกาไฟ เสด็จอังวะพื้นเมืองเขมรอีกเขมรโง้งอยู่
ไซเพราะเหล่านั้จะทรงในกำลังของหมันนักหามิได้ อังวะอยู่อยู่กับบุคลบาทพระเจ้า
โสหนทวาเป็นเค็ดชากแล้ว แต่ความกำเริบที่คมีคางอยู่ในดวงจิตก็โดยหวังในบุญอันจะ
ได้ทั้งทองอยู่ พระเจ้าอยู่หัวพระเสริฐก็คงจะทราบถนัดแล้วว่า คราวนี้อังวะอพยพกันไปอยู่
เสียที่ทองอยู่นักกว่าหนักนั้นแล้วคือเหตุ พวกที่เลือกทนายอยู่เมืองนี้จึงหวังรอวันรอนักก็และ
ถาแมนพระเจ้าโสหนทวามีความความยากแต่เพียงหักหนึ่ง ในหัวที่รวมแรงกับพระเจ้า
สการะวุกที่ให้เพิ่มขนาด รุกเอาตะเบงชะเวตี้ให้จมเสีย เมื่อนั้นศัตรูภายนอกก็จะเป็น
อันเรียบ ข้างศัตรูภายในโพธิ์อังวะสิ้นหวังแล้ว ความกระด้างกระเดื่องภายในก็สงบลง
ชาวอังวะแข็งข้อปัจจุบันนี้เพราะมีทองอยู่ให้คอยหวังทั้งหิงคอก/ หนึ่งเลิกการบุพระหว่าง
อังวะแลทองอยู่เป็นของเลียมมิได้แล้ว พระเจ้าอยู่หัวท่านแค้นตะเบงชะเวตี้เลา
ตะเบงชะเวตี้ก็ถูกใจเจ็บร้อนแทนพระเจ้าอังวะเถาอยู่ ศักระหว่างสองเมืองจำเป็น
จะทองเกิดอย่างแน่แท้ แม้ฝ่ายอังวะไม่ยกไปก่อนฝ่ายทองอยู่จะยกมาเป็นมั่นคง เพียงแต่
ทองอยู่ยังยั้งทัพอยู่เมืองเขา เหล่าโพธิ์อังวะในเมืองนี้ยังกลการกระด้างกระเดื่องแล้ว
ฉะนั้นข้าพเจ้าให้ทูลไปว่าเมื่อทองอยู่ประชิดกำแพงกรุงรัตนบุรีอังวะเมืองโค เมื่อนั้น
โสหนทวาพระเจ้าอยู่หัวจะพิงโคแต่แรงทหาร โมนินชาเกาเคิม ชาวอังวะทั้งปวงจะคบ
เจ้าเป็นมิตรมิได้คอก มาที่จะเป็นศัตรูพลอยฆ่าเสียอีก ยามจะเสียเพียงส่วนข้างน้อย
พระเจ้าอยู่หัวมิเพิ่มพระทัย จะเข้ตำราว่าถึงคราวเสียมากแล้วไม่ยากเสียก็จำต้อง
เสียโดยง่ายดาบ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2169 - 2172)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 สอพิณยาแสร้งถามทั่วโดยกล่าวยกย่องพระเจ้าโสทัณฑาด้วยการใช้โวหารแบบอภิปจน์ และปรามนัย ท่อเนื่องกันตามลำดับตั้งความว่า "เป็นคุณอันพระเจ้ายูหัวห่านโปรดลงเห็นอราชเจ้าแล้ว" และ "...มาทราจะกำเนิดโดยรมเสวณักรเมืองเอก..." ทั้งนี้เพื่อให้พระเจ้าโสทัณฑาเกิดความเลื่อมใสแล้วจะไถ่หวนสมในคลองตามโดยง่าย

พระเจ้าโสทัณฑาทิ้งคำขอกึ่งขอรบสอพิณยา จึงมีชชวนให้พักอยู่ในเมืองอังวะสามวัน เพื่อพระองค์จะได้จัดหาของมีค่าไปถวายพระเจ้าสการะวุททิทัศน์

ข้อความตอนที่ 2 สอพิณยาชักความกังวลของพระเจ้าโสทัณฑาเรื่องของถวายพระเจ้าหงสาวดีเสีย โดยชี้ให้เห็นถึงความจริงใจของพระเจ้าหงสาวดีที่มีต่อพระเจ้าโสทัณฑาเพื่อผูกน้ำใจของพระเจ้าโสทัณฑาไว้ จากนั้นจึงชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าหงสาวดีนั้นทรงร่อนพระทัยด้วยความหวังโยในเมืองอังวะ และชี้ให้พระเจ้าโสทัณฑาเล็งเห็นภัยจากพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ โดยอ้างเหตุผลโดยโยงจากเหตุไปสู่ผลว่า "พระเจ้าอังวะองค์ก่อนเป็นไมตรีต่อทองอู พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ยอมผูกแค้นในพระเจ้าโสทัณฑาเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ด้วย" ซึ่งเป็นเหตุผลที่สมควรว่าจะเป็นไปได้

ข้อความตอนที่ 3 สอพิณยากล่าวขู่ขู่ให้พระเจ้าโสทัณฑาเกิดความเจ็บใจโดยรื้อฟื้นถึงความหลังที่ทหารทองอูแย่งค่ายโมนยินได้ พร้อมทั้งกล่าวเตือนแค้นให้พระเจ้าโสทัณฑารับศึกสินพระทัย

พระเจ้าโสทัณฑารำลึกถึงความหลังก็เกิดความสะเทือนใจ จึงรับคำสอพิณยาว่า จะร่วมทำศึกด้วย แต่ขอเวลาจัดการแก้ปัญหาภายในเมืองอังวะให้ลุกลงไปก่อน สอพิณยาเกรงว่าพระเจ้าโสทัณฑาจะร่วมมือไม่เต็มที่ จึงกล่าวโน้มน้าวต่อไป

ข้อความตอนที่ 4 สอพิณยากล่าวแสดงความชื่นชมในน้ำพระทัยของพระเจ้าโสทัณฑาเพื่อหวังให้เกิดความปลื้มพระทัย แล้วจึงกล่าวชักชวนในข้อที่พระเจ้าโสทัณฑาขอเวลาแก้ปัญหาภายในอังวะ โดยปลูกปั่นให้เห็นว่า เมืองทองอูเป็นต้นเหตุของปัญหาคงกล่าวที่ว่า "...คนอังวะอพยพกันไปอยู่เสียสองอันมากกว่าหนึ่ง นั้นแล้วคือเหตุ พวกที่เหลืออาศัยอยู่เมืองนี้จึงหวังรื้อวันหรือคืน" จากนั้นจึงเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาโดยให้ช่วยกันกำจัดต้นเหตุคือทองอูเสีย และกล่าวสรุปโดยโยงจากผลไปหาเหตุว่า "ชาวอังวะแจ้งข้อปัจจุบันนี้ก็เพราะมีทองอูให้คอยฟังฟังคอก"

ข้อความตอนที่ 5 สอพิณยากล่าวอย่างเชื่อมั่นว่าเมืองทองอูกับเมืองอังวะจะต้องทำสงครามกันอย่างแน่นอน โดยใช้ "ความขัดแย้ง" ระหว่างเมืองทั้งสองมาจูงใจให้พระเจ้าโสทัณฑาเห็นคล้อยตาม

พร้อมทั้งชี้ให้พระเจ้าโสหนทวาตระหนักถึงจุดอ่อนของเมืองอังวะถ้าเป็นฝ่ายรบศึกของกู โดยให้เหตุผลว่า "ชาวอังวะทั้งปวงจะคบเขาเป็นมิตรมิได้กอนาที่จะเป็นศัตรูพลอยฆ่าเสียอีก" ซึ่งพระเจ้าโสหนทวาก็ทำตามเอนเอียงตามคำกล่าวของสอหินยา สอหินยาจึงกล่าวสาหัสเข้าไปเพื่อให้พระเจ้าโสหนทวาพอใจเชื่อนั้น โดยกล่าวเตือนให้คิดถึงคำโบราณที่ว่า "เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย"

สอหินยาพยายามเกลี้ยกล่อมให้พระเจ้าโสหนทวาทัดสินใจเข้าร่วมทำสงครามกับของกู โดยแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนและยกย่องพระเจ้าโสหนทวา พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ ให้พระเจ้าโสหนทวาเห็นถึงภัยที่อังวะจะได้รับจากการรุกรานของของกู ทั้งนี้เพราะสอหินยาเห็นว่าพระเจ้าโสหนทวาเป็นชาวป่ามาก่อนเมื่อได้รับความยกย่องก็ยอมหลงทวยความยินดี อีกทั้งสถานการณ์ภายในอังวะเองก็ยังไม่สงบราบคาบ ทำให้สถานการณ์ของพระเจ้าโสหนทวาไม่มั่นคง ดังนั้นการที่หงสาวดีหยิบยื่นไมตรีมาให้อังวะยอมทำให้พระเจ้าโสหนทวารู้สึกอบอุ่นใจในมิตรภาพและยินดีร่วมมือกับหงสาวดี การบุกในครั้งนี้สอหินยาได้ใช้อาการทุกแบบจะเมื่อยคออะไร ในตอนที่ 1 โดยใช้โวหารภาพพจน์แบบอภิปจน์ และปรามณีย์ ในตอนที่ 2 - 3 ใช้วิธีการทุกแบบเรียบง่าย ด้วยการชี้แจงให้เห็นสถานการณ์ที่น่าไว้วางใจ ตอนที่ 4 ใช้วิธีการทุกแบบจะเมื่อยคออะไร ด้วยความสุภาพในช่วงต้นและความหลักแหลมในการขั้วอยู่ในช่วงปลาย และในตอนที่ 5 เป็นวิธีการทุกแบบทรงอำนาจ ด้วยการแสดงความเชื่อมั่นและปลุกเร้าให้เกิดความตื่นตัว ในที่สุดพระเจ้าโสหนทวาก็ยอมตกลงร่วมมือกับหงสาวดี

6. บทพักของตะคะฉุ

ตะคะฉุเป็นชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่นอกเมืองของกู เป็นบิดาของจาเลงกะโบและนางกันทิมา และเป็นสหายนินทของมังสินธุ มีความสามารถในการเจรจาเป็นเยี่ยม ตะคะฉุนั้นยกย่องสองคนคือสีลองและเนงบา เมื่อจะเกิดถูกสอหินยาทำอุบายใส่ความ มังสินธุจึงปากฝืดโหมวร้ายวิรดาตามกับตะคะฉุในนามของมังฉงาย สีลอง เนงบา และจะเกิดจึงสาบานเป็นเพื่อนเกลอกัน เมื่อจะเกิดไปรบที่เมืองแปร มังสินธุได้ขอร้องให้ตะคะฉุไปช่วยดูแลแทนคนด้วย ซึ่งจะเกิดก็ได้มอบหน้าที่ให้ตะคะฉุเป็นทูตทาง เป็นปลัดทัพทาง ตะคะฉุติดตามช่วยเหลือจะเกิดไปตลอด และเมื่อจะเกิดรบชนะที่หงสาวดีและอังวะที่มอลอมเมืองของกูแล้ว พระเจ้าตะเบงชเวตี้ได้มอบตำแหน่งขุนพลเมืองของกูให้แก่จะเกิด แต่จะเกิด

ทูลขอให้แก่ตะคะฉฐีโดยมีมังสินธุให้การสนับสนุน พระเจ้าตะเบงชเวตศิงแก่งตั้งให้ตะคะฉฐีเป็น
ขุนพลเมืองทองอุแทนทองหวุ่นตอไป ตะคะฉฐีเป็นตัวละครที่มีปากคมคายตัวหนึ่ง แบบพหูของตะคะฉฐี
จะมีไม่มากนักแต่ก็เป็นพหูที่คมคายทั้งสิ้น ดังปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่อไปนี้

1. ตอนจะเกิดนำทัพทองอุไปล้อมเมืองแปรแก่พระเจ้าแปรไม่ยอมออกรบ จะเกิดจึง
ส่งตะคะฉฐีกับสื่อ่งไปเป็นทูตเชิญพระเจ้าแปรออกมากระทำการยุทธหัตถีกันชน เมื่อตะคะฉฐีวนสาสน์หารบ
ซึ่งมีใจความเป็นเชิงข่มขู่ฉวย พระเจ้าแปรก็ทรงพิโรธว่าจะเกิดเป็นไพร่ แต่มากลาวาจากำเกิน
ต่อพระองค์ ตะคะฉฐีได้โอกาสจึงสร้างนิทปากหัวเราะแฉ้วพหูว่า

อันตัวหมากรุ้งขึ้นกระดานวางจะสู้กันนั้น มิใช่ตัวหมากข้างหนึ่งเป็นเงาพระยาข้างเนือก
จำหลักอีกข้างหนึ่งเป็นไม้ตะเกียบแคะตัวหมากขุน ทั้งสองข้างก็มีศักดิ์เสมอกัน นอกกว่าใจ
ไม่สู้กันออก จึงจะออกปากเดียงว่านั่นตัวไม้เนื้อทังว

พระเจ้าแปรฟังตะคะฉฐีกล่าวเสียสยทั้งนั้นก็ยิ่งพิโรธ จึงเรียกไพร่ล้อมวังมาจับตะคะฉฐี
ไปทักถื่น แต่ตะคะฉฐีได้สะกูดักฉวยสร้างหัวเราะหนักขึ้นแฉ้วลาวาว่า

หัวเรากายก็ไม่เสียกาย เพราะเกิดมาราติหนึ่งแล้วก็ได้เห็นภัยภัยขึ้นต่อความตาย
เป็นบุญตา เป็นบุญหนักหัวเมืองทั้งปวงมีรัฐธยาศัษพระเจ้าแปรมาแตกอน หลงอะเมอ
อวยวาระบัตติคังการังวโรชชัตติยคุณ หากหัวเมืองทั้งหลาว่าพระเจ้าแปรมีน้ำใจเหมือน
หนึ่งสัทธิบุญยาวถึงนั้นก็คงจะเกินพามาถึงเสียชานแล้ว / พระบัตติเยชานนั้นถือกำเนิดมาจาก
กุงหรือ มีกรเป็นอาวุธติดอยู่บนขมอมแล้ว ก็ยังไม่หักปรารถนาจะเกินหน้าเขาไปสู้ พาน
เคยฟังแต่ขุนกลาวสรร เสริญฝีมือตะคะฉฐี ครั้นได้ของก็จะคิดประหารตะคะฉฐีเพื่อจะตัดกำลัง
ศึกทองอุเสียกระนั้นหรือ (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1008 - 1010)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที 1 ตะคะฉฐีเห็นพระเจ้าแปรแสดงความพิโรธในคำหารบของจะเกิด จึง
กล่าวขู่ให้พิโรธยิ่งขึ้นด้วยการแสดงความแคลง ว่าพระเจ้าแปรฉลาดที่จะออกต่อสู้กับจะเกิด
โดยกล่าวขู่ปลุกเสก ว่า "อันตัวหมากรุ้งขึ้นกระดานวางจะสู้กันนั้น มิใช่ตัวหมากข้างหนึ่งเป็น

จาพระยาข้างเผือกจำหลัก อีกข้างหนึ่งเป็นไม้มะเกลือแกะตัวหมากขุน ทั้งสองข้างก็มีศักดิ์เสมอกัน
นอกจากใจไม่สู้กันคอกจึงจะออกปากเถียงวอนันต์ว่าไม่ฟัง"

พระเจ้าแผ่นดินทั้งพระคชวาทเสียดสีถึงนักบวชวิโรจน์ จึงเรียกไพร่ล้อมวังมาจับพระคชวาท
ที่คชวาท แต่พระคชวาทก็ใส่ตะขวงกลิ้งกลับแสวงหัวเราะหนักขึ้นและกล่าวขี้ขลาดไป

ข้อความตอนที่ 2 พระคชวาทอย่างองอาจกล่าวหาว่า "ตัวเราตายก็ไม่เสียดาย" และกล่าว
หมิ่นว่าพระเจ้าแผ่นดินกลัวความตายโดยกล่าวเย้ยขยอขึ้นมาว่า "หากหัวเมืองทั้งหลายว่าพระเจ้าแผ่นดิน
มีน้ำใจเหมือนหนึ่งสตรีผู้เยาว์ก็ถึงแก่ความเดือดร้อนถึงเสียชานแล้ว"

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการกล่าวหมิ่นว่าให้เกิดความระอวยใจ โดยกล่าวทูลยุจน
ว่า "พระบิดาเอ๋ย ท่านนี้ถือกำเนิดมาจากทุ่งหรือมีกร เป็นอาวุธที่คอยชมองแล้วก็ยังไม่พักปรารณา
จะเห็นหน้าเขาไปสู่ว่านเคยฟังแหม่นถวิลหาธรรม เสรีผู้มีพระคชวาท ครั้นใดของก็จะเกิดประหารพระคชวาท
เพื่อจะตัดกำลังศึกของอูเสียดสีกันหรือ"

จุดมุ่งหมายในการพูดของพระคชวาทครั้งนี้เพื่อให้พระเจ้าแผ่นดินออกกรกระทำพระหัตถ์กับจะเกิด
ซึ่งพระคชวาทใช้วิธีเร้าอารมณ์เป็นสำคัญ โดยเริ่มจากกล่าวหาจากแค้นเร้าให้เกิดความกล้าหาญ
ความระอวยใจ และความโกรธตามลำดับ ทั้งนี้เพราะพระคชวาทเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินกำลังพิโรธจะเกิด
อยู่แล้วจึงขี้ขลาดหัวเราะขบขัน อีกทั้งพระเจ้าแผ่นดินเป็นกษัตริย์เพื่อถูกจะเกิดและตนเองเป็นคนสามัญ
มากล่าวหาผู้มีความหมายแรงเช่นนี้ย่อมเกิดความพิโรธอย่างแน่นอน การพูดทูลครั้งนี้ใช้วิธีการพูดแบบโอ้อวด
การแสดงความกล้าหาญของพระคชวาทซึ่งแตกต่างกับพระเจ้าแผ่นดินซึ่งมีแต่ความขลาด
ใช้โวหารอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบอย่างคมคายและใช้ถ้อยคำที่เร้าอารมณ์ซึ่งทำให้พระเจ้าแผ่นดินพิโรธ
จนยอมออกรบกับจะเกิด

2. ตอนจะเกิดตามไปจึงทะเลาะเบาะแว้งมาจากเมืองเมะมะมาได้ และพาไปไว้
ยังหุบเขาที่พิทักษ์จาเลงกะโบจักเตรียมไว้ ฝ่ายกองทัพพระคชวาทซึ่งยกมาตั้งค่ายล้อมเมืองเมะมะ
มายกกลับตกเป็นฝ่ายถูกชนาบควยทัพของสอตันยาซึ่งอยู่คานหน้าค่ายและทัพของเสียงโค่นสุกัญหาคานหลังค่าย
พระคชวาทจึงแก้ไขสถานการณ์โดยคิดกลศึกให้เน่งมาไปรบดวงทหาร เมะมะมะคานหน้าค่ายไว้ ส่วนตนเอง
ก็อาศัยพลชนูป้องกันเพื่อตีฝ่ายกองทัพหงสาออกไปแจ้งข่าวแก่จะเกิด วันรุ่งขึ้นพระคชวาทจึงเรียก
ประมุขนายทหาร และกล่าวความว่า

อันข้าพเจ้าตะคะฉัญ เมื่อครั้งอายุบรรพชาแล้วเกี่ยวกับท่านก็เคยออกศึกษาพร้อมด้วย
 เพื่อนร่วมทายชาของอุ แลประกาศาณกรรจรทั่วกันมาครั้งนั้น ข้าพเจ้าก็แน่ใจว่าคงมี
 ประกาศุทรหลานของสหายข้าพเจ้าแต่เบื้องโน้นรวมอยู่ด้วยเป็นอันมาก / ถึงว่าได้
 พิสูจน์แล้ว ซึ่งไม่ว่าในยุคโกสมัยโคอันวิสัยสาบโลหิตขาวของอุนั้น ใครใครจะห้ามมิได้
 บรรพชนครั้งโน้นเคยกล่าวแก่ประการใด ทกพอมาถึงลูกหลานโคขาวราชศัทรของอุ
 แล้ว น้ำใจก็ออกอยู่จะใคร่ไต่ถามเรื่อง วันนั้นแล้ว ลูกหลานสหายเก่าเราเอ๋ย แยกทสหาย
 แสงแตกกออำคนกรรจรุนทรุมขาวของอุ จะไต่ถามอีกครั้งหนึ่งชื่อว่าทั่วออกเลือกบิดาอา
 รุงมาไว้กลเทียบ / เนงมานายกองเกินโทษะแบ่งลูกหลานสหายเรากิ่งหนึ่งรุกออกไป
 ทานนา ข้าพเจ้าตะคะฉัญสหายเก่าบิดาอารุงทานจะนำพลอีกกิ่งหนึ่งไปคานหลัง
 แลการรวันนั้นมิใช่จะหักกันให้แตกหัก เราจะรบแต่เพียงเป็นกตควยวามัคนี้ของอุอยู่ใน
 หลอม เพียงกำลังข้าพเจ้าแลเนงมานายกองก็เห็นจะหักจากหลอมนานวัน ฉะนั้นข้าพเจ้า
 จะแหกหลอมออกไปสู้ชาวถึงบุเรงนองแลจาเลงกะโยนายกองข้าง พรรคพวกฝ่ายเรา
 ผู้ลอบไปทำการอยู่ตอน / แผนบุเรงนองนายทัพเราแลนายกองข้างรัฐชาวลอมกลัมาสมทบ
 ควบเมื่อใด เมื่อนั้นอันลักษณะทหารของอุที่ถูกลอมนั้นก็เปรียบเหมือนนาวาพระยาสิรห
 ษาราชอุริยามถอยหว่างกลางเหล่าพนาใน ขอใ้ประกาศหลานเราชาวของอุทั้งหลาย
 จงรวมกันอย่าไคพ้อในเหล่าวันนั้น ข้าพเจ้าแหกหลอมไคแล้ว วันหนึ่งจะคืนมาพร้อม
 ทัพบุเรงนอง (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1588 - 1590)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ตะคะฉัญกล่าวกล่อมใจทหาร โดยเล่าถึงประสบการณ์การ ออกศึกของตน
 เมื่อครั้งอยู่ในวัยฉกรรจ์ว่า "อันข้าพเจ้าตะคะฉัญ เมื่อครั้งอายุบรรพชาแล้วเกี่ยวกับท่านก็เคยออกศึก
 พร้อมด้วยเพื่อนร่วมทายชาของอุ" ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับเหล่าทหารให้
 ใกล้ชิดกันและทำให้ทหาร เกิดความศรัทธาตน จากนั้นจึงกล่าวอย่างมั่นใจว่า "แลประกาศาณกรรจ
 ทั่วกันมาครั้งนั้น ข้าพเจ้าก็แน่ใจว่าคงมีประกาศุทรหลานของสหายข้าพเจ้าแต่เบื้องโน้นรวมอยู่ด้วย
 เป็นอันมาก" ซึ่งเป็นการ จร ะจับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วยการ สร้างความรู้สึกเป็นเครือญาติกัน

ข้อความตอนที่ 2 ตะคะฉีกกล่าวปลุกใจทหารให้หาหนทาง โดยกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติและความเกรงกลัวของบรรพชนเพื่อให้เกิดความปรารถนาที่จะเจริญรอยตาม จากนั้นจึงกล่าวเป็นเชิงท้าทาย และเชิญชวนให้ทุกคนพิสูจน์ตัวเองว่ามีสายเลือดของบรรพบุรุษอย่างเต็มภาคภูมิ

ข้อความตอนที่ 3 ตะคะฉีกกล่าวอธิบายถึงกลศึกที่จะกระทำกับศัตรู และกล่อมใจบรรดาทหารมิให้หวั่นกลัวข้าศึกโดยกล่าวว่า "...บัดนี้กองทัพอยู่ในที่ลุ่ม เพียงกำลังข้าพเจ้าและนายบงกชเห็นจะหักจากที่ลุ่มนานวัน" เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของไพร่พลแล้วตะคะฉีกก็แจ้งให้ทุกคนรู้ว่าตนจะไปส่งข่าวถึงบุเรงนองและจาเลงกะโม

ข้อความตอนที่ 4 ตะคะฉีกสร้างขวัญและกำลังใจให้ทหาร โดยกล่าวขวัญอุปมาว่า "แผนบุเรงนองนายทัพเราแลนายบงกชราชูชาลอมกลัมาสมทบด้วยเมื่อใด เมื่อนั้นอันลักษณะทหาร กองทัพถูกล้อมนั้นก็เปรียบเหมือนว่า พระยาสี่ราชสาราญวิริยบาลอยู่หว่างกลางเหลาหมานใน" แล้วจึงท้าทายโดยกล่าวเชิญชวนให้ทุกคนรวมแรง รวมใจกันต่อสู้ให้ประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งให้ความหวังว่า "วันหนึ่งจะคืนมาพร้อมด้วยบุเรงนอง"

การที่ตะคะฉีกกล่าวกับบรรดาทหาร กองอู้งันก็เพื่อปลุกใจและสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ทหาร เพราะเห็นว่าทหารกองอู้งันมีความเกรงกลัวสามารถเป็นปกติวิสัยอยู่แล้ว การกล่าวปลุกใจเพียงเล็กน้อยจะช่วยให้ทหารกองอู้งันหยั่งในสนามรบได้อีกนาน แต่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดจากการตกอยู่ในที่ลุ่มโดยปราศจากนายทัพนั้นก็อาจทำให้ทหารห่อถอยได้ ตะคะฉีกจึงกล่าวสร้างขวัญและกำลังใจไปด้วย ในตอนนั้นตะคะฉีกใช้ลีลาการพูดหลายแบบผสมผสานกัน ตอนที่ 1 เป็นลีลาการพูดแบบละมุนละไม ด้วยการสร้างความเป็นกันเองและความจับใจในหมู่ทหาร โดยอาศัยการกล่าวอย่างหลักแหลม ตอนที่ 2 เป็นลีลาการพูดแบบโอ้อวด เราใจให้เกิดความองอาจ กล้าหาญและความภาคภูมิใจ ตอนที่ 3 เป็นลีลาการพูดแบบเรียบ ด้วยการอธิบายอย่างสั้น ๆ แต่ชัดเจน ตอนที่ 4 เป็นลีลาการพูดแบบโอ้อวด ด้วยการเร้าให้ใจในเร้าด้วยการใช้โวหารอุปมา บรรดาทหารได้ฟังคำปลุกใจของตะคะฉีกต่างก็โหรงควัยความพอใจและสามารถต่อสู้กันจนตะคะฉีกแหวกวงล้อมข้าศึกไปได้สำเร็จ

3. ตอนจะเกิดทำอุบายให้ตะคะฉีกแต่งกายไว้ทุกขมาคำนับศพละชันหวนธุ์ขุนพลเมืองแปร ทั้งทราบว่าปะชันหวนธุ์ยังมีชีวิตอยู่ โดยมุ่งหมายจะให้ตะคะฉีกไปหาจาเลงกะโมปะชันหวนธุ์ให้เข้าใจตาย เมื่อตะคะฉีกไปถึงเมืองแปร ก็ทูลพระเจ้านครว่าปะชันหวนธุ์ประชัยในการรบและคงคิดจะฆ่าตัวตาย พระเจ้านครจึงให้รานองตามไปค้นหาปะชันหวนธุ์ เมื่อรานองพาปะชันหวนธุ์กลับถึงเมืองแปรแล้ว

ให้พักนอนอยู่ที่บ้าน ฝ่ายตะคะฉุคยก็อยู่เมื่อเห็นแปลกคนจึงไปขอเยี่ยมปะชันหฺนุญ ฝ่ายปะชันหฺนุญเห็นตะคะฉุคยกายไว้ทุกซกั้ไม่พอใจแคว้งหาให้เบ้แปลกติ แล้วกลาวว่าตะคะฉุคยเสียใจที่ตนยังมีชีวิตอยู่ ตะคะฉุคยจึงแสรงทำหมาสลอกและกลาวตอบว่า

ความเสียใจนั้นมากอยู่แต่ไรจะเสียใจเพราะเห็นชีวิตปะชันหฺนุญยัง ข้าพเจ้าเสียใจเพราะเกรงสติปัญญาพากที่ยังไม่ระเหยกลืนน้ำนม จนกระทั่งนิยามว่าเล็งการแม่นยำกว่าสติปัญญาทั่ว อันปะชันหฺนุญยังมีทายข้าพเจ้าจะเสียใจนั้นมิไค้ และจะว่าทิจักยังมีไค้อีก ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าปะชันหฺนุญจะตาย ฉะนั้นเมื่อปะชันหฺนุญยังไม่ตายกระนั้นจึงหาไค้เสียใจหรือทิจักยังไค้ข้างหนึ่งเลย

1

ปะชันหฺนุญฟังตะคะฉุคยกล่าวก็สงสัย จึงกลาวว่าถ้าตะคะฉุคยไม่เห็นด้วยกับจะเกิดแล้วจะมาเป็นตัวทั้งตัวที่หรือ ตะคะฉุคยจึงกลาวตอบว่า

ข้าพเจ้าเป็นทั้งตัวทั้งตัวนี้ ก็เพราะเหตุเดียว ใครจะคุปะชันหฺนุญท่านให้ประจักษ์แก่ที่ว่าชีวิตยัง อันการพุทธชื่อนข้าพเจ้านั้นมีความคิดของบุเรงนองแม่ทัพนั้นจริงแล้ว หรือว่าบุเรงนองท่านทำอุปบายให้ท่านแลเสียโค่นถอยแล้วโจมตีเอาข้าพเจ้าก็เชื่อซัยเสียแต่แรก ที่บุเรงนองกำหนดการแล้ว เพราะเห็นว่าแนวความคิดแบบกายอยู่ แก่หาว่าการซึ่งบุเรงนองประมาณว่าขุนพลแปรจะถึงกาลตายนั้น ข้าพเจ้าไม่ลองเฝ้าเห็นด้วย

2

ปะชันหฺนุญฟังตะคะฉุคยกล่าวทั้งนั้นก็ใคร่จะรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง จึงซักว่าจะเกิดหมายใจไว้อย่างไรจึงว่าตนจะสิ้นชีวิต และจะเกิดรูปะชาตณหรือจึงกลากล่าวเช่นนั้น

ข้าพเจ้าก็สงสัยอยู่เกี่ยวกับท่าน มีหน้ากล่าวท้วงแล้ว แต่บุเรงนองก็มั่นใจอยู่ว่าท่านจะไม่รอกตาย เพราะว่าคุณนายทัพแห่งข้าพเจ้านำใจสะอาดและหะงนในศักดิ์ตัวยิ่งนัก อนึ่งอชยาศัยบุเรงนองนั้น นึกเอาใจอันมาเทียบว่าเลิศเสมอเทียบใจตัวนายทัพของอุคະเนาวปะชันหฺนุญนั้นกับซื่อเลื่องมาตลอดกาลนานว่าเป็นขุนพลคู่เสวศัทร เมืองแปร แลครึ่งแปร เสียแก่ของอุหนแรกเล่าปะชันหฺนุญก็ยอมเจ็บช้ำ

3

เป็นที่สุดแล้ว เพราะว่าหากจะเอาวัยของนายทัพฝ่ายชนะมาเทียบด้วยวัยของปะชันหฺนุญ
 เล่าก่อนดีกว่ากันชั้นลูกหลาน อีกข้อหนึ่งก็กินแปรรูปในที่นั้นกว่า แลชัยภูมิในที่ที่จะรักษาเมือง
 ก็แข็งแรงนัก ครั้นแปรกลับหลายอง กระนั้นหน้าหน้านายทัพฝ่ายแปรจะทุกขเหวศใจ จะเค็ด
 กำหนดเอาเรื่องเก่ามาเป็นเดิมพันข้อหนึ่ง แลยังกำหนดเอาที่ปะชันทานแถมครั้งนั้นมาเป็น
 ข้อสอง แลเวลานายทัพของข้าพเจ้าแนใจว่าปะชันเสียศึกสองคราว ปราชัยแก่ลูกเล็กเด็กน้อย
 กระนั้น น้ำใจอย่างปะชันรักศักดิ์ถนอมเกียรติทั่วไหนเลยจะแบกหน้าไว้สู่ความอาย
 ปะชันหฺนุญจะอาศัยชีวิตทั่วกระทั้งหนอยุ่หน้าคนแปรไค้กับบุเรงนองว่าไม่เล็งเห็น
 บุเรงนองว่าแมนตัวเป็นทั้งปะชันหฺนุญ ก็ระชักกระมีเชือกคอกตายเสียกลางสนาม ให้เป็น
 ตัวอย่างแก่บุตรหลานต่อไปเมืองหนาวา วิสัยขุนพลใจเพชรนั้นทำศึกมาทว่าแท้ก็บึงที่จะ
 เอาชีวิตทั่วออกตามทหาร เลย มีไค้ทั้งหน้ากอบโกยแต่ความชอบแลมีชัย ครั้นทัพแตกก็ทิ้ง
 ให้ตายแต่ไพร่เรา บุเรงนองกำหนดน้ำใจปะชันหฺนุญว่าจะเป็นเลิคนุญเหมือนหนึ่งตัวเอง
 จึงกล่าให้ข้าพเจ้ามากระทำการคำนับศรชาศักญกลางของชาวทองอุ

3

ปะชันหฺนุญฟังทะคะญกล่าววาทะมน้ำใจทางไปจากที่จะเค็ดคาคคิก ก็รู้สึกละอายใจ
 ทะคะญสั่งเกศเห็นท่าทีของปะชันหฺนุญก็แสวงเงยหน้าหัวเราะกวยเสียงอันดังแล้วกล่าวต่อไปว่า

บุเรงนองเขว้าอายุไค้เห็นโลกน้อย อนึ่งแต่เล็กมา นายทัพทองอุก็ถูกฝึกอยู่ด้วย
 มังสินธุเจ้าอาวาสวัคกุโสทอ จะเค็ดไกลิชคณน้อยคนเดียวแลคนผู้นั้นเ็นผู้อยู่เป็นคนรักขอ
 มากกว่าชีวิต ข้าพเจ้าจะเค็ดสาธุชนยักละเมอไปว่าคนทั้งปวงจะรักชื่อนอมศักดิ์ดังนั้นด้วย
 ทงกว่าข้าพเจ้าอายุขึ้นมาเป็นแล้วความคึกความซึกก็เคยผ่านตามาเป็นอันมากแล้ว จึง
 รูวาคคนจะยอมตายเพราะไมกลายอยู่สอยนั้นห้ามไมคอก อนึ่งยังอย่างปะชันทานนด้วยเล่า
 เคยมีความสุขทั้งปวงพร้อมบริบูรณ์ สิ่งซึ่งเจริญตาเจริญใจทั้งหลายก็จะดวงใจความไวศัคค
 ทะนงตัวนั้นน้อยลงเป็นลำดับไป ไหนเลยจะกล้าเอาชีวิตออกบูชากเกียรติคุณทั่ว /
 ข้าพเจ้าทะคะญเขาแล้วอายุเกินกว่าปะชันทานเสียข้าก็รู้ใจของคนผู้นั้นเคียงกันอยู่
 ความโลภในสมบัติสัประการ เป็นพัน รูป รส กลิ่น เสียง นั้น สิ่งเหล่านี้คนยิ่งชรา
 ก็ยิ่งอยากไค้เป็นเครื่องประโลมใจ / แลด้วยคนเขาทั้งปวงนั้นจะหาใจเค็ดเค็ดด้วยอย่าง
 เด็กหนุ่มหามิไค้แล้ว คอยมาคิดไปเสียในทางขวางว่า ตัวเองจะตายวันตายพรุ่งก็มีใคร

4

5

6

วันที่จะล้มตายโลกมนุษย์นั้นเหลือน้อยแล้ว ปลอยตัวมีชาติตายเอง จะทำลายตัวเพื่อ
 เพราะรักษาเกียรติยศยศคนอื่นใด ข้าพเจ้าพิจารณาคนอายุสูงว่ากำลังใจห้อยถึงนี้
 ความกลัวอายชาน้ำกลดทำลง จึงแน่ใจว่าทั้งที่ปะชันท่านคะ เนการนิคเอาชาวแปร
 ไปจับหมายนับด้วยจำนวนหนึ่ง ๆ ก็ที่ แปะชันท่านคงรำลึกเอ็นดูแก่ตัวเองอย่าง
 ข้าพเจ้ารำลึก ฉะนั้นเมื่อบุเรงนองว่าครั้งปะชันถึงคราวตายข้าพเจ้าจึงมิได้เห็นด้วย
 ความคึกขบเรงนอง / นายทัพของอู่กำลังหมุ่ใจสูงจึงเกลี้ยกลัวไม่อาจสู้กับความนิค
 แปะทว่าปะชันท่านทราบความชั่วทั้งปวงจะเคยเห็นหรือสิ่งที่ปะชันกับตัวเองมานานแล้ว
 ไหนเลยจะเอาชีวิตตัวเองเป็นเครื่องล้างความอาย ซึ่งปะชันท่านไม่ตายนั้นก็เพราะหนทาง
 อันหนึ่งให้ข้าพเจ้าพิสูจน์ว่าความคึกของบุเรงนองนั้นแหลมแล้ว แต่ความเคยพบเคยเห็น
 ยิ่งน้อยประมาณการจึงเพื่องกล่าวไป ประหนึ่งว่าจะเกิดไม่เคยสสุรา จึงเห็นไปว่า
 คนกระทำกิริยาไม่สมควร ฆะมันเมานั้นเป็นเครื่องอาย ส่วนทางปะชันคิดว่าคนเคย
 สสุราอยู่แล้วก็เห็นความชั่วนั้น ๆ เป็นของปกติไป ความรู้สึกแห่งจิตมนุษย์นั้นของต่ำสูง
 มิได้เสมอกันทั้งนี้ อีกคนหนึ่งใจสูงประมาณคนที่ใจต่ำกวาวาจะเป็นเหมือนตัวนั้นเหมือนมิได้
 (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1771 - 1775)

6

7

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ตะคะฉุกกล่าวเล่นล้อโดยยอมรับว่าตนเสียใจมากก็จริงแต่สาเหตุที่
 มาจากจะเกิดมิใช่ปะชันหวนญ์ ดังกล่าวไว้ว่า "ข้าพเจ้าเสียใจเพราะเกรงสติปัญญาปากที่ยังไม่ระเหย
 กลืนน้ำนม จนกระทั่งนิมิตว่าเลื่องการแม่นยำกว่าสติปัญญาตัว" การที่ตะคะฉุกใจร้ายจะเกิดด้วยการ
 ใช้ภาษามรยาณแทนคำ ก็เพื่อต้องการเน้นว่าจะเกิดอายุน้อย จากนั้นจึงย้อนกลับมากล่าวถึงตัว
 ปะชันหวนญ์ โดยกล่าวด้วยข้อความที่คลุมเครือว่า "อันปะชันท่านยังมีตายข้าพเจ้าจะเสียใจนี้มิได้
 และจะว่าดีใจยังมีได้อีก ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าปะชันท่านจะตาย ฉะนั้นเมื่อปะชันท่านยังไม่ตายกระนั้น
 จึงหาได้มีเสียใจหรือดีใจข้างใดข้างหนึ่งเลย"

ปะชันหวนญ์ทั้งตะคะฉุกถามถึงสัจจะจึงกล่าวว่า ถึงตะคะฉุกไม่เห็นด้วยกับจะเกิดแล้วจะมา
 เป็นตัวตั้งตัวขึ้นหรือ

ข้อความตอนที่ 2 ตะคะฉฐีกล่าวแก่โศภิตให้เหตุผลว่าต้องการมาควาปะชันหุณฺณียังมีชีวิตอยู่จริง แล้วตะคะฉฐีจึงกลาวว่าทณฺเฑนชมนมคคิตฺตโนเจิงกลุพฺพทฺธของจะเกิด แต่ไม่เห็นด้วยกับความคคิตฺตวาท ปะชันหุณฺณียิงครวตาย การที่ตะคะฉฐีสร้างทีมนำข้อและกลาวแสดงความคคิตฺตทสวนทางกับจะเกิดเช่นนั้น ก็เพื่ออำพรางมิให้ปะชันหุณฺณียิงไหวตัว รุทฺถนความคคิตของจะเกิดเสียก่อน และเป็นการยั่วยุให้ ปะชันหุณฺณียิงเกิดความสนใจใคร่รู้อีกด้วย

ปะชันหุณฺณียิงตะคะฉฐีกล่าวคางไว้ก็เกิดความใคร่รู้เรื่องราวของตนเอง จึงซักถามจะเกิด หมายใจอย่างไรไว้จึงว่าทณฺเฑนจะสันชิตฺต หรือจะเกิดภุชชะทของทณฺเฑนจึงกลาวเช่นนั้น

ข้อความตอนที่ 3 ตะคะฉฐีสร้างกลอยตามความสงสัยของปะชันหุณฺณียิง แต่ก็ยืนยันว่า "แต่บุเรงนองก็มั่นใจอยู่ว่าทณฺเฑนจะไม่รอกตาย" แล้วตะคะฉฐีอ้างเหตุผลทำให้จะเกิดมั่นใจเช่นนั้นว่า "เพราะว่าทณฺเฑนนายทัพแห่งชาทเจาณมน้ำใจสะอาดและทะนงใจในศักดิ์ทงนิก อนึ่งอชฺชาศัณฺฑบุเรงนองนั้น นิกเอาใจชื้อณาเทียมว่าเลิศเสมอเทียมใจทง" ซึ่งเป็นการยกของจะเกิดเพื่อชมให้ปะชันหุณฺณียิงลึก คอย จากนั้นตะคะฉฐีก็พรรณาดังความคคิตของจะเกิดทงปะชันหุณฺณียิง โดยเริ่มต้นด้วยการกลาวเยาะเย้ย ความตายแพะของปะชันหุณฺณียิงเมื่อครั้งสงครามเมืองแปรว่า "...แลครั้งแปรเสียแก่ทองอุทุมมแรกเลา ปะชันทณฺเฑนก็ยอมเจียรเข้าเป็นที่สุดแล้ว" แล้วจึงกลาวถึงความตายแพะในครั้งที่สอง ซึ่งตะคะฉฐีได้ฉายทอด ความคาดคะเนของจะเกิดไปสู่ปะชันหุณฺณียิง โดยพยายามชักจูงให้ปะชันหุณฺณียิงเกิดความละอายถึงคำว่า "นายทัพของชาทเจาณมน้ำใจวาปะชันเสียศึกสองคราว ปราชัยเกลือกเล็กเก็กน้อย น้ำใจอย่างปะชันมักคักคิ ดนอมเกียรติทง ไทนเลยจะแบกหน้าไว้สู่ความอวย ปะชันหุณฺณียิงจะอาลัยชีวิตทงวาระทั้งทงอยู่หน้าคนแปร ไค้นนุเรงนองว่าไม่เล็งเห็น" แล้วตะคะฉฐีก็กลาวชของให้ปะชันหุณฺณียิงคคิตชาททตาย โดยกลาวว่า "บุเรงนองว่าแมนทงเป็นคังปะชันหุณฺณียิง ก็จะชักกระบี่เชือกคคิตตายเสียกลางสนาม" ซึ่งเป็นการเทียบ ให้เห็นวณมน้ำใจของปะชันหุณฺณียิงทงไปจากจะเกิด พร้อมทั้งสร้างกลาวกระหมกกระเทียบว่า "วิสัยขุนพล ใจเพชรนั้น ทำศึกมาทงว่าแพกนคิจะเอาชีวิตทงออกตามทหารเลย มิไค้ทงหน้ากอบโดยแควความชอบแล มีชัย ครันทัพแตกก็ทงให้ตายแต่โพรว" ซึ่งเป็นคำกลาวที่ชวนแต่เสียคคิตทงใจปะชันหุณฺณียิงทงสิ้น ในตอนท้ายตะคะฉฐีกลาวสรุปโดยชี้ให้เห็นวณนุเรงนองประเม็นคณมน้ำใจของปะชันหุณฺณียิงสูงเกินความ เป็นจริงโดยกลาวว่า "บุเรงนองกำหนดคณมน้ำใจปะชันหุณฺณียิงวจะเป็นเลิศนุญเหมือนทงนคิตัวเอง จึงกลาให้ชาทเจาณมกร ทงการ คณมคคิตชาทคคิตกลาของชาททงอ" ทงนเพื่อแนบให้ปะชันหุณฺณียิงสีกวาทมนมน้ำใจทงไปจากทงจะเกิดคคิตคคิตซึ่งจะทงให้เกิดความละอายใจยิ่งขึ้น

ปะชันหฺนฺญีฟังทะคะณฺญีกล่าวถึงนั้นก็นิ่งซึ่งอยู่ด้วยความละอายใจ ทะคะณฺญีสังเกตเห็นท่าทีของปะชันหฺนฺญีก็แสวงเงยหน้าหัวเราะด้วยความเสียอํนัง แล้วกล่าวความต่อไป

ข้อความตอนที่ 4 ทะคะณฺญีแสดงความคึกของทนต์สํหิไปเป็นเชิงเห็นใจที่บุเรงนอง
 คาคะเนนํใจปะชันหฺนฺญีก็ โดยทะคะณฺญีก็ยกให้เป็นความผิดของความอ่อนวัยและการอบรมอันที่
 ทัพบุเรงนองได้รับจากมังสีนฺทวาทําให้บุเรงนองคิดว่าคนอื่นจะก็เหมือนตน โดยกล่าวว่า "จะเกิดใดลัทธิ
 คนอายุคนเดียว แลคนผู้นั้นก็เชิญเป็นคนรักช่อมมากกว่าชีวิตัว เจ้าจะเกิดสาธุศัษย์ก็ละเมอไปว่าคนทั้งปวง
 จะรักช่อถนอมศักดิ์กัถันนํทว" การ เชนชัยสํอภรทว่า "รักช่อมมากกว่าชีวิตัว" นั้น ช่วยเนนความหมาย
 ของคํากล่าวนี้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เพื่อให้สะทกใจปะชันหฺนฺญี แลทะคะณฺญีก็แสวงยกเอาตัวเขาเทียบว่า
 ทนต์นํโลกนํมากกว่า จึงคิดทางไปจากบุเรงนอง ถึงความว่า "คนจะยอมตายเพราะไม่กล่าวยุช
 อายนํนํหํไม่คอก" จากนั้นทะคะณฺญีก็กล่าวเจาะจงที่ตัวปะชันหฺนฺญี โดยกล่าวว่าคนุแกลนว่า ปะชันหฺนฺญี
 ก็เป็นเชนนั้นทว

ข้อความตอนที่ 5 ทะคะณฺญีทํากล่าวโดยเชื่อว่าทนต์เดียวก็ปะชันหฺนฺญีจึงเข้าใจถึง
 ความท่งการของปะชันหฺนฺญีทว่า "ความโลกนํชัยสํสํประกา เป็นทนต์ รูป รส กลิ่น เสียงนํ
 สิ่งเหล่านํวักนํยํชราทํก็งอยากไคเป็นเครื่องประโลมใจ" ซึ่งเป็นการกล่าวเสียคํปะชันหฺนฺญีนั้น
 มีความอาลัยในกิเลส ซึ่งคํากล่าวในทนต์นั้นเป็นการแสดงเหตุผลแบบอุปนัย โดยทะคะณฺญีกล่าวถึงตนเอง
 แลปะชันหฺนฺญีก่อน แลจึงสรุปว่าเป็นลักษณะของคนชราทั้งหลายทวไป

ข้อความตอนที่ 6 ทะคะณฺญีกล่าวเป็นเชิงสนทนาไปเรื่อย ๆ โดยมีไคแสดงว่านํเจตนาจะ
 ทํให้ปะชันหฺนฺญีกระทบทระเหือนใจ โดยเริ่มกล่าวถึงคนชราทวไปว่า "แลวสํยคนเชาทั้งปวงนํจะ
 หํใจเกิดเคียวอยางเด็กหุหมนํไคแลว" พร้อมทั้งให้รายละเอียดว่า จะมีความอาลัยในชีวิตไม่คิด
 ยอมตายเพื่อรักษาเกียรติ แลจึงสรุปว่า "ซาฟเจาพิจารณาคนสูงอายุกําลังใจทอลงคังนี้ ความกลัว
 อายชานํทํกลศทําลง จึงนํใจวาทังทํปะชันหํนํคะเนการนํคิ เอาชานํแปรไปคิณํทวด้วยจํนวนหมนํ ๆ
 กัคิ แต่ปะชันหํนํคองวํลลเอนคุแกทวเองอยางทํซาฟเจารํลลคิ ฉะนั้นเมอบุเรงนองวํครังนี้ปะชันคัง
 คราวทว ซาฟเจาจึงมเห็นควคึกนํบุเรงนอง" ซึ่งการ กล่าวเชนนั้นเป็นการ กล่าวที่เสียคํท่งใจ
 ของปะชันหฺนฺญีเป็นอย่างยิ่งเพราะปะชันหฺนฺญีเองก็รู้สึกละอายใจในการ กระทํของทนต์ และเสียใจ
 ในความสูญเสียคํกล่าวนํมากอยแลว ซึ่งทะคะณฺญีก็รู้จุกอนซอนคิจึงใช้เป็นจุกจํใจเมอบนํวักเรากับ
 ความคุแกลนทวกลวทวามากกวํกลวเสียเกียรติทํทํให้ปะชันหฺนฺญีเกิดความโหมนํสํใจ คํากล่าวใน
 ทนต์นั้นเป็นการ แสดงเหตุผลแบบนํนํนํนํ คือสรุปกรณํของปะชันหฺนฺญีจากกรณํคนชราทวไป

ข้อความตอนที่ 7 ตะคะฉุกกล่าวเปรียบเทียบกับนางของนางกับปะชันหฺนุญว่าต่างกัน
อีกครั้งหนึ่งว่าจะเกิดขึ้นมีความละเอียดปะชันหฺนุญไม่มีความละเอียด โดยกล่าวว่า "นายทัพทอง
กำลังหนุ่มใจสูงจึงเกลี้ยกลัวไม่อาจสู้กับความฉิบ เทพวาปะชันหฺนุญ ความชั่วทั้งปวงจะเคยเห็น
หรือล้างที่ปะชันหฺนุญกับตัวเองมานานแล้ว โทนเลยจะเอาชีวิตออกเป็นเครื่องล้างความอาย" และ
ตะคะฉุกกล่าวยั่วแรงแบบยิ่งขึ้นว่าการที่ปะชันหฺนุญไม่ทายนั่นเป็นข้อยืนยันให้เห็นว่าจะเกิดมีจิตใจสูง
แก่ปะชันหฺนุญมีจิตใจต่ำกว่า จึงทำให้จะเกิดประเมินน้ำใจปะชันหฺนุญฉิบไป ซึ่งตะคะฉุกกล่าวคว
อุปมาว่า "...ประเมินว่าจะเกิดไม่เกษสสุรา จึงเห็นไปว่าคนกระทำกิริยาไม่สมควร ขณะนั้น
เป็นเครื่องอวย ส่วนทางปะชันหฺนุญคิดว่าคนเคยสุราอยู่แล้วก็เห็นความชั่วนั้น ๆ เป็นของปกติไป" ใน
ตอนท้ายตะคะฉุกกล่าวสรุปถึงมนุษย์ทั่วไปว่ามีระดับจิตใจสูงต่ำแตกต่างกัน การแสดงเหตุผลในตอนนั้น
จึงเป็นแบบอุปนัย คือกล่าวถึงนางของนางและปะชันหฺนุญ ซึ่งเป็นกรณีเฉพาะแล้วจึงสรุปถึงมนุษย์ทั่วไป

การพูดในครั้งนี้ตะคะฉุกจะให้ปะชันหฺนุญเกิดอารมณ์สะเทือนใจและฆ่าตัวตาย ซึ่งตะคะฉุก
ได้ใช้การ เราอหฺมยให้ปะชันหฺนุญเกิดความละเอียด โดยกล่าวเปรียบเทียบกับนางของนางกับนางใจ
ของปะชันหฺนุญด้วยการ ยกของนางของนางมีจิตใจสูงและเหยียดหยามคุกแคลนว่าปะชันหฺนุญมีจิตใจ
ต่ำกว่า พร้อมทั้งพูดเสียดแทงให้เกิดความโศกเศร้าในความพ่ายแพ้ การที่ตะคะฉุกใช้วิธีพูดดังกล่าว
ข้างต้นก็เพราะรูปนิสัยของปะชันหฺนุญคิดว่าเป็นผู้ที่มีความทรนงในศักดิ์ศรีของตนยิ่งนัก ประกอบกับรู้ว่า
ปะชันหฺนุญยังบอบช้ำทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากความพ่ายแพ้ที่ได้รับ เมื่อถูกตน
เหยียดหยามคุกแคลนเช่นนี้ก็ย่อมเกิดความละเอียดใจและเจ็บช้ำจนหมดชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้ ฉะนั้นการพูด
ในตอนนั้นเริ่มด้วยลีลาการพูดแบบละเมียดละไม ในตอนที่ 1 ซึ่งเป็นการปฏิเสธด้วยการแสวงทุก
อย่างคลุมเครือชวนให้คิด ตอนที่ 2 ใช้ลีลาการพูดแบบเรียบ ตรงไปตรงมา ตอนที่ 2 - 7 เป็น
ลีลาการพูดแบบพรออำนาจ ด้วยการกล่าวกระหนกระเหี้ยม เหยาะเหยียด เสียดสี บั่นคั้นให้สะเทือนใจ
ในที่สุดปะชันหฺนุญก็ฆ่าตัวตาย

4. ตอนพระเจ้าแปรพรามชาวปะชันหฺนุญฆ่าตัวตายเพราะตะคะฉุกเป็นต้นเหตุก็
ทรงกวีและสิ่งให้ทหาร จับกุมตัวตะคะฉุกมาเป็นจำเลยหน้าหนึ่ง ซึ่งตะคะฉุกก็เข้าเฝ้าพระเจ้าแปร
ด้วยกิริยาเป็นปกติ พระเจ้าแปรไม่ยอมรับความเคารพจากตะคะฉุก พร้อมทั้งถามว่าตะคะฉุกเป็น
ตัวการฆ่ารายปะชันหฺนุญหรือ ตะคะฉุกจึงตอบไปว่า ตัวการที่แท้จริงมิใช่ตนแต่เป็นจะได้เกิด ตะคะฉุก

กล่าวคังนั้นแล้วก็แสดงกิริยาให้องอาจเหมาะแก่ลักษณะพูด ซึ่งจะเจรจาความสำคัญ โดยขมื่อ
ขึ้นไหวเบื่องสูงแล้วกล่าวความต่อไปว่า

ชะรอยบุญของบุตร เมื่อเริ่ดวักทั้งสิ้นจะรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแบ่งแยกกันไป
มิได้อีกแล้ว สะดขามินทร์ เทวาชิราษประจำทุกามประเทศ จึงบันทูลใหม่บนขมื่อมา
กับรอนแล้วเกิดในอาณาเขตของอูแล้วเริ่ดวักจะเริ่ดขึ้น ซึ่งปะชันหวนอูเริ่ดวักของ
เพราะความกิกจะเริ่ด ก็เห็นว่าสุกภูมิอันเกิดแก่แปรแลของอูจะมีสัมพันธ์ต่อกันเป็น
เมืองแรก แล้วแลเมืองต่อไปนั้นเมืองอื่น ๆ ขอมเวริ่ดอวยตาม ขวักปะชันสิ้น
๗ บัคนีประจักษ์แล้วว่าแปรนั้นคงไม่คิกสงครามสืบไป

1

พระเจ้าแปรพิโรชยิ่งนักจึงทวักไปว่าเมืองแปรมีแปะชันหวนอูเริ่ดวักระหายสงคราม
แค้นเริ่ดวักหรือ แลให้พนักงานเข้าคุมตัวตะกะอูไปจองจำไว้ เมื่อจะออกรบกับของอูก็จะคักคิระ
ตะกะอูมาเซมชงชัย ตะกะอูจึงขาศทาสพระเจ้าแปร หัวเราะและกล่าวว่า

ควร ขอมรอยไมควรวักวาทหนึ่งเป็นนิสัยของบุรุษ แม้นไม้มูลกั้ววาทเกิด คังนี้คือ
ลักษณะของคนโง่ อันตัวตะกะอูนี้เกิดมาแต่พอมิโคเป็นกษัตริย์ ก็ยังรับหมันอูเริ่ดวักของ
อูจะเป็นคนครองคน ส่วนพระเจ้าอูอยู่หัวเมืองแปรนี้ก็เป็นจอมคน ที่ฟังของประชาราษฎร
เสียเปล่ายังคิกการจะวักวาทโดยนามูลไม้นี้หรือ ข้าพเจ้านาเมืองแปรบัคนีไช
ฐานเขย มาในฐานแทนปากแม่ทัพของอูซึ่งพระเจ้าแปร จะสั่งเอาโทมแก่เรานั้น เห็นว่า
ดูอ่านจโทสะกระทั่งลิมราชธรรมของกษัตริย์อันประเสริฐเสีย คังนี้คำที่เรียกกันว่า
พระเจ้าแปรธรรมิกราชนั้น เห็นที่จะเรียกกันอยู่ในเฉพาะหมูคนช่างสอพลอยขอพระเจ้าแปร
เล่นพลอย ๆ เท่านั้นคอก

2

พระเจ้าแปรโคยีนตะกะอูเริ่ดวักเข้าหลักกัธะคากพระทัย จึงไต่ไปว่าตะกะอูเป็นหุคปากร้าย
สามานย์คอกทำให้พระหนักอ่านาจอของพระองค์ไว้ ตะกะอูจึงตอบไปว่า

อันปากหุคพมหากษัตริย์จะถือเป็นปากร้ายสามานย์นั้นมิได้ ไม่มีใคร จะสำคัญว่า
คนต่ำหรือสำคัญว่าคิทรสูงเพราะเหตุที่คำเจรจาของหุคเป็นประมาณ อันจึงวิสัยหุค
แม้นอยู่ในท่ามกลางอาวูชที่เงื่อง่า ก็ไม่เจรจาเนือความยันแปร เป็นอื่นนอกกว่า

3

3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

บรรดาขุนนางที่ปรึกษาทั้งตะคะญี เจรจาจะฉาน กิ่งเจยอยู่ ตะคะญีเห็นคนเหล่านั้น
 สนใจการพูดของตน จึงกล่าวทูลไปว่า

ข้าพเจ้าขอภัยต่อชาวแปรทุกผู้ซึ่งนำเรื่องเค็มขึ้นกล่าวซ้ำ มิใช่หมิ่นดอง แทะหาก
 เป็นความจริงอันจะกล่าวเสียงเสียมิได้ กำลังแห่งทแกลพอาหารทองอันนั้น ชาวแปรทุกผู้
 ก็เคยแจ้งแก่ใจคราวหนึ่งแล้ว มิหนำซ้ำนี้เล่าจะเค็ดนายทัพทองอยู่ประหาร ขุนพลแปร
 เสียได้โดยลำพังสติปัญญาตน มิพักต้องอาศัยน้ำมือทหาร

ตะคะญีต้องการ จะให้ขุนนางชาวแปร เกรงอำนาจทองอยู่จึงเล่าอุบายที่จะเค็ดกำหนดให้ตน
 มาเจรจากับปะชันหฺนญีให้ฟัง แล้วกล่าวสำคัญว่า

อันความคิดของนายทัพฝ่ายจะนำพลเข้าย่ำแปรนั้น กระทั่งขุนพลแปรเห็นความตาย
 มาอยู่ในบ้านทั่วแล้ว ยังมีใครออกไปจากสติปัญญาจะเค็ด แลชัยภูมิแปรว่าวิเศษแข็งแรง

ก็ยังแตกเพาะฝีมือจะเกิดใน 35 ราชสี อนึ่งถือว่าปะชันใจสิงห์ทหารผู้กล้าของแปรนี้เล่า
เมื่อวันทหาร กองท้ายที่สุดของทองอุยก่ไปจากแปรนั้น ปะชันหัวญี่ซุนพลคุมทหารแปรตามติด
กระชั้นเข้าไป ทหารทองอุเห็นจวนตัวแล้วก็ชักเอาธงรูปนกยูงพ่นเหลืองขึ้น ประกาศทหาร
มบุตรซุนแล้วก็พากันชะงักอยู่ไม่อาจตามตี / เพื่อนเราชาวแปร เอยก็แหละมันก็จะเกิดญี่นั้น
ใช้ให้ซาฟเจามาเจรจากันเสีย และจะเกิดญี่นั้นถึงทหารเหล่าซางมาแลเคินหาพร้อมสรรพ
อยู่ในบังคับแล้ว มีหน้ายิ่งกว่าศึกครั้งก่อน ทวยมันเมืองเมาะตะมะอยู่ในกำมือ กำมัน
อันจะล่าเสียงทหารมาระดมพร้อมกันทั้งทางบกทางเรือ ก็ยังมีอยู่ในมืออีก ซาฟเจากล่าว
ความทั้งนี้ให้ท่านผู้ใดปัญญาเบาที่จะชำนาญเป็นคำชู้ ทอหินจกเคาะให้ทั้งนั้นแล้วจะเห็น
จริงตาม

6

7

ขณะที่ตะคะญี่กล่าวความก็แสดงกิริยาของอาจรนง ลูกขึ้นขึ้นเสมอกับแทนประทับของ
พระเจ้าแปร พระเจ้าแปรก็ตกใจและพนักงานก็พากันสละขลุ่ยปอเมื่อตะคะญี่ให้เป็นอิสระ พระเจ้าแปร
จึงเหวี่ยงมาสบถร่านอง รานองจึงกล่าวแก่แทนพระเจ้าแปร เป็นความว่า ตะคะญี่พยายามชู้ให้กลัว
ฝีมือจะเกิด แต่เมืองแปรเสียทีครั้งก่อนเพาะจะได้ต่ออาศัยกำลังน้ำในบึง มีชัยชนะด้วยฝีมือในการรบ
ดังนั้นถ้าแปรจะแจ้งเมืองในดุกแล้งเช่นนี้ก็ยอมทำได้ เพาะจะได้ต่ออาศัยน้ำในบึงอีกไม่ได้ และ
เมืองเมาะตะมะก็มีใจคุมสมบุรุษด้วยเสบียงอาหาร มีแต่เพชรพลอยแพรพรรณยอมเป็นแหล่งหมั้น
ของทองอุไม่ได้ อีกทั้งครั้งนี้ทองอุยังทองกังวลกับทัพหงส์อีกด้วย ดังนั้นเมืองแปรจึงไม่ตกใจกลัว
และยอมแพแก่ทองอุโดยง่าย ฝ่ายตะคะญี่ฟังร่านองกล่าวก็หัวเราะ และนึกได้ว่าจะได้เคยบอก
ร่านองนั้นช้านานดูแต่ฝ่ายพลเรือนและไม่นิยมสงคราม การพูดในครั้งนี้จึงเป็นเพียงแจ้งใจพูดเท่านั้น
ตะคะญี่จึงกล่าวทอไปว่า

ขอบคุณแทนพระเจ้าเมืองพรังเมืองแปรจึงทรงบันดาลให้ร่านองมหาอุปราช ท่านนำ
ความขอเฝ้าเจรจากับซาฟเจาเสียก่อน หากไม่ถาพท่านไม่เจรจากับแต่ข้าพเจ้าความคิด
ทั้งนี้เลิกแล้วจึงจะพาราษฎรแปรประลัยซึ่งท่านว่าถึงดุกแล้งน้ำแห้งบึงแห้งทองอุจะสิ้น
ที่ทั้งนั้น ความคิดชื่อนานหัวเราะนี้ นักนายทัพทองอุมาแปรที่ตนใช้จะยึดเอาน้ำในบึงเป็น
เครื่องทำการก็หาไม่ สุดแต่ว่าสิ่งใดเหมาะแก่การชกคิดมันแปรไป ใช้ว่าสิ้นน้ำแล้ว
จะพลอยสิ้นคิดไปด้วยนั้น รานองท่านก็ปัญญาห้อมไตร่ตรองแล้วจะแลเห็นเอง อนึ่งซึ่ง

8

ทานวิศกกว่า เลี้ยงของทัพของอุจะไม่มีพอพลนั้น ขอนทานล้มเสียแล้วหรือว่า เมื่อทหาร
ของอุยกมาแปรพักเลี้ยงมากินเพียง 3 วัน อะทั้งป้านี้มิได้กลับของอุก็ยังไม่
มอดตาย ประมกโยกับสติปัญญาแล้วหรือจะกลัวแก่การอด แลความคึกคักที่
คะเนว่าจะเกิดตีแปรครั้งโน้นจะทางกว่าครั้งนี้ เขาจะมีหงสาวทีกอให้กังวล
ขอนทานก็กล่าวโดยมิได้กลักรรรมคา วิสัยมนุษย์ถูกอำนาจโดยมีคั่นก็จำคั้นจน
สุดแรงเกิดแห่งตัวฉันใด บุเรงนองทำศึกพะวักพะวงทั้งนี้ก็ทั้งหนักที่แปรให้จงได้
ในเวลาอันเร็ววัน มานะหาพินัยวีสู่ทวยหงสาวที ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าทัพหงสาวทีนั้น
เหมือนหนึ่งผู้คอยเร่งให้ของอุทำลายแปรเสีย / จะเกิดนายทัพของอุนั้นเป็นคน
ใจประหลาด ยามว่าเมตทหารก็ดูเป็นคนใจอ่อนเสียเป็นที่สุด แต่ในยามอันหนักเห็น
แล้วใจนายทัพของอุก็เข้มแข็งว่าจะรองเลือกมนุษย์ออกก็มิได้ อยวาทะคนทางบ้าน
ทางเมืองกันเสีย เพียงคนพวกเดียวบุเรงนองยังกลาประหาร เช่นตัวอย่างอันข้าพเจ้า
เล่าให้ฟังเมื่อครั้น จะเกิดลักษณะจะยอมเป็นมิตรแก่ศัตรูก็หนักหนาทีเดียว เป็นต้น
เมื่อใดแปรนั้นคายเส้นเข็มของราษฎรก็กำขมิไฟทหารเบี่ยน นายทัพผู้ั้นพยายาม
รักษาไมตรีถึงเพียงนี้แล้ว หากแปรจะตีทศทวยศึกสืบไป จะเกิดเห็นจะบุกใจแคนตาม
กมลสันดานตัวอยู่ แขนคนผู้ั้นเข้าเมืองใดเมื่อใด วิศกแควหาหารยังนอนแบเบาะก็
จะไม่รอกหนีไปจากการทำลายของจะเกิดครั้งนี้ / ข้าพเจ้านี้รานองทานอุปมาว่าเป็น
ช้างวาคมีมือเอก วาครูปลิงที่โค่นากลัวกว่าตัวสิงห์จริง แลทานล้มเสียแล้วหรือว่า
จะเกิดนั้นเหมือนหมอนมมัตวิเศษสามารถจะปลุกปลิงหว่าคนนั้นให้วิญญูขึ้นเป็น
ตัวจริงได้ รานองเอयरปลิงหว่าข้าพเจ้าวาคินากลัวอยู่แล้วหากมีคนทำให้สิ่งนั้น
กลับมีชีวิตขึ้นจริง ๆ ใดอีก จะนากลัวยิ่งกว่าสิงห์ธรรมดาอีกสับเท่าขอทานจงประมาณดู /

ข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งนั้น อภัยเถิดขอยาวว่าปรัความผิดแก่ญหาชีวิตไม่แล้วเลย
ปะชันหนุ่ญนั้นหนักในโทษยาบาทวย จึงก่อสงครามให้เกิดขึ้นระหว่างสองพระนคร
ปะชันหนงทนายตัวมากวิยวุธิ คุมทหารรับจะเกิดไม่อยู่แล้วมิได้ประมาณกำลังของตน
กันแต่คิดจะแก้อใจของพองหงสาวทีชวนปะชันก็เป็ใจ แล่นนำเอาชาวแปรไปฉิมหาย
เสียแทบสิ้น ข้าพเจ้าจะคะณมองหาผลแลเหตุไม่เห็นเลยว่า แปรจะพลอยเจ็บใจด้วย
ชาวหงสาวทีด้วยเหตุใด ไชวาทะพลอยไค้พองหงสาวทีจะบุร่งใหญ่เรื่องยิ่งขึ้น

8

9

10

11

กว่าเก่าก็หาไม่ หรือว่านายจะพึ่งพาอาศัยกันเบื้องหน้าเล่า นางสาวก็เท่ากับไฟทองใหญ่
ก็จริงแล้ว แต่วันที่วันก่อนที่ไปจะมอดลง จะให้ความอบอุ่นแก่ผู้หนึ่งเสมอด้วยทองอุ อันเป็น
ไฟดาวที่กำลังรุ่งโรจน์โชติกาการทุกทีนี้ได้อยู่หรือ / อีกข้อหนึ่งนั้น มาทว่าจะเป็นข้อ
ไม่สมควรกล่าวให้ชาวไท่พระชุมขุนนางก็จริงอยู่ แต่ว่ามันถึงคราวจำเป็นแล้วทั้งที่
สิ่งนั้นมันมากแล้วแล้ว คือความสัมพันธ์ระหว่างนางสาวก็หนึ่งกับชาวทองอุอีกหนึ่ง
ซึ่งคนทั้งสองนี้แยกกันละแม่เป็นศรี เมืองแปร ปัจจุบันนี้เป็นที่รู้กันทั่วแล้วว่า อุปรา
ราชอนุชา พระเจ้านางสาวก็ลอบกราบทูลพระเจ้านั้น เนื้อความยังไม่แจ้งประจักษ์
อีกหรือว่านางสาวก็มิใช่เพื่อชาวแปรสถานใด พระเจ้านางสาวก็รักชาวแล้ว
ทำให้เป็นใจด้วยนางสาวก็มิใช่เพราะนางสาวก็มิใช่เพราะนางสาวก็มิใช่เพราะนางสาว
ป็นกำแพงเมืองอยู่คนนั้นก็ยังเห็นแก่การของตัวเป็นใหญ่กว่า มีหน้าว่านางสาวก็
น้ำใจดี เจาอยู่หัวเมืองนั้นก็มิใช่ใจบ้าง สงทกละหมาช่วย ทองอุที่ลอบอยู่หรือ
จะได้แปร โดยกายกาย คราวราชศึกษาย้ายขึ้นกำแพงแปร มีตาของนางสาวก็ดูไถมอง
แปรบ้าง ถึงที่ทองอุเบหน้าเขาปะทะนางสาวก็ ชาวแปรนี้คอกกระเหี้ยนกระหือรือใจแค
แทนนางสาวก็เสียเกินตัว /

11

12

นี่จะกล่าวน้ำใจของชาวทองอุบ้าง อันนายทัพทองอุนั้นเบื่องว่าเป็นชาชคิไช้อยู่ใน
ราชสำนักแปร ค่างยศเป็นขุนวังมาเรอบุคคลมาทพระเจาแปร ณ เพลานี้หนานขุนนาง
ผู้อยู่ในที่ชุมนุมนี้ก็จะแจ้งแก่ใจว่า เจาเมืองงามขุนวังเป็นที่โปรดปรานยิ่งของสมเด็จพระ
พระเจาอยู่หัว กระทั่งพระเจาแปรผู้ประทับเป็นประธานในเฝ้าวากลางจะเอาขุนวังคนโปรด
เป็นเชยขวัญก็หลายครั้งหลายคราว แลคนผู้นั้นมีอาจออกปากกับเอาในเฝ้าที่เห็นใจ ห้างนี้
เพราะมีใจเคารพในศักดิ์พระกลอันสูงส่งของราชวงศ์แปร ห้างที่ทนนักก็ทะเลแม่ยังนัก ก็
ยังสู้อุสาถลักกลืนความกักใจไว้แต่ภายในอก และเพราะจะเค็ดมิไครับตำแหน่ง
พระราชบุตร เชยเมืองแปรหรือมิใช่ เมื่อทัพทองอุมาครั้งแรกจึงถูกสงสัยว่าเป็นใจ
คาวทัพทองอุ แลขุนวังนั้นถูกส่งไปจองจำโทษอยู่ในคุกประณตด้วยคนนิค แลคั้งนั้นเป็น
ผู้อยู่ในใจจะเค็ดมิไครับตำแหน่งพระเจาแปร แลรักทะเลแม่ราชชคิไชเป็นหน้อย
ในใจแล้วหรือจะหักใจมิให้แคนพยามาทไค เพราะวิสัยมนุษย์ไคเคยเลียงตัวคิแล้ว
เลียงคิไปไม่ตลอดคิใจเสียยิ่งกว่าไครับภัยจากคนที่ไคเคยอุปการะตัวเสียอีก แต่

13

นายทัพของอุมีใจเช่นนั้นหรือไม่ เชิญพระเจ้ายูหัวบุตร ไปดูอาคุณอันประเสริฐ งามอง
แล้วมาทขอนพิจารณาขึ้นต่อไป /

13

เมืองว่ากลางศึกชาวโมณินระงมเร่งให้ทหารทุกหน้าเข้าเป็นกำแพงแปรนั้น
สอพิณยาวหงสาวดีก็ควยโกลาสประทุรรายพระเกียรติพระเจ้ายูหัวแปร ลวงเอา
ทะเลแม่ควยเล็ดลัดการสำเร็จประสังคฆาทั่ว ส่วนเจ้าจะเกิดขึ้นลีในเวลาเดียวกันนั้น
มาควยหมื่นโกโหมที่แตกลูก จะเกิดเป็นชาวทองอุชูชาติ มาควว่าจะควยโกลาสหนักชัย
ทองอุในขณะแปรอลหม่าน ก็ไม่เห็นควรมีท่าหนัแล้ว แทนที่จะเกิดคิดหนียังหนทางกว่า
สอพิณยา มิไคลอบชายไปโศกเห็นแต่สำเร็จประโยชน์ทั่วเป็นใหญ่ ยังมีแก่ใจเจ็บร้อน
ควยแปร ออกศึกมาเมงกวงแหวหาร เอกช้างโมณินผู้หนึ่งเสีย เจ้านายทัพของอุหรือ
มิให้ช่วยแปรไว้ให้พ้นจากการโหมค้อย่างหนักของทัพโมณิน ณ ควันนั้น แดชอนยัง
ส้าแคงอัยยาศัยโมตรีของชาวทองอุไม่ซึ้งเสมอควยจะเกิดเมื่อคินไปสู่ทองอุแลไคทหาร
ไว้ในอำนาจ 20000 แล้ว /

14

ก็แหละกำลังพลเพียง 20000 นั้น เสมอว่าจะยกมาทำศึกเฉพาะควยแปรก็เป็น
เรื่องควรหัวเราะแล้ว นี่ยังมีโมณินชาวอุก็ยิ่งเป็นเครื่องควรหัวเราะให้หนัก
และว่ากันโดยเหตุผลสงครามเล่า ก็ไม่เป็นการสมควรเลยที่นายทัพของอุจะเร่ง
รุดมายังแปรแต่ในขณะนั้น ทางอ้านนายทัพคึกการนั้นคือชอบแต่ให้แปรแลโมณินขับเคี่ยว
กันให้แตกหักเสียก่อน แหมแปรแท้ โมณินเข้าเมืองไค ชาวแปรยังระส่ำระสายอยู่
ทัพของอุโจมมาก็จะได้แปร โดยสะดวก หรือมาควว่าแปรจะได้ชัยชนะแก่โมณิน
ก็คงจะสะบักสะบอมทหารก็จะอโรยเพิ่มประคาศ ทองอุยกมาก็ยังง่ายแก่การเข้าปล้น
เมือง อ้นการชิงไหวจึงพริบชอนี้ จะเกิดมิใช่ไม่ระลึกถึง ไคว่าลึกแล้ว แต่โมตรีจิต
อันปลุกลงไปใ้แปร ยิ่งใหญ่หลวงกว่า จะเกิดวิคคณากโมณินเข้าเมืองไคก่อน ไหนเล่าจะ
ถนอมแปร เหมือนหนึ่งใจทั่ว สิ่งใดสิ่งใดชอบไม่เลือกว่าทรัพย์หรือลูกเมียทหาร โมณิน
ก็จะเขาคราเอาตามอำเภอใจในฐานะผู้ชนะ นายทัพของอุสำนักความขอนจึงสูญหาย
เอากายฝ่าอาวุธ โมณินเข้ามาก่อน ก็เพราะหมายมาครารารณจะถนอมแปรไว้
โดยอ้อม แลการขอนปรากฏแล้วพวกรของอุเข้าเมืองแปร ยกเวนปะตันหัวนั้พิท
พยวาทหาความทุกขมาใส่ใจตัวเองแล้ว นอกกวานั้นชาวพเจ้ากลายันันว่าไม่มี

15

เคื่อครอนเพราะชาวทองอุเลย หรือว่าท่านขุนนางที่ปรึกษาในแผ่นดินเคื่อครอน หรือ
ไคยเมาวาคนอนเคื่อครอนเพราะชาวทองอุก็ไหวออกมาเกิด / 15

ทะคะฉฐ์ต้องถามถึงสามครั้ง ก็ไม่มีผู้ใดกล่าวตอบ ทะคะฉฐ์เห็นว่าท่านกำลังเป็นต่อ
จึงสาหับทอไปว่า

ความดีของน้ำใจชาวทองอุทั้งนี้ชาวแปรใจจึกคอกไม่พามาทุกจึงไม่เล็งเห็น ถ้า
โมณินเข้าแทนทองอุแล้ว ไม่ว่าเจ้าวาชจะไถ่หนึ่งหนาสอนอยู่กระนั้นคงหาไมแล้ว / 16

ประการสำคัญอันเป็นข้อหาที่ข้าพเจ้าจะพูดขึ้นคือมีคนที่ทะเลาะแม่มดสอพิษยาอนุชา
พระเจ้าหงสาวดีลงไปนั้น บุเรงนองรักเสมอคงใจจึงตามติดไปจึงจากสอพิษยา
มาเป็นของตัวเสียจนไค่ ขุนนางแปรในพื้นเอย สิบมท่านก็ล้วนแต่เป็นสองแล้ว ท่านก็
เคยเป็นทูลมาก่อนยอมเล็งเห็นความแรงร้อนแห่งกลศึกสอพิษยา แต่ทว่าท่านเคยเห็น
หรือว่าชวยไค่ที่ไค่จิงใจสวามิภักดิ์แก่ทะเลาะแม่มดราชิดาพระเจ้าอยู่หัวท่าน ความรังเกียจ
สักน้อยว่านางตกไปเป็นของชายอื่นนั้นไม่เคยของอยู่ในใจ แลเมื่อนายทัพทองอุจะรัก
ทะเลาะแม่มดถึงเพียงนี้แล้ว ไทเอยจะไม่แนะนำร้กมาถึงชาวแปรทุกผู้ทวย วานทานพิจารณา
ให้เพียงขรรคมเกิด/ไปเบื้องหน้าว่าไมตรีระหว่างหงสาวดีกับทองอุอันจะสนิทสนม

กลมเกลียวกับแปรนั้น หงสาวดีหรือจะไค่ครั้งทองอุ พระเจ้าหงสาวดีจะเจ็บใจแทนอง
ไมตรี เติมทัพอยู่กับแปรวานอยแล้วกลัวจะลกลงอีก ฉะนั้นแล้วกลไค่เลาชาวแปรทั้งหลาย
จะปักไมตรีส่วนใหญ่อันทองอุมาอบให้ ไคยที่เห็นแก่ความสัมพันธ์เดิมอันเหลืออยู่
เล็กน้อยกับหงสาวดี / อนึ่งหากว่าจะไค่โดยความเมืองหงสาวดีคงว่าเสียแสนับวัน
เขี้ยวจะคลอนเล็บจะหลุก ส่วนทองอุถึงพิชัยชนะ ยังแข็งอยู่ทั้งเขี้ยวแลคมอยู่ ทั้งเล็บ
ทอไปอีกนานครัน หรือจะว่าช่างทางคบหากัน โดยสุจริตทองอุก็ยิ่งสุจริตกว่า เช่น
เหตุการณ์ในครั้งนี้ก็เป็นเครื่องชี้ให้เห็น หงสาวดีชักชวนแปร เข้าไปเป็นมิตร ไมตรีก็
ไคยที่มากเกรงน้ำใจทองอุ จึงถึงแปร เข้าไปชวนมิให้ตัวแตก ส่วนทองอุนี้สัญญาสนิท
กับแปรก็ไคยที่หวาดกลัวแปรจะแตกเพราะไปร่วมกับหงสาวดี หงสาวดีคบแปร เพื่อ
ประโยชน์แห่งเขา ส่วนทองอุคบแปร เพื่อสงวนประโยชน์ของแปรเอง เชิญพิเคราะห์

น้ำเหนือแห่งการคมนาคมของสองเมืองนี้เกิด จะเห็นดีกว่าเมืองโคเป็นมิตรแท้เมืองโค
เป็นมิตรเทียม / ข้าพเจ้ากลัวด้วยคำว่ายาวก็เพราะประสงค์จะชี้แจงแยกให้เห็น
เหตุผลที่ถูกแท้ มิใช่มาทงองอาจยืนจังก้านาหนึ่งพระเจ้าแปรด้วยหมิ่นกัหมิได้
บุเรงนองนายข้าพเจ้าใช้ให้ข้าพเจ้ามาเจรจาเพื่อระงับความหลงใหลข้าพเจ้านำ
ความร่มเย็นมาไปปรายลงไปที่หัวแผ่นดินแปร ข้าพเจ้ามาคอยไม่ตรีสุจริต ถึงแม้ว่า
การมาแลดูคำของข้าพเจ้าจะเป็นเหตุก่อความใหม่ระงับคลั่งใจกาย นั้นเป็นเพราะ
หมายจะตัดถนนของความหลงแลความรอน จึงจำเป็นต้องตัดปะชันให้ออกพ้นทาง
ข้าพเจ้าทูลมาทั้งนี้ประสงค์จะบอกให้พระเจ้าอยู่หัวแลพญาแม่ทัพแปร เห็นภัยในอันจะ
ไม่ยอมเป็นมิตรด้วยเมืองทอง ขาพเจ้าเมตตาใจคิดว่า ข้าพเจ้าเจรจาทั้งนี้ในกุศล
นึก เหมือนเจรจาจะช่วยคนในรอดตายทั้งเมือง ฉะนั้นแม่ทัพจะอยู่ต่อพระพักตร์
บึงถึงของพระเจ้าแปร หรือแม่จนกระทั่งอยู่ท่ามกลางคามของเพชร ณ ขาพแปรที่เงือง
ข้าพเจ้าทะคะฉะจะไม่ขอเจรจาอย่างอื่น นอกไปกว่าจะบอกความไม่ตรีที่จริงใจ ซึ่ง
บุเรงนองสั่งมาราบทูลคุณลมาพระเจ้าแปรทั้งสำคัญให้เห็นเป็นข้อ ๆ นั้นแล้ว

19

20

พระเจ้าแปรทั้งทะคะฉะสำคัญความทั้งแตกต้ามองไม่เห็นช่องทางที่จะโต้แย้งทะคะฉะได้
จึงสร้างทำเป็นพิโรธ และให้พนักงานพาทะคะฉะออกไปจากที่เฝ้า ทะคะฉะได้แลงความหัวนกลัวกลับ
หัวเราะแฉกฉาวว่า

เราอาบุญนั้นแล้วความตายนั้นวันก็มิไกลเข้ามา แ่ทว่าบัดนี้จะตายเพราะน้ำมือ
ชาวแปรนั้นเห็นเป็นบุญนัก พระเจ้าเมษะก็แล่ปรีภษาที่ชุมชุมอยู่ ณ ที่นงจำคำข้าพเจ้า
เป็นสำคัญไว้ ข้าพเจ้าเป็นบุตรของบุเรงนอง นายทัพทอง ฉะนั้น ถ้าบัดนี้ข้าพเจ้า
จะตายเพราะมือชาวแปรแล้ว ก็อนหนักกลางเมืองหรือที่สำคัญแห่งใดแห่งหนึ่งในเมืองนี้
จะมีพระสติปัญญาอีกอันใหม่อีกแห่งหนึ่ง แลในสติปัญญาบุเรงนองจอมโยธาทองจะบรรจุ
อัฐิทะคะฉะไว้เป็นแท (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 1780 - 1795)

21

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ตะคะฉุกกล่าวหาว่าเห็นความเห็นของตน ซึ่งมีเนื้อความเป็นทำนองสรรเสริญ จะถือว่าเป็นเหตุสรวรรคมารวมเมืองต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำอิรวดีให้เป็นอาณาจักรเดียวกัน และชี้ให้เห็นว่าความตายของปะจันเป็นผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับเมืองแปรและเมืองอื่น ๆ ท่อไป ในภายหลังว่าโดยให้เหตุผลว่า "ชีวิตปะจันสิ้น ณ บัดนี้ประจักษ์แล้วว่าแปรนั้นคงไม่คิดสงครามสืบไป"

พระเจ้าแปรฟังตะคะฉุกว่าพันทิโรชเพราะเข้าใจว่าตะคะฉุกกล่าวคำคุณนิจจึงทวาคไปว่า เมืองแปรมีปะจันหนุนอยู่กระหายสงครามอยู่แล้วให้พนักงานคุมตัวตะคะฉุกไปจองจำไว้ เมื่อจะออกรบกับตนเองก็จะชักศิษมาเข่นแซ่ชัยเสีย ตะคะฉุกตายทาสพระเจ้าแปรแล้วหัวเราะพร้อมกับกล่าวความท้อไป

ข้อความตอนที่ 2 ตะคะฉุกกล่าวเตือนสติพระเจ้าแปรให้ยังคิดโดยยบหนับุญกุศลสำหรับ พระมหากษัตริย์ซึ่งมากล่าวก่อนซึ่งเป็นการอ้างถึง "ข้อยอมรับที่มียอยู่แล้ว" ทั้งความว่า "ควรยอมรับ อย่าควรวิวาทหนึ่งเป็นวิสัยของมนุษย์ แม้ไม่มีมูลก็วิวาทได้ ก็นั่นคือลักษณะของคนใจ" แล้วจึงกล่าวห้ามกษัตริย์ว่า "อันตัวตะคะฉุกนี้เกิดมาเพื่อเป็นกษัตริย์ ก็ยังรับบุญกุศลของผู้จะเป็นคนครองคน ส่วนพระเจ้าอยู่หัวเมืองแปรนี้สเป็นจอมคน ที่ฟังของประชาราษฎร เสียเปล่า ยังคิดการจะวิวาทโดยหนูลไม่ถนัดหรือ" จากนั้นจึงกล่าวอย่างทรวงว่า "ข้าพเจ้ามาเมืองแปรนี้มิใช่ฐานเซสขมาในฐานแพะปลากแม่ทัพของอู" ข้อความนี้เป็นการใช้ภาษามบรรยายแทนคำ คือ "แพะปลาก" แทนคำว่า "ทูล" ตอนท้ายเป็นการกล่าวคำทูลโดยอ้างถึงหลักราชธรรมและกล่าวเขาว่าพระเจ้าแปรไม่สมกับได้ชื่อว่า "ธรรมิกราช"

พระเจ้าแปรได้ยินตะคะฉุกพูดเข้าหลักถึกระดากพระทัย จึงโต้ไปว่าตะคะฉุกเป็นเหตุปลากร้าย สำนานยของทำใหพระหนักอำนางของพระองค์ไว้

ข้อความตอนที่ 3 ตะคะฉุกกล่าวแย้งคำกล่าวหาของพระเจ้าแปรโดยใช้ปฏิบทประกอบว่า "อันปากพูดมหากษัตริย์จะถือเป็นปากร้ายสำนายนันมิได้ ไม่มีใครจะสำคัญว่าตนทำหรือสำคัญว่าศัตรูสูง เพราะเหตุที่คำเจรจาของพูดเป็นประมาณ" แล้วตะคะฉุกจึงกล่าวชี้แจงอย่างองอาจ ถึงคุณลักษณะของผู้เป็นเหตุที่จะต้องเจรจาตามเนื้อความที่เป็นจริง และกล่าวโทษพระเจ้าแปรว่า "ก็แลพระองค์จะเอาโทษข้าพเจ้า นรบริติเป็นผู้ทำลายแบบแผนอันดีซึ่งมีมาช้านาน" พร้อมทั้งชี้ให้

เห็นถึงผลเสียที่เมืองแปร์จะได้รับต่อไปภายหน้าว่า "เบื้องหน้าทูตจะสู่สำนักแปร์หรือจะกล้าเจรจาบอกเนื้อความตรงกับนายตัวไซ"

ข้อความตอนที่ 4 ตะคะฉูกล่าวขี้แจงข้อที่พระเจ้าแปร์เข้าใจว่าตนถูกหมิ่นชาวแปร์แล้ว จึงกล่าวยกย่องว่า "...ฉะนั้นเมื่อปะชันสิ้นแล้วเหลือคนที่สุ่มช่วงกิด เป็นคนองค์พระเจ้าพระบิเอง แลรำนองมหาอุปราชแล้วนั้น การจะเพาะสงครามขึ้นสักครั้งหนึ่ง สองท่านนี้เป็นหลักชาวแปร์ก็คงจะใคร่ควงไขว่ทองจงถวนดีเป็นอันดี" แล้วตะคะฉูจึงกล่าวอย่างหนักแน่นอีกครั้ง พร้อมทั้งกล่าวท้าทายให้ขุนนางทั้งหลายโต้แย้งได้

บรรดาขุนนางที่ปรึกษาได้ฟังตะคะฉูพูดอย่างฉะฉานก็นิ่งเฉยอยู่ ตะคะฉูเห็นคนเหล่านั้นสนใจ การพูดของตนจึงกล่าวต่อไป

ข้อความตอนที่ 5 ตะคะฉูกล่าวขอกับว่าตนจำเป็นต้องกล่าวความเกินซ้ำ แล้วตะคะฉูก็กล่าวถึงความสามารถของทหารทองอุ และสติปัญญาของจะเค็คเป็นนายทัพอีกครั้งหนึ่ง โดยเล่าเพิ่มเติมถึงอุบายที่จะเค็คกำหนดให้ทมาเจรจากับปะชันหฺวฺญูให้ประชุมฟัง ทั้งนี้เพื่อให้เหล่าขุนนางเกรงอำนาจของทองอุ

ข้อความตอนที่ 6 ตะคะฉูกล่าวสาทิบโดยให้ความเกินที่ว่าปะชันหฺวฺญูตายก็ดี เมืองแปร์แตกใน 35 ราตรีกดี และเมื่อทหารทองอุจวนตัวแล้วชักธงประจำตัวบุเรงนองขึ้นดวงจนทหารแปร์ไม่กล้าตามตีก็ดี ล้วนเป็นเพราะสติปัญญาและมีมือของจะเค็คและทหารทองอุทั้งสิ้น การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อให้ฝ่ายแปร์คร้ามเกรงฝีมือทองอุยิ่งขึ้น

ข้อความตอนที่ 7 ตะคะฉูแสดงท่าทีคุกคาม ช่มชู้ให้ฝ่ายแปร์เกิดความหวั่นเกรงยิ่งขึ้น พร้อมกับกล่าวขู่โดยยกข้อเท็จจริงที่จะเค็คยึดเมืองเมาะตะมะไค้มากล่าวเพื่อให้ฝ่ายแปร์เห็นว่าทองอุมีความพร้อมที่จะเข้าตีเมืองแปร์ได้ทุกเมื่อ

ฝ่ายพระเจ้าแปร์ เห็นตะคะฉูกล่าวขู่และแสดงกิริยาคุกคามเช่นนั้นก็ตกพระทัยเสียขวัญรำนองจึงกล่าวแก้แทนโดยค่านว่าจะเค็คตีเมืองแปร์ได้ควยอาศัยน้ำในบึงท่าการ มีไข่มืออาหารและเมืองเมาะตะมะไค้ก็อุดมสมบูรณ์ควยเสบียงอาหาร อีกทั้งทองอุยังต้องกังวลกับกองทัพของหงสาวดีด้วย ดังนั้นเมืองแปร์จึงไม่ตกใจกลัวและยอมแพ้กองอุโดยง่าย ตะคะฉูรว่า รำนองแจ้งใจพูดจึงกล่าวหักล้างคำกล่าวของรำนอง

ข้อความตอนที่ 8 ตะคะฉุกกล่าวเป็นเชิงเยาะความคึกของตนเอง และกล่าวหักล้างประเด็นที่ว่า จะเกิดอาศัณานำในมึงจึงชนะเมืองแปร์ได้ โดยกล่าวแกวดยสามัญสำนึกว่า "นายทัพทองอุมาแปร์ที่ตน ไซจะยึดเอานำในมึงเป็นเครื่องทำการก็หาไม่ สุดแต่ว่าสิ่งใดเหมาะแก่รูปการณ์ก็คิดนั้นแปร์ไป ไซว่าสิ้นน้ำแลจะพลอยสิ้นคิดไปคายนั้น รานองทานกับปัญญาพอมิตรีบุญเกิดแลจะแฉเห็นเอง" คำกล่าวในตอนนั้นการซ้ำคำว่า "สิ้น" ซึ่งทำให้เกิดความคมคายในการพูด จากนั้นตะคะฉุกจึงกล่าวหักล้างในประเด็นที่ว่าทหารทองอุจะชักสนเสมียงอาหาร โดยกล่าวเตือนความจำของรานองว่า "...ทานส้มเสียแล้วหรือว่าเมื่อทหารทองอุมาแปร์นี้ ทกเสมียงมากินเพียงสามวัน กระทั่งปานนั้นมิไคกลับทองอุก็ยังไมคตกตาย" และประเด็นสุดท้ายที่ว่าทองอุจะทองกิงวอลกับทัพหงสาวดี ตะคะฉุกก็กล่าวแกวดยอย่างถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่า "วิสัยมนุษย์ถูกอำนาจไคบักก็จำคินจนสุดแรงเกิดแห่งตัว" และได้เฒ่ากลับว่ากองทัพหงสาวดีจะเป็นตัวเร่งให้ทองอุรีบทำลายเมืองแปร์

ข้อความตอนที่ 9 ตะคะฉุกกล่าวชู้โดยบรรยายถึงอุปนิสัยของจะเกิดว่านี้ทั้งค่านคี่และค่านร้ายแท้เนนในค่านายโดยให้อุปมาประกอบถึงความว่า "...แต่ในยามอำมหิตให้แหมแล้ว ใจนายทัพทองอุก็ให้แหมทั้งว่าจะรองเลือกมนุษย์ออกคิมไค" การใช้คำซ่อนและคำซ้ำเป็นการช่วยให้ความหมายของข้อความหนักแน่นจริงจังขึ้น ทำให้ฝ่ายแปร์เกิดความรู้สึกครั่นคร้ามที่จะคิดเป็นศัตรูกับจะเกิด แล้วตะคะฉุกก็กล่าวย้ำถึงเหตุการณ์ที่ตนเล่าไปแล้วว่าจะเกิดกลาประหารพวกเดียวกัน จากนั้นจึงกล่าวเตือนว่าจะเกิดจะยอมเป็นมิตรแก่ศัตรู หนึ่งเดียวพร้อมทั้งยกตัวอย่างเมื่อครั้งที่เมืองแปร์ไคว่า "...เมื่อไคแปร์นั้นค้ายเส้นเข็มของราษฎรก็กำขมิให้ทหาร เปียน" และชี้ให้ฝ่ายแปร์เห็นภัยจากการเป็นศัตรูกับจะเกิด

ข้อความตอนที่ 10 ตะคะฉุกกล่าวที่รานองกล่าวอุปมาแถมเยาะว่าตนเป็นช่างวาดฝีมือเอกวาดรูปสิ่งใดนากลัวกว่าตัวจริงขึ้นมากล่าว แล้วจึงกล่าวเตือนให้รานองระลึกถึงความสามารถที่แลมาแล้วของจะเกิดโดยกล่าวอุปมาว่า "แต่ทานส้มเสียแล้วหรือว่า จะเกิดคั้นเหมือนหมอนมิมันตัวพิเศษสามารถจะปลุกรูปสิ่งใดคั้นใหม่วิญญานขึ้นเป็นตัวจริงไค" ตอนท้ายตะคะฉุกกล่าวท้าทายให้รานองไครครวญโดยชู้ว่า "รานองเอยรูปสิ่งใดหาเพเจาจากคินนากลัวอยู่แล้ว หากมีคินทำให้สิ่งนั้นกลับมีชีวิตขึ้นจริง ๆ ไคก็จะนากลัวยิ่งกวาลิงธรรมชาติกลับเพา ขอทานจงระมาพค" ๆ

ข้อความตอนที่ 11 ตะคะฉุกเอาการกระทำของปะจันหุนนุที่ไปช่วยหงสาวดีรบกับทองอุขึ้นมากล่าว คุยความสงสัยในเหตุผลที่เมืองแปร์ เจ็บร้อนแทนหงสาวดี และกล่าวโน้มน้าวให้แปร์มา

ผักไผ่ข้างทองอุ โดยเปรียบเทียบทองอุกับหงสาวดีด้วยการอุปมา และอุปลักษณ์ และอุปมา ตามลำดับ ว่า "หงสาวดีเท่ากับไฟกองใหญ่ก็จริงแล้ว แต่นับวันตอเตนนี้อาจจะมอดลง จะให้ความอบอุ่นแก่ผู้นั่งเสมอ ค่ายทองอุ อันเป็นไฟดาวที่กำลังรุ่งโรจน์โชติกาการขึ้นทุกทีนี้ไต่อยู่หรือ"

ข้อความตอนที่ 12 ตะคะฉุกกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่หงสาวดีและทองอุมีต่อเมืองแปร โดยกล่าว โจมตีหงสาวดีในเรื่องที่สอพิณยาชอบลักพาตะละแม่อุสมานหนีไปขึ้นมากล่าวโดยใช้อุปมาประกอบว่า "เนื้อความข้อนี้ยังไม่แจ่มกระจ่างอีกหรือว่าชาวหงสาวดีมีจิตเชื้อเพื่อชาวแปรสถานใด" แล้วชี้ให้เห็นถึงความไร้หน้าใจที่พระเจ้าหงสาวดีแสดงออกต่อเมืองแปร ทั้งในเรื่องของสอพิณยาและการสงคราม ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ที่ฝ่ายแปรจะโต้แย้งไม่ได้ ในตอนท้ายตะคะฉุกกล่าวเยาะถึงท้ายให้เจ็บใจว่า "ถึงที่ทองอุเบรหนาคาปะระหงสาวดี ชาวแปรนี้ตอกกระเหียนกระหือหรือเจ็บแค้นแทนหงสาวดีเสียเกินตัว"

ข้อความตอนที่ 13 ตะคะฉุกได้กล่าวถึงน้ำใจของฝ่ายทองอุเพื่อให้ฝ่ายแปร เปรียบเทียบกับหงสาวดีโดยเน้นที่น้ำใจอันงดงามของจะเด็จ ค่ายการกล่าวถึงสภาพภาพของจะเด็จเมื่ออยู่ในราชสำนักแปรว่า "ณ เพลานั้นท่านขุนนางผู้อยู่ในที่ชุมนุมก็ยอมแกล้งใจว่า เจ้ามัจฉายขุนวังเป็นที่โปรดปรานยิ่งของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ซึ่งเป็นการอ้างหลักฐานโดยใช้ขุนนางเมืองแปรเองเป็นพยาน จากนั้นจึงให้ความถึงสาเหตุที่จะเกิดถูกจองจำอยู่ในคุกเมืองแปร เพื่อชี้ให้เห็นว่าจะเกิดมีความเคารพพระเจ้าแปร และรักตะละแม่อุสมานอย่างบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นการกระทำที่หาได้ยากยิ่งทั้งที่ตะคะฉุกกล่าวว่า "เพราะวิสัยมนุษย์ใดเคยเลี้ยงตัวแล้ว เลี้ยงที่ไม่ได้ตลอดก็เจ็บใจเสียยิ่งกว่าได้รับภัยจากคนที่ไม่เคยอุปการะตัวเสียอีก" ซึ่งเป็นการอ้างถึง "ข้อยอมรับที่มีอยู่แล้ว" จึงไม่มีผู้ใดโต้แย้ง การกล่าวความในตอนนี้ก็เพื่อโน้มน้าวใจให้เห็นว่าจะเกิดมีความรักและจริงใจต่อเมืองแปร เห็นอกเห็นใจสอพิณยา

ข้อความตอนที่ 14 ตะคะฉุกดำเนินความต่อไปโดยกล่าวถึงเมื่อครั้งศึกโมนยีนล้อมเมืองแปร โดยเปรียบเทียบให้เห็นว่า สอพิณยานี้เอาตัวรอกไปพร้อมกับยาพิษระเกียรติยศของพระเจ้าแปร ค่ายส่วนจะเด็จหนีจากคุกเมืองแปรแต่ได้ช่วยให้เมืองแปรพ้นภัยจากชาวโมนยีน ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการกระทำที่ตรงกันข้าม คือการกระทำของสอพิณยาเป็นสิ่งชั่วแต่การกระทำของจะเด็จเป็นสิ่งที่ดีงาม กล่าวในตอนนั้นมีการใช้สำนวนว่า "ลอยชาย" และคำที่ทำให้เกิดภาพคือ "อลหม่าน"

ข้อความตอนที่ 15 ตะคะฉุกชี้แจงให้เห็นว่าจะเกิดมีน้ำใจไมตรีโอบเอื้อต่อชาวแปร เช่นไร โดยกล่าวถึงครั้งที่เจ้ารับนำพลสองหมื่นคนมาตีเมืองแปรทั้งที่ทหารโมนยีนยังล้อมเมืองแปรอยู่ ซึ่งตะคะฉุกอธิบายถึงกลสงครามเป็นความว่าเพียงแต่จะแค่ครอให้สงครามโมนยีนกับแปรถึงขั้นแตกหัก

แล้วคอยที่ซำก็จะไ้เมืองแปรโดยง่าย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นว่าจะเกิดกระทำต่อแปรอย่างนิควิสัยที่ศัตรู
จะทำแก่กัน โดยให้เหตุผลว่า "...อันการชิงไหวชิงพริบข้อนี้จะเกิดมิใช่ไม่ะลึกถึง ไ้รำลึกแล้ว
แต่ไมตรีจิตอันปลุกลงไปในเมืองแปร ยิ่งใหญ่หลวงกว่า จะเกิดวิวาทหากโมนยินเข้าเมืองไ้ก่อน
ไหนเล่าจะถนอมเมืองแปร เหมือนหนึ่งใจตัว" การกล่าวเช่นนี้ยอมสร้างความซาบซึ้งและประทับใจ
ให้แก่ประชุมแปร เป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อทะคะฉุต้องถามว่านอกจากปะชันหฺวฺญฺแล้วมีชาวแปรคนใด
เคียดแค้นเพราะทหารของอุ้มบัง จึงไม่มีผู้ใดกล่าวทอนควยประจักษ์ในความเป็นจริงอยู่แก่ใจแล้ว

ข้อความตอนที่ 16 ทะคะฉุกล่าวชักพ้อแฉเสียก๊สเพื่อไห้พระเจ้าแปรและบรรดาขุนนาง
เกิดความระอวยใจถึงความว่า "ความดีของน้ำใจชาวของอุ้มทั้งนี้ ชาวแปร ใจจิก ทอกลไม่พามาทุกจึง
ไม่เล็งเห็น ถ้าโมนยินเข้าแทนของอุ้มแล้ว ไ้ว่าเจ้าวาซาจะไ้คั่น หนาสลอน อยู่กระนั้นคงหาไ้แล้ว"
ความในตอนนี้มีการใช้สำนวนว่า "ใจจิก" ประกอบการพูด และไห้คำที่ไห้ให้เกิดภาพในคำว่า
"หนาสลอน"

ข้อความตอนที่ 17 ทะคะฉุกล่าวถึงศึกชิงนางที่จะเกิดไ้สาแหรกไ้ปรากฏแก่ทุกคนทั้งหลาย
มาแล้ว โดยไห้สรุปมาประกอบว่า "บุเรงนองรักเสมอทวงใจ จึงตามติดไปชิงจากสอพิณมาเป็นของ
ตัวเสียไ้" เพื่อจะไห้ให้เห็นว่าจะเกิดมีน้ำใจสูงส่งและบริสุทธิ์เหนือคนธรรมดาสามัญ โดยกล่าวควย
การไห้ประกาศนามนี้ประกอบว่า "ขุนนางแปรในพื้นเอย สัณทานักลวน แท้เป็นสองแล้ว ทานก็เคยเป็น
หุ้มนมาก่อน ยอมเล็งเห็นความแฉงรอนแห่งกลพิศวาน้อยๆ แฉทว่าทานเคยเห็นหรือว่าชายใดที่ไ้ใจ
สวามิภักดิ์แก่ทะละแบราชชิคาพระเจ้าอยู่หัวทาน ความรังเกียจสักน้อยวานางตกไปเป็นของชายอื่นนั้น
ไ้เคยของอยู่ไนใจ" และทะคะฉุไ้กล่าวจริงใจโดยไห้เห็นว่าชาวแปรทั้งมวลยอมไ้รับน้ำใจไมตรี
จากจะเกิดควยเช่นกัน

ข้อความตอนที่ 18 ทะคะฉุกล่าวเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในวันข้างหนาระหว่างแปรกับของอุ
และแปรกับหงสาวดีว่า "หงสาวดีหรือจะไ้ไ้ครั้งของอุ" โดยให้เหตุผลประกอบการโยงจากเหตุ
ไปสรุปว่า "พระเจ้างหงสาวดีจะเจ้ใจแทนเอง ไ้ตรี เติมทัพอยู่กับแปร ว่าน้อยแล้วกลั้วจะลกลองอีก"
แล้วกล่าวถึงท้ายโดยสรุปว่าฝ่ายของอุมีน้ำใจไ้ตรี ไ้แก่เมืองแปรมากกว่าเมืองหงสาวดี

ข้อความตอนที่ 19 เป็นการกล่าวเปรียบเทียบเมืองของอุกับเมืองหงสาวดีในด้านการเมือง
ซึ่งทะคะฉุไ้ไห้เห็นว่าของอุแข็งแรงกว่าหงสาวดี โดยกล่าวควยอุปมาว่า "หงสาวดีดังว่าเสือเข้า

นับวันเขียวจะคลอนเคลิบจะหลุด ส่วนของอุสดีตั้งพิศมัทนัม ยังแข็งอยู่ทั้งเขียวแลคมอยู่ทั้งเลื่อมต่อไปอีกนานครั้น" จากนั้นทะคะญีจึงกล่าวในแง่ของคุณธรรมโดยเปรียบเทียบว่าของอุมีค่าจริงใจมากกว่าหงสาวดี พร้อมทั้งยกตัวอย่างเหตุการณ์ในครั้งนั้นมาเป็นหลักฐานว่าหงสาวดีหวังประโยชน์จากเมืองแปร ส่วนของอุอำนาจประโยชน์ให้แก่เมืองแปร แล้วกล่าวทิ้งท้ายให้แปร ตัดสินใจเองว่า "เมืองโคเป็นมิตรแท้ เมืองโคเป็นมิตรเทียม" ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ที่มีเนื้อความสมมูลกัน

ข้อความตอนที่ 20 ทะคะญีกล่าวสรุปความที่กล่าวมาทั้งหมด โดยกล่าวถึงจุดประสงค์ในการพูดอย่างกว้าง ๆ ว่าเพื่อชี้แจงเหตุผลที่ถูกของและเน้นให้เห็นว่าตนเป็นเพียงของนำความปรารถนาดีของบุเรงนองมาสู่แปร พร้อมทั้งชี้แจงว่าการกำจัดปะชันหฺวันญี่นั้นทำเพราะความจำเป็น จากนั้นจึงเน้นถึงจุดประสงค์เฉพาะในการพูดครั้งนี้ว่าเพื่อเตือนให้เห็นภัยในการเป็นศัตรูกับของอุ ในตอนท้ายทะคะญีได้กล่าวแสดงความสุจริตใจของตนในการมาเป็นหูทวัสนี้ การพูดในตอนนี้เป็น การพูดเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างเมืองแปรกับของอุ

พระเจ้าแปรฟังทะคะญีลำดับความทั้งแตกต่ามา ก็มองไม่เห็นช่องทางจะโต้แย้งทะคะญีได้ จึงสร้างทำเป็นโรยและให้พนักงานพาทะคะญีออกไปจากที่เฝ้า ทะคะญีได้แสดงความหัวท้อถอยกลับหัวเราะและกล่าวความท้อไป

ข้อความตอนที่ 21 ทะคะญีกล่าวเยาะว่า "เราอายุยืนแล้ว ความตายมันวันก็มันใกล้เข้ามา แทะทว่าบั้นจะตายเพราะน้ำมือชาวแปรนี้เห็นเป็นบุญนัก" แล้วจึงกล่าวสรุปโดยพูดอ้อมอ้อมแต่มั่นนัย (โสรัจจ์ แสนศิริพันธ์. 2523 : 3) ถึงความว่า "ถ้าบั้นข้าพเจ้าจะตายเพราะมือชาวแปรแล้ว เคื่อนหน้ากลางเมืองหรือที่สำคัญแห่งใดแห่งหนึ่งในเมืองนี้จะมีพระสอุปเจดย์ก่อกำขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่ง แลในสอุปนั้นบุเรงนองจอมโยธาของอุจะบรรจุนิชิทะคะญี่ไว้เป็นแท้" ซึ่งหมายความว่าเมืองแปรจะต้องเสียเมืองแกบุเรงนองเป็นครั้งที่สอง การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อเตือนสติพระเจ้าแปรให้บทวนการตัดสินใจพระทัยเสียใหม่

การพูดของทะคะญีในตอนนี้เป็น การพูดแทนบุเรงนองเพื่อเตือนให้พระเจ้าแปรและบรรดาขุนนางเห็นภัยในการตั้งตนเป็นศัตรูกับของอุ ทั้งนี้เพราะบุเรงนองตระหนักดีว่าพระเจ้าแปรนี้มิใช่ภัยที่ร้ายที่ทรหยาบสงครามทั้งมีน้ำพระทัยเมตตาการุณยสถานอยุ่กับความฉลาด การส่งทะคะญีมาเป็นทูตเพื่อหลอเตือนให้วางพระองค์ใหญ่ของเหมาะสม ประกอบกับความตายของปะชันหฺวันญี่ ทำให้

การเจรจาของตะคะฉุประสบความสำเร็จ และการก็เป็นไปตามความคาดหมายเพราะตะคะฉุได้ใช้ความสามารถในการพูดอย่างเต็มที่ โดยใช้ลีลาการพูดหลายแบบ คือ

ตอนที่ 1 ใช้ลีลาการพูดแบบโอ้อวด ประกอบกับกิริยาที่องอาจการกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการใช้คำว่า "ศุภนิมิต" ซึ่งเหมาะสมกับโอกาสที่พูด

ตอนที่ 2 - 3 ใช้ลีลาการพูดแบบโอ้อวดเช่นเดียวกัน เริ่มต้นด้วยความคมคาย ความหนักแน่น ตามด้วยความสง่างามและความกล้าหาญ

ตอนที่ 4 - 6 ใช้ลีลาการพูดแบบเรียบ ด้วยการใช้ถ้อยคำทรงไปทง มาลำดับความเป็นขั้นเป็นตอน ใช้สถิติและข้อเท็จจริงมาอ้างซึ่งปรากฏอยู่ในตอนที่ 6

ตอนที่ 7 ใช้ลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ เป็นการกล่าวชี้ให้ตระหนักในอำนาจของทองอุ

ตอนที่ 8 ใช้ลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ ผสมผสานกับลีลาการพูดแบบละเมียดละไม โดยในตอนต้นเป็นการกล่าวเยาะแหย่ตามด้วยการกล่าวหักล้างอย่างหลักแหลมและคมคาย มีการซ้ำคำและการกล่าวในสิ่งที่ผู้ฟังคาดไม่ถึง

ตอนที่ 9 - 12 ใช้ลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ โดยชี้ให้เกิดความรู้สึกเกรงใจในตอนที่ 9 - 10 และมีการกล่าวโหม การโหมน้ำซักจูงและการกล่าวเยาะในตอนที่ 11 - 12

ตอนที่ 13 - 15 ใช้ลีลาการพูดแบบละเมียดละไม ด้วยการกล่าวสุภาพและนุ่มนวลขึ้นเพื่อให้ฝ่ายแปร เกิดความจับใจในคุณความดีของจะเค็ค

ตอนที่ 16 ใช้ลีลาการพูดแบบทรงอำนาจ ด้วยการกล่าวเด็ดขาด

ตอนที่ 17 - 20 ใช้ลีลาการพูดแบบละเมียดละไม ด้วยการใช้อุปมา ในตอนที่ 17 และ 19 ซึ่งทำให้เกิดความคมคายและความแจ่มแจ้ง

ตอนที่ 21 ใช้ลีลาการพูดแบบทรงอำนาจด้วยการกล่าวเยาะและการชี้

การพูดของตะคะฉุในตอนนี้เป็นารพูดแบบชักแม่น้ำทั้งห้า ซึ่งประสบความสำเร็จในขั้นปลาย เพราะแม้จะเจ้าแปร จะหาข้อโต้แย้งไม่ได้ และไม่ยอมจำนนต่อเหตุผลในตอนต้น แต่เมื่อได้ปรึกษากับรานองอีกครั้งหนึ่งแล้ว ก็ตกลงพระทัยที่จะเลือกเป็นมิตรกับทองอุ

5. ตอนจะเค็คจึงตะละแมกสุมามาจากลอฟินยาไคและพากลับไปเมืองแปร แล้วจึงให้ตะคะฉุช่วยเขียนสาส์นไปกราบทูลพระเจาตะเบงชะเวตว่าเมื่อถึงหน้าแล้งจะยกทัพไปตีหงสาวดีมาถวาย

จึงขอย้ายในเมืองแปร เพื่อยุติการกับชาวแปรให้แน่นแฟ้นไว้ จะได้อาศัยเป็นฐานทัพให้กองทัพ
ตะกะญี่จึงหลไปยังพระเจาตะเบงชะเวตี้ว่า

ข้าพเจาตะกะญี่ ถวายบังคมมายังเมืองบุคลบาทพระเจาตะเบงชะเวตี้เจาอยู่หัว
อันประเสริฐ ถวายข้าพเจาเป็นผู้เฝ้าก่อกำกับการในทัพกองทัพ มาทางพระเนตรพระกรรณ
พระเจาอยู่หัว ก็เห็นสมควรจะกราบบังคมทูลกราบบิภักดิ์ขอขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ในพระเจาอยู่หัวท่านใดทราบไว้ / โดยแต่เดิมเมื่อบุเรงนองได้แปรแล้ว ยังแลเห็นว่า
พระราชปราชญ์ของพระเจาอยู่หัวอันจะใคร่ เป็นจักรพรรดิแห่งทุกาณประเทศนั้นจะ
ไม่สมมาค นิว่าขึ้นพลอยให้หงสาวดีเป็นเมืองหักเพิ่มเติมกันอยู่ซึ่งทหาร กองอู่ทำการไคแปร
เหมือนว่าสมหัวพันปีให้เสื่อมลงด้วยสรรพคุณบารอน ก็ถึงแก่การอันเกิดแก่ร่างกาย
เมื่อใด เมื่อนั้นปีรายก็ขยายหัวกำเริบกลัทธิขึ้นอีก บุเรงนองตัวนายทัพจึงเห็นสมควร
จะผูกพันสมานไมตรีกับแปรไว้ นอกจากจะตั้งกองโยธาให้แปร เป็นกำลังแห่งหงสาวดีแล้ว
ยังจะผลิผลไปอีกว่า แปรจะเป็นฐานทัพของกองทัพ จะทำการกับหงสาวดีเมื่อใดก็สะดวก
กว่าจะนำพลจากกองทัพไปสู้หงสาวดี ข้าพเจาเห็นความคิดของบุเรงนองของถวาย
กลุ่บุตรศาสตร์แล้ว จึงเห็นงามจะให้ทัพพลกองทัพจำนวน 17000 ทัพอยู่แปรหรือข้างมา
ทแถวทหารอยู่ในแปรสืบไป / แล่งหนาแล้วบุเรงนองแลหูกข้าพเจาชาวกองทัพก็จะนำ
รัศมีอันโชติช่วงชัชวาลแห่งมหาพิชัยมงกุฎพระเจาของอยู่ประเสริฐขึ้นสวมพระเศวตเศียร
สูงสุดในเมืองหงสาวดี ให้เป็นที่พระหนักในพระบารมีอันนิรันดร์แห่งพระเจาตะเบงชะเวตี้
ไว้ / อนึ่งนั้นด้วยเดชพระราชนุเคราะห์ของพระเจาอยู่หัวทรงประกอบแล้วชาติปางก่อน
นำผลจะให้เสวยสมบัติจักรพรรดิ ณ ปัจจุบันชาตินี้ พระบารมีท่านนั้นก็คุ้มครองทหารกองทัพ
ตั้งแต่ตัวนายพลออกจนพลทุกนายอยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน จะหาใครไคภัยพยาธิเบียดเบียนการ
เป็นที่ควรวิพากษ์หาได้ นอกอริยานอยู่ในแปร สาราญเป็นที่หัวถึงกัน (โชติ แพร่พันธุ์

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ตะคะฉฐ์ผู้ลหะเจ้าตะเบงชะเวตต์ถึงเหตุลัทธิที่เห็นสาส์นมาดวาวว่า "ทวยชาพะเจ้าเป็นยูเษากำกับการในทัพของอุ มาหางพระเนตรพระกรรมพระเจ้าอยู่หัว ก็เห็นสมควร จะกราบบังคมทูลกรณียกิจอันตรายของอุหังของกร ทำไปแล้วให้พระเจ้าอยู่หัวทานโคไทรบไว้"

ข้อความตอนที่ 2 ตะคะฉฐ์กล่าวถึงเหตุลัทธิบูเรงนองยังไม่กลับของอุโดยอ้างว่าบูเรงนอง คิดจะไปตีเมืองหงสาวดี แต่สถานการณ์ภายในเมืองแปรยังไว้วางใจไม่ได้จึงทรงรั้งรออยู่เพื่อสมานไมตรีกับเมืองแปรไว้ ซึ่งตะคะฉฐ์ได้กล่าวด้วยอุปมาว่า "ซึ่งทหารของอุทำการโคไแปร เหมือนว่าขมหัวพิษฝังด้วยคุณบารือน แล้วตะคะฉฐ์จึงกล่าวสรุปโดยโยงจากนสออย่างหนึ่งไปสู่นสออีกอย่างหนึ่งว่า "บูเรงนอง ทวนายทัพจึงเห็นสมควร จะผูกพันสมานไมตรีกับแปร ไว้ นอกจากจะเคี้ยคยาให้แปร เป็นกำลังแก่งหงสาวดี แล้ว ยังจะนิยลไปอีกว่า แปร จะเป็นฐานทัพของของอุ จะทำการกับหงสาวดีเมื่อใดก็สะดวกกว่าจะนำพลจากของอุไปสู่งหงสาวดี" ในตอนท้ายตะคะฉฐ์จึงออกตัวว่าตนเห็นด้วยกับจะเคี้ย โดยอ้างกลยุทธศาสตร์มาเป็นหลักฐาน

ข้อความตอนที่ 3 ตะคะฉฐ์กล่าวอย่างเชื่อมั่นว่าบูเรงนองและทหารของอุจะเผยแผ่พระเกียรติยศและพระราชอำนาจของพระเจ้าตะเบงชะเวตต์ไปสู่เมืองหงสาวดี โดยกล่าวด้วยประกาศนามนัยว่า "แลงหนาแลวบูเรงนองแลทวยชาพะเจ้าชาวของอุ ก็จะนำรัศมีอันโชติช่วงแห่งมหาพิชัยมงกุฎพระเจ้าของอุประเสริฐขึ้นสวมพระเศียรยกสูงที่สุดในเมืองหงสาวดี ให้เป็นที่ตระหนักในพระบารมีอภิเนหาแห่งพระเจ้าตะเบงชะเวตต์ไว้" ซึ่งคำกล่าวในตอนนี้ตะคะฉฐ์ได้ใช้ภาษาบรรยำนแทนคำคือ "นำรัศมีอันโชติช่วงแห่งมหาพิชัยมงกุฎ" เพื่อให้รู้สึกถึงความยิ่งใหญ่ สง่างาม

ข้อความตอนที่ 4 ตะคะฉฐ์กล่าวให้พระเกียรติพระเจ้าตะเบงชะเวตต์ โดยเน้นว่าพระองค์จะได้เสวยสมบัติจักรพรรดิและบารมีของพระองค์นั้นได้แน่นอนมาคุ้มครองทหารของอุที่อยู่ในเมืองแปร โดยทั่วกัน ซึ่งการกล่าวเช่นนี้ก็เพื่อให้พระเจ้าตะเบงชะเวตต์ตระหนักถึงความจงรักภักดีของเหล่าทหารของอุ และสิ้นความแคลงพระทัยในจะเคี้ย

การที่ตะคะฉฐ์เขียนสาส์นไปกราบบังคมทูลพระเจ้าตะเบงชะเวตต์เพื่อแก้ตัวแทนจะเคี้ยซึ่งยังไม่ยอมกลับของอุ โดยอ้างเหตุผลว่าเพื่อความสะดวกเรียบร้อยในเมืองแปร ก่อนที่จะทำศึกใหญ่กับหงสาวดี ทั้งนี้ก็เพราะตะคะฉฐ์ละเนวาทะเจ้าของอุคงได้ทราบข่าวศึกชิงนางของจะเคี้ยแล้ว และจะต้องเกิดความพิโรธที่จะเคี้ยทำเสมือนไม่ยอในพระพิฆาตของพระองค์ และรู้ชัดชยาศัยว่า

ยามพิโรธพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ยอมเพิ่มไปด้วยความมุทะลุ ซึ่งอาจทำให้จะเกิดเป็นอันตรายได้
 ลีลาการพูดในตอนนี้จึงเป็นแบบละเมียดละไมด้วยความสุภาพ การใช้คำได้เหมาะกับกาลเทศะ
 มีความกระชับและแจ่มแจ้งควยการไขอุปมา และโน้มน้าวใจควยการชี้เหตุผลและโวหารภาพพจน์
 แบบปรากฏนามนัย ซึ่งเหตุผลที่ตะกะณูกราบมิ่งมุนีลไปยังพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็ช่วยให้จะเกิด
 รอค้นจากความพิโรธของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ได้สำเร็จ

6. ตอนสิ้นศึกหงสาวดีและเนงบาไ้รับมอบหมายจากบุญเรือนองให้เป็้นนายกอง
 ผู้กำกับเมืองอังวะ เนงบาไ้มีหนังสือถึงบุญเรือนองให้ช่วยเจรจาเกลี้ยกล่อมนางกัณทิมาให้ปลงใจ
 แต่งงานกับตน บุญเรือนองจึงมีหนังสือตอบไปยังเนงบารับจะเป็นธุระให้ แต่มาชี้กลับนำหนังสือจาก
 เนงบามาส่งให้จะเกิดอีก 2 ฉบับตอนซากลับ เมื่อจะเกิดอ่านหนังสือแล้ว จึงเขียนหนังสือสั่งการ
 ไปยังสื่อซึ่งอยู่เมืองแปรให้เดินทางไปสมทบกับตน ณ เมืองอังวะ ตะละแม่มัจฉาหงสาจึงถามขึ้น
 บุญเรือนองจึงให้ตะละแม่อ่านหนังสือทั้ง 2 ฉบับ ซึ่งฉบับหนึ่งเป็นของขุนพลตะกะณูเขียนตอบเนงบา
 เพื่อปฏิเสธไม่ยกนางกัณทิมาให้ ความในจดหมายนั้นเมื่อกัน

ลุงขออวยพรมายังเนงบาหลาน อันไ้ทำหน้าที่ใหญ่เป็นอธิบดีขบปราบฎไปทั้ง
 ประเทศนานา ว่าหลานเป็นข้าพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ประเสริฐชุมเลียงไว้
 พระราชหฤทัยที่ใหญ่อันหนึ่ง ปิตักขยาภยของหลานอย่างหนึ่ง แลปิตักขยา
 ของหลานปรารภว่าลิกคุณบุญเรือนองนายเรศวรยกคฤชฎกเวทียาหนึ่ง ความปิต
 ักขยสองฉบับแล้ว การสำคัญของหลาน อันลุงจะวากลาวควยภานาก็เป็นอันคลาย
 ใจจะวากลาวควยพอสะควมาง /

เมื่อถึงซึ่งเนงบาหลานเรา บังเกิดกุศลจิตหมายใจจะหะนุบำรุงกัณทิมาลูกหลาน
 ขอนลุงก็โสมนัสยินดีในกุศลจิตอันหลานปรารภณายิ่งนัก นึกหนึ่งมีโคคิขข้างน้อยใจว่า
 หลานเรากลาวการไม่สมควรมาเลย ลุงโอบอุ้มอุทสาหะป็นเนงบามาแตรุ่นนม ชื่อว่า
 ลูกศิษย์รักเลมอลูกตัวอย่างหนึ่ง แลเนงบาอาสารการแผ่ดินอยู่ในที่ทายใกล้สูง
 หลายครั้งหลายหนก็สถานหนึ่ง เนงบามีศโอดถึงหากตะกะณูคนละอิชยาศัยแตกอน
 มากลายเป็นเหยยศ แตศนายกองแลศญกัณทิมากรุงอังวะหัวเมืองเอกลไ้บุญ
 ตะเบงชเวตตี้จักรพรรดิอันไ้แก่หลานพานไ้ปัจจุบันนี้ ว่าโดยแท้ก็เกินหน้าอัสทรีอันเป็น

1

2

ลสาวซุนพลเสียบอีก อย่างหนึ่ง ลุงว่ามาเท่านั้นหลานคงตระหนักเป็นแน่แท้ว่า ปกติแล้วลุง
ยอมยืมก็มีเมตตาให้กับหลาน จะคิดขางไว้ตัวหลานอ้อมมิไคเลย เนงมาจึงพินิจคำเรา
แค่นั้น ทรงเสียบให้ตระหนักน้ำใจลุงเป็นอันถูกทองก่อนควยหลานเราเลย มีการที่ใหญ่
อย่างหนึ่งมาแข่งระหว่างเราทั้งสองเสียบ แลกันพินิจลูกลุงนั้นระรอยหลานแลคนทั้งปวง
มิรู้ว่าลูกใจขวยจะเค็ดผู้จำเรือนอยู่เหนือกะเหียงพันเคิมขาวมาแปะ ซึ่งยามนี้
กินอำนาจใหญ่กลา 4 คน รวมทั้งตัวหลานเนงมาหนึ่ง /

ลุงว่ามาแค่นี้ก็เกิดความวิตกกังวลกับดวงจิตหาที่เปรี๊ยะมิไคแล้ว ครุ่นหนึ่งอ้างทั่วไซคน
เหอยศ ลึกรุ่นหนึ่งเสียบจุมพรหาอุปราชคนยศใหญ่ป้องลูกตัวแล้วก็ปักเสียบซึ่งคนเมียบศเสมอ
เนงมานายกอง อันกินบุญลดหนี้เป็นรองบุเรงนอง จึงความซอ้นขอเจรจาให้กระจำง
แกอกคนอันเกิดมาเป็นมิคาหญิงทั้งปวง ก็คือลูกตัวจะครองควยคนใหญ่กว่าแท้ว่ามีไคเป็น
เมียใหญ่แห่งเขา หัวอกพอกจเราเบียงนี้ มิไคยัดเสมอเป็นเมียใหญ่ของคนทัมยศเป็น
รองเลย นี่ก็เป็นความแท้เพียงในดวงจิตเราอีกอย่างหนึ่ง แลลุงปรารดนาจะมีให้เนงมา
สำคัญนิคซอ้น จึงจะพูดทอไปอย่างมิไคบิดาถักพินา แลนางนั้นจะเป็นลูกใคร เราสองอย่าไค
คำนึงถึงเลย แลลุงจะพูดประสาคนกลางอันเขื่อนมูร ความนัย ซึ่งเนงมาหลานแล
บุเรงนองป้องสวาทหญิงหนึ่งร่วมกัน หากถักพินาเป็นลูกผู้อื่นหรือลูกเสมอพอเป็นคนกลาง
ทั้งนี้ก็เห็นว่าพอจะเจรจากันข้างหน้าไคถักคอบุ แลหรือจะให้หลานเราบังเกิดน้ำใจ
เพียงซัดที่สุกในอันจะพิเคราะห์ ทั้งนี้ลุงจะซอกันหลานออกมาเสียจากคนผู้ไคพันทัวเป็น
ตัวการสำคัญแห่งการนี้ก่อน หลานจงทำใจเสมอคนผู้อื่น เป็นคนสอองเป็นตัวการสำคัญ
เขามาผู้กรักออกปากซอกันพินา ครั้นเนงมาหลานทวนรู้ถักพินานั้นลบอชยาศัย
บุเรงนองอยู่หลานจะวากล่าวควยสอองสถานไค แลลุงจะเอาอกเนงมาอ่านให้ฟังดังนี้ /

ลุงแจ้งคืออยู่ ซึ่งความภักดีรำลึกคุณบุเรงนองนั้น เนงมาหลานทวนมิไคกล่าวแต่ปาก
เนื้อแต่ความซอ้นเนงมาพลกขังคังลิตไคแล้วกับดวงใจ อนึ่งน้ำใจหลานมิคอบุเรงนอง
สถานไค หลานยอมประมาณราคาน้ำใจสอองอ้อมแก่บุเรงนองคั้งนั้นควย ฉะนั้นยามเมื่อ
หลานรู้วาสอองป้องหญิงรวมบุเรงนองแล้ว เมื่อนั้นหลานยอมเทือนให้สอองระงับความ
อเภาไคหญิงนั้นเสีย แลถือเอาหญิงสิ่งนั้นเป็นเครื่องบูชาคุณบุเรงนอง แลสอองเมื่อ
มาไครู้ความนั้นก็ขอบแต่จะฟังคำหักทวงเนงมาทวนไคยัด ลุงนั้นเขาสราแล้วถึงน้ำใจจะ

มิไกร์กลาภยศ แต่จะเว้นความชอบคุณคนอันพยายามขอลาแลกแลยสวามิฉันจมาวางวัล
 ทั่วเสียด้วยนั้นหามิไค อุปมาสื่อองเป็นท้าวการแลเนงบาทหลานเป็นนุทวงเือนันโค
 บัดนี้ลึงก็เือนทวยอัยาศัยคนระลึกคุณบุเรงนอง แลหวงเือนแกคนทรูอยู่วาระลึกถึง
 คุณบุเรงนองทวยทั่วทั้งคำอุปมานั้นเนงมาทศเคราะห์หงษิง อยาโหมนัสแต่คำหวงเือน
 ของสูงเลย /

4

หลานเอย ลุงว่ากล่าวสิ่งใดแก่หลานมาทศ เป็นเนื้อความมีสุทศทั้งแกวเกิดกับอก
 แต่ในฐานะเป็นบิดาฝ่ายหญิงก็อวิตกว่าหลานจะเล็งลุงว่ากล่าวด้วยจิตอันวนเวียน โดย
 ยินดีจะให้ลูกทั่วแกวเรงนองอันใหญ่กว่าสหายกองของหลานซอ้นเสืมิไคเลย ฉะนั้น
 ถึงการที่นำอัยายเกิดในครัวเรือเมศวรทุกหากจำเป็นแล้ว เพื่อให้หลานสันทระวาง
 แคลงใจในลึงทวยความอันลูกเรายินดีทวยบุเรงนองนั้นซอ้นฝ่ายมิไคบอกให้ลุงรู้
 หากลุงลวงรู้ เพราะคินก่อนลุงเขาคิดระบิตทวยไขลูลแลเนงบาทหลานทานไปทวยบุเรงนอง
 นอนกางขานลุงนั้น กลางคึกคินนั้นบุเรงนองลอบเขากันหิมาลูกลุง ก็ปลงใจว่า
 คนทั้งสองคงจักไปปลงใจสันทะสนหาต่อกันถึงเนื้อถึงตัวเป็นที่แมนย่ายอยู่ ซึ่งลุงสูงจะ
 เสียแก่คนผู้นั้นหรือไมคินคินนั้น นอกจากเทพคาแล้วผู้นั้นอาจแจ้งไคเลย ทความเสีย
 ก็เหมือนเสีย ลุงบอกสิ่งทศวรายในครัวเรือเมศวรให้หลานรู้ทั้งนี้ ก็เพราะหวังให้หลาน
 ทัคใจสันทะสยกันหิมาสืบไป / แลหนังสือของหลานแจ้งว่า แมนสูงยินยอมแล้ว จะบอก
 บุเรงนองให้เป็นแมงานว่ากล่าวเป็นเกียรติยศแก่ลุงของสูงแลทวลุงนั้นก็แจ้งอยู่ลว่า
 เนงบาทหามิไครู้คนลึงทั้งปวงเลย จึงเมื่อลุงบอกความคินลึงมาไหวแล้ว เห็นว่าหลาน
 คงจะคความคินอันจะว่ากล่าวไปยังบุเรงนองเสีย ซึ่งลุงชี้แจงมาเป็นอันละเอียคทั้งนี้
 หลานอย่าเก็บสิ่งใดไว้โหมนัสใจเลย แลเนงบาทหลานเรายินดี ก็มีศโธหังเลื่องขอ
 เอ็กเกริกไชน้อยแผนคินกว้างใหญ่ไชจะไรกุลสทริ้งามสำหรับยินดีแก่คนยศโธอุคม
 เกียรติคุณ เสมอหญิงคนหนึ่งเท่านี้ทัคเสีย มาทศว่าหลานเราจะไปรักกุมารไว้ในราชวงศ์
 โสพันพวญไคหนึ่งลึงก็เห็นว่า คนทั้งนั้นยอมยินดีแก่หลานอยู่ ขอหลานจงตั้งหน้า
 ประกอบราชกิจชอบทศวร เป็นสิริมงคลแก่ทวยภญไชยิ่งขึ้นไปเืองหน้าเกิด

5

6

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ตะเคณีกล่าวคำอวยพรและแสดงความยินดีกับตำแหน่งที่เนงบาได้รับ เป็นบ่งชี้ถึงความดีความชอบ และแสดงความรู้สึกยินดีในความกตัญญูที่เนงบามีต่อบุเรงนอง ทั้งนี้ เพื่ออาศัยความทั้งสองข้อนี้เป็นข้ออ้างในการปฏิเสธคำขอร้องกันหิมาของเนงบา ซึ่งตะเคณีกล่าวอย่างฉะฉานว่า "ความปิตท้ายสองข้อนี้แล้ว การสำคัญของหลานอันล่งจะวากล่าวควยกายหนา ก็เป็นอันคลายใจจะวากล่าวควยทอสะทวงนาง"

ข้อความตอนที่ 2 ตะเคณีกล่าวแสดงความรู้สึกยินดีที่เนงบามีไมตรีจิตต่อกันหิมาแล้ว กล่าวถึงความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อเนงบาวามิทั้งความรักเสมอสุก ความเป็นเพื่อนตายและความชื่นชมในตัวเนงบาแล้วสรุปว่า "ล่งวามาแทนหลานคงตระหนักเป็นแห้วปกติแล้วล่งยอมยินดีมีเมตตากับคำหลาน จะคิดการข้างไว้วัดสถานอื่นมิได้เลย" ทั้งนี้เพื่อให้เนงบารู้ว่าตะเคณีก่อความรังเกียจเนงบาแต่อย่างใด จากนั้นตะเคณีกจึงกล่าวเกริ่นเพื่อถนอมความรู้สึกของเนงบาว่า "เนงบาจงพินิจคำเราแค่นี้ ทรงเสียให้ตระหนักน้ำใจล่งเป็นอันถูกต้องก่อน" แล้วจึงเปิดเผยความในใจของนางกันหิมาให้เนงบารู้ว่านางผูกใจอยู่กับจะเค็ก ซึ่งตะเคณีกเ็นความถึงจะเค็กโดยใช้ภาษาบรรยายแทนคำถึงความว่า "บุญเจ้าเวียงคุณอยู่เหนือกะเหรี ยงพันเกินขวานมาป๋า ซึ่งยามนั้นกันอำนาจใหญ่กล้าสี่คน รวมทั้งตัวหลานเนงบายูหน่ง" ทั้งนี้เพื่อเตือนให้เนงบารูสึกถึงบุญคุณของบุเรงนองให้มันไว้

ข้อความตอนที่ 3 ตะเคณีกเริงวว่าเนงบาจะเข้าใจในความทนเห็นแก่ยศศักดิ์ของบุเรงนอง ถึงอธิบายโดยอ้างถึง "ขอยอมรับที่มีอยู่แล้ว" ถึงความว่า "...ขอเจรจาให้กระจางแกกคนอันเกิดมาเป็นบิดาหญิงทั้งปวงก็คลุกทั่วจะครองควยคนใหญ่กว่า แ่ทว่ามีได้เป็นเมียใหญ่แห่งเขา หัวอกพอกุจเราเปียงนี้ มิได้ยินดีเสมอเป็นเมียใหญ่ของคนที่มียศเป็นรองเลย" และเพื่อให้เนงบาเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของตนตะเคณีกจึงใช้วิธีพูดแบบสาธกโดยสมมุติว่าปัญหาของเนงบาเป็นปัญหาของสื่อองแทน แล้วให้เนงบาเป็นผู้พิจารณาปัญหานั้น

ข้อความตอนที่ 4 ตะเคณีกล่าวเปรียบเทียบให้เนงบาเห็นว่าสิ่งที่เนงบาจะกล่าวกับสื่อองก็คือสิ่งเดียวกับที่ตนกล่าวกับเนงบา นั่นคือเตือนให้ระวังความอยากได้นางกันหิมา โดยยึดเอาความกตัญญูต่อจะเค็กเป็นสำคัญ

ข้อความตอนที่ 5 ตะคะฉฐีต้องการให้เนงมาตัดใจจากนางกันทิมา จึงตัดสินใจเล่าเหตุการณ์ในคืนวันที่บุเรงนองลอบเข้าไปหานางกันทิมาให้เนงมา และกล่าวเสริมว่า "ซึ่งดูกลงจะเสียแก่คนนั้นหรือไม่ว่ากันนั้น นอกกว่าเพชฌัญญูแล้วผู้มีอาจแจ้งได้เลย ทว่ามิเสียก็เหมือนเสีย"

ข้อความตอนที่ 6 ตะคะฉฐีกล่าวถึงความให้เนงมาทบทวนคิดที่จะเชิญไปยังบุเรงนอง ซึ่งเท่ากับเป็นการปฏิเสธเนงมาทางอ้อม ในตอนท้ายตะคะฉฐีได้กล่าวปลอบใจเนงมา และแนะนำให้แสวงหาหญิงสูงศักดิ์ในราชวงศ์ของพระเจ้าโสมนัสมาเป็นคู่ครอง พร้อมทั้งกล่าวคำอวยพรให้เนงมาเจริญก้าวหน้าต่อไป

ตะคะฉฐีเขียนหนังสือมาถึงเนงมาก็เพื่อแจ้งให้เนงมาทราบว่าตนไม่สามารถทนนางกันทิมาให้แก่เนงมาได้ โดยอ้างเหตุผลว่านางกันทิมาอยู่กับบุเรงนองและตนไม่รู้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองลึกซึ้งเพียงใด การที่ตะคะฉฐีอ้างเหตุผลดังนี้ก็เพราะเห็นว่าเนงมานั้นมีความรักและความกตัญญูต่อบุเรงนองเมื่อรู้ความสัมพันธ์ระหว่างกันทิมากับบุเรงนองแล้วก็คงจะเข้าใจและเข้าใจได้ ประกอบกับในเวลานั้นตะละแม่มะจินทราภักษิณางกันทิมาไปอยู่ด้วย ตะคะฉฐีจึงตัดสินใจปฏิเสธเนงมา แต่ก็กล่าวอวยการให้ธิดาการทุกแบบละเมียดละไมมีความนุ่มนวล ความเป็นกันเองอวยการให้สรรพนามอัน ญาติสนิท และใช้โวหารภาพพจน์ช่วยอธิบายความคิดให้แจ่มแจ้ง การพูดในตอนนี้เป็นแบบ "บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น" ซึ่งเนงมาก็ยอมรับการปฏิเสธของตะคะฉฐี แต่ไม่อาจหักความเสียใจลงได้

7. บทพักของจินทรา

ตะละแม่มะจินทราเป็นราชธิดาของพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระ แห่งราชวงศ์เม็งกะนิโย เมืองทองอุ และมีศักดิ์เป็นพระพี่นางต่างพระราชมารดาของพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ แต่เนื่องจากจินทรากำพร้าพระราชมารดาแต่ยังเยาว์ ทั้งพระเจ้าตะเบงชะเวตี้และจินทราแม่จึงมีพระเมตตาต่อกัน คือ นางเล้าซิมารดาของเจ้เจ็ก จินทราอาศัยอยู่ที่เรือนนางเล้าซิมารดาตลอด จึงสนิทกับเจ้เจ็กจนผูกใจรักใคร่กันขึ้น เมื่อความทราบถึงพระอัครเหว็จ จึงให้แม่จินทราเข้าไปอยู่ในพระราชฐาน แต่เจ้เจ็กก็ลอบเข้าไปสนทนากับจินทราจนถึงห้องบรรทมอยู่เนือง ๆ โดยที่มิได้ทำให้นางมีราคีแต่อย่างใด เมื่อมีมंत्रาแล้วราชบุตรพระนามพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ ก็พยายามชวนสนับสนุนให้เจ้เจ็กได้ครองกับพระพี่นาง แต่ก็มีอุปสรรคต่าง ๆ เข้ามาแทรกอยู่เสมอ แต่ในที่สุดก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีเพราะความสามารถและคุณความดีของเจ้เจ็ก ประกอบกับความมีน้ำใจงามของจินทราและความรักความนับถือพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ที่ทุกคนจะเกิดทั้งในฐานะเพื่อนและพระวรวงศ์ ตะละแม่มะจินทรา มีบทบาทในเรื่อง

ผู้ชนะสิบทิศไม่มากนัก แต่เป็นตัวละครฝ่ายหญิงที่มีบุคลิกภาพน่าสนใจและมีวาทีลืบทที่เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง ก็น่าสนใจอยู่หลายตอน ดังปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

1. ตอนต้นพระวชิรไชยจะเค็ดหลวงรักกุสุมาราชธิดาพระเจ้าแปรจนไม่ยอมกลับของอุ จึงคิดจะนำความไปแจ้งแก่จันทรา เมื่อไปถึงจึงเลียบเคียงถามความรู้สึกจันทราที่มีต่อจะเค็ดก่อนซึ่งได้รับคำตอบว่า

อันความระลึกถึงจะเค็ดนั้น จะว่าให้จบแจ้งถึงความเป็นจริงก็ไม่ควรแกชัศตยาริ
จะว่าพันโหลวน เปรี๊ยะเอาอย่างหยามก้มมากเท่าแผ่นดินแฉแผ่นดินฟ้า แทว่าอารมณ์
จันทรานั้นอาจนึกกว่าสวรีอื่น มาทว่าจะขອງใจถึงจะเค็ดเหลือหลายประการใด
ความเศร้าก็หาเกิดเพราะที่ขອງใจนั้นไม่ จะเค็ดจะฝังกายอยู่ในเมืองแปรจนนี้ดูเหมือน
จะยิ่งทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุข /

นั้นพระวชิรพิงจันทราถามว่าเช่นนั้นก็ประหลาดใจจึงกล่าวว่า จันทราทุกข์สมนางไม่เข้าใจ
และไม่เชื่อว่าจันทราจะไม่เกิดความเศร้าใจ จันทราจึงอธิบายว่า

ในความปฏิกิริยาระหว่างข้าพเจ้ากับจะเค็ดนั้น ลางที่จะประหลาดยิ่งกว่าคูปฏิกิริยอื่น
โดยที่เรานั้นชินแก่ความยาก นับแต่เริ่มรู้จักรักก็มีโอกาสนจะใกล้ชิดคลุกคลีด้วยกัน
เหมือนคู่เขาคั่น อาศัยแต่หน้าใจเราทั้งคู่ตรงกัน แลทั้งความที่ทองอยู่ห่างก็สอนข้าพเจ้า
กับจะเค็ดให้คิดไต่ถ้อยสถานหนึ่ง ว่าอันกายเรานั้นจะแยกกันอยู่แห่งใด จะเค็ดจะอยู่หน
เหนือข้าพเจ้าจันทราจะอยู่หนใด ทั้งนี้ก็ลุลกลกรรมจะแยกเราเกิด แต่หัวใจเราสอง
เตนรวมรวมกันอยู่ในอกเดียวกัน ถึงหากจะเค็ดอยู่เมืองแปร โพนแลข้าพเจ้าสถิตอยู่
ณ เมืองทองอุ้มคั้น ข้าพเจ้าก็ถอกจะเค็ดไว้ด้วยอารมณ์ แลจะเค็ดนั้นเป็นชายชาติ
อาชาไนย น้ำใจก็คงเป็นเสนชาห์เจ้าเป็นมั่นคง /

อีกสถานหนึ่งเล่า คิดแล้วก็เหมือนเป็นกรรมที่ข้าพเจ้ามาถือกำเนิดเป็นลูกหลวง
อยู่ภายใต้เศวตฉัตร มีท้าวบังไคชื่อว่าปิ่นนางระจะเจ้าอยู่หัวกรุงทองอยู่อีกเล่า
ประจวบคนทั้งปวงก็ตระหนักถือสรีรยสวามิภักดิ์ใหญ่กว่าคนทั้งแผ่นดิน ส่วนจะเค็ดนั้นเป็น
เสมอตระกูลสลาตันนั้น นับเนื่องโดยประเพณีแล้วกลองเออว่าเป็นข้ากับเจ้า จะครอง
กันนั้นรังแต่คนจะเยยโยไฟ มาทว่าทอหนาเกรงกลัวบุดูพระเจาตะเบงระเวต์ไม่กล่าว

แต่ก็ยังมีคนกล้าถามเราด้วยนัยนัยว่า อุปมาว่านกอินทรีถึงหากจะมีอำนาจเรียวแรง
เกินนกชนิดอื่น แต่ยังคงเปรียบด้วยตระกูลครุฑที่มีไม้ไผ่ อินทรีล่องเข้ามาอยู่ในฝูงครุฑ
ความอับยศก็จะเกิดเหมือนหนึ่งกาเข้ามาอยู่ในฝูงหงส์ หงส์หรือจะนับกาเนื่องเขา
ในพงศ์พันธุ์ /

3

ระลึกกันนี้เป็นเครื่องประมาณทั่วแล้ว ข้าพเจ้าก็สันโดษที่จะเกิดทางไปเมืองแปร
เพราะจะเกิดยังอยู่ในท้องอุ้มชามโคเค็มว่าเป็นนายทัพถือพล 40 พัน นันก็เป็น
เพียงศักดิ์นาประจำตำแหน่ง กุญแจหลอกกันไว้เล่นคอก ราคาตัวก็เหมือนนกอินทรี
อ้อมกำลังแลอำนาจโดยวิธีที่จะเกิดมาเป็นชาติเชื่อนกอินทรี จะว่าประเสริฐกว่า
อินทรีตัวอ้อมไม้ไผ่ แต่ครั้นจะเกิดลอบเข้าไปทำการใหญ่ถึงเมืองแปรดังนี้ อุปมาว่าเป็น
นกอินทรีที่ทำการอันเชื่องสาบโดยทรง พระยาครุฑตัวโตก็ยังหากล่าทำลงไปไม่ /
จะได้^๑ จากข้าพเจ้าไปทั้งนี้โดยจะเพิ่มทุนเกียรติคุณแห่งตนว่า ถึงแม่ไม้ไผ่ตระกูล
กษัตริย์ก็ยังเป็นขุนพลแถวคูมารมิกษัตริย์อันเป็นมหาจักรพรรดิ เป็นยอดทหารอันสาละ
ชาบถกรรจนาของอุ้มโคเค็มมาแตกก่อน ซึ่งนางจะเกิดโดยหน้าแผ่นดินดังนี้ ข้าพเจ้า
สุขใจจนทน จะแลดูพระเจาจะเบงชะเวตุนองก็ดูโคเค็มตา ไม่เกิดความอึดอัด
ว่าไปรักษาทายไม้ไผ่เชื่อนกอินทรีมาให้คนทั้งปวงชื่นชอว่าพระเจาของอุ้ม โดยนัย
ดังกล่าวนานนั้นแหละก็แม่เชื่อนหรือยังว่า การอยู่ห่างกับจะเกิดนั้นใจข้าพเจ้าเป็นสุข
เหมือนปากว่า (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2016 - 2019)

4

บทวิเคราะห์

ข้อความตอน 1 จันทรายอมรับว่านางมีความรักต่อจะเกิดมากมายโดยกล่าวว่าอุปมา
ว่า "เปรียบเอาอย่างหยาบก็มากเท่าแผ่นดินฟ้า" แล้วกล่าวต่อไปอย่างคลุมเครือว่า "...นาทว่า
จะของใจถึงจะเกิดเหลือหลายประการใด ความเศร้าก็หาเกิดเพราะที่ของใจนั้นไม่ จะเกิดยังกาย
อยู่ในเมืองแปรดังนี้เหมือนจะยิ่งทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุข"

นางนั้นพระวดีโคหักจันทรายกล่าวดังนั้นก็เกิดความประหลาดใจ จึงกล่าวว่านางไม่เข้าใจที่
จันทรายพูด ทะละเมอจึงอธิบายให้พระวดีเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างนางกับจะเกิด

ข้อความตอนที่ 2 จันทรากล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างจะเกิดกับนางว่า มีความแตกต่างจากครึกหัวไปดังความว่า "นับแต่เริ่มรู้จักก็มิได้มีโอกาสจะใกล้ชิดคลุกคลีด้วยกัน เหมือนคู่เขานอน" แต่ทำให้เห็นว่าสายสัมพันธ์ทางใจนั้นแนบแน่นโดยกล่าวด้วยอุทธาหรณ์ว่า "แต่หัวใจเราสองเทมารวมรวมกันอยู่ในอกเดียวกัน" และยังแสดงความเชื่อมั่นในน้ำใจของจะเกิดว่า "...และจะเกิดนั้นเป็นชายชาติอาชาวโน่นน้ำใจก็คงเป็นเช่นข้าพเจ้าเป็นมันคง"

ข้อความตอนที่ 3 จันทราชี้แจงในข้อที่ว่านางนั้นที่ว่าจะเกิดยังอยู่ในเมืองแปร โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างฐานะการศึกษานางและจะเกิด ซึ่งเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ต่อการครองคู่กัน ดังกล่าวไว้ว่า "...นับเนื่องโดยประเพณีแล้วกลองเอววาเป็นชา กับเจ้าจะครองกันนั้นรังแต่คนจะเย็บไปไฟ" และเพื่อให้มันทะวักเข้าใจความคิดของนางแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น จันทราจึงกล่าวด้วยอุปมาอุปไมยว่า "อุปมาว่านกอินทรีถึงหากจะมีอำนาจเรียวแรงเกินปีกเขาอื่น แต่ยังไม่เคยบินด้วยตระกูลของมันมิได้ อินทรีล่องเข้ามาอยู่ในฝูงครุฑ ความอับศักดิ์จะเกิดเหมือนหนึ่งกาเข้ามาอยู่ในฝูงหงส์ หงส์หรือจะนับกาเนื่องเข้ามาในฝูงหงส์"

ข้อความตอนที่ 4 ทะละแมกล่าวอธิบายถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น ถ้าจะเกิดเป็นเพียงนายทัพอยู่ในเมืองทองอุ โดยกล่าวอุปมาว่า "...ราคาตัวก็เหมือนนกอินทรีอันเมื่อกำลังแลอำนาจโดยวิถีที่จะเกิดมาเป็นชาติเขื่อนนกอินทรี จะว่าประเสริฐกว่าอินทรีตัวอื่นนั้นมิได้" และชี้ให้เห็นว่าการที่จะเกิดไปเป็นไส้ศึกอยู่ในเมืองแปรนั้นเป็นผลเสียแก่ตัวเอง โดยกล่าวอุปมาว่า "อุปมาว่าเป็นนกอินทรีที่ทำการอันเชื่อสายโดยตรง พระยาครุฑตัวใดก็ยิ่งหากล่าหัวลงไปไม"

ข้อความตอนที่ 5 ทะละแมกล่าวสรุปความ โดยกล่าวถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดจะได้รับจากความสามารถของจะเกิดเอง ดังความว่า "ถึงแม้นมิใช่ตระกูลนักรบ ก็ยังเป็นขุนพลแถวคูมารมิกนักรบ อันเป็นมหาจักรพรรดิ เป็นยอดทหารอันสารบบชายฉกรรจ์ชาวทองอุมิได้เคยมีมาแต่ก่อน" แล้วจึงโยงมาสู่ผลลัพธ์อีกอย่างหนึ่งคือ "ข้าพเจ้าสุโขใจจนพิน จะแลดูพระเจาตะเบงชเวตย์ของโคได้เต็มตา ไม่เกิดความอคติลู่ลือว่าไปรักชกพ่ายมิใช่เชือกนักรบมาไหนทั้งปวงขึ้นชื่อว่าพี่เขยพระเจาทองอุ"

การพูดในตอนนี้เป็นตอนที่จันทราอธิบายให้นางมันทะวักเข้าใจความรู้สึกของนางที่เมื่อจะเกิด เพื่อให้เชื่อในสิ่งที่นางพูด การที่จันทราเล่าเกิดเผยแพร่ความรู้สึกอันแท้จริงแก่นางมันทะวัก ก็เพราะเห็นว่านางมันทะวักนั้นเป็นแม่เหล็กของพระเจาตะเบงชเวตย์และนางก็ถูกอิทธิพลกับมันทะวักเป็นอย่างดี อีกทั้ง

ภูวนันท์หะวามีความบริสุทธิ์ใจค่อนข้าง สติการพูดในตอนนี้เป็นแบบละเมียดละไม ด้วยการใช้โวหารอุปมาอุปไมยเป็นกันเอง มีความแจ่มแจ้งชัดเจนด้วยการใช้โวหารอุปมา

2. ทอแม็งสินธุหลอขอโทษพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ซึ่งจะเกิดไปตีเมืองแปร เพื่อเป็นการไถ่โทษ พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ทรงยินยอม ทกกลางคืนจะเกิดก็ลอบเข้าไปพบจันทร์หาในหอบรมหม แทควยเหตุที่นางกำลังน้อยใจจึงไต่เครื่องไต่โคโดยไม่กล่าวสิ่งใด จะเกิดสงสัยในภริยาของนางจึงถามว่าแทก่อนนั้นนางมีความทุกข์ เมื่ออยู่ในเรือนแสนทนความทุกข์นั้นก็คลาย แล้วครั้งนี้เหตุใดจึงมีแทโหม่นสเช่นนั้น ตะละแมจึงตอบไปว่า

เรือนแสนแห่งนี้จะเกิดท่านให้ความอบอุ่นและเป็นสุข มิไต่แยกไปกว่าเมื่อก่อน แลเหตุที่ข้าพเจ้าร้องไห้นั้นก็เพราะสำนึกว่า ชาตินี้ทั้งชาติจะหลีกไปจากเรือนแสนอันอบอุ่นไปด้วยความดีใจมิไต่แล้ว ใจข้ามิไต่ตกอยู่ในอำนาจตัว ข้าพเจ้ารู้อยู่แล้วว่าวันนี้จะเกิดคงจะลอบเข้ามาเป็นแท จึงเพียรจะทำใจให้ยินดีในท่านสืบไปอีก แทครั้นถูกท่านทอดทิ้งเอา มาตราจะแจ้งอยู่แล้วทั้งนี้เป็นอาการ แทก็ยังไม่พอใจอย่าให้บุตรหมั้นกับคนอื่นไต่ ข้าพเจ้าเจ็บใจตัวเองเพราะเหตุนี้จึงไต่ร้องไห้

1

จะเกิดหวังจะปลอมนาง จึงทำที่สงสัยในถ้อยคำและท่าทีของนาง แล้วกล่าวถามว่านางเปลี่ยนใจไปจากคนเสียแล้วหรือ แทคนนั้นถึงแม้จะจากนางไปนานเท่าใด ก็ยังคงเชื่อใจว่านางจะยังมั่นคงทอดทนไม่เสื่อมคลาย และกล่าวชักพ้อแถมอ้อนวอนให้นางบำรุงนำใจคนในเรือนนาน เพื่อจะได้เป็นกำลังใจในเวลาออกศึก จันทราก็กล่าวโต้แย้งจะเกิดไปว่า

จะเกิดท่านนี้เรียนพูดมาแต่แห่งใด วิชาพูดเพราะนั้นจักว่าท่านเลิศแล้ว ความจริงมิไต่มีแก่นสักรั้วปิ้งกัน แทท่านก็ประคับพวยเสียพร่าวคา อยวาทะคำท่านจะจริงเสียทั้งหมดเลย สืบสวนเอาจริงไต่เพียงส่วนเดียวข้าพเจ้าก็ยังนอนตาหลับ ท่านนั้นไม่รู้หรือว่าคนขอฟ้าดินยอมบำรุงเหมือนอย่างข้าพเจ้า ถึงมาตราจะโจ่งมอยู่ในบริเวณวังเมืองทองอยู่ ทุประการใดก็เกิดขึ้นไกลศา การนั้นข้าพเจ้าไม่อาจรู้ถึง แทควยอ่านาคินฟ้าถึงกล่าวแล้ว จะเกิดท่านไปเล่นคล้อยหลังข้าพเจ้าที่แห่งใดข้าพเจ้าก็ไต่ทราบสืบ แลเมื่อความคคของท่านประจักษ์กัน เมื่อพบหน้าจะให้ข้าพเจ้าสรวลสรวล ะวังนั้นพำมิไต่แล้ว / อันจันทรานี้ถึงหากจะไต่ขอว่าเป็นธิดากษัตริย์ก็ไต่เป็นเพียงราชธิดากำพร้าพอ

2

พระเจ้าอยู่หัวผู้นองก็เลี้ยงไปตามควร ฐานวันหนึ่ง ๆ อุบาสาประหนึ่งตัวเองเป็นกาฝาก จะช่วยคุณลากประคองให้ผู้นองอาศัยตัวไปงอกงามควายนั่นจนกำลัง ไหนเลยจะเหมือนธิดา เจ้าแปร นั้นสินธุธิดาเขายัง ผู้ใดฟังฟังแล้วก็พลอยโดยสาร รุ่งเรืองก็วย จะเค็ดทานเป็น ชายชาติศาตร์ ขอมหาทางจะขึ้นราคาตัวให้ค่าขึ้น ฉะนั้นซึ่งทานจะลืมจันทราไปสมาคมควาย ลูกสาวเมืองแปรนั้น ข้าพเจ้าไม่มีท่าจะทำหนิทานตรงใจ แต่ในข้อทานนั้นก็ทางโน้นแล้ว ยังจะมาโลมข้าพเจ้าเล่นโดยเท็จฉนั้น อภัยเถิดทานอย่าว่าข้าพเจ้าผิดเลย จะเค็ด ยังเป็นชายไม่ครบถ้วนถึงน้ำใจ

3

จะเค็ดฟังจันทราว่าพันก็รู้วานางขุนใจในเรื่องกุสุมา จึงยอมรับว่าตนรักกุสุมาจริง แต่ ก็ยังคงจงรักภักดีต่อจันทราไม่เสื่อมคลาย และไม่เคียดจะปิดบังความจริงในเรื่องนี้แต่อย่างใด ฝ่ายจันทราได้ฟังจะเค็ดกล่าวยอมรับตามตรง เช่นนั้นก็โกรธ ผลักจะเค็ดออกห่างแล้วกล่าวควายความ แค้นใจว่า

กูหรือชาติบุรุษใจฉกรรจ์ หำนิคไว้แล้วยังกล่ามาวักโอ้ บัคน้เราจึงมากล่าวแต่ ความจริง ข้อหนึ่งความใดเป็นที่แห่งใจทานแล้ว อย่าลงเอาว่าข้าพเจ้าเจตนาหมิ่น อันว่าตัวข้าพเจ้านั้นชาติกำเนิดเป็นสถานใด จะเค็ดทานยอมแฉแก่ตัวแล้วแต่ตาม ราชประเพณีนั้น ข้าพเจ้าเกิดมาสำหรับตำแหน่งพระอัศว เทวีประเทศโดยแท้ หรือแม้ ไม่มีกษัตริย์เมืองใดควร ลูกชอบที่จะรักษาความเป็นโสคนั้นไว้ให้เป็นศรีแก่ราชสำนักของกู แต่ทว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจชั่วในประเพณี ไม่รักที่จะเป็นเมียของเมืองใด ๆ กลับมามี ใจรักชายอื่นเป็นลูกพระเมษตัว เมื่อแรกความแตกว่าข้าพเจ้าละเมิดคำลอบรักควายชาย ผู้นั้น ชีวิตก็แทบจะออกจากรางควยราชทัณฑ์พระราชาบิดา ถึงทานก็เค็ดแค้นไม่ได้ในบุญทาน มหาเถรวัคกุโสขอ เพื่อนเกลอพระราชาบิดาขอภัยโทษไว้แล้ว นาทศัรณะจะเค็ดจะหลุก ออกจากมา คิดถึงวันคืนและรอยไมเท้าหลวงมาแล้ว ข้าพเจ้าเสียคายนั้ก็ไม่ควรจะรักให้เจ็บตัวเลย /

4

ครั้นสมเด็จพระราชาบิดาสวรรคตแล้ว ข้าพเจ้ากำพร้าทั้งบิดามารดา มังตราผู้นอง เสวยราชสมบัติแทน ก็ไม่อาจบังคับบัญชาข้าพเจ้าผู้ใดเหมือนบุุฒสมเด็จพระราชาบิดา

5

ยังอยู่ จันทราได้ฟังเสียงอันสูงอานาญาคิทั้งปวงพักทาน จงจิตสวามีภักดีที่จะได้คนเดิม
แต่โดยเดียว ญาคิทั้งปวงหมั่นอยู่แล้วจันทราได้พาประหนึ่งหมดแวว แต่ข้าพเจ้าก็ฝันอยู่
โดยหวังว่านานไปหมั่นญาคิทั้งนั้นจะหวนเห็นว่า เธอจะเกิดใหม่หรือจะเป็นคนขอ ข้าพเจ้า
เลือกรักคนนั้นชอบแล้วเพราะจะเกิดเป็นคนใจเดียว ก็เมื่อหาแมกลีบกลายเสียทั้งนี้
ญาคิหมั่นอยู่แล้วสับของก็จะพากันหยามสมน่านาสาแก่ใจที่จันทราไม่รักก็รักก็สงวนตัว /
จะเกิดเอ๋ยทั้งแล้วอย่าว่าข้าพเจ้ายกตน ท่านนี้มาสู่ข้าพเจ้า โดยอาการของมือนมมือเปล่า
จะไถสิ่งไคมาอมเสียให้ในการที่จะมาผูกมัดกับจันทราที่หาไม่ ส่วนข้าพเจ้านั้นสัทมาทั้ง
ความโง่งมแห่งราชวงศ์ของอุ ทั้งความเคารพหมั่นตามลำคัมในหมั่นญาคิ แลยังละความ
เป็นพรหมจรรย์แห่งตัวเองอีกเล่า ทกเป็นอันว่าข้าพเจ้ามีส่วนคิส่วนไคอยู่เท่าใด ก็ทั้งส่วน
ไคส่วนคินั้น ๆ ไวแทบเท่าทาน ศิริรวมลักษณะการแห่งความสัมพันธ์ของเราสองนี้ ทกว่า
ข้าพเจ้าเป็นฝ่ายเสียทั้งสิ้น ท่านมาเปล่ายอมกลับไปเปล่า คั้งนี้หากจะเกิด ณ บัดนี้ยังเป็น
คนเดียวกับจะเกิดใหม่น้อย ซึ่งเป็นคนหนึ่งในเรื่องศักดิ์ชาย ท่านก็ควรยังคิดแลเห็นนอก
ข้าพเจ้า จันทราของท่านทอดคิลงมาถึงเพียงนี้ มิไคปรารมภ์กับส่วนที่เสียไป ท่านควรจะ
เอ็นดูข้าพเจ้าให้หนัก เพียงแต่ท่านขอต่อข้าพเจ้าประการเดียว ก็จะช่วยแก่เอาส่วนที่
ข้าพเจ้ายอมเสียไปแล้วคิมาไคทั้งมวล

5

6

จะเกิดฟังจันทราว่าพันความถึงครั้งยังเยาว์ก็รักใจ ไม่อาจหักแก้ตัวอย่างไรไค
จันทราเห็นกิริยาจะเกิดเช่นนั้นก็คิดว่าจะไม่ไคคิกล่าวของนาง จึงกล่าวพิริวไคไปคิด้วยความ
แคลนใจ จะเกิดสำนึกในการกระทำที่ไม่สมควร ของคน จึงกล่าวปลอบนางไวแต่นางไม่ยอมฟังเสียง
พร้อมกับกล่าวคิความเสียว่า

ข้าพเจ้ากล่าวเนื้อความแก่ท่าน ไชรื่องขอเอาไคยวิสัยสตรียอมมากคิด้วยความหึงหวง
ก็หาไม่ ข้าพเจ้าซึ่งแจะเกิดท่านในเจิงผลแลเจิงเหตุ จนกระทั่งท่านก็อับจนหนทางจะ
คิคานแล้ว หากท่านมีใจกำเริบรักในนางผู้โน้นแรงกล้า จึงไชยเสียมิไคเอาคิข้าพเจ้า
สืบแทนจะเกิดคิยามเฝ้าไคยเหลือไวให้ข้าพเจ้าเลย ข้าพเจ้าจะทนไคในคนหมั่นอยู่เมือง
ของอุ แลขออวยชัยให้ท่านจงเกิดไคในญาคิลาชั้นในแผนคินแปร เกิด จันทราภักดีท่านนัก
ถึงมาศร วามิไคร่วมบุญคิวยกยั้งอยากเห็นจะเกิดท่านวิฆมาถาวร อันความที่เคียดก็หาเมา

7

แต่หลังจากนั้นโร เมาจะไม่ประสงค์อย่างเดิมที่ไม่คลาย แต่ข้าพเจ้าจะเปลี่ยน
ความคิดถึงไปเสียคนละอย่าง ตกเสียว่าจะเกิดคนที่ข้าพเจ้ารักนั้นสิ้นชีพไปแล้ว
จันทร์เมืองทองจะครองใจครองตัวเหมือนอย่างเมฆหายเสียสิ้น ความรัก
ความอาลัยแต่เกิมนั้นยังเกาะกินใจอยู่ แต่สุดรู้สุดคิดจะทบทวนความปฏิกิริยาแก่กัน
เหมือนก่อน ข้าพเจ้ากลัวความขื่นใจเป็นคำตาย หวานรักนางอยู่ในหัตถ์หามไม่อยู่แล้ว
ก็เชิญไปโสมนัสด้วยกันเถิด อย่าพะวักพะวนด้วยข้าพเจ้าสืบไปเลย

7

จะเกิดทั้งจันทร์กล่าวถึงรอนทนด้วยความเจ็บช้ำก็ตอบไปว่าตนไม่รู้จะหาอย่างไรกับ
ปัญหานี้ จะให้หักจากจากกุสุมักทำได้ยาก แต่จะห้ามใจมิให้รักจันทร์ยิ่งยากกว่า ถ้านางจะหักจาก
จากตนก็สุดแต่ใจ แต่ตนนั้นใจไม่เห็นพอ จันทร์จึงกล่าวชักชวนว่า

จะเกิดท่านกล่าวความไม่สมจริง ต่อหน้าข้าพเจ้า อันน่าที่ท่านจะกลัวเกรงสิ
ท่านยังยืนคำอยู่ว่าไม่อาจลืมเลือนธิดาพระเจาแปร ก็แลหาว่าท่านเข้าไปอยู่
หมานางธิดาพระเจาแปรแล้ว ท่านมิกล่าวคำร่ำพันความปฏิกิริยาแก่กันให้ยิ่งไปดว่า
หักถาวรหรือ

8

จะเกิดเห็นนางไม่ยอมโอนอ่อนกันน้อยใจ จึงกล่าวว่าคนที่ตนได้คืออยู่ทุกวันนี้ก็เพราะ
จันทร์เองก็เป็นผู้ส่งเสริมขึ้นมา แต่ครั้งนี้กลับจะทำลายเสีย แล้วจะเกิดก็กล่าววอนให้นางออกใจ
เก็บความโกรธไว้อ่อน เพราะเวลาที่ตนจะได้อยู่ใกล้ชิดนางเหลือน้อยเต็มที่แล้ว การที่นางโกรธเกรี้ยว
เช่นนี้ก็เหมือนจะส่งให้ตนออกไปตายในสนามรบ จันทร์ฟังคำวอนของจะเกิดก็ใจอ่อนแต่ยังคงรำไห่
พร้อมกับกล่าวว่า

ความแค้นท่านนั้นประมาณว่าใหญ่เกินคันท้า แลว่าความรักท่านลึกยิ่งกว่า
ข้าพเจ้าหรือจะกล้าขับท่านออกไปตาย แลเมื่อความแค้นลุ่มอกอยู่ขณะนี้ จะแสวง
ทำให้นาชนินต์ด้วยการที่จะเกิดท่านมาเยือน จันทร์มารยาทำหน้าทางกับใจ
ไม่ได้แล้ว แต่เมื่อนางถือเสียว่าข้าพเจ้าพูดตามใจ เป็นการขับไล่ท่านไปสู่ความ
ร่ำร้างแล้ว ข้าพเจ้าก็จะขออวยพรท่าน แลว่ามีฐานะจันทร์หาเพื่อนตายจะเกิด
ดังแตกอน ข้าพเจาบุญน้อยไม่อาจทำตัวให้เสมอด้วยพระราชาบุตรพระเจาแปร

9

จะกล่าวคำอาลัยเพียงที่ตัวอยู่ในฐานะน้อง หรือในส่วนที่จะเค็ดทานเป็นบุตร
แม่เลาชี ผู้ใหม่เลี้ยงชีวิตข้าพเจ้า อันจะเค็ดทานจะออกศึกครั้งนี้เคชะณลบุญ
ที่สตรืชาวทองอยู่หนึ่งนั้นอยู่ในความสัคย์ ก็ชอนลบุญแห่งนางนั้นจึงบันดาลให้ทาน
กอบปรควยสิริสวัสดิพิพัฒมงคล บันดาลข้าศึกทั้งนั้นให้เกิดใจไหวระยอ เมื่อเห็นที่
ข้าพเจ้าทอดแขนกราบทวน แลการศึกครั้งนี้จึงได้สำเร็จในเร็ววัน ทหารแปรขอ
อย่ามีคนใดทอมีมือควยได้ เป็นที่ททานยกทหาร ไปถึงชานกำแพงเมืองวันนี
พอวันพรุ่งรุ่งขึ้นก็ขอให้เค็ดลยเข้าไปได้จนถึงห้องบรรทมแห่งเขาวนาริ เมืองแปร เด็ด
พรของข้าพเจ้าคังนขอทานจงรับไว้ควยความเปรมปรีดิ์ (โชติ แพร่พันธุ์.

9

2520 : 925 - 936)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 จันทรากล่าวตอบจะเค็ด โดยพรรณนาถึงความรู้สึกของตนในขณะนั้น
โดยใช้โวหารปฏิพนพระกอบในความว่า "ข้าพเจ้ารองให้ก็เพราะสำนึกว่า ชาคินทั้งชาติจะหลีกไป
จากเรือนแซนอันอุคมไปควยความเห็จมิได้แล้ว" และ "นาตราว่าจะแจ้งอยู่แล้วว่าทั้งนี้เป็นอาการ
เห็จก็ยังอติใจอย่าให้เหตุกรรมย็นคืนมิได้"

จะเค็ดหวังจะปลอบนาง จึงทำให้สงสัยในถ้อยคำและท่าทีของนาง แลกล่าวถว้ว่านาง
เปลี่ยนใจไปจากตนเสียแล้วหรือ แต่ทนนั่งถึงแม้จะจากนางไปนานเท่าใด ก็ยังคงเชื่อใจว่านาง
จะยังมั่นคงทอตนไม่เสื่อมคลาย แลกล่าวตักทอแถมอนวนอนให้นางบำรุงน้ำใจตนให้ช้นมาน เพื่อ
จะได้เป็นกำลังใจในเวลาออกศึก

ข้อความตอนที่ 2 จันทราโต้แย้งจะเค็ดโดยกล่าวค้เคลนว่าแสดงความไม่เชื่อถือว่าจะเค็ด
พูดเพราะแต่ไม่จริง ดังคำอุปมาว่า "วิชาพูดเพราะนั้นจักว่าทานเลิศแล้ว ความจริงมิได้มีแก่นลึก
เท่าปึกนั้น" และตามควยปรนามนัยว่า "แต่ทานก็ประคัยปล่อยเสียพรวาทา อยวาทะคำทานจะจริง
เสียทั้งะพบคเสีย ลิบส่วนเอาจริงได้เพียงส่วนเคียว ข้าพเจ้ายังนอนตาหลับ" แลจึงกล่าวเยาะควย
ปจจาควยกับปรนามนัยว่า "ทานนั้นไม่รู้หรือว่าคนขอทำคินยอมบำรุง" จากนั้นจึงกล่าวเป็นนัยว่า
นางลวงรู้ถึงการกระทำที่ไม่ซอตรงทอนางของจะเค็ดควา "จะเค็ดทานไปเล่นคคลับหลังข้าพเจ้า"

แห่งใด ข้าพเจ้าก็ไต่หว่าบลัน" การใช้สำนวนว่า "เล่นคลลหลัง" เป็นการไต่หว่าบลันคำกระหัดรัก และไต่ความหมายซักเจน

ข้อความตอนที่ 3 จันทรารำพันถึงตนเองด้วยความน้อยใจจะเกิด โดยกล่าวเปรียบเทียบกับนางกับกุสุมาทวียุบมาว่า "...อุปมาประหนึ่งตัวเองเป็นกาฝากจะชวยถูกลากประคองให้ผู้นอนอาศัยทั่วไปงอกงามทวายนั่นจนกำลัง โหนดเดียวจะเหี่ยวเหิดคาเจ้าแปร นั้นสิบุญเขายังมีไต่ไต่ทั้งทั้งแล้ว ก็พลอยโดยสารรุงเรืองทวายน" ในตอนท้ายจันทรากล่าวถึงหนทางการกระทำของจะเกิดว่า "จะเกิดยังเป็นชายไม่ครบถ้วนถึงน่าใจ"

จะเกิดฟังจันทรารำพันก็รู้ว่าซุนใจในเรื่องกุสุมา จึงยอมรับว่าตนรักกุสุมาจริงแท้ยังคงจงรักภักดีไม่เสื่อมคลาย และไม่เคยคิดจะปิดบังความจริงในเรื่องนี้แต่อย่างใด ฝ่ายจันทราก็ฟังจะเกิดกล่าวยอมรับตามทวง เช่นนั้นก็โกรธ ผลักจะเกิดออกห่างพร้อมกับกล่าวทวายนความแค้นใจ

ข้อความตอนที่ 4 จันทรากล่าวประนามจะเกิดด้วยอุปมาว่า "กูหรือชาติบูรายใจฉกรรจ์ ทำนิทไว้อย่างกล้ามาออกโอ" และเพื่อให้จะเกิดสำนึกในการกระทำอันไม่สมควร นางจึงหยิบยกเอาความจริงในชีวิตของนางที่จะเกิดควรคำนึงถึงขึ้นมากล่าว โดยเริ่มพรรณนาตั้งแต่การประพฤติกินไม่สมกับฐานันดรศักดิ์ ทวายนการมาลอมรักกับจะเกิดซึ่งเป็นคนสามัญ จนท้องราชทัณฑ์ของพระราชบิดา ซึ่งนางไต่กล่าวทวายนความเจ็บใจตนเองว่า "คิดถึงวันคืนและรอยไมแต่ที่ล่วงมาแล้ว ข้าพเจ้าเสียดายนักที่ไม่ควรจะรักให้เจ็บตัวเลย"

ข้อความตอนที่ 5 จันทรากล่าวถึงความท้อแท้ของตนเองที่ไม่ยอมเชื่อฟังพระญาติพระวงศ์ คำหิว่า "จันทรามีทวายนหนึ่งหมกแว" ทั้งนี้เพื่อให้จะเกิดที่สัจจนความซื่อของตัวเอง แล้วจึงชี้ให้เห็นถึงผลแห่งการกระทำของจะเกิด โดยโยงจากเหตุไปสู่ผลว่า "เมื่อทานมากล้นกลายเสียดังนี้ ญาติพี่น้องน้อยแล้วสขของ ก็จักพากันพยายามสมน่าน้ำสาแก่ใจจันทรามีไต่รักก็สขสขจนตัว"

ข้อความตอนที่ 6 จันทรากล่าวเปรียบเทียบกับส่วนใดส่วนเสียความสัมพันธ์ระหว่างนางกับจะเกิดแล้วสรุปว่า "ตกเป็นอันว่าข้าพเจ้ามีส่วนใดส่วนใดอยู่เท่าใด ก็ทั้งส่วนใดส่วนนั้น ๆ ไว้แทนเท่าทานศิริ รวมถึงผลการแห่งความสัมพันธ์ของเราสองนี้ ทกวาข้าพเจ้าเป็นฝ่ายเสียทั้งสิ้น" แล้วจึงกล่าวเป็นเชิงขอความเห็นใจจากจะเกิดและขอร้องว่า "เพียงเท่าทานหรือทกวาข้าพเจ้าประการเดียว ก็จักช่วยแก้เอาส่วนที่ข้าพเจ้ายอมเสียไปแล้วคืนมาไต่ทั้งหมก"

จะเกิดฟังนางรำพันความถึงครั้งยังเยาว์ก็รักใจ ไค้แคงอยู่ จันทราคิดว่าจะไม่ไยก็
คำกล่าวของนาง จึงกล่าวพิพิไรต่อไปด้วยความแค้นใจ จะเกิดสำนึกในการกระทำที่ไม่สมควรของตน
จึงกล่าวลอบนางไว้ แทนถกกลับกล่าวชักความเสีย

ข้อความตอนที่ 7 จันทราเกรงว่าจะเกิดจะคิดความางทุกข์ทวยอารมณ์หนึ่งหวังจึงกล่าวออกท
กวยการกล่าวขอความนิเสหว่า "ข้าพเจ้ากล่าวเนื้อความแก่ท่าน ไซ้รองขอเอาโดยวิสัยสทธิ์ยอมมาก
กวยความหนึ่งหวังก็หาไม่" แล้วจึงกล่าวโทษจะเกิดว่า "ข้าพเจ้าซึ่งแคงจะเกิดท่านในเชิงยลและ
เชิงเห่ จนกระทั่งท่านก็จบจนหนทางจะคิดคำนแล้ว หากท่านมีใจกำเริบรักในนางผู้โน้นแรงกล้า
จึงไซ้หุเสียมไค้เอาคำข้าพเจ้า" จากนั้นจึงกล่าวตรอนจะเกิดกวยการทวยอย่างสุภาพและเมตตา
แสดงควมเสียสละกวยการกล่าววว่า "ข้าพเจ้าจะหนีไปคนหนามอยู่เมืองทองอยู่ แลขอช่วยไซ้ให้
ท่านจงเิมไค้ใหญ่กลาขึ้นในแผ่นดินแปร เด็ด" และตามกวยการแสดงควมขอทงจะเกิดกวย
ไม่เสื่อมคลายกวยการกล่าววว่า "จันทราในภักษท่านนัก ถึงมาทวามีไค้รวมบุญกวยก็ยังอยากเห็น
จะเกิดท่านวิธานาพาร อันควมที่เคยมักทามาแทนหลังเช่นไร แม่ไม่ประสงค์อย่างเิมที่ก็ไม่คลาย"
และ "จันทราเมืองทองอยู่จะครองใจครองตัวเิมอนอย่างแม่หมายเสียสละ" ในตอนท้ายจันทรา
แสดงควมรู้สึกทงจะเกิดว่า "ความรักควมอาลัยแก่เิมนั้นยังเกาะกินใจอยู่ แต่สุกรู้คิดจะ
หมทวนควมปฏิบัติแก่กันเิมอนก่อน" และเพื่อบีบคั้นให้จะเกิดทักสินใจให้เิดชากลงไป ทะละแม่
จึงกล่าวทงท้ายเป็นคำชากวว่า "ข้าพเจ้ากล่าวควมข้อนีไ้เป็นคำทาย ท่านนักนางผู้โน้น ทักทานไม่อยู่แล้ว
ก็เิมไปโสมนัสกวยกันเิดช อยาพะวัทพะวนกวยข้าพเจ้าสืบไปเลย"

จะเกิดฟังทะละแมกล่าวตรอนตนกวยความเจ็บช้ำ ก็ตอบไปว่าตนไม่ว่าจะหาอย่างไ้กับ
ปัญหานี้ จะให้ทักชากจากกุสุมาลไ้ทำไค้ยาก แต่จะห้ามใจมิให้รักจันทรายิ่งยากกว่า ถานางจะตักชากจาก
ตนก็สุดแต่ใจ แต่ตนนั้นใจไม่เิมยอม

ข้อความตอนที่ 8 จันทรากล่าวรุกเร้าจะเกิดกวยการไซ้พูดวว่า "ท่อนหาข้าพเจ้าอันนาที่
ท่านจะกลัวเกรงสิน ท่านยังยืนคำอยู่ว่าไม้อาจลิมเลือนธิดาพระเจาแปร ก็แลหาทวนไค้เิมไปอยู่
หนานางธิดาพระเจาแปรแล้ว ท่านมิกลาวคำรำพันควมปฏิบัติแก่นางให้เิมไปกวยที่กลาวนี้หรือ"

จะเกิดเห็นนางไม่ยอมโอนอ่อนก้น้อยใจ จึงกลาววว่าการที่ตนไค้เิมอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะจันทราเอง
ก็เป็นผู้สงเสริมตนมา แต่ครั้งนั้นกลับจะทำลายเสีย แล้วจะเกิดก็กลาววอนในนางออกใจเก็บควมโกรธ
ไว้ก่อนเพราะเวลาที่ตนจะไค้เิมใกล้คนางเิมลือน้อยเิมที่แล้ว การที่นางโกรธเกรี้ยวเช่นนี้ก็เิม

จะเลือกใส่ให้ทนออกไปตายในสนามรบ จันทราฟังคำวอนของจะเกิดก็ใจอ่อน แต่ยังคงร่ำไห้พร้อมกับกล่าวต่อไป

ข้อความตอนที่ 9 ทะละแมกล่าวแกควยโวหารอุทมนัยว่า "ความแค้นพยานั้นระมาณว่าใหญ่เกินดินฟ้า แท้ที่ความรักพยานยิ่งยกว่า ข้าพเจ้าหรือจะกล้าขับพยานออกไปตาย" แล้วกล่าวเสียสละจะเกิดว่า "จันทราमारยาทำนันท่างกับใจไม่ได้แล้ว" และกล่าวออกตัวว่า "ข้าพเจ้าก็จะขออวยพรพยานแต่ว่ามีฐานะจันทราเพื่อนพยานพยานจะเกิดทั้งก่อน" และพระทกระเหียบไปถึงกุสุมาด้วยโดยกล่าวว่า "ข้าพเจ้านุญนอยไม่อาจทำตัวให้เสมอด้วยพระราชนุชิตพระเจ้านะ" จากนั้นทะละแมจึงกล่าวอวยพรให้จะเกิดได้รับชัยชนะ ซึ่งในตอนท้ายก็กล่าวเห็บแหมว่า "เป็นคนที่พยานยกทหารไปถึงชานกำแพงเมืองวันนี้ พอวันรุ่งขึ้นก็ขอให้ทะลุเข้าไปได้จนถึงห้องบรรทมแห่งเขาวนารี เมืองแปร เด็ด พรของข้าพเจ้าครั้งนี้ขอพยานจงรับไว้ด้วยความเปรมปรีดิ์"

การที่จันทรากล่าวด้วยจะเกิดเช่นนั้นก็เพื่อให้จะเกิดตัดสินใจให้เด็ดขาดลงไปว่าจะเลือกนางหรือกุสุมา ซึ่งนางใดกล่าวซึ่งแจ้งกับจะเกิดโดยให้ทั้งอารมณ์และเหตุผลและกล่าวอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาทั้งนี้เพราะครั้งนี้เป็นโอกาสเดียวที่นางจะได้ทำความเข้าใจกับจะเกิด ด้วยจะเกิดจะต้องจากไปทำศึกกับเมืองแปร เป็นเวลานาน และมีโอกาสที่จะได้พบปะใกล้ชิดกับทะละแมกุสุมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้จะเกิดเปลี่ยนใจไปจากนางใด ถ้าการพูดในตอนนี้เป็นสถานการณ์สมมุติระหว่างลีลาแบบละเมียดละไมกับลีลาแบบตรงอำนาจ ด้วยการกล่าวอย่างสุภาพ คมคาย ด้วยการใช้โวหารภาพพจน์แบบต่าง ๆ และแซมชนด้วยการแสดงอารมณ์น้อยใจ คับแค้นใจ การกล่าวเสียสละพระทกระเหียบเปรี๊ยะเปรย และนับคั่นให้จะเกิดเกิดความรู้สึกชอบขึ้น

5. ตอนจะเกิดจึงทะละแมกุสุมาจากสอพิณยาแล้วพากลับมาเมืองแปร และให้ทะละแมเขียนสาส์นกราบบังคมทูลพระเจ้านะเบงชะเวตว่าจะพักอยู่ในเมืองแปร เพื่อดูแลความเรียบร้อยก่อนที่จะทำศึกใหญ่กับหงสาวดี ส่วนจะเกิดเขียนสาส์นถึงพระมหาเถรกุโสดอกและทะละแมจันทรา ทะละแมจันทรานั้นทราบข่าวจะเกิดตามไปถึงทะละแมกุสุมาจากสอพิณยามาได้ก็น้อยใจ แต่เมื่อรู้ว่าพระเจ้านะเบงชะเวตวางแผนเรียกตัวจะเกิดกลับมาเพื่อลงทัณฑ์ก็ท้อใจ จึงเขียนสาส์นฝากนางกันทิมาไปให้จะเกิดที่เมืองแปรซึ่งมีความว่า

จันทราหญิงสาวทองอุชเช่แสดงการว่การมายังพยานจะเกิดเซยขวัญพระบิดพระเจ้านุชิต
กรุงแปร หนังสือพยานเขียนอ้อมถอยคำมาเพียงสั้น ๆ นั้น ข้าพเจ้าแจ้งแล้ว แลมาทว่า

จะตระหนักว่าท่านว่ากล่าวโดยเสียมิได้ก็จริงอยู่ แต่เห็นหนังสือท่านแล้วข้าพเจ้าก็
 1 | สู้ใจเกิดน้ำใจขึ้นก็ / ซึ่งท่านกล่าวการมาฟังเป็นทีร่นหู เคารพข้าพเจ้าอยู่ข้างทองอุ
 บัคนี่ก็คงจะเป็นสุขเพราะมิไต่ระแวงแคลง คงเชื่อถือว่าท่านยังซื่อตรงต่อฉัน ยังมีได้
 2 | เป็นจริงทั้งสิ้น ข้าพเจ้าทุกวันนี้เป็นสุขอยู่ แต่มิใช่สุขเพราะเชื่อใจในท่าน จันทราสุข
 เพราะเป็นชาวจะเกิดท่านส่าราญ มิไต่นอนกลางคืนกินกลางทรายคุดทหารนอกสงคราม
 คอก ยามกินทานคงจะมีคนเห็นที่ป้อน ยามนอนมีประประจำแหวศกัศรแปร คงกล่อมให้
 ทานนอน ข้าพเจ้าไต่รำลึกในข้อนี้แล้วความโศกจึงไต่ละเสีย / ซึ่งท่านหมายเอาจันทรา
 3 | เมืองทองอุเป็นเชิงชัยนั้น ไต่หารทั้งนี้เป็นคนแก่ข้าพเจ้าแต่ไต่รูปร่างท่านยังตรงกับใจหรือ
 ชิงชัยที่หมายของจะเกิดอยู่เมืองทองอุ แลซึ่งทอนมายหนาไปสูเมืองหงสาวดีนั้น ท่าน
 หมายเอาเชิงคันไต่เป็นสำคัญเฝ้า / แลข้าพเจ้านี้จะทอดทิ้งลงนอนยามไต่ก็กระทำกิริยา
 เหมือนเป็นท่านคือไต่เอาคุณพระรัตนไตรแล้วอธิษฐานให้ดวงจิตจะเกิดท่านมองแนว
 4 | คุดกัน ขอย่าเวลาจะเกิดจะสวมกอดคนางไต่ ออย่าให้กิริยาที่ไต่ไต่ไต่เข้ามาบอกข้าพเจ้า
 ปรากฏเป็นที่สะเทือนใจ แลขณะนั้นางในอกท่านทวนเอาคำสัตย์ จะเกิดท่านจะกล่าว
 คำสัตย์แกนนางนั้น แลเอาคำสัตย์ที่เคยพูดกับข้าพเจ้าแล้วไปไต่พูดซ้ำกับนางอื่นอีก ก็อย่า
 ไต่บังเกิดหิริไต่ทัปะเลย ข้าพเจ้าอธิษฐานดังนี้ จึงเชื่อว่าอาวรมจะเกิดคงจะมองแนว
 ไม่มีสิ่งไต่มาถวน /

แต่ความบรรดาพิวศ์ไต่ในราชวงศ์เมงกะยีนไต่ทั้งนั้น มิไต่มีคนไต่ใจชั่ว รู้ว่าท่าน
 ไม่รักแล้วก็จะไต่ทอดอาลัยเสียไม่ผูกเวรอย่างข้าพเจ้า มังทรายูนองพิโรธเจ็บรอนแทน
 ข้าพเจ้านัก กล่าวไต่ว่าจะตรอนทานเสียจากสัมพันธจริ ต่อเมื่อตอกัน แลน้ำพระทัย
 5 | พระเจ้าทองอุยังพยายามไต่เกินกว่านั้นซ้ำ ทราบว่าจะสังความมาถึงท่าน ลวงมีความ
 ระลึกถึงให้บุเรงนองเร่คืนทองอุ แม้นท่านหลงนำคำตะเบงชะเวตม์คืนแล้วจะได้
 ภัยแก่ตัวเองเป็นแน่คง ข้าพเจ้าบอกความมาเฝ้าท่าน ท่านจึงมิไต่เบี่ยงเอาด้วยปัญญาเกิด
 อดงข้าพเจ้าทราบว่าชาวทนต์ดูแลลาพาบน้ำ สองสิ่งนี้เป็นไต่เลิศรส ไต่ไหนเล่าจะเกิดจะ
 จากแปร จึงบอกความพิโรธแก่พระเจ้าทองอุมาไต่สมคะเนทานด้วย (โจิตี แพร์พันธุ.

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ทะละแม่จันทรา กล่าวเสียสละจะเค็ดโดยกล่าวว่า "จันทราหญิงชาวทองอุ
 ขอแสดงการวระการมายังท่านจะเค็ด เชยขวัญมระบิพระเจ้าอยู่หัวกรุงแปร" การเรียกตนเองว่า
 หญิงชาวทองอุเป็นการแสดงความน้อยเนื้อต่ำใจว่านางคงจะมีศักดิ์ต่อยากุสุมา จะเค็ดจึงเลือกที่จะ
 เป็นราชบุพชเชยของพระเจ้าแปร ส่วนการใช้วิธีท้าว ขอแสดงการวระการ และคำเรียกท่านจะเค็ดว่า
ท่านจะเค็ดเชยขวัญมระบิพระเจ้าอยู่หัวกรุงแปร เป็นการจงใจที่จะให้เกิดความโอาสเพื่อเสียสละว่า
 จะเค็ดรุ่งเรืองขึ้นด้วยอาศัยมามีพระเจ้าแปร จึงไม่โยกที่ทองนาง จากนั้นจึงกล่าวตัดพ้อว่าจะเค็ดเขียน
 หนังสือถึงนางอย่างเสียไม่ได้ และเพื่อให้เค็ดสะเทือนใจในความรักดีของนาง จึงกล่าวทิ้งท้ายว่า
 "แต่เห็นหนังสือท่านแล้ว ข้าพเจ้าก็รู้สึกเกิดน้ำใจยินดี"

ข้อความตอนที่ 2 จันทรา กล่าวโต้ตอบพระเค็ดที่จะเค็ดกล่าวกับนางว่าถึงแม้จะอยู่ไกลกัน
 นางก็มีความสุขเพราะเชื่อใจในความซื่อตรงของตน โดยจันทราได้กล่าวปฏิเสธคำกล่าวของจะเค็ด
 โดยสิ้นเชิงว่า "ยังมีไคเป็นจริงทั้งสิ้น" พร้อมกับกล่าวแกล้งนางสุขเพราะรู้ว่าจะเค็ดมีความสำราญ
 แลวกล่าวเหน็บแนมแกล้งประชดด้วยการใช้สำนวน "นอนกลางคืนกินกลางทราย" ประกอบ ทามควย
 โวหารปรนามนัย ทั้งความว่า "ยามกินท่านคงจะมีคนเทียบที่ปอน ยามนอนอัปสรประจำเศวตฉัตรแปร
 คงล้อมโอบท่านนอน" อัปสรประจำเศวตฉัตรแปร หมายถึงกุสุมา การกล่าวความทั้งนี้ก็เพื่อให้จะเค็ดรู้ว่า
 นางดำรงความรู้สึกสัมพันธ์ระหว่างจะเค็ดกับกุสุมาแล้ว

ข้อความตอนที่ 3 เป็นการโต้ตอบในประเด็นที่จะเค็ดกล่าวมาว่าทนายเอาจันทราเป็น
 ขงขัย โดยจันทราได้กล่าวเยาะเย้ยด้วยการใช้โวหารปรนามนัยซ้อนกับพูดว่า "โวหารทั้งนี้ เป็นคุณ
 แก่ข้าพเจ้า แต่ใครรูปร่างท่านยังทรงกับใจหรือ ขงขัยที่ทนายของจะเค็ดอยู่เมืองทองอุ แะซึ่งท่าน
 บายหน้าไปสู่เมืองหงสาวดีนั้น ท่านทนายเอาขงคันไคเป็นสำคัญเล่า" การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อแสดงว่า
 นางรู้ทันจะเค็ด

ข้อความตอนที่ 4 จันทรา แสร้งกล่าวถึงคำอธิษฐานขอพรพระให้จะเค็ดในยามก่อนนอน
 โดยกล่าวควยโวหาร เยาะเย้ยว่า "ขออย่าเวลาจะเค็ดจะสวมกอดคนางไค อย่าให้กิริยาที่ใส่ไคล
 เขามา กอดข้าพเจ้าปรากฏเป็นที่สะเทือนใจ แลขณะท่านในอกท่านทวนเอาคำสัตย์ จะเค็ดท่านจะ
 กล่าวคำสัตย์แก่งานนั้นแลเอาคำสัตย์ เคยพูดกับข้าพเจ้าแล้วไปใช้พูดกับนางอื่นอีก ก่ออย่าให้

ยังเกิดหิริโอตตัปปะเลย" การใช้คำว่า "ใส่โคล" ก็เพื่อกล่าวหาว่าจะเกิดไม่จริงใจกับนาง และการซ้ำคำว่า "คำสัตย์" ก็เพื่อเตือนให้จะได้ระลึกถึงคำสัตย์ที่เคยให้แก่นาง ข้อความในตอนนั้นจึงเป็นการกล่าวเยาะเย้ยเพื่อให้จะได้เกิดเกิดความละอายใจ

ข้อความตอนที่ 5 จันทราเล่าถึงความพิโรธและแผนการของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ที่จะจัดการกับจะเกิด เพื่อจะให้จะได้เกิดหาวิธีการแก้ไข ในตอนท้ายจันทราได้กล่าวประณามการใช้อิโหนารปรนมนัยว่า "อนึ่งข้าพเจ้ารู้ว่าชาวชนทุกแคว้นหาหย่า สองสิ่งนี้เป็นที่เลิศจน ไหนเล่าจะได้จะจากแปร จึงบอกความพิโรธแก่พระเจ้าทองอุมาให้สมคะเนทานถวาย"

จันทราเขียนสาส์นถึงจะเกิดก็เพื่อส่งข่าวให้รู้ถึงความพิโรธและแผนการที่พระเจ้าตะเบงชเวตตี้จะลงให้จะได้เกิดกลับเมืองทองอุ เพื่อจะให้จะได้เกิดหาทางบายเบี่ยงให้พ้นภัยจากความพิโรธนั้น ทั้งนี้เพราะนางตระหนักดีว่าจะได้เกิดขอทรงจงรักภักดีต่อพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ยิ่งนัก ถ้าไม่รู้ถึงแผนการล่วงหน้าของพระเจ้าตะเบงชเวตตี้แล้ว จะได้เกิดจะทอรับกลับทองอุ โดยมิได้หาทางแก้ไขปัญหาล่วงหน้าซึ่งอาจจะทำให้เป็นอันตรายได้ ด้วยครั้งนี้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ได้ทรงแรงจูงใจว่าชาวจะเกิดจะมีความสัมพันธ์กับจะเกิดเสีย แต่เนื่องจากจันทราเองก็สนใจในการกระทำของจะเกิดเรื่องกุสุมา ดังนั้นจึงออกที่จะกล่าวตักท้วงว่าจะเกิดไม่ได้ สติการทุกในตอนนั้นจึงเป็นแบบทรงอำนาจ ด้วยการกล่าวเสียสละเห็นแก่แผนการประชก เบาะเบียด ซึ่งสาส์นฉบับนี้ได้ออกให้จะได้เกิดเกิดความสนใจและคิดการที่จะกลับเมืองทองอุเพื่อคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ

8. บทพูดของทองอุณณ์

ทองอุณณ์มีตำแหน่งเป็นขุนพลเมืองทองอุสินีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระจนถึงสมัยพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ ทองอุณณ์บุตรชายของจิสะเบงซึ่งเป็นศิษย์สำนักกุโสดก รุ่นพี่ของจะเกิด ทองอุณณ์หวังจะให้จิสะเบงสืบต่อตำแหน่งขุนพลแทนตน แต่จิสะเบงมีนิสัยเป็นนักเลง ไม่เอาใจใส่ในหน้าที่การงาน ภายหลังถูกโชลูกลียกลอมนิทรยศต่อทองอุ และวางแผนให้จิสะเบงรบกับทองอุณณ์แล้วโชลูกลอบหารายของทองอุณณ์มาเก็บสาหัส ก่อนตายทองอุณณ์ขอพบจิสะเบงเป็นส่วนตัวและไต่ถามจิสะเบงหายไปพร้อมกับตน ด้วยความแค้นใจที่จิสะเบงทรยศต่อบานเมือง บทพูดของทองอุณณ์เพียงเล็กน้อยแต่ก็มีความคมคายและสะเทือนใจผู้ฟัง จึงจะกล่าวต่อไปนี้

๑. ตอนจะเกิดหนีจากที่คุมขังเมืองแปงกลับไปทองอุและรีบเข้าเฝ้าพระเจ้าตะเบงชเวต
พระเจ้าตะเบงชเวตแค้นจะเกิดอยู่แล้วแต่เมื่อเห็นจะเกิดไม่แสดงอาการสะทกสะท้านจึงพาลหาเรื่องกับ
ทองหฺนฺญีขุนพลเมืองทองอุ โดยพูดประชดเป็นทำนองว่า ทองหฺนฺญีเป็นขุนพลเมืองทองอุไม่รู้สึกร้อน
แทนทหารทองอุที่ตายไปบ้างแล้ว ทองหฺนฺญีเกลียดคนสืบทอดของพระเจ้าตะเบงชเวตจึงกล่าวตอบไปว่า

ข้าพเจ้าเป็นขุนพล การศึกข้างตนเสียทีที่พลยับเยินครั้งใด ความทุกข์เกาะกินใจอยู่
เป็นนิจ จะหาวันเวลาสืบเนมิได้ แต่การศึกกับแปงหลวงมานานว่าข้างทุกซกทุกซนหนกอยู่
แต่ข้าพเจ้าปล่อยใจตัวเสียความขบข่าตัวทำการเต็มแรงแล้ว แลแม่ทำศึกคามความคิด
ข้าพเจ้าอยู่เดียว ไม่ละทิ้งให้ค่ายมาก่อนพระเจ้าอยู่หัวเป็นนิจกักกับวินจยจัดการโดยลำพัง
พระทัยแล้วถึงจะเสียทัพก็คงไม่ยับเยิน ข้าพเจ้าคิดดังนี้จึงไม่แว่วเสียงเหมือนพระกรรณ
พระเจ้าอยู่หัว

1

มังฆราวาได้ฟังทองหฺนฺญีกล่าวย้อนประชดและแถลงกวยการมกลาก็ถึงขุนพระทัย จึงกล่าว
กวยเสียงกระดางว่าพออาบธุราลงความกลาก็คลายลงกวย คนทรยศมาถึงแล้วยังปล่อยให้เป็นอิสระนั้น
สมควรแก่ฐานะและตำแหน่งผู้ว่าราชการทหารแล้วหรือ ทองหฺนฺญีฟังมังฆราวาประมาทฐานะตำแหน่งตัว
ดังนั้นก็โกรธ จึงกล่าววว่า

อันข้าพเจ้าทองหฺนฺญีมิใช่จะใดก็เป็นขุนพลชั้นในรัชกาลพระเจ้าตะเบงชเวต
แต่หากครองความเป็นขุนพลมาแล้วในสมัยพระเจ้าสิริมหาชัยยะสุระเมงกะโยนโยนุคา
พระองค์ การใดควรแก่หน้าทการนั้นทองหฺนฺญียอมรูจักยิ่งแก่มิใช่จะลดความกล้า
แต่ทว่าความแก่เป็นเหตุให้เพิ่มความกลัวในอันจะทำความนิค ข้าพเจ้ามิได้แจ้งว่า
จะเกิดภัยโดยศเทียบตำแหน่งรองขุนพลเมืองทองอุขึ้นทำนิคใด จนควรได้ชื่อว่าทรยศ
กบฏต่อเมืองมารคา เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่อาจุณตัวเขาใด แต่ถาแผนพระเจ้าอยู่หัว
ออกคำสั่งให้จับ ข้าพเจ้าก็จะจับตัวทหารผู้นั้นทันที จะนิคหรือไม่นิคก็กระทำได้ทั้งสิ้นตาม
รับสั่ง (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 903 - 904)

2

2. ตอนทัฬหีจระและหงสาวดีเข้าล้อมทองอุ จะเค็ดทำอุบายส่งนางทองสาไปแจ้ง
 ชาวศึกแคะตะคะณูเมืองแปร ตะคะณูจึงเห็นการกลับทองอุโดยดวงเออรานองไปเป็นทิวประกัน
 แต่เมื่อตะคะณูไปบอกความนี้แก่ทองหุญญี ทองหุญญีจึงขอไปรบค้ำทองอุแทนตะคะณู ครั้งแรกตะคะณู
 ก็ไม่เห็นทวย แต่ทองหุญญีได้ครองแครงบังคับตะคะณูโดยกล่าวว่า

ปลัดทัพท่านทำการ ครั้งนี้เป็นประโยชน์แก่พระเจ้ายูหัวแห่งเรายิ่งนัก ข้าพเจ้า
 ไม่ขอหักทวงเกณฑ์การซึ่งท่านจัดทำไปแล้ว หากจะทวงไฉ่แต่สิ่งน้อยบางประการ คือ
 ขอพาทองเออรานองไปได้ แล้วตัวท่านจะตามไปภายหลังนั้น ข้าพเจ้าก็พักความ
 ค่ำไว้ก่อน อันราชการทองอุครั้งนี้การยุทธ์ที่จะถึงฉิบหายยับเยินเพราะเป็นการถึง
 ประจัญบานคงมี ข้าพเจ้าเกิดมาแต่อาบู่เท่านั้น พระเจ้าทองอุสองรัชกาลก็สู้เสียให้
 ความสุขเสียยิ่งกว่าท่านตะคะณู สถานหนึ่งการในน้ำ ณ เมืองแปร ก็เป็นที่รู้จักแล้วว่า
 เสียโค่นขวางเชิงหลวง ข้าพเจ้าได้สับมาพอสแล้ว จะขอเปลี่ยนตัวไปทำการ
 แทน ณ เมืองทองอุเอง

1

ตะคะณูกล่าวว่าเมืองแปรนั้นจะคงใหญ่ใหญ่ฝ่ายทองอุดูแลให้เป็นสง่า ทองหุญญี
 สมนคร จะอยู่เป็นหลักยิ่งกว่าตน ทองหุญญีจึงกล่าวทอไปว่า

ข้าพเจ้าเจนแต่เชิงทหารเจนความยาวมิได้ ท่านหักทวงฉะนี้ข้าพเจ้าจะลงบังคับ
 เอาตามตำแหน่งขุนพล ตะคะณูท่านเป็นปลัดทัพไว้บังคับข้าพเจ้าจึงฟังเอาเป็นคำสั่งว่า
 แคว้นทุ่งเป็นต้นไป ท่านจงมารักษาแปรคานน้ำแทน ส่วนการคุมคนยอทัพหงสาวดีที่
 ทองอุนั้น ทกพนักงานข้าพเจ้าเอง

2

ตะคะณูฟังทองหุญญีสั่งคังนั้น ก็เข้าใจในเจตนาของทองหุญญีว่าต้องการไปรับศึกหนัก
 เสียเอง จึงกล่าวความเปรียบว่าตนเป็นขุนน้อยควร เป็นฝ่ายเอาชีวิตเข้าแลกมิให้นายทัพผู้ใหญ่เป็น
 อันตราย ทองหุญญีก็เข้าใจเจตนาของตะคะณู จึงกล่าวว่า

คำท่านทั้งนี้เป็นคุณแก่ข้าพเจ้าแล้ว แต่ตาตะคะณูท่านรู้สึกถึงความเจ็บช้ำในอก
 ข้าพเจ้าส่วนลึกแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าจะขึ้นไปยอทัพหงสาวดีครั้งนี้ นาทเพอนเกลอข้าพเจ้า
 จะโมทนา

3

ทะคะฉุเห็นกิริยาของทงหนุญวิททหนัก จึงกล่าววาคนไมรูซึงถึงความหนักใจของทงหนุญ
ทงหนุญจึงกล่าววา

จริงแล้ว ทุกวันข้าพเจ้ามองหน้าประคาชาวทงอูแล้วก็ว่าในอกตัวเอง ถึงตัว
มิชั่วก็ดูคนชั่ว เพราะได้ไ้ทำเนกแก่คนทงอูอันทรยศทงอู จิสะเบงลูกโหนข้าพเจ้า
นั้น ชาวทงอูหึงสนยอมหวังอยูวา คงจะเป็นทาสของเมืองทงอูตามเชอมีคา หากมัน
ใหญ่กลาขึ้นแลจะมีใจทางไปทางหนึ่งกระนั้น ก็เป็นที่เจ็บใจหนัก แทะชาพเจ้านั้นทุกช้เกิดกับ
ใจตัวแล้วไซ้คนพว่เพื่อ ความซอนจึงไมปรารถนาให้ผู้ใดยินเลย และหมายใจไว้เป็น
แมนแล้ววา แมนพระเจาทะเบงชะเวตกำหนดคตึงสาวคีโมอโค ข้าพเจ้าจะอาสาเป็น
ทงหนุญ ประสงค์จะไ้ปะจิสะเบงกอนมูอน จึงบักแ้งความวาหงสาวคีตอยไปทงอู
ณะนี้ ทะคะฉุยวาชาทเจาซันใจทอนเอนคุชาพเจ้าไ้ไคตายคาหลับ เพราะยกขึ้นไป
ยอทัพหงสาวคีเกิด จิสะเบงเกิดทะชาพเจ้าแล้วครองตัวไมเหมือนใจ ข้าพเจ้าไ้ให้
กำเนกก็ประสงค์จะไ้มันสิ้นเพราะมือเอง เทะชาพเจ้าชอทอดราชวงศ์เมงกะยิ่นโยนี้
มาทรวาตัวชราตอยกำลังลงแล้ว จิสะเบงคนทงหนุญไ้เสียมจากชาพเจ้าแลหังเจ้าพระคุณ
เจ้าวิคกุโสคอจริงแล้ว แทะหากจะปะในกลางสนามก็ไ้ใครจะลองเจิงจนสิ้นมือแล้ว

(โชติ แพร่พันธุ์. 2520 . 2837 - 2838)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ทงหนุญกล่าวชมเชยผลงานของทะคะฉุ และขอเปลี่ยนหน้าที่กับทะคะฉุ
ให้ตนไปรบคานทงอูแทน โดยกล่าวโน้มน้าวใจด้วยการใช้ "การแสดงน้ำใจต่อพญาคณะ" มาเป็น
แรงจูงใจด้วยการกล่าวว่า "อำนาจการทงอูครั้งนั้น การยุทธที่จะถึงจับหายยับเป็นเพราะเป็นการถึง
ประจัญบานคณมี ข้าพเจ้าเกิดมาแต่อาบูเท่านั้น พระเจ้าทงอูต้องรักษาสถิ์ชูปเลี้ยงให้มีความสุขเสียยิ่งกว่า
ท่านทะคะฉุ...ข้าพเจ้าไ้สบายมาพอแรงแล้ว จะขอเปลี่ยนตัวไปทำการแทน ณ เมืองทงอูเอง"

ทะคะฉุกล่าวว่าเมืองแปรนั้นทงใหญ่ใหญ่ฝ่ายทงอูแลให้เป็นสง่า ทงหนุญสมควร
อยู่เป็นหลักยิ่งกว่าตน ทงหนุญจึงกล่าวทอไป

ข้อความตอนที่ 2 ทองหุญญี่กล่าววบรวมรักศักตคาม โดยสั่งให้ตะคะฉุทำตามคำขอร้องของตน ตะคะฉุฟังทองหุญญี่ดังดังนั้น ก็เข้าใจในเจตนาที่ทองหุญญี่ต้องการไปรักศักตคามเสียเอง จึงกล่าวเป็นความเปรียบว่า ตนเป็นผู้น้อยควร เป็นฝ่ายเอาชีวิตเข้าแลก มิให้นายทัพใหญ่เป็นอันตราย ทองหุญญี่ก็เข้าใจเจตนาที่ของตะคะฉุ

ข้อความตอนที่ 3 ทองหุญญี่กล่าวคำขอบคุณตะคะฉุ แล้วจึงระบายความในใจของตนออกมา แรกกล่าวอย่างคลุมเครือว่า "...แต่ถาตะคะฉุหาความรู้สึกถึงความเจ็บช้ำในอกข้าพเจ้าส่วนลึกแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าจะขึ้นไปรอที่หงสาวดีครั้งนั้น นานาเพื่อนเกลอข้าพเจ้าจะโมทนา" ในตอนเฝ้าการใช้คำแสดงความรู้สึกคือเจ็บช้ำ

ตะคะฉุเห็นกิริยาของทองหุญญี่ททหนัก จึงกล่าวว่าตนไม่รู้อะไรถึงความหนักใจของทองหุญญี่

ข้อความตอนที่ 4 ทองหุญญี่กล่าวตอบตะคะฉุด้วยความละเอียดใจว่า "จริงแล้วทุกวันนี้ ข้าพเจ้ามองหน้าประสาธนาของอู่อ่าวแล้วก็ร้าวในอกตัวเอง ถึงตัวมิชั่วก็ช้ำเพราะไต่ในกำเน็ดแก่คนของอู่อันทรยศของอู" แล้วทองหุญญี่ก็กล่าวแสดงความนิทหวังในตัวของจิสะเบงผู้เป็นบุตร โดยกล่าวว่า "...หากมันในอกข้าพเจ้าแล้วมีใจทางไปทางหนึ่งกระนั้นเป็นที่เจ็บใจหนัก" จากนั้นจึงถ่ายทอดความตั้งใจของตนออกมาให้ตะคะฉุฟังโดยกล่าวอย่างหนักแน่นว่า "...แถมหายใจไว้เป็นแม่นแล้วว่า แม้นพระเจ้าตะเบงชะเวตี้กำหนดให้หงสาวดีเมื่อใด ข้าพเจ้าจะอาสาเป็นกองหน้า ประสงค์จะไต่ปะจิสะเบงก่อนผู้อื่น" แล้วทองหุญญี่ก็ขอร้องให้ตะคะฉุช่วยเปิดทางให้ตนไต่ทำตามความตั้งใจ ในตอนท้ายทองหุญญี่ก็กล่าวแสดงความจงใจจากลาหาญว่า "เพราะข้าพเจ้าขอทราวงศ์เมงกะยีนโยนี้ มาครว่าตัวชราถอยกำลังลงแล้ว จิสะเบงคนหนุ่มไต่เสี้ยนจากข้าพเจ้าแลหังเจ้าพระคุณเจ้าวัคกุโสคงจริงแล้ว แต่หากจะปะในกลางสนามก็ใครจะลองแรงจนสิ้นฝีมือตัว" ทั้งนี้เพื่อเปิดทางมิให้ตะคะฉุกล่าวหักทวงในเรื่องวัยของตน การกล่าวความในตอนนั้น ทองหุญญี่กล่าวด้วยความละเอียดใจจึงมีการใช้คำแสดงความรู้สึก คือร้าวในอก และเจ็บใจหนัก ซึ่งทำให้ตะคะฉุเข้าใจความรู้สึกและเกิดความเห็นใจทองหุญญี่

การที่ทองหุญญี่กล่าวกับตะคะฉุเช่นนี้ก็เพื่อโน้มน้าวใจตะคะฉุให้เกิดความเห็นใจในความทุกข์ของตน และเปิดโอกาสให้ตนไต่ทำในสิ่งที่มีมุ่งหมายไว้ ซึ่งทองหุญญี่เชื่อว่าตะคะฉุย่อมเข้าใจในความหวังและความนิทหวังของตน เพราะตะคะฉุมีวัยใกล้เคียงกับตนและมีบุตรชายเช่นเดียวกัน

อีกทั้งของหญิงเห็นว่าในครั้งนี้เป็นโอกาสเหมาะที่ตนจะไ้ทำในสิ่งที่ต้องการ ถ้ายังอยู่ในเมืองแปร ก็จะทำให้พลากโอกาสที่จะไ้ประหารจิสะเบงควายน้ำมือตนเอง ลีลาการทุกในอนันไชลีลาการทุกแบบละเมียดละไม ในตอนที่ 1 โดยกล่าวอย่างสุภาพ กระซิบและแจ่มแจ้ง ตอนที่ 2 เป็นลีลาการทุกแบบทรนอำนาจ กับการใช้อำนาจในการออกคำสั่ง ตอนที่ 3 - 4 เป็นลีลาการทุกแบบละเมียดละไม กับการกล่าวอย่างสุภาพ แต่คลุมเครือชวนคิด ในตอนที่ 3 และกล่าวอย่างสุภาพมีความหนักแน่นและแจ่มแจ้ง ในตอนที่ 4 เมื่อทะคะฉุฟังคำกล่าวของของหญิงโดยตลอดก็เข้าใจ และยอมทำตามคำขอร้องของของหญิง

3. ตอนจิสะเบงถูกไขลูลวงให้ออกรบกับทัพของของหญิง โดยไขลูลูอ้างว่าตนจะรบกับของหญิงและให้จิสะเบงรบกับทหารตัวรอง แต่เมื่อออกรบจึงไขลูลูเห็นพ่ายที่ของหญิงอยู่ยากปรณีมือกับจิสะเบงมากกว่าตนจึงแส้งเบี่ยงทางให้ ของหญิงไ้โอกาสจึงเขารบกับจิสะเบง ฝ่ายจิสะเบงเห็นถึงนั้นก็ตกใจ ไ้แต่ไ้ป้องกันให้ของหญิงทำร้ายตนไ้ถนัด ฝ่ายไขลูลูเห็นถึงนั้นจึงไ้ให้ของหญิงเสียหลักแล้วล้อมแทงของหญิงไ้รับบาดเจ็บสาหัส พระเจ้าตะเบงชะเวตี้เข้ากันของหญิงออกมาไ้ ฝ่ายไขลูลูก่พาทหารของตนเขาค่าย ของหญิงรู้ตัวว่าตนไม่รอดชีวิตแล้ว จึงขอร้องให้พระเจ้าตะเบงชะเวตี้ปล่อยตนไ้ตามลำพังและขอพบจิสะเบง เมื่อจิสะเบงรู้ข่าวจากทหาร ของหญิงออกมาพบของหญิง จิสะเบงนั้นยังเข้าหน้าของหญิงไม่สนิท จึงถามนำขึ้นว่า เหตุไฉนของหญิงจึงไม่ยอมรับการรักษาบาดแผล ของหญิงแส้งแสดงพ่ายให้ไ้เป็นปกติแล้วตอบว่า

แผลแห่งเรานั้นลึกตลอดร่างข้างหนึ่งมาสู่อีกข้างหนึ่ง เห็นยากแก่การรักษาแล้ว หรือจะรักษาหายไ้ ไ้ไปไ้คนหมกมุ่น ของหญิงเป็นนายทหารสามัญอาศัยฝีมือและความรู้แห่งตัวกระทั้งไ้เป็นขุนพลเมืองเอก ถนอมเลือกแทนมรอกมาไ้ให้ทหารอื่นไ้เห็นแล้ว บัดนี้ลึกถึงแห่งปรากฏกลางสนามเราไม่อาจแบกหน้าไ้ว่าอวดคุณหนึ่งปาง

แต่ก็หาจะหาชีวิตไม่แล้ว แลยังไม่สิ้นวิตถถึงกรรมอันจะเกิดควายเจ้า ณ เมืองมรกตเลย

เจ้าเหมือนตนเหตุเรียกเราเข้าพบขมขื่นแล้วแลยังจะทำให้เราสติเสีย มีความประมาท

กระทั้งถูกขุนพลบ่ทำร้ายเอากะนั้นอีกแล้ว วิตถหนักกว่ายามระชาในเมืองมณญจิสะเบง

เจ้าสิ้นใจจะตกไปอยู่มณญจิสะเบง

จิสะเบงเห็นทองหุญญี่ไม่แสดงความโกรธเกรี้ยวตกใจ และยอมรับว่าเป็น
 คนเหตุโหดของหุญญี่ออกจริง แต่ทว่าทำให้ทองหุญญี่เสียสติจนถูกทำร้ายนั้นยังไม่เห็นควย ทองหุญญี่
 จึงตอบว่า

เจ้ากล่าวถึงมารคาคือภรรยาฉันนี่มิใช่เหตุให้เราบังเกิดห่อหือ จิสะเบงเอ๋ย
 วานเจ้ารักนึกถึงความเป็นมาระหว่างเราสองพ่อลูกเถิด ก็แหละทองหุญญี่นั้นยอม
 เป็นที่พิชิตของข้าพเจ้าทั้งสิ้นว่า มากยศมากทรัพย์เป็นนายทหารผู้ใหญ่ของอรุณ
 กระไรยามตกหม้าย ไม่คิดแม้จะเลี้ยงนางหาสีในบานไว้มให้สมหนาขุนนางผู้ใหญ่
 ทั้งปวง ก็แลความที่ทองหุญญี่ไม่ปฏิบัติเหมือนคนทั้งหลายนี้ ก็ทองหุญญี่หญิงหนึ่งสิ่งใจ
 อยู่คือนางเมียบุคทาย แต่ขณะจิสะเบงลูกเพิ่งรู้สอนเกิน เรารักหญิงนั้นมันคงจับใจ
 สถานใดก็หวังบำรุงลูกนางนั้นเหมือนดวงใจตัว คำเราทั้งนี้ จิสะเบงเจ้าก็คงรู้สึกกับ
 ตัวเอง ขามเราคุมเกล้าไคชื่อว่าปอเจ้านั้น สิ่งใดไคทำให้เกิดอาทรบางหรือ

2

จิสะเบงฟังทองหุญญี่กล่าวทั้งนั้นก็ร้องไห้ด้วยความสะเทือนใจ พร้อมกับสำนึกถึงจิงลัน
 วาว่าตนจะบวชลงกรรม ถ้าเมื่ออาวชอยู่ในเมื่อขณะนี้จะปลงบมบวชทอดหน้าทองหุญญี่ ทองหุญญี่
 ก็หัวเราะเป็นเชิงยัณฑ์แล้วกล่าวว่า

ลูกเอ๋ยการบวชเป็นเครื่องให้กายินดีแล้ว แต่หากยังอยากยัณฑ์ไม่เสมออีกสิ่งหนึ่ง
 อันจะขอให้จิสะเบงทำการเพลาขึ้น

ควยเมื่อมารคาเจ้าแลบคาจะร่วมรักกันนั้นเล่า ทางฝ่ายก็ตั้งใจไว้จะบิศตัวของ
 อีกฝ่ายหนึ่งเป็นหมอนหนุนเมือคทาย แม่เจ้าขณะสิ้นลมราพศัรหะอยู่กับกบิศา แล้ว
 คายไปขณะดวงใจแหว่ววิญญูคงลงลอยไปสู่หนทางดี แต่คทายจึงมิได้มาพองพานให้
 ขึ้นเห็นเลย จึงถึงคราวเราบาง อยากคทายอย่างบรมสุขคางนางนั้น มิไคหนุนแม่ก็เอา
 ทักจิสะเบงลูกเมียเข้ามาให้หนุนเถิดบิศาไม่กล้าคายให้คนอื่นเห็น เพราะเกรงจะ
 เล้าลือว่าทองหุญญี่ยกคทาย ขามจะคทายยังครวญครำถึงเมีย ฉะนั้นจึงขับคนทั้งหลาย
 ไปทางไปแล้วแลเรียกเอาตัวเจ้ามา จิสะเบงจึงสนองคอบิศาในครั้งท้าย โอบร่า
 เอาไว้แลชวนชมมารคาเจ้า เขาหูเราอย่าให้ขาดเสียงไคจนกว่าจะแนใจว่าเราจะ
 สิ้นลม เกิดใหม่ชาติโน้นแล้วบิศาจะไคประลบนางแก้วไว้ระจำชีวิตตัว

3

จิสะเบงฟังทองหฺนุญฐาพันทีหฺนุญใจ ประกอบกับเห็นร่างทองหฺนุญคลุมไปด้วยโลหิต ก็ยังสำนึกในกรรมของตน จึงรีบปฏิบัติตามคำขอร้องของทองหฺนุญ ทองหฺนุญอุจจิสะเบงเผละตัว ก็ชักมือส้นออกจะแทงจิสะเบงค้ำที่ทึงใจไว้ แต่เมื่อคิดว่าจิสะเบงกำพราแมอยู่แล้ว ตนจะฆ่าลูกควมเมื่อ ตนเองก็ใจอ่อน แต่ความความไม่เชื่อว่าจิสะเบงจะกลับตัวไ้จริง จึงชักส้นใจฆ่าจิสะเบงพร้อมกับ กล่าววา

หน้าสำหรับชาวทองอุฏฐาสมบูรณ์แล้ว แต่มึงจะหลับตาตาย

4

จิสะเบงถูกทองหฺนุญแทงกร้องขึ้นว่าทองหฺนุญฆ่าคนเสียแล้ว ทองหฺนุญจึงร้องขึ้นว่า "อาัยคนทรยศจะอุทธรณ์ใคร" ทองหฺนุญกล่าวได้เพียงนั้นก็ถูกทหารหงสาวดีที่โซลสั่งให้มาคุมเช็ญอยู่ พันห้าจนสิ้นชีวิต (โชติ แพร่พันธุ์. 2520 : 2952 - 2957)

บทวิเคราะห์

ข้อความตอนที่ 1 ทองหฺนุญปฏิเสธที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป พร้อมกับกล่าวแสดงความหวังใน ศักดิ์ศรีของราชชาติทหาร โดยใช้อิโหว่ทางประกาศนามนัยประกอบว่า "ทองหฺนุญเป็นนายทหารสามัญ อาศัยฝีมือและความรู้แห่งตัวกระหังไ้เป็นขุนพลเมืองเอกถนอมเลือกแต่บุตรหลานมิให้ทหารอื่นไ้เห็นแล้ว บัดนี้เสียถูกแทงปรากฏกลางสนาม เราไม่อาจแบกหน้าไว้อวดบุคคลทั้งปวง" แล้วทองหฺนุญก็หันมากล่าวโทษ จิสะเบงว่า "เจ้าเหมือนคนเหี้ยเรียกเราเข้าบุตหมันแล้ว และยังจะทำให้เราเสียชื่อเสียงความประมาทกระหัง ถูกขุนลอบทำร้ายเอากระเนื่อแล้ว วิกหนักกว่ายามชะตาในเมืองมุนษย์จิสะเบงเจ้าสิ้นเจ้าสวะตกไปอยู่ ภูมินรกโลก"

จิสะเบงเห็นทองหฺนุญไม่แสดงความโกรธเกรี้ยวตนก็เบาใจ และยอมรับว่าตนเป็นคนเหี้ยให้ ทองหฺนุญอุกกรบจริง แต่ทว่าทำให้ทองหฺนุญเสียสติจนถูกทำร้ายนั้นยังไม่เห็นด้วย

ข้อความตอนที่ 2 ทองหฺนุญจึงย้อนถามด้วยอิโหว่ทางปุจฉาว่า "เจ้ากล่าวถึงมารดาคือภรรยาข้า นั้นมิใช่เหตุไ้เราบังเกิดหรือ" แล้วทองหฺนุญก็กล่าวพรรณนาความถึงการปฏิบัติตัวของตนตลอดเวลาที่ เลี้ยงดูจิสะเบงมา โดยชี้ให้เห็นว่าตนปฏิบัติตนต่างไปจากนิสัยของพ่อม้าย จนเป็นที่สงสัยของคนทั้งปวงว่า "...กระไรยามศกหม้ายไม่คิดแม่จะเลี้ยงนางหาสีในบ้านไว้ชมให้สมหน้าขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวง" จากนั้น

ทองหุญญิจึงอธิบายเหตุผลที่ปฏิบัติตนเช่นนั้นว่า "...ก็ทองหุญญิดึงหนึ่งสิ่งใจอยู่คือนางเมียมุ่ยตาย แท้จะจิสะเบงลูกเพ็งรูสออนเคิน เรารักหุญญิดึงนั้นคงจับใจสถานใด ก็หวังบำรุงลูกนางนั้นเหมือน คชงใจตัว" ข้อความในตอนนี้การไ้ภาษามบรรยายแทนคำ ใช้โวหารอุปมา ใช้คำแสดงความรู้สึก โต้แย้ง คำว่า ห่อ รัก...จับใจ ห่วง และทองหุญญิดึงได้ใช้ "ความรัก" มาเป็นแรงจูงใจ ซึ่งเป็น การพูดที่เราให้จิสะเบงเกิดอารมณ์สะเทือนใจ และเพื่อยืนยันว่าสิ่งที่ตนกล่าวมาเป็นความจริง ทองหุญญิจึงอ้างจิสะเบงเองเป็นพยาน โดยกล่าวว่า "คำเรานี้จิสะเบงเจ้าก็คงรู้สึกกับตัวเอง" และทองหุญญิดึงจะให้จิสะเบงสำนึกผิด จึงกล่าวด้วยโวหารอุปมาต่อเนื่องไปว่า "ขมเราคุมเกล้าได้ ชื่อว่าเป็นพ่อเจ้านั้น สิ่งใดได้ทำให้เกิดอาทรบ้างหรือ"

เมื่อจิสะเบงฟังทองหุญญิดึงพรรณนาความตึงนั้น ก็ร้องไห้ด้วยความสะเทือนใจพร้อมกับสำนึกผิด จึงฉันทวาจากตนจะบวชฉ่างกรรม ทองหุญญิดึงหัวเราะเป็นเชิงยินดีเพื่อให้จิสะเบงตายใจ

ข้อความตอนที่ 3 ทองหุญญิดึงกล่าวเป็นเชิงยินดีในวาจาของจิสะเบง แท้กลับซ่อนร้องไห้จิสะเบง ทำสิ่งอื่นแทน โดยเริ่มกล่าวพรรณนาถึงความตึงใจที่ตนและภรรยามีส่วนร่วมกันแต่เดิม ด้วยการให้โวหาร อุปลักษณ์ประกอบว่า "ด้วยเมื่อมารดาเจ้าแลบิดาจะร่วมรักกันนั้นเล่า ทางฝ่ายก็ตั้งใจไว้จะยึดตัวของ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นหมอนหนุนเมื่อตาย" แล้วจึงกล่าวถึงความตายของนางผู้เป็นภรรยาว่าตายอย่างสงบสุข และตนก็ปรารถนาจะเป็นเช่นนั้นโดยกล่าวว่า "จึงถึงคราวเราบ้าง อยากตายอย่างบรมสุขคุณนางนั้น มิไ้หนุนแม่ก็เอาคักจิสะเบงเข้ามาให้หนุนเถิด" และเพื่อให้จิสะเบงเข้ามาอยู่ชยชนโดยไม่เกิดความรู้สึก ระแวง ทองหุญญิจึงบอกเหตุผลที่ตนชอบพวจิสะเบงตามลำพัง โดยกล่าวโยงจากเหตุไปสู่ผล แล้วซ่อนร้อง จิสะเบงว่า "จิสะเบงจงสนองคุณบิดาในครั้งหาย โอบรับเอาไว้แลชานช้อมารดาเจ้าเชาเรา อย่าให้ขาดเสียงไ้จนกว่าจะแน่ใจว่าเราจะสันลมเกิดใหม่ชาติโน้นแล้วบิดาจะไ้ประสมนางแก้วประจำ ชีวิตตัว"

ฝ่ายจิสะเบงฟังทองหุญญิดึงว่าพันความก็หุกหุใจ ประกอบกับเห็นร่างทองหุญญิดึงไปด้วยโลหิต ก็ยังสำนึกในกรรมของตน จึงรับปฏิบัติตามคำซ่อนร้องของทองหุญญิดึง ทองหุญญิดึงจิสะเบงเผลอตัวก็ ซักมิคลื่อนออกจะแทงจิสะเบงคึงก็ตั้งใจไว้ แต่แล้วก็กลับใจอ่อนควยความเวทนาผู้เป็นบุตร แท้ควย ความไม่เชื่อถือว่าจิสะเบงจะกลับตัวไ้จริง จึงตัดสินใจฆ่าจิสะเบง

ข้อความตอนที่ 4 เป็นคำกล่าวขณะที่ทองหุ่ญฐีหาจีสะเบง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบอย่างสูง และความซื่อตรงจงรักภักดีต่อบ้านเมืองอย่างเต็มเปี่ยม ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน การพูดของทองหุ่ญฐีในตอนนั้น ใช้วิธีพูดเร้าให้จีสะเบงเกิดอารมณ์สะเทือนใจ การที่ทองหุ่ญฐีกล่าวเร้าอารมณ์ของจีสะเบงก็เพราะเห็นว่าจีสะเบงเป็นบุรุษของชน เมื่อได้เห็นสภาพของชนในขณะที่ทุกคนเวทนา รอคอยตายเข่นกันยอมจะทองหุ่ญฐีไหวป้อแว่นทวยความเศร้าสลดใจ ความวิสัยของบุรุษ ซึ่งจีสะเบงก็ได้แสดงท่าทีดังกล่าวออกมาให้ปรากฏ ทองหุ่ญฐีเห็นเช่นนั้น จึงกล่าวกับจีสะเบงอย่างอ่อนโยนโดยตลอด สติการพูดจึงเป็นแบบละเมียดละไม ด้วยการใช้สรรพนามที่นุ่มนวล ใช้คำสุภาพ มีความแจ่มแจ้ง คมคายด้วยการใช้โวหารประกาศนามนับ อุปมา และอุปลักษณ์ ซึ่งทำให้ทองหุ่ญฐีสามารถโน้มน้าวให้จีสะเบงสะเทือนใจจนเผลอตัวเข้ามาอยู่ติดตนอันเป็นโอกาสให้ตนได้ทำในสิ่งที่ปรารถนาสมความตั้งใจ

สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสารและเสนอผลการค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาหลักการทุกหัวไปจากตำราทางค่านวาทวิทยา
2. ศึกษาทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับการพูดโน้มน้าวใจ
3. ศึกษาการเสนอเหตุผลในการพูดตามหลักตรรกวิทยา
4. ศึกษาเกณฑ์การวิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาจากทฤษฎีทางค่านวรรณศิลป์
5. ประมวลความรู้จากหลักการทุกหัวไป ทฤษฎีทางจิตวิทยา หลักตรรกวิทยา และทฤษฎีทางค่านวรรณศิลป์มาสรุปเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์วาทศิลป์
6. วิเคราะห์การใช้วาทศิลป์ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศที่ปรากฏในบทพูดของตัวละคร 8 ตัว คือ จะเกิด มังลันธู รานอง ไชลู สอพิณยา ตะคะฉัญ จันทรา และทองหุญ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาวาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ โดยคัดเลือกบทพูดที่เด่นในเชิงวาทศิลป์มา 60 บท ซึ่งเป็นบทพูดของจะเกิด 18 บท มังลันธู 5 บท รานอง 8 บท ไชลู 10 บท สอพิณยา 7 บท ตะคะฉัญ 6 บท จันทรา 3 บท และทองหุญ 3 บท ทั้งนี้โดยใช้เกณฑ์ทางวาทศิลป์อันหมายถึง ศิลปะแห่งการไขอรรถคำในการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้ฟังและ

สถานการณ์แวดล้อม มีหลักฐาน มีการเสนอเหตุผลอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีหลักจิตวิทยาในการพูด แสดงออกตามคุณธรรมของผู้พูด มีการใช้ถ้อยคำ ส่วนวาทะที่ฟังสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และมีความคิดเห็นคล้อยตาม ตลอดจนปฏิบัติตาม ในสิ่งที่ผู้พูดได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

ผลของการศึกษาสรุปลักษณะการใช้วาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในบทพูดของตัวละครแต่ละตัว ได้ดังนี้

บทพูดของจะเกิด การพูดเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟังในบทพูดของจะเกิด ใช้การพูดอธิบาย ชี้แจง และเร้าอารมณ์สะเทือนใจสมนัยกัน ที่ใช้มากที่สุดคือการพูดชี้แจงการพูดทุกครั้งจะมีการวิเคราะห์ผู้ฟังในทางต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านสถานการณ์ จะเกิดเป็นตัวละครที่เผชิญกับสถานการณ์ทุกรูปแบบ ที่ปรากฏมากที่สุดคือการสนทนาโต้เถียง ซึ่งจะเกิดจะใช้กลวิธีการพูดให้เหมาะกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี วิธีการอย่างหลักฐานจะใช้การยกตัวอย่าง การอ้างข้อเท็จจริง การใช้หยาน การเปรียบเทียบ การให้รายละเอียด การพรรณนาความ และการบรรยายความ แต่ที่ใช้มากที่สุดคือการเปรียบเทียบ ส่วนการแสดงความเห็นจะใช้วิธีโยงเหตุไปสู่ผล โยงผลไปสู่เหตุ โยงผลไปสู่ผล และวิธีนัย โดยใช้วิธีนัยมากกว่าวิธีอื่น

หลักจิตวิทยาในบทพูดของจะเกิดจะสอดคล้องกับทฤษฎีทั้ง 3 กลุ่ม คือหลักความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ หลักการเน้นอารมณ์ของอริสโตเติล และหลักการโน้มน้าวใจของเรมอนด์ รอสส์ แรงจูงใจที่ใช้มากที่สุดในการพูดคือ ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง ความมั่นคงปลอดภัย ความสงสาร การอุทิศตนและการไต่สัจธรรม คุณธรรมที่ปรากฏในบทพูดของจะเกิดได้แก่ ความยับยั้งชั่งใจ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความสุภาพ และความรับผิดชอบ ที่เด่นที่สุดคือ ความสุภาพ รองลงมาคือความเมตตา กรุณา ในบทพูดของจะเกิดจะมีการใช้คำกะทัดรัด คำที่เหมาะสมกับบุคคล คำแสดงความรู้สึก คำมีพลังความหมาย และคำที่มีความหมายเฉพาะที่ คำที่ใช้มากที่สุดคือคำกะทัดรัด รองลงมาคือคำแสดงความรู้สึก การใช้ภาษาบรรยายแทนคำมีน้อยมาก บทพูดของจะเกิดใช้ส่วนใหญ่มากกว่าบทพูดของตัวละครอื่น * มีการใช้ประโยคนิเสธ ประโยคที่เน้นความสัมพันธ์กันและประโยคทวีความ ประโยคที่ใช้มากที่สุดคือ ประโยคนิเสธ วาทะภาพพจน์ในบทพูดของจะเกิดมี 10 ชนิด

* ยกเว้นบทพูดของไอสุซึ่งใช้ส่วนใหญ่มากเช่นเดียวกัน

ใช้มากที่สุดคืออุปมา สติการทรม 4 ประเภท คือสติอาโออา สติอาเวียงงาย สติอาทงอานาจ และ สติอาละเมียบคละไม เทคนิคที่สุดคือสติอาละเมียบคละไม รองลงมาคือ สติอาทงอานาจ สติอาเวียงงาย และ สติอาโออา ตามลำดับ

บทพูดของมังสินธุ การพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจในบทพูดของมังสินธุ ใช้การพูดอธิบาย ชี้แจง และ พูดเร้าอารมณ์สะเทือนใจผสมผสานกัน ใช้มากที่สุดคือการพูดชี้แจง การวิเคราะห์ปัญหา 4 ด้าน คือ อารมณ์ อุปนิสัย ทัศนคติ และสถานภาพ ซึ่งมังสินธุจะพิจารณาในด้านอารมณ์และทัศนคติมากกว่าด้านอื่น สถานการณ์ที่ปรากฏคือสถานการณ์ตั้งเครียด ซึ่งมังสินธุได้ใช้วิธีพูดได้อย่างเหมาะสม การอ้างหลักฐาน ในการทรม 3 วิธีคือ การยกตัวอย่าง การอ้างข้อเท็จจริง และการใช้พยาน ใช้มากที่สุดคือ การยก ตัวอย่าง ในบทพูดของมังสินธุมีวิธีแสดงเหตุผล 2 วิธีคือ การโยงเหตุไปสู่ผล และวิธีนัยน์ แต่จะใช้ วิธีนัยน์มากกว่า การใช้หลักจิตวิทยาสอดคล้องกับทฤษฎีทั้ง 3 กลุ่ม ใช้มากที่สุดคือ หลักเน้นอารมณ์ รองลงมาคือหลักความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ แรงจูงใจที่ใช้มากที่สุดคือการผูกพันกับสถาบัน รองลงมา คือความคุ้นเคยและการมีอำนาจตามลำดับ

ในด้านคุณธรรมมังสินธุแสดงออก 3 ประการคือ ความเมตตากรุณา ความเสียสละ และ ความรับผิดชอบ ปรากฏมากที่สุดคือ การรับผิดชอบต่อในบทพูดของมังสินธุจะมีการใช้คำเหมาะสมกับบุคคล คำที่มีพลังทางความหมาย การใช้สำนวนเมื่อน้อยมาก การใช้โวหารภาพพจน์มี 6 ชนิด คือ อุปมา อุปลักษณะ สาธก อธิพจน์ ปุจฉา และปรนายนัย ที่เด่นมากที่สุดคือปุจฉา ส่วนการใช้ประโยคมี 2 ชนิด คือประโยค นิเสธ และประโยคที่มีเนื้อความสมดุลกัน โดยจะใช้ประโยคนิเสธมากกว่า สติการทรม 3 ประเภทคือ สติอาเวียงงาย สติอาละเมียบคละไม และทงอานาจ

บทพูดของรานอง การพูดโน้มน้าวจิตใจในบทพูดของรานอง จะใช้ทั้งการพูด อธิบาย ชี้แจง และพูดเร้าอารมณ์สะเทือนใจ ใช้มากที่สุดคือการพูดชี้แจง รานองจะวิเคราะห์ปัญหาทั้งในด้านต่าง ๆ คือ วัย อารมณ์ อุปนิสัย ทัศนคติและสถานภาพ แต่จะเน้นในด้านสถานภาพ รองลงมาคืออุปนิสัย สถานการณ์ ในบทพูดของรานองจะเป็นสถานการณ์ตั้งเครียดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งรานองสามารถใช้วาทีศิลป์ได้เหมาะสม กับสถานการณ์ การอ้างหลักฐานในบทพูดของรานองมี 5 วิธีคือ การยกตัวอย่าง ข้อเท็จจริง การ เปรียบเทียบ การพรรณนาความ และการบรรยายความ ที่ใช้มากที่สุดคือ การเปรียบเทียบ และการ พรรณนาความ การแสดงเหตุผลมี 4 วิธีคือ โยงจากเหตุไปสู่ผล โยงจากผลไปสู่เหตุ โยงจากผลไปสู่ผล และวิธีนัยน์ วิธีที่ใช้มากที่สุดคือวิธีนัยน์ บทพูดของรานองจะใช้หลักความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์

มากกว่าหลักอื่น แรงจูงใจที่ใญ่มากที่สุดคือความมีชื่อเสียงเกียรติยศ การได้รับความยกย่อง คุณธรรม
ที่แสดงออกมี 3 ประการ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพ และความรับผิดชอบ ศิลปะในการใช้ภาษา
เด่นในการใช้สำนวน การใช้ประโยคพิเศษ และการใช้โวหารภาพพจน์ ซึ่งมี 5 ชนิดคือ อุปมา อุปลักณ์
อุปจนา สำนก และปรนามนัย เค้นที่สุดคืออุปมา ซึ่งปรากฏมากกว่าตัวละครอื่น ๆ ถ้วยลีลาการพูดที่ใ
มากที่สุดคือ ลีลาละเมียดละไม

บทพูดของไขอู การพูดเพื่อโน้มน้าวใจของผู้นั่งในบทพูดของไขอู ใช้การพูดอธิบายชี้แจงและ
พูดเร้าอารมณ์สะเทือนใจ แต่จะเน้นการพูดเร้าอารมณ์สะเทือนใจ ซึ่งปรากฏมากกว่าบทพูดของตัวละคร
อื่น ๆ ไขอูจะวิเคราะห์ผู้นั่งในคานเทศ ้วย สถิติปัญญา อารมณ์ อุปนิสัย ทศนคติ และสถานภาพ แต่จะมุ่งใน
คานอารมณ์มากที่สุด รองลงมาคืออุปนิสัยและสถานภาพ สถานการณ์ในบทพูดของไขอูมี 2 ลักษณะคือ
สถานการณ์ตึงเครียด และสถานการณ์ผ่อนคลาย ส่วนใหญ่ไขอูจะเผชิญกับสถานการณ์ตึงเครียด ซึ่งไขอู
สามารถใช้วิธีพูดได้อย่างเหมาะสม การอ้างหลักฐานมี 4 วิธีคือ การยกตัวอย่าง รายละเอียด การ
พรรณนาความ และการบรรยายความ ที่ใญ่มากที่สุดคือ การยกตัวอย่างและการพรรณนาความ การแสดง
เหตุผลใช้วิธีนัยมากกว่าวิธีอื่น หลักจิตวิทยาในบทพูดของไขอูสอดคล้องกับทฤษฎีทั้ง 3 กลุ่ม โดยเฉพาะ
หลักการเน้นอารมณ์ของอริสโตเติล ซึ่งไขอูใญ่แรงจูงใจครบทุกชนิดแต่ที่เด่นที่สุดคือความเป็นศัตรู
รองลงมาคือ หลักการโน้มน้าวใจของเรมอนด์รอธส์ ซึ่งใญ่แรงจูงใจ 7 ชนิด ในอัตราส่วนเท่ากัน

คุณธรรมที่แสดงออกในบทพูดของไขอูมี 3 ประการ คือความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพ และ
ความรับผิดชอบต่อ การใช้คำในบทพูดของไขอูมี 5 ลักษณะ คือคำกระตือรือร้น คำแสดงความรู้สึก คำที่ทำให้
เกิดภาพ คำมีพลังทางความหมายและคำที่มีความหมายเฉพาะที่ คำที่ใญ่มากที่สุดคือ คำแสดงความรู้สึก
การใช้ภาษาบรรยายแทนคำ การใช้ประโยคพิเศษและประโยคที่มีเนื้อความสมดุลมีเพียงเล็กน้อย
การใช้สำนวนปรากฏมากกว่าตัวละครอื่น * การใช้โวหารภาพพจน์มี 5 ชนิด คืออุปมา อุปลักณ์
อุปจนา สำนก และปรนามนัย ที่ใญ่มากที่สุดคือ อุปจนา รองลงมาคืออุปมา ลีลาการพูดใญ่ทุกแบบ
ที่ปรากฏมากที่สุดคือลีลาละเมียดละไม

บทพูดของลอพินยา การพูดโน้มน้าวใจในบทพูดของลอพินยา ใช้การพูด 2 ประเภทคือ
การพูดอธิบาย และการพูดเร้าอารมณ์สะเทือนใจ ซึ่งการพูดอธิบายใญ่เพียงเล็กน้อย การวิเคราะห์ผู้นั่ง

* ยกเว้นบทพูดของจะเค็คซึ่งใญ่สำนวนมากเช่นเดียวกัน

ที่ปรากฏมากที่สุดคือ คำทัศนคติ รองลงมาคือ คำสถานภาพ สถานการณ์ในบทพูดของสื่อพินยาจะเป็น สถานการณ์ทั้งเครียด และสถานการณ์ผ่อนคลาย ซึ่งสื่อพินยาสามารถใช้วิธีพูดได้เหมาะสมกับแต่ละ สถานการณ์ การอ้างหลักฐานมี 2 วิธีคือ ใช้ข้อเท็จจริง และการ เปรียบเทียบในอัตราส่วนที่เท่ากัน วิธีแสดงเหตุผลที่ไ้มากที่สุดคือการ โยงเหตุไปสู่นผล การใช้จิตวิทยาจะสอดคล้องกับทฤษฎีทั้ง 3 กลุ่ม แรงจูงใจที่ไ้มากที่สุดในบทพูดของสื่อพินยาคือความโกรธ และการอุทิศตน คุณธรรมที่แสดงออกได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต และความสุภาพ การใช้คำมี 3 ลักษณะคือ ใช้คำเหมาะสมกับผู้ฟัง คำแสดงความรู้สึก และคำเพิ่มความหมายเฉพาะที่ คำที่ไ้มากที่สุดคือคำแสดงความรู้สึก การใช้ประโยคปรากฏเฉพาะประโยค นิเสธในบทพูดของสื่อพินยาจะใช้โวหารภาพพจน์ต่าง ๆ คืออุปมา อุปลักษณ์ สาธิต อธิพจน์ ปุจฉา ปรนายนัย และปรภาคนายนัย ที่เด่นที่สุดคือ อธิพจน์ และปุจฉา วิธีการพูดปรากฏทั้ง 4 แบบ ใน อัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน สลีลาที่ไ้มากที่สุดคือ สลีลาระเบียบละโม และสลีลารองอำนาจ

บทพูดของตะคะฉัญ การพูดโน้มน้าวใจในบทพูดของตะคะฉัญ ใช้การพูด อธิบาย ชี้แจง และพูด เราอารมณ์สะเทือนใจ ที่ไ้มากที่สุดคือ การพูดเราอารมณ์สะเทือนใจ ตะคะฉัญจะวิเคราะห์ผู้ฟังใน คำนำ อารมณ์ อุปนิสัย ทัศนคติ และสถานภาพ แต่จะเน้นคำทัศนคติมากกว่าคำอื่น สถานการณ์ใน บทพูดของตะคะฉัญส่วนใหญ่จะเป็นสถานการณ์ทั้งเครียด ซึ่งตะคะฉัญสามารถใช้วาทีศิลป์ได้อย่างเหมาะสม กับสถานการณ์ วิธีอ้างหลักฐานที่ไ้มากที่สุดคืออ้างข้อเท็จจริง การแสดงเหตุผลใช้ทุกวิธีได้แก่ การ โยง เหตุไปสู่นผล การโยงผลไปสูเหตุ การโยงผลไปสู่นผล วิธีอุปนัยและวิธีนิรนัย วิธีที่ไ้มากที่สุดคือ วิธีนิรนัย รองลงมาคือ การ โยงเหตุไปสู่นผล การใช้จิตวิทยาปรากฏทั้ง 3 กลุ่ม ที่ไ้มากที่สุดคือ หลักการเน้นอารมณ์ ของอริสโตเติล แรงจูงใจที่ไ้ในบทพูดของตะคะฉัญได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย ความสะอาด ความคุ้นเคย และความกล้า เด่นที่สุดคือความสะอาด คุณธรรมที่แสดงออกคือ ความซื่อสัตย์สุจริต การใช้คำมี 3 ลักษณะ คือ คำแสดงความรู้สึก คำทำให้เกิดภาพ และคำเพิ่มความหมายเฉพาะที่ คำที่ไ้มากที่สุดคือ คำแสดง ความรู้สึก การใช้ภาษาบรรยายแทนคำในบทพูดของตะคะฉัญมากกว่าตัวละครอื่น การใช้สำนวนมีเพียง เล็กน้อย มีการใช้ประโยคนิเสธ โวหารภาพพจน์ที่ไ้ในบทพูดของตะคะฉัญคือ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิพจน์ ปุจฉา ปรนายนัย และปรภาคนายนัย ที่ไ้มากที่สุดคือ อุปมา รองลงมาคือ ปุจฉา สลีลาการพูดที่ไ้ มากที่สุดคือ สลีลาระเบียบละโมและสลีลารองอำนาจ

บทพูดของจันทรา การพูดโน้มน้าวใจในบทพูดของจันทราใช้การพูด อธิบาย ชี้แจงและพูดเรา อารมณ์สะเทือนใจ ที่ไ้มากที่สุดคือ การพูดเราอารมณ์สะเทือนใจ การวิเคราะห์ผู้ฟังมี 4 ด้าน คือ

คำนำอารมณ์ อุปนิสัย ทัศนคติ และสภาพภาพ ซึ่งสามประการหลังจะปรากฏในอัคราส่วนเท่ากัน
 สถานการณ์ในบทพูดของจิตรราจะมีทั้ง 3 ลักษณะ ในอัคราส่วนที่เท่ากัน และจิตรราสามารถใช้วิธีพูด
 ได้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ การแสดงเหตุผลมี 3 วิธีคือ การโยงเหตุไปสู่ผล การโยงผล
 ไปสู่ผล และวิธีนัย วิธีที่ใช้น้ำมากที่สุดคือวิธีนัย แรงจูงใจที่ใช้ในบทพูดของจิตรราคือความละเอียด
 และความถูกต้อง ตามหลักการเน้นอารมณ์ของอริสโตเติล คุณธรรมที่แสดงออกคือ ความซื่อสัตย์สุจริต
 และความเสียสละ การใช้คำมี 2 ลักษณะคือ ใช้คำกะทัดรัด และคำแสดงความรู้สึก ที่ใช้น้ำมากที่สุดคือ
 คำแสดงความรู้สึก การใช้ภาษาบรรยายแทนคำไม่ปรากฏ ส่วนนัยใช้เพียงเล็กน้อย การใช้ประโยคมี
 การใช้ประโยคพิเศษและประโยคหัวคำถาม ซึ่งมีเพียงเล็กน้อย โวหารภาพพจน์ที่ใช้ในบทพูดของจิตรรา
 คือ อุปมา อุปดิग्ณ สาทก อุพนัย การเยาะเย้ย ปูจนา และปรนายนัยเด่นที่สุดคือ อุปมา รองลงมา
 คือปรนายนัย อธิการทุกมี 2 แบบ คืออติละเมียดละไม และอติทรวงอำนาจ ซึ่งมีอัคราส่วนเท่ากัน

บทพูดของทองหุญ การพูดโน้มน้าวใจในบทพูดของทองหุญใช้การพูดที่แจ้ง และพูดเรา
อารมณ์สะท้อนใจ และจะเน้นที่การพูดเราอารมณ์สะท้อนใจ การวิเคราะห์ทั้งมี 5 ด้าน คือ วิ
อารมณ์ อุปนิสัย ทัศนคติ และสถานการณ์ในอัตราส่วนที่เท่ากัน สถานการณ์แวดล้อมในบทพูดของทองหุญ
คือสถานการณ์ทั้งเครียด ซึ่งทองหุญสามารถพูดได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ในบทพูดของ
ทองหุญ มีการอ้างหลักฐานควบคู่กับการเปรียบเทียบและการพรรณนาความ แต่จะเห็นว่าการพรรณนาความ
การแสดงเหตุผลมี 3 วิธีคือ การโยงไปสู่ผล การโยงผลไปสู่เหตุ และวิธีนัยซึ่งมีอัตราส่วนที่
ใกล้เคียงกัน แรงจูงใจที่ปรากฏคือ ความรัก และการแสดงน้ำใจทอหมุ้คณะ คณะธรรมที่แสดงออกคือ
ความกล้าหาญและความรับผิดชอบ การใช้คำมี 2 ลักษณะคือ การใช้คำแสดงความรู้สึกซึ่งใช้มากที่สุด
และการใช้คำที่มีความหมายเฉพาะซึ่งมีเพียงเล็กน้อย การใช้ภาษาบรรยายแทนคำมีบ้างเล็กน้อย มี
การใช้ประโยคพิเศษ การใช้โวหารภาพพจน์ ซึ่งได้แก่ อุปมา อุปลักษ์ ปรินัย ปรุจฉา ปรนมนัย และ
ประกาศนามนัย ใช้มากที่สุดคือปรุจฉา ลีลาการพูดที่เด่นที่สุดคือลีลาละเมียดละไม

อภิปรายผล

จากลักษณะการใช้วาทศิลป์ที่ปรากฏในบทพูดของตัวละคร 8 ตัวในเรื่อง บุรุษสังกาศของ
 ขำชอบ แสดงให้เห็นว่าขำชอบมีความรู้ ความสามารถในการเชิงวาทศิลป์เป็นอย่างดี บทพูดที่ขำชอบสร้างขึ้น
 จะมีลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์ทางวาทศิลป์ทุกประการ เมื่อตัวละครพูดเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟัง ขำชอบได้
 แสดงให้เห็นว่าการพูดแต่ละครั้งนั้นผู้พูดมุ่งหมายเฉพาะที่แน่นอน ในการพูดเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขำชอบ
 จะใช้องค์ประกอบทางวาทศิลป์มาผสมผสานกัน โดยใช้การพูดเพื่ออธิบาย ชี้แจง และเร้าอารมณ์
 สะท้อนใจมาเป็นแนวทางในการพูด

องค์ประกอบประการแรกได้แก่ การวิเคราะห์ผู้ฟัง ยาชอบได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการวิเคราะห์ผู้ฟังในด้านต่าง ๆ คือ เพศ วัย สติปัญญา อารมณ์ อုပ်นิสัย ทักษะ และ สถานภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์แวดล้อมและลีลาการพูด

ในสถานการณ์ปกติ ยาชอบจะใช้ลีลาการพูดแบบละเอียดละไมเป็นส่วนใหญ่ ในกรณีที่ผู้ฟังเป็นผู้ที่มีอาวุโส มีสถานภาพสูงกว่าหรือเป็นสตรี ยาชอบจะกำหนดให้พูดช้าลงด้วยคำที่สุภาพ นุ่มนวล อ่อนโยน และยกย่องผู้ฟัง ซึ่งจะสอดคล้องกับกิริยาท่าทางที่สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน และใช้สำนวนโวหารที่คมคาย ทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจและคล้อยตามโดยไม่รู้สึก

ในสถานการณ์ฉ้อแฉงและสถานการณ์ตึงเครียด ยาชอบจะใช้ลีลาการพูดหลายแบบผสมผสานกัน สำหรับสถานการณ์ฉ้อแฉงจะใช้ลีลาแบบเรียบง่ายมากกว่าแบบอื่น โดยจะพูดอธิบายหรือชี้แจงให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในตัวผู้พูดหรือเรื่องที่พูดโดยง่าย ภายใตยาระยะเวลาที่จำกัด ด้วยคำที่ไร้จะมีลักษณะกะทัดรัด หรือมีทิศทางความหมาย ส่วนสถานการณ์ตึงเครียด ยาชอบจะใช้ลีลาแบบละเอียดละไมมากกว่าแบบอื่น จะใช้คำแสดงความรู้สึก และใช้โวหารภาพพจน์ประกอบให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและประทับใจในความหลักแหลม คมคาย

ในการพูดกับผู้ฟังที่มีสติปัญญา มีอารมณ์มั่นคง มีอุปนิสัยหนักแน่นเยือกเย็น มีทัศนคติที่ดีและมีโลกทัศน์กว้างขวาง ยาชอบจะใช้ลีลาการพูดแบบละเอียดละไม ประกอบกับการอ้างหลักฐานการแสดงเหตุผล ความซื่อตรงจริงใจ และใช้แรงจูงใจต่าง ๆ มาโน้มน้าวให้ผู้ฟังให้คล้อยตามได้อย่างแนบเนียน แต่สำหรับผู้ฟังที่มีสภาวะทางอารมณ์ผันแปรง่าย มีโลกทัศน์คับแคบ มีอุปนิสัยหุนหันรุนแรง ยาชอบจะใช้การพูดแบบเน้นอารมณ์ผู้ฟัง โดยยั่วให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจต่าง ๆ ประกอบกับการพูดทหาทาย สำนทับ ชู เบาะเบ้าย ปลุกปั่น โอ้อวด และเตือนสติตามแต่สถานการณ์ ลีลาการพูดจะเป็นแบบตรงอำนาจและโอ้อวด แต่สำหรับผู้ฟังเป็นสตรี ยาชอบจะใช้การพูดลอบโยน อ่อนหวาน ตักพ้อ แสดงความปรารถนาดี ชู เตือนสติ และยกยอ รวมทั้งการโต้แย้งด้วยสำนวนโวหารที่คมคาย ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งและเส้นทางโต้แย้งหรือปฏิเสธ ลีลาการพูดจะเป็นแบบละเอียดละไมมากกว่าแบบอื่น

การวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อม จะมีความสัมพันธ์กับการสร้างบทพูดของตัวละครซึ่งปรากฏว่า ยาชอบได้สร้างบทพูดของตัวละครโดยพิจารณาถึงสถานการณ์แวดล้อมในท้องเรื่องมาประกอบทุกครั้ง และจะใช้วิธีพูดที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย

3. การไต่สวน ไคแก่

3.1 อ่างคิ้วตัวเอง เช่น ทอแม็งสินธุลขอให้บรรเทาโทษจะเค็ดทอพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระ โดยอ้างว่าทำเพื่อประโยชน์ของเมืองทองอุ และอ้างพระเจ้ามหาสิริชัยะสุระเองเป็นพยานว่าตนพูดความจริง ดังคำกล่าว "....และเมื่อพระองค์ขึ้นเถลิงราชสมบัตินั้นก็แจ้งในความรักที่ของอาตมาพอยุ"

3.2 อ่างถึงบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์กล่าวถึง เช่น ทอแม็งฉวยศักดิ์สินช้อพิทพระหว่างไขอุกับจาเลงกะโม เมื่อจะสอบสวนขอเท็จจริงก็ทูลพระเจ้าแปรว่า "จะเรียกตัวมองฮอนแลมรรคานายข้างที่อยู่ในที่เกิดเหตุมาถามปากคำทีละคน"

4. การเปรียบเทียบ เป็นวิธีการที่ยาขอมนำมาใช้มากที่สุด ไคแก่

4.1 เปรียบเทียบการกระทำ เช่น ตอนตะคะณัฐโหพระเจ้าแปรเห็นถึงการกระทำของจะเค็ดและสอพิณยาทเมืองแปรนั้นต่างกัน โดยยกเอาเหตุการณ์ตอนศึกโมนยีนลอมเมืองแปรขึ้นมาอ้างถึงคำกล่าวหาว่า "เบื้องว่ากลางศึกชาวโมนยีนะฉะม เรงให้ทหารทุกหน้าเข้าเป็นกำแหงนั้น สอพิณยาชาวหงสาวดีก็ฉวยโอกาสประทุรพาพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัวแปร ลวงเอาตะละแมควยเลหคึกการสำเร็จประสงคข้างตัว... แท้ทั้งที่จะเค็ดคึกคึกนี้ ยังหนักกว่าสอพิณยา มิไคสอยขายไปโดยเห็นแต่สำเร็จประโยชน์ตัวเป็นใหญ่ ยังมีแก่ใจเจ็บร้อนควยแปร ออกศึกษาเมงกวางแหทหาร เอกช้างโมนยีนหนึ่งเสีย..."

4.2 เปรียบเทียบเหตุการณ์ เช่น ตอนรานองเกลียดลอมปะชันหฺนุให้เลิกล้มความคิดที่จะทำลายล้างจะเค็ดกับพวก โดยบอกอุปมาที่จะให้จะเค็ดอุปภิเษกกับกุสุมา พร้อมทั้งยกเหตุการณ์เมื่อครั้งมังสุระมณีจักรแห่งเมืองหงสาวดีทำศึกกับเมงของแห่งเมืองอังวะ และเมงของจับตัวสมิงพระรามทหารเอกหงสาวดีไว้ได้ แล้วให้อุปภิเษกกับพระราชธิดาขึ้นมาเปรียบเทียบกัน ดังคำกล่าว "....และนั่นพระเจ้าเมงของยอมเสียหนึ่งแลกับหนึ่ง ยังผลิละปานนั้น ครั้นหากเมืองแปรยอมเสียตะละแมกุสุมาเพียงหนึ่ง แต่แลกไคถึงสิกระนี้มิกำไร เกินตัว"

4.3 เปรียบเทียบความรู้สึก เช่น ตอนจะเค็ดเกลียดลอมให้จันทรายอมรับกุสุมา โดยพูดเปรียบเทียบความรู้สึกของนางกับกุสุมาว่า "....หากเราเห็นไคคกแก่ตัวของท่าน เมื่อข้าพเจ้าใจชั่วลุ่มการคุณจันทรายเสีย และละไปไคสวาทนางโนน จันทรายอยู่เบื้องหลัง แมคงไม่รอ

ให้ความโหม่นสมรมานตาย เห็นจะฆ่าตัวตายเพราะความแค้นคอก มีหนำนางนั้นจะซ้ำยิ่งกว่าถ้า
จันทราจะฆ่า..."

5. รายละเอียด ไคแก

5.1 การขยายความ เช่น ตอนจะเกิดโหม่นนำให้พระเจ้าตะเบงชเวตตี้เปลี่ยน
การแต่งกายแบบพม่ามาเป็นแบบมอญ โดยให้เหตุผลว่าจะช่วยให้อำนาจมั่นคงในทุกามประเทศ และ
ขยายความให้ชัดเจนนว่า "อำนาจแลวเรามีมั่งคั่ง ท่านจะมั่นคงในทุกามประเทศหาวันคลาเฒไค้ก่อเมื่อ
ชาวหงสาวดีก็กักกันท่านหนึ่งชาวทองอุ แต่ชาวหงสาวดีที่รามัญจะกักกันท่านมาทองอุนั้นเป็นเรือางนาง
กัณอยู่ในสายเลือด ท่านจะเป็นคนเอาประโยชน์ท่านจึงจำต้องทำตัวเป็นชาวหงสาวดี ให้เหล่าทอง
สำนักแลวก็กักกันท่านคือชาวทองแลมัญเกิดเป็นเจ้าชีวิตเขาโดยทอง..."

5.2 การอธิบาย เช่น ตอนไขลุเกลี้ยกล่อมจีสะเบงให้ยอมรบกับทองหฺวันญีเป็นนิกา
โดยแสดงทัศนะของตนว่า

อันความว่าบุรจักทองเคารพแลรักภิกษานั้น ซ่อนเกิดขึ้นกับใจบรรดาคนที่เป้นบุรหรือ
คึกความคึกการเองแลประเพณีนคอกสอนให้เป้นไป จิสะเบงท่านทองเอาซ่อนเสียก่อน
ครั้นแล้วท่านจะเห็นเองว่า บรรดาทหารทั้งหลายนั้น นิมแต่ความก็ถูกพร้าสอนให้รักใคร่
บิการการเป็นทมา บรรดาผู้ใหญ่เฝ้าจิสะสอนซ่อนนี้ ยังให้ซึ่งจะเห็นถนัดว่าเพื่อประโยชน์
แห่งตัวเอง เบืองหน้าคำว่าพอแลแต่เพียงคำเดียวก็อาทกหัวมึงคัมฝ่ายที่ไค้ชื่อว่าเป้น
ลูกสะควก ข้าพเจ้าเพิ่งว่าท่าน จิสะเบงอย่าเพิ่งลงเนอเห็นควยเพราะข้าพเจ้ายังมี
ชีให้เห็นอย่างอนอก"

6. การพรรณนาความ ไคแก

6.1 การพรรณนาความรู้สึกต่อบุคคล เช่น ตอนจันทราแสดงความรู้สึกนึกหวังใน
ตัวจะเกิด ซึ่งนางไค้กล่าวด้วยความสะดวกใจจึงความว่า

จันทรานักกักท่านนัก ถึงมาทว่ามิไค้ร่วมบุญด้วยก็ยังไม่อยากเห็นจะเกิดท่านวัฒนาถาวร
อันความที่เคยรักท่านมาแต่หลังเช่นไร แม้จะไม่ประสงค้อย่างเกิดก็มิไค้คลาย แต่ข้าพเจ้า
จะเปลี่ยนความคิดถึงไปเสียคนละอย่าง คัดเสียว่าจะเกิดคนพข้าพเจ้ารักกันสืบชีฟไปแล้ว

จันทร์หาเมืองทองอุจะครองใจครองตัวเหมือนอย่างแต่หม้ายเสียสามี ความรักความอาลัย
แต่เดิมยังเกาะกินใจอยู่ แต่สุดท้ายก็คิดจะทบทวนความปฏิกิริยาแก่กันเหมือนก่อน...

6.2 การแสดงความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์ เช่น ตอนนางงลาวแก้คำกล่าวของ
พระอัคร เทวีว่าทำเสมือนเป็นใจกับฝ่ายทองอุ ดังคำกล่าวที่ว่า

ศึกครั้งนี้ไม่ควร เป็น ประชันหุนันธุการทหารก็ถือเป็นข้อเคร่งครัดอยู่ว่า ถึงหากตัวตาย
ก็จะขอตายอยู่บนอาสน์มาโห่ทองอย่างขรรคมดาหารอันดี พระเจ้าอยู่หัวปรึกษาการสงคราม
ควยทหารมากกว่าเห็นช้างตัวเป็นรองอยู่บ้าง แค้นใจทหารหรือจะยั้งการสงคราม ซึ่ง
ประมาณนางสาวก็แฉ่แปรรวมกันเข้าไคแล้วจะทอดทิ้งของอุระอย่ายั้งไคกันยลยังไม่แนนอนคอก
ก็แฉ่ทองอุนั้นจะเค็ดแฉ่มั่งตราหังสองทั้งว่าพิศมุน กำลังงานอยู่ควยเขียวเดิม อนึ่งจะเค็ดนั้น
เล่าก็มีไซไครูปพิศมแต่เพียงหนึ่งแฉ่ชนที่คลุมตัว ครั้นเมื่อเข้าตีแปรก็เห็นความคิด และเมื่อ
ประหาร สองทหารชาวโมณินก็เป็นที่พระหมักในฝีมือ ฝ่ายหนึ่งกำลังพลมาก แต่วิสัยศึกจะทำกัน
ควยกำลังพลประการ เคียวนี้มีไค

7. การบรรยายความ ไคแก้

7.1 การบอกเล่าเหตุการณ์ เช่น ตอนนางงไครับคำสั่งจากพระเจ้าแปรให้ไปตาม
หาปะชันหุนันธุซึ่งแตกทัพจากการรบกับทองอุ งามองไปพบปะชันหุนันธุกลางป่า จึงหยุดลอบใจมิให้คิดสั้น
โดยเล่าเหตุการณ์ทางเมืองแปรประกอบ ดังความว่า

เกลอห่านยังไม่รู้ความในเมือง บัดนี้ทหารทองอุแต่งเครื่องขาวไว้ทุกขมาควยตะกะญเป็น
อันมาก และคนพวกนี้เจ้าจะเค็ดสิ่งไหนมาเชือนศพนองห่าน จะเค็ดคะเนน้ำใจเกลอเราเป็น
ทหารแต่เพียงนิว ยามรบปรารณาจะไคขาวชัยเป็นเกียรติประดับความโอ้อาแก้ตัว ครั้นหาชัย
มิไคแล้วก็สิ้นน้ำใจจะคิดการแกมเมื่อวันหน้า ชาวทองอุหามปะชันห่านถึงเพียงนี้ จงไคใจ
ครองจงก็เกิดวามสมควร จะปล่อยให้ความทุกข์สุขตัว หรือควรจจะเร่งตัวให้สมบุญไว้ ระคมไพร
ไคพอแก่การแล้วจึงคิดแกม

7.2 การบอกเล่าการกระทำ เช่น ตอนจะเกิดเล้าถึงการกระทำของกลุ่มที่ประจานนางอเทยยาตอนหาญอ่อนว่ามีสัมพันธ์รักใคร่กับคนไหนคะตะเซโบฟัง เพื่อเป็นหลักฐานวางนางทำนาคกิ่งคำกลาวทว่า

...เหมือนหนึ่งความที่เกิดขึ้นครั้งนั้น กลุ่มมาทำการยักนัย หากเห็นข้าพเจ้าอยู่ในห้องกับอเทยยาแล้วทั้งเป็นความยักยอกสำคัญ ก็ตะละแมปลงใจจะถือเอาข้าพเจ้าเป็นชีวิตเกี่ยวกับตนแล้วควรหรือจะออดิ่งขึ้นใหญ่ถึงหูขุนทวย...

7.3 การบอกวิธีการในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ตอนทัพของอุณูช่าศึกล้อมตะคะณูจึงคิดที่จะที่ว่างล้อมไปชอกกำลังจากบุเรงนองมาช่วย จึงเรียกประชุมทหารของอุโพบอกถึงวิธีการรบในครั้งนั้นว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร ถึงความว่า

เนงบานายกองเก็นเท่าจะแบ่งลูกหลานสหายเรากิ่งหนึ่งรุกออกไปด้านหน้าข้าพเจ้า ตะคะณูสหายเก่าบิคาอาสูงห่านจะนำพลลี้กึ่งหนึ่งไปด้านหลัง และการรบบวันเมื่อไรจะทำการให้แตกหักเราจะรบแต่เพียงเป็นกล ทั่วว่าบัดนี้กองอยู่ในที่ล้อม เพียงกำลังข้าพเจ้าแลเนงบานายกองก็เห็นจะหักจากที่ล้อมนานวัน ฉะนั้นข้าพเจ้าจะแหกที่ล้อมออกไปสู้ชาวถึงบุเรงนองแลจาเตงกะโบนายกองช่างพร รศพวกฝ่ายเราสู้ลอบไปทำการอยู่ก่อน

วิธีการสร้างความเชื่ออันให้เกิดแก่ผู้ฟังอีกประการหนึ่งคือ การแสดงเหตุผล ขาขอบได้ใช้วิธีการแสดงเหตุผลดังต่อไปนี้

1. การโยงเหตุไปสู่ผล เช่น ตอนรานองเกลี้ยกล่อมปะชันหวนญี่ไม่ให้ทำลายล้างจะเกิดกับพวกโคยให้เหตุผลว่า "อันทหารเสือทั้งสี่นี้ น้ำพระเจ้าตะเบงชเวตี้จะรักเสมอแก้วตาแลมือเท้าหากเราทำลายของสุจริตของเขากะนั้นแล้ว กษัตริย์ของอุหมุมญี่เลือกอันคงจะยอมเอาชีวิตเขาแลกเพราะความแค้น เมืองแปร กับเมืองของอุก็จะไม่กระทำการแก่กันตามเจิ้งทัพกษัตริย์ เห็นที่ตะเบงชเวตี้จะหมายจงลางกระทำกัน ประคุดกองโจร คือสุคแต่ที่ใดทำลายได้ ก็จะทำลายให้พินาศนิมหายไป"

2. การโยงจากผลไปสู่เหตุ เช่น ตอนจะเกิดปฏิกิริยาความรักของนันทะวดี โคยให้เหตุผลว่า "อันข้าพเจ้านั้นจะรับไมตรีทานไมใดด้วยเหตุสองประการ ข้อหนึ่งเพราะมังตราญี่เป็นทั้งเจ้านายแลนองรวมเมื่อนันทะวดีมาขอสองข้าพเจ้านั้นมาขอจะปลงเอาโดยเหตุผลว่าไม่สมควร จะจุงหาณาาร่วมรัก แต่กระนั้นยังออกห่างท่านมิได้ ไม่อยากให้ตกไปจำด้วยน้ำมือใครอื่น..."

3. การโยงจากดลไปสู่ดล เช่น ตอนตะกะฉนุเขียนสาส์นไปกราบทูลพระเจ้านะเบงชะเวตี้ถึงเหตุผลที่จะเกิดยังไม่กลับของอุโดยอ้างว่าอยู่ในเมืองแปร เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยก่อนไปตีหงสาวดีซึ่งตะกะฉนุไปครองเหตุผลว่า

ซึ่งทหารของอุทำการไต่แปร เหมือนว่าชมหัวพิษมีให้เสื่อมลงด้วยสรรพคุณยารอนกักรังแกอาการอื่นเกิดเกรงกายเมื่อใด เมื่อนั้นมีรายก็ขยายหัวกำเริบกลัทธิขึ้นอีก บุเรงนองทวนายทัพจึงเห็นสมควร จะผูกพันสมานไมตรีกับแปรไว้ นอกจากจะคอยทำให้แปร เป็นกำลังแกหงสาวดีแล้ว ยังจะดลไปอีกว่า แปรจะเป็นฐานทัพของทองอุ จะทำการกับหงสาวดีเมื่อใดก็สะดวกกว่าจะนำพลจากทองอุไปสู้หงสาวดี

4. วิธีอุปนัย คือการสรุปกรณีทั่วไปจากกรณีเฉพาะ เช่น ตอนตะกะฉนุกล่าวขู่ยุให้ปะชันหฺนุญฆ่าตัวตาย โดยกล่าวเสียสละในตอนที่เห็นว่าปะชันหฺนุญไม่ยอมทำลายตัวเองเพื่อรักษาเกียรติเพราะอาลัยกิเลสถึงความว่า "ข้าพเจ้าตะกะฉนุเฒ่าแล้ว อายุเกินกว่าปะชันหฺนุญเสียข้าก็รู้ใจของคนปุ่นเกี่ยวกับอยู่ความโลภในสันตติสัระการ เป็นต้น รูป รส กลิ่น เสียง นั้น สิ่งเหล่านี้้วยคนยิ่งชราก็ยิ่งอยากได้เป็นเครื่องประโลมใจ" ซึ่งเป็นการกล่าวถึงตัวตะกะฉนุและปะชันหฺนุญเองก่อน แล้วจึงสรุปว่าเป็นลักษณะของคนชราทั่วไป"

5. วิธีนิรนัย คือการสรุปกรณีเฉพาะจากกรณีทั่วไป วิธีนี้เป็นวิธีที่สำคัญที่สุดของการโต้แย้งและโน้มน้าวใจ เช่น ตอนมังสิษฐหูลขอโหบรร เทาโหมจะเกิดขอพระเจ้านมหาสิริชัยะสุระ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

...โดยเหตุนี้เมื่อผู้ใดของอยู่ในเรื่องรัก ผู้นั้นยอมเป็นไค้ทั้งมหาโจรแลมหาเถร มันยอมเอนใจผู้นั้นให้เป็นเพชรฆาต เป็นคนนอกคอกไม่รู้คุณ หรือว่าจะเป็นพระแลเทพบุตรก็ได้ทั้งสิ้น คึงนี้พระองค์จะรับโหมเอาถันจะเกิดกระไรนักหนา"

เนื่องจากการพูดโน้มน้าวใจ ของอาศัยแรงงูใจทั้ง ๆ มาประกอบ ยารอบจึงใช้แรงงูใจนานาประการมาประกอบในบทพูดของตัวละครอย่างสม่ำเสมอ เป็นแรงงูใจที่สอดคล้องกับหลักความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ 3 ประการ คือความต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ

การได้รับการ ยกย่อง ความต้องการผูกพันกับสถาบัน และความมั่นคงปลอดภัย สอดคล้องกับหลักการ
 เน้นอารมณ์ของอริสโตเติล 11 ประการ คือความสงสาร ความรัก ความละอาย ความริษยา
 ความขี้แค้น ความกลัว ความโกรธ ความเป็นศัตรู ความกลัว ความเป็นเพื่อน และความขุ่นเคือง
 สอดคล้องกับหลักการโน้มน้าวใจของ เรมอนด์ รอสส์ 12 ประการ คือการอุทิศตน การไปสัมฤทธิ์
 การมีอำนาจ การแสดงน้ำใจต่อหมู่คณะ การได้มาซึ่งทรัพย์สินของ ความอยากรู้ อยากเห็น ความ
 เห็นอกเห็นใจ ความซัดเซียง ความทะเยอทะยาน ความสอดคล้องของกันกับสังคม ความร่วมมือ และ
 ความมีอิสรภาพ แรงจูงใจที่ชาวอเมริกันในทุกยุคของตัวละครมากที่สุดคือ แรงจูงใจแบบเน้นอารมณ์ของ
 อริสโตเติล

สำหรับการแสดงออกด้านคุณธรรม ชาวอเมริกันได้แสดงถึงคุณธรรมหลายประการ ได้แก่
 ความขยันขันแข็งใจ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความกล้าหาญ
 ความสุภาพ และความรับผิดชอบ คุณธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความซื่อสัตย์สุจริต

ในทางศิลปะการใช้ภาษา ชาวอเมริกันเลือกสรรถ้อยคำ จำนวน และโวหารภาพพจน์ต่าง ๆ
 มาใช้ในบทพูดได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพในการ โน้มน้าวใจผู้ฟังให้คล้อยตามและปฏิบัติตาม

การใช้คำ ชาวอเมริกันเลือกใช้คำในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. คำกระตุ้น เป็นคำที่ช่วยให้การพูดเกิดความกระชับและแจ่มแจ้ง เช่น

ตอนจะเลิกปอบนางทองสาวให้คลายความรุ่มร้อนลง โดยแสดงให้เห็นว่าตนรู้สึกเจ็บเกี่ยวกับนาง
 แต่จำเป็นต้องระงับเสียโดยกล่าวว่า "...ก็แหละความกระหายใจกำเริบถึงปานนั้นแล้วกลืนใจจึงยังเสีย..."

ตอนโชติเกลียดลอมนางโช้วให้ร่วมมือกับตนในการกำจัดจะเกิด ซึ่งในความตอนหนึ่งโชติ
 ได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้าบอกกล่าวความทั้งหลายนี้ เพราะใครให้โช้วบุตรพี่เขยที่เคารพแห่งตัว
ครองสวาท คอยพระเจาทองอยู่ยาวในสถานหนึ่ง..."

2. คำเหมาะสมบุคคล การใช้คำกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กับเพศ วัย อารมณ์ อุปนิสัย

สถานภาพของผู้ฟัง และลักษณะความสัมพันธ์บุคคลและผู้ฟังมีต่อกัน เช่น

ตอนบุเรงนองเขียนสาส์นถึงจันทรา เพื่อฝากฝังอเทยยาไว้ในฐานะภรรยาของตน โดยเริ่มต้น
 ขอความช่วยการแสดงความยินดีที่จันทราจะมีครรรค์ ซึ่งชาวอเมริกันใช้ถ้อยคำโอ้อาเหมาะสมกับสถานภาพของ
 ผู้ฟัง ดังปรากฏในคำว่า "...ข้าพเจ้าจะได้อกลับมาจุย ครรรค์ โภทรอันเป็นเรือนลูก กอนน้องหลานตรง

กำหนดทศมาสหลายเดือนเป็นแท้ แลจันทราแม่จิงตั้งจิตดวงบุญให้จงหนัก กุศลอุบาสก นั้นจะได้เป็น อาราธนา ถ้ากับลูกเราให้ริ่สง่า ยั่งยืนคงเคช"

3. คำแสดงความรู้สึก ยำขอบใจเราอาราธนาผู้ฟัง ทำให้เข้าใจความรู้สึกของผู้พูด เกิดความเห็นใจ และคล้อยตาม เช่น

ตอนทองหุ่ญขอเปลี่ยนหน้าทีกับตะกะฉู โดยขอไปรบกับทัพหงสาวดีซึ่งมีจีสะเบงบุตรชาย รวมมาในกองทัพนั้นด้วย หังนี้เพื่อหวังจะฆ่าจีสะเบงตัวเมื่อของตนเอง ซึ่งทองหุ่ญขอได้กล่าวถึง ความรู้สึกของตนให้ตะกะฉูฟังว่า "จริงแล้ว ทุกวันนี้ข้าพเจ้ามองหน้าประภาขาวทองอยู่แล้วก็ ร้าวในอก ตัวเอง"

ตอนจะเค็ดขอร้องนางนันทะวักมีเหลือของพระเจ้ตะเบงชะเวตี้ให้เลกักรอเม็งตราเรื่อง นางโซ้อัวในความตอนหนึ่งจะเค็ดได้กล่าวกับนางว่า "...ยิ่งเรื่องของนางนั้น เฉพาะที่หัวทิ่มมาถึง นันทะวักท่านควยข้าพเจ้าก็ไกร้บแต่ พระหมสาคัส เป็นต้น ถูกหาเหมือนหนูบุญโซ้อัวทั้งนี้ นันทะวักท่าน กล่าวหาเป็น พระหมสาคัส แก่ข้าพเจ้าแล้ว"

4. คำที่ทำให้เกิดภาพ ยำขอบใจเพื่อให้อำนาจเกิดภาพในใจและคล้อยตามผู้พูด เช่น
ตอนตะกะฉูเป็นทูตไปเจรจากับเกลี้ยกล่อมให้เมืองแปร เป็นไมตรีกับทองอุ แทนที่จะเป็นไมตรี กับหงสาวดีซึ่งเป็นเมืองญาติ โดยเปรียบเทียบการกระทำของจะเค็ดกับสอพิทยาในตอนหนึ่งว่า "จะเค็ดเป็นชาวทองอุยชาติ มาทว่า จะฉวยโอกาสหนีกับทองอุในขณะแปร อลหม่าน ก็ไม่เห็นควร มีที่ตำหนิแล้ว แท้ทั้งที่จะเค็ดคิดหนี ยิ่งหนีทางกว่าสอพิทยา มิได้ลอบชายไปโดยเห็นแก่สำเร็จประโยชน์ ตัวเป็นใหญ่"

5. คำที่พ้องทางความหมาย ยำขอบใจนำคำที่ปกติจะไม่ใช้ควบกันมาใช้ด้วยกัน ทำให้คำนั้น มีความหมายเข้มข้น ลึกซึ้งและกินใจผู้ฟังจนทำให้เกิดความเห็นหรือความรู้สึกคล้อยตาม เช่น

ตอนจะเค็ดปลอบนางนันทะวักให้คลายความเสียใจที่ตนปฏิเสธความรักของนางในตอนหนึ่ง ดังความว่า "ข้าพเจ้าเกรงอยู่ว่าตัวเป็นคนยาก หากจะชวนนางผู้รักใจด้วยก็เหมือนแกล้งชวน หมาคัม ความทกขรวม"

ตอนโซ้อูเกลี้ยกล่อมนางโซ้อัวให้ร่วมมือกับตนลงจีสะเบงให้มาเป็นพวก ซึ่งโซ้อูได้กล่าวใน ตอนหนึ่งว่า "จีสะเบงบุตรจางาจิในราชการทหารผู้หนึ่งนั้น เมาโฉม เป็นพาสแก่โซ้อัวแม่แล้ว มิรักจะนำรัก จะเป็นไร"

6. คำที่มีความหมายเฉพาะที่ ยาชอบได้เลือกใช้คำที่มีความหมายเหมาะสมกับตำแหน่งที่คำนั้นจะปรากฏอยู่ เพื่อช่วยให้การทบทวนซ้ำง่ายขึ้น เช่น

ตอนจะเกิดก่อนนอนจินตนาให้ยอมรับกุสุมา โดยกล่าวความตอนหนึ่งว่า "ข้าพเจ้าทั้งถูกมีร้าย สิ่งอาภรณ์แล้ว วันรักข้างหน้าทะเลแม่ทองอุจะไต่ยั่วที่ชาคลักษณะอ่อนโยน เป็นทุกข์อย่างยิ่งใหญ่ของบรรดาหญิงแล้ว ซึ่งสามจะสิ้นน้ำหวานสำหรับหล่อประโลมนางเมียบ"

ตอนบุเรงนองเขียนสาส์นถึงจินตนาเพื่อฝากฝังอเทยยาไว้ในฐานะภรรยาของตน โดยกล่าวความในตอนที่หนึ่งว่า "ทะเลแม่ขาวแปรเจริฐรอมมาทะเลแม่ทองอุ บันยั่วแก่หญิงอื่นหลายไคสิ้น ขอก็กั้นไว้แต่อเทยยานางเดียว ทั้งนี้เพราะกุสุมาวิริกข้าพเจ้านั้น นางอเทยยานี้เคยเสียกบแย่งคลุกคลีกับข้าพเจ้าคราวเดียวด้วย"

นอกจากการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ แล้ว ยาชอบยังมีวิธีเน้นความหมายและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ฟังด้วยการใช้ข้อความแบบต่าง ๆ ดังนี้

การใช้ภาษาบรรยายแทนคำ เช่น

ตอนจะเกิดเขียนสาส์นไปเยี่ยมสอพิญาเพื่อบิณฑิไล้หาตัวทนาย ในสาส์นนั้นมีข้อความตอนหนึ่งว่า "ทัพหงสาวดีมีนายครั้งนั้น ทองหุ่ญญินมาแต่แปรทมิไซใครอื่น เมื่พหานอันักข้าพเจ้าผู้เสมอเพียง โถมอกนั้นแล้วเป็นทักการ"

ตอนไชยบุญจงจะเบงให้ทรยศต่อทองอุ โดยยั่วยุให้จงจะเบงเกิดความริษยาแข่งก็กับจะเกิด ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า "...แต่ตำแหน่งขุนพลเบื้องหน้าสิจะตกไปอยู่กับมืออันทมิโคเคย ข้าราชการทหาร สักน้อย"

การใช้ประโยคปฏิเสธ เช่น

ตอนจะเกิดยกทัพมาตีเมืองแปร แล้วรานองได้ถวายคำปรึกษาแก่พระเจ้าแปร ในความตอนหนึ่งว่า "พระเจ้ายู่หัวจะถือเอาภิกขุภายนอกเป็นเครื่องบอกภิกขุภายในขณะสงครามนั้น หาได้ไม"

ตอนพระเจ้ายู่หัวจะเบงจะเวตกริ้วจะเกิดเรื่องตามไปชิงกุสุมาจากสอพิญา มังลินจึงแจ้งแก่ทางให้จะเกิดซึ่งกล่าวความตอนหนึ่งว่า "...คนทั้งนั้นเคารพอาทมาไชวจะเกรงกลัวเป็นสงฆ์ใหญ่แต่ สถานเดียวก็หามิได้"

การใช้ข้อความที่เน้นความสอดคล้องกัน เช่น

ทอมมิ่งสันธูแก่ตัวแพนจะเค็ดเมื่อครั้งหนีจากคุกเมืองแปรงกลับมาทองอุ ซึ่งมั่งสันธูไคกล่าวในตอนหนึ่งว่า "มั่งสันธูเค็ดมีประโยชน์แก่เมงกะบินโยเท่าใด จะเค็ดคิษมั่งสันธูก็จะทำประโยชน์ให้มั่งตราบุญพร เมงกะบินโยไคทั้งนั้น"

ตอนจะเค็ดลอบเข้าไปพบจันทร์หา เมื่อมีโอกาสจึงสารภาพกับนางว่าตนรักกุสุมาด้วยทั้งความว่า "ข้าพเจ้ารักนงท่านนี้โดยใจรักก็ ส่วนที่รักตะละเมเมืองแปรงรักโดยใจปอง"

การใช้ประโยคหัวความ เช่น

ตอนพระเจ้าแปรงใหญ่กุสุมาเกลี้ยกล่อมจะเค็ดให้สวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าแปรง แต่จะเค็ดปฏิเสธโดยกล่าวว่า "กุสุมาแม่เอยข้าพเจ้านี้เป็นคนรักชีวิตแลรักท่านยิ่งกว่าชีวิตทั้งท่านแลทั้งชีวิตข้าพเจ้ารวมกัน ข้าพเจ้าก็ยังรักนงน้อยกว่าเมืองทองอุ"

ตอนจะเค็ดสารภาพกับจันทร์หาว่ารักกุสุมา แต่ก็เอาใจจันทร์หาโดยกล่าวว่าตนรักนางยิ่งกว่าทั้งความว่า "ฉะนั้นอันความพิสมัยทอนางโน้นก็ดีกว่าตัดให้ชาคยากกว่ายากนัก แต่ส่วนข้อที่จะห้ามใจไม่ให้รักจันทร์หายิ่งยากกว่าการรักษิตาพระเจ้าแปรง เสียสักห้อยเท่าข้า"

กลวิธีในการใช้ภาษาที่พยายามนำมาใช้ในบทพูดของตัวละครได้เป็นอย่างดีอีกประการหนึ่งก็คือการใช้สำนวน และโวหารภาพพจน์ประกอบการพูด เพื่ออธิบายความรู้สึกนึกคิดใหญ่ทั้งเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และประทับใจในความไพเราะหลักแหลม คมคาย

การใช้สำนวน เช่น

ตอนจะเค็ดปลอบนางทองลาให้สงบสติอารมณ์ โดยกล่าวชี้แจงด้วยเหตุผลว่า "อนึ่งจะหวังว่าไคครองตะละเมแล้วจะพลอยอุ้มทองลาขึ้นพึ่งในบุญ ข้อนี้เหมือนหมายนกบนปลายไม้ก็กลเดียวกัน"

ตอนไขลุเทียนลิตล่อนพินยามีให้อาลัยกุสุมาจนเสียการ ทั้งความตอนหนึ่งว่า "...การจะแก้มือควยความคั่งแค้นคั่งนั้น มั่งเอาความจินาตเป็นใหญ่มิใช่มั่งจะได้แก้มือเร็ว เราทำการไคเปรียบเท่าไคก็เป็นคนเจนเหลี่ยมชวยเท่านั้น"

การใช้โวหารภาพพจน์ โวหารภาพพจน์ที่พยายามนำมาใช้ในบทพูดมี 12 แบบ ไคแก่

1. อุปมา เช่น

ตอนจะเกิดเกลี้ยกล่อมนันทะวาทิให้ยอมรับนางโช้วเป็นสนมเอก ซึ่งจะเกิดได้กล่าวไว้แบบ
ในตอนหนึ่งว่า

อย่างสูงโช้วก็เหมือนจอกกระเบื้องเอบาง จุฬพระเจ้ากรุงจีนสรรเอามาถวายที่
อย่างวิเศษ สำหรับคนคอสุราจุฬพระเจ้ายุทธ์จะไต่หาความวิเศษแห่งสเมียรณะเสพ
แต่ส่วนนันทะวาทิครมเหสีนั้นเสาะจะเปรียบทุกอย่างทำกึ่งเป็นปากเตล้า เป็มิ่งขวัญสูงกับเทศ
ประจำ...เป็นอยู่กับเตล้าแทะพระเป็นเจ้าทองวันละครั้ง กับจอกเหลาอบกล่ามออบอยู่แต่เย็น
ตกคามิรุทรวงนั้น ยังจะหาคนใดสำคัญจอกเหลาว่าเป็นเครื่องสูงกว่ามิได้อยู่หรือ

ตอนจินทราเปิดเผยความรู้สึกที่นาฉิมที่จะเกิดให้นันทะวาทิฟัง ซึ่งมีความเปรียบตอนหนึ่งว่า
"อุปมาว่านกอินทรีถึงหากจะมีอำนาจเร็วแรง เกินปากงาอื่น แต่ยังจะเปรียบด้วยพระกุลบุตรที่มิได้
อินทรีลวงเข้ามาอยู่ในฝูงครุฑ ความอภัยก็เกิดเหมือนหนึ่งกาเข้ามาอยู่ในฝูงหงส์ หงส์หรือจะเม้มกา
เนื่องเข้าในหงส์พันธุ์"

2. อุปลักษณะ เช่น

ตอนมังสีนธูลขอให้มรร เทาโหมให้จะเกิดทอพระเจ้านหาสิริชัยะสุระ มีความเปรียบตอนหนึ่งว่า
"พระราชมุขนั้นกลีบสายสนทิวงศ้อยแล้ว และเกิดก็จะเป็นคชาธารตัวกล่าซึ่งมังกรจะไต่จับเข้าไป
เบื่องหน้า"

ตอนรานองทำนายการณายหน้าให้จาเลงกะโบฟังว่าบุเรงนองจะเป็นจักรพรรดิที่แท้จริงของ
พุทธาประเทศ ซึ่งมีความเปรียบตอนหนึ่งว่า "อภัยเสียเถิดหากข้าพเจ้าจะเปรียบความหนักไปหน่อย
แต่ความอันยากขึ้นเปรียบนั้นคือเป็นของจริง รักมีบารมีมังกรทะเบงชะเวคคองหนึ่งหอย..."

3. เปรียบ เช่น

ตอนพระเจ้าแปรให้กลุ่มมาเกลี้ยกล่อมจะเกิดให้ส่วนนักกัศทเมืองแปร และจะเกิดปฏิเสธ
โดยกล่าวว่า "...แต่ข้าพเจ้ารักจะเป็นไพร่ราบเมืองทองอยู่ยิ่งกว่าเป็นคนไพร่ของพระเจ้าแปร"
และรักสตรีข้าพเจ้ารักโค่นลามายแต่เมืองมาตุนั้นจะรักไว้แต่เมืองเดียว"

ตอนพระเจ้าทะเบงชะเวคคองจะเกิด แะมาโลอารมมหาลกับทองหงส์ว่ายิ่งขร่ายยิ่งฉลาด
ทางบุญจึงไต่ขอบใจตอนหนึ่งว่า "ยิ่งแถมให้จะลดความกล้าแทะว่าความแก่เป็นเหตุให้เพิ่มความกลัว
ในอันที่จะทำความผิด"

4. ปุจฉา เช่น

ตอนไขฐูเกลี้ยกล่อมให้อ้าวให้ร่วมมือกับตนเพื่อกำจัดจะเค็ค ไขฐูไค้กล่าวปลุกปั่นในตอนที่หนึ่งว่า "ซึ่งพระเจ้าของอุบารุงรักทาน ณ ปัจจุบันนี้ ก็โดยพิศวาสในรูปสมบัติแห่งทานเป็นประมาณ แล พระมหากษัตริย์นั้นจะสิ้นอิสรียุคมรูปมาเรอหรือ"

ตอนมังสินธุรับคั้นให้พระเจ้าตะเบงชเวตโกภัยโชนให้จะเค็ค เพื่อจะไค้ออกรบกับอังวะ ซึ่งมาประชิดของอุบรู โดยกล่าวความตอนที่หนึ่งว่า "...ผู้ใดไค้ทำความดีในครั้งนั้น รางวัลก็หึงไค้กับ หัวทุกตัวคนแล้ว แตคนอีกผู้หนึ่งคือเจ้าชวักุโสคอคัวการใหญ่ กล้าเอาศัสมะเป็นเกมพันวางให้มูเรงนอง ไปเอาเมืองแปรมาถวายไค้ นั้น พระเจ้าของอุบรูยังจะระลึกความชอบไค้อยู่หรือ"

5. บุคลาธิษฐาน เช่น

ตอนจะเค็คปรับความเข้าใจกับจันทราเรื่องกุสุมา โดยจะเค็คพยายามอ่อนวอนให้จันทรา ใจอ่อนทั้งความว่า "ข้าพเจ้าเสียดายแต่ว่าพระอาทิตย์ไม่เป็นใจ แมดวงตะวันรอรอปล่อยไค้กลางคืน วันนั้นยืนยาวไปกวาขรรคมดาแล้วข้าพเจ้าก็จะทนยืนอยู่หรือแมแต่จะคุกเขาลงจะกอดแทนองท่านไว้ กล่าวความจริงจนองท่านจะเชื่อใจ"

ตอนจะเค็คคุกกล่อมนางเซงสอญให้รับนอนหลับเสีย เพื่อตนจะได้เข้าไปพบกับกุสุมาทั้งที่ทั้งใจไว้ ซึ่งจะเค็คไค้กล่าวชวนนางเซงสอญตอนที่หนึ่งว่า "อันในยามเช่นนี้ ความดีประจำใจมนุษย์ก็พลอยหลับลงด้วย แตะความชั่วรู้สึกตัวขึ้นขึ้นทำการ"

6. อทิพจน์ เช่น

ตอนจะเค็คลอบเข้าไปพบจันทรา แตนางกลับแสดงกิริยาป็นิ่ง เย็นชาต่อจะเค็คด้วย ความซุนเคื่องเรื่องกุสุมา จะเค็คพยายามอ่อนวอนนางให้คลายโกรธ โดยกล่าวความตอนที่หนึ่งว่า "มาทราว่าฝนจะตกลงก็พันหา พายุจะพัดกลาเป็นเวลาแรมปี รากฐานพระเจดีย์ชะเวตะคองพนฝนทนลม ไค้ดับไค้ ข้าพเจ้าจากจันทราไปถึงรอยปี ใจนางก็คงจะมั่นคงฉันนั้น"

ตอนมังสินธุเกลี้ยกล่อมให้พระเจ้าตะเบงชเวตโกอ่อน ยอมภัยโชนให้จะเค็ค โดยกล่าว ยกยอว่า "จะหาใครไค้อุปการะคนดังพระเจ้าของอุอุปการะสหายรวมพระท่านั้น คนเอาจนจบสัทวปี จักหามิไค้เลย"

7. อุทมนัย เชน

ทอนจะเกิดพูดกล่อมนางเซงล่อญ โดยชี้ให้นางเกิดความหวังว่า "...แก้มแม่เซงล่อญหอมระรื่น ยิ่งนับตาเลากว่าวามอบุควยแหวรัก เมงจะปูลูชนเห็นจะครองใจไปไม่ตลอด ถึงไม่ยากชั่วก็ทองชั่ว เซงล่อญท่านจะตกเป็นภรรยาข้าพเจ้าเสียอนวันคืนอันสมควร"

8. การเปาะเยย เชน

ทอนจะเกิดเขียนสาส์นไปเปาะเยยสอพิณยาเพื่อมีบันทึกให้ข้าตัวทาย ถึงความทอนหนึ่งว่า "ข้าพเจ้ามารำลึกตัวเองเป็นผู้นอบน้อมศัศิก์เสมอหน้าสำหรับปฏิบัติท่านครั้งโน้น แล้วรำลึกกลับถึงวาสนาชะตาคนทั้งท่านสอพิณยาศัศิก์ใหญ่เทกอนเล่า ก็ออาครุควยฐานะท่านทุกวันนี้ได้เลย"

ทอนจันทร์หาเขียนสาส์นตอบจะเกิดและเตือนให้รู้ตัวว่าพระเจ้าตะเบงชะเวตี้จะลงโทษ จะเกิดกลับทงอู ซึ่งมีความทอนหนึ่งว่า "ขออย่าเวลาจะเกิดจะสวมกอดนางใดอย่าให้กิริยาที่ใส่โคล้เข้ามาออกข้าพเจ้าปรากฏเป็นที่ละเหื่อนใจ แลขณะนางในอกท่านทวนเอาคำสัตย์ จะเกิดท่านจะกล่าวคำสัตย์แก่งานนั้น และเอาคำสัตย์ที่เคยพูดกับข้าพเจ้าแล้วไปพูดซ้ำกับนางอื่นอีก ก็อย่าให้บังเกิดหิริโอาทได้เลย"

9. ญิงพ เชน

ทอนตะคะญีโหม่นาวาโจพระเจ้าแปรให้เลือกเป็นไมตรีกับทงอูแทนที่จะเป็นไมตรีกับหงสาวดี ซึ่งตะคะญีกล่าวความทอนหนึ่งว่า "อันปากพูดมหากษัตริย์จะถือเป็นปากรายสามานย์นั้นหาได้ไม่มีใครสำคัญว่าตนต่ำหรือสำคัญว่าศัษสูง เพราะเหตุที่คำเจรจาของพูดเป็นระฆาณ"

ทอนจันทร์หากกล่าวถึงทอวาจะเกิดว่าไม่หวังใจกับนาง ถึงความว่า "ข้าพเจ้าร้องไห้ก็เพราะส่านักว่า ชาตินี้ทั้งชาติจะหลีกไปจากเรือนแซนอันอุดมไปด้วยความเท็จนี้ได้แล้ว"

10. ปราณนัย เชน

ทอนรานองกล่าวสนับสนุนพระเจ้าแปรให้เลือกเป็นไมตรีกับทงอู โดยชี้ให้เห็นว่าเมืองแปรจะปลาดภัยว่าเมื่อเป็นไมตรีกับหงสาวดีด้วยเหตุผลที่ว่า "ทั้งนี้เพราะราชกุมารใน เศวตฉัตร แปรหาไม่มีองค์พระเจ้ายู้งถึงสวรรยาธิปัตแล้ว มีแต่ทะเลาะเบาะแว้งมาเล่า เมืองแปรจะได้รบบุรุษใดครอง"

ทอนสอพิณยาเขียนสาส์นมาชวนพระเจ้าโลงันทวาเมืองลัวะให้ช่วยรบกับทงอู โดยชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าตะเบงชะเวตี้เป็นภัยต่อแคว้นพุกาม ถึงความว่า "แลปัจจุบันกาลนี้ ข้าพเจ้ามารำลึกถึงความ

ปกติสุขของลูกแม่อีร ะวดี เจ้าภักดิ์สนิทที่พึ่งเห็นพระยามาร ประหาร ความสุธอาณา ะรา ามร แห่งแคว้นพุกาม ปรากฏขึ้นแก่สายตา"

11. ประกาศนัย เช่น

ตอนตะคะฉุโนมนาวาโจระเจ้าแปรให้เลือกเป็นไมตรีกับทองอุ โดยยกความจริงใจที่จะแก้มีตอกผู้มาขึ้นมากอ้างถึงความว่า "ขุนนางแปรในที่นี้เคย สืบทอดกันมาแต่เป็นสองแล้ว ทานก็เคยเป็นหนุ่มมาก่อนยอมเล็งเห็นความรอนแรงแห่งกลศึกว่าสน้อย..."

12. สาธก เช่น

ตอนสอพิณยาตามหาหมอกผู้มาต่อพระจักร เทวี โดยให้เหตุผลว่านางอเทยาคู่หมั้นของตน ประพฤติตนไม่เหมาะสม พรหมทั้งกล่าวสาธกว่า "อันไม่หมกอยู่ในที่หนทางคนเกินข้ามไปมากก็ แดงา ผู้ใดเอาไม้นั้นมาจำหลักเป็นพระพุทธรูปแล้ว จะให้เคารพบูชาเขาเจ้าก็ยอมทำตามได้ แต่ทองคำเนื้อแท้ หากความมาหลอมที่เป็นรูปอย่างมงคลแล้ว จะเคารพเพราะเห็นรูปทองคำหาได้ไม่"

โองการภาพพจน์ที่ยาขอบใช้ในวาทศิลป์จากเรื่องผู้ชนะสิบทิศมากที่สุดคือ อุปมา และรองลงมาคือ ปรุจฉา

ด้วยความสำเร็จในเชิงวาทศิลป์ของยาขอบนี้เอง ทำให้ยาขอบสามารถสร้างบทพูดของตัวละครในเรื่องผู้ชนะสิบทิศได้อย่างคมคาย เหมาะสมกลมกลืนกับบุคลิกภาพและบทบาทของตัวละคร ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ตัวละครมีต่อกัน บทพูดที่ยาขอบสร้างขึ้นล้วนมีความสมบูรณ์ในเชิงวาทศิลป์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสจากลีลาการพูดแบบต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความประทับใจในบุคลิกภาพและบทบาทของตัวละคร จนรู้สึกเสมือนว่าตัวละคร เหล่านี้มีตัวตนที่แท้จริง และคุ้นเคยกับผู้อ่านเป็นอย่างดี ความสำเร็จในเชิงวาทศิลป์ที่ปรากฏในบทพูดของตัวละคร ยังเป็นสิ่งที่สำคัญที่ช่วยให้เนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างสนุกสนานและชวนติดตามทุกบททุกตอน ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศจึงอุทิศคุณค่าทางวาทศิลป์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้ยืนยง เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และได้รับความนิยมนิยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันทั้งยังเป็นวรรณกรรมชิ้นเองที่ทำให้ยาขอบมีชื่อเสียงยิ่งมาจนทุกวันนี้อีกด้วย และจากผลการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ได้ข้อสรุปว่าวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับหลักวาทวิทยา โดยเฉพาะวรรณกรรมที่มีบทสนทนาเป็นองค์ประกอบในการแต่ง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาทัศนะของยาขอบที่มีต่อสตรีจากวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นและนวนิยาย
2. ควรศึกษาศิลปะการใช้ภาษาจากบทสนทนาในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ของยาขอบ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ✓ กุหลาบ มลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- คาร์เนกี, เกอ. การพูดในที่ชุมนุมชน. แปลโดยอาษาอจักษ์เมตต์ พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2516.
- ✓ จันทิมา พรหมโชติกุล. วาทกรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- ✓ จินกา จินตเสรี. ศิลปะการพูดในที่ประชุม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พิทยธัมม, 2525.
- ✓ จ่านง วิบูลย์ศรี. "ปัจจัยแห่งการพูดที่สัมฤทธิ์ผล," นิเทศสาร. 1 : 83 - 91 ; สิงหาคม 2522.
- ✓ ฉลวย ชูริทธิ. วิชาการพูด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แพรวพินทยา, 2520.
- ฉ้าน อิศรศักดิ์, ม.ล. ศิลปะของการพูดการสมาคม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : วี.เจฟรี่แอง, 2527.
- ✓ เฉลิมศักดิ์ รงกะบอน. ศาสตร์และศิลป์การพูด. กรุงเทพฯ : อนงค์ศิลป์การพิมพ์, ม.ป.ป.
- ชนม์สวัสดิ์ ชมบุญช, ม.ร.ว. วิธีพูดจูงใจคน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2515.
- ชลธิรา กลัคอยู่. การใช้ภาษา. กรุงเทพฯ : บริษัทสยามปริทัศน์ จำกัด, 2517.
- โชติ แพร์พันธ์. ผู้ชนะสิบทิศ. โดยยาขอบ (นามแฝง) กรุงเทพฯ : มติชนศึกษา, 2520.
- ✓ คารณี หาดสุช. "การฝึกต่อสื่อสารด้วยการพูด," วารสารรามคำแหง. ฉบับบริหารธุรกิจ 2 : 73 - 89 ; 2526.

- หินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. พูดได้ทุกเป็น. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ม.ป.ป.
- ✓ นันทา ชุมภักดิ์. การพูด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.
- ✓ นิพนธ์ ศศิธร. หลักการพูดต่อชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- นวม สงวนทรัพย์. วาทศิลป์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดิบ, 2517.
- ✓ ประสงค์ ราชผลสุข. การพูดเพื่อประสิทธิผล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- ✓ ปรีชา ช่างขวัญอิน. การใช้เหตุผล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2523.
- _____. ความรู้พื้นฐานสำหรับการใช้ภาษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพประทานพร, 2525.
(ชุดพื้นฐานการใช้ภาษา เล่ม 1)
- _____. ศิลปะการเขียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพประทานพร, 2525. (ชุดพื้นฐานของการใช้ภาษา เล่ม 2)
- _____. ศิลปะการพูด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพประทานพร, 2525. (ชุดพื้นฐานการใช้ภาษา เล่ม 4)
- ณอม โปษะกฤษณะ. การพูดการฟัง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.
- ✓ เพชรบูรณ์ โรจนธรรมกุล. "การสร้างวาทศิลป์," นาคำ ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ✓ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. วิวาทพระสมุท. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉาปนกิจศพคุณหญิงเชย ศิริสมมติ 9 พฤษภาคม 2509 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดิบ, 2509.
- ✓ มัทนา นาคบุตร. ศิลปะการแต่งผู้ชนะเลิศสิบทิศของยาชอมในค่านท่วงทำนองแห่งและกลวิธีเสนอเรื่อง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- ✓ บงกช คอลกุล. "หลักกรรมและศิลปะของนักพูดที่ดี," ประชาศึกษา. 6 : 28 - 32 ; มีนาคม 2529.

- บุพผา สุภาภูล. การสื่อความ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ✓ วิจิตร อวระกุล. เพื่อการพูด การฟัง และการประชุมที่ดี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ✓ วิจิตรมาตรา, ชุน สำนวนไทย. โดยกาญจนาภักดิ์ (นามแฝง). พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2515.
- ✓ วิจิตรวาทการ, หลวง. จิตวิทยาการเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักงานนครสาร, 2493.
_____. ปรากฏการณ์และคำบรรยาย. กรุงเทพฯ : เสริมวิทยาวรรณาการ, 2516.
- ✓ วินิจ วรพนธอม. หลักการพูด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2526.
- วิภา กนกนันท์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.
- ✓ วิรัช อภิรัตน์กุล. วาทนิเทศและวาทศิลป์. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, 2526.
- ✓ วิสัณห์ ปิงทะวงศ์. ศิลปการพูดและการครองใจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2517.
ศิลปากร, กรม. ประชุมโคลงโลกนิติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2504.
- ✓ สมิต ชัยบุตร. การสื่อสารสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2527.
- สมปราชญ์ ชัมมะพันธ์. หลักการพูด. พิมพ์ครั้งที่ 5. ปักทาลี โครงการผลิตตำรา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2529.
- สวนิต ยมราชย์. "การพูดให้สัมฤทธิ์ผล," เอกสารการฝึกอบรมเรื่องการพูดให้สัมฤทธิ์ผล
หมายเลข 1. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- ✓ สวนิต ยมราชย์ และดิเรกนันท์ อนวัชรศิริวงศ์. หลักการพูดขั้นพื้นฐาน : สัมมนาสาระสำคัญ.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชนจำกัด, 2527.
- สามัญศึกษา, กรม. หน่วยศึกษานิเทศก์. เทคนิคการพูดและการฟัง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาธรรมสาร, 2513.
- สำเนียง มณีกาญจน์ และสมบัติ จาปาเงิน. หลักการพูด. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ภาพพิมพ์, 2530.
- สีหยา พิณภูวนทล นิตยา กาญจนวรรณ และสาวิตรี ศรีเพ็ญ. การเขียนและการพูด.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514.

สุทธิวงศ์ หงส์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

สุนทรโวหาร, พระ. พระอภัยมณี. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515.

สุภาวที แสงทองสิทธิ์ และคนอื่น ๆ. วาทกรรมสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พีระพัฒน์, 2526.

โสรัจจ์ แสพกิจรัตน์. วาทศิลป์และมนุษยสัมพันธ์. ม.ป.ท., 2523.

✓ อรพรรณ บิลันธนโอบาท. การพูดเพื่อการกิจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และสำนักเจริญผล, 2529.

_____. วาทะสำคัญของไทยและการวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

✓ ชัยสิทธิ์ สีสวรรค์. "การวิเคราะห์ผู้ฟัง," เอกสารการฝึกอบรมเรื่องการพูดให้สัมฤทธิ์ผล หมายเลข 3/3. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

✓ ชัมพร แก้วสุวรรณ. วิชาการพูด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2522.

ชัมพร สุขเกษม. การพูดเพื่อประสิทธิผล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2520.

✓ อารีย์ สหชาติโกสีย์. หลักวิชาวาทศิลป์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรและการซื้อแห่งประเทศไทย. 2516.

อำพัน ศักดิ์วรรณนะ. วาทศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2504.

อุทัย นิธิวิทย์. หลักการพูดในที่ชุมนุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ม.ป.ป.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. ศิลปะการพูด. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2519.

Adams, John Quincy. Lecture on Rhetoric and Oratory. New York : Hilliard and Metcalf, 1962.

Bryant, Donald C. "Rhetoric : Its Functions and Its Scope," Quarterly Journal of Speech. 39 : 404; December, 1935.

Connolly, Francis Xavier. A Rhetoric Case Book. New York : Harcourt Brace, 1953.

Marsh, Patrick O. Persuasive Speaking. New York : Harper, 1967.

Maslow Abraham. Motivation and Personality. New York : Harper and Row,
1970.

Monroe, Alan H. and Douglas Ehninger. Principle of Speech. 2th ed.
Chicago : Foresman and Company, 1949.

ກາລຸພນວກ

ตารางแสดงการวิเคราะห์การใช้รหัสของ ขาชอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ
จำแนกออกเป็น 9 ตาราง ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนครั้งในการพูดประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในการโน้มน้าวใจ

ตัวละคร	การพูดเพื่ออธิบาย	การพูดเพื่อข่มขู่	การพูดเร้าอารมณ์ สะเทือนใจ
จะเก็ก	4	14	10
มังสีนฐ	1	3	2
รวนอง	1	3	1
ไซอู	2	3	22
สอหินยา	1	-	7
ตะกะณีย์	3	5	8
จันทรา	1	1	2
ทองหุ่ณีย์	-	1	3
รวม	13	20	55

ตาราง 2 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละครวิเคราะห์อยู่ในด้านต่าง ๆ

ตัวละคร	เพศ	วัย	สติปัญญา	อารมณ์	อุปนิสัย	ทัศนคติ	สถานภาพ
จ๊ะเอ๋ก	2	-	1	8	9	10	13
มังสินธุ	-	-	-	4	2	4	2
รานอง	-	-	-	4	5	2	6
ไขลู่	1	1	1	9	6	4	6
สอหินยา	-	1	-	2	1	6	5
ทะกะญี่	-	1	-	6	6	5	4
จันทร์รา	-	-	-	1	3	3	3
ทองหวนญี่	-	1	-	1	1	1	1
รวม	3	4	2	35	33	35	40

ตาราง 3 แสดงจำนวนครั้งที่สถานการณแวดล้อมลักษณะทาง ๗ ปรากฏ

ตัวละคร	สถานการณตึงเครียด	สถานการณสอแหลม	สถานการณปกติ
จะเด็จ	13	4	1
มังสินธุ	5	-	-
รานอง	7	-	1
ไชย	6	4	-
สอหินยา	3	3	1
ทะกะญี	6	-	-
จันทรา	1	1	1
ทองหวนญี	3	-	-
รวม	43	12	4

ตาราง 4 แสดงจำนวนครั้งทวดละครอย่างหลักฐานความยาวต่าง ๆ

ตัวละคร	บทตัวอย่าง	ข้อเท็จจริง	การไต่พยาน	การเตรียมเทียบ	รายละเอียด	พรรณนาความ	บรรยายความ
จะเค็ค	1	5	1	6	4	4	1
มิ่งฉันทู	3	1	1	-	-	-	-
รานอง	3	1	-	4	-	4	1
ไอหลู	3	-	-	-	2	3	1
สอพนบา	-	3	-	3	-	-	-
ตะคะญี่	2	3	1	2	-	-	1
จันทรา	-	-	-	1	-	2	-
คางหนุ่น	-	-	1	1	-	-	-
รวม	12	13	4	17	6	13	4

ตาราง 5 แสดงจำนวนครั้งที่ตัวละคร แสดงเหตุผลด้วยวิธีต่าง ๆ

ตัวละคร	โยงจากเหตุ ไปสู่ผล	โยงจากผล ไปสู่เหตุ	โยงจากผล ไปสู่ผล	วิธีอุปนัย	วิธีนิรนัย
จะเก็ก	13	11	2	-	15
มังสินธุ	2	-	-	-	4
รานอง	3	1	1	-	10
ไชธู	1	1	-	-	6
สอพิณยา	5	3	1	-	1
ตะกะณู	3	2	1	2	7
จันทรา	1 /	-	1	-	2
ทองหุณนี	2	-	-	-	-
รวม	30	18	6	2	45

ตาราง 6 แสดงจำนวนครั้งที่วิเคราะห์หลักจิตวิทยาในการทดสอบต่าง ๆ

หลักจิตวิทยา	แรงจูงใจ	จะเกิด	มังสีเหตุ	รื่อง	ไขเหตุ	สติปัญญา	ตะคะณู	จินตนา	ทองหน่วย	รวม
หลักจิตวิทยาพื้นฐานของมาสโลว์	ความมีชื่อเสียง-เกียรติยศ	2	1	2	3	1	-	-	-	9
	ความผูกพันกับสถาบัน	1	3	-	-	2	-	-	-	5
	ความมั่นคงปลอดภัย	2	1	1	-	-	1	-	-	5
	ความสงสาร	2	-	-	1	-	-	-	-	3
	ความรัก	1	2	-	1	1	-	-	-	5
	ความระอาย	1	1	-	1	-	4	1	-	8
	ความริษยา	1	-	-	2	1	-	-	-	4
	ความตแกลน	1	-	1	3	-	3	1	-	9
	ความกลา	1	-	-	1	-	1	-	-	3
	ความโกรธ	1	1	-	1	2	-	-	-	5
หลักการเนออาร์มของอริสโตเติล	ความเป็นศัตรู	-	-	-	6	1	-	-	-	7
	ความกลัว	-	-	-	3	-	-	-	-	3
	ความเป็นเพื่อน	-	-	-	2	-	-	-	-	2
	ความซื่อสัตย์	-	2	-	1	-	-	-	-	3

หลักจิตวิทยา	แรงจูงใจ	จะเกิด	มังสีนุ	รานอง	ไขอู	สอพิณยา	กะคะณู	จันพรา	ทองหญ่ณู	รวม
หลักการโน้มน้าวใจของ เรมอนค รอสส์	ความอยากรู้อยากเห็น	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	การอุทิศตน	2	-	-	-	2	-	-	-	4
	การไปสัมฤทธิ์	2	-	-	1	-	-	-	-	3
	ความเห็นอกเห็นใจ	1	1	-	-	-	-	-	-	2
	ความซัดแยง	1	-	-	-	1	-	-	-	3
	การมีอำนาจ	1	2	-	-	-	-	-	-	3
	การแสดงน้ำใจ	-	-	1	1	-	-	-	1	3
	ความทะเยอทะยาน	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	ความล่อลวงกับสิ่งคม	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	การได้มาซึ่งทรัพย์สินของ	-	-	-	1	1	-	-	-	2
	ความรวมมือ	-	-	-	1	1	-	-	-	2
	ความมอสรภาพ	-	-	-	1	-	-	-	-	1

ตาราง 7 แสดงจำนวนครั้งทั่วละคร แสดงออกซึ่งคุณธรรมในการพูด

ตัวละคร	ความยับยั้งชั่งใจ	ความเมตตากรุณา	ความกตัญญู	ข้อดีที่สุจริต	เสียสละ	กล้าหาญ	สุภาพ	รับผิดชอบ
จะเกิด	1	5	3	3	1	1	6	1
มังกร	-	1	-	-	1	-	-	2
รายนอง	-	-	-	2	-	-	2	1
ไข่มุก	-	-	-	2	-	-	-	1
ล่อพันยา	-	-	-	1	-	-	-	-
ทะลุมะ	-	-	-	3	-	-	-	-
จันทร์	-	-	-	1	1	-	-	-
ทองหล่อ	-	-	-	-	-	1	-	1
รวม	1	6	3	12	3	2	8	6

ตาราง 8 แสดงจำนวนครั้งในการใช้ภาษาในด้านการใช้คำ จำนวน ประโยคและโวหารภาพพจน์

ชื่อปะการใช้ภาษา	จะเกิด	มีถึงขั้น	รอง	ใช้	สอพิณยา	ตะกะญี่	จันทรา	ทองหวนญี่	รวม
<u>การใช้คำ</u>									
จะกะตักรัต	16	-	-	2	-	-	3	-	21
คำที่เหมาะสมกับบุคคล	6	1	1	-	1	-	-	-	9
คำแสดงความรู้สึก	12	-	-	8	3	11	13	9	56
คำทำให้เกิดภาพ	-	-	-	2	-	2	-	-	4
คำมีถึงความหมาย	9	1	-	3	-	-	-	-	13
คำมีความหมายเฉพาะที่	9	-	-	2	1	3	-	1	16
ภาษาบรรยายแทนคำ	1	-	1	2	-	4	-	1	9
การใช้จำนวน	6	1	5	6	-	1	1	-	20
<u>การใช้ประโยค</u>									
ข้อความมีแต่	11	4	7	2	4	8	1	2	39
ประโยคเมื่อความสมดุ่ย	4	1	-	1	-	-	-	-	6
ประโยคหัวความ	4	-	-	-	-	-	1	-	5

ศิลปะการโยกย้าย	จะเกิด	มังคละ	รอง	โชติ	สพินยา	ตะคณ	จินทรา	ทองหว่าน	รวม
<u>การโยกย้ายการพจน</u>									
อุปรา	17	6	8	9	3	11	6	1	61
อุปรา	2	2	4	3	4	1	1	1	18
บุลาภิธาน	2	-	-	-	-	-	-	-	2
อาชก	-	2	1	-	1	-	1	-	5
อชก	5	1	-	1	5	-	-	-	12
อุสมน	3	-	-	-	-	-	1	-	4
ปัทม	4	-	-	-	-	-	-	1	5
ปัทม	-	-	-	-	-	1	-	-	1
การเยาะเย	2	-	-	-	-	-	1	-	3
ปฐา	12	8	7	12	5	4	2	2	52
ปรามน	3	2	6	1	3	2	5	1	23
ปรามน	1	-	-	-	1	1	-	1	4

ตาราง 9 แสดงจำนวนครั้งในการใช้สื่ាកการทุแบบต่าง ๆ

สื่ាកการทุ	จะเคค	ม่งคค	รำนอง	ไซค	สอพนยา	คละค	จคค	คองค	รวม
สื่าคแบบค	4	-	3	4	4	5	-	1	21
สื่าคแบบเรคค	6	2	3	7	4	3	-	-	25
สื่าคคคคคคคค	15	5	5	8	5	6	2	3	49
สื่าคคคคคคคค	11	5	2	5	5	6	2	2	38

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวรศมน ช่อสกุล พันธุ์เจริญ

เกิดวันที่ 26 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2494

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 39/73 ซอยลาดพร้าว 23 เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร 10900

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 5

สถานที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยครูพระนคร ต.อนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
10220

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ.2508 ประโยชน์นิยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนศึกษานารี
- พ.ศ.2512 ป.ศ.สูง (วิชาเอกภาษาไทย วิชาโท สังคมศึกษา คณิตศาสตร์)
จากวิทยาลัยครูจันทระเกษม
- พ.ศ.2514 ศศ.บ. (วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
- พ.ศ.2532 ศศ.ม. (วิชาเอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

วาทศิลป์ของยาขอบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

บทคัดย่อ
ของ
สมรรัตน พันธุ์เจริญ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประถมมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรวิชาการศึกษาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2533

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวิเคราะห์วาทศิลป์ของยาชอบที่ปรากฏใน
นวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ โดยใช้เกณฑ์ทางวาทศิลป์มาศึกษาบทพูดของตัวละคร 8 ตัว
จำนวน 60 บท คือ บทพูดของจะเด็จ 18 บท มังสินธุ 5 บท รานอง 8 บท ไชย 10 บท
สอหินยา 7 บท ตะกะญี่ 6 บท จันทรา 3 บท และทองหุ่ญี่ 3 บท

ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า ยาชอบมีความสามารถในการใช้วาทศิลป์ในการพูด
เป็นอย่างดี บทพูดที่ยาชอบสร้างขึ้นมีลักษณะสอดคล้องกับ เกณฑ์ทางวาทศิลป์ทุกประการ
บทพูดทุกบทจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เฉพาะไว้อย่างแน่ชัด มีการวิเคราะห์ผู้ฟัง และสถานการณ์
แวดล้อม ซึ่งจะสอดคล้องกับการบรรยายถึงลักษณะท่าที อารมณ์ อากัปกริยา และความรู้สึก
นึกคิดของตัวละคร ในบทพูดแต่ละบท ยาชอบได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ในเชิงวาทศิลป์มา
ผสมผสานกันคือ การใช้ตรรกวิทยา การใช้จิตวิทยาเพื่อการจูงใจ การใช้คุณธรรม และการใช้
ภาษาได้เป็นอย่างดี สามารถใช้คำยักยอก สำนวน โวหารภาพพจน์มาประกอบในบทพูดได้
อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการใช้ลีลาการพูดแบบต่าง ๆ มาประสานกันได้กลมกลืนทำให้
การพูดบังเกิดประสิทธิผล บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดให้ ด้วยความสามารถเชิงวาทศิลป์
ของยาชอบ ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มีคุณค่าสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
สมกับเป็นวรรณกรรมที่ยืนยงมาจนถึงปัจจุบัน

AN ANALYSIS OF JACOB'S RHETORIC IN PHOOCHANASIPTIT

AN ABSTRACT

BY

SAMORNRAD BHANDHUCHAROERN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

February 1990

The main purpose of this research was to analyse Jacob's rhetoric found in his novel entitled Phoochanasiptit. To study his rhetoric, this research considered its characteristics from Jadet's 18 dialogues, Mang Sinthu's 5 dialogues, ranong's 8 dialogues, Khailoo's 10 dialogues, Sor Pin Ya's 7 dialogues, Taka Yee's 6 dialogues, Chantra's 3 dialogues, and Tong Wun's 3 dialogues.

The result of this thesis revealed that Jacob was capable of using the rhetoric in speech. His characterization was wholly matched with the principles of rhetoric, it was also well-constructed in accordance with the specified objectives, the characters and the circumstances. Jacob's description of the behaviors, moods, actions and thoughts of the characters were written correlatively with the characterization. In addition, Jacob used some rhetorical presentations-logic, persuasiveness psychology, morality and good language. Obviously, the language he used- words, idioms and figures of speech - was considered effective. To reach his objectives and to create the effective characterization, Jacob used the varieties of speech which were so well - written that, it has made this literary work very valuable and everlasting.